
DR. ERNST DARMSTAEDTER
No. 131
COLLECTION

IOANNIS CONRADI BARCHUSEN

J. CONR. BARCHUSEN

HISTORIA MEDICINÆ,

In qua,

Si non omnia, pleraque ſaltem,

MEDICORUM

ratiocinia, dogmata, hypotheſes, ſectæ, &c.
quæ ab exordio

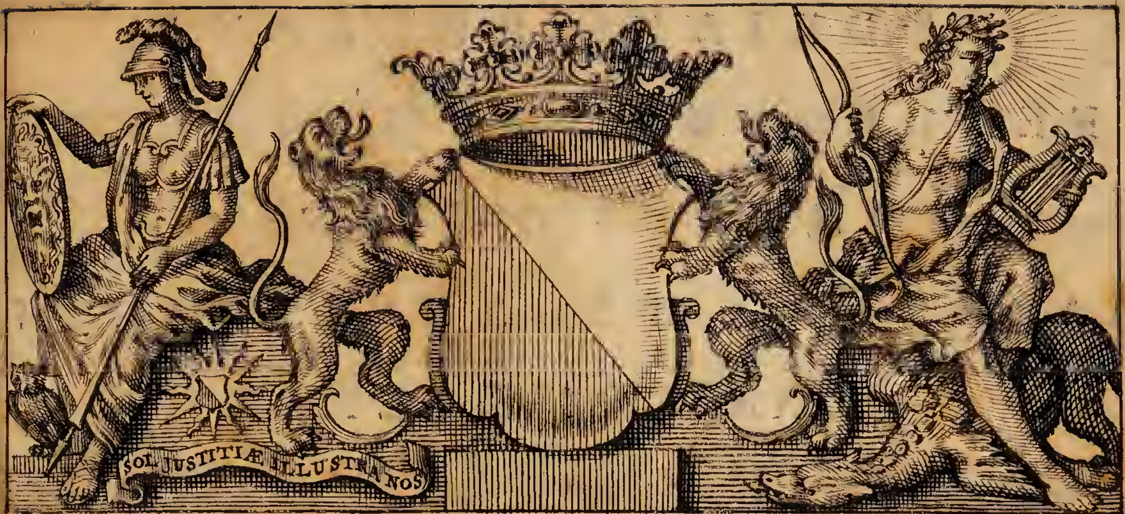
MEDICINÆ

uſque ad noſtra tempora inclaruerunt,
pertractantur.

AMSTELÆDAMI,
Apud JOANNEM WOLTERS.
M. DCC. X.

VIRIS.

NOBILISSIMIS AMPLISSIMIS

EVERARDO van SYPESTEYN

CORNELIO van LITH de IEUDE

CONSULIBUS.

UT ET

ANTONIO vander NYPOORT, *Toparchæ de Hooglande.*

GELLIO van WYCK.

JOHANNI van BAARLE.

ARNOLDO SPOOR.

ADRIANO GENTMAN.

PHILIPPO RAM.

CORNELIO VERBORGT.

BERNHARDO WILHELMO PLOOS
van AMSTEL, *Toparchæ de Schoonauwen.*

CASPARO van ROYEN.

ADRIANO ROELAND.

FERDINANDO van HATTIN

JOHANNI HUYSSEN.

DANIELI de MILAN-VISCON

DANIELI van BERCK.

VINCENTIO MAXIMILIANO van LOCKHOR
Toparchæ de Termeer.

ANTONIO van CUYLENBUR

HUYBERTO van VELDHUYSE

CORNELIO QUINT.

MATTHIÆ van BEECK.

PETRO HAAK de JONG.

FREDERICO HAMEL, *Toparchæ de Stoetwe*

JOHANNI HEYCOP.

JOHANNI van NELLESTEYN.

ISACO UBINK.

JOHANNI BREYER.

NICOLAO PESTERS.

JOHANNI van ROYEN.

LAURENTIO van LANKEREN

GUILIELMO SCHADE.

LUCÆ van VOORST.

HE

HENRICO CLOEK.

ADRIANO STRIK, *Toparchæ de Linschooten.*

ADRIANO van BRONCKHORST.

HENRICO van SOESTDYK.

JOHANNI CAROLO vander MUELEN, *Toparchæ de Bleyenburg.*

HENRICO COPES.

JUSTO ORMEA, *Toparchæ de Papendorp.*

LEONARDO de CASEMBROOT, *Toparchæ de Rynesteyn.*

INCLYTAE

REIP. TRAIECTINAE

SENATORIBUS.

PIETATIS ET AEQUI

SERVANTISSIMIS.

LIBERTATIS COMMUNIS

PROPUGNATORIBUS ACERRIMIS.

ADMINISTRANDAE CIVITATIS

PRUDENTISSMIS.

ARTIUM DISCIPLINARUM QUARUMCUNQUE

PROPAGATORIBUS CONSERVATORIBUS.

PATRIAE PATRIBUS.

ACADEMIAE CURATORIBUS;

PROPTER
IMMERITAM IN ME PEREGRINUM COLLATAM
GRATIAM,
ET
MUSARUM QUALIUMCUNQUE MEARUM
APPROBATIONEM.
HAEC SYMPOSIACA
PIETATIS ET GRATIARUM
MONUMENTUM
QUA POTEST VENERATIONE

L. M. Q.

D. D. D.

VESTRAR. AMPLITUDINUM NOMINIBUS

DEVOTISSIMUS

IOANNES CONRADUS BARCHUSEN.

PRAE

Uærenti mihi, multumque & diu cogitanti, quanam re, Apollinea arte initiatis possem prodesse: siquidem subcesiva quædam tempora incurrunt, quæ ego perire non patior; nulla major occurrebat, quam si iis initium & progressum ratiocinii in Medicina, seu hujus variarum sectarum varias opiniones & hypotheses, traderem. Equidem me non præterit, aliquos ante me extitisse, qui copiose ac docte idem thema tractarunt: quos inter unicum DAN. CLERICUM, Virum consummatæ eruditionis, nominasse satis erit. Verum, quomodocunque hujus & aliorum dicti thematis tractatio fuerit: spero tamen neminem mihi succensurum, neque vitio versurum, si, quod ego lectione quantacunque profeci, cum orbe literato communicavero. Nullum enim animo meo est du-

bium, quin lectores complura, ab aliis præterita, in hoc libro inventuri ſint, quæ & prodeſſe poſſint, & delectare. Ut autem argumentum vel ratio, qua ad adornandum hunc tractatum uſus ſum, inter eruditos conſtet: neceſſe eſt indicare, me plerumque inclytorum medicorum, quorum in hoc opere paſſim mentionem feci, natales, ætatemque, utcunque duxerint, omiſiſſe conſcribendos: quia ſcivi id ab aliis copioſe factitatum; cui vix aliquid, quod operæ pretium eſſet, a me poterat ſuperaddi. Nec hoc præteribo, quamquam nonnullis leve viſum iri putem, iſtud negotium potius ad antiquitatis, quam Medicinæ, ſtudioſorum aliquem fructum, redundaturum. Ideoque, cum hoc perſuaſum habui, mentem appuli ad Theoriam Medicinæ deſcribendam: in quantum ea videlicet a primis uſque ad noſtra tempora omnigenam mutabilitatem, atque interpolationem, ſubivit. Interdum varias res, quarum gratia alii

alii ab aliis opinionum diſſenſione diſcreparunt, uno membro vel Dialogo colligavi: ut id, de quo alter cum áltero diſſentit, deinceps innoteſceret. Hoc factum inveniet in Dialogis, in quibus elementa, cauſſas, temperamenta, Naturam, facultates, &c. pertractavi. Aliquando variorum decreta ac præcepta de doctrina, vel arte quadam, in unum contuli, ut quiſquis nullo negotio poſſit mente percipere, quid de ea ſtatuendum. Id reperiet a me obſervatum, ubi egi de arte Gymnaſtica, de ſectis medicorum, de Aſtrologorum & Mechanicorum ratiociniis medicis, de typis, &c. Quandoque celebrium medicorum placita, ſi utpote quædam in ipſa eſſent ſingularia, breviter pro copia mea ſingillatim deſcripſi. Sic habetis Hippocratis, Galeni, & aliorum tum Græcorum tum Arabum, tum Latinorum; tam veterum, quam recentiorum, medicorum, doctrinæ breviarium. In quo confici-

endo non perſcripſi auctores ad ver-
bum, ceu id quibuſdam hujus ævi ſcri-
ptoribus, ſarcinatores mehercule! om-
nis generis centones conſuentes imitan-
tibus, in more poſitum eſt: ſed vendi-
cavi mihi ſæpenumero jus breviandi,
& amplificandi periodos, prout eæ, aut
nimis prolixe, aut conciſe nimis, vide-
bantur ſcriptæ; eatenus tamen, ut,
quoad a me fieri potuit, auctoris men-
tem ſemper ſim conatus perſequi. Uti-
nam linguæ Græcæ & Arabicæ pariter
eſſem callens, tunc ex ipſo fonte, ut
ajunt, bibiſſem aquas: callens tum in-
ſimul eſſem judicandi de interpretibus,
an hi, quibus jam fidem adhibere de-
beo, ſint etiam atque etiam munere
ſuo perfuncti, nec ne? & an auctorum,
quos in linguam Latinam tranſtulerunt,
mentem ſint ſemper aſſecuti? Profiteor
ideo hoc loco meam dictarum lingua-
rum inſcitiam, ut ne ex alieno latere
me quiſpiam petat, mihique opprobret
ſignificationem ſermonis ſeu Græci, ſeu

Ara-

Arabici longe aliam esse, quam interpretes alterutrius vernaculam latine reddiderunt. Cæterum puto fore, ut, cum Vos cujuslibet Ordinis Viri seu Amplissimi, seu Doctissimi, hæc legeritis, miremini id nos locutos esse inter nos, quod nunquam locuti sumus; sed nostis morem dialogorum, in quos solemus personas fictas inter se colloquentes, perinde ac in tragœdia vel comœdia usu venit, introducere. Proinde vestrum cuique dedi partes, (nituntur enim plurimum auctoritate scriptorum, in calce cujusque paginæ citatorum) quas a vobis probari intellexisse mihi videbar: mihi sumsi potissime interloquentis, vel objicientis. Neminem itaque ex cæteris lectoribus arbitror, adeo stupidum fore, ut, si fortean aliquid erroneum, vel incongruens, invenerit in his Dialogis dictum, id imputet ei, quem introduxi loquentem; sed mihi, velim, si forte ullo in loco erratum est, imputet tantum.

Quam

Quam vellem, nuſquam erratum eſſet! Sed rarum iſtud ſcribendi genus; nec quicquam difficilius, quam reperire, quod ſit omni ex parte in ſuo genere perfectum. Quid mirum? ſi idem & mihi (nihil enim magnopere meorum miror) ex incogitantia contra meam voluntatem acciderit. Igitur, ſicubi aliqua in re, in primis vero, in iis, quæ ad latinitatem pertinent, deliquerim, veniam delicti peto. Ego aliorum non adeo ſeverus ſum cenſor, ſed Horatium, de arte Poëtica ita ſcribentem, ſectari communiter ſoleo:

Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. ——

Rogo itaque B. L. ut etiam faciles ſe mihi præbeant, ac mutuam mihi præſtent benignitatem, quam aliis nunquam denegabo.

VIRO

VIRO CLARISSIMO

JOANNI CONRADO BARCHUSIO,

Cum Symposiaca sua in lucem ederet.

Archusi, Hermetica quam sis perfectus in arte,
Est nemo, qui non noverit.
Sed nunc ostendes (cesset petulantia linguæ)
Te plura scire: nam petis
Ortum & progressum Medicinæ a fontibus ipsis,
Et cuique partes das suas.
Corporis humani fabricam novisse, medenti.
Quos præstet usus, indieas.
Quid sit homo, quid semen, ubi mens nostra locetur,
Quid morbus & quid sanitas:
Quæcunque Hippocrates, Celsus, quorumque vetustas
Superba jactat nomina:
Et quæcunque Arabes tradunt præcepta, quibusque
Argutiis China utitur:
Quæque Paracelsi fuerit sententia, Crollî,

Hel-

Helmontiique & Silvii:
Quæque alii multis docuerunt dogmata ſcriptis
Juſto recenſes ordine.
I nunc & jacta tua nomina magna vetuſtas;
Hic ſolus eſt par omnibus.

J. van HALM.

J. U. D.

SERIES

SERIES DIALOGORUM.

DIALOGUS. I.

DIALOGUS. II.

DIALOGUS. III.

DIALOGUS. IV.

DIALOGUS. V.

DIALOGUS. VI.

DIALOGUS. VII.

** DIA-

DIALOGUS. XVI.

DIALOGUS. XVII.

DIALOGUS. XVIII.

DIALOGUS. XIX.

Auguſtinus de Civit. Dei Libr. v. Cap. xxvii.

SEd conſiderent omnia diligenter: & ſi forte ſine ſtudio partium judicantes talia eſſe perſpexerint, quæ potius exagitari, quam convelli poſſint garrulitate impudentiſſima, & quaſi ſatyrica, vel mimica levitate, cohibeant ſuas nugas, & potius a prudentibus emendari, quam laudari ab imprudentibus, eligant. Nam ſi non ad libertatem vera dicendi, ſed ad licentiam maledicendi tempus expectant: abſit ut eis eveniat, quod ait Tullius de quodam, qui peccandi licentia felix appellabatur: O miſerum cui peccare licebat. Unde quiſquis eſt, qui maledicendi licentia fœlicem ſe putat, multo erit fœlicior, ſi hoc illi omnino non liceat, cum poſſit depoſita inanitate jactantiæ etiam iſto tempore tanquam ſtudio conſulendi quicquid voluerit, contradicere: & quantum poſſit ab eis, quos conſulit amica diſputatione, hoc eſt, honeſte, graviter, libere, quod oportet, audire.

DIA-

DIALOGUS. I.

Originem & progressum Medicinæ generatim complectitur.

INvitati a me ad Symposium VALLANUS, BURMANNUS, RELANDUS, & LUCIUS. Veniebant, & in exedrio mensæ accumbebant: Triclinium namque sumptuosum, quale divitum est hominum, deerat nobis: ut & deerat mensa, opiparis lautitiis & cupediis, & Trimalchionis Opimiano Falerno annorum centum, ornata: Nihilominus convivæ, ferculo uno atque altero simplici contenti, mecum lætabantur, laudabantque potius ciborum simplicitatem: e contrario increpabant tot gulæ irritamenta, quot quot luxuria, Terræ Marisque vastatrix, nonnunquam excogitare, atque ad devorandum sui addictis offerre, solet. Et quamvis nobis Falernum, quamvis *Rhenanum*, deesset: Liber tamen usitatum suppeditabat *Gallicanum*, ut animus aliquantum exhilaretur, linguaque haberet promptius sermonem: Cummaxime autem accidebant hæc, cum poculum Philotesium, more majorum fuerit propinatum.

Primus *Relandus*, ut est miræ festivitatis, fari occipiebat. Mihi veterum scripta pervolventi, inquit, in mentem sæpenumero venit, fuisse quondam hoc in more positum, quod convivæ, satiata edendi cupidi-

piditate, solerent invicem colloquia, quæ symposiaca, vel sermones convivales vocantur, serere. Et quia hodie nobis horæ succisivæ, quare non licet servare, quod solenne olim erat? Quantum in præsentia ad me spectat, avidus sum cognoscendi Medicinæ originem, & sectas: & ad harumce cognitionem potissimum adducor, quoniam hic me video in medicorum consessu positum. Tu *Burmanne* itaque, quandoquidem antiquitatis studium cummaxime calles, profer, quæso, aliquid in medium de eloquentiæ tuæ fonte, & da nobis Medicinæ inventores.

Hanc veniam deprecatus est *Burmannus*. Quæ præsens, inquit, locus & tempus exigunt, ego non calleo: quæ ego calleo, nec loco præsenti sunt apta, nec tempori: attamen decet, ut ad jussum tuum sint periclitandæ ingenii vires; habe igitur responsum, aliam alios habuisse de inventoribus Medicinæ opinionem. Naso [1] Apollinem Medicinæ inventorem statuit; eundem enim loquentem hoc modo introduxit.

Inventum Medicina meum est, opiferque per orbem
Dicor, & herbarum est subjecta potentia nobis.

Parens Poësis, Homerum volo, [2] Pœonem: Æschylus [3] Prometheum: & Pindarus [4] Chironem:

[1] Metamorph. lib. I. ỳ. 521. Et *Callimachus* in hymno in Apollinem. ỳ. 45.
——— *ab ipso*
Et Medici didicere moras innectere morti.
Hyginus. Fabul. Cap. 274. scribit Apollinem artem ocularium medicinam primum fecisse.

[2] Iliad. Libr. 5. narrat Martem a Diomede vulneratum, auxilio Pæonis, dolorem lenientia medicamina inspergentis, curatum fuisse.

[3] Cujus versus inveni apud *Natalem Comitem* lib. IV. C. 17. ubi poëta hoc modo Prometheum adducit de inventis suis narrantem. *Illudque primum, siquis ægritudinem sensisset, ullum non erat remedium, nulla unctio, nullum fuit potabile his pharmacum. Arebant prius, quam ipsis ego commixtiones pharmacorum protuli; omnes quibus levantur ægritudines.*

[4] In Nemeis. Ode. III. *Habeo autem hunc sermonem, qui*

ronem: Ægyptii vero, teste Diodoro Siculo, [5] Isin credunt Medicinam invenisse. Artemidorus [6] e diverso ex divinis curationibus, in Templis Pergami & Alexandriæ suspensis, perhibet, aliquos existimasse, Medicinam originem suam cepisse. Chiron Centaurus discipulos habuit Achillem [7] atque Æsculapium. [8] Achilles, teste Homero [9] primus causam luis, quæ græcos invaserat, deprehendit: nimirum sentiens morbos, qui populum simul inficiunt, Epidemios vocant, ab Apolline esse, qui idem est Sol. [10] Achilles, Pelei filius, teste Æliano

qui dicebatur olim Chiron alti consilii vir educavit Jasonem intra tectum lapideum; & postea Æsculapium, quem medicamentorum docuit applicationem multifariam; quæ fit molli manu. *Hyginus* Fab. 274. scribit, Chironem Centaurum, Saturni filium, artem Medicinam Chirurgicam ex herbis primum instituisse. *Plinius* lib. 7. C. 56. Herbariam & medicamentariam, scribit, a Chirone repertam: *Plutarchus* Sympos. III. Quæst. I. monumentis prodidit; Tyrios Agenori, & Magnetes Chironi, primitias offerre; quod ii primi medicinam fecisse existimantur. Radices enim plantarum erant, quibus ægrotos sanaverunt. *Xenophon* libr. de venatione, memoriæ prodidit, Chironem Jovis fratrem ab eodem patre quidem genitum; verum hunc natum ex Rhea, & illum e Nympha Najade.

[5] Lib. I. Cap. XXV. tradunt, Isin scientiæ Medicæ fuisse peritissimam & multa pharmaca; inter hæc vero istud, quod Athanasia vocatur, invenisse: edocuisseque filium Horum, quem Apollinem interpretantur, medendi & vaticinandi artem Imo ad Isidem ad Serapim homines vota pro recuperanda Sanitate faciebant.

[6] Libr. 4. Cap. 24.

[7] Vide *Ælianum* de animal. l. I. C. XVIII.

[8] Teste *Lactantio* de fals. relig. l. I. C. X.

[9] Iliad. L. I.

[10] Eundem Solem, ut auctor est *Plutarchus* libro de Homero, adducere anni tempestates: quæ ubi inæquali temperie constent, morbos gignere. Et in universum adeo salutem & exitium virorum Apollini, mulierum Dianæ, hoc est, Lunæ, Homerum adscripsisse Quin etiam idem Plutarchus libr. de aud. Poetis, hoc elogium Achilli posuit: *Atque ut erat, scribit, rei medicæ peritus, post nonum diem quo judicari talia natura fert, sentiens morbum non esse vulgarem, aut ab usitata aliqua caussa profectum, surgens dixit &c.*

[11]

[11] Patroclum Menoetii filium, Medicinam docuit. Æſculapius autem filios Podalirium & Machaonem Medicinam edocuit: & poſtquam Hippolytum, ab equis dilaniatum, ſicut fabuloſa finxit antiquitas, in vitam revocavit, fulmine tandem a Jove percuſſus, interiit. [12] Pauſanias [13] Mythologiam Æſculapii exhibens, ſcribit, Æſculapium aliud nihil,

[11] De animalibus. l. 1. c. XVIII. *Diſciplinas nimirum heroes tantum & deorum filii exercebant, & radicum naturam, variarum herbarum uſum, pharmacorum temperationem, cantiones tum imflammationibus, tum reprimendo ſanguini propitias, &c.*

[12] Diſſentiunt inter ſe auctores, quot fuerunt nomine Æſculapii nuncupati. *Marsham* Chron. ſec. 1. Æſculapium Ægyptium mille annis Græco ſeniorem. *Cicero* Lib. 3. de divinat. Tres, narrat, Æſculapios fuiſſe. *Æſculapiorum primus, Apollinis, quem Arcades colunt, qui ſpecillum inveniſſe, primuſque vulnus obligaſſe dicitur, Secundus, ſecundi Mercurii frater. Is fulmine percuſſus, dicitur humatus eſſe Cynoſyris; tertius, Arſippi, & Arſenoa: qui primus purgationem alvi, dentiſque evulſionem, ut ferunt, invenit.* Cæteri avctores, qui de Æſculapio mentionem fecerunt, ut mihi videtur, per ſcripta ſua ſignificarunt Apollinis filium. Hunc *Pindarus* Pyth. od. III. appellat heroëm omnigenorum propulſatorem morborum, & *Ælianus* l. x. Cap. XLIX. morborum depulſorem: & *Plutarchus* ſympoſ. IX. Quæſt. XIV. Medicorum præſidem. Hunc alendum, ut *Pindarus* dicta Ode, & *Apollodorus* Bibl. lib. 3. & *Lactantius* de falſ. rel. l. 1. literis mandaruut, cum adhuc infans eſſet, a patre delatum ad Chironem Centaurum; a quo etiam Medicinam & venandi artem perdidiciſſe: quinimo ipſe parens, teſte *Galeno* introduct. C. 1., hunc erudivit ad Medicinam exercendam. Hunc, ut *Apollodorus* dicto loco narrat, cum jam Chirurgus evaſiſſet, atque artem ejuſmodi jampridem exercuiſſet, non modo quoſdam ab interitu liberaſſe; ſed etiam præmortuos in vitam revocaſſe. Et *Pindarus* memorata ode canit, *Eos itaque quotquot venerunt ad ipſum, ſponte natorum hulcerum participes, aut corruſco ferro membra ſauciati, aut ſaxo eminus miſſo, vel quibus æſtivus ignis depopulabatur corpus, aut frigus: liberans alium aliis doloribus eripui: quoſdam mollibus incantantionibus tractans, quoſdam vero lenia bibentes, aut membris circumponens undique pharmaca; quoſdam etiam ſectionibus, ſtare fecit rector. Plato* dial. 3. de Repub. Æſculapium, arbitratur, eam oſtendiſſe Medicinam, qua pharmacis & inciſionibus infirmitas tolleretur. Corpora vero penitus interiori corruptione morboſa nequaquam aggreſſum fuiſſe.

nihil, quam aërem esse, ex quo bona valetudo, quam Græci ὑγίειαν appellant, tam homini, quam cunctis aliis animantibus, existat. Apollinem, qui is ipse Sol est, jure patrem Æsculapii perhiberi, quod

 anni-

fuisse. Contra ac dixi, putat *Galenus* de val. tuend. lib. I. C. XI. qui posteaquam de curandis variis morbis, solo animi motu, ad debitum modum revocato, disseruit, suæ sententiæ testem citat patrium Numen, Æsculapium videlicet. Is *multas scribi cantilenas, mimosque ridicularum rerum fieri, & melodias quasdam instituit iis, quibus vehementiores animosæ partis motus, corporis temparamentum justo calidius efficerent. Aliis quibusdam, neque iis paucis, venari, equitare atque armatos exercitari jussit, iisdemque statim tum motuum ipsorum speciem, utique quibus motus injunxit, tum armorum quibus armatis exerceri præcepit, definivit. Diodorus Siculus.* Biblioth. Lib. IV. Cap. XXIII. monumentis prodidit. Hunc ingenio & vigore mentis excellentem scientiæ Medicæ graviter incubuisse, multaque hominibus ad valetudinem salutaria invenisse, eoque gloriæ processisse, ut cum multos desperate ægrotantes non sine miraculo sanaret, multos etiam ab inferis in vitam restituere existimaretur. Pluto id ægre ferens, quoniam numerus mortuorum subinde decresceret, atque adeo regni inferni potentia diminueretur, eum apud Iovem accusasse. Quem ob talia facinora ab Æsculapio perpetrata irritatum, hunc fulminis ictu necasse. Eandem necis caussam narrat Pindarus. Verum *Plinius* libr. 29. Cap. I. auctor est, Æsculapium fulmine ictum, quoniam Tyndaridem revocavisset ad vitam. Et *Sextus Empiricus* adversus grammaticos. Cap. XII. varias rationes affert, quare Æsculapius enectus fuerit. En verba. *Scientiæ nostræ primum auctorem Æsculapium dicunt fuisse fulmine percussum caussæ figmento non contenti, quod quidem varii transformant. Stenichorus quidem dicens, quod excitaverat aliquos, ex iis, qui Thebis ceciderant. Polyanthes autem, quoniam eos medicatus est, qui ira Junonis in filias furore erant perciti. Staphylus quod curavit Hippolythum fugientem ex Troezene. Philarchus, quod filiis Phinei excoecatis visum restituerit, gratificans eorum matri Cleopatræ Erechtei filiæ. Telesarchus denique, quod aggressus sit suscitare Orionem.* Hunc Æsculapium, ut *Hyginus* fab. 274. auctor est, Clinicem reperivisse: & *Celsus* in præf. scribit, eum, quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc, Medicinam puta, scientiam paulo subtilius excoluit in deorum numero receptum esse. Et in præfat. introd. *Galeno* adscript. memoriæ proditum est, perfectam medicinam & omnibus numeris absolutam divinamque, Æsculapium solum invenisse. *Hujus deinde duo filii*, pergit

anniversarias vicissitudines cursu suo conficiens, aëri salubritatem impertiat. Huic Æsculapio, ut Strabo, [14] Pausanias, [15] & alii [16] perhibent, posteritas variis in regionibus templa dicavit, ut Epidauri, Coi, Tricæ, Mysæi, Romæ &c. in quibus mos erat suspendere tabulas, curationes ægrotorum continentes. Has curationes, quæ scilicet in Coo reservabantur [17] Strabo & Plinius [18] dicunt, Hip-

git Celsus, *Podalyrius & Machaon bello Trojano ducem Agamnemonem secuti non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt. Quos tamen Homerus non in pestilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii, sed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi solitos esse, proposuit.* Hos paternam edoctos artem multum apud Grajos gloriæ suis sibi meritis comparasse, auctor est *Diodor. Sic.* antedicto loco, adeo, ut a conflictibus aliisque publicis gravaminibus, propter eximiam Medicinæ, quam factitabant, utilitatem, immunes præ cæteris essent.

[13] In Achaicis, vel libr. 7.

[14] Geogr. libr. 8. ubi de Epidauro hoc modo scribit. *Hæc urbs non parum insignis, præsertim ex Æsculapii claritate nobilitata, quem varia morborum genera curasse somniasse homines. Erat vero templum ægrotantium multitudine usque quaque refertum, pendentibusque tabellis, in quibus sanati languores erant inscripti. Quemadmodum & in Coa insula fiebat pariter & Trica.*

[15] In Corinthiacis C. LXIX. varia loca memorat, ubi Æsculapius ut Numen quoddam colebatur, & in Achaicis. Cap. 235. *Modico a Mysæo intervallo,* scribit, *surgit Æsculapii Templum, Cyros appellatur. Multa hic monstrantur morborum remedia.*

[16] Ut Q. *Serenus* in Præfat.

Qui colis Ægæas, qui Pergama, quique Epidaurum.

Ælianus l. 9. C. 33. de animal. narrat fabulam mulieris ex lumbrico laborantis, quam Epidaurum, ut ab hoc malo auxilio Æsculapii liberaretur, profectam. Hanc ministros, Deo absente, in loco, ubi is mederi solebat, quiescere primum jussisse: deinde capite eique resecto, unum eorum manu in ventrem immissa lumbricum, feram, sane ingentem, exemisse: cum vero ii & multum & diu, frustra tamen, caput pristinum in locum reponere conati fuissent, interim Deum revertisse, eosque increpasse, quod rem supra artem & vim humanam aggressi fuissent: ipsum autem divino & ineffabili modo postea caput in antiquum corporis locum restituisse.

[17] Libr. XIV. *Dicunt etiam, Hippocratem ex curis, ibi in Coo sc. dedicatis, excerpsisse, quæ ad victus rationem pertinent.*

[18] Libr. XXIX. C. 1. *Is cum*

Hippocratem exſcripſiſſe, ac inſtituiſſe Medicinam, quæ Clinice vocatur. Ejuſdem generis curæ erant paſſim in Ægypto, inque Italia, inque Græcia in Templis vel Æſculapio, vel Iſidi vel Serapidi, dedicatis, aſſervatæ. [19) Probabile itaque mihi videtur, hujuſmodi tabulas, vel in Æſculapii vel Iſidis templis ſuſpenſas, primam hominibus anſam dedidiſſe medicorum ſcholas illic extruendi, quo gentium ſcilicet ingens revaleſcentium memoria reſervaretur: hujus

 finis

cum fuiſſet mos, ſcribit, *liberatos morbis ſcribere in Templo ejus Dei, quid auxiliatum eſſet, ut poſtea ſimilitudo proficeret exſcripſiſſe ea traditur.* Hippocratem puta, *atque ut Varro apud nos credit, jam templo cremato, inſtituiſſe Medicinam hanc, quæ Clinice vocatur.*

[19] Varia hujus generis curationum monumenta paſſim proſtant. Ut apud *Mercurialem* de art. Gymn. l. 1. C. 1. qui ea ex Maphæorum monumento, in Templo Æculapii Roma invento, exſcripſit, & ex græco ſermone in latinum vertit. En exemplaria aliquot. *Lucio affecto lateris dolore, & deſperato a cunctis hominibus oraculum reddidit, veniret & ex ara tolleret cinerem, & una cum vino miſceret, & poneret ſupra latus: & convaluit & publice gratias egit Deo: & populus congratulatus eſt illi:* Aliud. *Sanguinem revomenti Juliano deſperato ab omnibus hominibus ex oraculo reſpondit Deus, veniret & ex ara caperet nucleos pini, & comederet una cum melle per tres dies: & convaluit, & veniens publice gratias egit præſente populo*, Aliud. *Valerio Apio, militi cæco, oraculum reddidit Deus, veniret & acciperet ſanguinem ex gallo albo, admiſcens mel, & collyrium conficeret, & tribus diebus uteretur ſupra oculos & vidit, & venit, & gratias egit publice Deo.* Aſſolebant ſimiliter in Templo Iſidis tabulas ſuſpendere. Teſtis eſt Tibullus L. 1. Eleg. 3.

Nunc Dea, nunc ſuccurre mihi, nam poſſe mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis,

Quin etiam legi apud *Tomaſinum* C. XXXIV. de donariis, hanc Inſcriptionem,

ISIDI, ET. SERAP
SACRUM
PRO EX VOTO
FILIOLI. SALUTE
SUSCEPTA
SAURANA FECIT.

Ex qua apparet, confugiſſe olim ægros non modo ad Æſculapii, ſed etiam ad opem ſeu Iſidis ſeu Serapidis. Qui plura hujus generis monumenta deſiderat, is adeat Gruteri inſcriptiones. Cæterum non modo ex oraculo vel ore Sacerdotum addiſcebant morborum remedia: verum etiam ex inſomnio, quod in

finis ergo, ut Medicina, tot experimentorum subsidiis nixa, tandem aliquando artis formam indueret. Scholæ medicorum longe celeberrimæ fuere quondam in Coo, Cnidio, Pergamo inque aliis regionibus, [20] ubi partim is ipse Æsculapius vitam degit, partim ejus in honorem templa constructa, ac memoratis curationum monumentis ornata, extiterunt. Alexandriæ inprimis schola medicorum tantam sortita famam est, Marcellino auctore, [21] ut tunc temporis Medico satis fuerit, si modo Alexandriæ artem didicerit; pari modo, ut patrum nostrorum memoria, inclytus is medicus haberetur, qui artis fundamenta sive Paduæ, sive Montis Pessuli, jecerit duntaxat.

Sed

in templo cujusdam Dei, vel apud se somniarunt. Ita leno, quem morbus agitabat hepatarius, apud *Plautum* in Curcul. *act.* 2. scen. 1. & 2. in fano Æsculapii in somnis videbat Deum longe a se sedentem seque non magni pendentem &c. Ita *minister Dei Pergami*, teste *Galeno* de curandi rat. per Sang. miss. Cap. ultimo, *diutino lateris cruciatu laborans, liberatus est arteria in summa manu incisa, aggressum & ipse illud insomnii monitu.* Ita etiam vir dives, e media Thracia Pergamum, somnio ita jubente profectus ab Æsculapio admonebatur, ut medicamentum e viperis quotidie potaret, atque corpus forinsecus illiniret. Ac non multo postea evasit leprosus, deinde hac medicina, quam Deus docuerat, exquisite convaluit. Ut *Galenus* de subfig Empir. cap. XII. memoriæ prodidit. Pari modo filii, a rabido cane morsi, mater videbat in quiete, radicem sylvestris rosæ. Quo remedio servatus est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentavit, ut auctor est *Plinius* Hist. n. Lib. 25. C. 1. Aliquando etiam quod aliquispiam usu probatum habebat remedium Templo cujusdam Dei Deæve dicavit. Hujus generis est collyrium ab Adriano Cæsare inventum, quod Aurifaber quidam moriens ut testamentum reliquit dicavitque templo Ephesio, quo ii, qui a medicis relicti essent, in templo sanitatem consequerentur. Descriptio ejus extat apud Ætium tetrabl. II. Serm. III. Cap. CXIII.

[20] Harum medicorum scholarum meminerunt *Strabo* libr. XII. & *Galenus* meth. med. l. 1. Cap. 1.

[21] Libr. XXII. in fine fere. *Medicinæ autem*, scribit, *cujus in*

Sed siste paululum, eruditissime *Burmanne*, ajebat *Relandus*, scire percupio, an, quod ferunt, plurimæ nationes medicis caruerint, nec ne?

Hanc dubitationem ego, inquit *Lucius*, quamquam studio antiquitatis non tantam, quantam nostratium aliqui, operam dederim, eximere possum. Me equidem non fugit, Herodotum [22] memoriæ prodidisse, Babylonios antiquos Medicis haud usos fuisse: Itidem Plinium [23] literis mandasse, millia gentium sine medicis degere, velut a populo Romano ultra sexcentesimum annum factum; verum tamen offendo etiam, priscis Babyloniis usu venisse, ut languentes in forum efferrent, prætereuntes consulendi gratia, an simili morbo laborarint? & ecquod remedium ipsis auxilio fuerit? Vero simile itaque mihi videtur, remedium usu sæpe sæpius probatum, ab ægris, id flagitantibus, fuisse quoque usurpatum. Eadem veterum Romanorum conditio est, quos, arbitror, remediis iisdem usos, quæ relatione, vel communicatione amicorum experta, antea didicerant. Namque is ipse Plinius attestatur, vixisse quidem quasdam gentes sine Medicis, nec tamen sine Medicina: quod non mirum auditu; siquidem credibile est, humanum genus tunc temporis æque ac nunc ægrotationi obnoxium, vehementerque desiderasse bonæ valetudinis recuperationem. Et quantumvis ægri medicorum, qui tunc ob carentiam præcepto-

 cepto-

in hac vita nec parca nec sobria, desiderantur adminicula crebra, ita studia augentur in dies, ut licet opus ipsum redoleat, pro omni tamen experimento sufficiat Medico ad commendandam artis auctoritatem, si Alexandriæ se dixerit eruditum.

* [22] In Clione. Lege enim sancitum erat, ut languentes in forum efferentur, prætereuntes de languore consulendi gratia, an aliquis eodem morbo laborarit, an similem viderint, &c. Neque enim fas erat silentio languentes præterire, verum oportebat explorare quo affectu aliquis æger esset. Et *Plutarchus* de occulte vivendo. Prisci ægrotos suos in publico proponebant, ut prætereuntium qui-

ceptorum artis, non erant, auxilia non implorarent: amicorum tamen & prætereuntium flagitabant, qui ipsis in loco medicorum tunc inserviebant. Tandem solertia hominum, necessitate impellente, factum est, ut alius addisceret medicamenta, quæ crebriori usu probata fuerunt in capitis affectibus: alius, quæ experta in oculorum vitiis: alius iterum atque iterum alicujus partis medicationem sibi arrogaret. Nemo universum corpus, propter difficultatem operis, quia Medicina nondum erat in artis formam redacta, ad curandum suscipiebat. En causam, quapropter apud priscos Ægyptios, Herodoto scribente, [24] totidem medici fere, quotquot sunt corporis humani partes. Alius oculis: alius capiti: alius occultis medebatur morbis &c.

Scrupulus unus restat, loqui *Relandus* redauspicabatur, quem mihi opto exemptum. Nempe, Medicina an fuerit studium servis proprium? Hoc dubium autem mihi in mentem venit, quoniam sæpenumero doctorum in consortio fui, ubi de hac re inter se controversabantur: nec unquam, ut mihi saltem probatur, hoc argumentum contraversiosum ad amussim diremptum, novi. Igitur *Burmanne*, quandoquidem hujus controversiæ decisio ex antiquitatis exemplis petenda, te arbitrum capiam, tuamque amplexurus, quam ex eruditionis tuæ promptuario depromseris, sententiam.

Ad

quivis, si quid vel ipse eodem morbo conflictatus vel similiter laboranti opitulatus medelæ nosset, id ægrotanti significaret, ajuntque artem hoc modo experientia adjuvante crevisse.

[23] Hist. nat. libr. XXIX. Cap. I.

[24] In Euterpe. *Medicina apud eos hunc in modum distributa est, ut singulorum morborum singuli sint Medici & non plurium. Itaque omnia referta sunt medicis: alii enim sunt ocularii curandis oculis constituti, alii capiti, alii dentibus, alii alvi partibus, alii morbis occultis.*

[25]

Ad quod ille. Nimis valde tuo me laudes, *Relande*, atque nimium ſtudio qualicunque meo tribuis: ſed ut voluntati tuæ fiat ſatis, ſuppeditabo quæ in memoria nunc habeo. Verum enimvero, ut ordine quodammodo ſermonem meum inſtituam, ſciendum eſt, primos medicos, quorum in antiquiſſimis auctoribus mentio fit, homines ingenuos, & in ſummo honore a pleriſque nationibus habitos. Exempli loco ſint Chiron, Æſculapius, Machaon, & horum poſteri. Quid? quod Athenienſes, teſte Hygino, [25] Medicinam adeo honorificam exiſtimarunt, ut lege ſancitum eſſet, nequis ſervus aut fœmina artem Medicam diſceret. Quotus quiſque neſcit? Hippocratem, Dioclem, Eraſiſtratum &c. & apud ipſos Romanos, Aſclepiadem, Celſum, Sextium Nigrum, Julium Baſſum &c. non ſervos, ſed liberos homines fuiſſe, & ab omnibus honorificentiſſime appellatos. Quid? Cteſias, quem, Xenephon auctor eſt, [26] in exercitu Cyri medicum fuiſſe, an fuerit ſervus? Item Democides Polycratis Samii tyranni medicus, qui deinde captivus factus, Herodoto auctore, [27] Darium Hyſtaſpin ſanavit, qua de cauſſa ampliſſimos & honores & munera adeptus. Medici item, qui Alexandri Magni exercitui præerant, non magis merebantur ſervi vocari, quam alii, qui muniis militaribus fungebantur; quos quidem ſingulos, cedo, e miniſterio vel ſervitio Regis fuiſſe, non tamen ſervos, multo minus mancipia Regis. Curtius [28] de Philippo, natione Acarnan, narrat eum fuiſſe e numero medicorum nobilium, e Macedonia Regem ſequentium, quem Philippum Alexander, ob peractam morbi, qui Regem derepente invade-

[25] Fab. C. 274.

[26] De Cyri minor. exped. lib. 1.

[27] In Thalia vel libr. 3.

[28] Hiſtor. libr. III. Cap. 6. & Plutarch. in Alex.

vadebat, medicationem, donis magnificentissimis adfecit, &, ut Diodorus [29] narrat, in fidissimorum ordinem amicorum recepit. A Romanis ipsis anno V. C. DXXXV, ut Plinius [30] auctor est, Archagatho, Lysaniæ filio, e Peloponneso, oriundo jus Quiritum datum. Tempore Cæsarum plures medici in honore magno habebantur. Is ipse Julius, Suetonio auctore, [31] circa Pharmacusam Insulam a prædonibus captus, mansit apud eos non sine summa indignatione cum uno medico & cubiculariis duobus. Plutarchus in Cæs. scribit cum uno amico: quod & vero mihi simile videtur, Cæsarem admodum charum habuisse medicum, quoniam comites servosque cæteros initio statim dimiserat. Hic Julius etiam, Suetonio scribente, omnes Medicinam Romæ professos, & liberalium artium doctores, [32] quo libentius & ipsi urbem incolerent, & cæteri appeterent, civitate donavit. Ex quo loco planum fit medicos antea, simulatque advenas, urbem incoluisse. Nam, si omnes medici vel servi vel mancipia fuissent, servorum domini sine ullo dubio conquesturi essent, quod Cæsar, aliorum servos & libertate donasset, & civi-

[29] Biblioth. hist. libr. XVII. Cap. XXXI. & *Arrianus* de expedit. Alexand. libr. II. Alexandrum vi morbi levatum, benevolentiam in Philippum declarasse, & per verba significasse, se semper eum pro amico fido habuisse.

[30] libr. 29. Cap. I.

[31] In Julio. Cap. I.

[32] In numero autem liberalium studiorum, quæ Græci ἐλευθερια appellant ponuntur rhetores, grammatici. geometræ. ff. Lib. L. tit. XIII. Quare autem Medicina non in numero artium liberalium collocetur, *Isiodorus* Orig. l. 4. C. 13. has in medium affert rationes. *Quia hæ singulares continent caussas: illa vero omnia. Nam &* Grammaticam *medicus scire jubetur, ut intelligere vel exponere possit, quæ legit: similiter &* Rhetoricam, *ut veracibus argumentis valeat definire, quæ tractat: nec non* Dialecticam *propter infirmitatum caussas ratione adhibita perscrutandas: sic &* Arithmeticam *propter numerum horarum in accessionibus & periodis dierum: non aliter* Geometriam *propter qualitates regionum & locorum situs, in quibus doceat, quid*

civitate; & quoniam nemo, qui in servitute erat, poterat civis Romanus fieri, necesse itaque erat, ut sit prius liber, antequam civis. Efficitur itaque his rationibus, medicos, ut & liberalium artium doctores, liberos homines fuisse, cum eos Cæsar civitate donasset. Quid dicam de Eudemo medico? Quem, Tacito scriptore, [33] constat amicum & Medicum Liviæ Augusti uxoris fuisse. Profecto non persuadere mihi possum, Liviam adeo auctoritatis suæ negligentem, ut amicitiam cum servo contraheret. Ipse Augustus quos honores, quam pecuniæ copiam, non dedit Antonio Musæ propter egregiam sanationem in se institutam. Præter hæc concedebat ipsi, libertus enim erat, usum annuli, equitibus alioquin familiaris tantum. Concedebat etiam, ut Dion Cassius [34] memorat, immunitatem non ipsi modo; sed omnibus eandem artem medicam exercentibus, & id quidem non ad tempus: verum etiam in posterum. Quæ singula a me jamjam memorata, non intelligi possunt de servis medicis, quorum, confiteor ultro, ingentem Romæ fuisse numerum. Oportebat enim omnes prius manumissos, & libertate datos, antequam ejusmodi immunitatum possent consortes fieri. Quale factum autem ab Historicis memoriæ

quid quisque observare debeat. Porro Musica *incognita illi non erit: nam multa sunt, quæ in græcis hominibus per hanc disciplinam facta leguntur, sicut habetur de Davide, qui a spiritu immundo Saulem arte modulationis eripuit. Asclepiades Medicus quoque phreniticum quendam, per symphoniam pristinæ sanitati restituit. Postremo &* Astronomiam *notam habebit, per quam contempletur rationem astrorum & mutationem temporum. Nam sicut ait quidam medicorum; cum ipsorum qualitatibus & nostra corpora commutantur. Hinc est, quod Medicina secunda philosophia dicitur. Utraque enim disciplina totum hominem sibi vendicat. Nam sicut per illam anima, ita per hanc corpus, curatur.*

[33] Annal. lib. 4.

[34] Rom. Hist. libr. LIII.

moriæ haud proditum est; sed potius constat, Augusto e vivis sublato, magnum ita dictorum medicorum numerum, temporibus posterorum imperatorum, servitutem pluribus Urbis proceribus servivisse; adeo commune enim tunc temporis erat medicorum munus; ut vix decimus quisque procerum, vel ditiorum civium; si non plures, saltem unum medicum, haberet. Alius enim erat Iatralipta, qui hero in ungendo in Balneis inserviret: alius ocularius; alius auricularius: alius vulnerarius: alius ad aliud corporis vitium corrigendum animum suum applicabat. [35] Eodem modo propemodum, ut paulo ante de Medicis Ægyptiis mentionem feci; quorum alius aliam corporis ægritudinem curare solebat. Verbo adhuc moneam vos; necesse est, mihi videri vocabulum medici a priscis, non speciatim; ut id ætatis moris est; verum generatim, usurpatum. Namque, qui nunc temporis chirurgi, balneatores, ocularii, herneæ medentes, lithotomi, & simili nomenclatura appellantur, hi olim universali nominatione Medici vocitabantur. [36] Cum ex adverso hodierno tempore medici vocabulum strictim usu venit, nimirum pro homine, alicuipiam morbo internarum partium, medicante. Cujus generis etiam, existimo, fuisse eos, qui immunitatem tam a Julio, quam ab

[35] Egregie in rem nostram ff. Lib. L. Tit. 13. *Medicos fortassis quis accipiet etiam eos, qui alicujus corporis partes vel certi doloris sanitatem pollicentur, ut puta si auricularius, si fistulæ vel dentium: non tamen si incantavit, si imprecatus est, &c.*

[36] Quorum sententiæ favet *Galenus* ad Thrasybulum Cap. XIV. *Etsi enim*, scribit, *quam maxime hunc herniæ dissectorem; illum perforatorem, alium Calculi detractorem nuncupent: omnes tamen istos communi nomine medicos appellant, perinde ut eos, puto, qui a quibusdam membris, quorum præcipue curam gerunt, vocitantur: hos namque ocularios, auricularios; denti frangibulos vel dentarios medicos nominant: nonnullis a materia nomen indiderunt, cibarios & medicamentarios; aut per Jovem; etiam her-*

ab Augusto, Cæsaribus impetrarunt. Tandem facite, Romæ unum atque alterum advenam Medicum in servitudine fuisse, an inde patet, Medicinam esse studium servis proprium. Quid? nonne contingere poterat, ut aliquis ingenuus Medicus, ab hoste captivus ac venum datus, deberet emptori servitutem servire: quod etiam nunc alicui nostrorum nullo negotio contingere posse, si utpote is ab hoste barbaro fuisset captus, quis ibit inficias? An inde, quæso, judicate, idoneum argumentum consequitur, artem medicam nonnisi a servis tractatam, & ei haudquaquam inter artes liberales locum, fuisse. Sed longius evagatus sum, quam volebam. Detur & aliis negotium disserendi, mihique autem auscultandi: ego enim sum fando fessus. Sed Tu *Vallane*, amicorum integerrime, tu auditor sermonum nostrorum hactenus fuisti, nos etiam decet, ut te loquentem audiamus. Pande casus & initium ipsius Medicinæ. Enimvero nemo nostrum ea melius scit, quam tu: Ab ephebis enim huic arti addiscendæ, eidemque, maturiore ætate profectus alios docendi, operam navasti.

Ad quæ *Vallanus*. Quandoquidem homines, inquit, ab initio variis corporis cum internis tum externis affectibus obnoxii fuerint, necessitas eosdem coëgit Medicinam invenire. Equidem non diffiteor hanc casu primum inventam, prout nempe aliquis in alicujus remedii applicatione periculum fecerit: vel etiam ab ipsis brutis medicationem didicerit, qua de caussa etiam Medicina ab initio admodum rudis existebat, quia morbus juxta & remedium ignorabantur. Verum, postquam usus, longa annorum serie crebriorique

herbarios vocantes: quidam præterea & nonnullos medicos Vinidatores & veratri datores appellarunt, quia eos crebro talibus remediis utentes conspexerunt. Vide etiam cap. 11. de partib. artis medicat. IV., ubi etiam variorum medicorum mentio fit.

rique remediorum applicatione, confirmatus, alia, ac priora erant, dictabat, factum est, ut Medicina tandem artis formam indueret, & paulo subtilius excoleretur. Primam Medicinæ partem Chirurgiam fuisse, Celsus [37] auctor est: Veri namque simile mihi habetur primos homines, quia pecudum ferme in modum nudi incedebant, atque specus vel tuguriola incolebant, pluribus, quam nos, periculis externis obnoxios fuisse: ad quæ profliganda necessitas ipsis auctor erat remediorum inventionis. Ita etiam primævi Medici, qui ante: imo ipsis temporibus Trojæ, vixerunt, animum applicabant tantum ad Chirurgiam; non liquet enim, eos neque in pestilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii; sed vulneribus tantummodò ferro & medicamentis mederi solitos. Ex quibus positis, Celsus apparere dicit, has partes Medicinæ solas ab his esse tentatas, easque esse vetustissimas. Postmodum a posteris tentatum internis corporis ægritudinibus medicari: quam medicationem, mea sponte fateor, ab exordio in mera experientia, collocatam fuisse. At quia remedia usu, quamquam crebriori, confirmata, non unius cujusque naturæ accommodata, videbant, factum est, ut posteri rationes cœperint scrutari. Hinc ortum est, ut Philosophi, qui rerum causas indagabant, harumque rationes profitebantur, se quoque Medicinæ immiscerent, atque conarentur rationis adminiculo investigare, ecquid causæ esset, quapropter de eodem medicamento subinde infausta exempla caperentur? Hinc factum est, ut medendi scientia Sapientiæ pars haberetur, & a compluribus Philosophis doceretur. Exempli loco adducam Philosophorum antiquorum longe clarissimos Pythagoram, Empedoclem, Demo-

[37] In Præfat.

mocritum, &c. ‡ Veterum Indorum Philosophorum, quos alii Brachmanes: alii Gymnosophistas vocant, eadem ratio esto, apud quos etiam Sapientiæ studium, Medicinæ conjunctum fuit. * Cæterum

B Hip-

‡ Imprimis vero Pythagoræ sectatores Medicinæ operam navabant. *Apollonius Thyan.* in Epist. ad Euphrat. enumerat Medicinam, quam Pythagoras eodem Apollonio Critoni scribente, vocavit rem divinissimam, inter ea, quæ aliquis a Pythagoreo accipiat. Acusmatici, qui etiam de familia Pythagoræ erant, dixerunt teste *Jamblicho* de vit. Pyth. artic. 82. Medicinam esse in rebus humanis rem sapientissimam. Quantum vero spectat ad medendi rationem, *Porphyrius* de vit. Pyth. literis prodidit art. 33. *Qui recte valerent, semper cum iis versabatur*, Pythagoras nempe: *Si quo corporis morbo laborarent, eos curabat: sin animo ægrotarent, consolabatur miseriam, dolorem partim incantationibus magicisque carminibus, partim vero Musica. Erant enim ei peculiaria quædam carmina, quibus corporum morbis medebatur, quæ cum accineret, ægros pristinæ sanitati restituebat. Erant etiam, quibus doloris oblivionem inducebat & iram mitigabat & libidinem importunam eximebat.* *Jamblichus* vero de asseclis ejus hæc artic. 163. & 244. habet. *Pythagorei eam Medicinæ partem maxime amplectebantur, quæ diætam moderatur, inque hac exercenda erant accuratissimi. Ac initio quidem signa nitebantur addiscere, quibus congruum laboris victusque & somni modum explorarent: deinde quod ad ipsam ciborum præparandorum rationem attinet, illi fere primi commentari de ea, atque disputare aggressi sunt. Cataplasmata autem frequentius quam, qui eos antecesserant, adhibebant; sed ungenta medicata minus probabant, hisque ipsis ad vulnera potissimum sananda utebantur: incisiones vero & ustiones minime omnium admittebant. Quosdam etiam morbos insuper curabant incantationibus. Existimabat autem ille*, Pythagoras sc. *Musicam quoque plurimum ad sanitatem conferre, si quis ea legitimo modo utatur.* Et iterum idem auctor art. 208. *Insignis sapientiæ esse expendere & observare, qualibus alimentis utendum, quantumque cibi assumendum sit: eam vero scientiam ab Apolline & Pæone traditam ac postea ab Æsculapio excultam fuisse.* Itidem *Ælianus.* var. Hist. l. 9. cap. XXII. attestatur, famam esse Pythagoreos, summum studium & operam medicandi facultati dedisse.

* De quibus *Strabo* Geogr. libr. XV. *Post Sylvicolas Brachmanes*, scribit, *in honore medicos esse, ut qui circa hominem philosophentur, frugales quidem, non tamen rusticantes, oryza & ordeaceis viventes, quæ nemo rogatus illis non irrogat, nemo hospitio non libenter suscipit. Posse & eos fæcundos facere, & marium*

Hippocrates meus [38] jamdudum ſuaſit, nos debere ſapientiam, transferre ad Medicinam, & Medicinam ad Sapientiam: Medicum enim Philoſophum, Deo eſſe æqualem. Hæc utcunque ab Hippocrate prolata fuerint, Celſus tamen [39] memoriæ prodidit, Hippocratem Coum, virum & arte & facundia inſignem, primum ex omnibus memoria dignis ab ſtudio Sapientiæ diſciplinam hanc, Medicinam ſc:, ſeparaviſſe. Scilicet Hippocratis noluit, ut Medicus prorſum abdicaret ſe ſtudio Sapientiæ, ſed amputanda voluit, quæ vel Logomachiam, vel nimiam curioſitatem, olerent. Inhærendum potius, duxit, ſtudio Phyſico, quippe id in Medicina incredibilis utilitatis. Sed quo elabor? ſi velim in præſentia enarrare ſingula, quæ a Philoſophia Hippocrates paſſim mutuatus, hora non una mihi opus eſſet. Unde tunc planum fit, eam ab Hippocrate honorificentiſſime appellatam, eandemque in cauſſa fuiſſe, ut artem Medicam rationalem primus ſtatueret: cum antea obſervationibus ſolum inhæreret. Quod ſupereſt, Medicinæ rudimentum oppido ſimplex fuiſſe, atque hoc, puto, non prolixa indigere demonſtratione, quoniam id ſingulis artibus commune ineſt, ut, procedente tempore, magis magiſque indies, peracta rerum multiplici & obſervatione, & inventione, incrementa capiant, expoliantur, illuſtrentur, conſummentur. Et præterea, ſi aliquis veſtrum exoptet dictorum demonſtrationem, ab auctoritate petitam, ſufficiet modo recitaſſe, quæ Seneca

rium & fœminarum procreationem per medicamenta præſtare. Medicinam plurimum per cibos perfici; non autem per medicamenta. Ex medicamentis maxime unctiones probari, & cataplaſmata, cætera maleficii non eſſe expertia.

[38] Libro de decente ornatu.

[39] In eadem præfat.

[40]

neca hujus gratia memoria prodidit. [40] Nempe, Medicinam quondam paucarum fuisse scientiam herbarum, quibus sisteretur fluens sanguis, vulnera coirent paulatim. Deinde in hanc, ut eam ætate sua Seneca observabat, pervenisse tam multiplicem varietatem. Etiam Plato [41] carpit inconcinnam farraginem, e vino Pramnio, farina & attrito caseo, factam, Patrocli jussu saucio Eurypylo propinatam, cujus facti Homerus mentionem facit. Denique quam rudes prisci medici fuere in præscriptione purgantium, cumprimis vero Hellebori, abunde constat ex Ctesia, cujus fragmentum extat apud Oribasium. [42] Scilicet periculosæ plenum opus aleæ tractasse, qui ægrotantibus ausi fuerunt elleborum dare. Hinc etiam apud antiquos Ægyptios, teste Aristotele, [43] interdictum erat, ante triduum nequis purgationem in ægris institueret.

Hactenus copiose & abundanter vos audivi de inventoribus, deque initiis Medicinæ differentes, interpellabat *Relandus*, scire percupio, quid vos medici vocabulo Medicinæ intelligendum esse, putetis?

Grammaticis non ignotum est, inquit *Lucius*, vocem Medicinæ solere bifariam usu venire. Nimirum interdum medicamentum, quod vel intrinse-

 cus,

[40] Epist. ad Lucill. xcv.

[41] De Rep. Dial. III.

[42] Libr. 8. Cap. 8. Medic. coll., siquidem neque ejus temperiem, neque modum, neque pondus, quod dandum esset, illos cognovisse. Si vero quispiam elleborum potui daret, imprimis hominem admonebat, fore, ut in magnum periculum casurus esset. Cæterum ex iis, qui sumpserunt, multos suffocatos, paucos servatos: at nunc, Ctesii tempore tempore, tuto dari, videri. Melampo tamen, quem *Apollodorus*, biblioth. lib. II. scribit, pharmacorum & purgandi rationem invenisse, res successit ex sententia, siquidem is usu ellebori albi Proeti filias, mente alienatas, curavit, teste *Galeno* libr. de atra bile.

[43] Politic. l. III. Cap. xv. *Et in Ægypto post tertium diem movere licet, quod si prius, periculo id agant suo.*

[44]

cus, vel forinsecus, corporis ægritudini medendi causa, applicatur, significare: subinde ipsam duntaxat artem medicam, quam Hipporates [44] ita definit, Medicina nihil est nisi adpositio & ablatio. Ablatio quidem eorum, quæ excedunt: adpositio vero eorum, quæ deficiunt. Aliam Medicinæ definitionem suggerit Hippocrates, ni memoria me fallit, libro de arte ubi hoc modo: Medicinam sentio, scribit, esse morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere. Sed hæc Medicinæ definitio ambigua est; potest enim utrique tum arti puta, tum remedio, applicari. Herophilus voluit, Medicinam esse scientiam sanorum, ægrorum, & neutrorum. [45] Secundum Galenum [46] Medicina est scientia sanitatem conservandi, & morbos repellendi. Moderni nostri medici aliis verbis quidem exhibent Medicinæ definitionem, at res eodem redit. Exempli causa, sive aliquis cum Waldschmidio [47] dixerit, Medicina est ars vel scientia integram corporis humani fabricam conservandi, & labefactatam convenientibus alimentis & remediis restituendi: sive cum Valentino, [48] Medicina est ars vel facultas sanitatem corporis humani præsentem conservandi, eandemque labefactatam restituendi. Judicate jam; nonne, ut monui hujusmodi definitiones interse similes sint?

Quinimo ita mihi videtur, respondebat *Relandus*. Verum enim, vobis Medicis, hoc erudiri cupio, num sit artis vestræ quædam divisio. Non nescios namque vos esse, reor, logicos, cum generatim prius de

[44] Libro de flatibus.

[45] Ita *Galenus* de subfig. Empir. Cap. 11. & de arte Medic. cap. 11. & *Plutarchus* de Homero libr.

[46] Introd. Cap. v. & *Sextus Empiric.* adv. gramm. C. 2. dicit, Medicina est ars remedium afferens & dolores solvens.

[47] In instit. Cap. 1. §. 5.

[48]

de rebus disseruerint, solere postea particulatim eas partiri, ut eo convenientiorem ordinem disserendi animo tenerent.

Quidni? inquit *Vallanus*; plurifaria etenim est nobis Medicinæ divisio, & primo quidem hæc juxta Plutarchum [49] bipertitur. Partem unam, arbitratur, in contemplatione positam, quamque universalibus rationibus certaque via doctrinæ ad singulorum cognitionem perducere. Et hæc est, quæ Physiologiæ nomine insignitur: alteram vero esse effectricem, cujus partes esse tres, primam, quæ Diætetica vocatur, victus rationem præscribere: secundam, quæ Chirurgia nominatur, manuum opera uti, & tertiam, quæ pharmaceutica appellatur, medicamenta adhibere. Theutas Empiricus totam [50] Medicinam in tres partes divisit, in indicationem, curationem, & salubrem: has autem universas acquiri per proprium intuitum, historiam & congruum, de re simili ad similem, transitum. Hodierni Medici Diætetici quinquepertitam plerumque tradunt Medicinam. Primam partem appellant Physiologiam: secundam Pathologiam: tertiam Semioticam: quartam Hygieinam: quintam denique Therapeuam. Et hæ postremæ sunt ipsius Medicinæ Clinicæ, quatenus vel scientia vel ars est, divisiones. De Cætero, Herophili & Erasistrati temporibus [51] tota ars Medica in tres partes diducta est, (quam sententiam ante memoratus Plutarchus quoque amplexus) scilicet ut una esset, quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur. Veteres enim prolixum atque difficile studium medicum cognoverunt, in tantum, ut existimarent unum hominem in singulis

[48] In Cursu Medico in prælim. §. 2.

[49] In libro de Homero.

[50] *Galenus* de subfig. Empir. Cap. 11.

[51] *Celsus* in Præfat. lib. 1.

[52]

Medicinæ partibus excellere non posse. Qua de caussa etiam factum, autumo, ut ad privam partem addiscendam se peculiaris homo applicaret, qui victu curabant, Diætetici: qui medicamenta præscribebant, Pharmaceutici: qui manu medebantur, Chirurgi nuncupabantur: Præter hæc Medicina dividitur in Sectas, quo vocabulo Galenus [52] intelligit collectionem multorum dogmatum sibi ipsis concordantium, & ad unum finem tendentium. Sectæ Medicorum principes tres fuere, & imprimis ab Hippocrate usque ad nostra tempora floruerunt (1) dogmatica (2) Empirica; & (3) methodica. [53] Nolim, putetis, præter harum trium dictarum sectarum opiniones nullas alias aut olim fuisse, aut nunc esse in usu: contrarium enim claret satis; sed licet unus atque alter disparem videatur sententiam fovere, potest tamen is facili negotio alicuipiam e tribus nominatis adnumerari: præsertim vero, cum Galenici, Iatrochemici, Mechanici, vel mathemathici, ut plurimi medicorum audiri gestiunt, desiderant, & acquiescunt, si quando in dogmaticorum seu rationalium numero collocentur. Et, ut paucis verbis eloquar, quæ cujuscunque sectæ fundamenta erant, habete, quod ii, qui rationalem medicinam profitentur, dogmatici alias vocantur, necessaria esse proponant, abditarum & morbos continentium caussarum notitiam: deinde evidentium; posthæc etiam naturalium actionum: novissime partium interiorum; Empirici autem evidentes quidem caussas, ut necessarias amplectantur: obscurarum vero causarum & natura-

[52] In finit. medic. Cap. 1. ubi adhuc aliæ vocabuli Sectæ definitiones.

[53] *Celsus* in Præf. lib. 1. *Ausonius* Eydill. XI. Præter has, quartam sectam invenisse videtur Agathinus Lacedæmonius, quam græce επισυνθετικην vocant, ut auctor finition. medic. Cap. 1. tradit.

[54]

naturalium actionum quæstionem supervacuam esse contendant. Methodici denique statuerunt, satis esse quædam communia morborum intueri: siquidem horum tria genera esse, unum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Et hæc sunt, quæ e Celso, familiari meo, didici, qui insuper argumenta, quibus suam quæque secta sententiam munire satagit, abundanter describit: & quæ explicanda in posterum fusius aggrediar. Sufficiet depræsentiarum meminisse auctores trium sectarum, Dogmaticæ quidem Æsculapius habetur auctor: Sed, quia nulla ejus scripta extant, quibus assertum probare possumus, oportet Hippocrati, vetustissimo Medicinæ scriptori, primatum Dogmaticæ deferre. Celsus scribit Serapionem primum Medicinam in usu & experimentis posuisse: Plinius ex adverso statuit Acronem Agrigentinum; Galenus autem Philinum Coum separasse Empiricam primum a Rationali. Methodicæ Hæresis repertor ab omnibus fere habetur Themison, absolvisse autem eam Neronis principatu Thessalum Trallianum. [54] Tandem Plinius memorat Iatrolipticem a Prodico inventam, ceu vero ea peculiaris secta fuisset, cujus asseclæ unguentis & frictionibus plerosque morbos fere curare conabantur. At enimvero veterum scripta pervolventi facile innotescet haud magni momenti fuisse hanc, ut mereretur secta priva vocari; Quandoquidem Iatraliptæ,

[54] Vide *Celsum* in Præfat. *Plinium* H. nat. l. XXIX. Cap. 1. *Galenum* introd. Cap. 3. Ab his longe discrepat *Isiodorus Hispal.* orig. lib. 4. Cap. IV. *Methodica*, scribit, *inventa est ab Apolline, quæ remedia sectatur & carmina. Empirica i. e. experientissima, inventa est ab Æsculapio, quæ non indiciorum signis, sed solis constat experimentis. Logica. i. e. rationalis inventa ab Hippocrate. Istis enim dicussis ætatum, regionum, vel ægritudinum qualitatibus, artis curam rationabiliter perscrutatus est. Empirici ergo experientiam solam sectantur. Logici experentiæ rationem adjungunt. Methodici nec elementorum rationem observant nec tempora nec ætates, sed solas morborum substantias.*

[1] Ita

liptæ, vel aliptæ, latine unctores, ejusdem generis medici erant, ut auricularii, ocularii, &c. qui servitutem plurimum apud proceres Urbis serviebant: qui non ad totam Medicinam addiscendam; at potius ad partem ejus aliquam exercendam, animum appellebant. Quæ cum ita sint, sequitur eos haud posse medicis, Diæteticæ vel Clinicæ operam dantibus, adnumerari: multo minus peculiaris medicorum secta appellari. Sed sermonem finiam, exigit serior vespera; ut & mihi etiamnum superest negotium aliquos ægros visitandi. Quæ cum essent dicta surreximus, quoniam & cæteri convivæ seriorem vesperam, commorationi diuturnæ inhabilem, causabantur.

DIALOGUS. II.

De Elementis, Natura, & Caussis.

INviscebant a prandio domum meam & *Relandus* & *Serrarius*, horas, quæ tunc temporis nobis subcesivæ erant, sermonibus fallendi caussa. Impetrate mihi veniam interrogandi, inquam, & proferendi quædam, quæ a vobis, viri longe doctissimi, erudiri pervelim. Non enim nescios esse vos, arbitror, in dicendo pergebam, Medicos cœpisse tum rationales vocari, cum multifaria a Philosophia mutuarint, eorundemque adminiculo corporis humani habitum tam sanum, quam morbidum, explicare conati fuerint. Medicina namque, ut nemo nostrum quisquam ignorat, ab initio in mera experientia erat sita.

Et ego cogitabam hæc, inquit *Relandus*. Etenim dum nuperæ collucutionis, de initiis Medicinæ habitæ, recordor, tunc insimul variarum Medicinæ sectarum fuit mentio facta. Cujusmodi Medicinæ in

varias sectas divisio procul dubio originem suam debet potissimum Philosophiæ; cujus dogmata, ut ego reor, quanto majorem convenientiam cum œconomia corporis humani videbantur habere, tanto & hæc avidius a medicis in artem interpolandam suscipiebantur.

Etiam hæc mihi, inquam, simillima habentur veri, sed quid Philosophia?

Ignoras tu, inquit *Relandus*, Philosophiam artem esse artium, & disciplinam disciplinarum. [1] Nescis encomium, quod ei Tullius tribuit, Laudari satis digne nunquam poterit Philosophia, ait, cui, qui pareat, omne tempus ætatis sine molestia possit degere. Vis definitionem, audi iterum Ciceronem. [2] Philosophia est rerum divinarum & humanarum, caussarumque, quibus hæ res continentur, scientia.

Ad quod ego. Admirandum sane, inquam, & curiosum genus hominum, quod talia, quæ in hac disciplina tradi solent, excogitare pote fuerit. Præsagivit id olim Hermes, [3] cum Horo suo manifestarit, homines herbarum radices effossuros, succorumque qualitatem examinaturos, lapidum naturas consideraturos, ac media dissecturos animalia, non brutorum tantum, sed suam quoque compositionem cognoscendi gratia: audaces quoque manus mari injecturos, cæsaque sponte nascente materie, in alteram continentem trajecturos: naturam denique in sacris penetralibus latentem perquisituros, altum petituros, cælique motum observaturos. Hæc, & cætera, quæ in eodem tractatu sequuntur, ab Hermete

[1] Ita Eustachius ad Disarim apud *Macrobium* Saturnal. libr. 7. Cap. xv.

[2] De offic. libr. II. de laude philosophiæ, omnium artium matris, passim idem mentionem facit, ut Tusc. Q. Libr. v. & alibi.

[3] Locus excerptus est apud *Stobæum* Eclog. l. I. C. XL. de morte.

[4]

mete vaticinata, ea ſunt, quæ philoſophi ſuos diſcipulos, ut mihi videtur, docere ſolebant.

Quinimo, inquit, *Serrarius*, & hæc, ut majore commoditate addiſci poſſent, in privas claſſes diſtribuerunt primi Sapientiæ profeſſores, ut in Logicam, Metaphyſicam, Pneumaticam, Phyſicam & Mathemathicam: quæ partes rurſus conjunctim ſumptæ conſtituunt Philoſophiam, a nonnullis Theoreticam appellatam: Practicam autem, quæ eſt altera Philoſophiæ generalis pars, iterum diſpeſcunt in Ethicam, OEconomicam, Politicam, &c.

Sed miſſa faciamus hæc, interpellabam: Etenim ea, ſi cuipiam animus eſſet particulatim tractandi, elaberetur is, uti ego perſuaſum habeo, in Hiſtoriam Philoſophicam, haudquaquam ſcopo noſtro inſervituram: quoniam ea gratia confabulationem noſtram capeſſivimus, ut propalam collocetur, quanto adjumento Philoſophia Medicinæ fuit, ut auxiliantibus ſuis principiis de morborum indole, deque aliis, ad artem medicam ſpectantibus, ratiocinari poſſet.

Oſtium, me hæc dicente, pulſari, idemque concrepare. Ecce aderat reprehenſor audaculus verborum, qui tendiculas literarum, & perpauca eademque a vulgo protrita proferre ſolebat, habebatque nonnullas diſciplinæ Grammaticæ inauditiunculas, partim rudes inchoataſque, partim non probas; eaſque quaſi pulverem ob oculos, cum adortus quemque fuerat, aſpergebat.

Is, ſermone meo de principiis rerum audito, interfabatur. Veſtrum neminem, opinor, inquit, intelligere quid ſignificent vocabula elementi & principii; enimvero admodum obſcura partim, partim ambigua exiſtunt: ſi me modo arbitrum expetiveritis, poſſum tum ego, quippe ſum gnarus Grammaticæ, nodum hunc extemplo diſſolvere.

Ad quæ *Relandus.* O felicem, inquit, matrem tuam, quæ te adeo doctum peperit! Macte virtute esto. Raram facit misturam cum sapientia forma. Da nobis, siquidem hæc tibi perplacuere, aliam vocum Principii & elementi significationem, quam tu nobis esse putas.

Cui noster logomachus respondebat. Platonis, inquit, complector sententiam, statuentis elementum esse compositum & effectum: principium vero se nihil prius, ex quo gigni potuerit, habere. [4] Itidem Stoici, teste Laertio, [5] agnoverunt distinctam vocum significationem. Differre enim, statuebant principia & elementa. Nam illa quidem ingenita esse, & corrumpi non posse: elementa vero per igneam evaporationem corrumpi. Adhæc principia esse corporea & informia: elementa autem formata.

Tu itaque auctoritate nobiscum pugnas, inquit *Serrarius*, Te tuo ipsius gladio jugulem, necesse est. Habe igitur, plerosque Sapientiæ Professores vocabulis elementi & principii pariter, simulatque synonymis, usos fuisse. Vis dicti probationem, inspice Stagyritam, si tibi volupe fuerit, is passim in scriptis suis hæc nomina identidem, tanquam idem significantia, usurpat. Exempli caussa, alicubi locorum scribit, principia neque ex alterutris esse, neque ex aliis, & ex his omnia: & paulo post, omnes enim elementa, & ab ipsis vocata principia, quamvis sine ratione ponant, tamen contraria dicunt. Scilicet ii, qui notiora secundum sensum: & qui notiora secundum rationem pro principiis, vel elementis accipunt. Etenim hoc Cap. v. L. I. Phys. confutat variorum Philosophorum de elementis vel principiis opiniones. Elementi autem Aristoteles omnimodam tradit defi-nitio-

[4] *Galenus* Histor. Philos. Cap. XVII.

[5] Libro VII. de Zenone.

nitionem. v. g. Elementum dicitur, ex quo componitur primo inexistente indivisibili specie in aliam speciem; vel corporum elementa vocantur ultima, in quæ copora dividuntur: vel quod parvum & simplex & individuum, hoc elementum dicitur. [6] Quid, quod Stoici, quorum testimonium tu paulo ante memorasti, cum elementum hoc pacto definiunt: Nempe Elementum est ex quo primum prodeunt, quæ fiunt, & in quod extremum solvuntur; idem dicunt quod de principiis asserunt, excepto eo, quod dicant elementum corporis compositi ignea evaporatione corrumpi posse, quod ego pernego, materiam utpote simplicissimam alterationi corruptionive esse obnoxiam; quia nulla res, nisi variis ex primordiis coalita fuerit, corrumpi vel aliam formam, citra alterius rei peregrinæ additionem, assumere potest. Sin vero testimonium latini auctoris tibi potius placuerit, dabo exempla & primum Ciceronis, [7] qui qualitates principes, uniusmodi & simplices vocat aerem, ignem, &c. ergo, pergit, illa initia, ut e Græco vertam, elementa dicuntur: & alibi [8] enumerat variorum priscorum physicorum de elementis opiniones, ubi ea nominat principia rerum: & iterum alio in loco [9] hoc pacto scribit, Aristosteles longe omnibus, Platonem semper excipio, præstans & ingenio & diligentia, cum quatuor illa genera principiorum esset complexus, e quibus omnia orirentur quintam, &c. hæsitas ne adhuc? heic a Cicerone principia, quæ vulgo elementa, appellari. Præter hæc Vitruvius, auctor longe eruditissimus [10] cum quoque recenseret numerum elementorum juxta variorum Philoso-

[6] Vide ejus Metaphys. libr. XIII. Cap. III. De cælo libr. III. Cap. III. &c. loca.
[7] Academ. Quæst. libr. I.
[8] Academ. Quæst. libr. IV.
[9] Tusculan. Quæst. lib. I.
[10] In præfat. libr. VIII. de Architectur.

[11]

Philoſophorum ſententiam, vocat ea principia. Verum, mi curioſe verborum diſceptator, verba facere *Serrarius* pergebat, nonne convictas nobis dabis manus, vocabula ante memorata eſſe ſynonyma? proferas meliora, neceſſe eſt, ſi vis, ut tuam amplectamur ſententiam.

Quid? mihi nunc tu, inquit Calophonta, tanquam alicui loquaci & fortaſſe docto, atque eruditito, quæſtiunculam, de qua meo arbitratu loquar, ponis? Sed, utut quæſtionem argumentis exquiſitiſſimis probavero, auguror me ſurdis, ut ajunt, fabulam narraturum: quippe, ut mihi probatur, intelligentiam verborum flocci penditis. An ignoratis Literas theſaurum eſſe & artificium, quod nunquam moritur?

Concedo, inquit *Relandus*, ſi per literas omnis generis diſciplinas vel ſtudia liberalia intellexeris: ſin autem peritiam Grammaticæ duntaxat, inficior tum pronunciatum tuum. Sed quo effugis, amice, via aberras, ad propoſitam quæſtionem tibi redeundum eſt.

Eja! quaſi vero hæc res non haberet panem, ajebat cavillator noſter; nequeo enim conticere, hoc a te in Grammaticam non minus frigide ſane, quam inaniter, dictum.

Vah! bella res eſt, inquit *Relandus*, miſſas fac, quæſo, iſtiuſmodi batologias. Ego viciſſim te interrogo, numne concedas vocabula principii & elementi idem indicare.

Minime gentium; reſpondebat vitilitigator. Nomen namque principii huic rei tantum eſſe tribuendum, exiſtimo, quæ alteram conſtituit, atque illius compoſitionem ingreditur: vel id principium nomino, ex quo primum res aliqua ortum duxit: ideoque hoc erit quoddam ſimpliciſſimum differt autem, mea

hæc

hæc ſententia eſt, inter ſe hac conditione utrumque. Scilicet principium eſt aliquid quodammodo incompletum & indeterminatum: ex adverſo elementum eſt aliquid modo completum & determinatum. [11] Quotus quiſque Philoſophorum tam bene, quam ego nunc, hæc vocabula diſtinxit?

Ad quod iterum *Relandus*. Et tu tam laborioſus es, inquit, ut poſt te non reſpicias: in alio pediculum vides, in te ricinum non vides, tibi ſoli rididuli videmus. Quantum ad me ſpectat non capio putatitiam tuam ſubtilitatem; ſcientiam namque qualemcumque meam fugit aliquid quodammodo incompletum & indeterminatum. Putas ne materiam fortaſſis informem? Sed ubi gentium reperitur hæc? Quod ad me pertinet, ſcias, pervelim, quamprimum audivero nomen materiæ, mihi illico in mentem venire hanc quadantenus figuratam; vel ſaltem eſſe, quantulumcunque fuerit, aut in longum, aut in latum, aut in profundum, extenſam; & ſi eadem talibus attributis caruerit, ineptum me tum eſſe ad efformandum ullum cogitatum in mente mea materiei alicujus, in rerum natura exiſtentis; ſed potius me eandem ad claſſem ſpirituum relegare, cujuſmodi ſpiritus id ætatis nomenclatura rei cogitantis, vel intelligentis, ſolent frequentiſſime appellari. Verum o bone! continuabat *Relandus*, num fingo? num mentior?

[11] Elementum eſſe partem, volunt, ex quo corpora compoſita originem duxerunt, & in quod iterum reſolvitur, ſpecie minimum & ſimpliciſſimum; verum enim vero principium, in quod ratione cogitationeque duntaxat diſſolvitur corpus naturale, & illud per ſe ſubſiſtere haud poſſe. vide *Eraſti.* diſput. part. II. *Fernelii* Part. I. libr. II. Cap. III. *Plutarchi* de plac. phil. lib. I. Cap. II. *Fuchſii* inſtit. lib. I. ſect. II. Cap. IV. &c. Utut dictorum aſſertio fuerit, *Sextus Empiricus* tamen l. VIII. comm. variorum de elementis opiniones recenſens, promiſcue rebus tum corporeis tum incorporeis nomen elementi imponit.

[12]

tior? cupio refelli. Quid enim laboro, nisi ut veritas in omni quæstione explicetur.

Et ego, inquam, me liti vestræ interponam, necessum est, agite, batologias de medio; suaviter sit potius, & Tu *Relande*, amicorum integerrime, parce, amabo, huic Grammatico: sanguis illi fervet, tu melior esto. Semper hac in re qui vincitur, vincit. Contra confabulationem nostram continuemus, ac de te audiamus, quænam res a Philosophis fuerint pro principiis vel elementis habitæ.

Tu postulas negotium a me, inquit *Relandus*, cujus executioni parum abest, quin inhabilis sim. Enimvero omnes, qui de rerum natura aliquid locuti sunt, concordes materiam esse concedunt, quænam vero sit, non omnes consentiunt: Si enim unquam, tunc sane in hoc argumento perturbat nos opinionum varietas, hominumque dissensio in tantum, ut asserere non verear, non magis in apricum proferri hominum ignorantia, quam cum sibi id negotium dent, ut rerum primordia ostendant. Dabo modo, quæ in memoria jam habeo. Primus Homerus Oceanum cunctarum rerum parentem dixit. [12] Thales Milesius [13] aquam, quam sententiam patrum nostrorum memoria etiam amplexus est Helmontius. Ignem, aërem, aquam & Terram pro elementis agnoverunt Orpheus, [14] Zoroaster, [15] Zenon, [16] Empedo-

[12] In iliad Ξ.

[13] *Stobæus* Eclog. physic. l. 1. C. XIII. *Seneca* nat. Quæst. lib. 3. Cap. 13. *Cicero*. Acad. Q. l. 1. *Vitruvius* l. 8. *Plutarchus* de placit. phil. lib. 1. C. 3. *Eusebius* præp. Evang. lib. XIV. C. V. *Galenus* de elem. lib. 1. C. VIII. *Servius* in Bucol. Eclog. VI. Virgilii.

[14] *Stobæus* dict. Eclog.

Atque unum est, in quo
volvuntur singula, corpus
Ignis, aqua, & tellus atque æther ——

[15] *Hyde* de relig. vet. Persar. C. XXXIV. *Elementa omnia tenentur servare pura, prout in libro zeratushtnama præcipitur.* 167. *conatum adhibeant ut elementa quatuor in puritate conservent*

pedocles ‡ Ocellus Lucanus * Xenophanes, [17] & Ægyptii. Hi Ægyptii, teste Seneca, [18] ex singulis bina, marem & fœminam fecere. Aristoteles [19] dictis quatuor, quintum quoddam corpus æthereum adjecit. Hippocrates ante Aristotelem, & Galenus, & eorundem asseclæ antedictum quaternarium elementorum acceperunt. Quatuor elementorum qualitates, calidum utpote, frigidum, humidum & siccum pro principiis agnoverunt, Strato Physicus [20] & Atheneus Attalus. [21] Cicero de Stratone Lampsaceno attestatur, [22] eundem statuisse ponderibus & motibus omnia fieri. Magorum Sacerdotes [23] & Hippo Rheginus aquam & ignem: [24] Euripides aërem

vent absque vitiatione: sive sit ignis splendens, sive aqua currens, sive ventus subtilis, sive terra gravis. Quia ex his quatuor elementis corpora animalium composuit justissimus potentissimus Deus.

[16] *Plutarchus* de placit. phil. lib. I. C. III.

‡ *Stobæus* & *Diogenes Laertius* libr. VIII. citant versus Empedoclis. Ille scribit, quod Empedocles sensit, quod horum natura de contrariis permista, siccitate videlicet, calore, humore, ac frigore, totum hoc quadam proportione ac temperatione perficiat, sic ut ipsa quidem in partibus mutationes experiatur: totum autem interitum non pertimescat. Ita enim ait: *Interdum per amicitiam cuncta hæc copulantur, interdum per dissidium secreta feruntur.* Hanc opinionem autem contradixerunt *Aristoteles* de cœlo lib. III. Cap. IV. & *Galenus.* de Nat. Hum. Com. 1. §. 3.

* De universa natura. Cap. II.

[17] *Diogenes* Laert. libr. IX.

[18] Nat. Quæst. lib. III. Cap. XIV. *Aerem marem judicant, quia ventus est: fœminam qua nebulosus & iners. Aquam virilem vocant mare: muliebrem, omnem aliam. Ignem vocant masculum, qua ardet flamma & fœminam, qua lucet innoxius tactu. Terram fortiorem marem vocant, saxa cautesque; fœminæ nomen assignant huic tractabili ad cultum.*

[19] *Plutarchus* de plac. Phil. ante memorato loco & vide ipsum Aristotelem passim.

[20] *Galenus* Histor. Phil. Cap. 15.

[21] Idem *Galenus* in introduct. Cap. VIII. de Elem. libr. I. Cap. XI.

[22] Academ. Quæst. libr. IV.

[23] *Vitruvius* in præf. libr. IIX.

[24] *Galenus* Hist. phil. Cap. XVI.

aërem & Terram: [25] Xenophanes, [26] Galeno auctore, aquam & Terram: Anaxemander infinitum: [27] Archelaus infinitum & aërem: [28] Anaximenes aërem solum: [29] Diogenes Appolloniates aërem immensum: [30] Anaxagoras partes similes, vel, ut scribit Cicero, [30] materiam infinitam, sed eas particulas similes inter se & minutas: Pherycides Syrus, terram. [32] Philolaus finitum & infinitum. [33] Heraclitus, Hippasus, & Parmenides Cicerone, [34] & Anaxagoras Servio auctore, [35] ignem, pro principiis habuerunt. Galenus auctor est. [36] Heraclitum frustula quædam minuta & individua, cognitione tantum apprehensibilia: & Laërtius [37] Parmenidem, Ignem & terram, in principorum numero collocasse. Initium omnium corporum materiam esse memorat Plato. [38] Quatuor

xv. & *Sextus* Empir. lib. VIII. Comment.

[25] *Vitruvius* dicto loco.

[26] *Galenus* & *Sextus* Empir. dictis locis. Namque ex terra & aqua producti nos sumus omnes.

[27] *Stobæus. Cicero. Plutarch. Euseb. Galenus. Sext. Empiric.* dictis locis.

[28] *Plutarchus* de Plac. phil. lib. 1. Cap. 3. Stobæus. d. l.

[29] *Cicero. Plutarchus. Galenus. Eusebius. Stobæus* dict. loc. verum *Sextus Empiricus* scribit. d. l. Anaximenem & Idæum Himeræum, & Diogenem Apolloniatem & Archelaum Atheniensem præceptorem Socratis, & ut nonnulli volunt, Heraclitum, aerem dixisse elementum.

[30] *Stobæus.* d. l.

[31] Acad. Quæst. l. IV. *Aristoteles* l. 3. C. 4. physicor. *Plutarchus. Galenus.* & *Sextus Empir.* locis memoratis.

[32] *Galen.* Histor. phil. & *Sextus Empir.*

[33] *Stobæus* d. l.

[34] Acad. Q. lib. 4. *Vitruv. Plutarch. Galen. Sext. Emp. Euseb. Stobæus.* d. l.

[35] In notis ad Eclog. VI. Bucolic. Virg.

[36] In Histor. phil. Cap. XV.

[37] De vit. philos. l. 9.

[38] Ex qua omnia in se recipiente mundum esse factum a Deo sempiternum, scribit *Cicero.* d. l. *Apulejus* vero de dogmatib. Platonis & *Stobæus.* d. l. memorant Platonem tria rerum initia statuisse, Deum nempe, & materiam, rerumque formas, quas ideas idem vocat: in absolutas,

tuor corpora & inane [39] Echantus: numeros, vel potius ut Cicero ſcribit, [40] ex numeris & mathematicorum initiis Pythagoras: † individuum & inane Me-

lutas, informes, nulla ſpecie vel qualitatis ſignificatione diſtinctas.

[39] *Stobæus.* d. l.

[40] Acad. Quæſt. l. 4. *Sextus Empir. Stobæus. Plutarchus. Galenus* dictis locis, *Jamblichus* de vita Pythag. auctor eſt. §. 130. Pythagoram dixiſſe, nihil in primis rerum elementis purum, ſed terram aëris, aërem ignem aeris, & aquam aquæ, ſpiritus, participem eſſe.

† Timæus Locrus, qui fuit teſte *Cicerone* libr. v. de finib. Pythagoræ ſectator, ingenioſe, ut mihi quidem videtur, de primordiis rerum philoſophatus eſt. Statuit enim ſubjectum rerum creatarum eſſe materiam, rationem, ſeu proportionem formæ, Ideam: harum autem fœtum eſſe corpora, Terram nimirum & aquam. Hæc vero tali modo producta. Omne corpus aſſerit, ex planis conſtare, hoc vero ex triangulis: quorum alterum quidem eſſe ex rectis angulis æqualium laterum, Semi quadrangulum: alterum autem inæqualium laterum, quem habere majorem angulum potentia triplum minoris. Minimum autem in ipſo angulum, tertiam recti eſſe partem: hujus vero duplum, medium eſſe: Etenim hunc duarum tertiarum eſſe partium: maximum autem rectum ad mediam ſeſqui alteram proportionem habere: triplum autem eſſe ad minimum. Hunc igitur triangulum, ſemi quadrangulum eſſe, quatenus cum æquilatero triangulo comparetur, perpendiculo bifariam abſciſſo a vertice ad imum, in partes æquales. Proinde duos utrique eſſe rectangulos: at in uno, duo quidem latera; quæ quidem in recto ſint, æqualia eſſe tantum, in altero autem omnia tria inæqualia. Hanc vero figuram obliquam vocari. Dictum autem ſemi quadrangulum fuiſſe primordium conſtituendæ terræ. Nam quadrangulum ex his quatuor videlicet trianuglis componi. Ex quadrangulo vero cubum generari, omnium corporum firmiſſimum & maxime ſtabile: Cui utpote ſena latera & octo angulos eſſe. Et hanc eſſe rationem, qua propter Terra ſit Elementum & graviſſimum & difficulter mobile. Hanc in aliud corpus tranſmutari neutiquam poſſe, quia nullam habeat cum ullo triangulorum genere communitatem. Terram enim ſolam habere proprium & peculiare elementum, ſemi quadrangulum nempe. Hanc porro elementum eſſe aliorum corporum, ut ignis, aëris, & aquæ. Etenim compoſito ſexies ſemiquadrangulo, triangulum ex ipſo æqualibus cruribus fieri: ex quo pyramidem, quam quatuor baſes & æquales angulos habere, componi, ſpeciem ſcilicet ignis maxime mobilis & tenuiſſimarum partium. Poſt hoc autem id, quod octo conſtet ſedibus, octo

Metredorus: [41] plenum & inane Leucippus: [42] ſolida & vacua, vel corpus & inane Democritus: [43] atomos & inane Epicurus: [44] individua & infinita corpora atque minima Diodorus cognomento Saturnus: [45] Moles & meatus i. e. particulas & locum in quo moventur Aſclepiades. [46]

O, Silentium, ſilentium abs te peto, mi *Relande*, interpellabat Sycophanta noſter: etenim non nauſea tantum, ſed & Cordolium mihi, tibi attentas aures porrigenti, ſubveniunt: equidem deridiculos ſolemus nos verborum originem, ſcriptionis & conjunctionis modum, inveſtigantes, Sapientiæ ſtudioſis eſſe: aſt ſi hujuſmodi Philoſophorum de rerum principiis ſententiæ, quas tu jamjam memoraſti, non ſint ineptiæ aniles, tunc Hercule neſcio quæ ipſis magis ſimiles. Oh! quam lepide nugantur.

Heus tu Cavillator, inquit, *Serrarius*,

---- *Hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt*
Ærugo mera. ---- [47]

Fœnum habes in cornu, non amico cuiquam parces.

octo quidem baſes totidemque angulos habens, eſſe Aeris elementum. Tertium denique, quod viginti ſedes habet, baſes quidem totidem, angulos autem duodecim, eſſe elementum Aquæ plurimarum partium atque graviſſimarum. Hactenus *Timæus* in libr. de anima. mund.

[41] *Stobæus.*

[42] *Cicero. Stobæus.* d. l.

[43] *Cicero. Galenus. Euſebius, Stobæus.* d. l. *Diogenes Laertius* Lib. IX. Principia omnium ſtatuit Democritus atomos atque inane. Atomos magnitudine & numero eſſe infinitas, ferrique in toto, ac rotari, atque ita concretiones omnes gignere. Solem & Lunam ex hujuſmodi atomorum vertiginibus, & tumorum circumferentiis, eſſe compoſitos.

[44] *Plutarchus. Galenus. Sextus Empir. Stobæus, Lucretius. Laertius* libr. X. in Epiſt. ad Herod.

[45] *Stobæus.* d. l. verum. *Galenus* & *Sextus Emp.* perhibent eum cognominatum Crononem.

[46] *Galenus* in introduct. Cap. 8. *Aurelian.* ac. paſſ. libr. 1. Cap. XIV. *Sext. Emp.* d. l. His adde Oenopidem Chium. teſtib. *Galeno* & *Sext. Empir.* duo, ut ignem & Aërem: & Onomacritum, tria poſuiſſe elementa, ut ignem, aquam & terram.

[47] *Horatius.* libr. 1. Satyr. 4.

[48]

Narrationem Collegæ, mihi exoptatiſſimi, maledico dente carpis: Cum tamen is, antequam verba faceret, ipſe præfatus, diſcordes ſemper ipſos Philoſophos ſecum fuiſſe, quum animum ad rerum principia deſcribendum appulerint. Suo enim ſtudio quiſque maxime ducitur. Quid mirum? Si in hoc perplexo & obſcuro negotio perplexi interdum ſermones a Sapientiæ Profeſſoribus, abditam univerſi conſtitutionem juxta & compoſitionem rimantibus, prolati ſint. Id tibi ultro defero, Nos, de totius mundi primordiis diſputantes, more puerulorum balbutire, & conjecturas ſeu hypotheſes potius, quam indubitata ſeu argumenta ſeu pronuntiata proponere: quapropter etiam cuique ſemper licuit iſti familiæ ſeſe dedere, cujus dogmata ſibi maxime probabilia habebantur.

At vero, inquam, Te non fugit, Doctiſſime *Serrari*, ita comparatam eſſe hominum naturam omnium, ut aliena melius videant & dijudicent, quam ſua. Quid? quod plerique ſimias imitentur, quæ, ut Syneſius [48] Nicandro ſuo ſcribit, poſtquam pepererunt, intentis oculis in catulos tanquam ſacras imagines intuentur, admirantes ob pulchritudinem, uſque adeo natura liberos amat; aliarum enim ſimiarum catuli illis deformes ſunt, ſui duntaxat ſunt pulcherrimi. Hic logomachus nos irridet, ceu vero nos non immoraremur rebus utilioribus, quam is ipſe, qui animum ſuum quoquo modo torquet, ut tantum oſtendat, quo pacto apex ſuper literam ſit exarandus. Ipſe non videt manticæ, quod in tergo eſt. Sannas itaque ejus ſuſque deque habeamus, repetamus potius ſermonem, a Sannione interruptum, quem habuimus de rerum principiis. Da nobis igitur, Doctiſſime *Serrari*, ſiquidem & tu Sapientiæ ſtudium profiteris, reliquas, quæ recenſendæ ſupererant, Philoſophorum circa principia, opiniones.

Hoc

[48] Epiſt. 1.

Hoc loco *Serrarius*. Quantum mihi, inquit, complurium ſcripta pervolventi innoteſcit, non videtur præter illa elementa, a Collega mihi æſtimatiſſimo, paulo ante enarrata, longo temporis intervallo, alia excogitata fuiſſe. Et quamvis ſuos quæque ſectæ habuerint aſſeclas: pleræque tamen procedente tempore exoleverant. Peripatetica ſola, acquiſito a Pontificia Religione jure Quiritio, diutiſſime in vigore perſeveravit. Quid mirum? Cum etiam reliquarum ſectarum opiniones paulatim olivioni tunc traderentur. Hinc factum, ut a ſeculo tertio, uſque ad decimum quartum, non memoratu dignæ, cum in Medicina, tum in Philoſophia, mutationes inveniantur. Iſtis temporibus namque partim ob tot funeſta, ac internecina Chriſtianorum bella, partim ob relegatas in monaſteria ad monachos muſas, incultæ artes liberales habebantur. Præter Ariſtotelem, & ignavorum ſomnia monachorum, ſapere, erat dementia: imo crimen, & peccatum ferme, ut vocant, mortale. Non defuerunt quidem plurimi arabes tunc temporis, ut Averrhois, Avicenna, aliique, qui Medicam juxta & Philoſophicam doctrinam excolerent: verum conveniunt præcipue inſer ſe, ut, quantum ſpectat ad elementorum traditionem, veſtigiis Ariſtotelis inſiſtant potiſſimum. Aliena autem quadantenus dictis cœperunt primo Chimici, corporum compoſitionem adminiculo ignis & aliarum rerum indagantes, docere. Et inter hos, ni fallor, fuit Baſilius Valentinus primus, qui paſſim in ſcriptis ſuis trium principiorum meminit: non inficiatur tamen & alios, vel ſibi æquales, vel ante ſe deceſſos, eorum mentionem quoque feciſſe. Vocabula vero dictorum hæc ſunt, ſal, ſulphur & mercurius. Alio ſubinde nomine hæc vocat, ut corporis, quo intelligit ſal: animæ, qua ſulphur vel oleum: ſpiritus denique, quo

mercurium. Verum enim vero alibi distinctionem facit principiorum ab elementis: per principia jamjam res recensitas, perque elementa, notissimum Aristotelis elementorum quaternionem, intelligit. [49] Gloriosus, & Vertumno iniquo natus, Paracelsus, subdole Basilii principia complexus, hæcque orbi, simulac a se inventa, obtrusit. Veruntamen, ut ubique fere, sic etiam hic suam prodit inconstantiam: modo agnoscit Peripateticorum elementa: modo inconspicua, abscondita vero, tanquam spiritus, quorum domicilia ista vulgaria sint, ponit: modo hæc iterum destruit, atque vult, ea originem e Mysterio magno, quo Chaos indicat, ortum cœpisse: modo cœlum & terram tantum, putat, elementorum nomine digna, hæcque iterum duplicis generis existere, alterum dictorum vocitat marem, alterum fœminam; siquidem ex horum conjunctione cuncta concreta exoriri: modo tria ut sulphur, mercurium & sal habet pro corporum primordiis: modo subvertit hæc rursus, & statuit quodlibet elementum, puta Stagyritæ, in triplicis generis substantiis consistere, ita ut suus cuique sit Mercurius, sal atque sulphur; quadruplicat itaque hæc postrema, ac credit quatuor diversi generis mercurios, sulphura & salia esse: Nimirum esse mercurium privum igni, aëri, &c. Eadem ratio reliquorum esto. [50] Verum & discipuli,

[49] Dabo compendium ejus doctrinæ de elementis. Basilius Val. putat dari influxum cælestem superne decidentem & se qualitatibus sideriis miscentem: ex horum conjunctione nasci tertium, corporeum quoddam, ex his tribus postea quaternarium elementorum progigni. Hæc porro auxilio ignis producere animam internam, spiritum tangi nescium, & conspicuum corpus. Hæc tria ope Vulcani inter se copulata dare aliquid, quod tangi potest: Mercurium nempe, sulphur & sal. Ex his tribus tandem coagulando unitis fieri corpus quoddam perfectum. Vide Tractat. de lapid. phil. recapitulationem ejusdem tractat. de arcano magno mundi &c.

[50] De his vide plura in Dia-

li, & cæteri disciplinam Paracelsi amplectentes, elegerunt dicta tria, quæ vocaverunt activa: præter hæc iis addidere duo passiva, quæ etiam relollæa vel relollacea barbaro vocabulo nuncupabant, phlegma scilicet & caput mortuum. Sed & hæc doctrina non diu viguit: experta enim eandem, sicuti singula in mundo, vicissitudinem. Nam Helmontius peculiari tractatulo ejus improbationem dedit: ex adverso in corporibus unum primum atque ultimum, materiale, ac reale initium stabilivit, & hoc aquam esse, existimavit. Est ipsi præter hoc alterum principium movens & efficiens, quale, existimat, seminis ipsam essentiam *Archealem* esse, differreque a forma rei: sed quoniam hæc, & quæ eodem loco ulterius scribit, perplexe ac obscure commemorantur, eam ob caussam his supersedebo. Sufficit modo indicasse heic loci Helmontium hæc duo, ut omnium corporum principia & caussas, agnovisse. In alio tractatulo aquam & aërem habet pro principiis primogeniis: ex aqua autem virtute seminum, asserit, terram seu corpus quoddam compositum fieri. [51] Cæterum nostra ætate, quantumvis ea bonarum artium, & omni genarum inventionum ferax, non multa, si unice Cartesium quibusdam in locis exceperitis, inventa vel excogitata sunt, quæ novitatem doctrinæ elementorum proderent. Quid mirum? sunt enim hæc, mea quidem sententia, penitus in media Philosophia retrusa atque abdita. Quippe quomodocunque aliquis suam corroborare opinionem adnisus fuerit: fuerunt tamen, imo erunt semper ei adversarii: siquidem genuina corporum principia non arte, propter eorundem exilitatem, demonstrari, at mente duntaxat percipi quodammodo, queunt. Et iterum temperamentorum

 diver-

Dialogo, in quo dogmata Paracelsi speciatim tractabo.

[51] Helmontii doctrina itidem videatur suo loco.

[52]

diversitas hominum in caussa est, ut suæ quibusque sententiæ cummaxime probabiles habeantur. Habetis jam meam, & collegæ mei, de rerum principiis narrationem, meumque judicium, quod aut sequeremini, si probaveritis; aut vestro stabitis, si aliud quoddam est vestrum: in quo neque pugnabo vobiscum, neque hoc meum unquam affirmabo esse verius, quam vestrum. Et, ut a Cicerone sententiam paulo mutatam mutuer, potest non solum aliud mihi, ac vobis, sed mihi ipsi aliud alias videri. Nec in hac modo doctrina elementorum, quæ tot dissensionibus obnoxia, sed ne in maximis quidem rebus quidquam adhuc inveni firmius, quod tenerem, aut quo judicium meum dirigerem, quam id, quodcunque mihi quam simillimum veri videretur, cum ipsum illud verum in occulto lateret.

Locutus es, inquam, apprime rectissime, ac laudo animi tui moderationem. Utinam, omnes docti ita facerent! non forent tot altercationes, tot jurgia, tot inimicitiæ inter eos obortæ, dum alterum alter a se dissentientem, plus quam Vatiniano odio persequi solet. Sed missos faciamus corruptos hujus seculi mores, prosequamur potius opus incœptum, explicationem utpote rerum, quas medici, a Philosophia mutuatas, in suam disciplinam assumpserunt. Has inter primatum gerit incredibilis famæ, magnique nominis NATURA. Hanc solam propemodum omnes in ore semper habent. Sola hæc succumbit, hæc juvat, hæc sola hominis & animam & corpus moderatur. Cuncta huic, quæ homini quoquo modo accidunt, vel crimini dantur, vel laudi. Quid est ergo Natura? cupio doceri.

Tum *Serrarius*. Prolixior, inquit, atque intricatior est ejus explicatio, quam ut ea in præsentia a me tradi possit; faciam tamen ut potero. Non nescios

ſcios eſſe vos, arbitror, Ethnicos aliter ac Chriſtianos vocabulum Naturæ uſurpaſſe. Nam, qui Naturam omnium rerum matrem vocavere, ipſum Deum Univerſi creatorem intellexerunt: Verum qui dixerunt Deum & Naturam nihil facere fruſtra, ſtatuerunt aliquod, ſi non Deo fuerit par, quod ad minimum id ipſo potentia paulo inferius ſit. Princeps Medicorum, Hippocratem volo, ſæpe ſæpius voce Naturæ utitur, eademque interdum vult indicare, debitam corporis conſtitutionem: aliquando ſuam quibuſque rebus facultatem, vel proprietatem ſingularem agendi quieſcendive: ſubinde indolem ſeu genium cujuſdam rei. [52] Inter priſcos Philoſophos alii per Naturam intellexerunt principium aliquod motus & quietis: alii ignem: alii ſpiritum calidum: alii corpus & ejus motum: alii permixtionem & divulſionem elementorum. [53] Superſunt quidem aliæ ejuſdem vocabuli ſignificationes, quas autem, quia partim ſatis claræ exiſtunt, partim obſoleſcunt,

C 5 par-

[52] Vide ejus tractatus de natura hominis, de natura pueri, de articulis, &c. ubi ſæpenumero Hippocrates hujus generis dictioni operam dedit. *Galenus* aphoriſmo II. libri. III. ubi Naturæ mentio fit, ita interpretatur. *Naturas*, ait, *hoc loco Hippocrates ſecundum principaliſſimum, & primum ſignificatum quod ſecundum ipſam maxime ſubſtantiam Naturæ eſt. Ipſam autem eſſe temperaturam quatuor elementorum humidi, ſicci, calidi & frigidi.* Et de Hipp. & Plat. Decret. lib. IX. Cap. XV. citat Hippocratem hoc modo ſcribentem. Non edocta Natura eſt & nullo magiſtro uſa, ea, quibus opus eſt, facit: & alibi. Natura morborum medici ſunt: & alio loco. Natura ſufficiet prorſus, vocat autem ipſam juſtam interdum, & medicum miniſtrum ejus imitatorem. Quæ tamen ſubſtantia ſit Naturæ, quæ nos & finxit & gubernat non auſus eſt pronunciare, ſed noſtræ creationis auctorem, ut omnibus hominibus mos eſt, NATURAM, appellat.

[53] Vide *Plutarchum* de plac. phil. lib. I. Cap. I. *Galeni* finition. Cap. III. ejuſdem, ut ferunt, hiſtor. Phil. Cap. XVIII. *Laert.* libr. VII. &c. Aſclepiades, teſte *Cæl. Aurel.* l. I. Cap. XIV. dixit naturam ne quicquam aliud eſſe, quam corpus vel ejus motum.

[54] *Horatius* lib. I. Satyr. III.

[55]

partim in lexicis obviæ, lubens volensque prætereo.

Nequeo amplius, inquit cavillator noster, digitis compescere labellum. Usu tibi venit, *Serrari*, quod olim solenne erat antiquis Philosophis, qui sive erroris objiciendi caussa, quo plura & difficiliora scire viderentur: sive, quod similius veri est, ignoratione docendi (nam non solum scire aliquid artis est, sed quædam ars etiam docendi) sæpe, quod positum erat in una cognitione, id in infinita dispertiebantur: velut a te modo in explicatione Naturæ factum, dum conaris illustrare, tunc potius obscuras. Non agnosco Naturam, neque ejus facultates, nisi mihi clare ac distincte ejus existentiam demonstraveris; quod autem a Te posse fieri multum addubito. Sed quid laboro ego, opinionem sic inanem verbis verberare, cum ipsa rei vanitas se refellat.

Tum *Serrarius*. Bona tua venia dixerim, inquit, aut tu inter agrestes, qui impudentissime, ac ex incogitantia, quicquid sibi in os venit, quamprimum effutiunt; aut tu es inter malignos & invidos, qui maledicentissima carmina vel criminosissimos libellos componunt, educatus. Nescis enim urbanum sermonem proferre. Tu tua pervides oculis mala lippus inunctis, inque amicorum vitia tam cernis acutum, quam aut aquila, aut serpens Epidaurius. [54] Desiderabatur a me expositio Naturæ, quid aliud mihi factu tunc opus, quam ut prius omnimodam vocis significationem traderem, antequam rem ipsam dilucidarem. Et tu, o Bone, parum abest, quin convicio hanc a me efflagites. Habe itaque, ut tibi quodammodo obtemperem, per vocabulum Naturæ a me intelligi, ipsam rei cujusdam elementorum temperaturam; vel convenientem partium dispositionem, quæ necessitatem eidem imponit certos motus, certasve

tasve operationes perficiundi. Exemplum aliquod afferam, necesse est, ut intelligas quid velim. In horologio quamdiu suam quæque rotula servaverit formam, atque quamdiu ipsi decens pondo appensum, vel lamina ex chalybe rite distenta fuerit, tamdiu non potest non, quin functiones, horologio propriæ, dextre perficiantur. Et in hisce conjunctim consideratis consistit proprietas, i. e. Natura horologii. Similiter in aliquo animali quamdiu decens tam interna quam externa membratura, nec non conveniens humorum qualitas, eorundemque aëris inspirati adminiculo circuitus, adfuerint, tamdiu illud aptum existit ad vivendum, atque ad exercendum operationes sibi in suo genere familiares. Et tunc agit juxta naturam suam, i. e. ex necessitate totius compositi, quod non aliter, quamdiu videlicet antedicta suo quæque in statu sunt, agere potest. Eadem conditio omnium rerum ab Almo Conditore creatarum esto, quæ omnes suam peculiarem indolem, virtutemque movendi, vel aliarum rerum motum inhibendi, sortitæ sunt potentiam. Ergo, ut finiam, quæ necessario in rebus quibuscunque fieri debent, atque ab iisdem perpetrari, hæc naturaliter contingunt, i. e. contingunt ratione primigenæ structuræ, seu composituræ partium concinnæ.

Hoc loco iterum irrisor noster. Dii immortales, inquit, quam tu longe Naturæ principia repetis! Sed da mihi nunc, satisne probasti? Credisne dictionem sententiæ tuæ variis premi difficultatibus?

Ad quæ *Serrarius*. Etsi omnis cognitio, inquit, multis est obstructa difficultatibus, eaque est & in ipsis rebus obscuritas, & in judiciis nostris infirmitas, ut non sine caussa & doctissimi & antiquissimi invenire se posse, quod cuperent, diffisi sint: tamen nec illi defecerunt, neque ego studium exquirendi defatiga-

tus

tus relinquam: neque mea diſputatio quidquam aliud agit, niſi ut in utramque partem dicendo & audiendo eliciat, & tanquam exprimat aliquid, quod aut verum ſit, aut ad id quamproxime accedat. Neque inter me, & eos, qui ſcire arbitrantur, quidquam intereſt, niſi quod illi non dubitant, quin ea vera ſint, quæ defendunt: ego probabilia multa habeo, quæ ſequi facile, affirmare vix poſſum. Igitur quantiſper ea, quæ de Natura corporum deque ejus vocabuli uſu, jamjam diſputavi, mihi ſimillima veri videntur, tantiſper conſtans in ſententia mea, perſtabo: præterquam me aliquis meliora erudiret. Mihi enim ſemper ſolet uſu venire, ut eum, qui in diſputando pertinax eſt, & moribus durus, abjiciam.

Tum ego. Mihi tecum, inquam, hac de re convenit, aliquammulti ſiquidem pervicaces ſunt, qui omnia, quæ aut ad affirmandum, aut ad negandum ſuſcipiunt, obſtinate ac impudentiſſime, quamquam longe aliter ſibi conſcii, defendunt.

Quo prolabimini? inquit, *Relandus*, an vobis nunc animus eſt moralem Philoſophiam diſſertandi?

Minime gentium, inquam. Igitur, quoniam tu in tempore adhortaris, ad propoſitum revertamur, ſcilicet ad vocabulum Cauſæ, cujus non modo Philoſophi, verum etiam antiqui medici ſemel atque iterum ac ſæpe mentionem fecerunt. Inprimis Cous noſter cognitionem cauſſæ morborum frequentiſſime inculcavit, ac docuit, quod ſiquis cauſſas corporis affecti probe cognoverit, poſſe eundem nullo negotio ea afferre, quæ corpori commodent. [55] Itaque aliquis veſtrum hoc negotium ſuſcipiat, velim, atque indicet, quid veteres Sapientiæ Profeſſores, de natura deque numero cauſſarum, ſtatuerunt.

Tum *Relandus*, vos non latet procul dubio, inquit,

[55] Libro de flatibus de muliebribus affectib. &c.

[56]

quit, Stobæum Philosophorum opiniones ad compendium contulisse, ex quo hæc depromam. Caussa est propter quam effectus, vel propter quam aliquid evenit. Plato triplicem ponit caussam a qua, ex qua, & ad quam: præcipuam tamen facit a qua, sive efficientem. Aristoteles caussam ex qua vocat materiam: a qua efficientem: secundum quam, formam: propter quam, finem. Caussam Zeno propter quam vocat effectum aut eventum, & caussam quidem corpus: effectum autem Categorema. Chrysippus caussam dicit propter quam: & caussam quidem corpus & ὅτι: effectum autem διότι. [56]

At enim apud medicos, interfabar ego, nonne pari modo vox caussæ in usu est.

Ad quod *Serrarius*. Sic medicis usus est, inquit, ut eam communiter tam sanitatis, quam morborum auctorem, id est, caussam efficientem interpretentur. Hinc congruunt in unum definitiones plurimum, quæ penes medicos ultro citroque occurrunt. Sive enim aliquis juxta finitiones, quæ Galeno adscribuntur, dixerit, caussa est, quæ in corpore quidquam facit, expersque ipsa est corporis: sive juxta Avicennam, [57] caussa est id, quod primo est, & ex quo provenit inventio alicujus dispositionis in corpore humano: sive denuo secundum Galenum, caussa est id, quo tangente afficimur, & quo separato quiescit affectus: [58] sive brevissime juxta Athenæum Attalum, [59] caussa est ea, quæ facit. Verum enim vero non in easdem classes medici plerique caussam distribuerunt. Qui rationalem Medicinam tem-

[56] Vide *Stobæi* Eclog. Phys. lib. I. Cap. XVI. *Galeni* Histor. phil. Cap. XVI. Ejusd. Finition medic. Cap. IIX. & alios.

[57] Fen. II. lib. I. Cap. I.

[58] *Galenus* copiose de caussis scripsit in libr. de causs. procath. quo libro refellit opinionem Erasistrati, caussam procatharticam negantis. Porro agit de caussis in libro de differ. sympt. de caussis morbor. &c.

[59] Finit. medic. *Galeni* operibus insertar. Cap. VIII.

[60]

tempore Celsi profitebantur, bipertiebantur morborum caussas; nimirum in abditas, & evidentes. [60] Abditas sive morbos continentes caussas vocabant, in quibus requiritur, ex quibus principiis nostra corpora sint, quid secundam, quid adversam, valetudinem faciat. Neque enim credebant posse eum scire, quomodo morbos curare conveniat, qui, unde hi sint, ignorat. Evidentes vero caussas appellabant has, in quibus quærebant initium morbi, calor attulerit, an frigus? fames an satietas? & quæ similia sunt. Auctor Finition. medic., habet præter memoratas, caussam procatharcticam, antecedentem, per se finienten, concaussam, caussam adjutricem; longe omnium autem verbosissimus est Avicenna in numero caussarum. Dispescit quidem has in antecedentes, primitivas & conjunctas: [61] attamen has rursus dividit complures in species: sunt ipsi caussæ calefacientes, quarum plurifarias enumerat; sunt caussæ frigefacientes, humectantes, desiccantes, figuram corrumpentes, &c. omnis generis caussæ, quarum omnium narrationis me tædet, quia hic Arabs res, ut dicunt, præter necessitatem valdopere multiplicavit. Usitatissima medicorum modernorum caussarum divisio est in procatharcticam, antecedentem, & proximam seu continentem. Procatharcticæ plerumque dicuntur externæ, & remotæ, sanitatis perinde ac morborum, caussæ: ac sub horum numero non solum ita a medicis dictæ res non naturales veniunt; sed etiam cuncta, quæ casu, vel violentia contingunt, & ita morbum concitant. Antecedens, quæ & alias προηγουμένη nominatur, est habitus quidam in corpore latens, qui morbum antecedit, quique aptus morbi cujus-

[60] Ita fere in præfat. lib. 1.

[61] Fen 11. doctr. 11. Sum. 1. Cap. 1.

[62] Ibidem Summ. 11. Cap. 1.

[1] Thes.

cujuſdam generationi. Locum hujuſmodi cauſſæ habent in morbis, qui originem ſuam vel cacochymiæ debent, vel plethoræ. Proxima denique ſeu conjuncta, ſeu continens morborum cauſſa eſt, quæ cum morbo cohæret, quam ſi auferre medicus potis eſt, tollit tunc morbum: adeoque poſita cauſſa continente, inſimul morbus ponitur. Sunt equidem præter has alia cauſſarum genera, ut cauſſæ per ſe, per accidens, *poſitivæ*, *privativæ*, & neſcio quæ plures, ex inani ſcholaſticorum dialectica oriundæ: verum quoniam harum interpretes plurimum meram ſeu tautologiam vel logomachiam memoriæ tradiderunt; jure meritoque id ætatis exploduntur. Sed jam ſurgamus, interpellabat *Relandus*, noſque curemus & aliquando animos noſtros, curamque laxemus.

DIALOGUS. III.

De Anatomiæ uſu in Medicina.

MIhi nemus, quod fere noſtræ urbi nemoroſæ contiguum eſt, peragranti, umbram nemoralem friguſque opacum captandi cauſſa, obvius fortuito ſe dedit *Leuſdenus*. Conficiebamus ambulatiunculam pomeridianam, & vix horulam in ambulando & ſermocinando conſumpſimus, cum nos *Lucius* e viridario ſuo, nemori contermino, conſpexit. Is, ſalutatione inter nos peracta, comiter rogavit ad ſe ut veniremus. Annuimus, inque viretum intramus, locique amœnitatem admiramur. Hæ ſunt delitiæ meæ, inquit *Lucius*, Heic, quamvis parvus ſit hortulus, quamvis ædiculæ viles, horas otioſas fallo. Heic ſolitarius in hoc ambulacro ambulans haurio fumum Tabaci, atque mecum errores hujus ſeculi meditor, vel aliquem ſcriptorem perlego. Et, ſi

ſi aliquot amici hunc locum inviſunt, tnm familiariter fumum Tabaci hauriendo, & vini poculum ſubinde bibendo, confabulamur. Etiam ego vos ad parile ſympoſium invito: intretis, obnixe precor, has ædiculas, hoc ſcamno conſidite.

Nos petionem adeo amicam recuſare nequibamus, ideoque ibamus intro.

Memini me nupera colloquia, quæ in ædibus tuis habebantur, audire, affabatur me *Lucius*. Tibi ſcilicet eſſe propoſitum, originem & progreſſum Ratiocinii Medici literis mandare. Macte itaque virtute eſto, & quo cœpiſti, eo pacto perſequere incœptum.

Bonum equidem negotium, inquam, mihi ſuades, verum mihi ipſi diffido, quin vires, huic operi pares ſint. Fieri namque poteſt, ut recte quis ſentiat, & id, quod ſentit, polite eloqui non poſſit; ſed mandare quenquam literis cogitationes ſuas, qui eas nec diſponere, nec illuſtrare poſſit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis eſt intemperanter abutentis & otio & literis.

Vera profers, inquit *Lucius*, Aſt tu non prorſus es hoſpes in literis, neque ejuſmodi excuſatio tibi opus eſt, neque mihi libet, ut ne in leges verecundiæ peccem, te in os laudare. Sed dic, obſecro, ad quod depræſentiarum applicas te?

Mentem meam, inquam, nunc verſo ad Anatomiam, Neminem enim veſtrum ignorare, arbitror, neque Medicinæ neque Sapientiæ ſtudioſos poſſe, de corporis humani ſtatu tam ſano quam morbido diſſerere examuſſim, niſi extrinſecam juxta & intrinſecam corporis ſtructuram habuerint quoque perſpectam.

Omnino ita puto, inquit *Leuſdenus*. Quin mea faciam, quæ ea de cauſſa Archiater Regis Galliæ

Dn. Fagone [1] ſtatuit. Scilicet fruſtra aliquem operam dare corporis humani conſervationi, niſi habuerit perfectam Anatomiæ cognitionem. Veram autem Anatomiam, vult, diſtinguendam eſſe ab illa, quæ tempore Galeni erat nota: ideoque minime acquieſcendum in cognitione figuræ, coloris, principum viſcerum ſitus, tendonum, ut & maſſæ muſculorum carnoſæ: ſiquidem hos Anatomicos non plus ſcire, quam lanios, vel coquos, partium, ferculis delicatis aptarum, callentes; verum enim vero medicum oportere potius perſcrutari, quicquid maxime abditum, atque anquirere de primis principiis, viſcera componentibus. Nempe ſtilo ſeu inſtrumento gracillimo vaſcula quæque minima eſſe dilatanda, animo expiſcandi, explicandique glandularum prope innumerabilium, & vix conſpicuarum, multiformia cribra, quibus omnis generis humores a ſanguine ſcernantur colentur, alioſum amandentur. Deinde debere exiliſſima nervorum filamenta perſequi, ut inde addiſcat eorundem diſtributionem per omnis generis corporis partes, atque mutuum, quod invicem habent, commercium. Adhæc ſumma oculorum acie obſervandam eſſe muſculorum texturam; quin & beneficio microſcopii inſpicere cavitates, ductus ſpirales, cellulas, &c. quas a fibris tenuiſſimis formari: hujus ſcopi ergo, ut, cognita dictarum partium exilitate fragilitateque, judicare poſſit, quænam pars aut rupturæ patiens ſit, aut conſervationi: &, quod conſequens eſt, quæ cauſſa, vel adverſæ, vel ſecundæ valetudinis. Nec ſatis eſſe vidiſſe hæc in cadaveribus duntaxat, in quibus modo ſtructuram & poſitum partium ſolidarum contueri; ſed etiam viſcera animalium viventium eſſe exploranda, animo videndi conſerva-

 tionem

[1] Theſes Pariſiis habitas *Andry* operi ſuo de vermibus inſeruit, unde hæc rurſus in latinum tranſtuli.

[2] In

tionem functionum corporis, ut eæ miro consensu fiant: itidem fluidarum solidarumque partium, quibus machina viva composita est, pugnam seu cujuscunque modi motionem, agitationem, renixum. Item quomodo fluidæ in solidis contentæ, has nisu quasi continuo impetant: & iterum quo pacto solidæ resistant violentiæ fluidorum, quæ continue in latera illarum impingere soleant. Ejusdem fere opinionis fuere jampridem Herophilus & Erasistratus, qui, ut Celsus [2] memoriæ mandavit, nocentes homines a regibus ex carcere acceptos, vivos inciderunt, consideraruntque etiam spiritu remanente ea, quæ natura ante clausisset, eorumque posituram, colorem, figuram, magnitudinem, ordinem, mollitiem, lævorem, contactum, processus deinde singulorum, & recessus, & sive quid inseritur alteri, sive quid partem alterius in se recipit. Porro raticinabantur dicti auctores, neque enim cum dolor intus incidit, scire quid doleat, eum, qui qua parte quodque viscus intestinumve sit, non cognoverit: Neque curari id, quod ægrum est posse, ab eo, qui quid sit, ignoret. Et cum per vulnus alicujus viscera patefacta sunt, eum, qui sanæ cujusquam colorem partis ignoret, nescire quid integrum, quid corruptum sit. Ita ne succurrere quidem posse corruptis, aptiusque extrinsecus remedia, compertis interiorum & sedibus & figuris, cognitaque eorum magnitudine.

Certe, inquam, ut ego ex te audio, dictorum Anatomicorum industria, cum adeo magna molirentur, modernorum laboribus si non æquiparanda, tum saltem his non multo minoris est facienda. Et illi plurima invenerunt, quæ tunc temporis incognita habebantur: & hodierni complura reperiverunt, quæ aut

[2] In Præfat. lib. 1.

aut illorum scientiam fugerunt, aut injuria temporum deperdita erant. Hujus generis est vasorum lacteorum in hœdorum mesenterio ab Erasistrato inventio: [3] quam tamen Galenus falsi incusavit. Et posteris nostris non deerit occasio aliquid novi inveniendi. Cæterum, mi *Leusdene*, scrupulum mihi, Fagonis perfectam Anatomiæ cognitionem medico commendantis narrationem audienti, injecisti, quem vellem exemptum.

Tum ille. Faciam, inquit, si animo non obstinaveris modo veritatem amplecti, sin autem, vel maxime probabilia attuleris, non opus tunc est persuasione contrarii: Nam & ego veritatem colo.

Tum ego. Equidem me haud latet, inquam, Celeberrimum Regis Galliæ archiatrum, cum de abusu Tabaci esset disputaturus, serio medicis anatomiæ cognitionem inculcasse. Verum enim vero captum qualemcunque meum superat, tantum fructum, quantum ille æstimat, posse ex laboriosissima animalium oculari inspectione redundare ad Praxin medicam. Siquidem confessa res est, corporis humani partes triplicis generis esse, solidas utpote, fluidas continentes: dein fluidas, quas dixi in solidis, simulatque vasis suis contineri: & tum demum impetum facientes, quas solemus spiritus appellare. Et hæc est, ut nostis, vetustissima ab Hippocrate [4] tradita corporis humani divisio. Jam negari haud potest Anatomiam docere, quo pacto partes solidæ inter se cohæreant, qua figura, quo positu &c. dotatæ sint. Præ-

 terea

[3] *Galenus* de anatomic. ad minist. Libr. 7. Cap. XVI. In tractatu an sang. in arter. natur. contin. Cap. V. Locum ex Erasistrato citat. *Nam si abdomen*, scribit, *& interiorem membranam diviserimus, arterias in Mesenterio plane conspiciemus: in hoedis quidem nuper natis lacte refertas: in adultis animalibus diversas.*

[4] In libr. 6. de morbis popularibus.

[5]

terea miram venarum, arteriarum, nervorum, omnis generis vasculorum, glandularumque per universum corpus distributionem: quin & liquoris, in canalibus glandulisque variis contenti, formam externam; denique variorum viscerum obstructiones: vel aliquampiam corporis partem exulceratam, putrefactam, calculo, polypo, vermibus vel similibus corporis vitiis refertam.

Nonne scitu digna hæc esse existimas? interfabatur *Leusdenus*.

Quinimo, inquam. Physicis inprimis structuram corporis animantis, quatenus organicum est, considerantibus, primo loco dicta scitu necessaria sunt: nec non dicta chirurgis magno emolumento sunt, in luxatis vel fractis ossibus restituendis, inque viscerum, ut & aliarum corporis partium, vulneribus sanandis. Ignorata namque Anatomia, quomodo Chirurgus erit capax ad terebrationem cranii, Laryngotomiam, Paracenthesin, & similes periculi plenas operationes perficiendas.

Tum *Leusdenus*. Acu rem tetigisti. Sed quid censes de eo, qui medicationi ægrorum internæ operam navat.

Ego, inquam, puto, distinguendos esse morbos ab externa violentia vel prava conformatione ortos ab iis, quorum caussa proxima est sive in humoribus corporis, sive in spiritibus: si illos mecum considero, tunc sponte fateor, Anatomiam monstrare partem vel locum affectum, quandoquidem caussa evidens est, quæ illos produxerat; sin vero hos, quorum vitium scilicet latet in humoribus seu in spiritibus, tum multum dubito, quin Anatomia caussam morborum continentem medicum practicum docere possit: siquidem istiusmodi caussa in obscuro posita est, atque nequit ullo Anatomicorum instrumento, quamquam oculos habuerit eruditos, indagari. Exemplis non opus est, quia

quia res per se satis plana existit.

Hoc loco *Lucius*. Etiam mihi, inquit, hæc opinio vero similis habetur, Medicum utpote, internis morbis medicinam facientem, non posse ab Anatomia erudiri, quænam plerorumque morborum internorum caussa proxima sit. Enimvero inter medicos convenit, conjectura potissimum, & usu juvantium ac nocentium debere ea investigari; & præterea quotusquisque medicorum gloriari audet, se scire caussam febrium tum continuarum; tum intermittentium, morborum contagio contractorum, convulsionum, &c. Nonne confiteri cogimur ignorantiam nostram, & heic loci Theoriam Medicam omnimoda ambiguitate premi: quam, vellem, nos superare posse.

Tum *Leusdenus*. Sed qui meliora, inquit, recensitorum morborum explicationi inservientia, tradiderunt, quam Anatomici. Hi, facta cadaverum innumerabilium sectione, explorarunt, modo hoc, modo illud viscus, &c. corporis defuncti partes fuisse ulceribus, calculis, &c. refertas. Horum industria invenit variorum viscerum obstructiones, putrefactiones, multarumque partium rupturas, inflammationes, quæ crebro gangrænæ sphacelique auctores existunt. Eorundem industria sæpe sæpius reperivit sanguinem, cæterosque corporis vasa permeantes humores, multimodis ab indole naturali degenerasse.

Vera narras, inquam, sed inde non plana fit caussa, quæ talium, præter naturam inventorum, auctor fuit. Concedo equidem me talium observationum adminiculo caussam mortis discere, vel ultimum morbi effectum; sed inde non disco caussam antecedentem, quæ hoc produxit. Illius impetum Practicus, in quantum potis est, supprimere debet, ne hujusmodi funestum effectum producatur. Concedo ulterius anatomicos posse generales caussas afferre, v. g. so-

lidarum partium exulcerationum auctorem esse, humorem acrem in dictis partibus abductum vel separatum: obstructiones viscerum fieri plurimum a sanguine crasso, aliove humore tenaci, per canaliculas, circuitui destinatas, permeare nescio, &c. At enimvero rationalis Practicus, priusquam ejusmodi acritudinem corrigere potest, scire debet cujus generis ea sit: quoniam vocabulum Acrimoniæ longe inter se diversissimas res significat. Alia correctione opus est, si *alkalicum*; alia, si *muriaticum*; alia, si acidum, humores vitiarit. Eadem conditio est reliquorum, quæ etiam generatim asseruntur.

Tum *Leusdenus*. Nescio, inquit, cujusnam gratiæ hæc a te proferantur? An animus tibi in præsentia est Anatomiæ famam diminuendi?

Haud quaquam, inquam, sed ejus cognitionem Medico practico necessariam puto. Ast non video, quod, siquis juxta celeberrimi *Fagonis* præcepta corpus humanum didicerit, is tum possit melius ægrotanti secundum rationem medicari, quam, qui ejusmodi minutissimis, curiositati humanæ tantum satisfacientibus, supersederit. Scis ipse, mi *Leusdene*, quanto temporis spatio, quanto indefesso opere, quantis sumptibus, opus est, antequam aliquis, quæ ab hodiernis Anatomicis docentur, addiscere potest; supersunt plura, & fortassis utiliora, Medico, victum atque amictum lucraturo, scitu necessaria. Necesse est, scire initium, progressum, & finem morborum, corundemque differentias, signa salutis & Lethi: &, in qua cardo rei vertitur, curationem e triplici Medicorum fonte, diætetico videlicet, pharmaceutico & chirurgico, hauriendam. Medici profecto habent latissimum discendi campum, cui aliquando per totum vitæ curriculum immorari oportet, antequam labris primoribus cuncta, quæ ab iis intelligi desiderantur,

tur, attingere poſſint. Et, mea quidem ſententia, nemo poteſt eſſe omni laude cumulatus medicus, niſi erit dictarum rerum ſcientiam conſecutus. Sed majus eſt hoc quiddam, quam homines opinantur, & pluribus ex artibus, ſtudiiſque collectum. Quis enim aliud in maxima diſcentium multitudine, ſumma magiſtrorum copia, præſtantiſſimis hominum ingeniis, infinita propemodum cauſarum varietate, ampliſſimis Medicinæ propoſitis præmiis, eſſe cauſſæ putet, niſi rei quandam incredibilem magnitudinem ac difficultatem. Hinc perpauci ſunt, me ipſe de magno numero non excipio, qui de plena perfectaque Medicinæ cognitione gloriari queunt.

Ejuſdem ego, inquit *Lucius*, ſum ſententiæ, Veruntamen negari etiam non poteſt, multa eſſe ad ipſam artem Medicam proprie non pertinentia, ſed eam modo adjuvare excitando artificis ingenium. Sub horum cenſu eſt quoque iſta Naturæ rerum contemplatio, quæ, quamvis non faciat medicum aptiorem, tamen Medicinæ reddit profectum: [5] &, ut brevis ſim, reor, ad ipſam curandi rationem, utcumque aliquis eam ſecundum variorum Medicorum hypotheſes aggreſſus fuerit, nihil plus conferre, quam experientam.

Tandem omnium in dictionibus extemporalibus conſenſio erat, altumque erat ad tempus ſilentium.

Mihi in mentem venit, ſermocinationem hactenus intermiſſam ego redauſpicabar, controverſiæ, quæ inter aliquos doctos eſt. Nempe, num ante Herophili vel Eraſiſtrati tempora fuerit cadaveris humani Anatomia inſtituta. Igitur a te, mi *Leuſdene*, quippe ſuæ quiſque artis diſputator eſt optimus, hujus rei controverſioſæ deciſionem peto.

Tum *Leuſdenus*. Nullus dubito, inquit, quin Orationis, quondam de Anatomiæ origine habitæ, vos obli-

[5] Ita *Celſus* in Præf. lib. 1.

[6] In

oblivio ceperit; satis ample tunc de dicta controversia disserui. Sed si ea fortean memoria vestra excidit, tum rursus vobiscum communicabo, quæ in memoria habeo. Non ignoratis procul dubio, fuisse hoc in more positum, quod, si aliquis priscorum Ægygtiorum mortem obiverit, pollinctores, demptis ex funere visceribus, cadaver oleo cedrino, opobalsamo, &c. pollinxerint, atque hoc deinde in sepulchro condiderint. Herodotus [6] varios condiendi cadavera modos literis mandavit, quibus recensendis supersedeo, quia alias a proposito mihi aberrandum esset. Ex dictis autem, existimo, concludere nos posse, pollinctores, quamquam incuriose fortassis cadavere viscera, mollesque, corruptioni facili obnoxias, partes, exemerint; habuisse tamen cujusdammodi viscerum structuræ, positus, &c. cognitionem. Democritum quidem, auctores referunt, [7] exta rimatum, ut posteritas mederi doloribus internis posset: Constat enim inter eruditos, non modo eundem mentem suam versasse ad brutorum, sed etiam ad hominum, naturam expiscandam. * De Hippocrate ambiguum est, sunt qui ajunt, sunt qui negant [9] Pausanias auctor est, [10] inter Apollinis dona esse perveterem ex ære effigiem hominis, cui diuturno morbo, carne consumpta, sola ossa essent reliqua: hancque effigiem, Delphios asseverasse, ab Hippocrate

[6] In Euterpe.

[7] *Ammianus Marcellinus* Histor. libr. XXIIX.

* Ut apparet ex Epistola Hippocratis ad Damogetum. Quin etiam *Laertius* lib. IX. memorat Democritum de Peste, de febribus, deque iis, quæ ex morbo tussi agitantur: item prænotiones, & de victus ratione scripsisse. Quæ cum ita sint, efficitur his rationibus eundem omnimodam corporis constitutionem habuisse perspectam.

[8] Ut *Riolanus* in Antropograph. l. I. C. 4.

[9] Ut *Clericus* dans l'histoire de la Medic. part. I. livr. 4. Chap. 4. & part. II. livr. I. Chap. III. & Chap. VI.

[10] Libro. X.

crate medico dedicatam. At enim vero quoniam scripta Hippocratis perlegenti multa occurrunt, quæ non ita in hominibus, quemadmodum ille putavit, inveniuntur, dubia ratio est, an unquam cadaver humanum dissecuerit? aut, sin fecerit, quin fuerit negligenter factum.

Quicquid sit, inquam, ansam dubitandi dedit locus Aristotelis, [11] ubi hæc leguntur. Sunt enim hominum partes interiores inprimis incertæ, atque incognitæ: quamobrem cæterorum animalium partes, quarum similes sunt humanæ, contemplari debemus. Hoc loco, ut scis, plerique probare allaborant, humani corporis sectionem, sin unquam, rarissime saltem fuisse, factam.

Ego ipse, inquit *Leusdenus*, aliquoties hæsitavi, quid de hoc loco statuendum sit. Etenim ipse Aristoteles, in opere talentorum multorum mercede famoso (nam Stagiriten rumor increbuit, verba sunt Athenæi, [12] ab Alexandro donatum fuisse talentis octingentis, i. e. juxta calculum Causoboni, quadringentis & octoginta millibus aureorum, ad impensam condendis iis libris de animalibus necessariam) longe secus in medio, & sequentibus, ac ab initio capitis, scripsit.

Hui! quanta Regis manificentia, interpellabat *Lucius*.

Utique permagna erat, inquit *Leusdenus*, Namque magnis sumptibus etiam opus erat ad quinquaginta ferme volumina, quæ ab Aristotele, ut Plinius [13] auctor est, condita. Siquidem jussu Alexandri magni regis, cupidine inflammati, animalium naturas

D 5 no-

[11] Libr. I. Cap. XVI. de Hist. anim.

[12] Deipnosoph. lib. IX.

[13] Histor. Nat. libr. IIX. Cap. XVI.

[14]

noscendi, aliquot millia hominum in totius Asiæ Græciæque tractu, Aristoteli, summo in omni doctrina viro, parebant, inventa novaque, vel observationes, ad animalium naturas pertinentes, cum eodem communicabant. Hos inter neminem in cognoscendo hominis corpore avidum fuisse, non probabile mihi habetur. Quid? quod Stagirita, eodem capite, cujus verba paulo ante recitata sunt, post paulo subjungit; *Homo plurimum cerebri, proportione magnitudinis, ac humidissimum habet, continent id membranæ duæ: altera ossi adhærens valida: altera ipsum cerebrum attingens, infirmior*, &c. quod de homine non potuit affirmari, nisi fuerit capitis apertio facta. His addatis, quæ sequenti capite habentur, *Cor hominis*, scribit, *tantum in sinistram partem vergere*, &c. Et iterum, *Est hominis lien suillo similis, sed specie angusta & longa*, &c. Et rursus. Hominis jecur est rotundum ac simile bubulo, &c. Tandem librum primum his verbis clausit. Partes hominis tum interiores tum exteriores has talesque & ad hunc modum haberi, perspectum est. Porro alibi locus est Aristoteli, [14] quem e Synnesi medico Cyprio, ortum & progressum venarum describente, excerpsit. Item locum allegat e Diogene Apolloniata, ubi hic distincte venarum hominis mentionem facit. Nimirum quo pacto eæ per universum corpus, perque pleraque ejus viscera distribuantur & propogentur. Locus nimis magnus est, ut hic recitetur. Iterum alibi [15] Aristoteles locum e Polybio, venarum quarundam in corpore distributionem, memorante, excerpsit. Hæc & similia, quomo-

[14] Hist. anim. lib. III. Cap. II.

[15] Ejusdem libri capite III. & Cap. IX. scribit. Hominum etiam renes bubulis similes sunt, quippe qui tanquam compositi ex multis renibus exiguis constent: neque æquabiles sunt quomodo renes ovium cæterorumque quadrupedum, habentur.

[16]

modocunque fuerint, abunde probant, Anatomiam quoque in hominibus ævo Ariſtoteles inſtitutam, & non Herophilum, quem Tertullianus [16] ſalſe appellat dicterio lanium, qui ſexcentos exſecuit, ut naturam ſcrutaretur, qui hominem odijt, ut noſſet: neque hunc inquam, neque Eraſiſtratum, illorum temporum æqualem, primum fuiſſe, qui cadaveris humani ſectionem inſtituit: non inficias tamen iverim, hos primum homines vivos, morti ob ſcelera perpetrata damnatos, crudeliter incidiſſe. Sed vultiſne, quoniam ſatis jam confeſſum eſt, ut paululum deambulemus. Nos annuimus & ſurreximus.

[16] Libro de Anima

DIALOGUS. IV.

De Natura hominis, Semine genitali, ſede Animæ & Sanitate.

DIe, quo negotiis vacabam, ad *Serrarium* adibam, viſebamque ſi domi eſſet. *Relandus* etiam intus erat, & alii, quorum nomina nunc non recordor.

Cous noſter [1] ait, inquam, oportere Sapientiam transferre ad Medicinam, & Medicinam ad Sapientiam: Medicum enim Philoſophum eſſe Deo æqualem. Ideoque plurimi medicorum, agnita hujus pronunciati veritate, ſedulo operam diſciplinæ Philoſophicæ dederunt. Fuerunt quidem aliqui medici: imo vel adhuc ſunt, qui putant Enniani Neoptolemi conſilio utendum eſſe, qui, ut auctor eſt *Gellius* [2] deguſtandum ex Philoſophia cenſebat non in

[1] Libro de decenti ornatu.

[2] Noct. attic. lib. v. Cap. xvi. & idem in Cap. præcedente,

in eam ingurgitandam: verum ego reor, animo, in oppositionem insistere medicum rationalem debere.

Tum *Anonymus* quidam. Ain rationalem, inquit, te ne latet, Medicinam esse Physicæ partis extremam fecem, cui ratio est cum testeis terrenisque corporibus, sed quid rationem nominavi, cum magis apud ipsam regnet conjectura, quam ratio. [3]

Tum *Relandus* me intuens alloquebatur. Hercule, inquit, quamprimum te, in hoc triclinium intrantem, conspexerim, e vestigio animus præsagiebat, haud diu tu nobiscum una fore, quin disputationem esses ingressurus, aut quæstionem de re aliqua habiturus. Enimvero scio, id tibi usque curæ esse.

O jocularem licentiam! inquam, joca tua mehercule facetiarum plena sunt; quasi vero nescirem, mihi tibique haud esse in naturis dissimilitudines, viget apud te ipsum hoc disputandi studium, quod in me jocandi quasi carpis.

Ad quod *Relandus*. Quorsus istuc? inquit, atque quo animus vagatur tuus? quin absolvas, quem proponendum animo tuo proposuisti sermonem.

Ego animo pendere soleo, inquam, cum semel quid orsus, traducor alio: neque tam facile interrupta contexo, quam absolvo instituta. Etenim mihi intro venienti, cœtumque hunc eruditorum intus conspicienti, ex templo in mentem venit Physiologia hominis, quatenus ea in scholis Medicis solet tractari. Cogitabam simul me opportunitatem idoneam de hac re disserendi jam adepturum, nec non de aliis atque aliis, ad animalium, vel hominis potius, naturam pertinentibus, quæstionem, bona cum venia vestra, habiturum. Age-

te. Philosophandum est paucis: nam omnino haud placet. Idem Cicero Tuscul. Quart. Lir. 11. *Neoptolemus* quidem apud Ennium, *Philosophari sibi, ait, necesse esse, sed paucis: nam omnino haud placere.*

[3] Ita Eustachius ad Disarim apud *Macrobium* Saturnalior. l. 7. Cap. xv.

[4]

Agedum, interfabatur *Anonymus*, quandoquidem hominis mentionem facis, edic quid de ejus natura censes.

Narrabo, inquam, quid divinus ille vir, quem quadam admiratione commotus sæpe fortasse laudo, quam necesse est.

Hippocratem videlicet dicis, inquit *Anonymus.*

Istum ipsum, inquam.

Tu vero, inquit *Anonymus*, eum nec nimis valde unquam, nec nimis sæpe laudaveris. Sed eloquere, quæ est principis Medicorum sententia.

Tum ego. Alicubi Hippocrates [4] statuit, inquam, tam animalia generatim considerata, quam speciatim ipsum hominem ex duobus, differentibus quidem facultate: concordibus vero & commodis usu, igne scilicet & aqua constitui, & utraque hæc simul sufficere, tum aliis omnibus, tum mutuo sibi ipsis. Igni porro adscribit facultatem omnia per omnia movendi; Aquæ autem omnia, per omnia nutriendi: adhæc ignem caloris & siccitatis: contra aquam, frigoris & humoris, auctorem esse. Igitur ab horum inter sese temperatura, existimat, secerni multæ & omnigenæ formæ ac species cum seminum tum animalium, quæ nihil inter se simile habere neque visu facultate: necesse insuper esse, quoniam nunquam simul in eodem consistant, sed semper alterentur, ut etiam ea, quæ ab iis secernuntur ac producuntur, dissimilia fiant. Alibi, [5] neque enim omnino ex toto aërem dicit, hominem esse, neque ignem neque terram neque aquam neque quicquam aliud, quia non manifestum est unum in homine esse. Nam, si unum esset homo, aliis prius interspersis ratiocinari pergit, nunquam sane doleret, neque enim esset, unde doleret unum existens; sin vero etiam doleret, necesse esset, & quod mederetur, ac sanaret,

[4] Libr. 1. de Diæta. | [5] De natura hominis.

naret, unum esset. Nunc vero plura sunt. Multa etenim in corpore sunt existentia, quæ, quum præter naturam calefiunt, & frigefiunt, siccantur & humectantur, morbos pariunt; [6] & post paulo [7] ait, secedere singula in suam ipsorum naturam, homine moriente, humidum nimirum ad humidum; siccum ad siccum: calidum ad calidum: frigidum ad frigidum. Ex his dictis concludendum est. Hippocratem, de elementis, vel principiis, corpus cujusvis animalis constituentibus, ratiocinantem, statuisse modo duo, modo quatuor principia. [8] Reliqui vel Physici, vel Medici, prout quisque modo huic modo alii Philosophorum familiæ addicti, ita quoque inter se diversi erant. Et, quoniam *Relandus* noster alio loco historiam elementorum ad compendium contulit, supervacaneum itaque censeo heic loci iterare, quæ tunc temporis tradita fuerunt. Sed, quia in præsentia initia hominis sunt tradenda, scire pervelim, quid sit semen, unde homo, facta utriusque sexus conjunctione, generatur.

Hoc loco *Serrarius.* Dum de discrepantia Philosophorum, inquit, deque rei propositæ obscuritate recogito, hæreo tunc sane in pronunciando sententiam meam: usque adeo namque hujusmodi negotium perplexum est: conabor tamen, utcunque potero, primum adumbrare quid veteres, deinde quid hodierni, sunt

[6] Ita argumentatur contra Dogma Melissi, statuentis, *Diogene Laertio* lib IX. auctore, universum infinitum esse & immutabile & immobile & unum sibi ipsi simile ac plenum. Et *Galenus* libr. I. de element. Cap. IX. memorat Melissum sensisse unum quoddam esse infinitum & transmutationis expers. Item comment. in libr. de Nat. Hum. §.3. 5. 10. Et *Aristotel.* phys. l. I. Cap. II. qui unum statuebant, putabant, id densitate & raritate alia corpora ex se producere. Vide etiam *Aristotelis* de corr. & gener. libr. II. Cap. III.

[7] Libro de Natura hominis.

[8] Vide paulo post dialog. IX. in quo Hippocratis decreta pertractabo.

ſunt arbitrati. At enimvero ne quis veſtrum ſe ad logomachiam capeſſat, ſicque vitilitigandi occaſionem indipiſcatur, in tranſitu eum moneam, neceſſe eſt: Me nempe non, ut Stagyrita, [9] geniturам diſtinguere ſemine, atque geniturам appellare id, quod a generante proveniens cauſſa, quæque prima obtineat principium generationis: contra ſemen, quod ex ambobus coëuntibus originem trahat; ſed hæc mihi in uſum promiſcuum, imo tanquam Synonyma vocabula, venire. Sed ad Rem. Semen, Pythagoras ſtatuit, [10] optimi ſanguinis ſpumam eſſe: vel nutrimenti partem ſuperfluam, perinde ac medulla & ſanguis ſunt. Democritus, [12] Hippocrates, [13] Sphærus, compluresque Stoici, [14] autumant ab omnibus præcipuis corporis partibus ſemen derivari. Plato cenſet Spinalis medullæ profluvium. Alcmæon cerebri particulam. [15] Ariſtoteles [16] excrementum utilis & ultimi alimenti. Empedocles futuri fœtus partes divulſas partim in maſculo partim in muliebri ſemine contineri, [17] plurimi modernorum vel Harvæi

[9] De generrt animal. Lib. 1. Cap. XIIX.

[10] *Galenus* Hiſt. phil. Cap. VIII. *Plutarchus* de Plac. Phil. lib. V. Cap. III.

[12] Vide dictos auctores memoratis locis.

[13] Libr. de aere, aq. & loc. libr. 1. de diæta: at enim vero libro. de genitura, quem Polybii volunt, ita de generatione ſeminis diſſerit. Ab humido hominis ſpumeſcente quod nobiliſſimum ac pinguiſſimum ſecerni, & ad medullam ſpinæ venire. Tendere enim in hanc ex univerſo corpore vias, atque has ſe diffindere ex cerebro in lumbos, ac in totum corpus, & in medullam, & ex ipſa medulla vias procedere, ut ad ipſam humidum perferatur perinde & ex ipſa derivetur. Ex hac medulla geniturам pergere ad renes per venas: a renibus autem tranſire per medios teſtes in pudendum.

[14] *Diogenes Laert.* lib. VII. de Zenone *Plutarchus* de ira cohibenda, ſcribit, Zenonem dixiſſe ſemen eſſe mixturam atque temperiem ab omnibus avulſam animæ facultatibus.

[15] Horum itidem *Plutarchus* & *Galenus.* d. l. mentionem fecerunt.

[16] De gener. anim. lib. 1. Cap. XIIX. & lib. 2. Cap. 3. ſemen, ait, excrementum eſſe alimenti mutati.

[17] *Ariſtoteles* lib. 1. de gen.

væi ſententiam amplectuntur, vel Leuwenhœcki. Ille & ejus aſſeclæ ovulum quoddam, in ovarîo muliebri exiſtens, pro ſemine agnoſcunt, in quo integram hominis formam latere delineatam putant: ex genitura vero maris coëundo exhalare auram ſubtilem, hancque uſque ovarium pertingere, & cujuſdam ovuli inibi exiſtentis pelliculam penetrare, atque primum motum ipſi tribuere: reliquam autem liquoris genitalis partem iterum extra uterum foras, tanquam ſupervacuam, amandari. [18] Hic Leuwenhœckius vero, [19] obſervata propemodum, in unica genituræ gutta, beneficio microſcopii vermiculorum vivorum myriade opinatus eſt, hominem ex unico ſeminis animalculo procreari: punctum inſuper matrici unum eſſe modo, in quo vermiculus iſte ſpermaticus habitare nutririque poſſit. Aliud cogitatum miniſtrat Andry. [20] Videlicet arbitratur vermiculos ſpermaticos, ſeparato prius ab ovario, & caſo in uterum, ovulo, ultro citroque uteri cavitatem perambulare, tandemque dicto ovulo fieri obvios, idemque gyrare ſupergredique. Præterhæc conjectat ovulum in extremitate, qua ovario adhæſit, habere foramen aliquantulum, juxta ac pomum decerptum a pediculo, cui, ut noſtis, adnectuntur, ſejunctum: in hoc tandem unicum vermiculum irrepere, occludique, quem deinde, ſepoſita cauda, ſicut hoc ranulis uſu venit, transformari verum in homunculum: exire autem modo memoratum vermiculum ex ovulo non poſſe, quia val-

gen. anim. XIIX. citat verſum Empedoclis, quem ita latine reddiderunt. Sed diſcerpta gerunt mas ipſe & fœmina membra: refutationem ejus ſententiæ vide apud *Galenum* libr. II. Cap. VII. de ſemine.

[18] Vide ejus tractatum de generatione animalium.

[19] Vide ejus tractatum, *verhandelende eene ontdekkinge van de dierkens in 't Mannelicke t'zaden de Baarmoeder ingeſtort, &c.*

[20] Ou il traite de la generation des vers Chap. XI.

[21]

valvula id impediat, quæ quidem ingressum ei permittat, sed deneget exitum. Cæterum denique vermiculorum ineffabilem numerum mori, præterquam plura ovula ad ingrediendum invenirent.

O lepida dicta! inquit *Relandus*. Notissimum, & a Deo, Numine, omnibus est inditum progignendi, i. e. sui simile procreandi, negotium: & tamen hoc, in quantum ad primordium hominis, ut & reliquorum animantium, spectat, oppido abstrusum, numeroque Platonis obscurius est.

Vera narras, inquit *Serrarius*, & licet concurrant plebeji omnes Philosophi (sic enim ii, qui a Gassendo & Cartesio, & ab illa familia, quæ Mechanicæ inhæret, diffident, appellandi videntur) non modo nihil unquam tam eleganter explicabunt; sed ne hoc quidem ipsum, quam subtiliter excogitatum sit, intelligent. Certe enim recentissima quæque sunt correcta & emendata maxime, eo, quia incredibili experimentorum numero fulta sunt. Hisce idcirco tamdiu est acquiescendum, donec solertia humana, recensitis probabiliora, invenerit.

Tum ego, Tu tua lingua, inquam, modeste uteris: sed, quandoquidem in confesso est, homines ex anima & corpore compositos; ideoque ulterius cogitationes nostras ad illorum cognitionem dirigamus.

Ain' tu animam, inquit *Relandus*, quis te melior ejus de natura disseret. Memini etenim a te quondam audivisse, te omnis generis animæ finitiones, plurimis ex auctoribus collegisse.

Vera dicis, inquam, sed inde non doctior factus sum, sive nunc tarditas ingenii mei, sive rei obscuritas sit increpanda, incertum. De cætero perlibenter confiteor, me veram animæ naturam vel essentiam ignorare; licet interea non inficias iverim, me conscientia convictum agnoscere animam in homine im-

mortalem, cogitandi facultate præditam. Mea hujus gratia faciam, quæ olim Pindarus [21] cecinit, quod ultra Herculis columnas est, ait, sapientibus & insipientibus inaccessum est, id igitur non persequar; vanus enim essem. Atque vera dixisse me, vos sponte mihi astipulabimini, si narravero duntaxat diversas, quas Philosophi habuerunt, de sede animæ opiniones; singulæ enim, quomodocunque fuerint, rationis dubiæ sunt.

Inchoes modo, velim, inquit *Relandus*. Tuo namque sermone jamdudum aures nobis arrexisti.

Sedem animæ, inquam, Moses [22] & Empedocles [23] in sanguine collocarunt: in toto capite Democritus & Plato: in ea capitis parte, quæ superciliis respondet Strato: in membrana, quæ cerebrum involvit Erasistratus: in ventriculis Cerebri Herophilus: in toto Pectore Epicurus: & Parmenides, nec non illustres medici Philotimus & Praxagoras, [24] in toto corde: vel cordis in spiritu Stoici: in arteriis cordis spiritum continentibus Diogenes: Pythagoras facultatem vitalem in corde: mentem autem & rationem in capite: alii in pericardio: alii in septo transverso. Helmontius, ut est mirus novarum opiniorum faber, ita etiam animæ gratia, insolitum dogma pro-

[21] Olymp. ode III.

[22] Genes. 9. ℣. 4. & Levit 17. ℣. 11. & 15.

[23] *Plutarchus* de plac. phil. lib. 10. C. v. *Galeni* Histor. phil. Cap. CIII. *Phurnut.* de nat. deor. Cap. 20. Et hi cæterorum philosophorum de sede animæ opiniones dictis. cap. enarrant. Argumenta, quibus aliqui rationem suam conabantur planam facere, in medium profert. *Galenus* Libr. VIII. Cap. I. dogm. Hipp. & Plat. Ubi nervorum origo, argumentabantur, ibi etiam est animæ principatus: atque alii cordi, alii cerebro nervorum originem tribuebant: ergo juxta horum cerebro, at juxta illorum opinionem cordi, animæ principatus est adscribendus. Chrysippus alio modo ratiocinabatur. Ubi affectus animi sunt, ibi etiam principatus est: Affectus animi in corde sunt: Igitur, &c.

[24] *Athenæus* Deipnos. lib. XV.

[25]

protulit, animam utpote hoſpitari in membrana Stomachi: [25] Carteſius denique in glandula pineali. [26] Aſclepiades plane negat regnum animæ aliqua in corporis parte conſtitutum: quippe animam nihil aliud eſſe, quam ſenſuum omnium cœtum. [27].

Miſſas fac, inquit *Relandus*, obſecro, hujuſmodi incertas ſententias, ſiquidem eæ abunde ſatis animum noſtrum perturbarunt.

Tum ego, Obtemperabo tibi ad verba, inquam, poſſem alias ſermonem proſequi & diſſerere de animæ perturbationibus, deque rationis læſione: at enimvero, quoniam vel hæ nulla animi ſuſpenſione carent, his de cauſſis alio fabulæ noſtræ convivales ſunt flectendæ.

Veruntamen liceat mihi interrogare, inquit anonymus, numne ſuæ cuique animi affectui in corpore ſedes ſit, recordor enim me alicubi legiſſe, lætitiæ affectum in ſplene eſſe, iræ in felle, libidinis in jecore, timoris in corde.

Hoc loco *Serrarius*. Ni memoria me fallit, inquit, videtur mihi hunc locum me in Lactantio [28] vidiſſe. Aretæus [29] Stomachum delectationis & triſtitiæ principem eſſe. Et patrum noſtrorum memoria Helmontius, [30] peculiarem ſtomacho rectorem, quem Archæum crebro appellitat, ineſſe; eundemque lætitiarum juxta & triſtitiæ auctorem eſſe ſtatuit. Poteſt alius aliud argutius fingere, & veri cum ſimilitudine

[25] Vide ejus Tractatum, cui titulus morb. ſed in anim. & *Jus duumviratus*.

[26] P. 1. de paſſionibus. art. XXXI. & ſequent.

[27] Cæl. *Aurelianus*. tard. paſſ. l. 1. Cap. XIV.

[28] De vero cultu. lib. IV. Cap. XV. & de offic. Dei Cap. XIV.

[29] Lib. II. Cap. VI. de ſignis & cauſ. diut. morb. Et Plato dixit in capite rationem, in corde iracundiam, in jecore libidinem eſſe collocatam. *Galenus* lib. 8. Cap. 1. de Hipp. & Plat. dogm. & *Heraclin. Pont*.

[30] In Tract. *Jus duumviratus*. de *ideis morboſ*. & aliis locis.

[31]

dine ſuſpicari: poteſt aliud tertius: poteſt aliud quartus: atque ut tulerint ingeniorum opinantium qualitates, ita ſingulæ res poſſunt infinitis interpretationibus explicari, quum nihilominus id, quod verum eſt, Cimmeriis, ut ajunt, in tenebris abditum lateat. Ejuſdem farinæ eſt phyſicorum diſceptatio de primo vitali corporis principio. Alii cor primum vivere; [31] alii cerebrum & cor: [32] alii meningem, [33] alii iterum aliter ſunt opinati. Et quantum ad me pertinet, exiſtimo, perinde ac in automato omnes rotulæ una moventur, ita etiam organa corporis omnia ſimul vivere: vita namque, ut non ignari eſtis, in motione vel circuitu humorum per ſolidas corporis partes conſiſtit.

Tum ego. Opinione non ſolum, inquam, ſed & ad veritatem, mihi naturam vitæ perſuaſiſti. Cæterum bona cum tua venia rogo, dicas nobis, quid ſit ſanitas.

Sanitatem rogas, inquit *Serrarius*, cui Cous jampridem hoc elogium poſuit, [34] quod neque divitiarum, neque corporis, neque ullius alterius rei aliqua utilitas ſit; niſi inſimul ſanitas præſens fuerit. Verum,

[31] Ut *Aretæus* lib. I. Cap. I. *Namque in ipſo medio*, ſcribit, *calidum viſcus ſedet, cor, vitæ ſpirandique principium. Id pulmoni quoque attrahendi frigidi aëris cupiditatem injicit: ſiquidem ipſum incendit, verum cor eſt, quod attrahit.*

[32] Ut ii, qui vel Orphicis vel Pythagoricis ſacris fuerunt initiati, juxta ac *Plutarchus* ſymp. II. Quæſt. III. literis prodidit. Cerebrum enim, *Plinio*. lib. XI. Cap. XXXVII. auctore, *eſt viſcerum excellentiſſimum, proximumque cælo capitis, ſine carne, ſine cruore, ſine ſordibus. Hanc habent ſenſus arcem. Huc venarum omnis a corde vis tendit, hic deſinit: hic culmen altiſſimum, hic mentis eſt regimen.*

[33] De membrana cerebrum ſupra ſubterque velante copioſe egit *Baglivus* in Tract. de *Fibra motrice.*

[34] Libro III. de Diæta: & auctor operis de ſalubri diæta nominat ſanitatem rem pretioſiſſimam.

rum, ut tibi variorum auctorum ſententias ſciendi percupido, quadantenus auſcultem, dabo quæ in memoria nunc habeo. Pythagoras ſtatuit ſanitatem ſpeciei eſſe conſiſtentiam: morbum contra eſſe hujus violationem, [35] Hippocrates ab æqualitate cibos inter & labores mutua ſanitatem provenire: [36] alibi literis prodidit, [37] quaternionem humorum rite temperatorum debita copia præſentium ſanitatis auctorem eſſe. Alcmæon cauſam bonæ valetudinis continentem exiſtimat eſſe æquabilitatem facultatis humidi, calidi, ſicci, frigidi, amari, dulcis, ac reliquarum qualitatum. [38] In finitionibus medicis, Galeni operibus adnexis, [39] ſanitas definitur, quod ſit primarum partium ſecundum naturam, & humorum, qui in nobis ſunt, proba temperies: aut naturalium virium actio minime impedita, Breviſſime aliquis dixit ſanitatem eſſe integritatem Naturæ, hoc eſt corporis humani. Sita autem hæc integritas eſt in debita ſolidarum partium forma, inque debita fluidorum mixtura & motu.

Aderat etiam alter anonymus, non quidem doctus, ſed curioſus, qui plus docebat, quam ſcibat. Is, *Serrarium* torve aſpectans, ita eundem affabatur. Laudo id quidem, inquit, quod a te ſanitatis definiendæ gratia prolatum eſt: etſi nihil nimis oportet confidere: movemur enim ſæpe aliquo acute definito & concluſo: labamur mutamuſque ſententiam, clarioribus etiam in rebus; in his eſt enim aliqua obſcuritas. Nam, ut potiſſimum tibi aliiſque medicis videri video, non foret gibbus, vel qui aliud genitivum vitium exter-

 num

[35] *Diogenes Laert.* Libr. IIX.

[36] Libro III. de Diæta.

[37] In libro de Natura hominis.

[38] *Galenus* Hiſtor. phil. Cap. 135. & *Plutarchus* Hiſt. Phil. lib. V. Cap. XXX.

[39] Cap. V. & in introduct. Cap. XII.

num habet, quantumvis is de cætero ad cuncta ſani hominis munera obeunda aptus, non foret is, inquam, ſanus appellandus; putaſne a vulgo te, ſi quando talia ſtatueris, irridiculo habitum iri.

Tum *Serrarius*. Næ ille medius fidius vir ſapiens! inquit. Nam, etſi non ſus Minervam, ut ajunt; tamen inepte quiſquis Minervam docet. Non pluris refert, quod mihi in loco criminis objicis, quam ſi imbrem, ut cum Plauto loquar, in cribrum geris. Ignoras tu doctos, cum ſe in unum locum congregent, longe ſecus ac vulgum loqui: atque hujus loquendi modum illos ſuſque deque habere. Ergo contortius concludis, quam factum oportet. Eruditi eum, ut paulo ante memoravi, qui decentem membraturam, quæ conſiſtit in debita ſolidarum forma cohæſioneque, qui debitam in ſe humorum temperiem & motum; &, quod ſummum eſt, qui inſuper ſanam in tali compoſito corpore mentem habet, ſanum vocant.

Quod cum erat dictum, nos ſinguli ei applaudebamus, ac ſuam quiſque domum revertebatur: *Serrarium* autem rogabamus nos aliquando ut reviſeret.

DIALOGUS. V.

De Temperamentis & Facultatibus naturalibus.

CONfecto diebus feriatis, quando nobis uſus eſt ad tempus a ſtudiis feriari, Lugdunum Batavorum itinere, *Albinum*, ex animo amicum, viſebam. Mihi atrium ingredienti præſto erant Deckerus, & Bourhavius, qui a prandio confabulandi cauſſà Albinum inviſerant: Colloquia autem cum Albino paulo ante ſeverant, diſſeruerantque, ut mihi narrabant, de variis, Medicinæ ad Theoriam, ſpectantibus.

Ego

Ego, ſalutatione inter nos prius peracta, fari occipiebam. Inſperanti mihi, inquam, ſed valde optanti, cecidit, ut vos in iſtum ſermonem delaberemini. Mihi enim huc venienti, jucundum ſatis fore videbatur, ſi cum vos de arte Medica loqueremini, tamen me aliquid ex ſermone veſtro memoria dignum excipere poſſem.

Tum *Albinus*. Antequam tu huc venires, inquit, dubitans, circumſpectans, multa adverſa revertens, tanquam ratis in mari immenſo noſtra vehebatur ſermocinatio. Differebatur namque inter nos perplexum negotium, quodque inſuper nulla animi ſuſpenſione deſtitutum eſt: tribus verbis dicam, circa temperamenta diſputatum.

Participate mecum ſermones habitos, inquam, ſciendi enim percupidus ſum, quid utilitatis Temperamenta in Medicina habeant?

Tum *Albinus*. Quandoquidem, inquit, pauliſper, priuſquam tu huc venires, Temperamentorum explicationi operam dedimus, non ab re fore, arbitror, ſi quæ modo dicta breviter repetivero. Et, ut ab ovo uſque ad mala, ut fertur, occipiam, memoriæ mandandandum eſt, temperamentum, quod alii barbaro vocabulo complexionem nominant, eſſe concentum, vel debitam mixtionem quatuor elementorum, vel potius qualitatum primarum, humidi videlicet, ſicci, calidi & frigidi. Quarum primarum qualitatum temperiem, Galenus Naturam, puta humanam, nominat. [1] Hoc eſt in dictarum qualitatum temperie valetudinem hominis ſecundam collocavit. [2] Præter hæc temperamenta numero novena eſſe ſtatuit, [3] quorum unum tantummodo ſanitati conve-

[1] In aphor. Hippocr. libr. III. §. 2.

[2] In aphor. Hippocr. libr. IIII. §. XXXIX.

[3] Libri de Temperam. C. XV. & in finit. Medic. Cap. V. ſani-

venientissimum, quoniam in hujus temperatura nullum elementorum aliud potentia seu facultate superet. Hinc etiam tale vocatur temperamentum ad pondus. [4] Reliqua octo, quæ vitiose temperata, iterum bipartitur in quatuor simplicia, totidemque composita temperamenta. Ego hæc potius intemperies nuncupanda nullus dubito, quia vocabulum Temperamenti, ut nostis, significat bonam primarum qualitatum mixturam: [5] cum e diverso dicta octo temperamenta ad unum excessu alicujus qualitatis referta sint. Intemperies autem, ut in viam iterum me recipiam, vocantur simplices, in quibus una solum qualitas reliquis præcellit: ex adverso compositæ, in quibus duæ simul qualitates cæteras duas potestate excedunt. Exempli caussa, si humidum & siccum æquabiliter constituta: calidum vero frigido antecelluerit, resultabit inde intemperies *calida*. Eadem conditio est, si frigus calorem superaverit, exoritur tunc *frigida*: sin vero, frigore atque calore in æquilibritate positis, humor in siccitate dominaretur, progignitur tunc *humida*: sin autem siccitas humorem superaret, *sicca* resurgit intemperies. Compositorum nomina temperamentorum, (malim intemperies ea appellitare) hæc sunt, calidum & humidum, calidum & siccum, frigidum & humidum, frigi-

sanitas est commoda quatuor elementorum temperies. Constat namque animal ex calido, frigido humido & sicco.

[4] De hoc vide institut. *Sennerti* lib. I. Cap. IV. ubi insimul agit de temperamento ad justitiam.

[5] Vel secundum *Avicennam* lib I. Fen. .doctrin. III. ita definitur *Complexio*, temperamentum, *est qualitas, quæ ex actione mutua & passione contrariarum qualitatum in elementis inventarum, quorum partes ad tantam parvitatem redactæ sunt, ut cujusque earum plurimum contingat plurimum alterius, provenit: quum nempe ad invicem agunt & patiuntur suis viribus accedit ab earum summa æqualitas, in toto earum similis, quæ est temperies.*

[6]

frigidum & ſiccum. Itaque in unoquoque dictorum duæ qualitates, conjunctim facultate cæteras excedentes, conſiderandæ ſunt, miſſis reliquis duabus in æqualitate contemperatis. Namque ab exuperantibus qualitatibus, prout ſemel atque iterum adhortatus, ſingulis intemperiebus nomina impoſita ſunt.

Tum ego. Quandoquidem Galenus, inquam, & omnes, qui ejus doctrinam profeſſi ſunt, admodum copioſe de temperamentis verba fecerunt, curioſe eorundemque compoſitionem indagarunt, ſcire pervelim, an dudum ante Galenum eorundem quoque fuerit mentio facta?

Hoc loco *Deckerus*. Cous noſter, inquit, libro de veteri Medicina, meminit hominum, qui tunc temporis novo modo artem ex ſcopis, ac fundamentis ſuppoſitis, quærebant: ſtatuebant autem aut calidum, aut frigidum, aut ſiccum, aut humidum hominem lædere. Quam doctrinam ab Empedocle, Pythagoræ diſcipulo, haſce quatuor primas qualitates pro elementis habente, mutuabantur, ac tanquam nova placita in Medicinam ſuſcipiebant. [6] Horum decreta Hippocrates argumentis variis confutat; perſiſtendum vero potius in Priſcorum ſententia ſuadet, qui ratum habuerunt, amarum, ſalſum, acidum, &c. hominem lædere; ſin autem hæc bene temperata fuerint, eadem tunc ſanitatis auctores eſſe. Ab obitu autem Hippocratis, Ariſtoteles, Diocles, Mneſitheus,

 Dieu-

[6] Opinabatur autem Empedocles, teſte *Galeno* Comment. in libr. 1. de natura hum. §. 13. & §. 3. ex elementis nos & ſingula corpora eſſe fictos, non confuſis inter ſeſe, ut Hippocrates, qui primus vocabulo craſeos uſus, ſed ex fruſtulatim compactis & ſeſe attingentibus. Ejus opinionem videtur etiam refutaſſe Ariſtoteles libr. 1. de gener. & corrupt. Cap. x. De Hippocrate, primo temperamenti inventore, mentionem quoque

Dieuchis, Athenæus Attalus, imo Philoſophorum præſtantiſſimi quique, Galeno auctore, [7] ſtatuerunt ex calido, frigido, humido & ſicco, mixta tum alia corpora univerſa, tum vero animantium inprimis conſtare. Horum etiam virorum dogmata amplecti non ipſe Galenus dubitavit; peculiares namque libros de natura, deque ſignis temperamentorum compoſuit. Cujus multo celeberrimi viri doctrinam poſtea mirum in modum ejus aſſeclæ propagarunt. Et inter Græcos Oribaſius, Ægineta, & Actuarius: Aſt inter Arabes Avicenna, Averrhois & Rhaſis: inter poſterioris ævi ſcriptores inclaruere Fernelius, Valleſius, Sennertus, & complures alii, qui id negotii ſibi dederunt, ut explicarent, quid temperamenta, & quo pacto ea ſint dignoſcenda.

Verum enim vero, vos hactenus ſilentio præteriiſtis reliqua temperamenta, interfabatur *Bourhavius*; haud neſcios enim vos eſſe, ſcio, fieri quoque in libris medicis ſæpenumero mentionem Temperamenti cholerici, ſanguinei, pituitoſi & Melancholici.

Et quantum ad me pertinet, inquit *Albinus*, puto, his non competere nomen temperamenti: ſiquidem Temperamentum, ut ab initio dixi, eſt concinna primarum qualitatum, quatenus ſimplices ſunt, mixtio. Jam autem nemo medicorum quiſquam inficiabitur, modo memoratos quaternos humores ab omnimoda elementorum mixtione oriundos eſſe: concludo ideo hos injuſte nomenclatura temperamenti donari: præterquam aliquis vocabulo temperamenti aliam, præter dictam, quæ in uſu eſt, ſignificationem tribuere vellet. [8] Cæterum Aſtrologi priva ex-

quoque *Galenus* facit libr. I. Cap. II. de nat. fac.

[7] De Methodo medendi. libr. VII. Cap. III.

[8] *Hippocrates* tamen, libro de nat. hom. poſtquam docte circa priora, tanquam generalia rerum temperamenta diſputa

excogitarunt temperamentorum genera, atque hæc ab errantium siderum in homines influxu derivarunt: aliud namque vocarunt Saturninum, aliud Joviale, &c. [9] At enimvero, utut hæc mire efficta, & cujusdammodi verisimilitudine, ea probare allaboratum fuerit, quod exploratum tamen esset, in apertum protulit nemo. Hinc factum, ut ejusmodi temperamenta, Astrologorum puta, quippe exiguæ in Medicina utilitatis habentur, hoc tempore in apologationibus annumerentur.

Hoc loco *Bourhavius*, Quin tota de temperamentis doctrina, inquit, e Medicina exulat? privatim vero, quia incerta, ac quamplurimis premitur difficultatibus: & præter hæc, cum pro stabilimine habet quaternionem elementorum, qui tamen hypothetice citra probationem idoneam adstruitur.

Tum *Deckerus*. Licet hæc de Temperamentis doctrina, inquit, incredibile doctissimis quibusque medico-

sputavit, tandem pervenit ad singularia homini, cæterisque animalibus sanguineis communia temperamenta. *Ita* scribit, *At vero corpus hominis habet in se ipso & sanguinem & pituitam & bilem duplicem, flavam videlicet & nigram, atque hæc sunt ipsi corporis natura, & per hæc ægrotat, & sanus est. Sanus ubi hæc temperamentum inter se habuerint moderatum, tum facultate, tum copia, & ubi maxime fuerint permixta &c.* vide plura in Comment. Galen. I. §. 14.

[9] De his fuse egit *Ptolomæus* Quadrip. lib. III. C. XI. Exempli gratia citabo modo, quæ habet de temperamento Saturni. Ex quo apparebit, quid de cæterorum planetarum dominio statuendum sit. *Primum ergo*, scribit, *quod in stellis dicitur, est quod cum Saturnus orientalis extiterit*, subaudi *& fuerit dispositor solus, erit natura in figura mellini coloris, mediocrisque crassitudinis, pili ejus erunt nigri, capillique capitis crispi, pectorisque pili spissi, oculi mediocres, corpus temperatæ magnitudinis, & super ipsius complexionem vincet frigiditas & humiditas. Quum autem fuerit occidentalis, erit natus subniger, macilentus, parvi corporis, planos & raros habens capillos, aptæ coadunationis, oculi ejus nigri, & in ipsius complexione vincet siccitas.*

[10]

dicorum negotium semper facessiverit, eorundemque ingenia diu multumque vexarit, ut explanatius dictorum naturam definirent, eademque Theoriæ Medicæ accommodarent. Verum tamen non video quare dicta temperierum doctrina non reservanda sit; facit enim ad intelligentiam veterum auctorum, ut & ad interrogantis vulgi, qui etiamnum frequentissime talium vocabulorum meminit, responsionem: siquidem non ignoratis, nos debere usum loquendi populo concedere, scientiam vero nobis reservare.

At enimvero, inquam, ut ad propositum, a quo parumper declinavimus, redeatis, aveo erudiri, in quibus scilicet partibus corporis humani, suum quibusque antememoratis qualitatibus principibus, potissime domicilium sit?

Tum *Deckerus*: Si simplices consideraveris, sunt tunc quaterni humores, in quibus eas diversari inprimis veteres existimavere, proindeque statuerunt ad bilem præcipue divertere calidum & siccum: ad pituitam, frigidum & humidum: ad sanguinem humidum & calidum, & ad melancholiam frigidum & siccum. [10] Hinc inde plana fit etiam ratio, quocirca nonnulli medici, si quando plus caloris & siccitatis in homine esset, eundem temperamento dotatum cholerico dixerunt: si frigus & humor dominium haberet, adesse tunc temperamentum pituitosum. Reliquorum eadem ratio est. Igitur, conjunctis qualitatibus primis dictis humoribus, factum est, ut quidam

[o] De quibus passim *Galenus*, inprimis in libro de causs. morb. Cap. VI. in Comment. I. in libr. de natur. hum. Hipp. §. XXXVII. in finit. medic. Cap. II. Quo tempore anni autem quilibet corporis humor cum- maxime generetur: Pituita scilicet hyeme, sanguis vere, Bilis flava æstate, & Melancholia autumno, satis superque Hippocratis librum de natura hominis, vel Epistolam Dioclis ad Antiochum, legenti innotescet.

dam medici, simulac synonymis, ejusmodi vocabulis usi fuerint. Porro inter Arabes Avicenna, [11] non adminiculo dictorum humorum, sed saporum; quorum suum cuique tribuit temperamento peculiarem, conatus est describere temperies. Arbitratur enim, dulcem & salsum, & amarum, indicare siccitatem; acutum vero calorem: saporem ponticum & acetosum, & stipticum, frigus juxta & siccitatem significare: omnem pinguitudinem prodere calorem & humorem: pure insipidum tandem, monstrare frigus & humorem pariter.

Quicquid sit, inquit *Bourhavius*, obscura oppido, & perpluribus implicita dubiis istiusmodi de temperamentis doctrina est, qua possumus nullo negotio supersedere, atque faciliora substituere; de quibus vero in præsenti tempore, quoniam veterum sententias pervestigandi caussa huc modo convenimus, non differendi locus erit.

Quinimo & mihi, inquam, ita videtur, versamini enim in re difficili ac multum & sæpe quæsita. Verum cujus utilitatis erat, hæc de temperamentis doctrina?

Ad quod *Deckerus*. Veteribus, inquit, hanc habentibus hypothesin, usu veniebat, ut iisdem vestigiis incedendo Therapeiam aptarent morborum Theoriæ. Exempli caussa, posita morbi cujuspiam, a temperie frigida, origine, remedium, contraria morbo qualitate, calida utpote, dotatum, usurpabant. Reliquorum eadem conditio est. Præter hæc ipsis usus erat remedia privis qualitatum primarum gradibus dimetiri, v. g. hoc frigidum, illud calidum, &c. hoc frigi-

scet. Et *Aristoteles* Probl. sect. 1. Quæst. 29. statuit bilem calidam & pituitam frigidam.

[11] In Cantic. 1. text. 27. 28. 29. 30 & 31.

frigidum tertio, illud calidum secundo gradu, &c. quæ singula hujus scopi ergo dimensa, ut positæ morbi cujuspiam, ab aliqua intemperie oriundi, vehementiæ, satis validum remedium opponerent.

Tum ego. Sed perspectis, inquam, veterum quorundam de elementis corporis humani primis, eorundemque de temperiebus, sententiis, supersunt composita & humanæ naturæ viciniora, a priscis physicis tradita, elementa.

Quaternos Galenistarum humores putas, inquit *Deckerus*.

Eos ipsos, inquam. Sed vellem prius sententiam parentis Medicinæ rationalis expositam, antequam alterius ulla mentio fiat.

Tum *Albinus*. Mihi semel atque iterum Hippocratis scripta perscrutanti, inquit, videtur inconstantiam sententiæ, si modo libri, qui pendenti titulo circumferuntur, neu translatitii neu suppostitii sunt. Enimvero in libro de prisca Medicina, ut paulo ante ex Collega, mihi æstumatissimo, audivistis, reprehendit Hippocrates eos, qui autumarunt calidum, frigidum, &c. hominem lædere; & libro de Natura hominis & de locis in homine, & alibi agnoscit ea, tanquam principia plerorumque omnium animalium, & caussas diversorum morborum; alibi [12] iterum dicit non propter calidum homines solum febricitare, sed statuit amarum ac calidum idem esse, & calidum & acidum, & salsum ac calidum, & alia infinita, & rursus frigidum cum aliis facultatibus conjunctum. Eadem ratio est doctrinæ de humoribus, ubi etiam aliqua scripta invenimus, quæ inter se quodammodo discordia sunt: verbi gratia, quodam loco [13] literis prodidit, corpus hominis in se ipso &

[12] De prisca Medicina. | [13] De natura hominis.

& ſanguinem habere, & pituitam, & bilem duplicem, flavam videlicet atque nigram, atque hæc eſſe ejus naturam, perque hæc & ægrotare corpus & ſanum eſſe. Sanum eſſe corpus, quando dicta inter ſe habuerint moderatum tum facultate tum copia temperamentum, atque optimam invicem mixtionem. Contrario modo ſi accidat, adeſſe tunc protinus corporis ægritudinem. Alibi [14] ſcribit, quadruplicis generis humores, morborum cunctorum, exceptis iis, qui violentia contingunt, auctores corporis eſſe, Pituitam utpote, Sanguinem, Bilem atque aquam. Suum cuique humori fontem præterea adjungit. Nimirum ſanguinis fontem eſſe cor: pituitæ caput: aquæ ſplen: & bilis hepar. Hoc itaque loco lympham vel aquam, omiſſa una bilis ſpecie, in humorum, morbos efficientium, numero collocat: cujus tamen alibi haud mentionem facit. Is ipſe Galenus, [15] quamquam alias ſtrenuus Hippocratis defenſor, non negare audet, Hippocratem indiſtincte de humoribus ſcripſiſſe: qua de cauſſa Pliſtonicum, [16] & Praxagoram [17] & Philotimum [18] ea emendaſſe. Quod ſupereſt, & Galenus paſſim in ſcriptis ſuis,

[14] De genitura. Hunc librum Galenus putat Polybii eſſe.

[15] Libr. de atra bile. Cap. 1.

[16] Is erat teſte *Celſo* in præf. lib. 1. Anaxagoræ diſcipulus. Et apud Athenæum Deipnoſ. libr. 11. citatur Pliſtonicus, ut auctor, qui diſceptavit de aqua, quod ea coquendis cibis vino utilior ſit: & poſt paulo ſubjungit a Balnei lotione ſanitati maxime conducibile, aquam bibere, vere ac hyeme calidiſſimam, æſtate frigidam, mediocriter tamen, ne exolvatur ſtomachus: eo conſilio, ut ante vini potum in habitum corporis diſtribuatur, nec eo vini perveniat integra & indomita vis, quæ vaſorum finibus impacta mordeat. Idem, teſte Oribaſio. Coll. med. libr. VII. Cap. ult. aſſolebat ex helleboro glandes conficere, quas ano vomendi cauſſa immittere jubebat.

[17] Hujus dogmata alio dialogo invenies.

[18] Et hic a *Celſo* lib. VIII. Cap. XX. in numero clarorum admodum auctorum, qui memoriæ prodiderunt, ſe femur exciſum ex toto reſtituiſſe, ponitur.

ſuis, & ſectatores ejus, copioſe ac diu multumque de quaternario humorum numero, quem tenaciter ſervarunt, diſputaverunt, perque hos, ut unicuique veſtrum eſt notiſſimum, tam ſanum quam morbidum corporis ſtatum explicarunt jugiter.

Plura verba Albinus protuliſſet, niſi ipſi eſſet nuntiatum ad januam adeſſe Hottonem: ſi non nobis moleſtiæ eſſet, intro ad nos iturum. Surgens extemplo Albinus eum intus ad nos duxit. Tranſacta inter nos ſalutatione *Hotton* fari occipiebat.

Mihi, antequam intrarem, animus præſagiebat, fore, ut veſtras confabulationes conturbem, ſiquidem piſce, ut fertur, mutiores jam eſtis.

Minime gentium, inquit *Albinus*, attemperate veniſti. Sed nos, & audiendo & loquendo feſſi, paululum modo quieſcimus. An ergo, inquit *Hotton*, diſceptationem habuiſtis.

Joculare iſtud quidem, inquit *Albinus*, quaſi vero neſcires, nos in omnis generis diſceptationes, quoniam facili negotio ſolent bilem concitare, odium ſemper habere magnum: ut autem tibi, quid a nobis tranſactum, indicetur, ſcias, velim, nos amice veterum medicorum temperamenta diſceptaſſe, & alia quædam ad illa pertinentia.

Hoc loco ego interpellabam. Quod bona cum venia

nitur, *Galenus* de uſu part. lib. IIX.. Cap. III. narrat Philotimum palam aſſeruiſſe, quod & cerebrum & cor ſint partes corporis omnino inutiles. Et hic & Praxagoras, exiſtimabant cerebrum eſſe quoddam auctarium, ſeu propaginem medullæ ſpinæ; ob eamque cauſſam longis flexibus atque involucris conſtare. Apud Oribaſium med. coll. libr. V. Cap. XXXII. Exſtat excerptus locus e Philotimo, qui aqua ante & poſt cibum ſit danda. Ita etiam *Ætius* tetr. II. Serm. II. Cap. IX. memorat pileum plumbeum, quem Philotimus excogitavit, ac melancholico, nullum ſe caput habere putanti, imponere juſſit, a quo gravatus ſe caput habere tunc demum intellexit.

nia veſtra fiat, inquam, & interruptum ſermonem iterum contexam, mentio fuit paulo ante vocabuli facultatis facta, &, quia, ut noſtis, medici antiqui longe lateque, de ea facultate diſſeruerunt, idcirco perlibenter vellem, ut aliquiſpiam veſtrum hoc negotium ſibi daret, atque explicaret, quid hac voce apud medicos intelligendum veniat.

Tu, inquit *Bourhavius*, etiam atque etiam irritas nos ad diſſerendum de rebus pene obſoletis, & quæ magis, propter obſcuritatem, ad perturbandum, quam ad acuendum ingenium, aptæ ſunt. Verum, ut petitioni tuæ ſatisfiat, negotium poſtulatum *Hottoni* noſtro, Rei Herbariæ longe peritiſſimo, & in veterum perinde & modernorum Medicina minime hoſpiti, mandandum eſſe, autumo: cum inſuper jus ac æquum duxi, ut integer defatigatis ſubmittatur.

Tum *Hotton*. *Eja!* inquit, ceu vero ego non æque in ambulando, ac vos vel in loquendo, vel audiendo, defatigatus eſſem. Verum, utut ſit, cauſari nolo laſſitudinem diſſertationi inhabilem, ſed dabo, quomodocunque potero, quæ in memoria habeo. Vocabulum Græcum Δυνάμις interpretatum latine obſervo nominibus facultatis ſeu potentiæ. Princeps Medicinæ, Hippocratem volo, dum ſcribit, [19] oportet cognoſcere, quæ affectiones homini ex facultatibus ac potentiis, quæ item ex figuris adveniunt, confeſtim ſubjungit, quid vocabulo facultatis intelligendum ſit. Nempe facultatem eſſe, humorum ſummas vires ac robur noſſe. Et rurſus, peracta figurarum partium corporis deſcriptione, ſubjungit hæc. De potentiis humorum perſpectum habere oportet, quid ſinguli ipſorum in homine facere poſſint, quomodo cognationes inter ſe habeant. Videlicet an

F dulcis

[19] Libro de priſca Medicina,

[20]

dulcis humor in aliam ſpeciem mutetur, non a temperamento, ſed ipſe deſciſcens & immutatus ab eo, qualis primum fuerat, amarus, aut ſalſus, aut acerbus, aut acidus, &c. Et alibi [20] monet medicum, ut anni temporum rationem habeat, quantum potentia quodlibet eorum valeat: nec non ſtudeat cognoſcere aquarum facultates, &c. ex his & ſimilibus locis planum fit, Hippocratis mentem commode interpretari poſſe per vocabula virtutis vel virium, idem, quod Hippocrates innuit, ſignificantia. Stagyrita, diſciplinæ Peripateticæ princeps, [21] plurifariam quoque vocabulo potentiæ uſus eſt; memorat ſcilicet δυνάμιν ſentiendi, & vegetandi, & generandi. Etiam Celſus [22] mentionem facit naturalium actionum, quarum cognitionem hi, qui rationalem medicinam profitebantur, neceſſariam medico proponebant. Naturales itaque corporis actiones appellabant, per quas ſpiritum trahimus & emittimus, cibum potionemque & aſſumimus & concoquimus: itemque per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur, &c. Igitur hæ naturales actiones, ſunt eædem, ut mihi probatur, quæ deinde

[20] Libr. de aere, aquis & locis.

[21] Libr. II. Cap. IV. de anima. in Metaphyſ. libr. IV. Cap. XII. tamen aliam ſuggerit *Ariſtoteles* vocabuli ſignificationem. Scribit enim. Potentia quædam quidem dicitur principium motus aut tranſmutationis in altero, aut prout alterum eſt. Ex. gratia potentiam ædificandi, in medium profert, quam, ait, non ineſſe in ædificato: verum artem medendi, cum ſit potentia, infore tamen in eo, qui ſanatur, ſed non prout vel quatenus ſanetur. Capite V. ante memorati lib. de anima diſtinguit potentiam ab actu. Sentire enim nos bifariam, potentia & actu: reliqua indidem petantur. Cæteris vocabuli potentiæ ſignificationibus, quæ ſolent plurimum Metaphyſicis uſu venire, de induſtria ſuperſedeo, quoniam Medici iis perraro utuntur.

[22] In præfatione libr. I.

[23]

de a Galenicis nomine facultatum naturalium descriptæ sunt.

Tum ego. Ne loqui desinas, inquam, sed da nobis, si placet, Galeni Sententiam.

Et is, inquit *Hotton*, quamvis passim facultates naturales commemorat, de industria tamen in peculiaribus libris [23] copiose circa eas disputat. Ego conferam Galeni verba ad compendium. Et primo ad mentem Galeni facultatem definio, quod ea sit caussa actionis operis in corpore existentis. Jacobus Sylvius ita definivit. Facultas est caussa quædam effectrix in partis temperamento sita. Juxta Galenum trifariam, vel in tres classes, facultates dispesci queunt, ut (1) in principes, (2) minores, vel minus principes, & (3) prioribus ancillantes. Principes iterum triplicis ordinis sunt, ut (α) naturalis, quæ sedem habet in Hepate, (β) vitalis, cujus sedes in corde, & (δ) animalis, quæ rerum in cerebro potitur. Facultas naturalis dividitur rursus in tres principales, ut (1) in generandi, (2) augendi, & (3) nutriendi facultatem. Antequam ulterius progrediar, in transitu moneam, necesse est, quamlibet facultatem, & actione, & opere, præditam. *Opus*, Pergamenus noster appellat, quod jam factum atque completum per actionem est, velut sanguis, caro, nervus, &c. *actionem* vero, ipsum *activum* motum: causam denique, a qua hæc procedit facultas. Sed in viam. Generandi facultati, † quam in conceptu, vel fœtus generatione, Galeni asseclæ considerant, inserviunt, alterandi, formandi, nutricandi augendique facultates. Augendi facultatis proprium est in omnes partes proferre, quæ jam nata genitave sunt. ‡ Nutriendi facultati denique famu-

[23] Quorum titulus est de facultatibus nuturalibus.

† De hac vide de Nat. fac. libr. I. Cap. V. & VI.

‡ *Ibidem*. Cap. VII. Etenim auctio secundum finitiones, Galeno

mulantur quatuor minores ut, (1) attrahendi, (2) retinendi, (3) coquendi, & (4) expellendi facultates.

Hoc loco *Bourhavius.* Dii immortales, inquit, quot, quantas tradis, corporis unius facultates? Memoria mehercule firma cuivis opus eſt, ut tot diſtinctas nomine facultates, memoriter recitare poſſit. Quanto temporis ſpatio nobis non opus eſſet, ſi nobiſcum eas ſigillatim diſquirere, atque ſuam cujuſque facultatis naturam, & munus, explicare vellemus.

Tum *Albinus.* Satis temporis nobis eſt, inquit, quod, ſi modo vobis volupe fuerit, ſi non in omnibus, ſaltem in maxime cognitis explicandis, terere poſſumus.

Tum ego. Quandoquidem urbano noſtro hoſpiti, inquam, haud incommodamus, velitis, obſecro, controverſioſas tantum corporis facultates attingere.

Ain tu controverſioſas? inquit *Bourhavius*, plerarumque omnium natura ita comparata eſt, ut de eis ſit controverſia: imo dubium an aliqua exiſtat Præter fluidorum per ſolidas corporis partes motionem, vel preſſionem, nullas agnoſco corporis facultates naturales. Chimæræ inſtar fictæ ſunt, neque etiam OEconomiæ animalis faciliori adminiculantur explicationi; ſed potius ad eam obſcurandam accommodatæ ſunt.

Tum *Deckerus.* Ne Stomachare hujuſmodi facultates, inquit, ſciſne metiri ſe quemque ſuo modulo ac pede? Veteres ſibi, nos nobis placemus.

Tum *Bourhavius.* Non adeo ſum ſtomachoſus, inquit, ut tibi fortaſſis nunc habeor, ſed indicare tantum volui, doctrinam de facultatibus ægre tironibus Medi-

leno adſcriptas, Cap. III. eſt profectus corporis in longitudinem, latitudinem & profundum.

Medicinæ, quia multis & difficultatibus & obſcuritatibus referta, inculcari poſſe.

Igitur aliquam, inquam, dictarum facultatum delibemus narratione, ut ex ea documentum capiamus, quid de reliquis ſtatuendum ſit. Satis fore, arbitror, ſi nutriendi, & eas, quæ huic ancillantur, facultates, commemoraverimus. Itaque doctiſſime *Hotton*, quippe ante faceſſitum tibi negotium eſt, ut nos, quemadmodum quoque a te factum, ſyſtema facultatum naturalium ſiſteres, Te etiam atque etiam rogo, pandas nunc priſcorum, circa nutriendi facultatem, opiniones.

Tum *Hotton*. Et nutritionem, inquit, inter veteres Galenus ſtatuit, [24] eſſe aſſimilationem nutrientis ejus, quod nutritur. Non aſſimilationem veram, ſed tantum apparentem ſtatuerunt Sceptici. [25] Nutricationem autem, ut munia ſua obire poſſet, indigere, Galenus & ejus ſectatores putant, aliis quaternis, ſibi famulantibus, facultatibus. Quæ concoctioni præeſt, efficit, ut rerum nutricatui deſtinatarum debita fiat digeſtio. Huic officio ſuo perfunctæ actutum præſto eſt attrahendi facultas, quæ, quicquid cujuſque corporis partis nutrimento idoneum, ad ſe attrahit. Hanc extemplo ſequitur retinendi facultas, quæ tanquam promus in promtuario

 tena-

[24] Fac. nat. libr. I. Cap. XII. Finit. med. Cap. III. Nutricatio eſt additio quæ corporibus in circuitum ac latitudinem fit.

[25] Quantum ad nutritionem pertinet Galenus narrat ſectatores Hippocratis ſtatuiſſe, rem, quæ tum generationi tum interitioni eſt apta, ex toto unitam eſſe, alterarique poſſe: aſſeclas vero Aſclepiadis, eandem ſtatuiſſe immutabilem, in tenuia diſſectam, alterari neſciam, vacuitatibus quibuſdam interceptam. Neque etiam vel naturæ vel animæ propriam ullam facultatem eſſe, ſed cuncta primorum illorum corporum, quæ & impatibilia & ſimplicia proponunt, certo quodam congreſſu fieri.

* Ut

tenaciter ſervat, quicquid ex uſu cujuſcunque partis eſt. Quandoquidem vero complura ventriculo ingeruntur, quæ inepta ad nutricandum, tunc illico, tanquam ancilla quædam, adeſt, expellendi facultas, quæ id, quod corpori inutile, vel ſurperfluum, per omnis generis corporis excretioni dicata loca, foras amandat.

Oh quam lepide veteres nugabantur! identidem interfabatur *Bourhavius*.

Hoc loco *Albinus*. Non nos modo hoc tempore adeo perſpicacis ingenii primum facti, ut demum a nobis ſit vanitas facultatum memoratarum animadverſa: verum inter priſcos jampridem nonnulli extiterunt, quibus itidem hoc ſuboluit; ea propter diu multumque inter ipſos diſputatum eſt, ut alter alterius ſententias, ſi non peſſumdaret prorſus, delumbaret ſaltem. Exempli loco adducam concoctionem ciborum in ventriculo, quæ, ſecundum Empedoclem, fit putrefactione, * quam ſententiam quoque amplexus eſt Pliſtonicus, Praxagoræ diſcipulus. Hippocrates per calorem cibos concoqui: Eraſiſtratus, Theophraſto æqualis, cibum in ventre atteri contendit. Aſclepiades Bithynus, ejuſdemque æmuli, omnia iſta vana & ſupervacua eſſe propoſuerunt: nihil enim concoqui, ſed crudam materiam, ſicut aſſumpta eſt, in corpus omme diduci. [26] Hippocrati

* Ut refert *Plutarchus*. Quæſt. nat. 11. ejus cauſſa hunc ex Empedocle citat verſum.

In ligno putrefacta aqua, at ſub cortice vinum.

[26] Quorum opiniones recenſet *Celſus* in ſæpe memorata Præfat. lib. 1. Aſclepiades, teſte *Aureliano* celer. paſſ. lib. 1. Cap. XIV. negat ullam in nobis ciborum digeſtionem eſſe, ſed ſolutionem ciborum in ventre fieri crudam, & per ſingulas corporis particulas ire, ut per omnes tenuis ipſa penetrare videatur. In finit. Medic. *Galen.* Cap. III. Concoctiones alimenti putat Hippocrates a calido innato: Eraſiſtratus contritione & lævigatione & amplexu ven-

crati astipulati sunt Galenus atque ejus imitatores. Inter Arabes, qui sectæ Galeni potissimum se addixerunt, Avicenna [27] opinatus est, digestionem fieri non propter ventriculi calorem solum, sed & ob vicinarum partium, hepatis & splenis. Iatrochemicorum aliqui succum acidum, vel ventriculo, vel glandulæ pancreati, inhabitantem: aliqui huic adjungunt fermentationem, cujus subsidio volunt cibos mitigari. Inter modernos iterum aliqui Erasistrati, vetustate tantum non contritum, dogma, revocant, & hoc, ut vobis res notissima est, omnimodis explanare contendunt. [28] Ad summam, ut Venusini Poëtæ verbis utar, [29] Quot capitum vivunt, totidem studiorum millia; sua quisque delectatur sententia.

Dolendum est, inquam, nos injuria temporum libris Erasistrati, quin & Asclepiadis orbatos. Siquidem varia excerpta, quæ hinc inde pene diversos prostant, indicant eos auctores admodum complurcula literis mandasse, quæ id temporis literarum rudibus, tanquam nupera inventa, ad credendum obtruduntur.

Hoc loco interseram, inquit *Hotton*, Erasistrati opinio-

ventriculi, & adscitii spiritus proprietate. Empedoclis putrefactione: Asclepiades ex crudis digestiones fieri, autumavit. De Erasistrato vide etiam *Galenum* de nat. fac. libr. II. Cap. VIII.

[27] Fen. I. doctr. IV. Cap. II. Et paulo post subjungit. *Chylus producitur digestione, cujus subtile a stomacho & intestino attrahitur, vel per vias venarum, quæ meseraica vocantur, impellitur, inde pervenit ad venam, quæ porta hepatis vocatur, & penetrat in hepar in divisionibus, & ramis portæ instantibus.* Ibi statuit fieri chyli decoctiones, secernique hic a sanguine primum spumam, quam choleram rubram, dein sedimentum quoddam, quod atram bilem constituere.

[28] Hujusmodi opiniones L. B. inveniet in seq. Dial.

[29] Satyr. libr. II. Cap. I.

[30]

opinionem de caussa famis, quam eo in medium profero, quia observavi Erasistrato perplura esse, quæ procedente tempore inveterata, ac fere exstincta, quod ea jam reviviscant, & rationi maxime consona habeantur. *Esuritionem faciunt, Erasistratus scriptum reliquit, inanes patentesque intestinorum fibræ, & cava intus ventris, & stomachi vacua hiantia; quæ ibi aut cibo complentur, aut inanitate diutina contrahuntur, & connivent, tunc loco, in quem cibus capitur, vel stipato, vel adducto, voluntas capiendi ejus desiderandique restinguitur.* [30] Sed e diverticulo in viam. Recensita coquendi, facultate superest attrahendi dicenda.

Tum *Albinus*. Et in hac explicanda, inquit, non concordant tum philosophorum tum medicorum judicia, Hippocrates, Aristoteles, horumque æmuli ajunt; contra Plato, Erasistratus, Asclepiades, & qui horum placita approbarunt, negant, attractionem. Hippocrates, Galenus & cæteri, opinantur, quod quælibet corporis animantis pars, id, quod sibi conveniens attrahat, alteret, retineat: Quod vero tali visceri dissimile, id putant, juxta ac excrementum ad aliud viscus amandari, ab eodemque attrahi; sic Jocinori varia excrementa esse, quorum aliud lieni, aliud vesicæ bilis, aliud renibus esse jucundum. Erasistratus meatus in hepate trahendi vi privans, appositam posituram, & osculorum causatur angustiam, ac hanc aliorum corporis humorum secretionis caussam esse. [31] Sic etiam plurimi medicorum antiquorum medicamentis affinxerunt vim trahendi privos

[30] Locum excerpsit *Gellius* noct. Attic. libr. XVI. Cap. VII.

[31] Plato in Timæo de electro deque magnete verba faciens, asserit, revera nullius horum fieri attractionem, sed cum nusquam sit vacuum & se invicem pulsent ac repellant, concretaque & discreta suum quæque locum poscant, diligenti harum rerum investigatori ex his mutuis passionibus eventus illos contingere mirabiles, facili ennotescere. De reliquorum

vos humores, hæc origo eſt ſelectus purgantium; quem tamen vel ſuo ævo aſpernati ſunt, & Eraſiſtratus, & Aſclepiades, ſtatuentes ab ipſis evacuantibus medicamentis humores alius atque alius formæ fieri: Neque enim quicquam intereſſe ſive aliquis hydropico medicamentum aquam intercutem, ſive bilem ducens, exhibuerit: quippe omnia pari modo vacuare liquareque corpus, ac quod liquatum eſt, cum prius tale non eſſet, efficere. Aſclepiadis auditor Themiſon [32] reprobavit quoque attractionem. Nam cum dixerit id, quod attrahat materiam a capite, attrahere hoc etiam ejus nutrimentum: non enim ratione quadam tacita, velut animal ſentiens, poterit medicamen utilia relinquere, & ab his, quæ contra naturam ſunt, ac detrahenda ſeparare, indicare voluit abſurdum eſſe, ſiquis attractionem in Phyſicis admiſerit. Ex adverſo Galenus rerum ſuarum ſatagens multis rationibus, & experimentis contrarium probare adnititur Scilicet cum ab omnibus corporis partibus, quod ſibi ad nutricatum conveniens, tum etiam a catharticis medicaminibus, ſingulares humores attrahi: quæ ſententia tamen & hac ætate inveteraſcit; quin dicam, deridiculo habetur. Confitemur quidem, quod cuique parti accidat id, quod ei eſt conducibile, atque fiat illud, quod Empedocles docuit. [33]

Dulcia continuo ſe dulcibus applicuerunt,
Acribus acria ſe junxerunt, triſtia amaris
Et recta calidas petierunt fervida partes.

Verum id non tractu, ſed impulſu vel preſſu ita fieri, quod tunc ejuſmodi particulæ ex humore ſolidam per-

rum auctorum opinionibus vide *Galeni* libr. II. Cap. IV. de fac. nat, ut & cætera capito unde opiniones has diverſas in compendium contraxi.

[32] Cæl. *Aurelianus* tard. paſſ. lib. II. Cap. IX.

[33] Locum excerpſit *Plutarchus* Sympoſ. IV. Quæſt. I.

meante partem, eidem aſſimilentur, quæ ratione magnitudinis vel figuræ ablatis vel deficientibus conformes ſunt

Nonne deſe creione urinæ, interrogabam, exiſtunt quoque aliæ atque aliæ opiniones: memini enim me omnifarias & legere, & audire.

Enimvero plurifariæ extiterunt, inquit *Albinus*, Et Hippocrates noſter [34] ſtatuit renum cavam partem ad venas magnas ſitam, unde enaſci ex ipſis venas in veſicam, qua parte potus trahatur per venas in renes. Deinde aquam per renes, tanquam per qualum percolari: ſpongiforme enim eſſe ipſorum corpus ad veſicam, & hic percolari ac ſecerni a ſanguine urinam. Platonis commentum, ſcilicet potum quemlibetcunque per aſperam arteriam fibris pulmonis allabi, deinde per renes in veſicam trahi, jamdudum ab Eraſiſtrato exploſum eſt. [35] Ariſtoteles [36] urinæ colationem per renes admittit. Fieri autem urinam perinde & ſudorem motu & calore, & exinde indipiſci ſalſum ſaporem; partem, quæ deorſum ad veſicam tendit, urinam: partem, quæ ad corporis extremitates vergit, ſudorem vocari. Ejuſdem ſententiæ eſt etiam Theophraſtus, Ariſtotelis diſcipulus. [37] Diocles, Eraſiſtratus, Praxagoras, aliique, Hippocratis ſententiam complexi ſunt. Nempe urinam a ſanguine ſecerni, & in renibus coqui. [38] Aſclepiades vult eum, qui bibitur, humorem in

[34] Lib. de Officum natura.

[35] Ita *Macrobius Saturnal.* libr. VII. Cap. XV. verum *Aul. Gellius* libr. XVII. Cap XI. ſcribit Platonem ab Eraſiſtrato nobili medico reprehenſum, quod potum dixit defluere ad pulmonem, eoque ſatis humectato, dimanare per eum, quia ſit rimoſior, & confluere inde ad veſicam.

[36] Problem. ſect. II. Quæſt. III.

[37] Vide hujus librum de Sudoribus.

[38] *Galenus* de nat. fac. lib. I. Cap. XIII.

[39]

in halitus resolvi, atque in vesicam transmitti: inibi vero denuo illos concretos priorem recipere formam, fierique ex halitibus rursus humorem; quod, ut apte fieri posset, excogitavit incertos quosdam invisibilesque meatus in vesicam. Istiusmodi halitus vero, existimavit, statim ex venæ cavæ partibus in vesicam colligi. [39] Lycus Macedo vult totum, quod bibimus, urinam fieri, nisi quod cum alvo exierit, aut in sudorem, aut per invisibilem perspirationem abiverit, veritatem dicti sui ostendere putat eam, quam quotidie mejimus, copiam: atque id hyeme potius cognosci a potatoribus, potum vel vinum tenue congiatim in se ingurgitantibus, quos celeriter paulo minus mingere, quam biberint. Galenus, & qui ejus familiæ nomen dederunt, putant, nullam posse aliam secretionis urinæ caussam, præter attractionem reddi. [40] Nostra ætas, ut est mire omnis generis opinionum ferax, habet sectatores Helmontii, existimantis solos renes urinam facere ex materia, quæ alias esset sudor, differreque urinam in homine, non quidem materia primi laticis; sed solo efficiente renum fermento: [41] habet etiam imitatores Asclepiadis, cujus doctrinam tamen paulo aliter interpretantur, nimirum non uno modo; sed bifariam, separari urinam a sanguine: partem autumant per glandulas, alii volunt tubulos renum, secerni, perque uretheres ad vesicam urinariam amandari, partem iterum aliam sub forma halitus per poros foras intus spectantes vesicæ, eandem ingredi, inibique de novo condensari. [42] Et nuper admodum D. Morin non dissimilem

[39] *Galenus* eod. libr. Cap. XVI.

[40] Ibid. Cap. XVII.

[41] *Helmontius* in Tract. cui titulus, aditus præclusus ad condum viscer. §. XIII.

[42] Vide opiniones hujusmodi apud *Bolonium* in circul. Ana-

milem *Cranio* tulit urinæ ſecretionis modum: vult etenim duplicis generis urinas in animalium corporibus ſecerni, alteram ſeparari abducique per ventriculi, & fortaſſis etiam inteſtinorum, poros: nec non per intervalla, quæ ſunt intra inteſtina in abdominis cavitate, & tandem per poros veſicæ hanc ipſam ingredi: alteram autem per arteriam emulgentem, renes, & uretheres ad veſicam, abvehi. [43]

Hoc loco *Bourhavius*. Ohe quam tu longe, inquit, urinæ ſecretionis principia tradis! Propiores ſane & ſimpliciores, quam a te indicati, Naturæ & modi & viæ ſunt, quarum adminiculo omnis generis humores in corpore animantium ſeparantur. Nam vas, humorem quendam ſecernens, eſt ramus trunci ultimus recte pergentis, cujus diameter trunco ſemper eſt minor: hinc partes, cæteris diametro minores, per ramum fluunt. Hinc ſecretio liquidi a ſpiſſiori liquore: Imo omnes ad unum corporis univerſi ſecretiones mechanice fiunt: dictarum vero varietas arteriæ longitudini, ejuſdemque complicationi multimodæ, motuſque renixui, alii atque alii orificii diametro ad truncum, &c. aſcribenda eſt duntaxat. [44] Quantum ad me pertinet, ego proſcribturio omnes, a veteribus excogitatas, facultates naturales, & cætera, quæ ſeculo, non ita pridem præterito, inventa ſunt, fermenta, *fermentationes*, *præcipitationes*, pororum *configurationes*, & neſcio quæ amplius; quæ non ad colluſtrandam, ſed ad obſcurandam Medicorum rationem, reperta ſunt.

Tum

Anatom. progymn. XIV. *Cranium* de Homine. Broeckhuyſens Oecon. anim. §. XCVI. *Bontekoe* Oecon. anim. §. XXI. Bergerum de nat. Hum. Cap. XII. & alios.

[43] Voyez le projet, d'un ſyſteme, touchant les paſſages de la boiſſon & des urines, dans les memoires de l'Academie Royale des ſcience l'année. MDCCI.

[44] Vide orationem ejus de uſu ratiocinii Mechanici in Medicina.

Tum ego. Eheu conditionem temporis! inquam, cuncta fere, a priscis indefessa indagatione, inventa, hoc tempore in vituperationem veniunt, &, quod stabile ad diuturnitatem ratiocinii medici esset, nil quicquam prope habemus. Concedo equidem Physiologiam Medicinæ, & inprimis eam partem, quæ agit de corporis habitudine, quatenus illud partium solidarum forma figurave, ac fluidi, generatim considerati, commotione, vitale sit: eatenus subsidio disciplinæ Mathematicæ posse illustrari; at enimvero, cum in corpore animali totidem diversi humores, quotquot Anatomicorum industria hactenus invenit, secernantur, non video, qui aliquispiam, Clarissimi Bourhavii viæ insistens, rationem tot variorum humorum secretionis reddere possit. Generalis admodum est ratio, quam protulit de vase humorem separante, quod id utpote sit ramus trunci ultimus recte pergentis, atque cujus diameter semper sit trunco minor: siquidem hæc positio non planam facit rationem, quas ob res in jocinore inprimis fel, in renibus tantum urina, inque corporis locis iterum atque iterum alius humor secernatur. Neque enim multum interest, seu id ad aliquem ratiocinii Medici fructum redundat, sive aliquis proscriptas a Bourhavio pororum peculiares figuras, sive rami cujuspiam diametrum minorem, ut is, & cæteri Mathematici existimant, secretionis omnimodorum humorum causam statuerit. Inexploratum quippe, quin dicam inexplicabile, huc usque utrumque ratiocinium fuit; quia viæ, secretioni humorum destinatæ, ne oculo quidem, microscopio, armato, detegi queunt; scilicet qua forma, quave figura intrinseca singulæ sint dotatæ. Volebam his adjungere doctrinam defermentis, *præcipitatione* & sim; hanc videlicet posse inservire complurium morborum, ut & medicamentorum operatio-

num

num explicationi; verum Nobilis hoſpes noſter nos in triclinium ad cœnulam adducens, cauſabatur me longe harum operationum in acroamatis, in lucem editis mentionem feciſſe.

DIALOGUS. VI.

De morbis, Symptomatibus, quorundam morborum novitate, Medicamentorum inventione, & de facultatibus, Magia, arte Gymnaſtica; Frictione & Balneis.

POſtridie ejus diei, qua Albinum inviſeramus, ad parile ſympoſium nos invitabat *Hotton.* Aderant & *Deckerus*, & *Albinus*, & Anonymus quidam. Coeptaverant paulo ante, quam ego adventarem, cauſſam inveſtigare, quapropter plerique medici heic locorum non tanta auctoritate, quanta alias in aliis regionibus, valeant; ſed potius contemtu laborent. Continuabant, me etiam tunc præſente, eandem cauſſam rimari. Aliam alius hujus mali proferebat: ſuam quiſque rationibus, ad hoc negotium idoneis, argumentabatur.

Inter alias, quarum nunc non mentionem faciam, inquit *Albinus*, præcipuam medicorum contemptionis cauſſam, arbitror, eſſe invidiam. Late patet hoc vitium & eſt in multis. Cicero bene definivit invidentiam, quod ſit ægritudo ex alterius rebus ſecundis: [1] Inprimis vero, ſi altero alter vel majoribus honoribus uſus fuerit; vel grandiores uberioreſque ex Medicina divitias fecerit, actutum invidia tunc præſto eſt; cui inſuper, tanquam comes individua, ſe adjungit Maledicentia, quæ, quamvis haud palam, clanculum ſaltem, alterius famam maledico dente carpit, vel probroſo car-

[1] Tuſculan. Quæſt. libr. IV. adde, *quæ nihil nocent invidenti.*
[2]

carmine diffamat. Querimoniæ, dudum a Camerario habitæ, [2] jam recordor, quam vel hodie repetere rectissime possumus. Laudi nunc, quod dolendum est sane, ducitur, ait, insontes criminibus & calumniis afficere, quasi res ingeniosa esset, scommata, probra & maledicta, falsaque dicteria in despectum & detractionem aliorum malitiose excogitare, & effundere, ita ut Diabolus, qui nomen a calumniando habet, vix talis artifex in fingendis calumniis esse posset. Verum adversus ejusmodi obtrectatores nullum præstantius remedium est, quam.

Nescia mens fraudum, inculpatæque integra vitæ,
Scommata nullius, nullius arma timens:
Omnia contemnens, ventis velut obvia rupes,
Mendacesque sonos unius assis habens. [3]

Optima dixisti, inquit *Hotton*. Hoc maledicentissimum hominum genus, o tempora! o mores! eandem, quam Momus apud Lucianum, [4] sibi tribuit, calumniandi vituperandique libertatem. Is Momus coram Jove gloriose temereque effutivit. Ego, ajebat, Liberæ Linguæ Deus sum; Etenim omnia in reprehensionem rapio, ac propalam, quæ mihi optime aut secus facta videntur, proloquor, neque cujusquam auctoritatem reformido, neque præ verecundia sententiam meam concelo.

Tum *Deckerus*. Ain' tu calumniatores nostrates Momo similes? Pernego hoc. Sunt enim Momo pejores. Hic quippe carpebat vitia sive deorum, sive hominum, vere peracta: at illi falsissima quæque mendacia consuunt, atque proximo suó complura affingunt mala facinora, quorum ne cogitatio quidem huic unquam in mentem venit: cum nihilominus optimum hunc

[2] Horar. subcesiv. Cent. III. Cap. LVI.

[3] Vide Cameranium Cent. III. Cap. LX.

[4] In concilio Deorum.

[5] Sa-

hunc virum inceſto ore, vel carmine crimiñiſſimo, lacerant. Et hæc omnia homunciones livida turgidi invidia cummaxime perpetrant, partim propter honores, ad quos capeſſcndos ipſi maxima ex parte inhabiles ſunt, partim propter ſoſtrum, quod tamen in his terrarum oris, ut noſtis, oppido tantillum eſt.

Hoc loco ego. Haud parum, inquam, ad contemptum medicorum adjuvant eruditorum, qua ore, qua ſcriptis, diſceptationes, quibus alter alterum incuſat erroris, ignorantiæ, & neſcio cujus amplius. Næ, plurimi horum inter ſe mulierum ritu altercantur; &, ſiquis emunctæ naris illorum litem ſecum perpenderit, inveniet mehercule, non rerum, ſed verborum frequentiſſime eſſe inter eos controverſiam. Et facite errores aliquem ex Medicinæ doctoribus erraſſe, meliuſne eſſet pro decore dignitateque Medicinæ ſervando, juxta monitum Venuſini Poëtæ [5] procedere, ſcilicet

---- Pater ut gnati, ſic nos debemus amici,
Siquod ſit vitium, non faſtidire. Strabonem
Appellat pætum pater: & pulum male parvus
Si cui filius eſt; ut abortivus fuit olim
Siſyphus. ----

Enimvero, hoc pacto ſi quis proceſſerit, inveniet, quod

Hæc res & jungat, junctos & ſervet amicos.

Sed eheu! quam temere in noſmet legem ſancimus iniquam. Non cogitamus nobiſcum neminem ſine vitiis naſci, optimum vero illum eſſe, qui minimis urgeatur: verum plerique omnes putant ſe ſine erroribus vitam tranſigere, ut & doctrinam, quam vel ore vel ſcriptis profeſſi ſunt, ſine mendis publicaſſe. Plurimum enim de honore deque gravitate ſua deceſſurum,

[5] Satyrar. lib. 1. Satyr. III.

rum, arbitrantur, si ingenue confiterentur, se unquam errore captum fuisse. Neque vero usque adeo gravitatem suam tanta pertinacia, quanta plerumque solent, tuerentur tales auctores, si in memoria haberent, quod Celsus [6] de ingenuitate, quam Hippocrates præ se ferebat, posteris tradidit. Habete auctoris jamjam citati verba. *A suturis se deceptum esse, Hippocrates memoriæ tradidit; more scilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio multaque nihilominus habituro, convenit etiam simplex veri erroris confessio, præcipueque in eo ministerio, quod utilitatis caussa posteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus est.* Verum, proh dolor! contra est experimentum.

Tum *Hotton.* Utinam, inquit, non in desuetudinem venisset comitis archiatrorum potestas! qua eum, ut auctor est Cassiodorus, ab imperatoribus donatum fuisse. Profecto tot jurgia, tot criminationes, &c. quotquot jam sunt, non inter medicos versarentur.

Nonne præsto tibi sunt, inquit Anonymus, Cassiodori opera? audirem perlibenter, quid ille de memoratis comitibus archiatrorum memoriæ prodidit.

Porrigente huic Anonymo Cassiodori scripta *Hottone*; En tibi auctorem, inquit, Hic locus est, [7] ubi comitis archiatorum mentio fit, recites velim, quæ scopo propositove nostro inserviunt.

Deponite medendi artifices, ex codice recitabat Anonymus, *noxias ægrotantium contentiones, ut, cum vobis non vultis cedere, inventa vestra videamini dissipare. Habetis quem sine invidia interrogare possitis:* & paulo postquam alia, quæ ad intentionem nostram non pertinerent, interspersa essent, iterum hæc, a recitante

G dicta,

[6] Libr. VIII. Cap. IV. | [7] Libr. VI. Cap. XIX.

[8] Ut

dicta, noſtræ memoriæ mandavimus. *Quapropter a præſenti tempore comitis archiatrorum honore decoramus, ut inter ſalutis magiſtros ſolus habearis eximius, & omnes judicio tuo cedant, qui ſe ambitu mutuæ contentionis excruciant. Eſto arbiter artis egregiæ, eorumque diſtingue conflictus, quos judicare ſolus ſolebat affectus. In ipſis ægros curas, ſi contentiones noxias prudenter abſcindis. Magnum munus eſt ſubditos habere prudentes, & inter illos honorabilem fieri, quos reverentur cæteri. Viſitatio tua, ſoſpitas ſit ægrotantium, refectio debilium, ſpes certa feſſorum.*

Hui! exclamabat Anonymus, quem principatum, quam potentiam hujuſmodi comites archiatrorum nanciſcebantur olim. Monarchiam, Ædipol, redolet, quæ non in civitate libera, in qua auctore Tiberio [8] linguam, mentemque liberas eſſe debere, toleranda. Certe, ſi aliquis noſtrorum medicorum talem, qualis a me lecta, comitis archiatrorum poteſtatem indeptaſſet, ac ita omnium medicorum potiretur: cogitetis cum animo veſtro, velim, quam arroganter is ſuperbiret, quam flocci facturus is eſſet cæteros medicos. Numquam, judicate, is non foret redivivus Menecrates Syracuſius? quem Jovem cognominabant: quique animo elatus magnifice ſentiebat, ſe propter Medicinæ peritiam, qua inſtructus erat, ſolum vitæ hominum auctorem eſſe. Adhæc perraro exibat, quin caterva revaleſcentium ſtiparetur, [9] pari modo fere, ut in ævo noſtro tirones catervatim doctoribus quibuſdam,

[8] Ut habet Suetonius libr. III. Cap. VIII.

[9] Cujus de ſuperbia ſcripſerunt Ælianus in varia Hiſtor. libr. XII. Cap. LI. & Athenæus Deipnoſ. libr. VII. Quin etiam Menecrates adeo gloriabundus erat, ut ipſum non puderet ſcribere Philippo Regi. *Tu quidem in Macedonia, at ego in Medicina regno. Tu bene valentes, ſi libet perdere potes: ægris autem ſanitatem ego reddere, & a morbo robuſtos vindicare, mihi ſi pareant, præſtareque, ut incolumes ad ſenectutem perveniant &c.*

(10)

dam, antequam informare inceperint, vel finita quoquo pacto institutione, comitantur; ob quorum comitatum tunc, vani fastosique hujusmodi homines, maximopere sibi plaudunt, jactantque de magno discipulorum numero, quem tamen garrula lingua, magna, de incredibili eruditione his prolixe promittens, ipsis conciliavit tantum. Hinc etiam fit, ut tales thrasones perraro diuturnæ hominum existimationi se vindicent: quoniam majus commodum discipulis suis pollicentur ex tradita disciplina futurum, quam quod, ad maturitatem ingenii proventis, haurire inde licuit.

Heus tu amice, inquit *Deckerus*, quo labere. Sane longius, quam decet. Id me mordet in tuis dictis, quod existimas; non posse non, quin ii, qui munere publico funguntur, vel honoribus utuntur, insimul superbi evadant, & præ se cæteros contemnant: quod vitium autem, si cuipiam tale esset, non nisi in literarum rudes, favore patroni, vel cognati in auctoritate constituti, cursim ad dignitates perrectos, vel promotos, potissimum cadit; cum e diverso doctissimus quisque humiliter & demisse sentit; siquidem non ignorat, neminem hominum quemquam adeo plene doctum, ut nullus, se doctior, possit extare.

Non hic locus est, interpellabat *Hotton*, moralem Philosophiam profitendi, satis superque circa caussas contemtus Medicinæ disputatum est, aliorsum confabulatio nostra est flectenda.

Quorsum demum, inquit *Deckerus*.

Si vobis non displicuerit, inquam, pertractemus artem Medicam.

Quid tandem, inquit *Deckerus*, ex hac depromendum censes? Universam, propter vastitatem scientiæ, nequimus.

Tum ego. Aliquoties eruditorum in consessu fui, ubi complura ad Physiologiam spectantia, disquireban-

bantur: hoc tempore itaque quædam e Pathologia, nisi ea vobis molestiam exhibitura, tractemus. Et quandoquidem ea, ut non nescii estis, de morbo, ejusdemque symptomatibus atque caussis, memorata producentibus, investigat, non ingratum vobis sermonem fore autumo, si horum disquisitioni paulisper immorati fuerimus.

Hoc loco *Albinus*. Primum ergo, inquit, de morbo est differendum.

Tum ego. Pandas nobis, inquam, diversas medicorum opiniones.

Tum ille. Ut itaque commemorem, inquit, quæ quantavis memoria nunc mihi suppeditat, ordiar a veteribus, quos inter Pythagorici statuebant, [10] sanitatem speciei esse consistentiam: morbum contra hujus esse violationem. Deliciæ meæ Hippocrates [11] scribit, quicquid homini molestiam affert, morbus est. Plato [12] definivit morbum hoc pacto, morbus est rei natura cognatæ ex aliqua corruptela dissensio. Inter Methodicos Olympicus [13] morbum statuit esse mutationem a naturali in id, quod præter naturam sit stabilem. Galenus [14] finivit dispositionem præter naturalem corporis humani, & ejusdem partium, a qua actio primum læditur. In finitionibus medicis, [15] quæ communiter Galeno ascribuntur, diversæ extant morbi definitiones, ut morbus est habitus valetudinarius totius corporis aut partis: vel ægrotatio est intemperies humorum corporis: vel est naturalium facultatum præpedimentum. Et quamvis posterioris ævi Medicinæ scriptores interdum

[10] Teste *Dieogene Laert.* Libr. IIX.

[11] Libro de flatibus.

[12] In Timæo.

[13] Vide *Galenum* libr. I. Cap. VII. de method. medend.

[14] De symptomat. different. Cap. I. & libr. I. Cap. VI. de sanit. tuend.

[15] Capit. VII.

dum aliis verbis morbum definiverint; de natura rei tamen sibi conveniunt maxime vel cum tradita Hippocratis, vel Galeni, definitione: qua de caussa in iis enarrandis non prolixus ero.

Tum Anonymus. Ad quæ genera, inquit, seu ad quas differentias, institutionum medicarum scriptores redigunt morbos?

Horum gratia, inquit *Albinus*, inter eos non semper convenit. Sunt, qui morbos distinguunt ratione temporis, quo alii acuti: alii peracuti: alii diuturni: alii continui: alii vero intermittentes, appellantur; quidam Medici distribuunt morbos primo in vernaculos, qui cummaxime incolis cujusdam regionis familiares sunt: secundo in morbos dispersos: & tertio in populariter grassantibus. Novenas morborum differentias Hippocratem novisse auctor est, qui finitiones medicas collegit. [16] Nomina hæc sunt, ut morbus acutus, peracutus, malignus, diuturnus, medius, exitialis, evasorius, periculosus, & periculo vacans. * Posterioris ævi scriptores dispertiverunt morbos in plura genera, quam quorum jamjam memini. Excogitaverunt morbos, partibus similaribus: alios iterum organicis, proprios. Sub illorum classi sunt morbi intemperierum & occultarum qualitatum; sub horum vero morbi conformationis, numeri, magnidinis,

 com-

[16] Capite eodem. VII.

* Quomodocunque hæc morborum a veteribus omnifariam tradita differentia fuerit: Thessalus tamen, de quo plura in alio dialogo tradam, statuit in victu duo morborum genera, eaque comprehendi aut constrictione, aut laxitate. Et quia hæc sentiens, veterum dogmaticorum placita, ut Herophili & hujus condiscipuli Philotimi, & utrorumque horum præceptoris Praxagoræ, ab Æsculapio originem generis ducentis: & horum vel æqualium, vel antecessorum, ut Erasistrati, Dioclis Mnesithei, Dieuchis, Philistionis, Plistonici, ipsius denique Hippocratis, contradixit; ea de caussa illum Galenus, Method. medend. libr. I. Cap. III. & seq. scriptionis libertate perstrinxit.

[17]

compoſitionis, ſolutæque unitatis. Inter hodiernos alii triplicis generis morbos, ut intemperiei, conformationis vitiatæ & ſolutæ unitatis, agnoſcunt: alii his morbos compoſitionis adjungunt. Iterum alii quoſdam morbos bipartiuntur in ideopathicos & ſympathicos: alii iterum atque iterum aliter in diverſa genera illos diſpeſcunt. Eadem ratio eſt ſymptomatum. [17].

Sed quid eſt ſymptoma? interfabatur Anonymus.

Verum enimvero, inquit *Albinus*, ut diſtincte ac perſpicue intelligatis, quid ſymptoma ſit, oportet vocis ſignificationem a Galeno inter veteres fuſe de ſymptomatibus [18] differente, petere. Is, facta omnium corporis affectuum, a naturali ſtatu recedentium, in morbum, in morbi cauſſam, inque ſymptoma morbi, diviſione, morbum definivit, quod ſit corporis ſtatus præter naturam, a quo functio primum læditur; vel quod morbus ſit affectus corporis, affectionem aliquam primum vitians. Vult itaque non omne, quicquid in corpore præter naturam eſt, morbum confeſtim eſſe vocandum; ſed id, quod primum actionem vitiet: quicquid vero morbum præcedat, ejus cauſſam: & affectum, qui morbum ſequitur, ſymptoma eſſe appellandum. Quod ita natura comparatum cenſet, ut id morbum, tanquam corpus umbra, ſubſequatur: proprium præterea huic eſſe, ut ſit præter naturam. Et generatim quidem ſymptoma vocitari, quicquid animali præter naturam contingat: qua vocabuli ſignificatione admiſſa, ſequi, tum morbos, tum morborum cauſſas, quatenus intra corpus ſubſiſtant, eatenus ſymptomata vocarier: ediverſo ſpecia-

[17] De quibus vide Fuchſium, Fernelium, Sennertum, Waldſchmidium, Valentinum, Zypæum & alios Medicinæ inſtitutionum auctores.

[18] Libro de ſymptom. different. Cap. 1. & ſeq. unde hæc in compendium contuli. Auctor finition. cap. IX. dicit ſymptoma eſt *acceſſorium* affectus.

[19]

ciatim vocabulum usu venire, si reliqua omnia, detractis prius morbis juxta & eorum caussis, quæ præter naturam sunt, symptomata nominentur. De cætero, quantum ad differentiam symptomatum pertinet, existimat ea triplicis generis esse: unum symptomatum genus esse ipsius corporis affectus; alterum functionum læsarum; &, quæ hæc utraque comitentur, tertium symptomatum genus constituere, quæque originem suam, aut excessui excretorum, aut defectui, debere. Symptomata actionis læsæ Galenus rursus bipartitur, in ea, quæ actioni animali, inque ea, quæ actioni naturali, superveniunt. Actiones animales iterum partitur tripartito. Scilicet in actiones, quæ quinque nunciis animæ, sensus externos volo, primo, peculiares sunt: Neque enim Pergamenus hac divisione contentus, sed triplicem demum statuit in sentiendi actionibus incidere symptomatum differentiam. Unam vocat, siquando primum sensus instrumentum male affectum: alteram, si sentiendi facultas: tertiam vero, si aliquid eorum, quæ primo instrumento subserviunt, male constitutum. Altera actionum animalium species est facultas movendi, cujus duplicis sunt generis symptomata: in altero actiones plane inhabiles ad movendum: in altero eædem vitiose peraguntur. Tertia actionum animalium species est regendi facultas, cujus denuo triplicis generis symptomata statuit, unum vitiosæ imaginationis: alterum vitiatæ ratiocinationis: recordationis vitiatæ tertium. Supersunt actionum naturalium symptomata, in quibus actiones vitiose, vel prorsus non, contingunt. Ad hujus generis symptomata reducuntur concoctio depravata, prava nutritio, excretiones præter naturam, &c. quorum sub titulo facultatum naturalium solet mentio fieri. Et hæc est compendiaria de significatione, deque symtomatum differentiis, Galeni

 sen-

ſententia, quam deinde ii, qui hujus doctrinam amplexi, incredibili modo amplivagis definitionibus, diſtinctionibus, explicationibus, amplificarunt uſque adeo, ut vix decimus quiſque medicorum ad talia memoriæ ſuæ mandanda capax fuerit. Hinc inde ab hodiernis peropportune factum, ut tantum ſymptomatum numerum anguſtioribus, quam a veteribus traditum, limitibus, circumſcripſerint. Redigerunt namque ea ad tria genera; videlicet ad actiones læſas, ad excreta & retenta quoquo modo male conſtituta, & ad qualitates externas præter naturam immutatas.

Enimvero opportune factum, inquit Anonymus, qui doctrinam adeo obſcuram compendifecerunt. Utinam e Medicina in totum poſſent abdicari, quæ artem obſcurant. Sed hæc potius optabilia ſunt, quam perficiunda; ſiquidem ſua quiſque cogitata maxime rationi congrua, & perſpicuam omnibus veritatem eſſe, prætendit, omnemque lapidem inſuper movet, ut cæteri ſibi, veluti perſpicuitatis veritatiſque auctori, aſſentirentur tantum. Sed licet mihi quæſtionem de generibus morborum habere: ſcire enim pervelim, utrum eadem morborum genera nunc inter hodiernos, quam olim inter veteres homines, verſentur: vel an nova, veteribus incognita, morborum genera exiſtant nunc?

Tum *Hotton.* Jampridem, inquit, idem quærebatur inter medicos, verum plerique omnes inter ſe conveniebant pauca intercedere, ſed plura morborum genera indies exoriri. Recogitaturo quippe antiquorum ſcripta ſecum facili negotio innoteſcet, peſtem, cujus Thucydides [19] meminit, & quæ tunc temporis immiſericorditer adverſus omne genus Athenienſium graſſata eſt, medicis ignotam fuiſſe. Itidem Hy-

[19] De Bello Peloponneſ. Libr. II.

[20]

Hydrophobiam & Elephanthiasin, Celso, [20] Plinio, [21] & Plutarcho [22] auctoribus, tempore Pompeji primum in Italia accidisse. Dion Cassius [23] commemorat morbum nulli notorum similem, Romanorum exercitum in expeditione Arabiæ felicis crudeliter affligentem. Lichenas, quas joculari primum lascivia, ut est procox natura multorum in alienis miseriis, Romani mentagram vocarunt, Tiberii Claudii Cæsaris principatu medio primum in Italiam irrepsisse, auctor est Plinius: [24] atque morbum adeo fœdum ex Asia ab equite Perusino importatum. Eodem tempore primum innotuit dolor colicus. Nec quisquam prior Imperatore ipso sensit, magna civitatis ambage, cum edicto ejus excusantis valetudinem, legeret nomen incognitum. Annalibus conscriptum esse, idem Plinius attestatur, L. Paulo, Q. Marcio Censoribus, primum in Italiam Carbunculum venisse, esseque id peculiare Narbonensis provinciæ malum. Stomacace quoque novi morbi genus

[20] Libr. III. Cap. XXV. Ignotum pene in Italia morbum esse, scribit, quem elephantiam vocant.

[21] Histor. natur. libr. XXVI. Cap. I.

[22] Symposiac VIII. Quæst. IX. scribit Anthenidorum narrare, Asclepiadis ætate primum Elephantiasin non modo, verum etiam hydrophobiam, innotuisse. Cælius *Aurelian* tamen lib. III. Cap. XV. acut. pass. contrarium credit, & probat, hydrophobiam utpote non esse novam passionem, sed eam, quamvis alio nomine, jampridem cognitam fuisse. Adversus Hydrophobiam Celsus libr. V. Cap. XXVII. unicum remedium esse, ait, nec opinantem in piscinam non ante ei provisam projicere. Et si natandi scientiam non habet modo mersum bibere pati, modo attollere. Plinius vero Libr. XXV. Cap. II. magni pendit radicem rosæ sylvestris. Cæterum Libr. XXVI. Cap. I. Plinius memoriæ prodidit Elephantiasin Ægypti malum peculiare: & cum in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad Medicinam eam.

[23] Roman. Histor. Lib. LIII.

[24] Histor. nat. libr. XXVI. Cap. I.

nus erat, [25] quo Romani, in Frisiis Castra habentes, inficiebantur. Plurimi hodiernorum credunt scorbutum, qui hisce oris est etiamnunc familiaris, fuisse. Et ante pauca secula, ut non inscii procul dubio estis, ex America in Europam Lues venerea est apportata: quæ Medius fidius ubique terrarum fere propagata nunc est. Innotuit quoque duobus abhinc seculis sudor anglicus, [26] quo tunc temporis non modo in Anglia, sed in Belgio, in Germania: inque Galliis, plures homines vexabantur, tandemque eo correpti maxima ex parte moriebantur. Variolas item plurimi contendunt veteribus ignotas fuisse, quibus tamen plerique homines sin bis terve, saltem semel, solent hoc ævo ægros esse. Sexaginta abhinc plus minus annos in occidentalibus Britanniæ oris cœpit exoriri novus morbus, infantibus potissimum omnis generis calamitatem importans; eundem medici Rachitidem appellarunt: [27] Sunt & alii, quibus brevitatis caussa supersedeo.

Quantum ad me pertinet, inquam, diversitatem climatum, diversitatemque ciborum, potuum, &c. sæpe sæpius in caussa esse, ut alii atque alii morbi progignantur. Generi humano namque erat primo simplex ex simplici caussa valetudo, multos morbos autem multa postmodo fercula fecerunt, quum luxuria terrarum marisque vastatrix, talia in perniciem hominum prius excogitasset. [28] Cæterum plurimos morbos, puto non novos ratione incolarum totius Telluris, sed ratione medicorum, eos primo descri-

[25] Hujus mentionem facit Plinius. libr. xxv. Cap. III.

[26] De quo morbo agit. Sennertus in tractatu de febribus libr. IV. Cap. XV.

[27] Vide *Glissoni* Tractatum de Rachitide Cap. I.

[28] Ut habet *Seneca* libr. I. Epist. XCV.

ſcribentium, exiſtimandos. Tali pacto autumo a Romanis Hydrophobiam, Elephanthiaſim, lichenas, & alios, jamjam ab Hottone memoratos morbos, fuiſſe novos vel incognitos vocatos; cum tamen iidem apud cæteras gentes, unde primum contraxerunt, jamdudum notiſſimi extiterint. Populo etenim Romano, nullum commercium, niſi cum indigenis Italiæ, habente: imo perraro extra Italiam proficiſcente, non poterat non, quin is dictorum morborum, qui alias ſingulorum climatum regionumve orbis incolas ſingulariter infeſtabant, immunis fuerit. Verum enimvero eodem diverſarum nationum extra Italiam potiente, ut & iſtic locorum copias in caſtris in hybernis habente, aliter fieri quoque non poterat, quin, commercio ita cum exteris inito, tam ſecundæ quam adverſæ fortunæ una particeps fieret. Igitur militibus, ſeu militiam ſequentibus, contagione ſe apud exteros contaminantibus, iiſdemque a morbo contagioſo haud penitus revaleſcentibus, facile uſu venire poterat, ut, accepta ad Lares redeundi copia, conſanguineos alioſve amicos frequentando, inviſendo, cum his contagium, per varia loca circumlatum, communicarent, atque hi iterum atque iterum cum aliis. Pari profecto ratione, qua ſinguli propemodum morbi contagioſi ſolent propagari. Præter hæc non inficior contingere poſſe, ut peregrinator in exteris regionibus in morbum, propter inuſitatum aërem, alimenta, &c. vel & ob incognita venena, inſecta, &c. incidat, quo tamen alii homines, tametſi viator domum redierit, non inficiuntur. Hujuſmodi morbus medicorum, curationi morborum in Regione ſolum ſua incumbentium, ſcientiam fugere nullo negotio poteſt, niſi hunc complurium gentium medicinæ auctores aliter condocefecerint. Nam quotus quiſque noſtrum ſciret dracunculos,

[29] morbum Æthiopiæ Ægyptique incolis satis familiarem, curare? quis morsum Tarantulæ? [30] quis morbum Ton, &c. [31] Nisi nos eruditorum scripta tales morbos revelassent. Verum, quin hi & similes morbi, quoniam vel aëris vel insectorum vitio, quod sane peculiaribus Orbis regionibus est proprium, contrahantur, nesciant ideo heic locorum hospitari, nullus mihi est dubitandi locus. [32]

Hoc loco Anonymus. Restat quidem, inquit, de morborum caussis differendum; at enimvero hæ secundum diversarum sectarum Medicinæ opiniones non uniusmodi sunt: sed, prout aliquis alicujus hæresis doctrina imbutus fuerit, ita credit eas multimodas esse. Quandoquidem vero has ob prolixitatem operis, in præsentia pertractare nequimus, idcirco eas missas faciamus.

Comprobato a nobis Anonymi consilio, disseramus paulisper, inquam, si volupe fuerit de inventoribus

[29] Quos *Plutarchus* symp. VIII. Q. IX. ex Agatarchide citat. Horum etiam mentionem faciunt Ægineta libr. IV. Cap. LIX. & *Ætius* tetrab. IV. Serm. II. Cap. LXXXV. scribunt enim dracunculos lumbricis similes esse, & aliquando magnos aliquando parvos reperiri: frequentius quidem in cruribus, subinde vero in musculosis etiam brachiorum partibus consistentes. Nasci autem hos in Æthiopia, ac in India, in pueris præcipue, esseque ipsorum generationem non dissimilem ventris lumbrico lato. Sub cute enim eos, nihil molestiæ afferentes, moveri; verum progressu temporis circa dracunculi extremitatem locum suppurari, & cutim aperiri, ac dracunculi caput exeri. Plura, si quis exoptet, adeat is exercitationem *Welschii*, quam de Vena Medinensi, seu de dracunculis, scripsit.

[30] De quibus insectis scripsit Baglivus dissertationem.

[31] Quem morbum ajunt originem ducere a vermiculo, digito cuipiam pedis inhærente, & loco gangrænam inducente: quin etiam eum eadem nonnunquam symptomata excitare, ut dracunculi solent. vide *Mangeti* Biblioth. medico-practic. Lit. T.

[32] Quid? *Plutarchus*, paulo ante citata Quæst., scribit, affectus quosdam olim fuisse, quos nunc nusquam existere. Narrat quendam diu urina difficultate laborasse, tandem vero min-

ribus & viribus medicamentorum. Hæc namque, ut auctor est inter maximos quondam habitus medicos Herophilus, divinum munus esse: [33] & id quidem non sine ratione asserebat. Prorsus enim quod tactus divinus efficere potest, id præstant medicamenta usu experientiaque probata.

Miror admodum, inquit *Albinus*, quod Asclepiades, scribente Scribonio, maximus auctor Medicinæ negarit ægris danda medicamenta, eorundemque loco alia excogitarit auxilia. Etenim is, ut Plinius [34] auctor est, quinque res maxime communium auxiliorum professus, abstinentiam cibi, alias vini, fricationem corporis, ambulationem, gestationes.

Tum *Hotton.* Asclepiade memorata profitente, inquit, necesse est, eundem fuisse haud memorem sui, cum in libro præparationum contendat ultimæ sortis esse medicum, qui non ad singula quæque vitia binas ternasve compositiones & expertas, protinus paratas habeat. [35] Conficitur ex his Asclepiadem præcipitanter paulo ante dicta, adstruxisse: sed homo fuit parum feliciter se in hoc negotio gessit.

Tum Anonymus. Licet non ignorem, inquit, etiam hac ætate aliquos rebus novis in Medicina studere, quin dicam conari potius antiquorum quorundam obsoletam pene doctrinam, instaurare, atque adeo scientiam, ac usum medicamentorum aspernari: veruntamen, si istis ingenue fateri modo allubuerit,

mingendo culmen hordaceum geniculatum excrevisse. Alium bestiolam asperam, multis pedibus celeriter ambulantem, cum multo semine ejecisse. Morbum jocinoris cujus indicium esse, quod ægrotans mures domesticos accurate observet, & consectetur, necubi inveniri.

[33] Ut habet *Scribonius* Largus in Præfatione.

[34] Hist. Nat. Libr. XXVI. Cap. III.

[35] Ita *Scribonius* Larg. in memorata Præf.

[36]

buerit, nullum meo animo dubium est, quin necessarium maxime ægro medicaminum usum sint judicaturi: atque eos summa laude dignos, qui olim, qui etiamnunc, remedia contra quosvis hominum morbos invenerunt. Sed quo pacto ea primo inventa sint, velim, ut aliquis vestrum; nam ego labris primoribus Medicinæ studium attigi modo, ordine enarret mihi. Tibi Hottoni, antiquitatum Medicinæ longe scientissimo, negotium hoc, reor, esse mandandum.

Quasi vero reliqui huc præsentes, inquit *Hotton*, non æque ac ego, antiquitates Medicinæ callerent, viden', quam tu in hos injuriosus sis, eorumque honoribus detrimentum des ingens. Attamen, utut sit, ego equidem impræsentiarum hoc negotium mihi dabo: necesse est enim, aliquis tuo dicto audiens sit; ea autem narrabo, quæ fortean vobis omnibus in promtu sunt. Nemo nostrum ignorat, paucissimos hominum tale robur ætatis nactos, quod non, etiamsi temperanter ac sobrie vitam degerint, oportuerit ipsos subinde ægrescere, vulnerari, vel quoquo pacto doloribus, vitio corporis ortis, affici. Quibus malis tollendis necessitas eos compulit remedium, ægritudinem corporis, ut & vulnera sanans, doloresque leniens, investigandi. Casu interdum, quod etiamnunc sæpenumero contingit, applicata res est, quæ voto desiderioque ægri satisfecit. Igitur sumpto hujus rei experimento eandem aliis, simili affectu ægris, consulebant revalescentes. Et, si ita aliquoties in hac re periclitati fuerint homines, hanc tum in medicamentorum numero collocabant. Quid? quod quibusdam nationibus hoc in more positum erat, ut tale remedium, in tabula descriptum, in templo Dei alicujus, inprimis Æsculapii vel Isidis, suspenderent. Ad quorum Deum fana ægri missitabant, sacerdotes consulendi gratia: Munus namque horum erat, ut

cum

cum ægrotantibus remedium, in ſimili affectu quondam bono cum revaleſcentis commodo applicatum, communicarent. Quin iſtis temporibus ethnici ſolenne habebant deos, medicationis ergo, conſultare; Sacerdotes, occaſionem ægris conſilium dandi captantes, proferebant remedium, cujus de virtute inter ipſos antea conſtabat, quod tamen, quaſi nunc demum ab oraculo revelatum, conſulentibus perſuadebant. Adhæc homines in ſomniando quandoque medicamenta invenere. Hujus generis hiſtoriam memoriæ prodidit Plinius. [36] Nempe cujuſdam militantis in prætorio matrem vidiſſe in quiete, ut radicem ſylveſtris roſæ, blanditam ſibi aſpectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam: caſuque accidit, ut milite a morſu canis incipiente aquas expaveſcere, ſuperveniret epiſtola orantis ut pareret religioni, ſervatuſque eſt ex inſperato, & poſtea quiſquis auxilium ſimile tentavit. Quin etiam bruta animalia oſtenderunt herbas ſalutares, docueruntque homini, Plinio, [37] & Plutarcho [38] auctoribus, varias medendi rationes. Hippopotamum harundine acuta venam in crure ſe vulnerantem, venæ ſectionem: atque Ibim, adunco roſtro alvum ſuam aqua perluentem, clyſteris uſum monſtraſſe, memoriæ proditum eſt. Nimiopere prolixus ſine dubio vobis haberer, ſi ego, remedia a brutis monſtrata, nunc temporis recenſere vellem. Scilicet teſtudines origanum, & muſtelas rutham mandere; Draconem autem fœniculi, hirundines chelidoniæ, & beſtiæ aliæ aliarum herbarum

[36] Libr. XXV. Cap. II. Hiſt. natur.: Cætera, quorum mentio eſt facta, attigi declaravique in Dialogo. I.

[37] H. N. libr. VIII. Cap. XXVII. qui plura ab animalibus inventa enarrat.

[38] qui de Ibide agit in libr. de Iſid. & Oſir. de aliorum autem animalium monſtratis remediis ſcribit in *Gryllo*.

rum usum, monstrasse. Ita etiam complures herbæ inclaruere in illustribus personis, quæ eas, vel reperivere, vel crebriori in usu habuerunt, quæque nominatione sua eas cooptaverunt interdum. Sic Pœonia, Gentiana, Arthemisia, & sexcentæ aliæ plantæ nominatissimæ, adoptarunt sibi nomina inventorum, qui eas, ut dixi, vel primo invenerunt, vel frequentissime usurparunt. [39] Et, sicut nunc temporis non raro accidit, ut aliquis, medicamentum contra quosdam morbos, in genere sibi similes, opitulans, reperiverit: hoc tamen sine discrimine neminem non morbum, Panaceæ instar, sanare jactabundus deprædicet; ita etiam veteres quidam, admirandas incredibilesque, supra captum humanum excedentes, quibusdam plantis tribuere vires, non dubitabant. Exempli gratia Brassicam modo proferam, cujus de virtute Cato [40] mira prodidit. Hoc pacto, ni memoria me fallit, scribit. Et si bilis est, & si lienes turgent, & si cor dolet, & si jecur aut pulmones, aut præcordia, uno verbo omnia sana faciet, intro quæ dolitabunt: eodem silphium inradito, bonum est: nam venæ omnes, ubi sufflatæ sunt ex cibo, non possunt perspirare in toto corpore; inde aliqui morbus nascitur: quibus, & aliis corporis affectibus, ut brevis sim, brassicam solam, vel & aliis rebus permixtam, auxilio esse, Cato auctor est. Sed hæc est omni in re animorum conditio, ut a necessariis orsa primo, cuncta pervenerint ad nimium.

Hoc loco ego. Quandoquidem cognitio medicamentorum, inquam, est pars Medicinæ ut maxime necessaria, ita certe antiquissima, & ob hoc primum cele-

[39] Vide Plinii H. n. libr. XXV. Cap. VII. ubi plura occurrunt.

[40] De Re Rustica. Cap. CLVI.

[41]

celebrata, non ab re itaque fore, arbitror, si D. Hotton insuper moram nobis gesserit, ac narraverit, quomodo veteres medici medicamentorum vires explicarint, indagarintque?

Tum *Hotton*. Consideranti incunabula Medicinæ, inquit, facili negotio innotescet, eos, qui corpori humano primum Medicinam faciebant, de virtutibus medicamentorum prædicasse, quicquid in horum applicatione usu didicerint: observasseque in primis vires, quas medicamenta, sive juvando, sive nocendo, ediderint; pari sane modo, ut nos quoque de incomperto judicare solemus. Memoriæ utpote mandamus potissime potentiam medicamenti, quæ in sensus incurrit. Exempli gratia, siquod remedium, semel atque iterum datum, purgationem vel vomitionem corpori importaverit, non veremur huic facultatem vel purgandi, vel vomendi: si calorem corporis immodicum temperaverit, refrigerandi: e diverso, si calorem decedentem coercuerit, calefaciendi virtutem, adscribere. Reliquorum eadem ratio esto. Verum enim vero, Philosophia Medicinæ se associante, cœptum est aliter, ac dixi, medicamentorum vires explicare. At, quia doctrina de temperatione corporum longe vetustissima juxta & tritissima, inde factum, ut quaternarium elementorum, qualitates eorundemque primas, primævi medici ad stabiliendum in Medicina ratiocinium quoddam assumerent. Assolebat igitur, ut, perpensis medicamentorum ad Philosophiæ præcepta viribus, plerique antiqui Medici eas qualitatibus, ut vocant, primis cummaxime explicarent. Ita passim deliciæ meæ Hippocrates, ejusdemque imitatores; ita ultro citroque Aristoteles, & cæteri de familia peripateticorum, de virtutibus medicamentorum disputaturi, proferebant, utebanturque vocabulis frigidi, calidi,

 sicci

ſicci atque humidi. Ideoque horum adminiculo mentem ſuam de qualitatibus ſecundis, de medicamentorum videlicet viribus purgandi, adſtringendi, coquendi, emolliendi, &c. explicabant. Quandoquidem vero perplura medicamenta proſtant, quibus id peculiare eſt, ut corpus humanum calefaciant, refrigerent, vel alio modo plus minuſve afficiant; generatim enim ſimpliciterque quodammodo aſtru: Galenus & ejus aſſeclæ exiſtimarunt, ſi quis ejuſmodi efficientiam naturalem calori, frigori, &c. attribuerit obiter. Igitur, poſtquam obſervarint ſingularum rerum ſingulas eſſe proprietates, & aliis alias magis calefacere aut refrigerare, &c. inchoarunt eas ſpeciatim inveſtigare, adſcribereque unicuique certos privoſque caloris, frigoris, ſiccitatis, &c. gradus. Et, quamvis Galenus paſſim in ſcriptis ſuis: peculiariter tamen in libris de ſimplicium medicamentorum facultatibus, id ſibi negotium dedit, ut doceret, qui examen ſimplicium, in quantum ad eorundem vires ſpectat, inſtituendum ſit. Dictis itaque qualitatibus primis, hypotheſis loco, poſitis, Galenus ſymmetrum appellat medicamen, quod neque calidum neque frigidum neque humidum neque ſiccum eſt, hoc eſt quod debitam elementorum temperiem ſortitum; ſi quod autem habuerit principium inter cætera dominans, ratione hujus tunc nominationem indipiſcitur. Quadruplicis generis autem, multo celeberrimus Vir opinatus eſt, excepto ſymmetro, remediorum facultatum primarum excedentium ordines. Verbi cauſſa. Id, quod non evidenter calefacit, appellat primi ordinis: quod vero manifeſte, ſecundi: quod vehementer, non tamen ſumme, tertii: denique quod adeo, ut eſcharam inducere poteeſt, quarti. Ac ita cæterarum facultatum excedentium naturam eſſe com-

comparatam statuit. [41] Oribasius, [42] Ætius [43] & Ægineta [44] Galeni hypothesin & placita assumserunt non modo Verum etiam plures, quam a Galeno factum, cujus ordinis cunque plantas, qualitatibus dotatas primis, enumerant. Vallesius, [45] longe omnium, qui mihi innotuere, curiosissimus in demetiendis medicamentorum viribus fuit: quippe eas arithmeticorum more ad calculos vocavit: neque enim contentus erat eas simpliciter numero integro, prout veteribus usu veniebat, sed fracto, computare; ideoque memorat sesqui alteros, sesquitertios, quinque sextos, &c. caloris frigorisque, gradus.

O miram hominis subtilitatem! interfabatur *Anonymus*. Quam subtiliter numerum potentiarum medicaminum executus est! quasi vero non anceps numerus esset, si quis integrum ad dimetiendas remediorum vires duntaxat adhibuerit: præsertim vero, cum adhuc sit lis pendens, an caloris an frigoris, &c. qua talia secundum variorum corporum indolem, varia quoque portio rebus, ut perhibent, reapse insit. Quantum ad me pertinet, mihi videtur videre, hæc, dum ab asseclis Galeni dicuntur, concludi contortius, quam ipsi argumentari unquam queunt. Verum enim vero his, quoniam dubiæ rationis sunt, supersedeamus. Attamen, antequam decantatos remediorum primarum qualitatum gradus faciamus missos, a Te, celeberrime *Hotton*, erudiri cupio, quo

 pacto

[41] Vide ejus libros de simplic. medic. facultatibus: in primis vero præfationem, Cap. xxx. & ultimum libri quinti, ubi ad compendium fere redegit, quæ in prioribus tractavit.

[42] Medicin. coll. libr. XIV. Cap. III. & sequent.

[43] Tetrab. I. Serm. II. Cap. CXCVII. & seq.

[44] De Re Medica libr. VII. Cap. I. & 2.

[45] Controvers. libr. IX. Cap. XI.

[46]

pacto tales ſint numerandi? Ego namque perlibenter tarditatem ingenii mei incuſo; hoc utpote inhabile ad formandum cogitatum quoddam, vel ideam totidem diverſorum caloris, frigoris, &c. graduum, quotquot plerumque a medicis numerari ſolent.

Tum *Hotton*, Medicamentum, inquit, quod elementorum temperationem eſt nactum, a Galeno ejuſdemque ſectatoribus ſymmetrum ſeu temperatum appellitari, paulo ante commemoravi; ſed quodnam calidum vel frigidum, &c. primo aut ſecundo, &c. gradu, id non arte determinatum eſt; quippe alio alii modo calculum reduxerunt. Sunt qui autumarunt calidum in primo gradu habere duplum caloris reſpectu temperati: calidum in ſecundo habere duplum primi, & quandruplum temperati: calidum in tertio, habere duplum ſecundi, quadruplum primi, octuplum temperati: calidum in quarto, habere duplum tertii, quadruplum ſecundi, octuplum primi, ſexdecuplum autem temperati. Eodem modo computant, ſi frigidum rerum potiatur. Alii cenſuerunt calidum in quarto, quintuplum calorem habere temperati: calidum in tertio, quadruplum: calidum in ſecundo, triplum: calidum in primo, duplum. Alii exiſtimarunt, quanto calor ſupra frigus excelluerit, tanto gradu corpus aliquod eſſe calidius, ut, ſi calor in corpore aliquo uno gradu tantum ſuperarit frigus, hoc ſit calidum in primo; ſin vero, poſita prius elementorum æquabilitate, duobus ſuperarit inſuper caloris gradibus, hoc ſit calidum in ſecundo gradu. Eadem reliquorum ratio eſto. [46] Sed quomodocunque has & ſimiles opiniones in orbem torſerit aliquis, eundem ultro confeſſurum, arbitror,

[46] Vide jamjam citatum Valleſium dicto loco, ubi hæ diverſæ opiniones expenduntur.

bitror, nil quicquam, quod exploratum esset prorsus, in mensione corporum, ratione primigeniæ ex elementis compositurae, inveniri: contra satis esse, si vires medicamentorum generatim explicantur per vocabula salis nitrosi, alkali tum fixi, tum volatilis, etsim: ut & olei vel essentialis, vel fixi: nec non aquæ vel terrestris principii: quamvis vel horum exacta proportio, aut quantitas, aut temperatura nobis abscondita sit. Arduum enim, quin dicam curiositatis, merito ridendæ, plenum, esse opus, puto, indagare velle, quantæ quorumlibetcunque elementorum portione Deus. O. M. ad producendas res corporeas usus fuerit.

Nostrorum omnium in dictione sententiæ, ab *Hottone* prolatæ, consensio erat, ut & tantillum silentium, quod Anonymus, in Medicina curiosus turbabat. Fabulari etenim occipiebat iterum. Et audivi, inquit, vos semel atque iterum ac sæpe mentionem qualitatum primarum fecisse, indicasse easdemque originem quaternario elementorum numero debere: verum quoniam reliquarum qualitatum rudis sum, aveo erudiri cujusnam generis hæ sint?

Tum *Albinus*. Primus dogmaticorum, inquit, ni memoria me fallit, Galenus [47] fuit, qui qualitates corporum bipertitus est, in primas videlicet, in secundas, e primarum omnimoda seu mixtura seu conjugatione, oriundas. Quid primis proprium sit, facile liquet inter elementorum naturam considerantes: secundis vero id peculiare esse, Laudatissimus auctor statuit, ut edant vires indurandi, laxandi, emolliendi, adstringendi, &c. [48] Inter Arabes

Avi-

[47] Comment. I. in librum de nat. hum. II. Cap. VII.

[48] Veteres enim qualitatibus quatuor principibus facultates Medicamentorum declarabant, Exempli loco sit Quæstio XLII. Problem. sect. I. ubi Aristoteles perquirit, cur alia ventrem

trem moveant superiorem; alia inferiorem; alia vero utrumque, ut veratrum, ut scamnonea, ut elaterium? *an quod ex medicamentis, quæ ventrem movent,* ratiocinatur, *alia frigida, alia calida sunt: itaque alia propter suum calorem protinus, cum in superiore ventre fuerint, loca petunt superiora, ac inde liquefaciendo, maxime quæ aliena, sunt minusque insidentia; sed etiam quæ insunt naturæ intima, medicamento nempe vehementiori epoto aut copiosiori, quam natura patiatur, tum ea ipsa quam quæ excrescentem adfuerint, in ventriculum deducant; hic vero fervore excrementa perturbant, flatumque excitant multum, qui obsistens vexansque demum vomitum movet.* De frigoris actione parili modo ratiocinatur. De cætero, velim, ut sano sensu accipiatur, Galenum duplicis generis facultates in Medicinam primum introduxisse. Nam aliquis mihi objicere potest Ciceronem in Acad. Quæst. scripsisse. *Earum qualitates sunt aliæ principes, aliæ ex iis ortæ, principes sunt uniusmodi & simplices: ex his autem ortæ variæ sunt, & quasi multiformæ.* Et Ocellum Lucanum eas numero statuisse sedecim. Quatuor simplices & duodecim compositas enumerasse qualitates. Sub illis calorem, frigus, humorem & siccitatem: sub his vero gravitatem, levitatem, raritatem, densitatem, lævorem, asperitatem, duritiem, mollitudinem, tenuitatem, crassitudinem, acumen & obtusum, complexum fuisse; ideoque longe ante eum Galenum fuisse variarum qualitatum mentionem factam. Verum is a me hoc responsum auferat, velim, has ab Ocello traditas qualitates compositas, sensu tactus explorandas, exhibere omnimodam corporum differentiam externam: ast Galenus eas sensu gustus inquirendas sensit: quo facto redegit tale corpus ad genus rei vel adstringentis saporis, vel austeri, vel acerbi, vel amari, vel salsi, vel acidi, vel dulcis, vel pinguis. Quibus positis cujusque facultatem seu potentiam pervestigat. v. g. adstringen aliquod contrahere, densare, repellere, incrassare, refrigerare &c. Acidum incidere, extenuare, dividere &c. Et ita de reliquis qualitatibus statuit. Quare autem aliquid adstringens sit, tunc rationem petit a quatuor principibus qualitatibus, & dicit adstringens esse terrestre & frigidum: acidum subtile frigidum: amarum terrestre subtile, salsum terrestre calidum,&c Qualitatum odoratus, quæ singularibus ac distinctis nominibus carent, eandem ait rationem esse. Vide plura in dicto libro de Nat. H. Cap. VII. & de simpl. fac. Lib. V. cap. XXV. & XXVI. Quod attinet ad medicamentorum facultates, Galenus eas triplicis generis statuit. Primæ satis notæ sunt: secundas appellat mollientes, digerentes, reper-

torum parili modo partitus eſt. At enimvero poſterioris ævi Medici, quique ſinguli fere Galeni dogmata propagarunt, dictis duplicis generis qualitatibus adjunxerunt tertium, quod peculiariter quibuſdam corporis partibus tribuerunt, atque adeo ejuſmodi tertiarum, ut vocantur, qualitatum beneficio explicarunt medicaminum virtutes urinam, profluvium fœminarum, &c ciendi & cohibendi; facultatem autem talem hæc habere ratione totius ſubſtantiæ, quam Fernélius putat ſitam eſſe in aliqua, tactus beneficio, inveſtiganda qualitate. Promptas vel apertas hujuscemodi duplicis ordinis qualitates nominarunt, quia effectum, quem remedia utcunque perfecerunt, vel uni duntaxat, vel duobus principiis inter cætera dominantibus, adſcribi poſſe, judicarunt. Quandoquidem autem ea, quæ tertio loco commemoravi, effecta, animadverterunt, haud commode dictis qualitatibus manifeſtis explicari poſſe; promtum erat ipſis fingere, qualitates occultas vel involutas: Hujuſcemodi effecta autem edi ratione dictæ totius obſtantiæ cauſati ſunt. Inde factum, ut virtutes medicamentorum proprium quemvis corporis humorem purgandi, vel peculiarem corporis affectum ſanandi, vel quibuſdam venenis reſiſtendi, in Claſſem qualitatum occultarum diſtribuerunt. [50]

Hui! tandem deveniſti, interpellabat *Anonymus*, ad occultas qualitates? Næ iſta glorioſa medicorum juxta & phyſicorum circa qualitates diſtinctio, non

H 4 magno

repercuſſorias, attractrices, deterſorias, & exedentes: tertias vero, quæ vulnera glutinant, cicatricem inducunt, & carnem generant. vide de comp. medic. per genera. Lib. VI. Cap. V. §. 4.

[49] Cantic. I. text. 29. & ſeq.

[50] De his vide Fernelium in Phyſiolog. lib. II. Cap. IV. & de abd. rer. cauſſ. lib. II. Cap. XVII. *Sennertum* inſtit. Part. I. lib. V. ſect. I. Cap. II.

[51]

magno æſtimanda eſt: ſiquidem non multum differt ab ignorantia. Quid vetat? ſi dixerim qualitates, quarum id temporis mentio facta eſt, ad unum omnes; ſive eæ nunc Galenicorum, ſive Mathematicorum, ſive Chemicorum more explicantur, aſſenſum mereri lubricum. Quin ulterius inſtem, incertum prorſus eſſe, atque vanum, quicquid unquam ſeu medici ſeu phyſici, medicamentorum de potentiis diſſeruere.

Ad quæ *Albinus.* O præclarum, inquit, & Pyrrhonis imitatore dignum, auſum! Enimvero neſcis, quam temere in alienas poſſeſſiones irruis. Neſcis præterea, quod agerent tecum lege primum Galenici atque Iatrochemici, cæterique in ſuo genere Medici, vindicarentque ornati homines in dicendo & graves, quibuſcum tibi juſto ſacramento contendere non liceret. Urgerent præterea Philoſophorum greges. Jam ab illo fonte & capite Ariſtoteles, nihil te de bono ratiocinio in Medicina & Philoſophia, nihil de malo, nihil de ratione vitalitatis corporis, nihil de qualitatibus medicamentorum didiciſſe, nihil omnino quæſiſſe, nihil ſcire, convincerent: & cum univerſi in te impetum feciſſent, tum ſingulæ familiæ litem tibi intenderent. Inſtarent hinc Galenici, Hippocratis, Ariſtoteliiſque placitorum defenſores, quicquid dixiſſes, id te ipſum negare cogerent, quippe re ipſa convincerent te, dari qualitates tum primas, tum ſecundas. Inde obviam haberes Iatrochemicos & alios Mechanicæ curioſos, qui omnimodis experimentis, aliiſque ad hoc negotium ſpectantibus demonſtrationibus, contrarium ſententiæ tuæ planum facerent. Miſſos facio Mathematicos, qui datorum, problematumque ſuorum laqueis te irretitum tenerent, convincerentque te præfracte negare, cujus vel ipſe vulgus non ignorans ſit.

Tum

Tum *Deckerus*. Mi Albine, inquit, ne hujus hominis de incogitantia irascare. Scisne perversos depravatosque hujus seculi mores, quod ita natura comparatum est, ut plerique homines, non magis eruditionem se suam ostentare posse, arbitrentur, quam, si cuncta sive audita, sive lecta sine discrimine non plane negent, contradicantve, in dubium saltem vocent.

Euge! instabat *Anonymus*, quandoquidem ego vobis omnium rerum rudis fortasse habeor, date mihi quomodo aliquis ad manifestarum medicamentorum qualitatum cognitionem pervenire possit? Quantum ad me spectat, reor, pleraque remedia fortuito reperta, crebriorique usu tandem confirmata, hominibus innotuisse.

Tum *Hotton*. Convenit inter nos, inquit, si rudimenta Medicinæ consideremus: veruntamen, aucta excultaque præceptis Philosophiæ Medicina, aliter, ac assolebat, cœptum est rei incognitæ vires investigare. Sensuum enim, in primis gustus atque odoratus, adjumento, explorabant latentes cujus rei cunque qualitates. Sic Oribasius aliique Medici, olfactus subsidio, omnibus Odoriferis tribuerunt calefaciendi facultatem. Ita Galenus, Ætius, Avicenna, aliique suadent res omnigenas gustatu investigandas, an sint acris, amari, dulcis, acerbi, austeri, salsique saporis. [51] Quibus indagatis suas cuique sapori vires adscribunt; quas autem, ut ingenue fatear, incertas, nisi experientia eas antea confirmasset. Explorata etenim prius alicujus rei proprietate potentiave, si quam dein vel odoris vel saporis cujusdammodi convenientiam in altera, etiam tunc

[51] Has qualitates & facultates memorant dicti auctores in locis, modo a me in notis 41. 42. 43. & 49. prolatis.

incognita, obſervaſſent, ratiocinium inde elicuerunt, fore, ut utriſque ſint ſimiles virtutes. Exemplum, illuſtrationis ergo, dabo. Perſpectus ſit acerbus auſteruſve Pyrorum ſilveſtrium ſapor: Cognitum itidem ab iis affatim, quin dicam mediocriter modo, commeſtis, fauces interioraque oris conſtringi, nec non alvum muneris ſui immemorem reddi. Jam, ſi cuipiam aliquis rem, cujus vis adhuc incomperta, obtulerit, ille autem guſtarit ſimilem huic atque pyris ſylveſtribus ſaporem eſſe, quin & linguam & fauces quodammodo adſtringi, nonne is ratiocinativum ſequetur ſtatum? ſi affirmarit, hæc utrimque convenire & viribus. Quanto nunc res quædam dictis pyris aut validiorem aut debiliorem linguæ ſaporem imprimit, tanto & ea aut majorem aut minorem corpori adſtrictionem importabit. Par judicium reliquarum eſto facultatum inveſtigandarum. Quod ſupereſt veteres dogmatici non rerum ſuarum ſe ſategiſſe rati, ſi perfunctorie guſtus facultates modo memorarint: verum eas inſuper putarunt interpretandas ratione multimodæ primarum qualitatum temperationis. Galenus igitur, & qui ejus decreta propagarunt, cum de ratione ſaporis, ejuſque potentiæ diſſerturi eſſent, cauſabantur, quod adſtringens, terreſtre ſit & frigidum: acidum, ſubtile frigidum: amarum, terreſtre ſubtile: acre, igneum: dulce, calidum, ſed nondum urens: oleoſum, aëreum & aqueum: quod vero abſque inſigni qualitate, frigidum aqueum. Nec univerſali hujus generis ratiocinationi immorati ſunt duntaxat, ſed ſpecioſas, ex Mechanica petitas, cauſſas, cuique ſapori ſingulariter adſcripſerunt. Scilicet Platonis ſectatores ſe in hujuſmodi Phyſiologia maximo profeſſi ſunt opere. Hoc pacto itaque ſaporum naturam deſcripſerunt. Videlicet, quum res quædam linguæ admota, vehementer ſiccet,

cet, & constringat, ipsamque in profundo exaspe-ret, hujusmodi acerbam, hoc est intense austeram nominarunt. Quæcunque vero in contactu linguæ ipsam neque constringat neque contrahat, sed extergat eluatque, hanc salsam appellarunt. Quæ autem his adhuc amplius extergat simulque moleste exaspe-ret, amaram vocarunt: quæ mordeat, & calore quasi intenso erodat, acrem: quæ sine calore mordeat vel pungat, habeatque præterea vim, si terræ affundatur, effervescendi, acidam: quæcunque vero sublinat, repleat sedetque exasperatas, & quasi erosas linguæ partes, ipsasque manifesta quadam jucunditate contingat, eam dulcem; sin vero, sine jucunditate id perfecerit, pinguem ejusmodi vocitarunt. [52]

Hoc loco *Deckerus*. Quam vellem, inquit, medici simili, vel alio, rationi consentaneo, modo, perrexissent continenter medicamentorum vires explicare, tribuereque iis tantum, quæ contra rationem sanam haud repugnassent, spectabilior profecto Medicinæ conditio fuisset: verum enim, declinantibus de Medicina aliquibus priscorum Physicorum, seque ad magicas artes, malum! adjungentibus, Medicinæ superstitio se immiscere cœpit, obtulitque remedia ridicula, irrisione sane digna, iisdemque nunquam non vires, captum humanum longe longeque superantes, assignavit.

Tum *Anonymus*. Quid ais, inquit, habuit unquam commercium cum Magia, Medicina?

Non modo habuit, inquit *Deckerus*, sed etiamnunc habet: hac tamen distinctione conditioneve, quod olim etiam viri omnis generis eruditione clari, nunc vero literarum rudes, magica superstiosaque remedia tantummodo, usurpent. Ergo,

[52] Vide *Galenum* de simpl. medic. facult. lib. 1. C. XXXVII.

[53]

Ergo, ut ex te audio, inquit *Anonymus*, tu Magiam, quam ego amplissimis honoris gradibus dignam, aspernaris. Arbitror enim te non ignorare apud veteres Persas, Magos easdem artes professos, quam apud Grajos Philosophi, apud Ægyptos Sacerdotes, apud Indos Gymnosophistæ, apud Gallos Druidæ. Quotus quisque inficiabitur eos honestas artes tractasse?

Tum *Albinus*. Assentimur tibi, inquit, sed tempora distingue, tunc cognosces & tuum & collegæ mei assertum, veritati congruum. Primis etenim temporibus Magia in ingenuis artibus tradendis erat occupata: postea autem, cum ejus cultores animum ad incantationes, ad spirituum invocationes, & similes superstitione refertas nugas, appulerint, merito fraudulentissima artium, cum antea honestissima, habebatur. Natam hanc, Plinius [53] putat, e Medicina, ac specie salutari irrepsisse, velut altiorem sanctioremque, quam Medicinam. Ortam in Perside a Zoroastre, qui more omnium tunc temporis Philosophorum etiam artem Medicam tractavit, scripsitque de ea peculiarem librum bizishk-nâma a Persis, i. e. medicorum librum vocatum. [54] Docuit namque in hoc Medici munus, inibique herbarum vires exposuit. Osthanes, qui Zoroastrem subsecutus, Xerxem Græciæ bellum inferentem comitans, semina artis portentosæ, ubi venit, sparsit, maximeque ad rabiem, non aviditatem modo scientiæ ejus, Græcorum populos egit. Pythagoras, Empedocles, Democritus, aliique veterum Philosophorum Magiæ discendæ caussa in Persidem, navigavere: hanc reversi prædicavere: hanc in arcanis habuere.

Hæc

[53] Histor. Nat. lib. XXX. Cap. I.

[54] Ejus mentionem facit *Hyde* de Relig. vet. Persar. Cap. XXVI.

[55]

Hæc inventrix ac propagator ſuperſtitioſæ ægritudinum curationis: modo auctor eſt, ut ægrum vocabulis, a nemine hominum hactenus intellectis, lingua ſuſurra alloquatur: [55] modo ejuſdem generis vocabula, chartæ inſcripta, jubet de collo, tanquam periamma, pendere, vel parti affectæ alligare, ſanitatem amiſſam recuperandi ergo: [56] modo docet, ut animalia, ut plantæ, &c. quorum virtutes ſatis

[55] Hujus generis eſt illud *Catonis* de Re ruſtica Cap. CLX *Luxum ut excantes. Luxum ſi quod eſt, hac cantione ſanum fiet. Harundinem prende tibi viridem. p.* IV. *aut* V. *longam, medium diffinde, & duos homines teneant ad coxendices, incipe cantare in alio. S. F. motas væta daries dardaries aſtataries diſſunapiter, uſque dum coeant. Ferrum inſuper jactato: ubi coierint, & altera alteram tetigerit, id manu prende, & dextra ſiniſtra præcide. Ad luxum aut ad fracturam alliga, ſanum fiet: & tamen quotidie cantato in alio. S. F. vel luxato; vel hoc modo, huat hanat huat iſta piſta ſiſta domiabo damnauſtra & luxato: vel hoc modo, huat haut haut ſis-tar ſis ardannabon dunnauſtra.* Ad Hæmorrhagiam narium ſiſtendam vult Marcellus. de Medic. Cap. X. ad aurem ejuſdem partis, de qua per nares ſanguis manat ter novies dici σοκσοκαμ συκυμα. Cap. XV. hæc habet adverſus Anginam. *Præcantabis jejunus jejunum, tenens locum, qui erit in cauſſa digitis tribus i. e. medio, pollice & medicinali, reſiduis duobus elevatis, dices.* Exi hodie nata, ſi antea nata, ſi hodie creata, ſi ante creata, hanc peſtem, hanc peſtilentiam, hunc dolorem, hunc tumorem, hunc ruborem, has tolles, has tonſillas, hunc panem, has paniculas, hanc ſtrumam, hanc ſtrumellam, hanc religionem, evoco, educo, excanto, de iſtis membris medullis. Non modo memorati, ſed etiam alii auctores habent plures hujus generis incantationes: verum quis ſingula nugivendorum nugalia theoremata recenſebit.

[56] Exempli gratia e libro Marcelli de Medic. Cap. VIII. expromam remedium, quod mirifice, aſſeverât, pollere, contra lippitudinem incipientem, ſi in charta virgine ſcribas, & collo dolentis licio ſuſpendas φυρφαραν, & hoc præligamen purus caſtus facias. Cap. X. contra profluvium ſanguinis e naribus tale habet, ſcribe in charta virgine, & collo ſuſpendes lino rudi ligatum tribus modis ei, qui profluvio ſanguinis laborat ψα ψε ψη ψε ψη ψα ψε. Qui plura deſiderat, is auctorem hunc, & Q. Serenum, & Trallianum & Paracelſum &c. pervolvat.

ſatis notæ, ſint prius peculiari modo, colligendæ, aſſervandæ, uſurpandæ, antequam nugatorias, admirabilitatis plenas, vires, edere valeant. [57] Sed hæc eſt. Omni in re animorum condito (licet mihi quoque ſententiam Plinii afferre) ut a neceſſariis orſa primo, cuncta pervenerint ad nimium: tandemque ad abuſum, qui plerumque omnis generis errorum parens exſtitit.

Tum ego. Enimvero ferenda hæc non eſſent, inquam, ſed exularent potius a Medicina.

Hoc tempore utique exulant, inquit *Hotton*, quippe inter omnes pleroſque medicos, de plebejis non loquor, conſtat, Medicinam eſſe artem, quæ Experientiæ juxta & Rationis auctoritate nititur. Quandoquidem vero remedia Magica, partim ridicula, partim ſuperſtitioſa, proindeque effectum, ſi quod ſubinde accidit, rationis adminiculo explicari nequeat, jure

[57] Vide Plinium Hiſtor. nat. qui perplura enarrat animalia, vel aliquorum partes, & plantas, & lapides, ut eæ juxta præcepta Magiæ colligenda, uſurpanda. Ut autem quadantenus innoteſcat, quo ritu plantam ſolebant Magiæ dediti effodere, ac quibus verbis ei adjurare, dabo exempli gratia remedium contra podagram & omnem fluxionem ex *Alex. Tralliani* libr. XI. deſumptam. *Herbam ſacram*, ſcribit, *quæ eſt altercum*, alias Hyoſcyamum, *quum Luna eſt in Aquario aut Piſcibus, effodito ante Solis occaſum, radicem non attingens: ubi effoderis ipſam duobus ſiniſtræ manus digitis, pollice & medico, dicas. Loquor tibi, loquor tibi herba ſacra: cras voco te in domum Phidia, ut ſiſtas fluxionem pedum & manuum hujus viri, vel hujus mulieris. Sed adjuro tibi per nomen magnum Jaoth, Sabaoth: Deus qui terram firmavit, & fixit mare fluviis abundans fluentibus, qui exſiccavit uxorem Loth, & fecit eam ſtatuam ſalinariam, accipito ſpiritum matris tuæ, terræ, & vires ejus, & ſiccato fluxionem pedum aut manuum hujus viri, aut mulieris, Craſtino die, ante exortum ſolis, accepto oſſe cujuſcunque animantis mortui, effodito radicem, & accepta ipſa dicito. Adjuro tibi per Sancta nomina, Jaoth, Sabaoth, Adonai, Eloi: ac in ipſam radicem ſalis pugillum conjicito, dicens; Ut ſales hi non augebuntur, ſic neque affectus hujus viri, aut hujus mulieris. Item* ex-

jure meritoque ideo non modo illa a prudentibus in arte Medica irridentur, sed in exilium ejiciuntur.

Interpellabat *Anónymus*. Et, vestra cum venia, inquit, liceat mihi sermonem aliorsum flectere.

Quorsum tandem, inquam, fugit te vespertinum tempus nostrorum quemque monere de itione domum?

Ne causemini seriorem vesperam, inquit *Hotton*, satis temporis ad confabulandum nobis etiamnunc superest, vestra commoratio mihi non tædiosa, sed longe gratissima, est.

Igitur, impetrata, inquit *Anonymus*, abs te tuas ad ædes commorandi venia, confabulemur paululum, disseramusque de corporis exercitationibus, quas veteres, ut sæpenumero legi, magni faciebant ad robur ad incolumitatem corpori conciliandum.

Tum

extremam radicis partem ægro alligato, cavens ne madescat, reliquum vero suspendito super crustam diebus CCCLX. Cæterum *Galenus* in Præf. lib. VI. de simpl. medic. facult. commemorat, Pamphilum, Xenocratem Aphrodiensem, & Andream, viros de Re Herbaria scribentes, quos libris suis multa quoque mendacia, multasque verborum præstigias inseruisse. Inprimis vero Pamphilum, in libro, quem de plantis composuit, fabulas aniles præstigiasque quasdam Ægyptias, junctis nonnullis incantationibus, quas, cum herbas colligunt, admurmurant, tradidisse. Auctorem porro esse, ut eæ similiter, atque periapta, usu veniant: quæ tamen, si ita secundum doctrinam Pamphili de collo suspendantur, non solum manganeias curiosas & a Medicina alienas: sed etiam universim esse falsas, Pamphilus præterea gloriabatur se talia reperivisse in libello quopiam ex iis, qui Mercurio Ægyptio inscribuntur, continente triginta sex sacras horoscoporum herbas. Ex hoc libro se incantationes, transformationes, & decanorum dæmoniorumque herbas sacras, didicisse. Galenus aspernatur hujusmodi nugas, verbisque illum perstringit merito: laudat e diverso Dioscoridem, quod quinque libris omnem materiam medicam absolverit, laudat Asclepiadem, Heraclidem Tarentinum, & Cratevam de præparatione aut probatione, medicinarum scribentes. Laudat Manteiam, quod de iis, quæ secundum locos, ut de

Tum *Albinus*. Hæc erat, inquit, exercitationum ante tempora Herodici conditio: Verum is, quum esset pædotriba & valetudinarius, ut auctor est Plato, [58] Gymnasticam Medicinæ junxit, liberavitque se ejus adminiculo a morbo lethali, quam quibuscunque remediis curare frustra antea adorsus fuit; veruntamen deliciæ meæ Hippocrates Herodici conatum culpat, [59] quod is videlicet adnisus fuerit per præcepta Gymnasticæ febres solvere. Quid? quod asserit Herodicum febrem habentes circuitibus, luctis, multisque fomentis interfecisse: quippe hanc malæ esse indolis, inimicamque fami, luctis, circuitionibus, cursibus, frictioni: immo laborem labore cumulasse.

Tum *Anonymus*. Præter has, quas jamjam memorasti, exercitationes, nonne & aliæ apud veteres in usu erant.

Hoc loco *Hotton*. Et mihi videtur, inquit, te inscium Gymnasticæ esse. Versastine eruditissimi Mercurialis librum? quem hujus gratia industriose composuit.

Titu-

de purgantibus & propotisinis & Clysmis, scripserit: Apollonium: quia de facile parabilibus remediis. Quin etiam laudat Hippocratem, Euriphontem, Dieuchem, Dioclem, Plistonicum, Praxagoram, Herophilum, Nigrum; quos omnes, citra superstitionem & præstigias, haud [illegible]icam curam ad medicamentorum scientiam contulisse.

[58] In libro de Republ. Dial. III.

[59] De morb. popularib. lib. VI. Licet hoc loco Hippocrates exercitationes in curandis febribus damnaverit: inde sane non efficitur nullum earum usum esse in valetudine tuenda. Contrarium apparet e libro III. de Diæta, ubi Hippocrates eas homini, incolumitatem corporis exoptaturo, injungit. Ita enim scribit. *Laboribus quoque ac cursibus circularibus exerceri oportet, & cursibus rectis revertentibus: modicis multo tempore, & deambulationibus in umbra, lucta autem in pulvere, quo quam minime excalescat. Verum volutationes in pulvere meliores sunt, quam cursus circulares. Frigefaciunt enim corpus humores evacuantes. A cœna deambulandum non*

Titulus libri quidem, inquit *Anonymus*, mihi notus est, sed nondum mihi negotium de libro perlegendo dedi.

Eja! inquit *Hotton*, ita comparata certe est tua, quemadmodum plerorumque, hoc tempore viventium, hominum natura, comparant pretiosam sibi Bibliothecam, addiscunt librorum titulos, & diversas illorum editiones: De cætero cuticulam curant, vel aliis rebus vanis operam dant, & tamen magnam de se eruditionis opinionem habent: ceu vero eruditio non sit opus operosum, quæ non translatitia libri alicujus inspectione, sed ejus lectione sedula acquirenda. Sed missos hujus seculi errores faciam, potius dicam, breviter tamen, quæ a veteribus didici. Galeno itaque in numero exercitationum sunt lucta, pancratium, pugilatus, cursus, pytilissare, in plethro decurrere, umbratilis pugnæ meditatio, summis manibus certare. Saltus, disci jactus: coryco, pila vel parva vel magna, ut & halteribus, institutæ corporis fatigationes, vociferationes, &c.

Antyllus, quem Oribasius excerpsit, memorat insuper ambulationem, gestationem, equitationem, Cricilasiam, natationem, gesticulationem, ingressum per loca sima. [60] Hæc & similia corporis exerci-

I

tia

dum non est, sed saltem surgengendum. Mane vero deambulationibus utendum. Non modo in hoc libro, sed etiam in II. de Diæta commemorat varia exercitia, & utilitatem, quam corpus, si illa debite usu venerint, inde percipit. Nomina eorum hæc sunt. Cursus longi, recti, revertentes, equestres indefiniti, curvi, circulares; quorum aliqui exutis vestibus velociter peragebantur: dictis adde concussiones, commotiones, & allevationes, luctam cum oleo vel in pulvere, micationem per summas manus, manuum ad Rhytmum motionem, follem, fricationem, volutationem in pulvere, & spiritus detentionem.

[60] *Galenus* de valet. tuend. lib II. Cap. XV. dividit corporis exercitia in tres classes, ut (1) in ea, quæ cum celeritate citra vehe-

tia partim in Gymnasio, partim foras, sanitatis tam tuen-

vehementiam & robur (2) quæ cum vehementia quadam, & (3) quæ robore quodam perficiuntur. Sub prima classi comprehenditur (α) cursus: (quem tamen Antyllus apud *Oribasium* Medic. coll libr VI. Cap. XXII. quoniam est deambulatio vehemens & concitata, inter vehementes numerat exercitationes) plurifariam autem cursum fieri: esse enim ejus quandam speciem, quam recta ad anteriora fieri: aliam in posteriora, quem cursum vocari recursum: aliam in orbem, quem circumcursum. Et *Lucianus* de Gymnasiis. *Neque vero*, scribit, *cursus in loco plano aut solido conficitur, sed in profunda arena, ubi nulla firmitate planta figi potest, aut sustentari, neque suffulciri promptum est, cadentibus subinde ad singulos passus pedibus.* (β) Umbratile certamen, de quo *Oribasius.* d. libr Cap. XXIX. *Oportet autem non solum manibus cum umbra depugnare, sed etiam cruribus: ac interdum tanquam salientes, interdum vero tanquam calcibus cædentes.* Ejusdem generis est, Galenus quod Cap. XVIII. refert, ἀκροχειρισμὸς, cum duo summis manibus concertant. Cap. XXX. dicit gesticulationem, quæ etiam species exercitationis erat esse mediam, inter choream & & umbratilem pugnam. (γ) Exercitatio, quæ per corycum. i.e. folle, & magna ac parva pila instituitur. *De folle pugillatorio Oribasius* Cap. XXXIII. ex Antillo memorat, *quod is in corporibus imbecillioribus grano ficulno, aut farina: in robustioribus vero arena impleatur: nec non ejus magnitudo ad vires corporis & ad ætatem accommodetur. Suspenditur autem in gymnasiis superne e culmine, tantumque a terra distat, ut fundum ad ejus, qui exercetur umbilicum pertineat. Hunc utrisque manibus tenentes, qui exercentur, primum quidem quiete, postea vero vehementius gestant, ita ut ipsum recedentem consequantur, & iterum redeunti cedant violentia compulsi, postremo vero eum e manibus rejicientes emittunt, ut cum revertitur, vehementius corpori adventu suo occurrat. Ad extremum vero in sedem suam sæpissime restituendo demittunt, ut ex congressu, si non valde advertant, retrocedat. Ex quo fit, ut quandoque manibus occurrant, dum propinquat, quandoque vero pectore, manibus passis: quandoque vero, iis ad terga revolutis.* Præter dictas a Galeno pilæ species Oribasius. Cap. XXXII. enumerat, medias, & vacuas. Parvæ pilæ magnitudinis esse tria genera, ex unoquoque genere unam extare exercitationem. Quandam enim valde parvam esse, & eos, qui in ea exercentur, corpore maxime elato ludere, & colludentes manus manibus proxime admovere. Alteram pilam esse paulo majorem, qua etiam homines uti, & cubitos cubitis ludendo inmiscere, nec corporibus mutuo hærere, nec annuere, sed variis modis moveri,

tuendæ, quam labefactæ recuperandæ caussa pera-

veri, & propter varios pilæ ictus atque motus, huc atque illuc digredi. Tertiam vero pilam, dictis majorem, distantes inter se homines ludere: sed in ea, statariam partem esse & motoriam. Eos, qui manent pilam emittere cum vehementia, & continuitate, brachiaque & oculos juvare: in motoria vero & brachia & oculi pariter juvari; sed cruribus etiam propter cursum, & spinæ propter inflexiones, quæ currendo fiunt, commodum accedere. Exercitationem porro, quæ a magna pila oritur, non modo a superioribus differre pilæ magnitudine, sed etiam manuum figura: nam in superioribus summas manus semper humiliores humeris teneri, in hac vero capite altiores. Quandoque etiam summis pedibus vadere, ut manus altius extollant: quandoque etiam saltare, quum pila supra eos feratur. (δ) Ἐκπλεθρίζειν est, ut Galenus habet, cum in plethro. i. e. in sexta parte stadii aliquis prorsum retrorsumque vicissim, idque sæpe, in utramque partem sine flexu cursitans, unoquoque cursu breve quiddam de spatio demit, quoad denique in unico congressu constiterit. (ε) Πιτυλίζειν est, siquis summis pedibus ingrediens, tensas in sublime manus, hanc antrorsum, illam retrorsum celerrime moveat. (ζ) Celeres tandem motus sunt, circumvolutis nobis velociter vel solis vel cum aliis. Potest & solis cruribus, idque erectus, ac uno loco consistens celeriter exerceri; subinde quidem retro tantum transiliens: interim vero crurum utrumque vicibus referens. Secunda exercitationum, juxta Galenum Cap. XIX. classis, complectitur exercitia vehementiora, ut (α) discum mittere. (β) Saltare, cujusmodi exercitatio fiebat, ut *Oribasius* Cap. XXXI. ex Antillo habet, circumflexis cruribus, ita ut calcibus nates attingerent; quandoque cruribus alternatim inflexis, ut calcibus nates peterent: quandoque vero utrisque uno & eodem tempore. *Lucianus* de *Gymnas.* *Alii alibi omnes accelerantes in pulvere, veluti currentes subsiliunt eodem in loco permanentes, & in altum prosilientes calce lacessunt aërem.* Sic etiam transiliebant fossa, grandia plumbi pondera in manus habentes. (γ) Iaculari, quale exercitium, eodem Luciano scribente, instituebant vel hasta in longum projicienda, vel globo æneo tereti, in parui scuti figuram formato, neque lorum neque baltheum habente: quemadmodum gravem, sursum manu extortum jaculabantur in aerem, certaminis caussa, qui eum quam longissime projiceret. (δ) Agitari celeriter gravi armatura tectus. (ε) Vociferari. De quo exercitio Antillus apud Oribasium Cap. IX. *Qui doctrinæ expers est: vociferando dicat, quorum meminerit, quæque clara, & multas habere lenitatis & asperitatis mutationes, videantur. Sin autem versus sciat,*

24ColorCard CameraTrax.com

nis, Celso auctore, [61] plerumque debebat esse sudor, aut lassitudo, quæ citra fatigationem esset: idque ipsum modo minus modo magis faciendum erat: Galeno autem auctore, [62] constitutus exercitationibus terminus habebatur respirationis alteratio, quod si

prorsus in ambitum circumducta. Nam qua parte manibus-prensantur ansulas habent: intra quas digiti, uti intra clypeorum lora, inmittuntur. Differre autem has inter se auctor est Antillus apud Oribasium Cap. XXXIV. libri sæpe sæpius a me allegati, Nam vel separatim mitti manibus extensis & circumactis: vel teneri solum in protensione manuum plerumque quiescentium, & brevi motu agitatarum: & iis ipsis, qui exercentur, introeuntibus, & æque, ac pugiles concutientibus: vel quum ii, qui exercentur, manus ad spinam jaculando inflectunt. Pertinet etiam huc Palæstra, quam Oribas. Cap. XXVIII. dispescit in vehementem, placidam & erectam. Instituebatur autem luctatio vel in arena vel in cœno. Luctatores enim nudi prius radebantur, vel se mutuo radebant, ac oleo alter alterum inungebat. Deinde alter cum altero congressus omnifariam luctabatur, ut alterum deorsum in cœnum adigeret. De quo luctamine plura apud Lucianum, id pugnæ genus salse perstringentem, in Dialog. de Gymnas. & apud Galenum sanit tuend. libr. II. Cap. VII. Pancratium tandem huc etiam referendum est, in quo, teste *Luciano*, homines pulvere consperси, erecto stabant corpore, ac semet verberibus mutuis onerabant, & calcitrabant in tantum, ut aliquando sanguis proflueret. Superest gestatio, quam Antillus apud Oribasium Cap. XXIII. dicit mediam exercitationem inter motum & situm partium corporis quiescentium. Celsus libr. II. Cap. XV. varia genera gestationum recenset. Gestationum etenim levissimam, esse navi vel in portu vel in flumine: vehementiorem in alto mari navi, vel lectica aut scamno: acriorem vehiculo. Atque hæc ipsa & intendi & leniri posse. Si nihil horum est, suspendi lectum debere, & moveri: si ne id quidem est, at certe uni pedi lecti funiculum subjiciendum esse, atque ita lectum huc & illuc manu impellendum. Si quis memoratarum exercitationum utilitatem in Medicina scire aveat, is citata loca Galeni & Oribasii pervolvat. Nimiopere enim, si ego singula recensere vellem, hujus libri excresceret moles.

[61] lib. I. Cap. II.

[62] De sanit tuend. passim, cumprimis vero lib. II. Cap. XXIII. & *Ægineta* lib. I. Cap. XVI. & XVII. & *Oribasius* libr. citato. Exercitationi tamdiu insistendum, dum & corpus intumescit & color floridus apparet, & motus prompte, æquabiliter & concinne eduntur, & sudor cum

ſi ea nondum mutata, ſignum hoc erat exercitii imperfecti. Antequam autem aliquis ſe exercitationibus accingeret, opus erat ipſi frictio, quam præparatoriam appellitabant, eademque calefaciendi corporis cauſſa inſtituebatur, fiebatque primum mollis: mox vero exercitationem aggreſſuro, dura: [63] exantlatis autem exercitationibus iterum oportebat frictionem ſubire, quam apotherapeuticam vocabant, atque hæc plu-

cum calido vapore miſtus cernatur. Inhibendam vero exercitationem, quamprimum aliquid horum fuerit mutatum. Gymnaſtis enim, & non pædotribæ, (qui modo, quicquid motuum in palæſtra perficiebatur, noverat) erat, callere omnis generis exercitationum qualitates, & quid quiſque motus tum in valetudine ſecunda tuenda, tum in adverſa redintegranda, in omnis generis ætatum & conditionis hominibus, efficere valeat, vid. Cap. XXI. & XXII. dicti libri. Cæterum veteres, qui de arte Gymnaſtica ſcripſerunt, plurimum ratiocinati ſunt de laſſitudinibus, ex exercitiis contractis. Commemorat namque Galenus Cap. VII. lib. III. tres ſimplices, & quatuor compoſitas: capite XIV. autem laſſitudines quatuor ſimplices; & undecim compoſitas. Primam ex ſimplicibus vocat ulceroſam, quam ex recrementorum tenuium ſimul & acrium copia fieri: ſecundam *tenſivam*, affectionem hanc contingere circa muſculos & nervos, in quibus tenſionem cujuſdammodi exercitatos perſentire: tertiam *inflammativam*, in qua velut contuſas aut inflammatas eos ſentire partes, & hanc accidere, excalefactis muſculis, aliquid de circumfuſis ſibi ſuperfluis recrementis, attrahentibus: quartam denique gracilitatis; generari hanc, muſculis ultra modum ſiccatis, adeo ut denudatum corpus appareat ſqualidum ac contractum, & ad motum pigrum. Reliquarum undecim nominationes a Galeno non traduntur. Traditur vero non modo ab eo in libr. IIII. ſed etiam ſuccincte ab Ægineta. lib. I. Cap. XX. quarumcunque ſimplicium laſſitudinum curatio.

[63] Vel ita juxta *Æginetam* lib. I. Cap. XV. frictio præparatoria inſtituebatur. Ante exercitia corpus moderata frictione linteis facta, oportebat calefacere. Deinde oleo fricabatur nudis manibus, donec probe caleſceret, & mollitum eſſet corpus, & florido rubore ruberet, & ad tumorem perductum eſſet. Eadem fere habet *Oribaſius* Coll. medic. libr. VI. Cap. XVII. & XV. item Ætius. tetr. I. ſerm. III. Cap. I.

[64]

plusculo oleo, cum spiritus omnimoda retentione, peragebatur. [64]

Dic quæso, interfabatur *Anonymus*, an medici tunc temporis fricationis munere functi?

Quantum ad me pertinet, inquit *Hotton*, fricatus munia, puto, servos obiisse: ab initio autem frictum non tanto artificio institutum, quanto postmodum Prodico Selymbriæ nato, Iatralepticen instituente,

re-

[64] *Galenus* de sanit. tuend. lib. III. Cap. II. monumentis prodidit. Omnis exercitationis, probe peractæ partem postremam dici apotherapiam. Eamque duplici consilio suscipi, & ut excrementa expurget, & ut corpus de lassitudine tutum reddat. Priorem caussam etiam exercitationi communem esse, quoniam solidas animalis partes firmet & excrementa expurget. Proprium tamen apotherapiæ scopum esse, ut lassitudinem, quæ succedere immodico exercitio solet, summoveat atque prohibeat. Cujus scopi ut exercitati compotes fierent, oportebat frictiones, quæ per alios cum celeritate administrantur, adhiberi: imo plurimum manibus fricandum, quo nulla corporis pars nuda relinqueretur, & cum his una, tum ipsarum, quæ fricantur, partium tensionem, tum etiam spiritus cohibitionem. Oleum quoque fricando corpori largiter erat circumfundendum: huic quippe potentiam esse, tensa remittendi, & actione vehementiore fatigata, emolliendi. Media igitur fricatio erat mollis duraque, quam etiam mediocrem appellabant. Perficiebatur autem fricantis manibus valenter injectis, ita ut earum compressio proxime ad duram frictionem accederet: cæterum pinguedinis copia & velocitate movendi eatenus remissis, ut plane mediocris evaderet. Ut autem, quicquid excrementorum inter cutem & subjectam carnem residet, per cutim expellatur, haud exiguam apotherapiæ portionem esse spiritus detentionem, rebantur gymnastæ: quam quidem effici tensis omnibus thoracis musculis: iis vero, qui sub septo sub abdomine sunt, remissis. Secundo loco habebant eam spiritus cohibitionem, quæ mediocriter eos musculos, qui in abdomine sunt, tendit. Hujus intensionis ergo fasciarum circumactus fiebant, tendente se ad singulas eo, qui fricabatur, non tamen cum omnibus pariter se vertente, quum neque continuos motus neque vehementes ei contingere ex apotherapia conveniret. Itaque tum sæpe revolvere, tum sæpe hoc ipso tempore progymnastem mutare oportebat, sæpe ipse a tergo gymnastæ incumbens, atque utrumque crus per vices ei circumplectens, idque cum tensione aliqua non urgente, ab aliis, qui

reunctoribus quoque medicorum ac mediastinis vectigal inveniente, cœptum est. [65] Tanta deinceps hominum subtilitas fuit, ut ungue fricari, quia cum ratione fiebat, singulare artificium putaretur.

Ain' artificium, inquit *Anonymus*, quasi vero quilibet homo, licet hebes ingenio, si modo unguibus fuerit præditus, fricare non posset.

Tum *Hotton*. Assentirer utique tibi, inquit, si perinde esset quoquo modo frictus sit peractus; sed longe aliter, quam tu putas, experientissimis quibusque antiquorum medicorum fuit visum. Cous noster, cujus auctoritas etiamnunc viget, imo apud posteros perennabit, contra te dicit testimonium, cum quadripertitam fricationum differentiam statuit. Atque suam quibusque virtutem adscripserit: Ait enim hic vetustissimus auctor Medicinæ [66] frictione, si vehemens sit, durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: si modica, impleri. Hippocratis sententiam fusius ab Asclepiade, in eo volumine, quod communium auxiliorum scripsit explicatam, Celsus [67] auctor est. Theon Gymnastes sex, & Galenus novem, frictionum qua qualitate qua quantitate differentias, tradit. Ille qualitates bipartitus est, ut in duram inque mollem: harum unamquamque vero iterum divisit tripartito, ut in paucam, multam & mediocrem: Hisce igitur multiplicatis oriuntur antememoratæ sex frictionum differentiæ. Galenus autem dictis duabus qualitatibus adjunxit insuper tertiam, quam mediocrem vocavit, candemque tripartitam, ratio-

qui commode contrectarent, fricabatur. Usum hujus aphotherapiæ vide apud Galenum d. libro & Oribasium Cap. XVI. d. libri.

[65] Ut *Plinius* H. N. lib. XXIX. Cap. I. & lib. XXVIII. Cap. IV. habet.

[66] In libro κατ' ἰητρεῖον, a Galeno. Cap. V. Lib. II. de San. tuenda, citato.

[67] de Re Medica lib. II. Cap. XIV.

[68]

ratione quantitatis ſtatuit, paucam ſcilicet, multam, & mediocrem: quæ tres, dictis ſex quantitatum differentiis, ſi additæ fuerint, efficient novenas fricationum juxta Galenum differentias. Equidem fuerunt aliqui veterum, qui ſtatuerunt differentias in frictibus eſſe, ſi quis ſub dio, vel ſub tecto; vel in frigido, vel calido perflabili, vel tranquillo loco: vel in balneo, vel ante balneum, &c. in locis, frictus fuerit. Adhæc fricationes inter ſe differre reſpectu materiæ, qua peractæ fuerint: aliuſmodi enim frictionem eſſe, quæ plurimo, vel modico vel plane nullo, oleo: atque quæ manu tantum, vel etiam pulvere intermixto; & rurſus, quæ aſpero vel molli linteo, perficiatur. Verum enim vero Galenus tot enarratas fricatuum differentias ſuſque deque habet, exceptis iis, quæ ad paulo ante dictum novenarium redigi queunt. [68]

Tum *Anonymus*. Et nunc demum, inquit, animo comprehendo, quod fricatio dextre perficienda, ſit opus artificioſum.

Non omnia audiſti, inquit *Hotton*, ſane magis perſuadebere opinione non ſolum, ſed & ad veritatem, ſi dictis addideris, quod fricatio quoque inſtitui aſſoluit juxta variam poſituram vel ſitum corporis. Interdum namque ex uſu eſſe autumarunt, ſi tranſverſum: aliquando, ſi *ſubtranſverſum*: ſubinde, ſi obliquum, rectum vel *ſubrectum*, manu ductum, in fricando obſervarent. [69] Deinde erant etiam: qui nu-

I 5

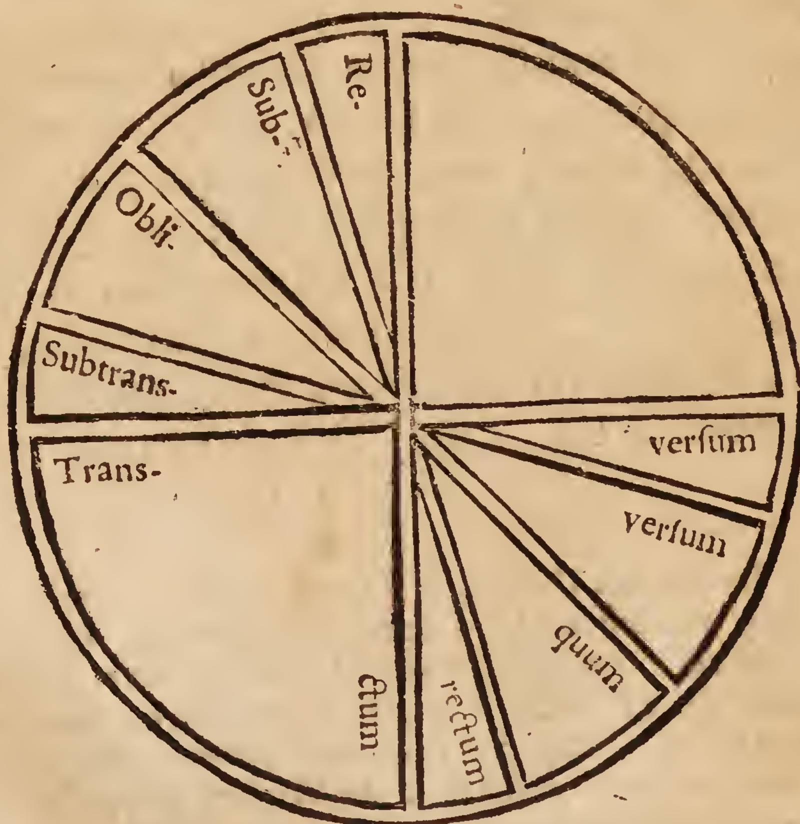
[68] De his fuſe *Galenus*. in. d. l. a Cap. VI. uſque ad XII. & eadem habent *Oribaſius* fere coll. med. lib. VI. Cap. XVII. & *Æginetæ*. lib. I. Cap. XVIII. Libet judicium Celſi noſtri d. l. de tot frictionum ſpeciebus prolatum in medium afferre. *Quas tamen ſpecies, literis prodidit, ſi quis curioſius æſtimet, quod jam ad Medicum non pertinet, facile intelliget, omnes ex una cauſſa pendere, quæ demit. Nam adſtringitur aliquod eo dempto, quod interpoſitum, ut id laxaretur, effecerat: & mollitur eo de-*

numero finiebant, quoties aliquis perfricandus esset; sed non audiendos eos esse, Celsus [70] auctor est; id enim ex viribus hominis potius colligendum esse. Etenim si is perinfirmus fuerit, satis esse si quinquagies: si robustior ducenties esse faciendum: inter utrumque deinde, prout vires sint. Quo fieri, ut etiam minus sæpe in muliere, quam in viro: minus sæpe, in puero vel sene, quam in juvene, manus dimovendæ sint. Iatrolepticorum munus erat, hæc & similia, quæ vel ad frictum vel ad unctionem necessaria, curare, ut artificiose perficerentur.

Liceat interfari, inquit *Anonymus*, mihi videtur, te frictionem & unctionem tanquam operationes distinctas atque inter se dissimiles posuisse; cum mihi ex

detracto, quod duritiem creabat & impletur non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea usque ad cutem digestione quadam relaxatam penetrat.

[69] En Exemplar, ut plu-

rifariam frictio juxta manuum ductum perficiebatur, delineare id curavi e *Galeni* Cap. v. lib. vi. de Tuend. valet.

[70] Cap. xiv. Lib. ii.

[71]

ex adverſo unius modi habentur, quia ſi quis, ut antea memoraſti, oleo fricetur, atque id manu tantum, puto eundem tunc ungi.

Tum *Hotton*, Erras, inquit, ſi id credis. Nam veteres ipſi alteram ab altera operatione diſtinguebant, putabantque inter unctionem & frictionem multum intereſſe. In unctura enim, corpus vel ejus pars, unguento delibuta, leviter pertractabatur. [71] Cæterum, mirum eſt, quod & unctiones & frictiones, quas tamen ſani æque ac ægri quondam magni faciebant, hoc tempore perraro uſu veniant, & oblivioni, hominibus ſe paulatim iis deſueſcentibus, fere tradantur. Sed, inſtabilitas mentis humanæ cauſſa eſt, ut, quod firmum ſtabileque in actionibus hominum eſſet, nihil reperiatur, verum omne, quale quale fuerit, viciſſitudinem tandem ſubeat.

Hoc loco *Albinus*. Mihi tecum convenit, inquit. Quis noſtrum crederet? balnea, quibus veteres tam ſuperba ſumptuoſaque ædificia deſtinabant, [72] ex parte maxima exulare. Equidem apud Mohammodanos potiſſimum hoc ævo, quia lege ſancitum eſt, ut munditiei ſtudeant, balneæ in uſu ſunt, at non tan-

[71] *Celſus* Capite jamjam citato. *Præterea, ungi etiam in acutis & recentibus morbis oportet, in remiſſione tamen, & ante cibum: longa vero frictione uti, neque in acutis morbis, neque in creſcentibus convenit, præterquam, quum phreneticis ſomnus eâ quæritur.*

[72] Quorum rudera etiam nunc vanriis in locis conſpiciuntur. Sructuram, quæ apud Romanos ſolennis erat, vide apud *Vitruvium* de Architect. lib. v. Cap. x. Agrippa, ut autor eſt Dion. *Caſſius.* Lib. III. Sudatorium fecit Laconicum. Id genus balnei ita vocari, quoniam hic tum nudari corpora & inungi oleo præcipue videbantur. Idem, teſte *Plinio* H. N. Lib. XXXVI. Cap. XXV. in thermis, quas Romæ fecit, figlinum opus encauſto pinxit: in reliquis albaria adornavit: non dubie vitreas facturus cameras, ſi prius inventum id fuiſſet. Si quis plura, quæ ad magnificentiam, quam Romani in adornandis balneis adhibebant, attinent, deſiderat,

tantum apparatum balnearium, quantum apud veteres erat in more positum, habent. Præter munditiei seu lavandi studium vix Mohammodanis alius est scopus, ut balnearia frequentent: cum veteres insuper ea adirent sudandi, fricandi, inungendique caussa. Quid? quod & ægrotantes, non paralytici, claudicantes, scabiosi, &c. vitio nervorum vel cutis externæ laborantes tantum, ut hac ætate tales ad Thermas præcipue ablegare solemus; sed febricitantes, &c. solebant sibi auxilium a balneis petere. Antiqui timidius iis utebantur, Asclepiades audacius: tamen Celso [73] monitore, hic quoque habenda virium ratio est: neque committendum ut per æstum anima deficiat, sed maturius æger auferendus, curioseque in vestimentis involvendus est, ut neque ad eum frigus aspiret, & ibi quoque, antequam aliquid assumat, insudet.

Tum *Anonymus*. Jam audivi, inquit, calidam aquam creberrimo in usu apud veteres fuisse, mirum

rat, is legat *Senecæ* Epistolam LXXXVI. & Cælii *Plinii*, Epistolam VI. ad Apollinarem. Lib. V *Galenus* lib. X. Cap. X. Meth. Med. auctor est, Balneum ex partibus varia facultate præditis compositum. Quippe ingredientes in aere versari calido, postea in aquam calidam descendere, mox ab hac egressos in frigidam, postremo sudorem detergere. Posse autem primam ejus partem materias per totum corpus tum calefacere, tum vero liquare; præterea, quæ inæqualia sunt æquare, &c. Secundam Balnei partem, si quis in sicco corporis affectu ea utatur, posse madorem utilem solidis partibus immittere. Tertiam posse, ubi quis frigida utatur, totum corpus refrigerare, & cutem densare, & vires firmare Quartam vero, corpus per sudores citra refrigerationis noxam vacuare. *Langius* lib. I. Epist. L. arbitratur, Balnea publica, excepto apodyterio, quatuor casulis composita, quarum unamquamque peculiarem aquæ seu aeris calefacti aut refrigerati gradum nactam. Apud Romanos erant etiam Balneæ pensiles, quas, ut *Plinius*. H N. Lib. IX. Cap. LIV. narrat, Sergium Oratam primum invenisse.

[73] Lib. II. Cap. XVI.

[74]

rum quapropter non etiam frigida usi sint?

Ad quod *Albinus*. Non putabam, inquit, adeone te ignarum Historiæ esse Medicinæ? Quotus enim quisque ignorat Antonium Musam cum fratre Euphorbio sæpenumero ægris auctores fuisse, ut frigidam usurparent, & hanc quidem subinde a balineis. [74]

Prior fratrum Cæsarem Augustum, gravi morbo affectum, frustraque Medicorum opem diu implorantem, tandem lavacris frigidis, frigidisque potionibus sanitati restituit. Marcello autem ægrotanti, Musa parili modo Medicinam faciente, mori necesse erat. [75] Abolescebat postea aliquandiu dicta lavatio frigida, donec civitatem Romanam Charmis Massiliensis invasit, damnatis non solum prioribus Medicis, verum & balneis: frigidaque etiam hybernis algoribus lavari persuasit. Mersit ægros in lacus, videbantur senes consulares usque in ostentationem, rigentes. [76] Damnabant tamen insequentes medici talem lavationis frigidæ abusum; verum, quia experimentis confirmatum erat, lavacrum frigidum subinde ex usu fuisse, ideoque Galenus, [77] Agathinus [78] aliique veterum medicorum præcepta monitaque posteris dediderunt, qui lavatio frigida rite instituenda sit, atque perficiunda. Plura in præsentia non afferam, quia mihi, ob vesperascentem diem, domum est eundum. Et ita surreximus.

DIA-

[74] Ita *Plinius* H. N. Libr. xxv. Cap. vii.

[75] Ut monumentis prodidit *Dion Cassius* lib. liii. & ex hoc Xiphilinus.

[76] Hoc pacto scribit *Plinius*. H. N. Lib. xxix. Cap. i.

[77] Cap. vi libr. iii. de tuend. valetud.

[78] Cujus fragmentum extat apud *Oribasium* Med. Coll. lib. x. Cap. viii. Cæterum veteribus etiam in usu erat siccatio per arenam: Quo pacto autem ea, & quibus in affectibus secundum Herodotum sit instituenda, vide *Oribasii*. d. l. cap. ix. Idem Herodotus, ut e Cap. ix. x. & xi. apparet, adhibebat subinde in curandis omnis generis affectibus vel insolationem, aliquando fomentum ex prunis, seu carbonibus ignitis, institutum

DIALOGUS. VII.

De Secta Empiricorum.

REverso mihi Ultrajectum se obviam dedit Solinus. Is, peracta utrimque salutatione, impense flagitabat, ad Huberi, cognati sui, ædes ut venirem, pergratum etiam hoc fore cognato suo nullum sibi dubium esse, ajebat; adesse insuper Virum consularem Sypesteinium, narrare pergebat, non ægre hunc, quia ejus humanitatem luculenter perspectam haberet, laturum, quod me adduxisset. Vereor, inquam, ne utrisque molesti simus. Non enim ignoras cognatum valetudine impeditum fari debiliter: Virum autem consularem, onerum mole distractissimum, ægre forsitan laturum, si quando nos, de arte Medica disserentes, audiverit.

Tum *Solinus.* Licet cognatus, inquit, ob diuturnam corporis ægritudinem debilitatus, submissa nunc voce loquatur; moleste tamen non fert aliorum sermones, sed iis delectatur potius. Quod autem putas, Sypesteinium, Medicum, ut scis, consummatum, ægre confabulationes nostras laturum, erras sane, si id credis. Profecto te iis assimilem, necesse est, qui sermonibus ejusmodi nolunt personas tam graves illigari: quasi vero clarorum virorum, aut tacitos congressus esse oporteat, aut ludicros sermones, aut rerum colloqui leviorum. Sed missa faciamus hujusmodi urbanitatis officia. En fores Huberi apertas. I modo intro, salva intus res est. Introibamus cubiculum, cui est prospectus horti pulcherrimus, inibique memoratos senes, alterum cum altero sermocinantem, inveniebamus. Veniam interrumpendæ sermocinationis petebam. Et, ne inquam, & inquit

ſæpius interponeretur, ipſos quaſi loquentes introducam: atque id eo faciam, ut tanquam præſentibus coram haberi ſermo videatur.

HUBERUS. Non eſt, ut veniam petas. Spero enim vos non auctores fore, ut ſermo, qui mihi cum Viro Ampliſſimo erat, interrumpatur; ſed potius ut continuatur: ſiquidem in utramque partem paulo ante, quam huc veniſtis, diſputatum eſt, utrum Dogmaticorum potius, quam Empiricorum more medicinam facere præſtet?

SOLINUS. Communicate nobiſcum, præterquam vos repetendæ diſputationis tæderet, quicquid inter vos erat diſſertum: nullus dubito, quin opportunitatem idoneam aliquid addiſcendi jam ſimus nacturi.

HUBER. Principio moneam, neceſſe eſt, Medicos Empiricos olim bene, verum nunc temporismale, audire. Peccant autem pleriqui nunc temporis viventes ignorantia vocabuli, cum eos, qui olim circumforanei, circulatores, &c. nominabantur, etiam appellatione Empiricorum dignos cenſeant: quum e diverſo magnis potius intervallis diſtinguuntur.

SOLIN. Da igitur, ſi modo non moleſtiam tibi exhibemus, Empiricæ veteris initia, decreta, & alia, quæ ad hujus ſectæ explicationem pertinent.

HUB. Empirica, quæ etiam Græce vocabatur Teretice & Mnemoneutice, [1] propter obſervationes & memoriam pariter, quibus ſectatores potiſſimum operam dabant, occupata erat in experientia, unde & nomen ſortita eſt, Inter conditores hiſtoriæ Medicæ non conſtat, quiſnam primus ſectæ hujus auctor, aliis Philinum Coum, Herophili diſcipulum; aliis Acronem Agrigentinum, Empedoclis æqualem, ut Empirica Rationali ſecta antiquoir eſſet: aliis

[1] *Galenus* de ſectis cap. 1.

[2] Vide

aliis Serapionem, tanquam ſectæ auctores, memorantibus. [2] Utut ſit, mihi tamen videtur, eos, qui primum medicinam morbo faciebant, in uſu tantum & experimentis diſciplinam poſuiſſe.

Solin. Verum enim vero, complures contendunt, Pythagoram, Thaletem, alioſque Philoſophos Medicinæ inſimul rationali operam navantes, Acrone antiquiores; concludunt ideoque Dogmaticam vetuſtiorem, quam Empiricam, eſſe.

Sypest. Mihi convenit cum Hubero de antiquitate Empiricæ. Medicinam enim, quanta ab initio fuit, exiſtimo, totam experimentis deductam ortamque, ſubinde aliorum ſalute, ſubinde aliorum interitu, perniciosa diſcernentem a ſalutaribus. Quod etiam Empirici tempore Celſi [3] profeſſi ſunt, repertis videlicet Medicinæ remediis, homines deinde cœpiſſe de rationibus eorum diſſerere: nec poſt rationem Medicinam eſſe inventam, ſed poſt inventam Medicinam, rationem eſſe quæſitam. Namque ne agricolam quidem, aut gubernatorem diſputatione, ſed uſu fieri.

Solin. Miror, quod empiricorum antiquorum ſcripta prorſus extincta deperditave ſint, cum tamen iſta ſecta habuit auctores longe clariſſimos. Præter ante memoratos, celebres fuere Apollonii duo, pater & filius, uterque Antiochia oriundus; deinde Menodotus, Sextus, [4] Theutas, Bachius, Heraclides, Zeuxis, &c. [5]

Huber. Idem, quod te, me quoque ſæpenumero

[2] Vide *Celſum* in præfat. lib. I. *Plinium.* H. N. Cap. I. lib. XXIX. & Galenum de Sectis. Cap. I. & in introductione Cap. IV.

[3] In modo memorata Præf.

[4] Hos memorat *Galenus* in introd. Cap. III

[5] Quorum mentio fit apud *Galenum* in libr. VII. aphoriſm. LXV. Hippocratis. Libr. II. Cap. VII. Meth. Med. Claris in Empirica

mero ad admirationem traduxit: Caussam autem hujus jacturæ, reor, fuisse, quod ultimi Empiriæ asseclæ ambirent famam rationalium medicorum, conarenturque rationes tam caussarum morborum, quam curationum ægrorum, tradere. Factum inde est, postea quam simili modo, ut Dogmatici, Medicinam profiterentur, ut, coalita utraque tandem secta, Empiria plane obsolesceret. Qua inveterata, facile inde liquet, posterioris ævi medicos, contempta tum temporis Empirica, præclarorum quamvis virorum scripta, non magni tamen fecisse. Et, cum præter hæc apud posteritatem, usque ad seculum quintum & decimum, in studio Sapientiæ Aristoteles, inque Medicina Galenus, primas tenerent duntaxat; non admiratione nunc afficior, spretis posthabitisve usque adeo reliquorum multo clarissimorum doctrina juxta & scriptis, quod nemo posterorum ferme id sibi negotium dederit, ut inveterascentia aliarum sectarum scripta, iterum describenda curasset, sicque ab interitu ea vindicasset.

SOLIN. Quandoquidem Empirici experientiam semper crepabant, scirem ideo libenter, quo pacto eam definivere.

HUBER. Ain' tu definivere. Ignoras tu, quod Empiricorum in more erat positum, brevissimas rerum declarationes, non definitiones; sed descriptiones, nominare. [6] Igitur, quamquam hæc modo verborum controversia fuerit, Empiricorum descriptionem Experientiæ suppeditabo. Scilicet Experientiam esse ejus, quod sæpenumero & eodem modo visum

 sum

pirica auctoribus adnumerat etiam Theodam, Glauciam, Caliclem, Diodorum, Heraclidem & Lycum.

[6] Vel Illustrationes vel delineationes. Ita *Galenus* lib. IV. Cap. I. & II. de differ. Pulf. & de subfig. Emp. Cap. VII.

[7]

ſum eſt, obſervationem atque memoriam. [7] Theutas, celeber Empiricæ auctor, breviter quidem Experientiam deſcripſit, eandemque utpote eſſe rei evidentis obſervationem; verum tamen ejuſmodi deſcriptionem docet Galenus [8] eſſe vitioſam: mavult autem paulo ante a me dictam ſubſtituendam, quæ eſt deſcriptio Experientiæ generalis: ſingularem autem Experientiam vocabant, quod aliquis αὐτοψία, i. e. proprio intuitu, deprehenderit. Et, quemadmodum ex complurium hominum experientia ſingula experimenta originem duxere, ita ipſam artem Medicam, a plurimis experimentis ortam, Empirici profitebantur. De cætero ſtatuebant nos ſenſus ducere ad experientiam, fieri eandemque proprio contuitu, vel obſervatione: dein hiſtoria, ac congruo de re ſimili ad ſimilem tranſitu. Autopſiam Empirici rei evidentis cognitionem non tantum, verum etiam Experientiam vocabant. Alii ſtatuebant autopſiam eſſe memoriam quandam eorum, quæ ſæpe ac eodem modo viſa fuerunt: [9] Hiſtoriam autem deſcribebant, quod ea ſit rerum circa eadem ſæpius probatarum narratio. [10] Tranſitio porro de re ſimili ad ſimilem, ſit iter ad experimentum. [11] Differentiam tamen & Dogmaticus, & Empiricus in vocabulis agnovere:

[7] *Galenus* de optima ſecta. Cap. IX.

[8] De ſubfig. Empir. Cap. VII.

[9] De Sectis Cap. II.

[10] de optim. ſect. Cap. XI. & de ſubfig. Empir. Cap. VIII. Hiſtoriam alii, eſſe voluerunt enunciationem eorum, quæ viſu percepta ſunt: alii enunciationem eorum, quæ evidenter appareant: alii enunciationem propriæ intuitionis.

[11] De ſubfig. Empir. Cap. X. Cauſſabantur autem Empirici ſe tranſitu ad ſimile indigere, quoniam plurima & pene infinita eſſent, in quibus obſervationes erant faciendæ, & opem ferentia eſſent quoque infinita, ac nemo poſſet, in omnibus aut plurimus obſervare. Præterea dixerunt ſe tranſitu ad ſimile uti, nonnunquam ab auxiliis, ad auxilia: nonnunquam a locis ad loca: nonnun-

vere: ille ſtatuebat tranſitum a rei indicantis natura innoteſcere: hic vero, ea potius immitanda, cenſebat, quæ ſenſu præcognita fuerint, non quidem quod probabile videatur, ſimile a ſimili generari, aut agere, aut pati; ſed quod experimento compertum ſit, ita ſe invicem habere, quæ ſibi ſimilia ſint. [12] Cognitionem præterea, quæ autopſia comparatur, vel fortuitam eſſe, vel conſulto factam. Fortuitam iterum ſine humano conſilio vel caſu evenire, vel natura: caſu, ut, ſi quis occipitis dolore ægrotans in ambulando titubaverit, atque adeo involuntarie ad frontem alliſerit, indeque propter aliquantum ſanguinis, e vena frontis manantis, ſtillicidium, juvetur; Natura autem accidere, ſi febrim habens, ob hæmorrhagiam narium, confeſtim a morbo liberetur. [13] Juvantia itaque & lædentia vocarunt Naturalia. [14] Conſultam denique ab intuitu cognitionem eſſe, quando aliquis, aut inſomniis ſuadentibus, aut aliunde arbitrio ducto, volens ad experimentum venerit, v. g. ſi febricitans ſitim explendi gratia coactus, ſive aquam biberit, ſive mala granata comederit, a febri ita liberatus fuerit. Dictis duobus experientiam comparandi modis, reſtat tertius, qui

nunquam ab affectibus ad affectus. Ab auxiliis quidem ad auxilia; quando meſpilum vice Cotonei dyſentericis exhibuerint: a locis ad locos; quando ea, quæ in muſculoſis aut nervoſis membris obſervarunt, talibus etiam applicuerint: ab affectibus autem ad affectus ita tranſiverunt, veluti cum remedia; ad ſanguinis effluvium probata ad hæmorrhoi morſum accipiantur. Ita *Galenus* de optim. ſecta ad Thraſ. Cap. XIII.

Idem de Sectis. Cap. 1. §. 111. Erat quoque Empiricæ artis quandoque non incongrue de oppoſito tranſire ad oppoſitum, ubi ſcilicet ſimilia univerſa incaſſum fuerint tentata: quod quidem a Dogmatico omnino alienum erat. Idem *Galenus* hæc habet in libro de ſubfiguratione Empirica. Cap. x.

[12] *Galenus. ibid.* Cap. x.

[13] Ibidem Cap. 11.

[14] *Galenus* de ſectis. Cap. 1. §. 2.

[15]

qui imitatione acquiritur, dicendus. Imitamine igitur comparari Experientiam ponebant, ubi aliquispiam id, quod semel atque iterum ac sæpe effectum conspexerit, imitatus fuerit, idemque in iisdem morbis plurimum conducibile invenerit. [15] Hujusmodi repetita effecta autem dijudicabant præcepta appellari: a multis vero in unum fasciculum collectis præceptis Medicinam, cum antea vaga instabilisque esset, artis formam tractu temporis indeptam. [16] Adhæc esse Τριβικήν, quo vocabulo significari, tritam Experientiam, quam a disciplina, experimentis insistente, ortam, artifices solum usu exercere: Disciplinam vero, quæ in experimentis versatur, vocari, habitum eorum, quæ adeo frequenter evenere, ut Theoremata jam inde sint constructa. Theorema iterum nominabant, habitum rei, quam viderunt, cum eventus oppositi distinctione. E. g. Id, quod semper eodem modo contingit, oppositum ejus nunquam accidere: Et iterum, quod plerumque contingit, ejus contrarium, aliquando quidem, sed raro, evenire. Ejus autem, quod utrovis modo fit æqualem esse oppositi eventum: sicut illius, quod raro accidit, contrarum frequenter apparere. Quibus fundamenti loco positis, quadruplicis generis Theorematum differentias statuebant. Primi generis versari in iis, quæ nunquam: secundi, quæ plerumque: tertii, quæ utrovis modo: quarti tandem, quæ raro contingere soleant. [17]

Solin. Quotusquisque non obstupescit, & indignatur de pudenda aliquorum recentiorum medicorum inscitia? qui, dum alii medico, vel ob altercationes

[15] Non ita frequenter tamen, ut jam semper ex alio consequatur. Sufficire enim, prætendebant Empirici, ut vel plerumque vel utrovis modo vel raro contingat. Galenus de subfig. Empir. Cap. 11.

[16] *Galenus*. de Sectis. Cap. 1. §. 2.

[17] Idem de subfig. Empir. Cap. 11.

‡ *Nam*

tiones inter se habitas, vel ob invidentiam majoris feliciorisque praxis Medicæ, ignominiam vel maculam inurere conantur, assolent eundem appellitare Empiricum: quasi vero hoc maximum convicium Medici esset. Contrarium Hercule, Charissime Cognate, ex dictis tuis claret satis: Nempe Empiricos priscos non rerum omnium rudes fuisse; verum potius eos bene audivisse.

HUBER. Empirici in Medendi arte utique inclaruere, siquidem, cum animum modo ad praxin applicarent, omissa animalium sive vivorum sive mortuorum sectione, inspectioneque: ‡ omissis etiam obscuris, ratione tantum investigandis, morborum caus-

‡ *Nam colorem*, ajebant, *lævorem, mollitiem, duritiem, similiaque omnia non esse talia inciso corpore, qualia integro fuerint: quia, quum corporibus inviolatis, hæc tamen metu, dolore, inedia, cruditate, lassitudine, mille aliis mediocribus affectibus sæpe mutentur: multo magis verisimile est, interiora, quibus major mollities, lux ipsa nova sit, sub gravissimis vulneribus & ipsa trucidatione mutari; neque quicquam esse stultius, quam quale quidque vivo homine est, tale existimare esse moriente, imo jam mortuo.* Exempli gratia in medium proferebant uterum, quem spirante homine posse diduci, prætexebant: minus autem mortuo. *Si quid tamen sit, quod adhuc spirante homine conspectui subjiciatur. id sæpe casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in arena, vel militem in acie, vel viatorem a latronibus exceptum, sic vulnerari, ut ejus interior aliqua pars operiatur, & in alio alia sita. Ita sedem, positum, ordinem, figuram similiaque cognoscere prudentem medicum, non cædem*, velut Herophilus & Erasistratus perpetrarunt; *sed sanitatem molientem, idque per misericordiam discere, quod memorati dira crudelitate cognoverint. Ob hæc ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse: quæ etsi non crudelis, tamen fœda sit, quum aliter pleraque in mortuis se habeant: quantum vero in viris cognosci potest, ipsa curatio ostendat.* Hæc *Celsus* in Præf. lib. I. His adde quæ *Galenus* de sectis. Cap. III. §. XI. habet *Empirici neque inueniri quicquam membrorum dissectione concedunt, neque si fieret, id arti necessarium esse: ac ne omnino quidem indicationem esse, neque aliud ex alio posse cognosci, quia omnia postulent ex semet ipsis agnitionem: neque id, quod suapte natura abditum sit, ullo signo indicari, ac ne ulli quidem arti opus esse Dialectica.*

* *Ga-*

caussis, non potuerunt non, quin tandem in Medicina facienda evaderent longe clarissimi. Posthæc non illotis, ut ajunt, manibus, juxta ac nostrates circumforanei temere, & nullo consilio, Medicinam administrabant; verum ad præsentium accidentium concursum respiciebant, convenientemque accidentibus curationem, quamqam & morbum & caussam ejus ignorarent, animadvertebant. * Ejusmodi enim latentium rerum conjecturas, statuebant, ad rem non pertinere: quia non intersit, cujus generis morbus sit, vel quid morbum faciat, sed quid tollat.

Solin. Quid? poterant illi mederi morbo, quem ignorabant? Quæ inscitia est hæc? Nosse morbum, ejusdemque caussam dimidium curationis nostri credunt.

Huber. Non ita res se habet, Charissime Cognate: ad sententiam ferendam jam præceps fuisti. Dicam itaque quod sentio. Objectabant Dogmatici Empiricis, sæpe etiam nova incidere genera morborum, in quibus nihil adhuc usus ostenderit: ideoque ne-

* *Galenus* in Introd. Cap. II. De cætero periti Empirici non quamcunque symptomatum congregationem morbum nominabant, sed concursum tantum eorum, quæ ex longa observatione ita convenire comperti sunt, ut pariter incipiant, augescant, declinent & recedant. Hujuscemodi syndromen compendii gratia uno nomine, originem ab affecto loco, ducente, nominabant, ut Pleuritidem; subinde ab aliqua similitudine, ut cancrum: interdum ab aliquo symptomate, ut inflammationem, &c. Symptomatum enim congregationem appellabant Syndromen. v. g. Si quando Empiricus in aliquo advertebat distentionem vasorum, & ruborem & corporis universi gravitatem & pigritiam & tensionem membrorum; concludebat tunc ex hoc accidentium concursu, sanguinis missionem esse instituendam. Vide *Galenum* de Subfig. Empir. Cap. V. & de multitud. Cap. I. Istiusmodi concursus observatione invenerunt. Observatio deinde memoriam peperit, memoria experientiam, a qua tandem ars originem duxit. *Idem* de subf. Emp. Cap. VI.

necessarium esse animadvertere, unde ea cœperint, sine quo nemo mortalium reperire possit, cur hoc, quam illo potius utatur. Respondebant Empirici, remedia jam explorata esse, neque ulla aut nova genera morborum reperiri. Quod si incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obscuris; sed eum protinus visurum, cui morbo id proximum sit, tentaturumque remedia similia illis, quæ vicino malo sæpe occurrerint, & per ejus similitudinem opem reperturum. [18] Et quantum ad investigationem caussarum pertinet, scias, velim, plurimos Empiricorum eam ab initio flocci fecisse; Serapionem deinde, nec non Menedotum, caussas, puta evidentes, scrutatos: quos postmodum reliqui sectatores insecuti sunt. [19] Indagabant namque fatigatio morbum, an sitis, an fames, an frigus, an calor, an vigilia fecerit: an cibi vinique abundantia, an intemperantia libidinis, vel similis in sensus incurrens caussa. [20] Quid? quod & ratiocinabantur de viribus medicamentorum. Exempli loco sit Heraclides Tarentinus, qui perniciosum judicabat, cataplasma in phrenitide capiti sine clystere antecesso adhiberi, & id quidem pleno corpore: siquidem ad caput rapta materia in salutis periculum præcipitat ægrum. Ratiocinium quomodocunque fuerit, non dubito tamen Cæl. Aur. orationi assentiri, Heraclidem utpote in hoc non suæ sectæ morem servasse, quæ nunquam vasculorum corporis materias attendit: siquidem non solum occultæ sunt: verum etiam plerorumque judicio Empiricorum falsissimæ. [21] Hi enim nullas agnoscebant caussas, nisi quæ in sensus in-

 cur-

[18] *Celsus* in Præf. lib. 1.
[19] *Galenus* de subfig. Empir. Cap. XII. & VII.
[20] Ita *Celsus* in dict. Præf.
[21] Cæl. *Aurelianus* celer. passion. lib. 1. Cap. XVII.

[22]

currerent: atque hoc cavebant cummaxime, ut ne aliquid propter rationalem consequentiam; sed propter memoriam observationisque evidentiam affirmarent tantum. Igitur rationem Dogmaticam ab Empirica discernere licet, quod illa sit occultarum, at hæc manifestarum caussarum indagatio: [22] illa vocabatur Analogismus, quem quoque Dogmatici describebant, quod is sit comparatio & perceptio caussarum juvantium per similitudines. [23] Hæc autem appellabatur Epilogismus, quem Menedotus, sensui rerum evidentium & memoriæ, adjunxit. [24] Epilogismum Empirici describebant, quod is sit ratio, quæ id, quod ab intelligentia divertit, in firmam certamque notitiam adducat. [25] Eundem idcirco rationem evidentem esse, arbitrabantur, utilem ad sensibilia, nondum manifesta, invenienda: utilem ad arguendum eos, qui evidentiam rerum impugnent: utilem ad ostendendum, quodnam inter evidentia præteritur: utilem denique ad diluenda sophismata. [26]

SOLIN. Supervacanea ergo Empirici habebant, quæ

[22] *Galenus* de subfig Empir. Cap. VII.

[23] Idem de optim. sect. ad Thras Cap. IX. In prognost. Hipp. Comm. I. §. 9. *Analogismus est ratio, quæ ab evidenti auspicatur, rei obscuræ faciens cognitionem.*

[24] *Idem* de subfig. Empir. Cap. XIV.

[25] Ejusmodi descriptio habetur in finition. Med. Cap I. Verum *Galenus* comm. I. §. 9. in prognost. Hipp. dicit *Epilogismus est ratio communis, & omnium assensu conspecta.*

[26] Hæc namque ab evidentibus nunquam abesse, sed cum iis semper versari: longe secus, ac dixi, conditionem ratiocinationis esse. Hanc quidem ab evidentibus initium trahere; verum eandem in ea, quæ perpetuo abdita sunt, desinere. Ideoque varios ejus esse modos, cum ab evidentibus aliquid, quod abditum est, ad aliud accedat: indeque discordiam, quæ dijudicari nequit, oboriri. Hanc indicium incomprehensibilitatis esse dicebant. Comprehensionem vero vocebant, quæ vere ac perspicue cognoscuntur. Præterhæc statuebant, quod incomprehensibile, esse caussam dissinsionis, siquidem de eo, non

quæ e contemplatione rerum Naturæ in Medicinam ſuſcepta fuerunt?

SYPEST. Enimvero illa, quæ vel conjectura, vel ratione; & non, quæ ſenſuum adminiculo, indaganda veniunt. Et ego, latentium rerum conjecturas ad Medicinam practicam non pertinere, exiſtimo. Etenim animo cum veſtro reputate, an id ad aliquem Praxeos fructum redundet, ſiquis ſtatuerit, ſive hac de cauſſa concoctionem ciborum in ventriculo intercidere, ſive de illa; ſive concoctionem eſſe illam, ſive digeſtionem, ſive putrefactionem, ſive fermentationem, ſive tantum alimentorum attritum. Dicite ſodes, quid Practici? quid ægrotantis, intereſt? ſiquando calluerit quomodo digeſtio fit, niſi inſimul ſciverit, quis cibus optime ſit digerendus. Hoc ſcire utriuſque eorum magni intereſt. Neque ad rem pertinere, puto, quo pacto reſpiratio fiat, cujus quoque aliæ atque aliæ complurium phyſicorum ſententiæ extant; ſed quid gravem tardumque ſpiritum expediat. Eadem reliquarum eſto abditarum rerum conditio. [27] Equidem quid ſuccus Scammonei ad purgandum, quid Ariſtolochiæ radix ad morſus ſerpentum poſſit, video; verum cur poſſit, neſcio. Sic ventorum, &c. rationem, quam habeant, non ſatis perſpicio: vim & eventum agnoſco, ſcio, approbo: Quapropter hoc ſum contentus, quod, etiamſi, quomodo quidque fiat, ignorem, quid fiat, intelligo. [28]

SOLIN. Attamen plerique recentiores Medici

non valemus recte judicare: & rurſus diſſenſionem inter aliquos obortam rei alicujus incomprehenſibilis eſſe indicium; ſiquidem quæ de rebus obſcuris contentio eſt, eam poſſe judicari negabant: poſſe autem eam, quæ perſpicuis eſt. In his enim cum ſingula, qualia ſint, appareant, ſi vera loquimur, atque adeo nos veritatis convincant: ita ex adverſo nos coarguntura, ſi mentiti fuerimus. *Idem* de ſectis. Cap. III. §. 12.

[27] Ita Empirici argumentabantur teſte *Celſo* in Præf. lib. I.

[28] Hæc *Cicero* de Divinat. lib. I.

præſertim vero qui ſe Mathematicos profitentur, opinione non ſolum, ſed & ad veritatem ſibi perſuadent, ſtatum corporis humani tam ſanum quam morbidum ſe habere penitus perſpectum: & vix aliquid occurrere, quod ad naturam morbi, vel ad uſum Medicamenti, ſpectat, cujus rationem argumentationibus, ut credunt, firmiſſimis ſe demonſtrare non poſſe.

SYPEST. Vaniloquium hoc, quinimo incœptum eſt vanum: quippe pleræque corporis humani actiones, ejuſdemque utcunque mutabilitas, partim ab ejus multiformibus partibus ſolidis, partim vero ab ejus multigeneribus humoribus, natæ, & ad inveſtigandum certe arduæ ſunt, & ad explicandum difficiles. Nolim tamen, ut Ratio e Medicina exulet, ſed eam velim ab evidentibus, minime autem ab obſcuris, cauſſis inſtrui. Utinam poſſet Mathematice nobis cujuſcunque morbi cauſſa, ut & conveniens medicamenti, morbo medentis, doſis, ſeu quantitas demonſtrari: certam profecto ægris tunc opem ſpondere, vel morbum curationi inhabilem pronunciare, poſſemus. Utinam tantum Medicinæ faſtigium imponeretur! gratularemur tunc nobis de artis perfectione, quam tam longa annorum ſerie, cujuſvis ordinis & ſectæ Medici, fruſtra hunc in diem quæſiverunt.

DIA-

DIALOGUS. VIII.

De Secta Methodicorum.

VALLANUS, LUCIUS, BARCHUSEN.

VALL. Peropportune tu te nobis das obvius. Mihi enim & Lucio nunc eſt animus te inviſendi, quia id nos facturi jamdudum promiſimus. Si igitur nullam tibi moleſtiam exhibemus, tuas ad ædes, quas jam hic conſpicio, tendamus.

BARC. Quorſus iſtuc? Miſſa facite ejuſmodi urbanitatis officia: Pergite modo, quod cœpiſtis iter: illic ſtatim aderimus. En oſtium, quod actutum aperiam. Ite intro: gratulor mihi de adventu veſtro in domum meam: recipite vos, obſecro, in hoc conclave: ſedete in ſellis; non ambigo enim vos laſſos de via.

LUC. Oho quam negotioſus es tu: quieſce paululum; nos nobis ipſi proſpiciemus. Sed, dic, amabo, ecquaſnam chartarum plagulas conſpicio lucubratoria in lecticula tua? Nunquid ad Medicinam ſpectat?

BARC. Scilicet. Oratio eſt inauguralis D. de MOOR, recitata cum Medicinæ Profeſſionem capeſſeret.

LUC. Quænam eſt Orationis Hypotheſis, vel Thema.

BAR. Ea eſt de hypotheſibus Medicinæ. In qua ſe mirum in modum gloriatur. Veſtra cum venia recitabo propria Oratoris verba. *Si novitas argumenti*, inquit, *aliquem delectat, eſt hæc materia, quod ego quidem ſciam, tractata hactenus a nemine. Si varietas, deducet nos hoc filum ad varias errorum ambages, & Labyrinthos detegendos. Si jucunditas, videbimus grato ſpectaculo, figmenta, licet affabre concinnata, veritatis trutinam non ferre*

ferre, sed instar scoriarum a vero auro separari.

Luc. Quid dignum tanta tulit hic promissor jactantia?

Barc. Parturivit montes; natus est ridiculus mus. Namque Oratoris nostri materies non nunc demum, ut sibi persuadet, tractari cœpit; sed ejus jampridem est mentio facta. Hippocartes, Celsus, Galenus, aliique memoriæ mandarunt omnigenas in Medicinam tunc temporis susceptas hypotheses: quæ autem posterioribus hisce temporibus increbuere, eorum meminerunt complures, vel institutiones, vel Historiam medicam, scribentes. Quod superest, non stetit promisso gloriosus Orator noster, dum præter pauca, quæ de Galenicorum hypothesibus protulit, nihil aliud egit, quam, ut in Chemiam debacharetur, eandemque fronte caperata vocisque, libertate perstringeret. Et Hercule! siquis sine præjudicata opinione hanc orationem perlegerit, tunc nullum mihi dubium est, quin is ultro sit confessurus, eam meram rerum confusionem, atque hysteron proteron, ut ajunt, sapere. Comprehendet adhæc, Oratori nostro, nihil aliud animo proposuisse, quam, ut qualem qualem occasionem captaret Chemiam maledico dente carpendi: &, ut eam faceret odiosam, arripuit, veterum quorundam Chimicorum commenta opinionum; nec non vocabula aliqua ab Helmontio aliisque ficta, & hæc tanquam absurda, irrisioneque digna, protulit: ceu vero singuli recentes Chemici parilia complexi essent; quod tamen, ut nostis, quam falsissimum est.

Luc. Verum, disseruitne primo de veterum hypothesibus? quas cujuscunque sectæ principes tradiderunt.

Barc. Licet Orator noster pollicitus fuerit, se dissserturum de hypothesibus, quæ ante & post inventum sanguinis circuitum ab auctoribus Medicinæ memoran-

rantur: verum tamen mihi, orationem perlegenti, non licuit eas invenire.

Luc. Ergo ſiluit de veterum Empiricorum, juxta & Methodicorum, hypotheſibus.

Barc. Enimvero altum eſt de his ſilentium. Quid? quod alibi conqueſtus eſt, [1] vix aliquos auctores ſuperſtites, unde quiſquam poſſit Methodicorum placita addiſcere: cum tamen, ut vos horum non ignari eſtis, aliqui ſint reliqui, ut Aurelianus, Moſchion, &c. qui a nonnullis honorifice vel hoc ævo tractantur.

Luc. Quandoquidem nobis in mentem incidit antiquata propemodum Methodicorum ſecta: quorum hypotheſes Orator tuus ne labris primoribus quidem, ut ais, attigit; operæ pretium itaque nos facturos, autumo, ſi origo, ac dogmata ſectæ paucis verbis inter nos diſſerantur. Equidem & ego & vos non eſtis neſcii D. Clericum, Virum conſummatæ eruditionis, (alios haud commemorabo) prolixe initia & progreſſus ſectæ deſcripſiſſe: ita ut eis inſuper vix aliquid adjungi poſſe videatur: attamen nullus dubito, quin etiam nos quædam allaturi ſimus, quæ forſitan ab aliis præterita; atque id inprimis, ſi quando Clariſſ. Vallanus ea, quæ ex aſſidua librorum lectione dudum ſibi comparavit, nobiſcum communicaverit. Incipias igitur, Vir eruditiſſime, pandaſque, obſecro, primordium atque caſus ſectæ.

Vall. Honorificentior fit mei mentio, quam mereor. Verum enimvero, ne horas urbanitatis officiis

[1] Libr. III. Cogitat. de inſtaurat. Medic. p. 186. poſtquam auctores aliquos Sectæ Methodicæ, quorum in introduct. Gal. Cap. III. mentio fit, enumerarit, hæc ſubjungit. *Verum cum horum lucubrationes temporis injuria perierint, incertum eſt de hac ſecta judicium.* Et p. 192. facta trium ſectæ communitatum recenſione, hæc ſcribit. *Quod ſi ad nos eorum perveniſſent ſcripta, facile foret eorum mentem perſpicere, atque ita judicium ferre.*

ciis fallamus, dabo, quæ in memoria habeo. Asclepiade a vita recedente auditor ejus Themison præceptoris placita mutavit. [2] Qui, cum finiverit Medicinam esse methodum quandam, eorumque, quæ in morbis sunt communia, contemplatricem, [3] auctor exstitit peculiaris sectæ, ob dictam medendi methodum, Methodicæ postea appellatæ. Conditor sectæ, ut dixi, erat Themison Laodiceus: at perfector erat Thessalus Trallianus, [4] delens, Plinio auctore, [5] cuncta majorum placita, & rabie quadam in omnis ævi medicos perorans. Hunc gloriabundum fastosissimumque hominum suo ævo fuisse, liquido ex fragmento epistolæ ad Neronem discimus: in qua jactanter blaterat, medicos, qui ante se fuerunt, nihil utile sive ad sanitatem tuendam, sive ad morbos propulsandos, spectet, memoriæ prodidisse; se autem novam sectam, quæ sola vera sit, condidisse. Quid? quod eo usque vesanivit, ut tribunal fingeret, Græcis, veluti judicibus, assidentibus; coram quo singulos Medicinæ antistites accusavit; sed se ipso simul litigatore, simul Agonotheta, simul judice, victoriam sibi tribuente. [6] Ad summam, in tantum se in fortuna superbum atque arrogantem præbuit, ut non dubitarit in monumento suo, quod erat Appia via, se Iatronicen, i. e. medicorum victorem appellare. [7] Præter hæc non veritus est præter omnium medicorum sententiam, artem Medicam, quæ semper longa difficilisque

[2] *Plinius.* H. nat. libr. xxix. Cap. 1.

[3] *Celsus* in Præf. lib. 1. Et in finition. Medic. Cap. 1. *Methodica, est ratio, quæ ab apparente progreditur, & incomperti comprehensionem facit, ut si sunt sudores, sunt exigui meatus cutis; apparens res enim est sudor: meatus autem esse, incompertum est.*

[4] *Galenus* introduct. Cap. III.

[5] Libro & Cap. modo citat.

[6] *Galenus* Meth. med. lib. 1. Cap. 11.

[7] *Plinius* loco citato,

* *Ga-*

que ad discendam habebatur, brevem facilemque pronunciare, * pollicerique se eam sex mensibus traditurum. Quomodocunque sit, id saltem de ejus doctrina constat, eundem sibi summam discipulorum frequentiam, quia plurimi opificum ac imi subsellii homines se disciplinæ ejus committebant, comparasse. [8] Post hunc celeberrimi in Secta fuerunt Mnaseas, Dionysius, Olympiacus, Mnemachus, Soranus, Julianus, [9] Cæl. Aurel. Moschus & alii, quorum memoriam scriptores varii venerantur.

BARC. Quamquam plerique disciplinæ Methodicæ scriptores injuria temporum interierint: tamen non diffido e reliquis nos decreta, hypothesesque sectæ, petere posse?

VALL. Quinimo possumus quasdam proferre, sed an omnes, id asserere non ausim: quoniam auctores superstites, ut Cæl. Aurelianus, Moschion, Theodorus Priscianus, &c. potissimum eorum mentionem faciunt, quæ ad Praxin Medicam bene exercendam pertinent, omissis maxima ex parte iis, quæ ad Physiologiam, vel Pathologiam, spectant. Verum tamen non difficile factu, autumo, e fragmentis, passim penes diversos auctores prostantibus, synopsin placitorum sectæ petere; atque id cumprimis, si quando ea in uno libello colligarentur.

LUC. Quid vetat? si modo tibi volupe fuerit, quin tu in præsentia nobis aliquod compendium des sectæ Methodicæ, ac insimul tradas theoremata, quæ ab asseclis rata fuerunt habita.

VALL. Ideoque, ut dicto tuo sim audiens, proferam

* *Galenus* de sectis Cap. IV. §. 14.

[8] *Galenus*. d. libro. Cap. I.

[9] His adde Proclum, Rheginum, Antipatrum, Eudæmum, Philonem, Apollonidam, quos memorat *Galenus*. d. l. Cap. VII. & in Introd. Cap. III.

feram ea, quæ quondam memoriæ mandavi. Sed ad rem. Quandoquidem Methodici statuebant animantium corpora ex corpusculis insecabilibus, seu minimis individuisque, ac similaribus orta, ea itaque nominabant syncrimata: [10] Dictorum autem corpusculorum alia esse solida, alia vero fluida: atque ex horum conjunctione, vel coalitu oriri animantium corporum duplicis generis statum, quem consistere aut contractione aut diffusione: quarum in moderato statu, Julianus existimavit, sanitatem esse positam; contra si fuerit, morbum. [11] Methodicorum quidem alii aliter sanitatem perinde & morbum finiverunt: [12] verum enim ego his, ne fando prolixus sim, supersedebo. Attamen moneam, necesse est, mihi videri vocabulum morbi ut & pathos, methodicis usu venisse ut synonymum. Ex. caussa Olympicus, quum dixerit morbum esse mutationem a naturali in id, quod præter naturam sit, stabilem: sive Pathos esse conversionem corporis a naturali habitu in eum, qui præter naturam

ram

[10] Idem. de simpl. med. fac. lib. v. Cap. xxiv. *Sextus Empiricus*. Pyrrhoniar. hypoth. lib. iii. videtur Methodicorum sententiam reprehendere; scribit enim, verum quomodo fieri dicunt syncrimata ex primis elementis, si nec θίξις existat nec ἁφη, id est tactus seu tactionis sensus, nec temperatio aut commistio ullo modo. Apparet ex hoc Methodicos temperationem elementorum, quam Hippocrates primus invenit, negasse: e diverso Empedoclis, elementa frustulatim in corporibus compositis inter se compacta existere, sentientis, opinionem, fuisse amplexos.

[11] Galenus in libro, quem adversus Julianum composuit. Cap. iv. hæc Juliani verba allegat. *Contractionis diffusionisque moderatum statum, commensuratumque statuentes in humanis coagmentis, sanitatis illum nomine appellamus: isti porro mediocritati, cum insidiæ a morbis tenduntur, necessario fit, ut patiantur corpora contracta ac dura, sicciorave aut diffusa, molliaque facta, atque humida.*

[12] Ut, sanitatem esse naturalium actionum firmitatem & robur; morbum vero nequaquam actionis læsionem & infirmitatem, sed, alii corporis quendam affectum, alii corpus certo

ram est, permanentem: nonne idem pronunciaverit. Differentiam tamen posuit esse passionem inter & symptoma. Scilicet symptoma esse, quod passioni accidat, quodque in iis, quæ præter naturam sunt, specialem ac magis etiam singularem habeat figurationem. [13] Cæterum Themison, Thessalus, &c. methodici duos posuerunt modo in victus ratione morbos, & eos quidem simplices, ac primos & veluti elementares esse; quorum alterum a stricto, alterum a laxo, oriri. Præter hos & tertium morborum genus statuerunt, quod vocarunt mixtum, ex ambobus modo memoratis simplicibus compositum. [14] Et quia hæc in singulis affectibus occurrere, vel in pluribus eadem esse, observarunt, vocarunt idcirco ea morborum communia, vel communitates: [15] quas etiam evidentes nominarunt. Diviserunt porro easdem ratione affectus & curationis bifariam: illius generis appellarunt passivas, ut strictum atque laxum: hujus vero medicamentosas, vel vi sanandi præditas, ut laxare & sistere. [16] Præter hæc decreverunt, quod adstrictio sit densitas, & necessariorum excrementorum suppressio: fluxus autem corporis immodica

certe modo affectum. Olympicus dixit sanitatem esse affectum, qui absentia sit morbi: & morbum mutationem a naturali in id, quod præter naturam est, stabilem: alii sanitatem esse dixerunt, constantiam secundum naturam se habentium actionum. Ita *Galenus* meth. med. lib. I. Cap. VII.

[13] Ibid. Cap. IX.

[14] Ibid. Cap. III. & lib. II. M. M. Cap 6. & de Sectis Cap. IV. §. 13. & *Celsus* in præf. Themisonis sectatores contendunt nullius caussæ notitiæ quicquam ad curationes pertinere, satisque esse quædam communia morborum intueri: siquidem horum tria genera esse, unum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Nam modo parum excernere ægros, modo nimium, modo alia parte parum, alia nimium.

[15] Comunitas enim est res in pluribus eadem. Galenus de opt. sect. Cap. XVI. §. 23. item de sectis. Cap. IV. §. 13.

[16] *Galenus* in Introductione. Cap. II.

dica rarefactio, & eorum, quæ manere debuerant, excretio. [17] Methodicis insuper usu veniebant communitates ad Chirurgiam spectantes: consistere has, statuebant, in ejus, quod alienum est, ablatione. Alienum autem aliquid bifariam esse, videlicet vel extrinsecus, vel intrinsecus: illud simplex esse, hujus vero tres dari species: ergo in universum quaternas, ad Chirurgiam pertinentes, communitates esse: & binas, ut paulo ante dixi, ad victus rationem spectantes. [18] Quibus positis suum cuique communitati tribuebant methodici usum indicandi, quo pacto nempe medicina cuique affectui sit facienda. Et primo asserebant strictam affectionem laxandi necessitatem indicare: fluentem vero affectionem, supprimendi necessitatem: sin vero mixtum fuerit vitium, occurrendum subinde vehementiori malo. [19] Hæc de communitatum, victus rationi propriarum, indicationibus: supersunt Chirurgicæ dicendæ, quarum prima indicat, quod extrinsecus alienum est, ut telum, ut spina, &c. ut id perfectæ educatur. Secunda indicat, ut id, quod loco alienum est, ut suffusio, luxatio, &c. transponendo in proprium locum restituatur. Tertia versatur in iis, quæ magnitudine aliena: cujusmodi sunt abscessus, tumores, condylomata, &c. quorum alia divisionem, alia superflui abscissionem, indicant. Quarta tandem inhæret iis, quæ defectu aliena, cujusmodi non ut supervacanea, verum quasi deficerent, consideranda: hujus generis esse, ajunt, mutila curtaque cuncta: nec non ulcera, fistulas, &c. quæ singula ex defectu repletionem sui indicare. [20] Quantum vero

[17] Idem de optim. sect. ad Thrasyb. Cap. XVIII. §. 27-28.

[18] Idem in Introduct. Cap. II.

[19] *Celsus* in Præfat. lib. I.

[20] *Galenus* in introd. Cap. II.

[21]

ro ad ſymptomata pertinet, arbitrabantur, non operæ pretitum eſſe, ut in curationis conſiderationem veniant: ſublatis quippe affectibus, ajebant, tolli inſimul ſymptomata: poſitis vero illis, durare etiam hæc ipſa: ideoque hæc nihil indicare, quid in curatione ægri medico incumbat. [21] Verum tamen & Empirici & Methodici & Dogmatici differebant inter ſe indicationibus: illi negabant ab indicatione remedia inveniri poſſe: iſti putabant ab evidentibus, ſenſui utilia indicari: at hi ab occultis potiſſimum; cauſſas enim morborum in obſcuro præcipue eſſe poſitas. [22] Cæterum, quamvis Methodici ſolerent plerumque per dictas communitates quælibet morborum genera explicare, nihilominus tamen ſtatuebant quoque cauſſarum differentias, quarum aliquas affirmabant eſſe evidentes, quas, poſteaquam auctores adverſæ valetudinis fuerint, ſeparari vel evaneſcere. In harum numero collocabant frigus, æſtum, laborem, &c. Aliquas nominabant continentes, & has, poſtquam morbum excitarint, permanere. Scilicet his præſentibus effectum adeſſe: his increſcentibus affectum augeri: hic decreſcentibus, minui; & tandem his deſinentibus, affectum finiri. [23] Præterea cenſebant quatuor pleriſque morbis eſſe tempora, ut initium, incrementum, ſummum impetum, & decrementum: Morborum autem nec non auxilio-

rum

[21] Idem de optim. ſect. Cap. XV. §. 21. Affectus namque cauſſarum loco habebant, quoniam illa ſymptomata efficiunt, ſed non qua cauſſæ ſunt, ſed qua communitates, quas coenotetas vocabant, vim habent indicandi: nihilque vetare, idem & pro cauſſa, & pro communitate & pro alio quopiam accipi. ibid. Cap. XVI. §. 23. & Cap. XIX. §. 32.

[22] Ibid. & Cap. VI. §. 8. ejuſd. libri.

[23] Dioſcorides lib. VI. Cap. XXXV. Quomodocunque hæc ſint a Dioſcoride prolata, videtur tamen mihi Methodicos non fuiſſe magnopere de his cauſſis evidentibus ſollicitos. Galenus enim

de

rum tempora non re ipsa, sed cogitatione differre tantum: morbi enim atque auxilii tempus simul incidere: neque vero auxilii tempus absque morbi tempore deprehendi posse. Tempora autem indicare hoc argumento persuasum habebant, quia sæpenumero observarunt non omni tempore vel cibum vel medicamentum dare, ex usu ægris fuisse, qua de caussa dijudicarunt, hæc propter temporum discrimina accidere. [24]

Luc.

de sectis. Cap. v. §. 15. eos ita inducit disputantes contra rationales. *An omissis iis affectibus, inquiebant, qui in corpore sunt, hæc sc. frigus, æstus, &c. illa sunt, quibus vos mederi debetis, quorum ne ullum quidem est, quod adhuc sit, sed ipsa quidem recedunt: quod autem ab iisdem genitum est, in corpore manet, eique mederi oportet. Id enim affectio est. Hoc ipsum igitur considerandum est, qualenam sit. Si enim adstrictum est, relaxandum: si fluens continendum, quæcunque ea caussa sit a qua alterutrum est genitum.* Neutrum horum contrarium unquam statuebant indicare. Habebant itidem supervacuam caussarum obscurarum investigationem, cum ab affectu propria indicetur curatio, ejus etiam caussa, a qua is ortus sit, cognitione remota. Eandem præterea statuebant conditionem esse temporum anni, ætatum, locorumque, & maximopere se admirari ajebant, cur a majoribus res adeo evidens non sit intellecta. Namque inflammationem, v. g. quæ adstricta affectio est, tam hyeme quam æstate laxantia postulare præsidia. Eandem ajebant esse rationem & ætatis & locorum. Quippe memoratam affectionem oportet æque in pueris ac in senibus: æque in Ægypto ac Athenis, una eademque methodo tractare. Reliquorum eandem conditionem esse. Quæ cum ita sint, apparere ex his, illorum indagationem ad nullam Medicinæ utilitatem redundare, sed ea universim vana curiositate tractari. Adhæc disputabant, *quid partium corporis consideratio? an non inanes hæ sunt ad indicandam curationem. Quotusquisque est, qui dicere audeat, inflammationem in parte nervosa esse relaxandam? eandem vero in arteriosa venosave aut carnosa comprimendam?* Similiter, ac de adstricto dicebant, habere se laxum. Quæ cum ita se habeant, quod partis natura nihil rationem curandi variet, sed pro genere affectus remedii inventio sit; confici hac ratione, putabant, partis alicujus considerationem esse inutilem.

[24] *Galenus* de optima secta. Cap. xx. xxi. §. 36. xxiii. §. 39.

[25]

Luc. Erant tamen quædam decreta, in quibus omnes cujuſcunque ſectæ inter ſe conſentiebant; & erant quædam, velut tu etiam jamjam memoraſti, de quibus alius ab alio opinionum diſſenſione diſcrepabat.

Vall. Imo omnium cujuſque Medicinæ ſectæ profeſſorum in hoc conſenſio erat, quod evidentia autumarent utilia: utiles itidem Medico analogiſmum, obſervationem, hiſtoriam, atque ad ſimile tranſitum; cujuſmodi quatuor erant fulcra doctrinæ Empiricæ præcipua, quibus univerſam artem ſuperſtruendam putarunt. Porro conveniebat inter cujus ſectæ ſectatores, hiſtoriam ſine judicio non admittendam; alia ex aliis deprehendi; iiſdem malis præſentibus eadem eſſe facienda; additione & ſubtractione ſervari ſanitatem, morbum autem fugari: pro valetudine tuenda, proque morbo ſanando, opus eſſe fugere noxia; uſu denique atque experientia omnia, ſive perniciosa hominibus fuerint, ſive ſalubria, fuiſſe inventa. Hæc generalis ſectarum conſenſio: ſingularis autem & Empirici & Dogmatici in hoc erat, quod uterque ſtatueret a nulla re, in ſenſus incurrente, provenire indicationem: attamen ambo nolebant idcirco obſervationem rerum utibilium, in ſenſus clare incurrentium, ſuſque deque habendam. Singularis etiam conſenſus erat Empiricos inter & Methodicos: adſtruebant enim utrimque, occultum ex evidentibus cognoſci non poſſe: igitur ergo conducibilium indicationem inde haudquaquam oriri. Singularem porro doctrinæ conſenſum habebant & dogmatici & Methodici: ſtatuebant etenim ex ſenſu cognitis & ex indicatione, quid utile ſit, percipi poſſe. Et, ut breviter unius cujuſque ſectæ characterem proloquar, ſciatis, velim, Empiricis hoc peculiare fuiſſe, quod arbitrarentur, cuncta in Medicina utilia in ob-

ſervando deprehendi: Methodici ex adverſo cenſebant indicationi illa peculiariter tribui debere: Dogmatici vero ſtatuebant aliqua obſervationis, aliqua indicationis adminiculo, inventa: indicationem autem e cauſſis potiſſimum abditis erui poſſe. [25] Tandem conveniebat Methodicis cum ſcepticis de quibuſdam placitis: illi enim de incertis non temere judicabant, multo minus arrogabant ſibi, ut comprehenſibilia, ſive ſint, ſive non ſint, pronunciarent; ſed apparentia

[25] Ibid. Cap. VI. & VII. & in Introduct. Cap. II. Hujuſmodi Methodicæ ſectæ characteres habentur. *Methodicam ſectam primum notat ſimilis in evidentibus conſideratio, ſed non in latentibus ſeu obſcuris, quemadmodum in rationali Secta. Hoc unum intercedit diſcriminis, quod in illa quoque ſimilium inſpectio, ſed in obſcuris conſiſtit: ſecundum, quod ex ſimili in evidentibus, affectus, auxilia, tempora, particularia omnia ad generalia reducit: attamen non evidentia tantum Empiricorum more animadvertunt, ſed particularibus, nullo generali cognito, inſiſtunt. Tertium eſt ex communitatum indicatione curationem accipere, nec cauſſas, ut rationalibus in uſu eſt, exponere, neque facta in concurſibus obſervatione eorum, quæ per experientiam conveniunt, ut Empirici faciunt, contentos eſſe.* Præter hæc Methodici inficiabantur, humorum ſeu plenitudinem, ſeu corruptionem morborum quorumlibet cauſſam eſſe. Hoc pacto Julianus Dogmaticorum ſententiam conatur confutare. Qui vacuationibus juvari ægros ajunt, neceſſe eſt, hos exiſtimare continentem morborum cauſſam eſſe plenitudinem. §. 9. &c. Is quidem perhibet hanc rationalium ſententiam eſſe, Galenus tamen eam haud parum limitat, §. 12. aliam propoſitionem, Dogmaticos confutandi cauſſa, ſubjungit. Si humores, quomodo cunque fuerint, ſunt in cauſſa, ut morbi in corpore exoriantur, neceſſe eſt, ut facta illorum evacuatione, morbi protinus tollantur: atqui complures ſunt morbi, in quibus fruſtra talis evacuatio inſtituitur. Igitur conficitur ex hoc, ut Julianus concludit, humores quoquo pacto conſtitutos nullius morbi cauſſam eſſe. Namque morbum, qui a multitudine ſanguinis oritur, debere extemplo profligari, ratiocinatur, quamprimum ſanguinis miſſio fuerit inſtituta; eum, qui e bile, vel pituita originem duxerit, debere quoque illico extirpari, peracta cum Cholagogo vel phlegmagogo purgatione. Sin vero aliquis prætendere velit morbos etiam oriri ab humorum in præpoſteram qualitatem transmutatione, tunc cauſſatur hujuſmodi

rentia ſequentes, ex iis, quod utile modo fuerit viſum, accipiebant. Pari modo procedebat ſcepticus. Iterum ſcepticus autumabat ex coactu paſſionum ſe a ſiti ad potum, a fame ad cibum, &c. deduci. Similiter methodicus opinabatur ſe a paſſionibus ad conſentanea dirigi: ſcilicet a conſpiſſatione & condenſatione ad laxationem; & e diverſo a laxatione & effluvio ad ejus compreſſionem. Omnia, enim, quæ a Methodicis dicuntur, referri queunt, ut auctor eſt Sextus Empiricus, [26] ad coactum & vim, quam nobis paſſiones afferunt; & ad ea, quæ ſecundum naturam, & ad ea, quæ præter naturam, ſunt. Conſentiebant ultimo inter ſe Scepticus & Methodicus, quod uterque omnem a ſe removeret opinationem: ut & verbis uteretur indifferenter. Quemadmodum enim ſcepticis uſu veniebat hæc formula loquendi. Nihil definio, nihil comprehendo; ſimili modo Methodicis κοινοτητα & δίηκειν & ἔνδειξις, & ſimil. indifferenter uſu veniebant.

Luc. Reliquerunt ne veteres exempla, ex quibus documenta capere licet, quinam affectus ab alterutra orti communitate?

Vall. Enimvero adſunt paſſim. Habemus enim documenta variorum auctorum, ut Cælii Aureliani, Methodicæ ſectæ profeſſoris, ſtatuentis Lethargiæ, [27] peripneumoniæ, [28] ſynanchis, [29] ſpaſmi,

modi tranſmutationem nec intelligi poſſe, nec veritati ſimilem eſſe. Idem *Julianus.* §. 7. flocci pendit vocabulum Naturæ. Ita ſcribit, *Non Hercule nobis, hi Dogmatici videlicet, perſuaſerint, neque vero ſibi ipſis, modo verum fateantur, non ignorare ſe quid natura ſit, quam in omnem partem vexant, magnifica ubicunque verba ſonantes, an ea ſit, aut ſimplex calidum, aut temperatum mixtumve, aut frigidi ſpirituſque ſubſtantia.*

[26] Pyrrhon. Quæſt. lib. 1. Cap. XXXIV.

[27] *Aurelianus.* Acut paſſ. lib. II. Cap. IX. *Lethargica paſſio nullo alio magis, quam ſtrictura cognoſcitur. Lux enim ſolis*

mi, [30] hydrophobiæ, [31] Epilepſiæ, [32] inſaniæque [33] cauſſas eſſe ſtricturam. Phrenifim aliam ex ſolutione: aliam ex complexione ſtricturæ atque ſolutionis, eſſe. [34] Melancholiam eſſe communiter ſtricturæ paſſionem magnam: aliquando etiam complexam, ob plurimas egeſtiones. [35] Ejuſdem naturæ exiſtimat eſſe catarrhum vel Rheumatiſmum. Namque inſtar pronuntiati (ſic mihi, Ciceronis in veſtigio inſiſtenti, liceat appellare axioma)

lis atque tepor relaxat: e contrario ſomnum adſtringit. Attamen Themiſon jubebat lethargicos obſcuro in loco haberi. Etenim, inquiebat, lux apta non eſt, ſiquidem movet ac turbat corpora, & non ſufficiunt ſpiramenta turbationi commotæ congruam exhalationem præbere.

[28] Idem lib. II. Cap XXVII. Peripneumoniam dicit eſſe paſſionem generaliter acutam atque ſtrictura excitatam, adjuncto levi humorum fluore, quem Rheumatiſmum vocant.

[29] Idem lib. III. Cap. I. Quamvis dixerit ex opinione Themiſonis, ſynanchis antecedentes cauſſas aliquas eſſe occultas, aliquas manifeſtas atque cæteris quoque communes paſſionibus: tamen Cap. II. hanc ita definit. *Eſt autem paſſio ſtricturæ acuta, atque celeris & vehemens & ſæpiſſime continua, aliquando intercapedinata.*

[30] Idem. lib. III. Cap. VI. *Eſt autem juxta definitionis formam conductio, quam ſpaſmon græci appellant, involuntaria tenſio, & conductio partium cum vehementia & acuto dolore, ob ſtricturæ nimietatem.*

[31] Idem lib. III. Cap. XI. Hydrophobiam, ait, communiter eſſe paſſionem ſtricturæ atque vehementem & acutam vel celerem.

[32] *Idem* tardar. paſſ. lib. I. Cap. IV. *Epilepſia eſt paſſio ſtricturæ atque vehemens, & cum maxima moleſtia frequenter revertens, tarda ſuperpoſitionibus atque lenimentis variata.*

[33] Ibid. Cap. V. Inſania eſt paſſio magna atque tardiſſima, ſuperpoſitionibus, ac lenimentis variata. Et poſt paulo ſubjungit. Nam quod omnis furens ſtrictura afficiatur manifeſtum atque probabile eſt, ex oculis ſanguinolentis, qui capite inlato conſtitutam ſtricturam denunciant: item quod ipſos oculos, atque venas in vultu extantiores æger habeat, totius corporis atteſtante duritie, cum fortitudine propter naturam adveniente, ob ſtricturæ conſenſum.

[34] Idem Celer. paſſ. lib. I. Cap. VIII.

[35] Idem tard. paſſ. lib, I. Cap. VI.

ma) Methodicis erat, constrictionem atque dolorem stricturæ esse accidentia: multorum vero liquidorum egestionem, solutionis esse signum. [36] Inflammationes subinde ab astrictione ortas: interdum vitium mixtum esse. Ponebant enim, Galeno narratore, [37] foraminorum alia rara esse facta, & alia clausa, quas ob res aliquem utroque vitio affici. Quid? quod aliqui asserere minime dubitabant, in uno eodemque foramine & profluvium & astrictionem simul consistere. Qui de mulierum morbis scripserunt, [38] statuebant quoque alios strictura, alios fluxura fieri: illius generis esse menstrua retenta, matricis fervorem, tensionem, inflammationem, tumorem, duritiem & suffocationem; hujus autem mensium lochiorumque fluxum nimium, gonorrhœam, &c. Hæc & similia morborum genera, modo acuta esse, modo longa: & modo increscere, modo consistere, modo minui. Cognito igitur eo, quod ex his est, morbo, putabant, medicinam se nullo negotio facturos. Namque, Celso [39] scribente, hæc pronuntiata habebant. Si corpus adstrictum est, digerendum esse: si profluvio laborat, continendum: si mixtum vitium habet, occurrendum subinde vehementiori malo. Præter hæc aliter acu-

L 5 tis

[36] De hoc affectu non consentiebant inter se Methodici. Etenim veterum Methodicorum alii stricturam hanc passionem vocarunt, velut expressis humoribus atque coactis, in alia venientibus loca eam fieri asserentes: alii solutionem, ut Thessalus manifestat atque ejus decessores, ut Themison. Mnaseas vero & Soranus, cujus sententiam Aurelianus amplectitur, complexam inquiunt esse passionem, nunc strictura superante, nunc solutione. *Idem* tard. pass. lib. II. Cap. VII.

[37] De Sectis. Cap. IIX. §. 19.

[38] Ut *Moschion* Cap. CXXIV. CXXV. & CXXIX. Ut Cleopatra prior., & *Priscianus* Gynæcior. Cap. II.

[39] In Præf. lib. I.

[40]

tis morbis medendum, aliter vetuſtis, aliter increſcentibus, aliter ſubſiſtentibus, aliter jam ad ſanitatem inclinantibus.

LUC. Mihi, communitates Methodicorum mecum reputanti, videtur debuiſſe eos de curatione earum ſigillatim potius, quam univerſe, ut fecerunt, concludere. Concedo equidem aliquando conducibile, ut fluxus coërceatur, & adſtrictum laxetur; ſed non ſemper hoc pacto procedendum, arbitror. Exempli cauſſa. Si quis Gonorrhoea virulenta laboranti, velit medicamentis, fluxum cohibentibus, ab initio mederi, neglecta prius vitiati humoris correctione; nonne is, judicate, præcipitanter ægro facturus ſit perniciem mortiferam? Itidem, ſi cuipiam in variolis ægrotantibus alvum obſtructam laxandi animus eſſet, nonne & idem perpetraret auſum, morte ſine dubio ægri luendum? [40]

VALL. Et tuum & meum judicium utique concordant. Excuſatione autem Methodicus adverſus ejuſmodi objectiones uti poteſt, videlicet tunc temporis, quum a conditoribus ſectæ dicta pronunciata pro-

[40] Convenit nobis cum Celſo de doctrina Methodicorum. Is in Præfat. *Ac ne iſti quidem, ſc. Methodici, intra ſuam profeſſionem conſiſtere ullo modo poſſunt. Siquidem & compreſſorum & fluentium morborum genera diverſa ſunt, faciliuſque id in iis, quæ fluunt, inſpici poteſt. Aliud enim eſt ſanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud dejectionibus, aliud torminibus laborare: aliud ſudore digeri, aliud tabe conſumi. Atque in partes quoque humor erumpit, ut in oculos aureſque, quo periculo nullum humanum membrum vacat. Nihil autem horum ſic, ut aliud curatur: ita protinus in his a communis fluentis morbi contemplatione, ad propriam Medicina deſcendit. Atque in hac quoque rurſus alia proprietatis notitia ſæpe neceſſaria eſt, quia non eadem omnibus etiam in ſimilibus caſibus opitulantur: ſiquidem certæ quædam res ſunt, quæ in pluribus ventrem aut adſtringunt, aut reſolvunt; inveniuntur tamen in quibus aliter, atque in cæteris, idem eveniat. In his ergo communium inſpectio contraria eſt, propriorum tantum ſalutaris.*

[41]

proferrentur, tales morbos medicis incognitos fuisse. Quid? quod redigi queunt ad tertiam morborum classem; ad morbos compositos nempe, in quibus utrumque & strictum & laxum ponebant insimul morbum efficere. Sequebantur itaque heic memoratum paulo ante decretum: vehementiori utpote malo occurrendum esse. Præterea, si quando morbus sanari contumax extiterit, auxilio metasyncriticam curationem invocabant. Metasyncriseos autem vocabulum, quod Cæl. Aurelianus [41] Latine transtulit recorporationem, idem significare, Galenus [42] statuit, ut nomen μεταποροποιήσεως, i. e. exiguorum meatuum status mutationem. Inter Metasyncritica, hoc est, quæ immutant pororum alienam a natura confusionem, numerabant napum, sinapi, thapsiam, pyrethrum, &c. acria, quorum esum voce drimyphigiæ indicabant. [43] Et, quemadmodum Methodici, de natura morborum disserturi, mire vocabula abstrusa, ut dyspathias, atonias, firmitudines, [44] φθοροποιὸς, &c. [45] affectabant: ita etiam

[41] Tardar. pass. lib. II. Cap. III.

[42] De Meth. med. libr. IV. Cap. IV. & de simpl. med. facult. lib. V. Cap. XXIV. describitur facultas metasyncritica, quod ea valeat vitiatum meatuum statum transmutare. Eadem *Ætius* tetr. I. serm. III. Cap. CLXXXV. & *Oribasius*. Synops. lib. I. Cap. XXXIV.

[43] Ita *Scapula* & *Bruno* in Lexicis. *Cæl. Aurelianus* vero vocem tard. pass. libr. I. Cap. I. Salsamentum latine reddit: & Cap. V. habet drimyphagiam esse acriorem cibum ex aqua & capparibus confectum & aceto & sale & cepe.

[44] *Galenus* Meth. med. lib. IV. Cap. IV.

[45] *Dioscorides* lib. VI. Cap. XXXV. ubi is Methodicos, vim lethiferam rerum quarundam negantes, his verbis perstringit. *Sed Methodicos demirari licet, qui mortiferam vim, corporibus illapsam, negotiorum, quæ ipsa facessit, esse caussam diffiteantur, verum rudiuscule nomini attendunt. Nam apud ipsos palam immissa vis φθοροποιὸς id est mortifera, nominatur: φθοροποιὸς autem nullius officii alius esse potest,*

etiam affectabant diligentiam in supervacuis vocabulis, quibus curationem morborum significare omnibus nervis contendebant. Huc pertinent Encolpismus, [46] Enchymatismus, [47] Encathisma, [48] Epipasma, salsa dropax, pessaria, &, nescio, quæ amplius, metasyncriticorum remediorum in numero collocata. [49] Statuebant insuper stalticas, hoc est sistentes seu supprimentes, & constringentes, & contrahentes, & repellentes, & alias hujus generis, facultates. [50] Hinc apud Moschum fit mentio stalticarum cucurbitarum. [51] Localia adjutoria appellabant, quæ extrinsecus parti affectæ applicatur, ut cucurbitæ cum multa flamma applicatio,

rest, quam caussa. Ajunt hæc nomina, μάρσιππος, & ἀνακαλύπτειν, esse reliquis omnibus similia, in quibus partes quædam dictionum non pro virtute, sed nuda enunciatione comprehenduntur. Enimvero quemadmodum in his vocibus μάρσιππον & ἀνακαλύπτειν, partes neque certos, neque principis retinent significatus: sic in hoc verbo φθοροποιεῖν, partis productionis gratia, non pro virtute coaluerunt. Etenim vocabula ejusmodi in se non habere, partes rerum significatrices, sed nuda & simplici pronunciatione esse ficta.

[46] Quandoquidem Cleopatra, I. jubet Encolpismum confici e seminibus, lini, fœnugr. & similibus emollientibus, videtur mihi tale remedium fortassis de eodem genere esse, quod hoc tempore a Medicis aut cataplasma aut fomentum appellatur. Theod. Priscianus habet Cap. 11. Encolpismum fieri ex succo aut ptisanæ, aut fœnugræci aut oleis.

[47] Fiebat etiam ex oleo *Moschion.* Cap. 129.

[48] Erat medicamentum malagmati simile e plantis odoriferis coctione paratum Moschion Cap. 131. Cap. 136. habet Encathisma ex adstringentibus aqua coctis.

[49] *Moschion*, quem Trallianus. lib. I. Cap. XV. nomine Theodori cognominat. Cap. CXXVI. ita scribit. *Postea vero & metasyncritica subjungimus, quæ constant ex salsa dropace, & metasyncriticis cucurbitis, parapte si, fricatione partium, epipasmatis acerrimis, encathismate, & sinapismo.*

[50] *Galenus* harum mentionem facit libr. V. Cap. XXIV. de med. simpl. facult. quas tamen idem haud improbat.

[51] Cap. CXXXVI. Quin etiam memorat cibos stalticos, sub quo genere ei sunt Oriza, lenti-

tio, Dropax, &c. [52] Verumtamen, antequam hæc metasyncritica curatio, quæ plerumque diuturnorum in morborum medicatione solebat usu venire, institueretur, præcedebat ordinario circulus resumptivus, quo ægros, morbo, & dolore debilitatos, reficere conabantur. Interdum etiam eundem, finito circulo metasyncritico, de novo occipiebant. [53] Cæterum decernebant, initio morborum semper utendum esse adstringentibus, non ut caussæ repri-

lenticula, polenta in aceto decocta, & oleo Hispano condita.

[52] *Cælius Aurelianus* tard. pass. lib. 1. Cap. 1. N. Dictis adde rasionem capitis, curcubitas recorporativas, sternutamentum, dropacem communem & compositum. *Moschion.* Cap. 136, cucurbitas, quæ cum abundante igne partibus externis apponuntur, vocat stalticas.

[53] Ut *Circulus resumptivus*, quem Moschion *analepticum* vocat, quemque Methodici in curatione chronicarum passionum crebro usurpabant, penitus noscatur, describenda ea duxi, quæ habet Cæl. *Aurelianus* tard. pass. l. 1. Cap. 1. ubi de Cephalæa agit. Ita Scribit. ,, Est autem *resumptivi cycli* ordinatio formanda hoc modo. ,, Prima die parvo cibo atque ,, aqua nutritus ægrotans, vel si ,, ferre valuerit, ab omni nutrimento abstentus: alia die levi ,, motu erit exercendus atque oleo ,, perungendus; tunc & cibo nutriendus, i. e. ut tertiam panis ,, accipiat partem solitæ quantitatis, quam facile percipere atque digerere solebat, sed panem dabimus limpidum, fermentatum: pulmentum autem ,, ova vel holerum betas, aut ,, cucurbitas vel malvas, aut lapathos aut bulbos, &c. in hac ,, perseverantes qualitate atque ,, quantitate duobus vel tribus diebus juxta virium possibilitatem, ,, quo neque parva dando debilitentur, neque actionibus turbati opprimantur. Tum detracti panis partem tertiam adjicientes pulmentum damus, ,, turdorum, ficedularum, aut ex ,, pullis columbarum vel gallinarum. Tum rursus post tres vel ,, quatuor dies aliam tertiam partem panis adjiciemus & agrestia dabimus pulmenta, ut leporis, aut capreæ, atque ita ,, æquali numero dierum peracto, ,, ultimam partem panis addemus. Pulmentum dabimus ,, porcinum, tenerum ex aqua, ,, vel non curiose conditum ex ,, anetho, & sale. Præterea simili modo erit etiam vini facienda partitio, atque per singulas pulmentorum mutationes ,, adjectio: ac si plus ægrotans ,, bibere, quam damus, voluerit, aquam sumat. Simili etiam ,, modo

primantur, sed ut corpora firmiora, minusque passionibus obnoxia, reddantur. Compressionem namque corporum atque constrictionem, ajebant, corpora efficere solidiora, prohibereque ne eadem morbo tentarentur. Neque enim imminutione tantum morborum incremento resisti; sed etiam se præstare hoc posse, corporibus firmitatem soliditatemque con-

,, modo gestatio atque exercitium, sive motus erit augendus aut minuendus, ad comparationem quantitatis ciborum. Perfecto *resumptivo cyclo* erit ,, *metasyncriticus*, cujusmodi curationem recorporativam latine vertit. lib. 11. Cap. 111. ,, adhibendus, primo ex parte, de hinc perfectus: quandoquidem passio facile revertitur. ,, Prima igitur die erit cibo abstinendus ægrotans: tum alia die ,, parva adhibita gestatione atque ,, unctione corporis, vel si passio ,, permiserit, lavacro, rursum ,, panis dabimus tertiam partem ,, solitæ quantitatis, quam ante ,, initium curæ facile accipere at- ,, que digerere solebat. Pulmen- ,, tum dabimus salsum, assum, ,, vel tostum: dabimus etiam cappares sinapi madidatas, atque ,, oliva ex viridi olivitate messas, ,, quas colymbades vocant, præ- ,, caventes ea, quæ facile caput ,, implent atque gravant, ut est ,, porrum, allium, cepe. Potum ,, dabimus vinum, & si perferre ,, voluerit æger, in iisdem duobus vel tribus perseverabimus ,, diebus: sin minus, secunda ,, die salsamentis admiscemus cerebrum vel piscem. Tunc sequenti die panis detracti par- ,, tem tertiam addimus: pulmentum damus, holus, cerebrum, ,, piscem tenerum, hoc tribus ,, vel quatuor servantes diebus. ,, Tum rursum aliam tertiam ,, partem panis addentes transimus ex mediæ quantitatis materia ad volentem qualitatem, ,, atque in eadem simili dierum ,, numero perseverantes, ultimam ,, partem panis addemus, pulmentum dabimus porcinæ carnis. Sed si multas mutationes ,, facere voluerimus in quatuor ,, partes, medietatem panis dividimus, ut singulas singulos ,, mutationum pulmentis adjiciamus: hoc est, unam mediæ ,, qualitatis materiæ applicantes, ,, aliam volantum, aliam agrestium, aliam porcinæ carnis. ,, Sed ne quid odiosum e quantitate multorum dierum fiat ,, ægrotanti, hoc est, pulmentorum similis oblatio, erit in ,, communi qualitate specierum ,, diversitas varianda, ut quibus ,, diebus salsamentum damus, ,, græci drimyphigiam appellant, ,, ejusdem speciem variemus: ,, nunc ex c. dantes piscem, nunc ,, scarum, nunc cordulam, atque ,, ita in usu mediæ materiæ, quam ,, mesenhylen appellant, nunc ,, turdos, nunc ficedulas, quas ,, milia-

conciliando. [54] Et hæc erat ratio, quapropter haud crebro purgantia præſcriberent, quæ quamquam ſubinde ex uſu ægri judicaſſent, tamen negabant iis peculiarem eſſe virtutem privum corporis humorem abundantem educendi; compertum enim ſe habere, ajebant, humorem, qualis qualis potentia medicamenti excerneretur, non ita in corpore extitiſſe, verum a medicamento ita immutatum corruptumve fuiſſe. [55] Quid?

„ miliacas vocant, nunc columbarum pullos, ac gallinarum. „ Hoc denique etiam in aliis qualitatibus pulmentorum, ſive „ materiarum erit ſervandum. ut „ ejuſdem virtutis pulmenta ſpecierum mutatione varientur. „ Erit præterea pomorum quiddam adjungendum, quod inflare non valeat. Sed tempore, quo porcino utemur, erunt „ etiam olera offerenda, ſolumque id ſervandum, ne modum „ quantitatis excedamus, ſive „ qualitatem rerum datarum. „ Augetur enim oblatio non ſolum ſi plurima fuerint diverſarum ſpecierum, ſed etiam ſi „ plus nutrire valuerint. In omni „ igitur mutatione, hoc eſt tranſitu ex qualitate ad qualitatem, „ prima die oportet curandum „ aquam bibere, adhibita peruntione: in aliis vero diebus „ etiam vinum accipere, & lavacro corpus recurare; ſed non „ omnibus neceſſario diebus: ſiquidem facile caput jugi lavatione ad paſſionis veſtigia revocatur. Similiter autem oportet etiam motus corporis augeri, atque minui. Tunc iſto „ cyclo perfecto erit alius adhibendus, ſolo ex vomitu, detracta drimyphagia, in quo oportet prima die in parvo cibo & „ aquæ potu ægrotantem ſervare: Tum alia die levi deambulatione motum vomitum exagitari ex radicibus raphani vel „ ſimilibus ſpeciebus. Poſtquam „ ægrotans ſatis vomerit, & lavacro & pulmento mediæ qualitatis uſus fuerit, tum poſt duos „ vel tres dies cæteras cycli partes adhibemus. Et ſi æger ingraveſcentem vomitum & drimyphagiam perferre potuerit, „ audemus tunc integrum atque „ perfectum cyclum metaſyncriticum adhibere, ut initium a „ vomitu ſumentes drimyphagiam jungamus, ac deinde per „ cæteras cycli materias decurramus. Hiſce ſubnectit varia extrinſecus capiti applicanda, quæ localia adjutoria appellat, vide paulo ante no. 52.

[54] *Galenus* de optim. ſect. Cap. XXVII. §. 49.

[55] *Galenus* contra Julianum Cap. XIII. exhibet argumentum quo Theſſalus adverſus dogmaticos uſus eſt: „ Athletam, *ſcripſit*, quem volent capiamus „ bona præditum habitudine, „ naturaliterque ſe habentem. „ Huic bona cum inſit in corpore

Quid? principes diſciplinæ inter ſe quandoque diſſidebant. Ita Themiſonem, lethargicis potionem ex aloe dare, jubentem vituperat Soranus; eamque noxiam eſſe ſtatuit. [56] Ita eidem Themiſoni, ablutionem frigidæ in lethargo, vitio vertit Aurelianus; quoniam ea non patentiores faciat, ut ille credebat, ſed denſet, vias. [57] De cætero, quantum ad ſanguinis miſſionem pertinet, non adeo ſcrupuloſi Methodici erant, velut Aſclepiadis æmuli, qui volebant climatum diverſitatis rationem eſſe habendam; ſed ſtatuebant contra, pleuriticorum, v. gr. venam, ſtrictura cogente, ſemper incidendam. [58] Solenne adhæc habebant

„ re materia firmaque, medicamentum exhibemus, quæque „ excernuntur ſumme corrupta „ oſtendimus. Unde colligimus „ nemine qui iis contradicere „ queat reperto, cum quæ nunc „ excernuntur acerrima ſimul ac „ corrupta, antequam medicamentum exhiberetur, talia athletæ non adeſſent, bona enim „ is habitudine erat, nihil aliud „ nobis reſtare dicendum, quam „ utraque hæc a medicamento „ fieri: primum quidem materiam ab eo in corruptelam verti, deinde etiam excerni, ſive „ per vomitum id ſive per alvum „ fiat.

[56] Cæl. *Aurelianus* celer. paſſ. lib. II. Cap. XXI. Quare autem Soranus ejuſmodi potionem noxiam habuerit, hanc affert Aurelianus rationem. „ Forſitan „ inquit ob nimiam ſtricturam „ retinetur, & non ſolum nihil „ egerit, verum etiam ipſa remanet. Credibile autem ad „ ejus medicamenti ſtomacho „ effectum ſenſum, accurrere „ materiam, ac deinde ad membranas & caput recurrere, quod „ per vias ſtomacho vicinum „ eſt, & ad rapienda, quæ ſunt „ ſumma facultate, aptiſſimum „ ob tumoris fervorem.

[57] *Ibid.* „ Quid igitur prodeſt frigidæ ablutio, quæ ſtationem atque torporem viarum „ excludere putatur, ſi neceſſario denſitas magis acquiſita „ ægrotantem opprimere perſpicitur. Ita corpuſcula, quorum „ ſtatione viarum obtruſionem „ factam exiſtimat, Themiſon „ ſc. facile utique tranſire vel reſilire poſſunt, ſi capacitas exitum dederit, in quam veniſſe, „ vel ex qua exiſſe videntur. Huic „ autem rei perficiendæ frigida „ repugnat: denſat enim atque „ conducit vias.

[58] Idem d. lib. Cap. XXII. Soranus hoc pacto argumentatur. „ *Quærendum inquit, utrum Aſclepiades proprietate regionis noceri ſuſpicatur eos, qui fuerint in*

bant ægrotantibus aliquibus tridui inediam, quam diatriton vocabant, inventum hoc erat Theſſali, injungere: quarto autem & ſequentibus diebus, modice alimenta miniſtrabant. [59] Generatim enim omnium paſſionum ſtrictura laborantes minus cibabant. Convenire quippe, ajebant, cibi parvitatem, parvitatem denſitati: ſiquidem corpora minus exhalare. E contrario ſolutioni uberiorem cibum largiuſve alimentum competere: quia id propter crebras excretiones, vel plurimas exhalationes, celerius inſumi. [60]

Luc. Subit cogitatio animum, qui fieri potuit, ut ſecta Methodicorum per pauca modo ſecula durarit, cum tamen adeo occupata fuerit in explicandis morborum cauſſis, juxta & in methodo medendi ſecundum rationem inſtituenda. Neque vero cauſari aliquis poteſt, Methodicos fuiſſe genus hominum rude, quia generalia tantum dediderunt docueruntque artis præcepta, brevitate temporis a tironibus addiſcenda. Namque, vos mihi aſſenſuros, perſuaſum habeo, non optima eſſe, quæ fuſe ac prolixe: ſed quæ breviter & perſpicue, docentur. Proinde concludendum ex dictis eſt, interitionem ſectæ adeo inclytæ, non ignorantiæ, non dogmatibus irrationalibus, quæ plena futi-

M

in ea phlebotomati pleuritici, an vero proprietate paſſionis: ex quibus ſi primum putat, hoc eſt regionum proprietate, vexari omnes oportuit, non ſolum pleuriticos, verum etiam ſynanchicos, & qui fuerint plebotomati in curatione, & epilepticos etiam, quos phlebotomandos imperat aptiſſime. At ſi ſecundum, i. e. proprietate paſſionis vexari putat, non apud Romam ſolum phlebotomatos pleuriticos, ſed in omni regione noceri debuit indicare.

[59] *Galenus* Meth med. lib. IV. Cap. IV. Celſus tamen. libr. III. Cap. IV. auctor eſt non Theſſalum ſe juniorem, quem fortaſſis non noverat, ſed Aſclepiadem, ubi ægrum triduo per omnia fatigaſſet, quarto die cibo deſtinaſſe primum; cum plerique ex antiquis tardius darent ſæpe quinto, ſæpe ſexto.

[60] Ita Cæl. *Aurelianus.* Celer. paſſ. lib. I. Cap. XI. vide etiam *Galenum* de optima ſecta. Cap. XXIV. §. 43. & 44.

futilitatis modo essent; sed vicissitudini temporum, adscribendam esse duntaxat. Animus mihi præsagit, fore, ut etiam recentissimornm medicorum placita tandem aliquando inveterascant. Quid? inveterascent? Imo, quando pensito quot & quantas interpolationes, mutationesque placitorum, memoria mea in Medicina factas, rapior Hercules admiratione, quod arte Apollinea vix ulla ars sit inconstantior, atque mutabilitati magis obnoxia: atque adeo pene ulla ab artis professoribus sit hypothesis invenienda, quam perpetuare possent.

DIALOGUS. IX.

De Doctrina Hippocratis.

Vadenti mihi deliciarum mearum, VALLANI, ad ædes, peropportune obvios se dediderunt BURMANNUS atque RELANDUS. Fortassis, inquam, eo vos, quo ego, tenditis, ad domum scilicet hic nobis vicinam.

Belle conjectum, inquit RELANDUS. Nudius tertius enim collegæ nostro, nos invitanti, polliciti sumus, fore, ut eum hodie invisamus. Eamus itaque intro, en fores opportune apertæ.

Introeuntibus nobis occurrebat VALLANUS. Salvebitis a me, inquit, in tempore venistis, jam vacat mihi esse confabulatori, triclinium hoc intrate, assidete apud carbones, incipit frigescere. Annuebamus, focoque assidebamus. Primum inter nos fari *Burmannus* occipiebat.

Mihi depræsentiarum, inquit, Petronii satyricon edenti, in mentem venit ridiculi Trimalchionis, Medicum inter & Numularium, supinioris insulsæque comparationis: memoratorum utpote artificium secundum literas esse difficillimum. Medicum eo putat,

tat, quia ſcit, quid homunciones intra præcordia ſua habeant, & quando febris veniat: Nummularium autem, quia per argentum æs videt.

Licet ſtoliditatem Trimalchionis, inquit *Vallanus*, aſperner, imaginariam ejuſdemque eruditionem non magni faciam; confitear tamen, neceſſe eſt, eundem, in quantum ad Medicinam pertinet, ex ſententia medicorum dixiſſe. Quid? quod jampridem ante Trimalchionem deliciæ meæ, Hippocrates, artem longam, & haudquaquam cito addiſci poſſe, profeſſus eſt: cauſſatur autem inſtabilitatem corporum, ratione ſexus, ætatis, tempeſtatis, aëris, &c. alio atque alio modo ſe habentium. Quibus poſitis ſequitur, Medicinam, quæ quondam profuit, in eodem affectu obeſſe nunc poſſe, quod, utinam! qui medici id ætatis cluunt, obſervarent, non adeo præcipitanter, ut aſſolet quotidie, neque præpoſtere, ægrotanti Medicinam facerent.

Non rationales, inquit *Relandus*, ejuſmodi medici ſunt, ſed agyrtarum ac muliercularum noſtratium more agunt: imo ſimiles ſunt iis medicis, qui olim inclytum Heraclitum, aqua intercute laborantem, curare aggreſſi ſunt; de quibus Heraclitus in Epiſtola ſcribit, non eos, ſed fortunam, ægrotantes curaſſe. [1]

Tum ego. Quandoquidem, inquam, hic mentio fit medicorum rationalium, diſſeramus paululum, ſi vobis allubeſcit, de iis, deque eorum placitis.

 Tu

[1] Lubinus aliquas veterum epiſtolas, in unum faſciculum collectas, edidit, in quarum una, Heraclitus narrat Amphidamanti ſe medicos de aqua intercuti, qua æger erat, interrogaſſe, quomodo ex humore ſiccitas fieret: *Illi vero*, ſcribendo pergit, *cum non intelligerent, quid quærerem, tacebant, de propria ſua ſcientia dubitantes. Ibi vero cognovi, quod alios etiam non ipſi, ſed fortuna curaſſet, impii illi, Amphidamas,* *qui*

Tu servas iterum, inquit *Relandus*, tuum solenne, tu non potes non, quin nos disputationibus negotiisve molestis implices.

Ioculare istud quidem, inquam, quasivero idem reciprocare non valerem. Tu te amantissimus es disputationum, & lætaris mire, si modo quispiam aliquid controversiosum ad dirimendum protulerit.

Interfabatur *Vallanus*. Oportet, inquit, ut ego litem vestram dirimam, quam me non melius posse, arbitror, quam si judicavero, vos natura non multum diversos esse. Sed ad propositum respondebo. Rationales medici, interdum logici, subinde dogmatici nominati, proponebant hæc quatuor scitu necessaria, ut (1) abditarum & morbos continentium caussarum notitiam; (2) evidentium; posthæc (3) etiam naturalium actionum, & (4) novissime partium interiorum. Disconveniebat inter rationales & reliquarum sectarum sectatores, quod hi abditarum caussarum, actionumque investigationem, nec non partium internarum cognitionem, contenderent supervacuas: illi contra necessarias ducerent. [2] Rationalis sectæ & auctor & Princeps habetur Hippocrates Cous. Post hunc celebres fuere Diocles Carystius, Praxagoras, Herophilus, Erasistratus & complures alii.

Nonne, inquit *Burmannus*, Dogmatici quoque appellabantur Tribonici? Memini, ni fallor, me hoc nomen in Galeno legere.

Recte mones, inquit *Vallanus*, sed a Menodoto, Em-

qui artes, quas non habent, mentiuntur, & curant illos, quos non norunt, & homines sub nomine artis interimunt, & naturam & artem injuria afficientes. Turpe profecto est ignorantiam profiteri, turpius autem scientiam, quam quis non habet.

[2] De his vide *Celsum* in Præfat. lib. I. *Galenum* in introd. Cap. II. & III,

Empiricæ ſectæ profeſſore, ſarcaſmo ita appellati ſunt, quaſi qui tribones nominari non mererentur: quia experientiæ non crederent, ſed potius rebus abditis ac ignotis ſtuderent. Tribonem enim antiqui vocarunt, qui in aliqua facultate longo ſe uſu exercuerit, ut in ea jam perfectus videri poſſit. [3]

At tu, inquit *Relandus*, modo memoraſti Hippocratem rationalis ſectæ conditorem, eundem itaque forſitan putas primo cauſſas morborum obſcuras inveſtigaſſe, cum mihi complurium, Hippocrate antiquiorum, Philoſophorum placita perlegenti contrarium videtur. Pythagoras, Empedocles & alii Sapientiæ Profeſſores, quique inſimul Medicinæ operam navabant, cauſſas morborum obſcuras, cum de Medicina ſciberent, ſtatuerunt, deque iis plurifariam diſſeruerunt. Quid? Heraclitus, cujus paulo ante memini, quique tempore Darii Hyſtaſpis vixit, [4] quique Hippocrate auctor vetuſtior, cum Amphidamanti his verbis fere ſcriberet, laboramus morbo hydrope: adeo, ut quicquid in nobis ejus virtus morbus ſit. Exceſſus caloris, febris: exceſſus frigoris, paralyſis: exceſſus ſpiritus, ſuffocatio: meque jam morbus humore abundat, & poſt paulo, pergit: & in univerſo humida ſicca, calida frigida redduntur; nonne cauſſas obſcuras potulit, morbum, quo laborabat, explicandi ergo?

Tum *Vallanus*. Non inficior, inquit, priſcos Philoſophos abditas morborum cauſſas omnimodis indagaſſe. Imo Hipporates meus in libro de priſca Medicina, nec non alibi, [5] majorum ſuorum decreta

[3] Ita *Galenus* de ſubfigur. Empir. Cap. VIII.

[4] Ut habet *Diogenes* Laert. lib. IX. Cætera idem auctor tradit varia priſcorum philoſophorum ratiocinia de cauſſis tum ſecundæ tum adverſæ valetudinis.

[5] Ut libr. I. De Diæta, item de natura hominis, &c.

[6] Ita

ta ipse confutans, memorat quaternarium elementorum, ut & eorundem qualitates primas, quæ a Medicis plerumque inter morborum caussas absconditas haberi solent, injuste a veteribus ab antecessoribus suis, morborum caussis annumeratas. Quam confusationem, concedo, non instituisset, nisi majores ejuscemodi morborum explicationes memoriæ mandassent. Cæterum elicis consequentiam ex dictis meis, eandemque mihi imputas: cum tamen mea sententia longe alia, ac tu existimas, est. Dixi equidem medicorum Disciplinæ rationalis auctorem, vel principem fuisse Hippocratem, quod, velim, ita intelligas. Hippocratem Coum, primum ex omnibus memoria dignis Medicinam ab studio Sapientiæ separasse, & illam ad peculiarem disciplinam redegisse: [6] Primum fuisse, qui medendi præcepta clarissime, Plinio teste, [7] condidit: cum antea nihil, nisi quod confusum atque abstrusum in Rationali Medicina, traditum esset. Sin vero tecum reputas Hippocrati epitheton auctoris Medicinæ Dogmaticæ non competere, tamen non inficias ibis eundem jure merito principem, qui Medicinam veterum instauravit interpolavitque, appellari.

Quandoquidem, inquit *Relandus*, vobis Medicis in usu est Hippocratem miris laudibus celebrare, eidemque varia epitheta imponere: modo enim a vobis appellatur Cous noster, modo senex noster, modo divus Hippocrates, & nescio, quæ plures hujus generis nomenclationes sunt; sciendi itaque percupidus, quænam ejus dogmata decretave sint.

Liceat interpellare, ait *Burmannus*, quod longe celeberrimus in arte Medica fuerit Hippocrates, atque

[6] Ita *Celsus* in præfat. lib. I.

[7] Hist. nat. lib. XXVI. Cap. II.

[8] Pli-

que dignus, ut honorificentissime appelletur. Græcia illi pares, quos Herculi, decrevit honores, quoniam venientem ab Illyriis pestilentiam prædixit, & discipulos ad auxiliandum circa urbes dimisit: [8] item, quia exacta scripta de arte Medica edidit, quibus perfecit, ut multi essent Medici, qui ægros servare possent. Posthæc, quod recusasset honores & munera Regis Persarum, communis Græciæ inimici, quæ dare promisit, si ejus exercitum, morbo pestilenti immisericorditer afflictum, curatum veniret. [9] Jure igitur merito posteritas Hippocrati, observantia meritisque suis Græciam sibi universam devincienti, ejusmodi præconium tribuit.

Hoc loco *Vallanus*. Et gaudeo, inquit, de Hippocrate, Medicinæ Principe, [10] vos bene sentire. Quantum autem spectat ad doctrinam hujus viri, cujus paulo ante *Relandus* meminit, sciatis velim, complures admodum fuisse, qui ejus doctrinam interpretati sunt, atque commentarium de hac confecere. Verum, siquidem eorum scripta nimis prolixa, ut a vobis, aliis scientiis operam dantibus, possint perlegi, non supervacaneum duxi, si doctrinam Hippocratis compendifecero, ita, ut multa eorum, quæ ad Physiologiam & ad Pathologiam morborum pertinent, a vobis absque ullo negotio memoriæ mandari possint. Cætera, ut signa, ut prædictiones, ut curationes morborum, quia multa, & prolixam requirunt dictionem, missa impræsentiarum faciam. Sed ad rem. Hippocrates Medicinam nihil aliud esse, dixit, quam appositionem & ablationem: appositio-

M 4

[8] Plinius. lib. VII. Cap. XXXVII.

[9] Vide Decretum Atheniensium, quod exstat in calce operum Hipp.

[10] Quo titulo eum Plinius. H. n. libr. VII. Cap. LI. decoravit.

[11]

ſitionem, quæ deſunt: at ablationem, quæ exuperant. [11] Hanc artem, ſtatuit, jampridem extitiſſe: neceſſitatem autem homines coëgiſſe invenire & inquirere Medicinam, quoniam obſervarunt ea, quæ ſanis ex uſu fuerunt, ſubinde ægrotis male ceſſiſſe. Veterum tamen Medicinam, quamvis non ſit exploratæ rationis, ideo noluit eſſe rejiciendam, ſed, quia propinqua ſit recto, admirari oportet, quod ex abyſſo ignorantiæ complura ſint eruta, inventaque, quæ poſteri probe & recte, & non a fortuna aut caſu, adinventa, comprobarunt. [12] Inprimis vero obſervanda eſſe juvantia & lædentia & conſuetudines, & occaſiones. Etenim horum gnarum, cenſet, minime fortunam reſpicere, ſed eum & ſine fortuna auxiliante recte facturum. Quippe tota Medicina conſtans ac firma, & doctrinæ optimæ in ipſa compoſitæ: proinde eam haudquaquam fortuna indigere; Fortunam namque ſui juris eſſe, & optatis ad eam pervenire neminem poſſe. [13] Suadet præterea Medico, ut abſtineat a verborum controverſiis, juxta & ab inanibus quæſtionibus, quales tunc temporis circa præparationem, & exhibitionem Ptiſanæ uſu venerunt: ſiquidem majores hujuſmodi apinis ac tricis nunquam immoratos fuiſſe: & deinde, quamvis ab aliquo proponantur, difficulter explicari poſſe: &, quod maximum eſt, vulgo, auditis lectiſve ejuſcemodi ſubtilitatibus, occaſionem calumniandi deridendique artem ſuggeri uſque adeo, ut nullam omnino Medicinam putet. [14] Hippocrates inſuper flocciſacit medicorum quorundam, ut & Sophiſtarum opinionem, ſtatuentium, Medicinam ad cogno-

[11] Libro de flatibus.

[12] Libro de priſca Medicina.

[13] Libr. de locis in homine.

[14] De victus ratione in morb. acutis.

[15]

cognoſcendum eſſe impoſſibilem, niſi prius aliquis noverit, quid ſit homo, quomodo primum factus, quomodo compactus: verum hoc ſcitu magis neceſſarium exiſtimat. Naturam videlicet, & quo pacto homo ad ea, quæ conmeduntur ac bibuntur, comparatus ſit, & quid mali cuique corpori ab unoquoque edulio vel potu importetur. Non ſufficit dixiſſe caſeus v. g. eſt malus cibus, quia affatim comeſtus dolorem corpori importet, ſcire hoc & vulgus; potius medico incumbere, ut inveſtiget, qualis generis dolorem, & quare hunc, & cuinam hominis parti interne afferat cummaxime? Boni præterhæc medici eſſe cognoſcere cujuſmodi affectus homini propter facultates ac potentias, & qui propter figuras accidant adveniantque. Plurima autem genera figurarum eſſe, quarum alias eſſe cavas: alias ex amplitudine in arctum coactas: alias expaſſas: alias ſolidas & rotundas: alias latas & penſiles; alias extentas: alias longas: alias denſas: alias raras & hiantes: alias *ſpongiæ inſtar* ac molles. Facultatem vero eſſe; humorum ſummas vires, ſummumque robur noſſe, quid ſinguli ipſorum in homine perficere queant, & quas cognationes inter ſe mutuo habeant. Nempe an dulcis humor in aliam ſpeciem mutetur, atque id non a temperamento, ſed ipſe deſciſcens & immutatus ab eo, qualis primum fuerat, amarus, aut ſalſus, aut acerbus, aut acidus. Sit Exempli gratia acidus. Humor igitur acidus, reliquos potentia præcellens, maxime erit incommodus. Reliquorum eadem conditio eſto, excepto dulci, quem omnium homini convenientiſſimum exiſtimat. [15]

At enim, interfabatur *Relandus*, Philoſophatus ne eſt Hippocrates, & ſtatuerit ne quædam rerum principia,

 cipia,

[15] Hæc hauſi hinc inde e libr. de veter. Medicin.

* De

cipia, vel elementa, quem admodum id plerisque veteribus Sapientiæ Professoribus erat in more positum.

Enimvero, inquit *Vallanus*, posuit, sed non uno modo; an nunc hæc discrepantia auctoris inconstantiæ, an incuriæ, qui librum descripserunt, an ignorantiæ eorum, qui de ejus scriptis commentarium confecerunt; * an malignitati aliquorum, sua scripta titulo Hippocratis edentium, tribuenda, incertum. Quantum ad me pertinet, quæ posteriori loco dicta, ea potius credo. Sed, ut ad propositum veniam, sciatis Hippocratem stautisse ex igne & aqua oriri omnia, tam animalia, quam quæ e Tellure proveniunt, & ea ex dictis augmentum seu nutrimentum capere: quin etiam cum intereant, in hæc iterum secerni resolvique. Igni adscribit vim omnia per omnia movendi: Aquæ vero potestatem omnia per omnia nutriendi. Utraque hæc principia tum aliis omnibus, tum mutuo sibi ipsis sufficere: adesse insuper igni calorem & siccitatem; aquæ vero frigus & humorem. Quibus plurifariam inter se mixtis temperatisve oriri, separarique multas omnigenasque formas atque species & seminum & animalium, nihil simile nec visu nec facultate se inter habentium. [16] Alibi Hippocrates in hanc disputat sententiam. Id scili-

* De his conqueritur *Galenus*, in libr. Hippocr. qui quæ in Medicatrina fiunt. Comment. 1. in prologo: quod aliqui sint, qui heri ac nudius tertius commentaria conscribant, omniumque Hippocratis librorum peculiarem quandam editionem faciant, quos inter esse etiam Dioscoridem, & Artemidorum, cognomine Capitonis. Hos, ait, circa veteres lectiones multa innovasse. E diverso laudat diligentiam fidelitatemque quatuor veterum explanatorum, quorum duos, ut Zeuxin, ut Heraclidem, in omnes Hippocratis libros commentaria confecisse: de aliquibus modo, Bacchium & Asclepiadem, fuisse commentatos.

[16] De Diæta libr. I. & II. *Ex igne & aqua omnia constituuntur & animalia & a terra nascentia, & ex his augescunt, & in hæc secernuntur ac resolvuntur.*

(17)

ſcilicet, quod calidum vocatur, immortale eſſe, cuncta intelligere, & videre, & audire, & omnia tum præſentia tum futura ſcire. Quadripartitum hoc eſſe: plurimum ejus, cum turbata eſſent omnia, in ſupernam ſeceſſiſſe circumferentiam; eſſeque id ipſum, quod veteres æthera vocarunt. Secundam partem infernam, appellari terram, frigidam hanc & ſiccam multiſque obnoxiam motionibus, cui quoque multum calidi ineſſe. Tertiam partem, aërem puta, medium occupaſſe locum, eſſe eundemque natura calidum & humidum. Quartam tandem partem proximum terræ locum cœpiſſe, humidamque hanc ac craſſiſſimam exiſtere. De cætero, inter qualitates primas, duas magni momenti arbitratur, calidum utpote & frigidum. Huic tribuit facultatem congelandi: illi autem primo diſſolvendi, ſin vero diu durarit, exſiccandi potentiam adſignat quoque. Præter hæc ſedem cuique peculiarem in homine eſſe; frigidi ac glutinoſi metropolim, arbitratur, cerebrum: calidi vero, pinguitudinem quamvis eſſe. [17] Verum enimvero, utcumque hæc ab Hippocrate poſita in libro tamen, cui titulus eſt de veteri Medicina, eos erraſſe, ait, qui principium cauſſæ tum morborum tum mortis vel unum, vel duo; vel & quatuor qualitates primas, ſtatuerunt. Affert autem Cous argumenta e praxi Medica petita, quibus delumbat illorum hypotheſin. Hoc pacto fere argumentatur. Si calidum eſt aut frigidum, aut ſiccum, aut humidum, quod hominem lædit, oportet recte medentem auxiliari, dum calidum in frigidum, frigidum in calidum, & cætera in qualitatem ſibi contrariam, permutarit tantum; at quia id non evenire, ſiquidem unumquodque ſimplex exiſtens tali vi non

[17] Libr. de carnibus,

non præditum; in confiderationem idcirco venire debere, quod in unoquoque forte & humana natura potentius fit, quodque non potuerit fubjugari. Hoc ipfum non modo Hippocrates, verum etiam anteceffores fui exiftimarunt hominem lædere, atque id ipfum auferre vel corrigere adnixi fuere. In numero autem rerum fortium, hominem lædentium, collocarunt amarum, falfum, dulce, acidum, acerbum, fluidum & fimilia, hinc inde in homine demonftranda. Hæc nunc, fi recte invicem temperata, in cauffa effe, ut homo fit incolumis: ex adverfo, fi quod fuperarit, id auctorem inftantis morbi effe. Quod fupereft, nec calidum nec frigidum aptum ut craffefcat aut putrefcat, qualia effecta in corpore humano fieri, ac fæpe fæpius nos contueri: neque eafdem qualitates primas auctores febrium, fed amarum, fed falfum & cætera, quæ in numero qualitatum fecundarum habentur, in culpa effe. Ejufdem namque naturæ, five idem effe, amarum ac calidum, acidum ac calidum, falfum ac calidum, & fexcenta alia. Frigidi porro, qualitatibus fecundis juncti, eandem conditionem effe. [18] Si nunc fcire aveatis, ubi locorum potentiæ memoratæ Hippocratis fint? Habete eundem ftatuiffe, ineffe in terra & acidum, & amarum, & dulce, & falfum, omnigenum. [19] Quod reftat de interitu corporum dicendum, antefignanus Medicinæ Dogmaticæ putat, nullum omnino corpus perire, neque fieri, quod prius non fuerit. Allucinari eos, qui putant, quicquid ex Orco in lucem auctum, generari: quicquid vero ex luce in Orcum imminutum, perire atque corrumpi. [20] Generari enim & perire fignificare idem ac commifceri

[18] Hæc itidem excerpfi e lib. de vet. medic.

[19] Libr. de natura hominis.

[20] De Diæta lib. 1.

ſceri & ſecerni. In generatione enim fieri rerum primarum mixturam, congregationem, unionem: contra in interitu vel corruptione compoſitorum corporum ſecretionem, diſſolutionem, disjunctionem modo memoratarum evenire. Nempe ita animalia & pleraque omnia eſſe natura comparata, ut generentur, ut occidant jugiter. Enimvero, homine moriente verbi gratia, ſuum quodque rurſus in locum ſecedere disjungique: humidum utpote ſe iterum humido, ſiccum ſicco, calidum calido, & frigidum frigido aſſociare, conjungere, unire. [21]

Hoc loco interponebat *Relandus*. Generalibus, inquit, amabo, ſuperſede, ſingularia, quæ ad hominem ſpectant, declarare perge.

Varium, inquit *Valanus*, & mutabile, & abſtruſiorum diſputationum ſemper ferax fuit ingenium humanum, quod vel inde liquet, quod temporibus Hippocratis quoque fuerit magna quæſtio, quid eſſet homo. Meliſſus aliique ſtatuerunt unum eſſe hominem. i. e. ab uno elemento ortum, Alii putarunt ex igne, alii ex aëre, alii ex aqua, alii denique e terra eum conſtare tantum. Alii iterum cenſebant hominem nil niſi ſanguinem: alii bilem: alii pituitam tantummodo eſſe. Jam quomodocunque id unum aliquis perceperit, cogi tamen id ipſum a calido & frigido, ideoque id ſpeciem & vim primigeniam mutare, opinati ſunt, fierique & dulce, & amarum, & album, & nigrum,& ſimile quid. At Hippocrates tales opiniones contradixit damnavitque, & ſtatuit contra, hominem nunquam doliturum, ſi unico principio conſtaret: nihil quippe eſſe unde doleret; ſin vero doloribus torqueatur, neceſſe etiam eſſe, quod ipſi medeatur eſſe unum: atqui complura exiſtere, quæ medeantur: com-

[21] De natura hominis.

complura itidem, quæ vel calefaciendo vel refrigerando vel humectando vel ſiccando morbos pariant; concludit igitur, quia tot morborum totidemque remediorum diverſorum genera, hominem neutiquam ab uno Principio ortum; quod & inſuper generationem cujuſvis animalis indicare, quæ citra admixtionem alterius rei fieri non poſſe, niſi qualitates primæ debito modo temperatæ fuerint. [22] Cæterum, quæ ad generationem hominis pertinent, arbitratur Hippocrates, genituram a ſingulis corporis membris procedere, a ſanis ſanam, a morbidis vero morboſam, fierique inde ut ex calvis calvi, ex cæſiis cæſii, gignantur. Eadem reliquorum ratio eſto. Semen autem genitale putat utrique ſexui duplicis generis eſſe: alterum a quo maſculi, alterum a quo fœmellæ, gigni; illud forti, hoc vero debile, dotatum indole. In coeundo itaque, ſi ambo maſculum ſemen, hoc eſt validius, excreverint: ſeu, ſi hoc ſaltem illud debile vel quantitate vel potentia ſuperaverit, generari tunc puerulum: ſin vero contra, atque dixi, fuerit utriuſque genituræ mixtio, puellam. Hiſce hypotheſis loco poſitis perſuaſum inſuper habet, mulieres, ſi quando diæta humida & frigida uſæ fuerint, parituras tunc puellas: exadverſo, ſi calida & ſicca, puerulos. Ut autem parentes ſui voti compotes fiant, neceſſe eſſe, ut non modo fœmina, ſed etiam vir alterutram diætam obſervet. [23]

Vah egregium conſilium! interpellabat *Relandus.* Nunc

[22] Ibidem. vide etiam *Galeni* commentarium in hunc librum §. 3. & ſeq. Quod vero ad opinionem Meliſſi pertinet, putat Galenus hunc virum ſubſtantiam quandam communem fuiſſe commentatum, quaternis ſubjectam elementis, a generatione corruptione liberam, quam poſteris ὕλην ſeu materiam vocarunt.

[23] De aere aquis & locis. libr. 1. de diæta. & libr. de genitura.

[24]

Nunc demum intelligo, quam ob caussam mihi mea uxor duas peperit filias. In posterum & ego & uxor, abjecta omni cunctatione, corpora nostra curabimus diæta Hippocratica, ut nobis tandem filiolus fiet.

Tum *Vallanus*. Quod felix, faustumque, inquit, tibi tuæque conjugi sit! Tu non amplius joculabere, si ad captum experimentum ita, ut desiderastis, evenerit. Sed in viam. Prolixe Hippocrates philosophatur, quomodo singulæ corporis partes sint factæ. Eo disquisitio ejus est loci, ut credat, ossa originem suam debere pinguedini terræ, & modico humori, a calore utrimque exsiccatis: nervos plurimo glutinoso atque frigido pauco: membranas modicæ pinguitudini, & plusculo glutinosi. At vero renes hoc pacto productos, censet: nimirum parum glutinosi, parum calidi, multum frigidi conclusum, & ab hoc congelatum fuisse, evasisse inde durissimum viscus. Eandem carnis cæterarumque partium, ait, rationem esse. [24] Quantum vero pertinet ad cujuscunque corporis humani principium, negat ei ullum competere; sed cuique idem principium eundemque finem esse, perinde ac circulo, cui etiam neutrum dictorum esse. [25] Ita comparatum natura etiam esse, ut venarum undiquaque per universum corpus dispersarum, neque initium neque terminationem, pariter ac de circulo jamjam dictum, rimari potuerit. [26] Inter partes corporis tres numerat, quæ manifeste trahant, quæque plenæ sint attracti humoris. In hoc numero autem sunt ipsi vesica, caput, & uterus. [27] Cæterum valetudinem corporis nostri sustentari, triplicis generis nutrimen-

[24] De carnibus. libr.

[25] Libr. de locis in homine.

[26] Libr. de ossium natura.

[27] Libr. de veteri Medicina.

mento, cibo puta, potu, atque ſpiritu vel aëre. [28].

Liceat interfari, inquit *Relandus*, eſtne Hippocrati honeſta opinio de mente? Utrum copoream an in corpoream ſtatuit hanc?

Tum *Vallanus*. Equidem, inquit, Hippocrates alicubi [29] dicit, in hominem irrepere animam, ignis juxta & aquæ temperamentum habentem, eandemque eſſe partem corporis humani; Verum, ut ingenue fatear, non aſſeveraverim Coum heic loci mentem indicare, quod autem ſpectat ejus ad ſedem, tunc alio in loco [30] ſcribit, mentem hominis in ſiniſtro cordis ventriculo inſitam, & reliquæ animæ imperare. Eandem, judicat, non alimentis quibuſcunque a ventriculo mitigatis, ſed pura & illuſtri ſubſtantia, a ſanguine ſecreta, nutriri. Quibus poſitis, facili negotio liquet, mentis naturam, Hippocrate auctore, corporatam eſſe. De cætero opinatùr Hippocrates, inter omnia, quæ in corpore ſunt, nihil magis ad bene intelligendum vel prudentiam conferre, quam ſanguinem: eo enim in eodem vigore tenoreve perſiſtente, conſiſtere & prudentiam: con-

[28] Spiritus enim qui in corporibus ſunt, flatus vocari, qui vero extra corpora exiſtunt, eos aërem. Hunc ſane maximum eſſe omnium, quæ corpori cuipiam accidunt, & auctorem & dominum. vid. libr. de flatibus.

[29] De Diæta libr. 1. & de in ſomniis. Anima vigilat, & quum corpori inſervit, in multas partes diſtributa, non ſui juris eſt, ſed ſuam cuique corporis parti, pro munibus ſuis fungendis portionem mittere. Quieſcente enim corpore, ait, animam in motu eſſe, perficere omnes corporis actiones. Equidem corpus dormiens non ſentire, ipſam vero animam, quoniam vigil corporis moderator, eadem fere in ſomnio audire, videre, tangere, animadvertere, perinde ac ſi corpus vitam inſomnem duxerit.

[30] Libr. de corde, adſumere autem alimentum ex proxima ſanguinis ciſterna, radios ſuos eo immittens & depaſcens.

(31)

contra, si aliter fuerit. [31] Delirare porro hominem, Bile intra Massam sanguineam ingrediente, eidemque alienum motum serosamque indolem, atque majorem calorem conciliante, & hanc esse caussam quapropter phrenitici, aliique febrem habentes, sæpenumero delirent. In desipientia vero melancholicorum vitiosum existere sanguinem ob admixtam bilem & pituitam: [32] & in temulentis per ebrietatem aucto repente sanguine percelli animum, & in animo intelligentiam, quas ob res tunc ebrios præsentium malorum oblivisci, & nil nisi jucunda imaginari sibi. [33] Posthæc diversitates plagarum telluris esse in caussa, ut homines aliis atque aliis præditi sint moribus. Europæ videlicet incolas præ Asiaticis iracundiores, audaciores, bellicosiores. Rationem esse in promptu, quoniam quævis anni tempora propemodum sibi æqualia, & non ingens discrimen qua calore qua frigore quotannis observari; quocirca accidere, ut mentes neque stupore percellantur, neque corpora validæ transmutationi obnoxia sint. Etenim ab his, vero simile esse, iram exasperari, cognitionemque & calorem multo magis excitari, quam si quis in eodem statu semper permanserit. [34]

Hoc loco ego. Disceptant recentiorum plurimi, inquam, de sanguinis cæterorumque corporis humo- N rum

[31] Libro de flatibus. Assertum suum conatur exemplo somni probare. Etenim sanguinem, scribit, corpore dormiente, frigescere: somno quippe frigefactandi vim esse. Frigescente autem sanguine, ejus meatus fieri languidiores, quod hinc palam fieri, quod corpora adgravata reclinentur. Omnia enim gravia deferri natura ad fundum, & oculos ardere, & prudentiam permutari, opinionesque peregrinas mentem occupare & exercere, quæ sane insomnia appellari. Quid autem somnia varia significent, de iis agit peculiariter in libro de insomnis.

[32] De morbis libr. 1.

[33] De flatibus. libr.

[34] Libr. de aëre, aquis & locis.

[35]

rum circuitu, an is innotuerit Hippocrati?

Tum *Vallanus*. Commemoravi paulo ante, inquit, Hippocratem venarum per corpus distributionem circulo cuipiam assimilasse: adde huic positioni, quæ Coo nostro omnis generis somnia interpretanti sunt, conjectat scilicet, si quis somniarit cursum, flumina, fontes, &c. significare hæc sanitatem, & corpus, valere, omnesque circuitus, & exhibitiones ciborum ac secretiones, integras esse. Et post paulo iterum literis prodidit, flumina non solito more fluentia, significare sanguinis circuitum: & auctiora quidem fluentia, excessum: imminuta vero, defectum. An vero Hippocrates naturam circuitus perspexit, prout diligentissimi quique seculi nostri anatomici factitarunt, atque argumentationibus firmissimis demonstrarunt, hoc nolim asseverare.

Tum ego. Credo hercle, inquam, ita esse, tuæque rationi potissimum assentior, sed redde, si volupe fuerit, cætera, quæ ad Pathologiam pertinent. Enimvero non dubito, quin cæteri hic præsentes dictiones tuas extemporales patientissimis auribus percepturi sint.

Quidni percipiamus? inquit *Relandus*, etenim utriusque nostrum, quamvis non sumus Medici, magni interest, scire morbos eorumque caussas, &c. non, ut iis Medicinam faciamus, quæ vestra munia sunt, sed ut nobis ab illis caveamus, ne morbi nostra corpora corripiant.

Tum *Vallanus*. Reddam itaque, inquit, quædam hujus generis ex Hippocrate, &, si potero, brevi. Commendat Hippocrates Medico, tanquam requisitum, cognitionem non modo morborum, verum etiam caussarum. [35] Eum enim, qui morbos juxta &

[35] De arte.

(56)

& caussas noverit, putat, facile allaturum inventurumve, quod corpori sit commodum: hoc vero esse morbo contrarium. [36] Quandoquidem autem perplura sunt, quæ corpus infestant, quæque oculorum aciem fugiunt, & quæ, exauditis aliorum narrationibus, comprehendi cognoscive nequeunt; debere ideoque medicum talia mentis oculis, vel ratiocinatione persequi duntaxat. [37] Neque enim Medicum tantopere in morbis vulgaribus curandis, qui subinde sponte sua evanescunt, inclarescere; sed si magnos, si fortes, si periculosos morbos, quorum natura seu obscura seu abstrusior est, curaverit. [37] Ut autem ad ejusmodi notionem perveniat, necessum esse, observare tempora anni, cujus generis utpote in quibusvis eveniant rerum mutationes: deinde ventos tum calidos tum frigidos: nec non aquarum differentias; item positum urbis, an ea ad plagam septentrionalem vel contra ad aliam sita: itidem terram ipsam an ea fuerit nuda & sicca: aut densa, & aquosa, &c. quin & incolarum diætam, an bibuli an lurcones, an otiosi &c. vel contrariis moribus præditi sint. Eum igitur, qui hæc & similia diligenter fuerit rimatus, animo identidem præsagiturum morbos quolibet tempore anni futuros, & quæcunque pericula unicuique ex diætæ ac victus immutatione sint timenda. [39] Morbum autem Hippocrates generatim appellat, quicquid homini molestiam atque tristiam affert: & quantum spectat ad modum, tunc ait omnium morborum unum eundemque esse, nec dari ullam morborum differentiam, nisi eam, quæ ratione loci contingat: speciem omnibus unam, eandemque omnibus esse caussam; [40] locum, ut dixi,

 tan-

[36] De flatibus.
[37] De arte.
[38] De veteri Medicina.
[39] De aëre, aquis & locis.
[40] de flatibus.

[41]

tantummodo ſuppeditare differentias morborum, ut in alimento, in ſpiritu, in calore, in ſanguine, in pituita, & reliquis in corporis humoribus, vel partibus ſolidis. [41] Præter hæc morborum genera Hippocrates memorat morbos hæreditarios, vernaculos, epidemicos, & privatos. [42] Auctor finitionum Medicarum, [43] ſtatuit Hippocratem novenas morborum differentias noviſſe, ut acutum, peracutum, malignum, diuturnum, medium, exitialem, *evaſorium*, periculoſum, & periculo carentem. Verum enim vero, utut hic morborum numerus ſit, Hippocrates reprehendit eos, Cnidios utpote, qui morbos ſecundum genera enumerare conanbantur. Ponebant etenim Cnidii Medici dari ſeptem morbos bilis: duodecim veſicæ: renum quatuor: ſtranguriæ quatuor: tetanos tres: aurigonis genera quatuor, & phthiſis tres ſpecies. Nempe corporum varietates, quæ ob multas rationes permutantur, conſiderarunt, neglecta morborum *identitate*; quam tamen Hippocrates advertebat, ut morbum a morbo diſtingueret, redigeretque ſuam quemque ad claſſem. † Cætera, quod ad morborum cauſſas pertinet, ſciatis, velim, Hippocratem eas non uno modo prodidiſſe. Fortaſſis hujus inſtabilitatis cauſſa eſt, quod iis, quæ Hippocratis titulo ſuperbiunt, multa ſuppoſititia ſint intermixta. Utut ſit, narrabo tamen eas quomodocunque in mentem venerint: alibi [44] ſtatuit omnes morbos a bile vel pituita oriri: alio loco dicit morborum acutorum auctorem eſſe bilem: [45] alibi flatum ſeu ſpiritum tantummodo omnium morborum cauſſam eſſe, inde febres,

[41] De Alimento.
[42] Libr. de humoribus.
[43] Cap. VII.
† Vide *Galenum* in libr. Hipp. de vict. rat. in morb. acut. comm. 1. §. 8.

[44] De morbis libr. 1. & libr. de affectionibus. N. Illo libro dicti humores habentur ut cauſſæ corporis internæ morbos quoſdam producentes. In externarum autem numero collocat, labo-

febres, dolores: [46] &c. Cibum & potum vero eundem in corpora noſtra inferre, exiſtimat. Alibi aërem vitæ & morbi ſolum, autumat, auctorem, & eo omnia plena: [47] alio loco, ait, morbos, dolores, &c. ab ingeſtis fortioribus oriri: [48] alibi poſuit quatuor humores, ut ſanguinem, pituitam & bilem duplicem, & hos eſſe in cauſſa, ut aliquis aut ſoſpes ſit aut morbidus. [49] Procreari autem augerique quemquem ſtato imprimis anni tempore: nimirum pituitam hyeme, vere ſanguinem, æſtate bilem, &c. autumno atram bilem adaugeſcere. [50] Quatuor porro loca eſſe generationi cujus cunque humoris dicata. Pituitæ ſcilicet caput, ſanguini cor, Melancholiæ ſplenem, & bili

labores, vulnera, cibus potus, &c. quatuor qualitates principes, &c.

[45] Si ea utpote in hepar influxerit, & ad caput conſtiterit. de *Dieb.* critic. In numero acutorum ab Hippocrate lib. *de aëre aquis & loc.* ponuntur pleuritis peripneumonia & febris ardens. & libr. de vict. rat. in acut. addit phrenitidem: Præter hos & alios eſſe, e memoratis qualemcunque ortum ducentibus, vel illis propinquitate conjunctos, quorum febres omnino continuas eſſe, atque lethiferas. Eadem fere habentur in libro de affectionib. in opere Hippocratis ſuppoſito.

[46] Libr. de flatibus in fine. ſpiritus autem omnes nobis ab aqua eſſe, quod fuſe Hippocrates annititur demonſtrare. lib. de natura Pueri.

[47] Ibid. ab initio fere, ubi ſpiritus & aëris vocabula ut ſynonyma occurrunt. Ex iſthoc loco arbitor, Celſum deprompſiſſe Hippocratem cujuſquemodi corporis valetudinem omnimodæ ſpiritus conſtitutioni tribuiſſe. in Præf. lib. 1.

[48] De veteri Medicina.

[49] De natura hominis. Sanum quidem putat, fore maxime hominem, quando memorata moderatum inter ſe habuerint temperamentum tum facultate tum copia & cum maxime fuerint permixta. Ægrotaturum autem eundem, quum dictorum aliquid minus aut amplius fuerit, aut ſeparatum in corpore, & reliquis omnibus non fuerit contemperatum. Libro de *Genitura*, & de morbis lib. IV. Hippocrates enumerat has quatuor, humidi ſpecies, ſanguinem Bilem, Aquam & pituitam. Tot enim ſpecies congenitas, ait, hominem in ſe ipſo habere, & ab his morbos fieri, aut etiam ex morbis diſcretiones. Atra bilis hoc loco omittitur, ſubſtituitur autem ejus in locum Aqua.

[50] Ibid. de Natura hominis.

[51]

bili jecur: totidemque etiam locos ſecretioni illorum deſtinatos: quorum in numero ipſi ſunt os, nares, anus, & urinæ meatus. Dictorum humorum autem vult, aliquid cibis & potibus ineſſe; ex quibus, in ventriculum procedentibus, trahere ad ſe corpus, ſecundum fontium diverſitatem, ſibi ſimilem humorem. [51] Et hæc de cauſſis morborum generatim: ſin vero mihi id negotium præſentibus vobis darem de unaquaque ſingulatim dicendi: quo pacto videlicet quilibet corporis affectus ſecundum Hippocratis mentem oriatur, multam in noctem tunc ſermo habendus eſſet.

Tum ego. Deliba narratione, inquam, ſi non moleſtum fuerit, unam atque alteram corporis ægrotationem.

Dicto tuo, inquit *Vallanus*, ut ſim audiens, dabo promiſcue, quæ modo in memoria habeo. Vitioſam alimentorum digeſtionem oriri, Hippocrates arbitratur, ſi quis non expectaverit juſtum tempus, ciborum, pridie ingeſtorum, concoctioni evacuationique deſtinatum; ſed in ventriculum, etiam nunc cibis oneratum, ferventem adhuc, & fermentatum cibos ſuper cibos ingeſſerit. [52] Febrem oriri, ait, ob denegatum humoris in carnoſa parte circuitum, unde totum corpus incaleſcere. Calefacto enim ſanguine, celerem facere ea circuitum, quæ in corpore ſunt:

[51] De morbis libr. IV. Quomodocunque dicta fuerint prolata, mihi probatur placitum, quod Hippocrates hoc libr. IV. memoriæ prodidit. Tria utpote principia eſſe, ex quibus morbos fieri. Primum ſitum eſſe in humoribus, ſi aut quantitatis, aut qualitatis ratione corpus afficiant: alterum in cœlo vel aëre, cujus vitium nos victus ratione non corrigi poſſe, velut alias, ſi nobis modo allubuerit, tali pacto humorum vitium, utut fuerit, valemus. Tertium denique ſitum eſſe in violentia quadam v. g. ſi aliquis caſu, vulnere, plaga, ictu, morſu & ſimili modo, ſauciatus vel læſus fuerit.

[52] De veteri Medicina.

[53]

ſunt: quæ ſi fuerint attenuata, & ſub forma ſudoris calidi extruſa foras, ſanguinem nativam tum recuperare indolem; & quod conſequens eſt, hominem febri cariturum. [53] Fluxus omnimodos partim fieri ob frigus, carne & venis extenſis, atque anguſtatis, quam ob cauſſam tunc eæ humorem exprimere: partim quoque propter calorem, carnes rarefacientem, & humores attenuantem; quocirca tunc carnes humoribus tranſitum præbere faciliorem, & humores attenuatos facilius illarum tubulos pertranſire. [54] Hydropem progigni plerumque, quum quis a diuturno morbo ſine purgatione diu permanſerit: corrumpi namque tunc carnem & liquari mutarique in aquam. Subinde etiam vitio lienis, & hepatis & pituitæ albæ: quin minus a dyſenteria ac lienteria aquam intercutem produci. [55] Calculum generari, quum veſica & alvus ultra modum fuerint calefacta, urinam tunc non debito modo excerni, ſed in ſe ipſa concoqui adurique, quapropter, quod in ipſa tenuiſſimum & puriſſimum eſt, mingi, ſuperſtite in veſica craſſiſſimo ac turbidiſſimo paulatim ſibi coagmentante, inque calculum vel tophum concreſcente. [56] Sufficiant

[53] De Diæta libr. II.

[54] Libro de locis in homine.

[55] De affectionibus.

[56] De aëre aquis & locis. Cæterum libr. IV. de morbis. Hippocrates ſenſit calculum impuro ex lacte, in veſica puerorum gigni, non diſſimili modo, quam ſi aliquis in aquam turbidam vaſi immiſſam & aliquantiſper ſedatam conſpexerit, obſervari tunc ejus in medio fæx quædam acervata. Eandem rationem eſſe urinæ impuræ, *ut quæ in cavo ſit loco & maxime ſe acervans, præ dolore per mictionem non pertranſeat, & a pituita cruda concreſcat.* Pituitam enim ad fecem admixtam fieri glutinum. Et primum parvam lanuginem ſuperſtare, deinde quod accedit, arenoſum fieri, glutine evadente pituita. Fecem autem indurari, ac quodammodo lapideſcere in duritiem, perinde ac ferrum ex lapidibus ac terra, dum cumburantur, efficitur. Plura qui deſiderat, is auctoris d. l. pervolvat.

[57]

ant hæc pro adumbratione Pathologiæ Hippocraticæ, in quantum ea caussis morborum proximis superstructa. De cætero, quæ spectant ad caussas remotas, tum ita argumentatur auctor. [57] Quando unius modi morbus multos homines eodem tempore corripit, ejus caussam tunc aërem, quem inspiramus, esse: siquidem omnibus in promptu esse, diætam non posse culpari, quia non vero proximum ad unum omnes tam senes, quam juvenes simili eademque victus ratione usos fuisse; at enim, si omnigeni morbi eodem tempore exorti, manifesto tunc apparere eorum caussam non aërem, sed pravam victus rationem esse. Nihil igitur utilius, nihilque magis necessarium homini, quam recta victus ratio, hanc quippe incolumitatis caussam esse; hanc ideoque ab inventoribus ratiocinando investigatam, ut posteri scirent, quodnam secundam, quod adversam corpori importet valetudinem? alterum assequendi usurpandive; alterum abstinendi ergo. [58] Utcunque hæc se habeant, veteres tamen, teste Hippocrate, vix quicquam memorabile de victus ratione memoriæ mandaverunt: At e diverso Hippocrates jure gloriatur se repertorem diætæ, seque hanc, in quantum possible fuerit, ad exploratam possibilium rerum rationem redegisse. [59] Nimis prolixa sunt, quæ hujus gratia conscripsit, quam, quod ego exinde summarium jam conficere possem. Quantum vero ad Therapeiam attinet, Hippocrates, ut enuntiata

[57] Cujus additamentum, legimus in fine libri de Natura humana. His tamen non dissimilia habet ipse Hippocrates, si modo inter se conferantur, quæ ei sunt libro de victus ratione in acutis, de flatibus, &c. aqua aëre & locis, &c.

[58] De Prisca medicina.

[59] Libr. III. de Diæta. Et libr. I. de Diæta scribit se invenisse primum, quomodo corpus ab excessu superetur, & ad morbum perveniat, ut ab excessu utrumcunque facto, prænotionem ejus scienter medius haberet.

† Fit

tiata profert, concocta † medicamentis aggredi oportet, & movere non cruda, neque in Principio, si non turgeant. Quæ ducere oportet, quo maxime vergunt per convenientes locos, eo ducere oportet. Quæ prodeunt non multitudine æstimare oportet, sed quamdiu prodeant, qualia oportet & facile æger ferat. * Sunt quidem Hippocrati plura salutaria monita atque præcepta, quæ sane ex usu Medici, praxim profitentis, sunt. Verum quis singula narrabit? Quid? supervacuus etiam is labor esset, quia auctor inter plerosque medicos versatur, inprimis vero ejus aphorismi, qui a nemine non ut praxeos præcepta considerantur. Cætera Medicamentum appellat Hippocrates omne, quod præsentem statum transmutare valet: omnibus autem fortioribus hoc solenne esse: interim tamen non negligendam victus rationem. Quicquid enim aptum omnia ex præsenti statu ad amovendum vel transponendum, id ægrotanti opem allaturum. Namque nisi id, quod morbum fecerit, fuerit aliorsum amandatum, hunc minime tunc imminutum iri, sed potius increbrescere. ‡ Quod vero pertinet ad vires medicamentorum, statuit Hippocrates dari medicamenta singularia, singularem corporis humorem evacuantia. Ea etenim, cum corpori fuerint ingesta, trahere primum ad se quod Naturæ suæ maxime conveniens: deinde vero, quum utpote ejus Medicamenti nimium fuerit datum, ea trahere & reliquos corporis humores. v. g. Exhibito cuipiam Medicamento cholagogo, primum quidem bilem educi: at enimvero, si quantitas remedii fuerit justo major, illam tum insequuturam pituitam, postea bilem atram, sangui-

 gui-

† Fit autem concoctio, ex permixtione & temperatura mutua, & quasi coctura. Hoc pacto enim humorum acrimoniam & temperiem tolli. *Ibid.*

* Libro de humoribus.

‡ De locis in homine.

† Vide

guinem denique in ipso mortis agone. † Tandem, ut ad finem orationis meæ veniam, paulis verbis commemorabo, Hippocratem Medico suadere, ut, indagata caussa manifesta, nec non ea, quæ ratiocinatione tantum cognoscitur, animadvertat insimul numerum aut parem aut imparem: maxime autem metuendum esse numerum imparem: quo die ægros cummaxime conturbari: [60] imo, quod magis est, eos plerumque mori die impari, mense & anno imparibus. In alterutrum diem Hippocrates totam morborum crisin, vel ad salutem, vel ad perniciem identidem versare, decrevit. [61]

Non putassem, inquit *Relandus*, Hippocratem vestrum placita Pythagoricorum amplexum: hi enim, ut nostis, numerum numero potentiorem crediderunt.

Tum ego, assentior Asclepiadi, inquam, qui talem dierum delectum, ut vanum repudiavit, neque in ullo die, quia par, imparve esset, his vel majus, vel minus periculum esse, dixit. [62]

Tu contortius concludis, inquit *Vallanus*, quam decet, quasi vero ego, quod ad dierum delectum pertinet, Hippocratis sententiam foverem. Hippocrates, qui mihi multo honorificentior, ac plurimis medicorum, videtur, homo fuit, errare potuit, potuit labi. Quotus quisque est nostrum sine errore? sine mendo? Felix iste, qui minimis urgetur.

Hoc loco *Burmannus*. Et missa, inquit, fac hæc, charissime collega, aliorsum deflectamus confabulationem; satis verborum, de Medicina Hippocratica fecisti.

DIA-

† Vide librum de Natura hominis, de medicamentis purgantibus, & de affectionibus.

[60 de Diæta in morbis acutis.

[61] Libr. IV. de morbis. aphorism. sect. II. §. 23. 24. libr. de humor.

[62] *Celsus* de Re Medica libr. III. Cap. IV.

DIALOGUS. X.

De quorundam veterum Dogmaticorum placitis.

LUCIO & ANGELO me a meridie convenientibus, cœptabatur ſermocinatio de Medicina rationali, quot ac quantis ea premátur difficultatibus, ſi ejus aſſeclæ omnium, in corpore humano obortorum, effectuum, conentur quoquo modo cauſſas reddere.

Derideo, inquit *Lucius*, Pelopis, Galeni præceptoris, imaginariam Sapientiam, quam ſibi glorioſe arrogavit, in dandis quorumcunque effectorum cauſſis. [1] Derideo & plurimos noſtri ſeculi medicos, itidem exiſtimantes, nullius eſſe effecti cauſſam occultam & involutam, ſed promptam ſed apertam eſſe omnem. Verum enimvero eos in hac parte delinquere, non opus eſt, ut fuſe argumenter, ſiquidem neminem noſtrum quemquam, puto, inficiaturum, perplura in univerſo, imo plurima in homine, ad quæ caligat genus humanum. Perpendamus modo morborum cauſſas obſcuras, quæ ratione inveſtigantur, quot diverſæ eas explicandi cauſſa excogitatæ ſint ſententiæ. Equidem non diffiteor nonnemimen mihi objectaturum Plutarchi decretum, morbum utpote nullum gigni ſine cauſſa poſſe, neque vim eſſe ullam, (divinam excipio) quæ ex nihilo aliquid contra leges naturæ poſſit poducere: [2] Verum enim nullum quoque mihi dubium

[1] Ejus mentionem facit *Galenus* de ſimpl. medic. fac. lib. lib. XI. Cap. XXX.

[2] In Sympoſ. VIII. Quæſt. IX.

bium eſt, quin medicus, qui ingenuitatem præ ſe fert, aperte ingenueque ſit confeſſurus, nobis plurimum latere plerorumque cauſſam morborum proximam, deque hac nos tantummodo divinare.

Aſſentior orationi tuæ, inquit *Angelus*. Namque, ſi ejuſcemodi cauſſa haud laboraret ulla animi ſuſpenſione, non tot fictas hoc tempore haberemus in Medicina hypotheſes. Quid dicam de mira opinionum varietate? quæ & veteribus, & neotericis ſunt, de parte corporis affecta, quænam ſcilicet pars in morbis aliquibus internis cummaxime patiatur. Perſuaſum ſibi fortean quiſpiam habet, non arduum eſſe negotium, quia Anatomicus eam facili negotio detegere poteſt: quod verum eſt, concedo, ſi malum conſpicuum in una parte. At enimvero, ſi variæ partes ſimul affectæ, tum primam, ubi videlicet materia morbida, vel reſidit, vel generata fuit, poſſumus ægre indicare: vero quippe ſimillimum eſt, non omnes, quæ tranſacta Anatomica inſpectione communiter inveniuntur, ab initio affectas fuiſſe inſimul; ſed ſenſim ſenſimque tales ſolidas a fluidis vitiatas. Si vero cauſſa morbi ipſis fluidis, vel ſpiritibus infuerit tantum, tunc ea multo difficilior, quam ſecus, cognitu eſt: hinc mira variarum opinionum diverſitas, dum ſuam quiſque, tanquam omnium probatiſſimam, medullitus amet, opinionem.

Ain', inquam, & veteres diſſenſiſſe inter ſe in tradenda parte corporis affecta. Ergo noſtrum ſeculum non ſolum eſt omnis generis abſtruſarum opinionum ferax.

Quinimo; ait *Angelus*, ſicut nunc, ita & olim fuit, mira ſententiarum ſectatorumque concertatio, æmulatio, affectatio, quæ uſque adeo quorundam hominum animos faſcinaverunt, ut nil, niſi quod ipſorum ſectæ doctrinæque, qua primum eruditi ſunt, conforme,

forme, rectum putent. Indelebile, Mehercule! malum est, quod jampridem Galenus est conquestus, atque id elui non potest, ista scilicet circa sectas ambitio: Malum hoc, inquam, scabie quavis ad sanandum rebellius. [3] Verum, ut ad propositum veniam, ostendam aliquot exemplis discrepantiam opinionum respectu partis affectæ. Quæsitum est a veteribus, quis in pleuriticis locus patiatur. Pulmones pati dixit Herophilus: hypezocata, membranam latera & interiora cingentem Diocles, Erasistratus, Asclepiades, & eorum plurimi sectatores. [4] In peripneumonia, statuit Diocles, pati venas pulmonum: Erasistratus arterias: Praxagoras eas pulmonis partes, quæ spinæ sunt conjunctæ: Herophilus totum pulmonem: Asclepiades eas pulmonis partes, quæ arteriis adhærent, quæque bronchia appellantur: Apollonius Herophilus venas & arterias pulmonis: Soranus autem totum corpus passione vexari, sed pulmonem vehementius. [5] In cardiacis cor affici dixerunt Erasistratus & Asclepiades: alii pericardium: alii septum transversum: alii stomachum: alii pulmones, atque jecur. [6] In Hydrophobia Democritus dixit nervos affici, conjiciens hoc ex corporis spasmo & veretri tentigine: aliqui ex asseclis Asclepiadis membranam ajebant cerebri. Etenim Asclepiades statuit, omnem passionem, ut phrenitidem, lethargiam, epilepsiam, &c. quæ mentem turbaverit, in ipsa consistere. Alii iterum ajebant Diaphragma pati, siquidem in ipso sit dolor constitutus. Artemidorus Erasistrati, & Artorius Asclepiadis sectator, atque plurimi

[3] Libr. I. Cap. XIII. de nat. fac. Vide etiam Cap. VI. de cujusque animi peccatorum notitia atque medela, ut & comment. II. in libr. VI. Hippocr. de morb. vulgarib. §. 25.

[4] Cæl. *Aurelianus.* celer. pass. libr. II. Cap. XVI.

[5] Idem Cap. XXVIII.

[6] Idem cap. XXXII.

rimi ſectæ Methodicæ ſcriptores ajebant ſtomachum pati, quoniam ſingultus ſequatur, & vomitus fellis, & appetentia inſatiabilis bibendi. Alii ex ſectatoribus Aſclepiadis volebant utrumque tum ſtomachum tum ventriculum pati. Gajus Herophili ſectator, aſſerebat cerebrum & ejus membranam affici: nervos namque voluntario motui ſervientes atque ſtomachum colligantes, initium vel originem inde ſumſiſſe. Magnus Epheſus tandem voluit omnia, quæ difficultate motus in hac paſſione afficiuntur, pati: hæc autem eſſe cor, ſtomachum, diaphragma, caput, ilia. [7] Poſſem quidem plura e veteribus, plurima quoque hujus generis ex hodiernis auctoribus, petere: Verum ſufficere hæc, arbitror, tanquam documenta dubiæ Medicorum rationis in determinanda plurimorum morborum parte affecta.

Non mirum, inquam, noſtram mentis cæcitatem heic prodi: ſiquidem primarius locus, vel pars corporis inprimis affecta perſæpe noſtram ſcientiam fugit. Sunt enim, ut vos ipſi horum non ignari eſtis, multi morbi, ubi pars aliqua corporis, quia iiſdem nervis vel ſimili dotata membrana, in conſenſum trahitur, atque adeo longe alium, ac revera eſt, morbum mentitur. Exemplum habemus in calculo renum, ubi vomitus & retrorſus teſticulus, qui plurimum morbum comitantur, proveniunt propter conſenſum ejuſdem nervi, & ſtomacho & renibus & teſti, communis. Eadem conditio eſt ſuffocationis in mulierculis, quæ vitio locorum ceciderunt, ubi etiam nervus ab utero ad aſperam arteriam tendit, qui dum inferne vellicatur, ſuperiorem partem viciſſim in conſenſum trahit. Medicus igitur, niſi ſigna, cuique affectui priva, bene obſervaverit diſtinxeritque, facili negotio poteſt cæcari

[7] Idem. libr. III. XIV.

cari erroribus, ratione partis cumprimis affectæ. Quandoquidem vero non pauci hujus generis morbi sunt, in quibus Medici ejusmodi signa, affectum unice significantia, desiderant; planum inde fit, quare difficilis ad indagandum sit pars affecta, & quare hujus gratia tot dissensiones inter Medicos obortæ. Quis crederet respirationem, quæ est actio vel negotium, ut inter nos liquet, animantibus ad unum omnibus familiarissimum, aliqua esse ambiguitate refertam: & tamen non modo prisci, sed etiam multi recentiores se inter discrepant, quo pacto & quamobrem ea fiat. Empedocles, Anaxagoræ, Diogenis, Democriti, Platonisque opiniones de negotio respirandi refellit Aristoteles, [8] quam autem ipse profert non expers am-

[8] Empedocles statuit fieri respirationem & exspirationem, propterea quod venæ quædam sunt, in quibus est quidem sanguis, non tamen eas esse sanguine plenas: habere autem meatus in eum, qui extra est, aërem, partibus quidem corporis minores, iis vero, quæ aëris, majores. Quapropter sanguinem natum moveri sursum & deorsum: deorsum quidem cum aer influat, atque adeo inspiratio accidat: sursum autem, cum aer excidat foras, ac ita fieri expirationem vide Aristotelis libr. de respiratione. Cap. VII. ubi Empedoclis versus citantur. Anaxagoras sensit pisces, cum aquam per branchias emittant, & eum, qui in ore est, aerem trahant, tum respirare. Diogenes autem putat, cum emittant aquam per branchias ex circumstante circa os aqua, trahere tunc aerem, qui in ore vacuo est, & qui in aqua quasi inest. Impossibilia autem hæc factu judicat Aristoteles. d. l. Cap. II. Democritus statuit respiratione inhiberi, ne anima & calidum, quas figurarum sphæricarum primas, exeat. Vivere enim animalia interspiratione, quia aer dictis figuris, pro sustentatione vitæ necessariis, admodum dives sit: ex adverso animans quodvis exspiratione mori, esse enim mortem talium figurarum ex corpore exitum ob continentium expressionem. Ibid. Cap. IV. Plato in Timæo. ratum habet: exeunte per os calido, ambientem aërem pulsum, quem eundem in locum, per raram carnis texturam, ingredi. Et quia in universitate rerum nusquam vacuum reperiatur, proinde, cum pectus, pulmonesque spiritum efflaverint, protinus eosdem genere corpori circumfuso meatus corporis penetrante, repleri. Aristoteles. d. l. Cap. XXI.

ambigui eſt. Herophilus quatuor motus genera pulmonibus in reſpiratione tribuit, primum cenſet in cauſſa eſſe ut externus aër attrahatur; ſecundum ut attractus in pectus exprimatur; tertium, ut expreſſus denuo recipiatur; & quartum, ut receptus iterum foras ejiciatur. Aſclepiades autumat cauſſam reſpirationis eſſe attenuatum aërem in cavitate pectoris exiſtentem, inibi enim externum aërem, quia craſſior ſit, ferri, indidemque vero rejici, quoniam pectus ita comparatum, ut non copioſum aërem continere, neque eo prorſus carere poſſit. [9] Alii aliter opinati ſunt, pari modo ut etiam inter recentiores, licet ſuam quiſque mentem exquiſitiſſimis demonſtrationibus ac argumentis probare annifus fuerit, non idem opinionum conſenſus eſt. Controverſabantur itidem veteres inter ſe de utilitate reſpirationis. Hippocrates ſtatuit nutritionis & refrigerationis ergo fieri reſpirationem. Philiſtion & Diocles innatum calorem ventilandi refrigerandive cauſſa. Praxagoras & Philotimus nutricatus ſpirituum animalium cauſſa. Nicarchi Praxagoras reſpirationem ajebat corroborationem quandam animæ eſſe: Aſclepiades autem ipſius animæ generationem. Eraſiſtratus putabat arteriarum expletionis gratia nos reſpirare, Galenus tandem immoderatum calorem refrigerandi & animales ſpiritus nutriendi gratia. [10] Recentiorum tam Medicorum quam Philoſophorum opinionibus, quia vobis

XXI. dicit, reſpirationem fieri, calido, in quo facultatis nutriendi principium, ſe augmentante. Etenim quemadmodum alio indigeant alimento, ita & illud, imo & aliis magis, quoniam id calidum aliis alimenti cauſſa eſt. Reſpirationis autem natura, ait, ita comparata, ut follis; cujus exemplo hoc negotium declarare ſatagit.

[9] Vide *Galeni* Hiſt. phil. Cap. CIIII. *Plutarchum* de placit. philoſ. libr. IV. Cap. XXII. Galeni opinionem vide in libro de cauſſ. reſpiration.

[10] Hæc e *Galeno* de utilitate reſpirationis. §. 1. 4. 12. Plato

vobis notissimæ, in præsentia supersedebo, sermocinatio alias nostra nimiopere evagaretur, aliorsum itaque ea dirigenda est. Sed quorsum potius, quam ut occupata sit in recensendis Dogmaticorum antiquorum placitis, quæ de sano deque morbido corporis humani statu habuerunt. Principis rationalium Medicorum, Hippocratem volo, decreta, in conventu nupero eruditorum tradita sunt; ideoque pervelim ut aliquis vestrum, si modo volupe fuerit, animum applicet ad differendum de aliquorum veterum dogmatibus.

Tum LUCIUS. Quandoquidem, inquit, mihi in mentem incidit dictum sacerdotis Saiticæ præfecturæ Ægypti, Grajis nullam priscam antiquarum rerum opinionem, nullamque canam esse scientiam, [11] ideo non ab re fore, duxi, si quid Ægyptii, corpora clysteribus, & potionibus purgandi vi refertis, jejuniisque & vomitu, medicantes decernebant, primum dixero. Statuebant enim in omnis nutrimenti digestione majorem partem esse superfluam, & hinc morbos procreari: ideoque vel in dies singulos repetebant, vel triduum aut quatriduum interponebant, curationem jam memoratam, principia morbi tollendi caussa. Hæc ex Diodoro Siculo. [12] An vero hodierni priscorum reservarunt, an Galeni aliorumque decreta assumserunt, non facile dixerim. Asserunt namque, teste Prospero Alpino, omnium morborum genera vel a calore vel frigore oriri: & contraria contrariis, curari. [13] Febres pestilentes quidam eorum credunt procreari a ventis e proximo Urbi, Alexandriæ puta, lacu spirantibus: hos enim ha-

 bere

Plato in Timæo dicit omne hoc opus in corpore fieri irrigatione quadam, & refrigerio ad vitam & nutrimentum.

[11] Idem Plato in Timæo.
[12] Libr. 1. Cap. LXXXII.
[13] De Medicina Ægyptiorum. lib. 1. Cap. 11.

(14)

bere vim putredines insignes gignendi: at alii a putridis venenosisque exhalationibus aëri sese permiscentibus. [14] Communissimum adversus morbos ipsis præsidium est sanguinis missio, cujus institutæ tres afferunt rationes. Prima est, quod putent quoslibet fere morbos istic locorum vel a calore tantum oriri, vel aliis quibusvis caussis insuper calorem esse adjunctum; quibus positis persuasum habent, peracta sanguinis missione corpora admodum refrigerari. Altera est, quod existiment corpora, ob copiosam aquæ Niloticæ, ut ibi mos est, potum, sanguine abundare. Hujusmodi aquam autem, superstitiose credunt, præ alia facilius in sanguinem mutari: quippe talem potentiam tum demum dictam aquam acquisivisse, postquam Moses virtute divina eam in sanguinem mutaverit. Tertia denique ratio est, quod negent ullam corporis Cacochymiam, sed potius abundantiam boni sanguinis complurium morborum caussam esse; Quo evacuato & morbum infringi. [15] In Diæta statuunt, nihil, quodcunque ægri ex instinctu Naturæ appetunt, posse nocere: siquidem ipsa Natura tutius ac prudentius cuncta in commodum inque emolumentum corporis movere, quam præstantissimus quisque medicorum. [16] Missa Ægypto tendo in Græciam, ubi primo occurrit Æsculapius, cujus in librum nuper incidi. Indignus hic liber antiquissimo Medicinæ parente, cujus titulo superbit, verum suppositus ab Idiota aliquo, Chronologiæ ignaro. Meminit enim Aristotelis, qui tamen, ut ad unum omnibus, nisi in Historia hospites fuerint, confessa res est, illo multis seculis junior fuit. Ejusdem inscitiæ, quin dicam malignitatis, accusandus est auctor Epistolæ

[14] Idem. Cap. XIV.
[15] Idem. libr. II. Cap. I.
[16] Idem libr. I. Cap. III.

ſtolæ Hippocratis Coi ad Moecenatem: cum tamen ille Artaxerxis, hic vero Auguſto ævo, inclaruit. Eandem oportet maculam auctori, qui Trotulæ, vel Erotis nomine, ſupinat, inurere. Perhibent quidem, Auguſto regnante, Libertum Erotim Juliæ Medicinam feciſſe; [17] quandoquidem vero hic auctor, qui librum de affectibus mulierum prodidit, paſſim Galeni mentionem facit, qui tamen illo duobus fere ſeculis junior, patet inde ſuppoſitio auctoris.

Non melioris notæ, interpellabam ego, ſunt ſcripta Mariæ prophetiſſæ, Moſis Sororis; Alexandri ad Ariſtotelem, &c. de Alchimia. Quod neminem puto, inficiaturum, niſi in hiſtoria inque ſcientiis prorſum plumbeus fuerit. Sed redeas, velim, in Græciam, & enarres nobis quorundam veterum, circa morborum cauſſas, opiniones.

Tum Lucius, Flagitas, inquit, a me negotium, ad quod exequendum quamquam ſim imparatus: obtemperabo tamen tibi, ac faciam, quomodocunque potero. Plato, cum de origine morborum percontaturus eſſet, ſtatuit corpus ex quaternario elementorum compactum. Quod, ſi aliquod eorum excedat, aut deficiat, aut ex loco proprio in alienum transferatur, ad morbos tum pronum. Ex ſecundis compoſitionibus non rite peractis itidem morbos progigni. Carnem enim, quoties eliquata fuerit, putat tabem rurſus tranſmittere in venas, unde ſanguinem vario colore, amaritudine, & acidis ſalſiſque infectum ſaporibus, bilem, cruorem pituitamque gignere quam plurimam. Quæ quidem omnia ſic genita & corrupta ſanguinem rurſus inprimis inficere: circumferri autem hæc per venas nullo prorſus naturalis circuitus ordine obſervato. Tertium morbo-

[17] De quo vide *Mr.* le P. 3. lib. 1. Cap. 1. *Clerq* Hiſtoire de la Medicine.

rum genus exoriri a ſpiritu, a pituita, vel a bile. Pituitam acidam, quin & ſalſam languorum omnium, qui deſtillatione fiunt, originem eſſe. Partes corporis tumeſcentes a bilis incendio & combuſtione vexari. Peſſimum eſſe malum, quando pus, ſanguine mixtum, & villorum ligaminumque fila ſuo ex ordine dimoveat. Cæterum ſtatuit, quod ſi corpus ignis potiſſimum exceſſu langueat, id tum continua febri laborare: aëris, quotidiana diſcreta: ſi aquæ, tertiana, quia aqua ſegnior ſit quam ignis & aër; ſin vero Terræ exceſſu, quartana. Siquidem Terra, cum omnium elementorum tardiſſima & quarto gradu ſit, fervere defervereque quarto temporis circuitu, hinc origo febrium quartanarum, vix ſeroque ſanari, neſciarum. [18] Ariſtoteles poſuit bilem calidam, contra pituitam eſſe frigidam. [19] Bilem ſtatuit cauſſam morborum acutorum: quin etiam a bili ſincera credit oriri febres acutas; ab abundantia vero atræ bilis, inſaniam. Et, ut brevis ſim, Ariſtoteles cum de cauſſis morborum diſputat, profert eas explanandi ergo vel bilem, vel pituitam: nec non qualitates primas, ut calidum, ut frigidum, &c. [20].

Hoc loco ego. Intermiſſionem, inquam, faciamus a percontatione dogmatum Philoſophorum, quos equidem non deſpicio, quia ſolebant olim Medicinæ quoque operam dare: ita etiam non inſcius ſum medicos complura ex illorum doctrina de elementis, de cauſſis, &c. in Medicinam transtuliſſe. Verum, quandoquidem ab exceſſu Hippocratis, diſciplina noſtra a ſtudio Sapientiæ ſeparata extitit, pertractemus ſectatorum Hippocratis placita.

Tum

[18] *Plato* hæc in Timæo.
[19] Problem. ſect. 1. Quæſt. XXIX.
[20] Ibid. Quæſt. VI. IX. XII. &c.

Tum *Angelus*. Non ignoratis, inquit, incertum esse de Thessali, Draconis, Polybii, &c. Hippocratis vel filiorum, vel generis, vel discipulorum scriptis, quorum passim inter scripta Hippocratis, in lucem edita, mentio fit. Horum itaque narratione supersedebo, verum perbreviter dicam rationalem Dioclis Carysſtii, omnium longe antiquissimi Dogmatici, Medicinam. Is namque post Hippocratem secundus ætate famaque extitit. Et perhibent nonnulli eundem Antigoni temporum fuisse æqualem. Quantum vero ad ejus doctrinam pertinet, sciatis, velim, eum mire de conceptu, de formatione, deque partu fœtus ratiocinari: imo de singulis ætatum hominis vicissitudinibus. Namque omnia, quæ homini unquam sive in vivendo, sive in moriendo contingunt, fieri, putat, ratione septenarii: Hic numerus secundum ipsius mentem habet vires longe potentissimas. [21] In Epistola, ut volunt, ad Antigonum de tuenda valetudine, exarata, statuit quaternarium humorum omnis generis morborum caussam esse, generarique illos intervallis, seu certis anni temporibus. v. g. solstitium hybernum, ait, augere in hominibus defluxionem ac humorem, usque ad æquinoctium vernum: quo tempore augeri in hominibus pituitam & dulces serososque sanguinis humores. Ple-

[21] De his vide *Macrobium* in somnium scipionis lib. 1. Cap. v. & *Gellium* noct. Attic. libr. III. Cap. x. qui varia, Septenarium ad numerum spectantia, e Varrone excerpsit Inter alia, quorum jam non faciam mentionem, scribit, Varronem affirmasse pericula vitæ, fortunarumque hominum, quæ Climacteras Chaldei appellant, gravissima quæque fieri septenariis. Et paulo post scribit. *Discrimina etiam periculorum in morbis majore vi putant fieri in diebus, qui conficiuntur, ex numero septenarii. Eosque dies omnium maxime, ita ut medici appellant* κριτικοὺς καὶ κρισιμοὺς, *cuiquam videri primam hebdomodam, & secundam & tertiam.*

jadum ortum augere bilem fulvam, & amaros serososque humores usque ad solstitium æstivum: quo adveniente adaugescere bilem atram usque æquinoctium autumnale: atque ab hoc tempore usque ad Plejadum occasum augeri pituitam ac tenues fluxiones. Tandem ab dictarum occasu usque ad solstitium hybernum in hominibus pituitam in primis generari. [22] Generatim autem oriri morbos, existimat ex inæqualitate elementorum, quibus corpus compositum, ut & ex prava aëris constitutione. [23] Quomodo autem speciatim de morborum caussis disseruerit, discere hoc possumus ex loco, qui de affectione hypochondriaca reliquus est, ubi statuit in dicto affectu, plus caloris, quam decet, in his venis, quæ alimentum a ventriculo excipiunt, haberi; sanguinemque præterea in his crassescere. Sanguinem vero indictis venis contineri vel hoc argumento probari posse, quia alimentum in partes corporis, ut alias assolebat, haud distribuatur, sed in ventriculo permaneat indigestum. Calorem vero in culpa esse, cum ab æstu, qui ipsis accidat, tum ab his, quæ ingerantur, innotescere, ait; siquidem saluti ægrotantis conducere, si cibos refrigerantes, qui videlicet calorem refrigerare extinguereque solent, comederit. [24] Cæterum opinatus est, posse etiam a similibus morbos produci: verum neminem non morbum sanari a contrariis. [25] Febres oriri credit ob earundem

[22] Hæc Epistola, unde dicta excerpsi, inserta est Æginetæ operibus, & est Caput. c. libri. I. Huic Epistolæ, ut ovum ovo, similis est epistola, quæ nomine Hippocratis Coi ad Regem Antiochum superbit. Extat hæc inter opera Marcelli, post præfationem.

[23] Ita in Histor. phil. *Galeni* operibus inserta. Cap. cxxxv. Eadem fere Cap. xxx. Libr. v. *Plutarch.* de placit. philosoph.

[24] *Galenus* de locis affectis. libr. III. Cap. VI.

[25] Idem in Aphor. Hipp. lib. II. §. 4.

dem caussam, ut in inflammationibus, abscessibus vulneribusque nos contuemur eas oboriri. [26]. Lienteriam fieri magna ex parte propter intestinorum difficultatem, quam insequi materiæ humidæ & spumosæ, & crudæ, & multæ citam post cibum ac potum assumptum excretionem. [27] Tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἵλεον nominavit, cum postea tempore Celsi illum priorem εἰλεὸν, at hunc κῶλικον nominarent. [28] De morsu, ictu, punctura quorundam venenatorum animalium ratiocinari annitens Diocles, statuit ipsis vim quandam inesse mortiferam, quæ insinuata corporibus, molestiarum, quæ exoriuntur, caussam esse. Etenim neminem quemquam putat inveniri usque adeo contentionis studio flagrantem, qui aliunde exoriri molestias asseret, quam a materia lethifera, partem corporis attingente. [29] Sudores esse præter naturam, quoniam omnibus, quæ ad corpus attinent, recte administratis, & alimento a natura subacto, nunquam sensibilis humor per cutem excernatur. Quæcunque enim in balneis, aut vehementibus exercitiis, vel propter æstivum calorem exudent homines, ea ex caussis violentis originem habere. † Denique acie mentis dispiciebat proprietates virtutesque medicamentorum, ac eos insimulabat inscitiæ, qui arbitrabantur, cuncta, quæ ejusdem generis sapore, colore, odore, &c.

O 4 præ-

[26] Idem Hist. phil. Cap. CXXXIV. & *Plutarchus* de Plac. phil. lib. V. Cap. XXIX.

[27] *Galenus* in Aphor. Hippocrat. libr. VI. §. I.

[28] *Celsus* libr. IV. Cap. XIII.

[29] Plura vide apud *Dioscoridem* libr. VI. Cap. XXXV. Verum hujusmodi ratiocinium non satisfecit Dioscoridi, scribit, enim Dioclem oportuit dicere, *quænam res hoc opus efficiat, ut nihil prorsus, nos lædat, incomprehensa communis caussæ, quæ propriis inest ratio: quandoquidem tum evidenter indicari possit, cum deprehensa est.*

† Vide *Galenum* in Aphorism. Hipp. libr. I. §. 15.

(30)

prædita, prædita quoque esse iisdem viribus. Nec enim, siquid alvum seu urinam movet, aut aliam quamvis facultatem habet, putandum, id idcirco tale esse, quia calidum, vel frigidum, vel salsum sit; quippe non omnia dulcia, aut acria, aut salsa, &c. singillatim considerata, easdem habere facultates, sed contra putat virtutem rei, qualis qualis fuerit, toti naturæ vel substantiæ tribuendam. i. e. toti concreto. [30] Oleo tandem dicit potentiam esse, poros corporis oblinitendi, cohibendique ea, quæ effluere solent; item coria emoliendi. [31] Post Dioclem in Medicina Rationali longe omnium clarissimus habebatur Praxagoras, cujus de doctrina tantum pauca degustabimus. Aristoteli Praxagoras astipulabatur, quod ad nervorum principium pertinet; id scilicet non cerebrum, ut ea plerorumque omnium tunc temporis opinio erat, sed cor esse. Arterias vero e corde oriundas, dum findantur angustentur ac minuantur, persuasum habet, tandem in nervos desinere. [32] In arteriis negat qualemcunque contineri humorem: [33] Sed spiritum quendam, quem crassum & vapori cuipiam similem esse. * Pulsum & palpitationem, convulsionem, ac tremorem, posuit, arteriarum esse affectiones. Et pulsum quidem secundum naturam: verum palpitationem & tremorem ac convulsionem esse motus præter naturam, & magnitudine solum inter se differre. [34] Ex motu arteriarum desumi posse, autumat, signum multitudinis sanguinis. [35] Quod vero

[30] Ita *Galenus* de alim. facult. lib. I. Cap. I.

[31] *Galenus* de simpl. medic. facult. lib. II. Cap. XIIX.

[32] *Idem* de Hippocr. & Platon. Dogmat. lib. I. Cap. III. & IV.

[33] *Idem* de dignosc. puls. lib. IIII. Cap. II.

* *Idem* an sang. in arter. nat. cont. Cap. II.

[34] *Idem* libr. de Tremor. palpit. &c. Cap. I. IV. VI. IX.

[35] Idem libr. de multitud. Cap.

vero ad cujusmodicunque corporis statum attinet, solis humoribus omnifariam aut secundum, aut præter naturam, constitutis, eum adscribit. [36] Galenus, asserit, Protagoram Nicarchi filium, (cujus loco D. Clericus scripsit Praxagoras, fortassis hoc mendum est typographi, qui Galeni opera in lucem edidit) decem humorum species enumerasse, sanguine excepto, qui ipsi est undecimus. [37] Si nomina horum humorum, vel succorum, exoptetis, pervolvatis, velim, *Ruffum* Ephesum: Non habilis enim sum, vacillantem memoriam caussor, suo quosque ordine & nominatione appellare. [38] Levitatem intestinorum, ait, provenire, quia lubricum sit intestinum, præsertim vero jejunum, hinc inde citiorem solita fieri ciborum dejectionem. Neque enim cibos ideo cito, quia indigesti permaneant, excerni; sed quia cito egeruntur, idcirco eos nullam sufferre

 con-

Cap. xvi. Et Praxagoras & Philotimus sentiebant, arteriis, facultatem pulsandi esse insitam. Argumentum, quo assertum conabantur planum facere erat tale. quod siquis carnem ab animalis corpore abscissam humi palpitantem deposuerit, perspicue inibi arteriarum motum observari posse. Idem de Hipp. & Plat. dogm. libr. vi. Cap. xii.

[36] Idem in Introd. Cap. iix.

[37] Idem de nat. fac. libr. ii. Cap. ix. in fine.

[38] Hoc modo dictus auctor de appel. Part. corp. hum. lib. i. Cap. xxxvi. *Praxagoras peculiari quodam modo* χυμοὶ, *succos nominavit*, (1) γλυκὸν *dulcem*, (2) ἰσόκρατον *æqualiter temperatum*, (3) *&* ὑαλοειδῆ *vitreum*: (cujus etiam meminit *Galenus* de differ. febr. lib. ii. Cap. vi.) *hos a pituitæ specie sic vocavit. Item* (4) ὀξὺ *acidum* (5) νιτρώδη *nitrosum*, (6) ἁλυκὸν *salsum*, (7) *&* πικρὸν *amarum*: *hos ita, ut gustus indicat, appellavit. Alios præterea* (8) πρασοειδῆ *quidem porraceum ex colore* (9) λεκιθώδη *vero vitellinum ex crassitudine: alios quoque* (10) ξυστικὸν *quidem, rasorium aut vellicatorium, quia efficit rosionem, seu vellicationem*: (11) στάσιμον *vero stabilem seu fixum, quod in venis inhæreant, neque in carnem permanent, quod illi* στάσιμοι χυμοὶ *tenues venosique sint.*

(39)

concoctionem. [39] In vena cava initium esse febrium statuit. [40] Et Praxagoras, & ejus discipulus Herophilus, inter se quidem consentiebant, quod solis humoribus corporis, quicquid vel secundum, vel præter naturam in nobis contingit, tribui debeat. [41] Verum circa caussam tremoris non fuit utrisque eadem contentio, ille arteriarum affectum: hic autem propter nervorum genus malum semper consistere, asserebat. [42] Cæterum Herophilus, subtilioris sectæ conditor, teste Plinio, [43] non magnipendebat ire per solitudines, & quærere herbas alias aliis diebus anni, ut id majoribus in more erat positum, sed gratius erat in ejus schola sedere, & verborum inanium auditioni operam dare. Agebant enim ætatem in perquirendis morborum caussis, in describendo venarum pulsu per ætatum gradus in musicos pedes, & in cæteris hujus generis quæstionibus subtilibus. Haud diu ejus secta duravit, quoniam necesse erat in ea literas scire, [44] quarum plerique homines, velut & nunc assolet, fastidiosi. Placita ejus perpauca tempus, rerum edax, nobis reservavit; ea propter imperfectam solum ejus doctrinæ cognitionem habere possumus. v. g. omne vitium, quod adversam valetudinem creat, in humidis posuit. † Porro statuit quatuor facultates, quæ animalia moderantur: [45] an vero hæ sint eædem, quæ a nonnullis

[39] *Galenus* in Aphor. Hipp. lib. VI. §. 1.

[40] *Rufus* Ephes. de appel. part. corp. hom. lib. 1. Cap. XXX. *Galenus* de differ. febr. libr. II. Cap. XVIII. in fine: de caussa Synochæ differens, paulo post subjungit, Praxagoram existimasse febres oriri ab humorum in vena cava putrefactione.

[41] *Galenus* in Introd. Cap. IIX. Celsus in Præfat.

[42] Idem de palpitat Tremor., &c. Cap. IX.

[43] Hist. Nat. libr. XXVI. Cap. II.

[44] Idem libr. XXIX. Cap. I.

† *Celsus* in Præf. lib. 1.

[45] *Galenus* de dignosc. pulf. libr. II. Cap. III.

(46)

nullis naturales vocantur? an aliæ? incertum. Equidem sectatores ejus facultatem continendi, quæ corpora quælibetcunque coerceat, ne dissolvant dilabanturve, Stoicorum more credebant: ignorabant tamen an aër, an ignis, an utrique in caussa sint, ut omnigena corpora naturalem servent statum. [46] Introduxit etiam Herophilus trium temporum notationem. *

Hoc loco ego. Quandoquidem pulsus fuit mentio facta, dic nobis, quæso, quid veteres de eo senserunt?

Postulas negotium, inquit *Angelus*, non unius horæ, imo ne diei quidem, a me perficiundum: adeo multa enim veteres de hoc disputarunt. Quod autem non omnium in doctrina pulsus fuerit consensus, apparet ex tam variis variorum auctorum pulsus definitionibus, quarum apud Galenum mentio fit. Aliter enim eum descripsit Erasistratus. [47] Asclepiades, [48] Heraclitus Tarentinus [49] Alexander Philalethes, [50] Demosthenes Philaletes, [51] Bachius,

[46] *Idem* de Multitud. Cap. IV.

* Ita latine reddunt vocabula græca τρίχρονον σημειῶσιν. Quid autem hæc *tritemporaria* notatio sit, puto nobis innotescere, si humorum multitudinem, tanquam exemplum, proponam. Ejus notatio e tempore desumpta *præterito* est, otiosa vita, ut & excernendorum ultra modum retentio: e *præsenti*, id ipsum, quod est adimpleri, & ulcerosa dispositio, pigritia, corporis universi gravitas, rubor, vasorum distentio, &c. e *futuro* denique, quod Medicus iis, qui ejusmodi corporis habitu præditi, evacuando humores sit opem allaturus, vide *Galenum* de Multitud. Cap. XII.

[47] Is dixit *pulsum esse motum arteriarum per distentionem & contractionem, quem facultas efficit vitalis & animalis ad implendas arterias, spiritum continentes vitalem.* Galenus de diff. pulf. libr. IV. Cap. II.

[48] Qui dixit *motum esse arteriarum per distentionem & contractionem, quæ spiritu implentur, cum extenuantur: cum considunt earum tunicæ, evacuantur.* *Galenus.* Ibid.

[49] *Pulsum* dixit *motum arteriarum esse & cordis.* Idem Cap. III.

[50] Is, pulsum bifariam definivit

Bachius, [52] Aristoxenus, [53] Zenon, [54] Chrysermus, [55] Heraclides Erythræus [56] Agathinus, [57] Archigenes, [58] Magnus, [59] Athenæus, [60] Moschion corrector, [61] Galenus, [62] & alii iterum atque iterum aliter. [63]

finivit (1) ut in *subjectis* est, ait, esse *cordis & arteriarum contractionem atque dilationem citra voluntatem, quæ apparere possit:* (2) ut in *consideratione*, dicit pulsum esse, ictum ex *arteriarum perpetuo citra voluntatem motu ad tactum, & intervallum, quod ictum excipit.* Idem Cap. IV.

[51] Is dixit fere eodem modo ut Alexander, ut pulsum ratione subjecti esse *cordis & arteriarum distentionem vel contractionem naturalem, quæ valeat apparere.* Idem Cap. V.

[52] Hic dixit pulsum esse distentionem & contractionem, quam simul fieri in omnibus arteriis. Idem. Cap. VI.

[53] Qui pulsum finivit, quod is sit functio cordis & arteriarum peculiaris. Idem. Cap. VII.

[54] Hic pulsum dixit esse *partium arteriosarum mixtam ex contractione & dilatatione functionem, ex qua eandem omnibus in partibus ordinem consonum esse, sive æqualibus illa, sive inæqualibus temporibus absolvatur.* Idem Cap. IIX.

[55] Is hoc pacto. *Pulsus est dilatio & contractio arteriarum, exurgente undique tunica, & in se ipsam rursus considente ab animali facultate atque vitali, comitans perpetuo tam sanitatem quam morbum, ad sensum deprehendi potens.* Idem Cap. IX.

[56] Hic dixit *distentionem & contractionem arteriarum atque cordis esse pulsum, a vitali & animali facultate plurimum valente, effectum.* Idem Cap. X.

[57] Is, *cordis & arteriarum motum dicit pulsum esse: vel solam arteriarum distentionem nominari pulsum.* Idem Cap. XI.

[58] Secundum hunc, *Pulsus est cordis & arteriarum distentio atque contractio naturalis.* Idem Cap. XII.

[59] Hic dixit pulsum esse cordis, eorumque, quæ afficiuntur, in molem elevationem & concidentiam sensibilem. Idem Cap. XIII.

[60] Hic ita. *Pulsus est distentio & contractio cum perspiratu cordis & arteriarum.* Idem Cap. XIV.

[61] *Is hoc modo.* Pulsus est motus peculiaris cordis, arteriarum, venarum, cerebri, ambientisque hoc membranæ, quæ in una inspiratione non semel, sed identidem fit. *Idem Cap.* XVI.

[62] *Is dixit.* Pulsum esse actionem peculiarem præcipue cordis, deinde arteriarum, quæ distentione & contractione moventur a facultate vitali, quo caloris nativi mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro spiritus animalis. *Cap.* II.

(63)

[63] Eadem ratio differentiarum pulsus est, quas plerique omnes non uno modo numerant. Herophilus quatuor genera statuit: Magnitudinis utpote, celeritatis, vehementiæ, & rythmi. Totidem etiam Archigenes magnitudinis, vehementiæ, plenitudinis, &

[63] Ut sectatores Asclepiadis & Erasistrati, quorum Galenus Cap. XV. & XVII. mentionem facit. Illi dixerunt. Pulsum esse distentionem & contractionem cordis & arteriarum, quæ non semel sed identidem in una inspiratione fit: *hi vero*, ut Appollonius Stratonis filius. Pulsus est dilatatio arteriæ, quæ superimpletione fit spiritus a corde emissi: *vel* Pulsus est arteriæ dilatatio & contractio, a facultate, quæ illis adjuncta est, proportione: *vel* Pulsus est dilatatio, quæ facit, ut tactum arteria feriat. Empirici dixerunt pulsum esse memoriam affectuum tactus ex arteriarum motu. *Galenus* de dignosc. puls. libr. I. Cap. II. Recentiorum pulsus definitiones, quarum etiam omnigenæ reperiuntur, nunc missas facio. Cæterum dissentiebant quoque veteres inter se de modo, qui pulsus fiat. Eorum, qui de familia Erasistrati, opinio erat, *cor primum præ omnibus arteriis distendi atque contrahi, inmisso autem ab illo in arterias spiritu, simulatque impleantur, distendi: primum ipsi cordi vicinas, deinde, quæ has consequuntur, mox his proximas, atque ita continenter ad extremas omnium arterias motum penetrare, omni ipsis arteriis facultate vacantibus tum peculiari tum a corde ipsis suppeditata, cujus se ipsæ ope distendant ut cor, contrahantque. At Herophilo in Arterias placebat, quia sunt cum corde continentes, per tunicas influere ab illo vim, cujus ope perinde atque cor, dum distenduntur, ex omnibus partibus, unde possint, attrahunt quod impleturum suam intercapedinem sit: dum contrahuntur, reddunt. Itaque eas simul uno tempore omnes videri distendi & contrahi. Idemque constitutum ac cor utriusque motus servare.* Hæc Galenus de differ. puls. libr. IV. Cap. VI. Pneumatici arbitrabantur pulsum constare ex distensione atque contractione, ut partibus. *Idem* Cap. XII. Et in contractione materiam quandam ab arteriis allici: in distentione vero, excerni. Contrarium statuit Galenus. Ibid. Cap. II. Quantum vero attinet ad caussam pulsus. v. g. vehementis, Herophilus affirmavit ejus caussam esse vitalis facultatis robur arteriæ: Athenæus vitalis vigoris vim: Asclepiades utrumque deridiculo habet & vigores & facultates, eaque omnia dixit esse nomina inania: verum retulit caussam vehementiæ ad copiam & subtilitatem spiritus. Erasistratus non vegetæ tunicarum, quæ arteris est, facultati, vehementiam pulsus assignavit,

& duritiei posuit. [64] Galenus, recensita priscorum sententia, ponit pulsum differre ratione motus trifariam: unum enim celerem, tardum alterum, & moderatum esse tertium, & has species iterum dispertit primum in novem, & deinde in ternovenas species, ita ut in summa viginti septem sint pulsuum ratione motus differentiæ. Ratione distentionis novem ipsi sunt distinctiones, tres scilicet in longitudine, totidem in latitudine, & totidem in profundo; quibus in summam collectis emergunt rursus viginti septem pulsus species. Ratione vigoris tres numerat species, vehementem imbecillem, & medium pulsum. Ratione corporis arteriarum tres, plenum, vacuum & medium, Ratione temporis denique tres, crebrum, rarum, & medium. [65] Supersunt & aliæ pulsus species, quæ ad aliquam inæqualitatem referuntur; cujusmodi ab interpretibus ita latine redditæ sunt, quin & ob defectum latinæ, aliquæ Græcam servarunt nomenclaturam, ut pulsus vibratus, [66] dicrotus, [67] caprizans,

vit, sed a spiritus valenter e corde expressi per arterias transitu, sensit renisum in ictu gigni. Archigenes, in vigore motus arteriarum vehementiam pulsus, statuit. Vide plura. Cap. II. Lib. III. de diff. puls.

[64] Herophilus hæc pulsuum genera in alias species dispertitus est, ut ordinis & perturbationis, ut æqualitatis & inæqualitatis: Archigenes vero magnitudini pulsus contra positam statuit parvitatem, vehementiæ remissionem, plenitudini vacuitatem, & duritiei mollitudinem. Porro, celeritati tarditatem, crebritati raritatem opposuit. Idem de diff. puls. libr. II. Cap. III.

(65) De his vide de diff. puls. libr. I. Cap. IV. XIV. libr. II. Cap. III. Vide etiam *Philaretum* de pulsib. Cap. IX. qui dictis quinque pulsuum generibus insuper quinque alia adnumerat, ita ut in summa sint, dena pulsuum genera. In quibus singulis vero observandam esse quantitatem, longitudinis, motionem virtutem, qualitatem, spissitudinis motum, æqualitatem, ordinationem, plenitudinem, concordiam vel rhytmum, & calorem.

[66] In quo magna plerumque arteriarum est distentio, & partes arteriæ quædam superiora petunt, quædam vero uno eodemque tempore demittuntur. *Gale-*

zans, [68] undosus, [69] decurtatus, [70] innuens, circumnuens, [71] myrmecizon, scolecizon, & nescio quos amplius. [72]

Proh hominum fidem! interpellabat *Lucius*, quam late hominis evagatur ingenium, quot obscura, & intricata inaniaque non excogitavit, quæ, ab ipso inventore, vel expositore, non credo, unquam intellecta. Luculentum dicti mei nobis exemplum est in doctrina de pulsibus. Quis hominum, tametsi per totam vitam se ad ejus cognitionem applicuerit, gloriari audet? se capere atque distinguere posse, tot differentes, quotquot ab uno Galeno tantum enumeran-

Galenus de diff. pulf. libr. 1. Cap. xxv. In pulsu convulsivo omnia mitiora, quam in vibrato, observari. Plura de caussi. pulf. libr. 11. Cap. vi.

[67] Seu bis feriens, est cum recessio, quæ creditur, arteriæ non perfecte exequitur, sed cunctatur, idque pro subductionis, aut inhibiti spiritus quantitate, dein repititio perfecta debitæ fit contractionis. *Galenus* fin. Medic. Cap. xi.

[68] Græcæ δορκαδίζων, est pulsus, qui insurgendo & extollendo, sed aliquantum intercisus: deinde citatus differentes motus efficit, ceu caprea, *Philaretus* de pulf. Cap. x.

[69] Hunc a vermiculante pulsu Galenus libr. 1. Cap. xxiii. de Diff. pulf. ait magnitudine differre: in illo fluctuationi undarum; at in hoc gressui vermium aliquid simile repertri. De caussi. pulf. libr. 11. Cap. viii.

[70] Græci hunc vocant μείουρίτον vel μείουρον hoc est mutilum vel decurtatum, quoniam in acutum terminatur: vel in hoc arteriarum vigor magis magisque in partibus remotioribus dissolvitur. Ibid. Cap. ix.

[71] Hujusmodi pulsus fiunt ob inæqualitatem quantitatis distentionis in diversis arteriæ partibus; atque hos non ortum ducere a morbo aliquo, vel ab ulla præter naturam caussa, sed a conformatione nativa tantum. *Galenus* de præsag. ex pulsib. libr. 11. Cap. xi. & de diff. pulf. lib. 1. Cap. xiix.

[72] His adde Arachnoidem, cujusmodi pulsus ratione incessus dictorum insectorum sunt nominationem sortiti. Et quod ad eorum pulsum naturam spectat, hic parvus est, ac brevis auræ agitatur movetus: iste instar vermium reptatus; at ille imprimit digitis, arteriæ incumbentibus, speciem formicæ veluti ambulantis: quamobrem & parvus est, & obscurus. Mentio paulo ante facta est Rhythmi, quo indicatur pro-

merantur, pulsum species. Quantum ad me pertinet, perplacet mihi censura Celsi, [73] *Venis enim*, ait, *maxime credimus fallacissimæ rei, quia sæpe istæ leniores celerioresve sunt & ætate & sexu & corporum natura, & plerumque satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre subeunt & quiescunt, ut imbecillus is videri possit, cui facile laturo gravis instat accessio. Contra sæpe eas concitat & resolvit sol & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus, adeo ut quum primum medicus venit, solicitudo ægri dubitantis quomodo ille se habere videatur, eas moveat.* Et post paulo. Quas venas autem conspectus medici movet, quam facile mille res turbant.

Assensum est *Lucio*. Tum ego. Transacta, inquam, Praxagoræ & Herophili placitorum recensione, aliquis vestrum, si non molestum fuerit, occipiat Chrysippi & Erasistrati, antiquorum longe clarissimorum medicorum doctrinam tradere.

Idem, interloquebatur *Angelus*, mecum cogitabam, ordinem Historiæ postulare, ut utrorumque mentio fiat. Chrysippum, cognomento Cnidium, [74] Plinius auctor est, [75] antecessorum placita ingenti garrulitate mutasse, eundemque, ut ex Galeni ultro citroque citatis locis, plane aperte probari potest, inanibus ac quæstionibus contentionibus valde fuisse deditum. Pluribus verbis enim disputavit de origine nervo-

proportio partium temporis, quæ quendam ad pulsus inter ipsos habent respectum. Heterorhythmus vocatur, siquis alterius ætatis habet rhythmum. Pararhythmus vero, si quis pulsum habet non omnino, sed quadantenus ætati conditionique corporis, conformem. Plura si libet vide Galenum. d. lib. ut & finition. Cap x.

[73] Cap. VI. lib. III.

[74] Quem Diog. *Laertius* libr. VII. scribit Medicum fuisse, a quo Erasistatus professus se multa didicisse.

[75] Hist. nat. libr. XXIX. Cap. I.

(76)

vorum, de sede animæ & ejus perturbationibus, de virtutibus deque animæ facultatibus, & aliis hujus generis subtilitatibus. [76] Pauca admodum supersunt, e quibus ejus opiniones circa rationalem Medicinam petere possumus, præterquam, quod Galenus meminit, eum statuisse cordis ventriculum sinistrum non sanguine, sed spiritu animali plenum. [77] In praxi Medica magni faciebat vinum frigida temperatum, quale esse præsentissimum adversus choleram remedium. [78] Sanguinis missionem teruncii faciebat. [79] Et, quia is erat Erasistrati, ab Aristotelis filia nati, Theophrasto æqualis, [80] præceptor, vero simile est, utrisque de placitis convenisse. Siquidem autem hujus Erasistrati plura, quam illius, fragmen-

[76] Quarum hinc inde mentio fit in locis, a Galeno in libris de Hippocr. & Platon Dogm., citatis. Verum aliquis mihi potest objicere, loca non e Medici, sed e Philosophi, scriptis Galenum desumpisse: siquidem Diogene Laert. scriptore liquet inter eruditos, quatuor viros, nomine Chrysippi Orbi literato tunc temporis inclaruisse, unum Sapientiæ professorem, duas Medicinæ operam dedisse, & quartum Georgicorum scriptorem. Quid? quod & Philosophus subtilioribus quæstionibus plerumque immoratus fuit. Verum, qualiscunque ejusmodi objectio fuerit; tamen proximum vero habetur mihi Galenum refellisse Chrysippi Medici, Theophrasti æqualis, opiniones, quod, puto, apparere ex hoc inprimis, quia Galenus de Dogm. Hipp. & Plat. libr. VII. Cap. I. Citat tres libros rationalium Chrysippi, in quibus eum, attestatus, tractasse de perturbationibus animi: Citat præterea librum curationum: quos libros sane video a Laërtio, pleraque, Philosophi scripta enumerante, haud indicatos.

[77] *Galenus* de Hipp. & Platon Dogm. libr. I. Cap. III. Posuit Chrysippus præterea cor fontem omnium animæ passionum esse. Cujus asserti ergo prolixe a Galeno verbis perstringitur. libr. tertio de Hip., & Plat. Dogm.

[78] Vide *Galenum* de venæ Sectione adv. Erasistratum. Cap. IX. ubi eundem vocat Erasistrati præceptorem.

[79] *Idem* de ven. sect. adv. Erasistraticos Cap. V. ubi scribit non modo Chrysippum Cnidium, & Erasistratum, sed etiam Aristogenem: & Medium, sanguinis missionem flocci fecisse.

[80] *Idem* in libr. an sang. in arter. natur. contin. Cap. VIII.

(81)

fragmenta hinc inde occurrunt, non difficile ideoque fore, existimo, ex dicendis traditam utrorumque doctrinam colligere. Breviarium itaque decretorum Erasistrati faciam. Corporis initia solidis tribuit, eaque, omissis spiritibus & humoribus, triplicis generis esse ut nervos, venas atque arterias; duplici autem materia regi corpus animale, sanguine perinde ac alimento, dein spiritu, tanquam naturæ in functionibus obeundis adjutore. [81] Calorem, qui nobis est, non esse innatum, sed acquisitum aliunde. [82] Cibum non concoqui, sed atteri in ventre contendit: [83] Sanguinem nec in arteriis nec in sinistro cordis ventriculo contineri, sed spiritum, & quidem vitalem. [84] Animalem autem spiritum ab inspiratione nutriri; & eundem, non illico per nares ad cerebri ventriculos pervenire, velut Hippocratis sectatoribus visum, sed e corde per arterias in cerebri membranas transportari. [85] Herophilus autumavit quidem & cor & arterias omnes insimul distendi contrahique: at Erasistratus contra putavit, cor utpote primum: idque mittere spiritum ad arterias, quæ quanto cordi viciniores propioresve, tanto & ocyus spiritu adimpleri, hinc aut distendi aut contrahi illas citius. [86] Quo pacto omnis generis humores in corpore gignantur, an ita in ventriculo fiant, an mixti alimentis potius insint, hoc indagare velle, ad nullum, ait, pertinere Medicinæ usum; sed horum per-

[81] *Idem* in Introd. Cap. IIX.

[82] *Idem* in lib. de Nat. Hum. Comm. I. in Præf.

[83] Idem de nat. fac. libr. II. Cap. VIII. *Celsus* in Præf. libr. I.

[84] *Idem*. libr. an sang. in arter. nat. contin. fuse confutat sententiam Erasistrati: & libr. de ven. sect. adv. Erasistratum. Cap. II. De corde spiritu vitali pleno vide *Galenum* libr. I. Cap. II. de Hipp. & Plat. Dogm.

[85] *Idem* de utilit. respir. Cap. V. §. 10.

[86] *Idem* de differ. pulf. libr. IV. Cap. VI

(87)

percontationem ſpectare magis ad Phyſicam. [87] Animalia, exiſtimat, proinde ac catenam vel calathum augeſcere grandeſcereve; cuilibetcunque enim ſimilia, & in principio, & in fine apponi ſeu applicari. [88] Nervos, quos conſiderat veluti catenam ſeu chordam, ex tribus diverſis natura loris, nervulo ſcilicet & vena & arteria, contextam, ali ſtatuit a lento tenacique humore, prope nervos reſidente; quam opinionem ſatis perſpectam putat, ſiquidem nervos, ſi elixentur ſi putrefiant, in iſtiuſmodi humorem abire, diſſolvi, converti. [89] Inter viſcera, duxit, ſplenem fruſtra formatum: attamen inter ejus ſectatores aliqui extiterunt, qui hanc principis ſuæ diſciplinæ ſententiam damnarunt, judicaruntque contra, lienem ſuccum ex cibis in uſum jocinoris præparare, ut bonus ſanguis inde generetur. [90] Quantum vero pertinet ad ſanitatem atque ad morbum, tunc ſciatis, velim, non uno modo opiniones Eraſiſtrati traditas, ac ab auctoribus prolatas. Namque memini me aliubi legere Eraſiſtratum exiſtimaſſe nos ægrotare, ſi alimentum nimium vel incoctum aut corruptum ſumamus; contra ſi fuerit factum,

 nos

[87] *Idem* de natur. facult. libr. II. Cap. VIII.

[88] *Idem* Cap. III. Quantum vero ad nutritionis modum pertinet, ſciendum eſt, Eraſiſtratum nutrimenti per venas tranſitum ἀνάδοσιν.. i. e. diſtributionem appellaſſe; tranſlationem autem, vel διάδοσιν, quæ in ſingula ſimplicium illorum & inviſibilium nervorum arteriarumque fit. Poſtea tranſitum, qui per venas agitur ſola ſucceſſione pro modo ejus, quod evacuatur. In ultimis autem & ſimplicibus, quæ tenuia juxta & anguſta eſſe, contingere appoſitionem ex vicinis vaſis: in vacuitates eorum, quæ abierunt, nutrimento a lateribus vaſorum attracto & tranſlato. *Ibid.* Cap VI.

[89] *Ibid.* d. c. & libr. de Atra bile. Cap. VII. Ut nervum, ita etiam arteriam ſtatuit trium vaſorum complicationem eſſe, conſtare eandemque e venis, arteriis & nervis. *Idem* an ſang. in arteria nat. contineatur. Cap. IV.

(90)

nos recte valere. [91] Alibi proditum est memoriæ, Erasistratum solidis partibus corporis solum tribuisse, quod aliquis aut incolumis sit, aut valetudinarius. [92] Iterum alibi scriptum est, arbitratum Erasistratum, quod, quamdiu per venas sanguis perque arterias spiritus vehatur, tamdiu sanum fore hominem, quamprimum autem vena a caussa qualibetcunque violenta distenta, reserata, rupta, sanguinem tunc, propriis alioqui circumseptum terminis, in vasa spiritalia, i. e. in arterias incidere, & caussam variorum morborum esse. Sanguinem namque in arterias transfusum, spiritum a corde delatum, perturbare, illiusque motum alterare. Sanguine nunc extra receptacula debita in parte principe consistente oriri febrim: in parte autem ignobiliori & in finibus arteriarum se condensante, gigni omnimodas corporis inflammationes. [93] Alibi posuit febrim a phlegmone, & hanc a plethora, quæ corrivationis auctor est, exoriri. [94] Plethoram vero pogigni a copia alimentorum: & ab hac iterum paremptosim. i. e. casus ad arteriam fieri. [95] Malam eduliorum digestionem exoriri, si venter ob imbecillitatem circa illa con-

[90] *Idem* de atr. bil. Cap. VII.

[91] *Idem* in Hist phil. cxxxv. Plutarchus de plac. phil. Lib. v. Cap. xxx.

[92] *Idem* in Introduct. Cap. VIII.

[93] Idem de v. s. advers. Erasistratum. Cap. III.

[94] *Idem* de causs. procatartic. in med. fere. In libr. de nat. comment. II. §. 22. de Multitud. Cap. IIX. *Celsus* in Præf. Ast. Plutarchus de plac. phil. libr. v. Cap. XXIX. & Gal. Hist. phil. Cap. CXXXIV. memorant Erasistratum febrim definivisse, quod ea sit motio sanguinis spiritus vasa illapsi, non proficiscens a nostra voluntate. Sanguinem in corpore concitatum spiritus conceptacula. i. e. arterias, subire, ibique cum fuerit calefactus, totum postea corpus incendere.

[95] *Galenus* de causs. procatartic. Cap. III. N. Celsus in Præfat. lib. I. Erasistrati excogitatam παρεμπτωσιν circumscribit hoc modo. Si sanguis in eas venas, quæ spiritui accommodatæ sunt transfunditur, &c.

(96)

contrahi, adeoque is illa atterere haud valet. [96] Aquam intercutem oboriri existimat ab Hepatis scirrho: angustiam quippe viarum inhibere ne sanguis amplius per jecur procedat, [97] at membrorum resolutionem, si quando humores in vasa, spiritui dicata, in nervis desita, quibus voluntarii motus perficiuntur, intercalentur: indolis autem eos, qui nutricationi alias destinati, esse lentæ tenaciorisque, propterea difficulter excerni hoc pacto vitiatos. [98] Suffocari homines in specubus graveolentibus, & ædibus recentissime calce oblitis, ut & ab exhalatione prunarum extinctarum, quoniam tenuis in ejusmodi occasionibus aër existat, qui ab arteriis neque recipiatur neque contineatur: verum absque ullo negotio evacuetur, hinc animal quodvis ob inopiam spiritus interitui proximum. [99] De cætero Erasistratus maximopere ambiebat rationem, ac in Empiricis, quod eam contemnerent, cavillabatur pertinaciam; idcirco suam quibusque affectibus, tametsi obscuris, caussam assignabat: inficiabatur adhæc communem & supremam morborum caussam esse incomprehensibilem. [100] Tandem Chrysippi, Præceptoris sui, placita pertinaciter observabat: dictorum enim neuter vel sanguinis missionem vel purgationem paulo fortiorem instituendam curabat: [101] in horum autem locum, uterque substituebat

[96] *Galenus* de Nat. fac. libr. II. Cap. IX. Siquis vero interrogaret asseclam Erasistrati, quid caussæ sit, quod ventriculus male munere suo perfungatur. Id responsum tunc ei dabatur. *Non curamus*, inquiebat, *nec curiosi sumus in ejusmodi caussis investigandis: quoniam hæ non ad Medicum, sed ad Physicum, spectant.*

[97] *Ibid.* Cap. VIII.

[98] Idem de atra bile Cap. VI.

[99] Idem de utilit. Respir. Cap. IV. §. 8.

[100] *Dioscorides.* libr. VI. Cap. XXXV.

[101] *Galenus.* de V. S. adversus Erasistratæos. Cap. XV.

(102)

inediam, exercitia, lavacra, &c. [102]

Sed dic, inquam, quare aſpernatus eſt ſanguinis miſſionem Eraſiſtratus? ſiquidem poſitæ conceſſæque ſanguinis multitudinis, ſectione venæ vix præſtantius remedium reperitur.

Ipſe Galenus, inquit *Angelus*, fatetur ſe ex Eraſiſtrati ſcriptis rationem invenire non potuiſſe. Rationes vero eorum, qui erant de familia Eraſiſtratorum, quos memorat Galenus, plenæ ſunt futilitatis. Vos æquos ſermonis mei judices eſtote, numne argumenta, quæ in contemptum neglectionemve miſſionis ſanguinis proferre ſolebant, partim ridicula, partim futilia ſint? Antiqui, ut Apoemantes & Strato, cauſſabantur ſectionem venæ perdifficilem, quoniam vaſa ægre internoſci: vel errore poſſe arteriam incidi. Alii prætendebant quoſdam præ timore mortuos: alii, nos exactam ſanguinis mittendi menſuram ignorare, ſi parum fuerit, ad nullum ægrotantis emolumentum redundare tunc operationem: ſi nimia fuerit ſanguinis miſſio facta, differre tunc eam nihil quicquam a cæde. Alii paremptoſim. i.e. tranſitionem ſpirituum ex arteriis ad venas fieri; non poſſe enim non, quin ſanguinem evacuando per oſculorum aperturam ſpiritus

[102] Idem, de V.S. adv. Eraſiſtratum Cap. XIII. Chryſippus & Eraſiſtratus ideo non adhibebant ſanguinis miſſionem, ut æger, qui propter inflammationes neceſſario in inediis continendus, perdurare poſſit. Etenim eis, qui ex inflammatione ægri, non facile eſſe cibum offere, aſſerebant; ſi jam aliquis in talibus affectibus velit inſuper venam eſſe incidendam, cauſſabantur, periculum fore, ne æger viribus concidat. Et quamquam uterque repletionem ſeu multitudinem ſanguinis admitteret, neuter tamen nolebat idcirco miſſionem ſanguinis eſſe inſtituendam; ſed diminui ſed exinaniri eundem poſſe, aucta ſudoris & lotii excretione. Ex uſu itidem eſſe cibos, & deambulationes in locis planis non celeriter peractas; interdum lavacra copioſa, ſubinde vomitiones; vide etiam Cap. XVI. de V.S. de Eraſiſtratæor. Qua de cauſſa vero uſum purgantium aſpernarentur, hoc

tus ipse sequatur. Alias alii rationes proponebant, quas jam missas faciam. [103]

Demiror, inquam, Erasistratum cum sectatoribus suis credidisse in arteriis non naturaliter sanguinem, sed spiritum modo, contineri, quæ argumenta, da nobis, placita sua roborandi gratia, attulerunt?

Tum *Angelus*, priusquam, inquit, ad propositum respondeam, necesse est, verba paucula de spiritu ad mentem Erasistrati facere. Procreari vero spiritum putat, ex ambiente nos aëre intra corpus assumpto, eumque primo in arterias pulmonis, deinde in cor, inque ortas ab eo arterias, didi: & ejus adminiculo arterias, musculorumque cavitates, siquando eo utpote repletæ, extendi: eundem autem fugere, non mirum, quia tenuis & levis; proinde sequi, ut is facili negotio recedat, sine ullo indicio sui. Contineri ejusmodi spiritum, a corde ministratum, in arteriis duntaxat, dixit Erasistratus, & arterias aërem, quem inspiramus, per universum corpus diribere: hæc enim arteriarum munia esse: Sin autem aliquis objectaret sanguinem protinus effluere ex arteria sauciata: oggerebat ille primo spiritum exire, hunc au-

 tem

hoc argumento agebant. Nimirum quoslibet humores tam in purgationibus, quam sanguinis egressu, pariter evacuari, unde nec purgare revera quicquam, sed cum immutatione quadam, & evacuandorum corruptela inaniri. *Idem* Gal. de purg. medic. fac. Cap. IV. De cætero Erasistratus monet medicos, ut in curatione ægrorum advertant, quibus rebus hi asueverint, aut desuerint. Quod ni bene a Medicis observatum fuerit, perraro eos fausto successu ægris opem allaturos. *Idem* de asuetud Cap. II. Præterea in præparandis medicamentis supervacuam, curiosamque damnavit eorum diligentiam, qui fossilia, & alia, remedia a feris, & terra & mari deprompta confundant: expedire potius, ratum habuit, ut, omissis illis, Medicina in ptisana, cucurbita, & oleo aqua temperata, collocetur. *Plutarchus* sympos. IV. Quæst. I.

[103] *Idem* de V. S. adv. Erasistratum Cap. II.

(104)

tem e vestigio cruorem, ut ne locus maneret inanis, subsequi. Et si alter rursus instaret, an in arteria denudata ligataque sanguis sit, nec ne? Responsum vicissim dabat, quamprimum modo pellis detrahatur, e vestigio tum sanguinem in arterias transfundi. At quia experimentum fieri nequit, nisi corpus aliqua in parte deglubatur; non deerunt ergo & Erasistrato, & ejus asseclis tergiversationes, quibus adversariorum opiniones labefactare queunt. [104]

DIA-

[104] *Idem* an sang. in arter. nat. contin. Cap. II. VII. X. de v. s. adv. Erasistatum Cap. II. Cæterum ut clarior Erasistrati opinio, quam de venis deque arteriis habuit, reddatur. Indicandum est, illum statuisse venam sanguinis, & arteriam spiritus, esse receptaculum. Deinde grandiora receptacula, ubi divisa fuerint, minora angustioraque quidem, sed etiam numero plura, fieri. Et cum nullus locus datur, ubi circa terminum unius, vas aliud non existat, illa undiquaque per corpus delata, in tam minutos fines desinere, ut contentus in illis sanguis præ extremorum osculorum conniventia intus retineatur: quamobrem, etsi oscula venarum arteriarumque sibi mutuo vicina sint, sanguinem tamen propriis circumseptum terminis permanere, quoniam necubi in vasa spiritalia, in arterias puta, transfundi possit. Verum enimvero, quamprimum caussa quædam violenta advenerit, tum sanguinem ipsum in arterias transfundi: cum hæ alias in statu naturali sint tantummodo spiritu quodam repletæ. Quemadmodum nunc arteriæ ultro citroque per corpus dispersæ sanguine sint vacuæ, ita etiam Erasistratæi opinabantur, habere se pulmonis arterias. Harum ope in unaquaque cordis elevatione spiritum e pulmone trahi: & hujus transitu fieri pulsum, ei, qui per omnes totius corporis arterias editur, æqualem. Etenim & illarum pulsum non corporis ipsarum functione peragi, ut in corde, sed spiritus transmeantis copia: cor enim compressum ipsis eum transmittere. Verum tamen aliqui arbitrabantur, eadem cordis facultate reliquas arterias, & eas, quas pulmo continet, comprimi attollique. Id autem discriminis intercedere, quod nativa cordi insit facultas: arteriis vero ex illo influens. *Idem* de Anat. adm. libr. VII. Cap. III.

DIALOGUS. XI.

De Astrologia.

Prospicienti mihi in munitionem nemorosam, Laboratorio Academico, quod liberali Nobilissimorum & Amplissimorum Academiæ nostræ Curatorum permissione incolo, contiguam: forte evenit, ut DD. SYPESTEINIUM, SPOORIUM, utrosque Viros Consulares, & D. MILANUM, Ædilem Curulem, conficientes ambulationem pomeridianam, prope domum meam conspicerem. Date mihi veniam, VIRI Amplissimi Vos appellandi, inquam, &, si otium permiserit, non dedignemini, demississime atque subjectissime rogo, hasce ædes intrare. Scio equidem semper magnificum & præclarum illud Catonis: Clarorum virorum atque magnorum non minus otii, quam negotii, rationem extare, opportere: † verum & id scio, Vos nunquam minus esse otiosos, quam cum ita rerum omnium rudibus videtur.

Tum SYPESTEINUS. Quandoquidem obnixe flagitas, inquit, commorabimur apud te, quantum temporis vacabit ab officio publico. Sed salvane res tua est etiamnunc?

Enimvero, inquam, hoc tempore salva est. Namque, postquam mihi, per varios casus, per tot discrimina rerum Ultrajectum tendenti, DEUS. O. M. Vos primum dederit patronos; & Vos, Viri Amplissimi, Universum hujus Urbis, longe celeberrimæ, Senatum inclytum mihi vicissim conciliaveritis, non potest non, quin sit salva res mea. Et hoc non semel atque iterum, sed persæpe, sum expertus: siquidem non modo

† Ita Cicero in Oratione xxxi. pro CN. Plancio.

‡ Ibid.

modo D. van ROYEN, Vir Consularis; sed utrique hoc tempore Consules, DD. VELTHUSIUS & NELLESTEINUS: quin dicam breviter totus, absit adulandi animus, Ordo Senatorius, Musis meis, meæque saluti prospexit usque adeo, ut non possim non mihi peregrino, de omnibus, perinde ac de meis Diis propitiis, gratulari semper. Et quod superest, Viri Amplissimi, cum omnibus virtutibus me affectum esse cupiam, tamen nihil est, quod malim, quam me & gratum esse, & videri. Hæc est enim, liceat a Cicerone ‡ verba mutuari, una virtus non solum maxima, sed etiam mater virtutum omnium reliquarum. Gratus itaque ero, quam diu fuerim memor mei, quamdiu spiritus hosce reget artus. Præco perpetuus vestrorum ero beneficiorum, quæ non pro merito, sed gratuita tuli: &, quamvis grates vobis referre debitas non possim, non desinam tamen habere perennes.

Quid opus, inquit, *Sypesteinus*, tanto verborum apparatu? Constat te gratum esse.

Sin unquam, inquam, profecto tunc demum, cum huc venerim, expertus sum, me fausto natum sidere.

Hoc loco *Spoorius*. Non putassem, inquit, te vel aliquem medicorum, existimare sidera in nos aliquod jus habere: atque id in primis in fortunam utcunque hominis, vel in adversam, inque secundam ejusdem valetudinem. Non latere enim te, nec illos, arbitror. DEUM. O. M. luminaria in expanso cœli eapropter creasse, ut distinctionem facerent diem inter & noctem, ut essent signa & tempestatum & dierum & annorum. Hic usus hic finis est, quam ob rem Omnipotens hujus Universi Conditor, teste Mose,

‡ Ibidem.

(1) Ge-

Mose, [1] astra condidit.

Tum ego. Astipulor tibi, Vir Amplissime, quod cœlo astrifero memoratus finis peculiariter tribuatur: attamen an insuper assurgentia, an cadentia astra influxu suo in aërem, quem continuo inspiramus, in Tellurem, inque ejus incolas, aliquam potentiam habeant, non indubitatis, concedo, demonstrationibus nos probare posse: verum tamen, an ea cujusdammodi ratiocinatione investigari nequeat? non est, ut hæsitem. Namque non modò veteres Chaldæi, Astronomiæ longe peritissimi, ponebant, quod terrena consensionem, quam sympathiam vocant, cum cœlestibus habeant, & ex horum influentiis illa semper innoventur: [2] sed credebant & plurimi medicorum tum veterum, tum recentiorum, complures corporis ægrutidines astrorum influxu procreari.

Sed qua similitudine veri, inquit *Spoorius*, poterant unquam tam prisci, quam recentiores, placita sua facere plana?

Tum *Milanus*. Nituntur plurimum, inquit, hypothesi speciosa, & auctoritate, vel Ægyptiorum, vel Babyloniorum, ut Petosyris, ut Necepsonis, & aliorum, hominem ad naturam mundi, similitudinemque formatum, iisdem principiis, quibus ipse mundus regitur & continetur, perenniter perpetuitatis sustentari comitibus, statuentium. Adhæc ita corpus hominis, ut mundi, ex quatuor elementorum commixtione, compositum, ignis scilicet, aquæ, aëris & terræ, ut omnium istorum conjunctio, ut auctor est Firmicus, temperata animal ad formam divinæ imitationis ornaret: & ita hominem artificio divinæ fabricationis expositum, ut in parvo corpore, omnium elementorum vim atque substantiam, Natura

[1] *Genes.* Cap. I. ℣. XIV.
[2] *Sextus Empiricus* libr. V. adv. Astrologos.

tura cogente, conferret, ut divino illi spiritui, qui ad sustentationem mortalis corporis, ex cœlesti mente descendit, licet fragile, simile tamen mundo, pararet hospitium. Et hac de caussa hominem, quasi minorem quendam mundum, stellas quinque Solem etiam & Lunam ignita ac sempiterna agitatione sustentare, ut animal, quod ad imitationem mundi factum, simili divinitatis substantia gubernetur. [3] Lunam autem, Firmicus [4] statuit, inprimis mortalium vitæ præcipuam dominatricem, nempe prout ea plurifariam cæteris planetis duodena cœli statione vel vicina, vel dissita; conjuncta aut opposita, extiterit. Quantum vero ad substantiam humani corporis completo vitæ cursu attinet, tum Firmicus ait, id simili ratione, veluti majorem mundum, dissolutum iri. [5]

Speciosæ quidem caussæ sunt, inquit *Spoorius*, quæ a Te, Vir Nobilissime, prolatæ; verum Tuam scien-

[3] *Julius Firmicus* libr. v.
[4] Libr. III. Cap. XVI.
[5] Hominem nempe ad imitationem mundi; & similitudinem esse formatum, mundi vero ἀποκατάστασιν. i. e. redintegrationem per ἐκπύρωσιν aut κατακλυσμὸν fieri consuevisse. Namque exustionem diluvium, hoc est ἐκπύρωσιν κατακλυσμὸν sequi. Nulla enim alia re exustas res posse renasci, nec ulla re alia ad pristinam faciem, formamque revocari, nisi admixtiones, atque concretus pulvis favillarum, omnium genitalium seminum collectam conceperit fœcunditatem. Haud dispari ratione corpus hominis esse comparatum *Quotiescunque enim naturali caloris ardore, id nimis laxatum, humorum inundationibus evaporat, ita semper, aut ignito ardore decoquitur, aut nimia desudatione dissolvitur, nec aliter prudentissimi Medicæ artis interpretes, substantiam humani generis, naturali pronunciant fine dissolvi, nisi aut humor ignem dissolverit, aut calore rursus dominante extinctus medullitus ignis aruerit. Sic omnifariam ad imitationem Mundi hominem artifex Natura composuit, ut quicquid substantiam Mundi aut dissolvit, aut format, hoc etiam hominem & formaret, & absolveret* Idem libr. III. Cap. I.

(6) Vi-

ſcientiam non fugere, reor, vera potius, quam ſpecioſa dictu dicenda, quia in utramque partem defendi facili negotio queunt. Quid? quod non dubito aſſeverare, vanam ſuperſtitioſamque eſſe Aſtrologis ſcientiam: judicate enim, quæ poteſt contagio ex infinito pæne intervallo pertinere ad terram: ratum itaque habeo aſtra pleraque, Solem cum Luna excipio, ob dictam immenſam intercapedinem, ſeu intervallum, quo a Tellure diſtant, nulla ad nos mittere effluvia, quæ nos notabiliter afficere valeant.

Et ego, inquit *Milanus*, non eo inficias ſpecioſam ab aſtrologis potius, quam veram, poni rationem: verum tamen non abſurdum mihi habetur, quod præter Solem & Lunam, quorum virtus in hæc inferiora inter omnes homines conſtat, aſtra cætera, quantumvis longiſſime a nobis diſſita, efficiant, ut multifariæ cujuſvis anni oboriantur viciſſitudines, non modo tempeſtatum diverſarum; ſed etiam fertilitatis aut ſterilitatis Terræ, morborum diverſorum adverſus omne genus animantium graſſantium, &c. Namque ſi Sol, ſi Luna, ſoli eſſent omnium effectorum, in hoc globo terraqueo evenientium, auctores, oporteret tunc, ut quolibet anno, quando dicti planetæ anniverſaria viciſſitudine ſive in auſtralem ſive in borealem tendant plagam, eadem effecta producant. Exempli cauſſa quatuor anni tempora deberent ſemper ſe quotannis æquabilia præbere; ſiquidem memorati planetæ eundem ſolent locum in ſignifero orbe, & etiam in meridiano noſtro, occupare, velut antehac, cum aut ver aut æſtas, autumnus aut hyems, eſſet. Aſt quia experimur annum anno calidiorem, frigidiorem, ventoſiorem, ſicciorem, &c. & has cœli qualitates inſequi vel fertilitatem, vel ſterilitatem terræ, tempeſtates, fulmina, turbines, imbres, morbos omnis generis

ani-

animantia infestantes, & sexcenta alia: consequitur inde, & Solem, & Lunam, non singulorum effectuum, qui in Tellure nostra oboriuntur, solos & auctores & actores; sed esse præter dictos aliquid, quod talis annorum diversitatis caussa sit. Scio equidem Deum hoc universum moderari, ast opinor etiam Deum, cum Mundum crearet, singulis creaturis ordinem ac motum indidisse peculiarem, quem illæ, quamdiu existent, servabunt. Deus itaque, ut ad propositum redeam, ut inter nos liquet, est omnium, quæ in hoc universo contingunt, caussa universalis: singulares autem variæ sunt, sua cuique individuo propria. Quod autem anni non sint uniusmodi, rationem aliam hujus effecti, existimo, nos indagare nequire, quam si confugiamus ad peculiares astrorum constellationes, conjunctiones, positus, & nescio ad quid amplius, de cœlo stellifero in hæc sublunaria effectum suum edens.

Et licet tibi concedam, ait *Spoorius*, aliam atque aliam siderum posituram plurimorum effectuum, & Telluri & ejus incolis universim ac generatim accidentium, caussam esse; attamen persuadere mihi non possum, eadem astra suppeditare cuicunque rei singulari privam influentiam, vel contagionem, unde, v. g. aliquis derivare in hominem quemquam omnimodos casus, morbos, mortem, &c. posset, atque præsagire ea etiamnunc futura. Nam dic sodes, quem calculum subducturus est Astrologus in determinando principio vero hominis, nunc demum nati, vel morbo correpti, vel periculum aliquod subeuntis, &c. Quippe Mathematicis ipsis in confesso est, ignorato vero partus & cæterorum initio, quod horoscopum, vel genituram vocant, se, quamvis accuratissimam diligentiam adhibuerint, nullum apotelesma, vel natalitia prædicta dare, conficereque posse:
quo-

quoniam aſtrorum poſitus, ratione commotionis perpetuæ, ſingulis momentis quodammodo varient.

Scio equidem, inquit *Milanus*, quod quidam aſtrologi ſoleant ponere duplex hominis initium, alterum, cum ex concubitu utriuſque ſexus fit conceptus: alterum, cum infans naſcitur: [6] verum utrumque maxime ambiguum eſt, ſiquidem non conſtat prorſus, quo horæ momento, immo ſecundo, adeo accuratum enim calculum ducunt, fœminam concepiſſe; perraro enim, quin dicam nunquam, accerſitur aliquis, qui, dum opus Veneris celebratur, obſervet in horologio, in cœlo, vel & in globo, in aſtrolabio, exactum tempus, ut & aſtrorum poſitum. Eadem ratio partus eſt, ubi interdum infans aliquot horis, imo diebus, diſruptis ſecundis, utero inhæret, antequam vel ob vitium ſui, vel matris, naſcatur. Convenit ideoque mihi tecum de ambiguitate vanitateque ejuſmodi, vel obſervationum, vel prædictionum. Generalem quidem aſtrorum in orbem terrarum influxum agnoſco, eundemque in ejuſdem generis corporibus eodem tempore, ac uno modo efficientiam ſuam edere; at ſingularem ſeu propriam quibuſlibet individuis, pernego.

Et ego, inquit *Spoorius*, conſentio tibi de vanitate Aſtrologorum: & Mathematicis in prædictione, & in notatione cujuſque vitæ ex natali die, minime eſſe credendum. [7] Verum enimvero, quamvis inter nos liqueat vanam maxima ex parte Mathematicorum ſcientiam eſſe, ſciendi percupidus ſum, num & medici ſidera obſervarint, in dandis ſanitatis morborum cauſſarum rationibus, ſive in medicina ægrotis facienda.

Tum

[6] Vide *Cl. Ptolomæi.* Quadripar. libr. III. Cap. 1.

[7] Hæc *Cicero* de Chaldæis libr. II. de divinat. §. 87 & 88.

(8) *Pto-*

Tum *Sypesteinus*. Enimvero plurimi medicorum, inquit, astrorum scientiam medico necessariam judicarunt. In primis vero prisci Ægyptii eam magni fecerunt, dederuntque pæne de eventu morbi præsagium, quin prius posituram stellarum contemplati fuerint. Imo adeo fuerunt Astronomiæ studiosi, ut non dubitarint hominis cujuslibet temperamentum, incolumitatem, infirmitatem, tempus Medicinam faciendi, &c. stellarum adminiculo invenire. [8] Antiquissimus Medicinæ auctor, Hippocrates, itidem statuit astrorum exteriorem esse in corpore circuitum, Solis medium, ad cavitates vero Lunam: [9] & hinc inde monet medicum, ut astra observet; præsertim vero tempestates, quæ circa exortum Caniculæ, Arcturi, juxta & Pleiadum occasum contingunt. [10] Et plerique veteres Medici, ut auctor est Diocles Carystius, solebant prænotiones morborum secundum omnimodas Lunæ luminis & motus vicissitudines conficere. [11].

Effigiei hominis, inquit *Spoorius*, in fastis depictæ,

[8] *Ptolomæus* Quadrip. libr. 1. Cap. III. memorat libros, ab Ægyptiis ostensores Medicinæ vocatos, in quibus Astrologia, quatenus Medicis usu venit, fuse traditur.

[9] Libro de Insomniis.

[10] Libr. de aëre, aquis & locis. Et libr. 1. de Diæta. Oportet medicum etiam pernoscere hominis naturam & corporum staturas ac ætates, & ad tempora & ad mutationes ventorum, & ad situs regionum, in quibus degunt, & ad anni constitutionem, ac statum proportionem. Quin etiam astrorum ortus & occasus cognoscere oportet, quo mutationes, & excessus ciborum ac potuum & ventorum & totius mundi, ex quibus sane morbi hominibus oriuntur, observare sciat.

[11] Vide librum, cui titulus, Mathematices scientiæ prognostica de decubitu infirmorum, Galeno adscriptum. In quo auctor agit, quid rei portendat, si aliquis Luna in omnimoda Zodiaci constellatione posita, morbo correptus fuerit. Item Rabi Mosis prognoses Hippocratis secundum variam Lunæ in Orbe signifero posituram. Librum in lucem edidit Alexander de Appellatis cum præfatione Hay.

(12) In

ctæ, mihi venit in mentem, cujus in circumferentia erant duodena signa Zodiaci delineata; scire aveo cujus gratia ea facta sit?

Tum *Milanus*. Existimarunt veteres, inquit, suam cuique sideri ditionem in homine esse, in qua unumquodque ratione duodecatemorii præcipuas exercere vires. Ita, Manilio [12] auctore, Aries potitur capitis: Taurus colli: Gemini amborum brachiorum: Cancer pectoris: Leo laterum & scapulæ: Virgo ilium: Libra clunis: Scorpio inguinis: Sagittarius femoris: Capricornus utrorumque genuum: Aquarius crurum: Pisces denique pedum. Par judicium Planetarum esto, quibus Astrologi quoque peculiaria membra adscripserunt, crediderúntque illos in hæc potissimum dominari. Scilicet opinati sunt, Ptolæmæo auctore, [13] Saturni in potestate esse hominis aurem dextram, splenem, vesicam & phlegma: Jovis, tactum, pulmonem, costas, cartilaginem, & semen genitale: Martis, aurem sinistram, venas & testiculos: Solis, visum, cor, cerebrum, & nervos: Veneris, odoratum, carnem, & Epar: Mercurii, linguam, fel atque nares: Lunæ, stomachum,

Q

[12] In Astronom. libr. II. Cap. XII.

——— *Aries caput est ante omnia princeps*
Sortitur, censusque sui pulcherrima colla,
Taurus, & in Geminis æquali brachia sorte,
Scribuntur connexa humeris, pectusque locatum
Sub cancro est, laterum regnum, scapulæque Leonis.
Virginis in propriam descendunt Ilia sortem.
Libra regit clunes; & Scorpius inguine gaudet.
Centauro femora accedunt,
Capricornus utrisque.
Imperat in genibus, crurum fundentis Aquari
Arbitrium est, Piscesque pedum sibi jura reposcunt.

De horum duodenorum signorum natura, forma, qualitatibusque omnis generis corporis ægritudines producendi, vide etiam *J. Firmici* libr. II. Cap. XII. ut & libr. Galeno adscript. de spermate Cap. XVI. & XVII.

[13] Quadripart. Libr. III. Cap. XII.

(14)

chum, ventrem, muliebriaque pudenda. Paulo aliter Firmicus tradit ſtellarum erraticarum potentias: ſcribit enim [14] Saturnum ex corporis partibus habere dextram aurem ſplenemque ac Melancholiam: Jovem, aurem ſiniſtram & epar: Martem Epar cum Jove, nareſque cum Venere poſſidere. Solem caput, ſpiritumque ac dextrum oculum: Verum una cum Marte nares: Mercurium os linguamque, & orationis humanæ adjutrices manus: Lunam denique ſiniſtrum oculum.

O Curas hominum, interfabatur *Spoorius*, quantum eſt in rebus inane. O delirationem incredibilem: non enim omnis error, ſtultitia eſt dicenda. Quibus rationibus efficitur, da quæſo, Aſtrologorum decreta ſe ita, & non aliter, habere.

Quantum ad me pertinet, inquit *Milanus*, deeſſe ipſis, exiſtimo, rationes inconcuſſas, eſſeque potius plurima, quin dicam omnia, Aſtrologorum decreta, quæ proferunt, mira incredibiliaque otioſi cerebri portenta, figmenta, luſus. Quæ ut facile adſtruuntur, ita & facile deſtruuntur. Nam quis noſtrum non admiratione capitur aſtronomos ſidera plurima nominatione hominis, beſtiarum, &c. cooptaſſe: cum tamen nemo hominum, præter eum, qui talem ſibi fingit, aliquam effigiem ut Virginis, ut Leonis, &c. in cœlo ſtellifero, conſpiciet. Et hæc eſt prima, quam poſuerunt hypotheſin. Huic iterum aliam, non minori, quam prior erat, ambiguitate refertam, apponunt. Exempli gratia. Leo eſt animal in terra calidum, ferox, robuſtum, &c. Igitur Leo eſt ſignum in cœlo fixum, unicorporeum, quadrupes, irrationale, medium inter domeſticum & ſylveſtre, libi-

[14] Libr. II. Cap. x. & ibi ſtellarum omnium errantium ducatum indicat.

libidinosum, igneum, Cholericum, &c. & denique homines, qui hoc signo nascuntur, id est, si Luna in eo fuerit inventa, reges erunt similiter, ac principes, pulchro honorum stemmate decorati, divites: sed infenso quodam superbiæ spiritu elati, sævi, crudeles, &c. [15] Si jam aliquis, quod primo loco positum erat, inficias iverit, corruit omne, quicquid tam debili fundamento superstructum fuit. Atqui potest prima hypothesis negari, quia non demonstratum est constellationes debere ita, ut assolet, & non aliter appellari. Gaffarellus videt in astris literas Hebraicas, Crusius videt in Zodiaco duodecim Patriarchas: aliam alius Chimæram videt. Nam prout quispiam consuetis cœli constellationibus vel stellam annumerarit, vel de illis unicam modo dempserit, illico alia constellationis facies erit. Quæ cum ita sint, liquet inde scientiæ astrologorum vanitas, & vis maxima erroris.

At enim, inquit *Spoorius*, credideruntne sidera & planetas morbos concitare?

Omnino, inquit *Milanus*, sed nimis prolixus essem, si planetarum cæterorumque astrorum vim morbos producendi enarrare velim. Exempli caussa unum atque alterum afferam. A Saturno defluens Luna, scribit Firmicus, si feratur ad Solem, faciet insanos, lunaticos, caducos, hydropicos, elephantiacos. A Saturno defluens Luna, si Mercurio se stellæ conjunxerit, & fuerit minuta luminibus, aut sonum vocis impedit, aut aures obtundit, sed corpus eorum, qui sic habuerint, misera fatigatione destillat: facit enim melancholicos, ictericos, splenecticos, phthisicos, hydropicos, pleuriticos, & angusto meatu cum acerbo

[15] Tali pacto singula Zodiaci signa describit *Firmicus* libr. II. Cap. XII.

bo doloris incommodo vesicæ tumore constructos. [16] Eodem modo & Ptolomæus memoriæ prodidit planetas & reliqua astra influxu suo in animantia omnimodorum caussam morborum esse. [17] Ita etiam operibus Galeni inserti sunt libri prædictionum, ex

[16] Ita idem libr. IV. Cap. II. Pari modo ratiocinatur, si defluxio Lunæ ad cæteros planetas contigerit. Cap. III. IV. V. & seq. agit de Luna a stella quadam erratica ad aliam defluente, & omnigenam corporis valetudinem efficiente. Quantum vero ad cognitionem hujus doctrinæ attinet, eandemque nos facile assequturos, ratum habet I. Firmicus in Præf. libr. IV. *si perpendamus ad disciplinæ præcepta Lunam aut synodicam, aut plenam, aut dichotomon* i. e. *in duas partes dissectam, aut monoidem* i. e. *uniformem, aut amphicyrton* i. e. *gibbosam, & utrinque quasi inflexam, & per has mutatas formas cursu menstrui luminis complere* *Hæc itaque luminis ejus, vel augmenta, vel damna, & diversarum formarum mutabiles species, & primo natalis die, genituram tractantes, & tertio rursus die debemus diligenter inspicere*, præcipit auctor, *ac quibus se conjungat, & a quibus defluat, vel recedat, & quatenus se post primam conjunctionem secundis conjunctionibus societ, quibus etiam præveniens se jungat, quando per altum feratur, quas stellas trigonica, quas quadrata, quasve diametra radiatione respiciat; quando, & ad quas stellas plena feratur, & minuta luminibus, qualiter conditionis suæ stellis jungatur, quando in eadem parte posita synodica se copulatione conjungat, quando eam in iisdem partibus collocatam, Solem orbe suo rapiat, & abscondat, ut sic exploratis omnibus, atque tractatis in genituris hominum plenam pronunciandi scientiam consequamur.* Non sua opinionum commenta hæc esse, profitetur Firmicus, sed omnia, quæ Æsculapio Mercurius, Enichnusque tradiderunt, quæ Petosyris explicavit, & Necepso, quæ Abraham, Orpheus, & Critodemus, ediderunt, cæterique hujus artis antiscii, perlecta pariter atque collecta, & contrariis sententiarum diversitatibus comparata, se in libris suis perscripsisse.

[17] Vide Quadrip. lib. II. Cap. VIII. ubi scribit, Saturnus, si quando solus fuerit dispositionis dominus, diuturnos efficiet affectus, phthisin, febrem quartanam, & alios ex humorum coacervatione, oriundos. Jove rerum potiente, salubria fore omnia, opinatur: & quando Mars solus extiterit gubernator, futuras tunc esse mortes repentinas, tertianas & alios morbos acutos & malignos. Venerem, si fuerit sola dispositionis domina, eodem modo ut Jupiter solet,

ex astris petendarum, pleni. Ejusdem generis sunt Rabi Mosis prognostica, ut & capsula eburnea auctoris incerti. Ad unum omnes persuasum habent juxta omnigena Lunæ in signis Zodiaci schemata, ut & omnifariam planetarum aut conjunctionem aut disjunctionem oriri omnis generis morbos.

Quandoquidem, inquit *Spoorius*, plurimi crediderunt, astrorum influxum tam adversam, quam secundam corpori importare valetudinem, nunquid & astra observarunt remediorum administrandorum caussa?

Quinimo, inquit *Sypestein*, piaculum putabant commissurum eum, qui medicamentum purgans Luna crescente propinaret; item sanguinis missionem vel aliam periculi plenam operationem negabant instituendam; ominosam enim eam habebant, Luna, & cæteris planetis infausto in sidere existentibus. [18] Quid, quod

let, efficere, ut omnia fausta contingant. Mercurium vero, morbos e siccitate ortos, nec non febres quotidianas, tussim phthisin, vomitus, &c. Vide etiam Cap. XII. libr. III. ubi plures hujus generis rationes occurrunt. Item Centiloq. *Hermetis* aphor. 54. 74. & *Omar* libr. III. cap XII. de nativitatibus. Et *Cardanum* in. Ptolomæum & alios ejus libros, quos de Astrologia scripsit. Item *Rolfincium* de ordin. & method. med. special. libr. II. Cap. XLV. usque ad Cap. LIII. In his plurimorum morborum caussas ex astris defluentibus breviter proponit.

[18] Sic *Bethem*, de horis planetarum scribit. Malum esse medicinam sumere vel sanguinem mittere in hora vel Saturni, vel Martis: bonum in hora vel Jovis vel Veneris: medium in hora Mercurii. *Zahel* itidem auctor est, fœtum mortuum ex utero esse educendum, Luna & lumine & numero deficiente, descendente a cingulo signorum ad signum septimum. i. e. a medio cœli ad septimum, aspiciente fortunam a tertio vel quarto aspectu Martis: inprimis vero negotium ex voto successurum Luna de signis fœmininis, quæ sunt directæ ascensionis, minime vero in signa tortuosa, ascendente. Medicinam adversus spasmum vel dolorem ventris capiendam: vel emplastrum loco affecto applicandum esse, ascendente Libra, vel Luna in ea juncta fortunis. Gargarismum vel vomitum contra morbos capitis in-

quod Crinas Maſſilienſis, ut Plinius tradit, [19] arte geminata, Medicina utpote & Aſtronomia, ut cæteris cautior religioſiorque eſſet, eo veſaniæ pervenit, ut ad ſiderum motus ex ephemeride Mathematica, cibos dandos horaſque obſervandas ſtulte crederet. Apud Ægyptios jamdudum in more erat poſitum, herbas identidem ſecundum cœli conſtellationes colligere. Pamphilus enim apud Galenum meminit libri Mercurii, triginta ſex ſacras horoſcoporum herbas continentis. [20] Quid dicam de quibuſdam Arabibus, deque ſuperſtitioſo Paracelſo? quid hic non blaterat de metallorum aliarumque rerum amuletis, peculiari aſtrorum conſtellatione fabricandis, deque collo appendendis? Quid de collectione plantarum, itidem peculiari aſtrorum conſtellatione, inſtituenda? [21] Crollium Helmontiumque faciam miſſos. Nonne Carrichterus, [22] & familiaris auctor Schroderus, [23] enumerant complura remedia ſimplicia, quæ putant influentiam ſortiri, peculiareſque dotes habere ratione Planetæ, vel ſigni Zodiaci in ea influentis: & tamen quomodocunque hæc ſpecioſa dictu, & mira ingenii ſubtilitate adſtruuntur;

inſtituendum eſſe aſcendente Ariete, aut Luna lumine deficiente, in Ariete, vel Tauro; ex adverſo maximopere cavendum eſſe ab aſpectu Solis ex quarto aſpectu, vel oppoſitione in Ariete propter Solis calorem. Ejuſdem generis monita & cautiones tradit de plurimorum aliarum corporis partium affectuum curatione, quibus enarrandis, quia prolixam deſcriptionem poſtulant, ſuperſedeo.

[19] Hiſt. Nat. Lib. XXIX. Cap. I.

[20] Vide *Galeni* libr. VI. in Præfat. de ſimpl. medic. fac. Egimus de hoc in Dialog. VI. not. 57.

[21] Vide ejus Archidoxa Magica, & paſſim ſcripta ejus.

[22] Is peculiarem in lucem edidit librum, quo docet, ſub qua Orbis ſigniferi conſtellatione, quævis herba medicinalis ſit complexa, colligenda, & alii alia admiſcenda.

[23] In Pharmac. Med. Chym. Cap. IX Habentur & ibi res, quæ ſub ditione cujuſque ſtellæ errantis cadunt.

[24]

tur; nihilominus tamen, quod exploratum quodammodo esset, offendimus in omnibus auctoribus nihil. Futilem igitur, absurdamque astrologorum scientiam prædicabo; eorum inquam, qui tam incerta, quæ ne umbram quidem veritatis habent, in Medicinam invehere immiscereve conati sunt.

Hoc loco *Milanus*. Consentio Tibi, inquit, in quantum spectat oratio tua ad influxum astrorum peculiarem in corpora singularia: generalem tamen inficiari nolo. Nam, ceu ab exordio confabulationis nostræ commemoravi, vero mihi videtur simillimum, non Solem & Lunam tantum omnis generis tempestatum, quæ quotannis aliæ atque aliæ propemodum incidunt, caussam esse; sed reliqua sidera & suam contribuere virtutem, ut aut serena, aut nubilosa, aut pluviosa, aut ventosa, aut calida, aut frigida, temperatave sit tempestas. Quæ diversæ anni tempestates quoque a veteribus sedulo observatæ sunt: Usus quippe eos docuit, quod prout eæ varient, ita etiam plurifarii morbi exoriantur. Eccam caussam, quapropter mutabilitatem aëris, ventorum, &c. annuatim fere ad ortum aut occasum quorundam siderum, evenientium, diligentissime percontati sint. Non vacat mihi impræsentiarum, cæteroqui assertum meum auctoritate Hippocratis, [24] Adamantii. Ætii, &c. [25] possem planum facere.

Etiam cæteri, discessione in *Milani* sententiam facta, excusabant labores publicos, ea propter oportere ipsos, ajebant, a me discedere.

 DIA-

[24] Libro de aëre, aquis & locis: & libr. Aphorism. Sect. III. a §. I. ad. §. 24.

[25] Vide Ætij. tetrabibl. I. Serm. III. Cap. CLXIII. & CLXIV. Item Oribasii Collect. Libr. IX. Cap. II., & IV., quæ ab illo ex Antyllo excerpta. Traditur in his aeris differentia, secundum menstruum Lunæ cursum in Zodiaco, ut & differentia aëris in unoquoque die. Cap. VII. & IX. agit de ventorum natura Cap. IIX. de ortu & occasu siderum.

DIALOGUS. XII.

De placitis Asclepiadis, Celsi: De Pneumaticæ, & Episyntheticæ, & Eclecticæ Sectæ, decretis.

VALLANUM, quocum conjunctissime & amantissime vivo, inducam iterum disputantem, quia nulla videtur aptior persona, quæ de Medicina loquatur, quam ejus, qui hanc diutissime tractavit. Percontatoris ANGELUS, interpellatoris vero partes BARCHUSEN aget.

BARC. Veniam abs te, Vir præstantissime, petimus, quod nos te, ex insperato heic propter ædes tuas vadentem, offendentes, importune appellemus. Si otium habes, liceat nobis te convenire, ac tecum paulisper colloqui.

VALLAN. Introite modo domum, en fores apertæ, inite hoc triclinium atque foco, quia tempus jam frigidiusculum est, assidete. Verum quid novi in arte Medica?

ANG. Ego sane nihil, quod prorsus novum sit, scio.

BARC. Nec ego.

VALL. Ergo, quod antiquitus traditum est, calletis.

BARC. Neque hoc, ob rerum auctorumque copiam, callemus.

VALL. Vos nimis moderate vos geritis; parum abest, quin vos vel Æsopo vel Socrati, etiam atque etiam se nihil scire profitenti, assimilem: cum tamen neuter omnium rerum rudis esset.

ANG. Immeritis tu nos laudibus extollis, atque quantum ad me pertinet, sponte confiteor, me indigne

digne tam longe præstantissimis viris assimilari. At enimvero, quandoquidem antiquorum mentio facta est, incidit mihi in mentem Asclepiades. Pergratum mihi erit, si Tu tibi, Clarissime VALLANE, qui me ad Medicinam erudivisti, negotium dares de hujus viri doctrina dicendi. Compertum enim habeo eruditionem tuam; potes itaque, si modo volupe fuerit.

VALL. Facis amice, quod de me ita judicas: & quoniam in studio Medico ætatem consumsi, si id, quod tu tribuis, mihi assumo, videor id meo jure quodammodo vendicare; morem itaque tibi geram, atque agam pingui Minerva ut ajunt. Asclepiades Prusia oriundus, ætate Magni Pompeji erat Romæ primum orandi magister, quandoquidem autem in ea arte non satis quæstuosus esset, repente se ad Medicinam convertit: atque adeo (ut necesse erat homini, qui nec id egisset, nec remedia nosset, oculis usuque percipienda) torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicavit, totamque Medicinam ad caussam revocavit. [1] Eum, vocat Celsus, bonum multarum rerum auctorem. [2] Tullius eo non modo ut medico, sed etiam ut amico, usus est, & attestatur, quod is tum, cum eloquentia vinceret cæteros medicos, Medicinæ facultate usus sit, non eloquentiæ. [3] Mithridatis regis legatos & pollicitationes sprevit: [4] In arte Medica vero sequutus est pleraque Cleophanti, Medici antiqui, præcepta. [5] Inter præclara ejus facinora habetur, quod funeri obvius intellexit, eum vivere, qui efferebatur, quemque etiam usu vini servavit.

[1] Ita *Plinius* H. N. libr. XXVI. Cap. III.
[2] Libr. IV. Cap. IV.
[3] Libr. I. de Oratore.
[4] *Plinius* H. N. libr. VII. Cap. XXXVII.
[5] Hæc *Celsus* libr. III. Cap. XIV.

Tandem ipse Asclepiades suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus est. [6]

Ang. Qandoquidem Asclepiades, ut constans fama est, quondam in Medicina singularis fuit, des nobis, velim, placita ejus.

Vall. Dicto tuo perlibenter audiens essem, si quando Viri hujus scripta ad nos pervenissent: verum, quia hæc injuria temporum deperdita, dabo itaque, quæ subcisivis horis ex variis auctoribus excerpsi. Sed ad rem. Asclepiades statuit, omnia fieri necessitate quadam, & nihil sine caussa. Naturam, dixit, nihil aliud esse, quam corpus, vel ejus motum. [7] Primordia corporis esse atomos, per quas intelligit corpuscula intellectu cognita, sine ulla qualitate solita, atque ex initio comitata, æternum moventia, quæ suo incursu invicem occurrentia, mutuis ictibus in infinita partium fragmenta solvantur, magnitudine atque schemate differentia: quæ rursum eundo, sibi adjecta vel conjuncta, omnia faciant sensibilia, vim in semet mutationis habentia, aut per magnitudinem sui, aut per multitudinem, aut per schema, aut per ordinem. Deinde fieri meatus corporis, ex dictorum complexione corpusculorum, intellectu sensos, magnitudine atque schemate etiam differentes. Hæc bina nunc, atomi scilicet & pori vel meatus corporis, erant Asclepiadis Elementa, quibus pleraque corporum effecta explicavit. [8] Cæterum aliquando ponebat triplicem, quosdam morbos explicandi gratia, hypothesim. Nempe in nobis esse quosdam, qui intelligentia perspiciuntur, meatus, se inter

[6] Sponsione enim maxime facta cum fortuna, ne medicus crederetur, si unquam invalidus ullo modo fuisset ipse, & vicit suprema in senecta lapsu scalarum exanimatus. Plinius libr. VII. Cap. XXXVII.

[7] Cælius *Aurelianus* celer. pass. libr. I. Cap. XIV.

[8] *Idem.* ibid.

(9)

ter magnitudine distinctos: deinde cum parte humoris & spiritus undique, ratione considerabilium grumorum seu corpusculorum, collectum esse inane innumerabile: tandem perpetuos a morbis emitti vapores, ratione mutabilitatis corporis, aliquando plures, aliquando pauciores. [9].

BARC. Conjectura jampridem, ut nunc a te audio, Asclepiades est assequutus, quam seculo praeterito Sanctorius labore indefesso stabilivit transpirationem, seu exhalationem insensibilem.

VALL. Utique & Hippocratem, [10] & plurimos veterum, non fugit corpus nostrum perspirabile, sed non convenit nobis cum illis de materia & copia perspirationis vel evaporationis. Diapnoem enim, quod vocabulum interpretes latine reddiderunt, difflatio, transpiratio, perspiratio, dixerunt veteres esse aëris ex corpore attractionem per totum corpus, &

[9] *Sextus Empiricus* adversus Geometras libr. III. *Galenus* vero libr. I. Cap. IV. de Elementis, scribit Asclepiadem foramina & corpuscula posuisse. Galenns libr. I. Cap. XII. & XIII. de nat. fac. auctor est, Asclepiadem statuisse substantiam quandam immutabilem, alterari nesciam, in tenuia dissectam, & vacuitatibus, quas nunc poros vocant, interceptam. Porro nec naturae nec animae propriam ullam substantiam facultatemve esse, sed has primorum corporum, quae & impatibilia & simplicia, certo quodam congressu fieri. Nihil praeterea ex alterius affectu pati: omni substantia naturaliter divisa, atque in elementa, quae cohaerere nequeunt, & in moleculas conscissa. Et quantum ad perceptiones animae spectat, aliqui ex ejus sectatoribus opinabantur, nullam animae ab initio esse insitam. Ideoque perceptionem consequentiae, repugnantiae, divisionis, compositionis, justi, injusti, turpis, honesti, sensuum ope in nobis fieri, ac animal quibusdam imaginationibus, & memoria gubernari. Alii dixerunt nullam animae esse ratiocinandi facultatem, sed sensibus nos pecorum ritu duci, propterea nil quicquam nos renuere posse.

[10] Vide aphor. LXIII. Sect. V. aph. LXXIX. S. VII. & ultim. Sect. VIII. & *Galenum* de sanit. tuenda. libr. VI. Cap. VI.

& rursus ejusdem per poros excretionem. [11] Licet nunc alicui vestrum videatur, aërem tantum, veteres putasse, cutis per poros transire: attamen Galenus [12] auctor est, si humores justo tenuiores, si corpus justo rarius, i. e. si patentiores habuerit poros, celerrime corpus tunc difflatione insensibili evacuari, atque adeo macere. Sed, ut ingenue fatear, videtur mihi Sanctorium, Asclepiadem, juges corporis exhalationes statuentem, assecutum fuisse; hac tamen distinctione, quod ille operationem corporis, quam hic rationis adminiculo investigavit, trutina examinarit indicaritque, quot ac quanta ea pro diversitate sex rerum non naturalium distincta esset.

ANG. Placetne cætera Asclepiadis dogmata tradere?

VALL. Quinimo pergam prout ea in memoria habeo. Quamquam Asclepiades, Celso [13] auctore, statuerit, facilius concoqui cibos varios: tamen, Cæl. Aureliano [14] scriptore, negavit ullam cibi concoctionem digestionemve in nobis esse, sed solutionem ciborum in nobis fieri crudam, & per singulas particulas corporis ire, ut per omne tenuis ipsa penetrare videatur. Operationem hanc appellavit *Leptomerem*. Deinde neque ferventis qualitatis, neque frigidæ esse, ut cibi attenuantur: neque aliam caussam

[11] Ita describitur in finit. Galeni operibus, insertis Cap. III. Vide etiam Cap. XIV. libr. VIII. de Hipp & Platon. dogmat.

[12] Libr. II. §. 28. in aphorism. Hipp.

[13] Libr. III. Cap. VI. opinionem tamen ejus redarguit *Celsus*.

[14] Celer. pass. libr. I. Cap. XIV. unde, quæ sequuntur hausi. Cæterum Celso non erat opinio, quam de digestione Asclepiades habuit, ignota; scribit enim in præf. libr. I. Asclepiadis æmulos proposuisse, nihil concoqui, sed crudam materiam, sicut assumpta est, in corpus omne deduci.

caussam ciborum per corpus & distributionis esse, & nutritionis, quam vias receptaculorum nutrimenti diversas, hinc arteriam, hinc nervum vel venam, vel carnem, vel simile quid fieri. Appetentiam credidit viarum majore patefactione & magnitudine fieri in stomacho atque ventre: sitim vero parvarum viarum caussa. Excrementa ventris, negavit, aliena esse natura; quippe quædam animalia ex ipsis nutriri. Somnum, statuit, fieri spiritus sensibilis crassitudine. Negavit ullam nobis seu animalem, seu vitalem facultatem esse: [15] sed humorum corporis quomodocunque factam secretionem fieri ratione omnimodæ meatuum formæ, vel angustiæ. [16] Inficiatus est quoque ullam rem ab alia posse trahi: & si aliquis ipsi admirabilem Magnetis facultatem ferrum attrahendi objectaret, diluebat objectum, quod parva sint corpuscula, quæ a lapide Magnete resiliunt, cujusmodi cum aliis ferri similibus corpusculis complicando utrorumque complexum efficiant. Dicta corpuscula autem adeo parva, ut minimorum horum corporum, quæ in aëre circumferuntur, eorum aliqua decies millesima pars sint. [17] Quid caussæ sit, ut in pulmone vena sit arteriosa, & arteria venosa,

[15] Galenus de multitudine. Cap. VIII.

[16] *Idem* de Natur. fac. libr. I. Cap. XIII. Hujus loci etiam sunt, quæ habet *Octavius Horatianus* libr. IV. *Asclepias autem consentiens*, ait, *essentiam atque seminis universalis hominum vel animalium, item principalis corpusculi intellectu sensam: subjectam autem pastilitatis cruditatem, hoc est, novum cibum acceptum sive nova subinde nutrimenta: vult enim ex crudis fieri redhibitiones, ut accepti cibi disjecta materies, in corpusculis minutata, seu cocta, & in lacteum humorem mutata, omnes per corporis partes, ac particulas discurrat, atque ita in nares veniens mucilentum faciat liquorem: in vesicula, jecoris fel: non aliter etiam in seminales venas cadens, ea cum naturali virtute sive fabricatione semen fieri.*

[17] *Galenus* de Nat. fac. libr. I. Cap. XIV.

(18)

nosa, hoc pacto ratiocinatur. In pulmone tantum, ait, arterias motu agi duplici: altero, quem familiarem habet, ex propria videlicet substantia pulsantes: altero, quem e pulmone, in respirando semper agitato, nanciscuntur. Inde arterias immensis tandem laboribus confectas extenuari: cum e diverso, quæ aliis corporis partibus insunt arteriæ, uniusmodi habeant motum, eundemque moderatum; ideoque eas bene nutriri robustasque esse. Venas autem graciles tenuesque in toto corpore esse, quia motione careant: Pulmonis vero venas, motum ab hoc viscere adeptas, fieri crassas robustasque. [18]

Ang. Memini me legere Asclepiadis argumenta, ad rationem dictorum vasorum diversitatis spectantia, a Galeno confutata. Sed quid de sanitate, quid de morbo statuit?

Vall. Memoravi paulo ante Asclepiadem posuisse omnimodos meatus corporis. Per hos itaque, si succi more solito percurrerint, si nullo fuerint impedimento retenti, sanitatem semper manere: ex adverso, si manantia corpuscula per invisibilia foramina subsistendo iter clauserint, extemplo morbum insequi: Moram autem illa facere aut magnitudinis, aut schematis, aut multitudinis, aut celerrimi, qui ordinem perturbat, motus caussa, aut viarum flexu, conclusione atque squammularum obtrusione, ut in retento sputo. [19] Solidis itaque corpusculis tribuit

[18] *Idem* de usu part. corp. hum. libr. VI. Cap. XIII.

[19] Proinde bifariam accidere, ut corpus ægrotet, scilicet aut locorum & viarum differentia, aut statione corpusculorum. *Aurelianus* celer. pass. libr. I. Cap. XIV.

[20] *Galenus* in Introduct. Cap. VIII. Et *Celsus* in Præf. lib,. I. literis mandavit, Asclepiadem contendisse, morbos fieri, si manantia corpuscula per invisibilia foramina subsistendo iter claudunt.

buit imprimis morborum caussam. [20] Namque non esse activas atque operantes caussas ægritudinum in liquidis constitutas, quas synecticas vocant, sed esse antecedentes, quas Græci procatarcticas vocant. [21] Manantibus nunc corpusculis & foraminibus invisibilibus, tanquam plerorumque morborum caussis synecticis, positis, Asclepiades caussam phrenitidis, lethargiæ pleuritidis, &c. daturus, dixit hos morbos, statione corpusculorum fieri. Quotidianam majorum corpusculorum statione fieri asseveravit: cito enim ea exantlari atque impleri. Tertianam minorum statione conpusculorum; quartanam vero minutissimorum; siquidem ea difficulter impleri atque exantlari posse. [22] Quare autem varii morbi tempore vespertino vehementiores habeant accessiones, in caussa esse, ait, Naturam, quam vesperi ob aëris crassitudinem densatam, inflare corpora, atque accessionis initium generare. * Bulimum fieri, opinatus est, magnitudine viarum stomachi atque ventris. Defectionem, immodicum corporis profluvium, maciemque, viarum raritate procreari. Hydropem oriri perforatione carnis in parvam viarum formulam, quæ potis est solita corporis alimenta seu nutri-

[21] *Cæl. Aurelianus*. celer. pass. libr. I. Cap. XIV.

[22] *Idem* ibidem. Et *Galenus* libr. de palp. Tremor, &c. Cap. XII. *Asclepiades non solum non calorem, sed neque aliam aliquam naturalem ponens facultatem, omnem febrem propter obthurationes quasdum corpusculorum, semper in meatibus consistere dicens, in meatuum magnitudinibus differentias ipsius collocans. Sic contendit ostenditque aliquibus necessario rigorem conjunctum esse, quibusdam non.* Ante memoratus *Cæl. Aurelian.* libr. II. Cap. XXXIV. celer. pass. Asclepiadis ad mentem, scribit, febriculam esse fervorem plurimum in omnibus, sive plurimis corporis partibus, commutationem pulsus in vehementem ob obtrusionem corpusculorum factam.

* *Aurelianus* celer. pass. libr. I. Cap. XV.

nutrimenta in aquam vertere. [23] Plenitudinem tandem, quam & plethoram vocant, ſenſit non continentem morborum cauſſam eſſe. Namque ſæpenumero obſervatum, ait, largas inter morbi initia evacuationes factas. Quod ſi nunc ejuſmodi morbi cauſſa continens eſſet plethora, velut hypothetice ponitur, oportere tunc ut æger revaleſcat protinus: ablata enim cauſſa tolli effectum. At quia contrarium in dies obſervari; conſequi igitur ut plenitudo non continens morborum cauſſa ſit. [24] In morbo articulari, duxit, non nervos, ſed carnem dolore affici. [25] Spiritus cohibitionem, ait, caput opplere.

Ang. Habuitne quoque ſingularia circa praxin exercendam placita?

Vall. Maxime habuit. Et primo, cum Aſclepiades ſtatueret officium eſſe Medici ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet, [26] excogitavit quinque res maxime communium auxiliorum, ut abſtinentiam cibi, vini, fricationem corporis, ambulationem, geſtationes; quæ cnm unuſquiſque ſemetipſum ſibi præſtare poſſe intelligeret, faventibus cunctis, ut eſſent vera, quæ facillima erant, univerſum prope humanum genus circumegit in ſe, non alio modo, quam ſi cœlo emiſſus adveniſſet. Blandimenta varia, ut auctor eſt Plinius, excogitavit, jam ſuſpendendo lectulos, quorum jactatu aut morbos extenuaret, aut ſomnos alliceret; jam balineas avidiſſima hominum cupi-

[23] *Idem* libr. I. Cap. XIV.

[24] Vide *Galenum* contra Julianum, &c. Cap. XI.

[25] *Idem* de loc. affect. libr. II. Cap. VII. ſcribit Aſclepiadem fuiſſe opinatum in articulari morbo nervum affectum, dolore haud quaquam cruciari, quod nihil omnino ſentiat: carnem autem, quamquam non affectam, dolere tamen, utpote a parte vicina compreſſam.

* Idem de Sanit. tuend. libr. III. Cap. IV.

[26] *Celſus* lib. III. Cap. IV.

cupidine instituendo; & alia multa dictu grata atque jucunda, magna auctoritate, nec minore fama, instituit. Traxit præterea mentes artificio mirabili, vinum promittendo ægris, dandoque tempestive, tum frigidam aquam. [27] Aurelianus [28] ridiculam censet Asclepiadis opinionem, quod post cibum dandum vinum propterea interdixerit, ne citius currens corpora pertranseat, probaveritque e contrario falsum dandum, quo citius corpora penetret, ac suos effectus exhibeat. Idem cavillatur cum Asclepiadis placito, & dicit, hic est ille Asclepiades frigidans atque calefaciens, exantlans atque replens, & contrariis semper utens rebus. Cæterum Asclepiadem adjuvere multa: quorum cura nimis anxia & rudis, ut obruendi ægros veste, sudoresque omni modo ciendi, nunc corpora ad ignes torrendi, solesve assiduo quærendi in urbe umbrosa: imo vero tota Italia imperatrice, tum primum pensili balinearum usu ad infinitum blandientem. Præterea, scribit Plinius, [29] in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit, ut in anginis, quas curabant in fauces organo demisso. Damnavit merito & vomitiones, tunc supra modum frequentes. Arguit & medicamentorum potus stomacho inimicos.

BARC. Impetrare a te precor interfandi veniam. Memorasti modo Plinium scribere, quod Asclepiades detraxerit medendi cruciatus in Angina. Eam operationem scilicet, quam Pharyngo aut Laryngotomiam vocant. Contra memini me legere apud Cælium Aurelianum. In synanchicis utpote Asclepiadem etiam usum fuisse Pharyngotomia, hoc est can-

R nnæ

[27] Hæc Plinius. Hist. Nat. lib. XXVI. Cap. III.

[28] Celer. pass. libr. II. Cap. XXXIX.

[29] Loco jamjam citato.

(30)

næ ſive gutturis ob reſpirationem diviſura: [30] & alibi [31] idem auctor ait, fabuloſam arteriæ aſperæ ob reſpirationem diviſuram, quam laryngotomiam vocant, eſſe: quam operationem a nullo antiquorum traditam, ſed caduca atque temeraria Aſclepiadis inventione affirmatam. Quæ cum ita ſint, neſcio an Plinii an Aureliani ſcriptio fidem habeat?

VALL. Eadem mihi, ac tibi, hæſitantia eſt non modo hujus, ſed & aliorum cauſſa: Memoravi paulo ante Plinium memoriæ mandaſſe, Aſclepiadem quinque communium auxiliorum genera poſuiſſe: Attamen Celſus, auctor gravis, ſcribit [32] illum mentionem trium tantum in peculiari volumine mentionem feciſſe: frictionis nempe & equi, & geſtationis. Itidem ſanguinis miſſionem, ait, nihil a jugulatione differre: veruntamen alibi ratum habet pleuriticis e venis ſanguinem detrahendum, ſed obſervanda climata ſeu diverſas Terræ regiones: ſe enim vidiſſe teſtatur Athenis & Romæ, pleuritide ægros, peracta ſanguinis miſſione, fuiſſe plurimum deteriore conditione: Aſt in Pario atque Helleſponto contrarium eveniſſe. Ita etiam Phreniticis cum dolore ægrotantibus è re fore ſanguinis miſſionem judicavit. Dolorem namque majorum corpuſculorum ſtatione fieri, quam ſola ſanguinis miſſione exantlari poſſe. Quandoquidem vero phrenitici perraro doloribus torquentur;

[30] Celer. paſſ. libr. I. Cap. XIV.

[31] Celer. paſſ. libr. III. Cap. IV. & iterum. ibid. De hinc a veteribus probatam approbat, Aſclepiades ſc. arteriæ diviſuram, ob reſpirationem faciendam, quam laryngotomiam vocant. Ex quibus locis apparet, (1) Aſclepiadem non ſuſtiliſſe talem in anginis medendi cruciatum, ut Plinius memoriæ prodidit, ſed eum ſubinde inſtituiſſe: & (2) Aurelianum non conſentire ſibi, cum modo adſtruit Aſclepiadem ejuſmodi operationem inveniſſe, modo memorat eam a veteribus probatam ſolum approbaſſe.

[32] Libr. II. Cap. XIV.

(33)

tur; ſiquidem in iis anguſtiis parvorum corporum facta videatur ſtatio: ideoque ægrotantes inſtituta venæ inciſione, animi deliquio atque frigido corporis torpore affici, aut obmuteſcere, aut delirare. Detracta etenim materia, morbi cauſſam ſuperſtitem craſſeſcere, producereque corporis algorem: quin & cerebri ad membranam ſpiritum vel fervorem ferri, poſuit; ſtatione quippe corpuſculorum adaucta, ingeminari quoque alienationem mentis. [33] Eadem ratio eſt Scribonii, Aſclepiadem ægris medicamenta danda negaſſe, ſcribentis. [34] Celſus auctor eſt, [35] Aſclepiadem fuiſſe cauſſatum, omnia fere medicamenta ſtomachum lædere malique ſucci eſſe, ideoque eundem ad ipſius victus rationem potius omnem curam ſuam tranſtuliſſe. Verum enim, ſiquis probe perſpexerit, quid Aſclepiades? quid auctores optimæ latinitatis voce medicamenti intellexerint? tunc patebit eos indicaſſe quod vim habeat purgationem cumprimis concitandi. Hujus generis medicamento nunc multum antiqui auctores tribuerunt, præcipue tamen Herophilus, deductique ab illo viro, adeo ut nullum morbi genus ſine hoc curarent; putabant enim, materiam, exacta concoctione, ducendo ſæpius alvum, ſubtrahendam eſſe. Aſclepiades medicamenta, puta purgantia, num ſuſtulit? Nequaquam, abuſum improbavit: nam is ipſe, quamvis alvum non toties juxta veterum morem, ſed fere tamen eam in omni morbo ſubduxit: [36] non ut perſuaſum haberet noxium peculiaremque corporis humorem tantum educi, ſed utilitatem, quam inde percipit

 cipit

[33] Vide Cæl. *Aurel.* lib. I. Cap. XV. & lib. II. Cap. XXII.

[34] In Præfatione ad Caliſtum.

[35] in Præfatione libr. V.

[36] Idem libr. III. Cap. IV.

(37)

cipit æger, provenire ratione communis evacuationis, opinatus eſt. [37] Ejectus etiam eſt ab Aſclepiade vomitus; forſitan offenſus eorum eſt conſuetudine, qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem olim Romæ moliebantur: neque illum eapropter reprehendo, neque ob id, quod purgationes, quæ valentibus medicaminibus fiebant, expulerit. De cætero aſtipulor Celſo, [38] dicta ſubmovenda non eſſe perpetuum, ſcribenti, quia corporum temporumque ratio poteſt ea facere neceſſaria, dum & modo, & nonniſi, quum opus eſt, adhibeantur. Quid, quod ille quoque ipſe Aſclepiades, ſi quid jam corruptum eſſet, expelli debere, confeſſus eſt. Itaque non ex toto res condemnanda eſt, ſed in ea quædam paulo ſubtilior obſervatio adhibenda. Quod vero ad cætera medicamentorum genera pertinet, Aſclepiades ea non penitus improbavit; quod ſi ita res ſe haberet, is ipſe non compoſuiſſet librum præparationum Medicamentorum, ex quo fortaſſis Galenus * ea, quorum ſæpenumero mentionem facit, excerpſit. Quid? quod Aſclepiades contendit ultimæ ſortis eſſe medicum, qui non ad ſingula quæque vitia binas ternaſve compoſitiones & expertas, protinus paratas habeat. † Quæ cum ita ſint, efficitur his rationibus, non uſum,

[37] *Galenus* de Element. libr. I. Cap. IV. Quid? quod is & ejus ſectatores opinabantur, medicamentum omne, purgandi facultate præditum, quemcunque humorem ad naturam ſuam convertere tranſmutareve, & humorem non talem, qualis e corpore eductus, in corpore antea extitiſſe, ſed ut dixi, taliter vi medicamenti transformatum fuiſſe. Equidem concedebant venæ inciſione, contentos in venis humores indifferenter omnes exire; verum in purgatione non omnes, ſed quoſdam modo exantlari, atque adeo ſanguinem hoc pacto purum reddi. Hæc *Galenus* de purg. med. facult. Cap. II. & IV.

[38] Libr. I. Cap. III.

* In libris de compoſ. medicam. ſecundum locos.

† Ita *Scribonius Largus* in Præſ. ad Caj. Jul. Caliſt.

usum, sed abusum, medicamentorum, reprobasse.

Ang. Commemorasti paulo ante abstinentiam in numero auxiliorum communium ab Asclepiade positam, nunqua supersunt antiquitatis vestigia? erudiri pervelim, quæ prodant, quomodo dicta abstinentia sit instituenda?

Vall. Dictionem sententiæ meæ iterum a Celso, [39] qui Asclepiadem in plurimis sequutus, repetam, necessum est. Is autem scribit, abstinentiæ duo genera esse, alterum ubi nihil assumit æger: alterum, ubi nonnisi quod oportet. Asclepiades in febre convellendas vires ægri putavit, luce, vigilia, siti ingenti: sic ut ne os quidem primis diebus eluere sineret, & ubi ægrum triduum per omnia fatigasset, quarto die cibo destinabat. Antiqui quidem quam integerrimis corporibus alimentum offerebant: verum Asclepiades inclinata quidem febre, sed adhuc tamen inhærente. [40] Die, quo æger viribus gravior, jubebat cibum dare paucissimum, atque expectato febrium statu, ptisanam vel hordeum, vel alicam, vel cum beta lenticulam, cujusmodi edulii genus *Teutlophacen* appellavit. Si febris perseveraverit, exantlare obtrusiones, jubebat, requiemque corporis adhibere, ac aquam pro potu dare, non plus quam bis in die usque ad heminam, vel ad summum duas, & hunc modum etiam nocte servandum: sic rursum secunda die, transacto accessionis augmento dandum aliquid de dictis sorbilibus: quin & altera die, declinante febre, eodem pacto procedendum esse: perseverante vero febri rursum abstinere, & præterito similem tertium imitari diem. Adveniente autem septima jam audere ægrum & pane, & piscibus, & vino uti; solvi namque morbum tertia sæpe periodo.

 Neque

[39] Libr. II. Cap. XVI. [40] Idem libr. III. Cap. IV.

(41)

Neque enim quotidie cibum ægrotanti offerre nutrireve, duxit necessarium, atque id magis, si nulla fuerit solutio conjuncta solo tumore constrictis corporibus: hujusmodi enim quotidianam non posse perferre cibi sumptionem. [41] Et ut brevis sim, ulterioribus diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit, primis vero tortoris vicem exhibuit. [42] Cæterum erat ipsi in usu curatio febris in robustis instituenda, quam vocavit *Philoparabolon*, quasi vero nunc auso seu facinori temerario studeret. Erat scilicet ea traditæ a se febrium curationi similis, excepto quod vinum cum melle circa vesperam non, nisi omnino morbus contrarium docuit, dederit: sin minus, primo ingressu statim atque plurimum & extentum, hoc est, meracum & salsum dedit vinum, quam potionem e vino & aqua salsa nominavit *Tethalassomenon*, sensitque eam potu *Thalassomeli*, ex duabus aquæ marinæ & una parte mellis parato, validiorem esse, ut & celeriorem præstare opem. Quod vero ad facultates vini pertinet, arbitratus est Asclepiades, id duplicis generis dotatum virtutibus: aliquando enim id sudores cohibere, aliquando vero eosdem prolicere, pari modo fere ut coagulum, quod densat atque extenuat lac, caseo interim & sero singillatim existentibus seu separatis. Non aliter fere, ac jamjam dictum, vinum quoque vi quodam percutiendi vel præcipitandi donatum, plurimam nutrimenti partem condensare atque in se cogere: plurimam vero dissolvere attenuareque. [43] Habuit præterea Asclepiades singula-

[41] Hæc e *Cæl. Aureliani* lib. I. Cap. XIV. & XV. celer. pass.

[42] Ita *Celsus*. libr. III. Cap. IV.

[43] *Cæl. Aurel.* d. l. & *Galenus* in aphor. Hipp. libr. VII. §. XLVI. scribit Asclepiadem vino, post totius corporis evacuationem, tanquam remedio *extensionum*, usum fuisse.

(44)

gulares opiniones de facultatibus tum corporis, tum medicamentorum, de privis medicaminum viribus, deque aliis quæstionibus ad medicinam spectantibus; verum enim vero, quoniam dictarum alibi, [44] mentio facta, ea de caussa has faciam missas.

ANG. Attamen non denegabis prodere paucis verbis, quid Asclepiades de frictione deque gestatione, in communium auxiliorum numero, ab eo collocatis, sensit?

VALL. Asclepiadem quidem, Celsus memoriæ prodidit, [45] latius & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum esset, præcipisse, nihil tamen reperivisse, quod non a vetustissimo auctore Hippocrate paucis verbis comprehensum. [46] Quandoquidem autem hujus auxilii alibi, [47] mentio facta, eapropter indicabo gestationem, qua Asclepiades etiam in recenti vehementique febre, præcipueque ardente, ad discutiendam eam, dixit, utendam esse: [48] vias etenim apertiores fieri gestatione, nec non stationem corpusculorum tolli, siquidem vero & defectio & sudor febricitantes, incongrua motos gestatione, plerumque insequantur: hanc ob caussam æstimavit e re ægri esse, si nocte, si a cibatione, gestetur. [49] Complura autem genera gestationis veteribus in usu erant, adhibebanturque, & pro viribus cujusque & pro opibus, ne imbecillum hominem nimis digererent, aut humili obessent. Celso auctore gestationum levissima est in navi vel in portu, vel in flumine:

[44] Vide Dialog. v. p. 86. 88. 89. 90.

[45] Libr. II. Cap. XIV.

[46] Nimirum, frictione, si vehemens sit, durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: modica, implere. Ibid.

[47] In Dialogo VI. p. 34.

[48] *Celsus* libr. II. Cap. V. Tamen Celsus conatum Asclepiadis redarguit, & scribit, id periculose fieri, meliusque quiete ejusmodi impetus sustineri.

[49] *Cælius Aurelianus.* d. l.

(50)

mine: vehementior in alto mari, navi, vel lectica aut ſcamno: acrior, vehiculo, &c. Atque hæc ipſa & intendi & leniri poſſe: Sin vero nihil horum fuerit, ſuſpendi lectus debere, ait, & moveri: ſi ne id quidem fuerit, at certe uni pedi lecti funiculum eſſe ſubjiciendum, atque ita lectum, huc & illuc manu pellendum. [50] Plinius [51] id ſolum indignatur, unum hominem e leviſſima gente, Aſclepiadem indicat, ſine opibus ullis orſum, vectigalis ſui cauſſa repente leges ſalutis humano generi dediſſe: verum non diu perdurarunt, ſiquidem plerique ex ſectatoribus Aſclepiadis ſectæ Methodicorum ſe adjunxerunt, abrogatis maxima parte, & legibus, & hypotheſibus Aſclepiadis.

Barc. Venit mihi in menten Celſus, cujus tu ſemel atque iterum meminiſti. Neſcio, an is peculiari ſe adoptaverit familiæ, de hoc inter nos judices, velim.

Vall. Licet de ſcriptis Celſi conſtet, eum plane cujuſvis tunc florentis ſectæ decreta ſciviſſe; non conſtat tamen eundem ſe ulli addixiſſe, verum potius, quicquid ex omnibus maxime probabile ſibi videbatur, elegiſſe. Putabat quidem rationalem eſſe debere Medicinam, inſtrui vero ab evidentibus cauſſis, obſcuris omnibus non a cogitatione artificis, ſed ab ipſa arte rejectis, communia inſuper Methodicorum flocci

[50] *Celſus:* Ibid. Antyllus & Herodotus (loca excerpſit *Oribaſius* collect. Medic. libr. VI. Cap. XXIII. & XXV.) commemorant geſtationem, quam fieri in lectica, fulcra habente lineis ab angulo ad angulum per pedes diſtincta: vel fieri in ſella, hancque bifariam inſtitui, vel ſedentibus iis, qui geſtantur, vel jacentibus, vel in vehiculo, vel in navi, commemorant etiam geſtationem curru inſtiruendam: item navi per pontem, geſtationem in bigis. Deſcribunt etiam, quid utilitatis una quæque in valetudine recuperanda afferant. vide quoque *Ætium* in tetr. I. ſerm. III. Cap. VI.

[51] Libr. XXVI. Cap. III.

(52)

flocci faciebat, siquidem & compressorum & fluentium morborum genera diversa: aliud esse enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibum vomere: aliud dejectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe consumi. Nihil autem horum sic, ut aliud curari, qua de caussa necessarium esse, ut protinus in his a communi fluentis morbi contemplatione, ad propriam Medicina descendat. Atque in hac quoque rursus aliam proprietatis notitiam sæpe necessariam esse, quia non eadem omnibus, etiam in similibus casibus, opitulentur. In quibus communium inspectionem contrariam, propriorum autem esse salutarem. De cætero competere eum, qui propria non noverit, communia tantum intueri; eumque, qui nosse propria possit, illa quidem non negligere, sed his quoque insistere. [52] Quibus positis patet, Celsum, quia caussarum abditarum investigationem non magnifecit, ideo non Dogmaticæ; & quia morborum communia non tanti, quanti sectatores Themisonis putabant, habuit, eapropter Methodicæ sectæ, non fuisse addictum. Quod superest in descriptione & prædictione morborum in plurimis Hippocratem secutus est: Asclepiadem vero in communibus auxiliis. Cætera ex aliis auctoribus, ab ipso citatis, petivit, Fortassis is ipse plurimarum curationum tum in Medicina clinica, tum chirurgica auctor est, quas impræsentiarum tempus mihi non est recensere.

Ang. Neque nos ejusmodi negotium a te petimus, quoniam Medicinæ mutabilitatis audiendæ amore flagramus, quam illa subivit respectu omnis generis sectarum. Et, quod ad me spectat, aliquarum pervestigationi operam navavi, quas ob res nunc eas quadantenus calleo: verum nuper admodum incidit

 forte,

[52] Hæc *Celsus* in Præf. lib. 1.

† In

forte, ut aliquiſpiam in coetu, quo præſens eram, commemoraret Pneumaticam Sectam. Des nobis, obſecro, cognitionem ejus: ſiquidem ego huc uſque variis implicatus negotiis non potui auctores veteres conſulere.

VALL. Vos ipſi, dubio procul non ignoratis, Pneumaticam ſectam a cæteris vocatam, quoniam pleraque omnia corporis effecta ſpiritibus, qui Græce πνευματα vocantur, tribuebant. † Galenus [53] Chryſippum appellat hujus ſectæ proavum; conditor vero & princeps hujus diſciplinæ erat Athenæus Attalus, cujus aſſeclæ pneumatici vocabantur. [54] Celeberrimi etiam in hac fuere Archigenes, a Tralliano [55] diviniſſimus apellatus, Agathinus, Magnus & Herodotus; [56] quorum ſcripta tamen tempus, rerum edax, abſumpſit. Quæ cum ita ſint non poſſum non perfectam ſectæ, ejuſdemque dogmatum, hiſtoriam tradere.

ANG. Redde modo, ſi allubuerit, fragmenta, utut in mentem incidant.

VALL. Princeps familiæ Pneumaticæ, Athenæum volo, calidum, frigidum, humidum & ſiccum, ſtatuit hominis elementa eſſe proxima, & manifeſta, hæc nec ulla egere demonſtratione: [57] proxima autem vocat, quæ propria ſunt & nulli alteri communia. [58] Bina ex his, calidum & frigidum ſcilicet, ait, fungi cauſſarum efficientium: & reliqua, ſiccum videlicet & humidum, materiei munere.

† In introd. *Galeni* Cap. VIII.

[53] De different. pulſ. libr. II. Cap. III. prope finem.

[54] Idem de diff. pulſ. libr. IV. Cap. X.

[55] Libr. VII. Cap. VI.

[56] Horum mentionem facit *Galenus* de diff. pulſ. libr. IV. Cap. V.

[57] Idem de Element. libr. I. Cap. XI.

[58] Ibidem. Cap. XII.

nere. Huic vero elementorum quaternario ulterius quintum, juxta Stoicorum opinionem, addidit, quem ſpiritum vocat. Hunc, putavit, cuncta penetrare, & continere, & gubernare. An hic ſpiritus nunc idem ſit, quem Stoici ἑκτικὸν. i. e. habitu poſitus vel comparatus: [59] an vero natura? quam ſpiritum eſſe, atque ignis ſpeciem præ ſe ferre, [60] incertum eſt. Quantum ſpectat ad negotium generationis conſentit cum Ariſtotele Athenæus, ſtatuit enim genituram non ex omnium animalis partium eliquatione, verum e ſanguine tantum percocto produci. Deinde poſuit, imo perinde ac pronunciatum quoddam ipſi eſt; impoſſibile utpote eſſe, ut unum animal in ſe habeat utraque ſui ſimile generandi principia, materiam puta & facultatem: hæc duo enim ad generationem poſtulari, arbitratus. Quibus poſitis & conceſſis, concludit ſexui fœminino nullum ſemen genitale eſſe; ſed fœminas materiam generationis, i. e. ſanguinem menſtruum: at mares genuinum ſemen, vitalitate ſeu movendi facultate, præditum, ſuppeditare duntaxat. [61] Cæterum pneumatici antiquum dogma, omne febris genus ex putredine oriri, profitebantur. [62] Rigorem dixerunt totam eſſe affectionem frigidam, quapropter & eum facientis nomine dotatum. [63] Pulſum ſtatuerunt, diſtentione juxta & contractione cordis arteriarumque perfici. [64] Quod supereſt, dolendum eſt ſane, hujus ſectæ ſcripta & dogmata interiiſſe. Sectatores ejus

[59] Vide Cap. IIX. Introduct. *Galeni*, unde hæc contraxi.

[60] Ut habet *Diogen. Laertius* libr. VII. prope finem.

[61] *Galenus* de ſemine libr. II. Cap. V. & ſeq.

[62] *Idem* libr. I. Cap. V. de different febr.

[63] *Idem* de palpit. tremor. &c. Cap. X.

[64] *Idem* de differ. pulſ. libr. IV. Cap. XII.

ejus Galenus frequentissime omni laude cumulavit, honorificentissimeque appellavit, viros nempe esse cum in cæteris, quæ ad artem pertinent, tum maxime in febrium contemplatione, minime contemnendos. [65] Agathinum nominavit virum non vulgarem. [66] Is erat Herodoti præceptor, cui librum suum dicavit. [67] Archigenis fit etiam honorifica passim mentio: [68] & is erat in disputando longe pertinacissimus: statuebat enim civitatem potius, quam ullum sectæ placitum, prodendam. [69]

Barch. Dii vostram fidem! quæ, quanta hujus viri pertinacia. In religione tuenda quidem, fateor, constantiam, sententiæque perseverantiam laude dignam haberi; sed nunquam credidissem ulli medico, sententiam modo suam tuendi caussa, tantam fuisse pertinaciam.

Vall. Quasi vero religiosi solum, & non aliquis medicorum posset constans esse, in propugnando dogmate. Mitto temerariam, irrisione dignam, Archigenis jactantiam; id modo indicare etiam volui, semper æmulatores, semper propugnatores sectæ cujuslibet extitisse, qui nihil, nisi quod suæ disciplinæ conforme, putarunt rectum. Quemadmodum Metrodorus nihil, nisi quod Asclepiades: & Ze-

[65] *Idem* de differ. feb. libr. I. Cap. V. Præterea aperte ingenueque fatetur, se illis magna ex parte de doctrina febrium consentire, exceptis eis, quæ a Medicis ephemeræ nominantur.

[66] *Idem* in libro, qui de typis scripser. Cap. IV.

[67] *Idem* de differ. pulf. libr. IV. Cap. XI. Galenus addit Herodotum apud Romanos in exercenda Medicina inclaruisse.

[68] Ut libr. III. Cap. IV. de loc. affect. Galenus attestatur Archigenem in curandi ratione fuisse longe exercitatissimum.

[69] *Idem* de diff. pulf. libr. II. Cap. III. in fine. Proditionem autem, arbitabatur, esse, si vera dicendo, dissentiendum sit de his, quibus ea secta defenditur: putabat insuper, omnia sua decreta turbari, si aliquando vel in uno reprehendatur. *Galenus* d. l. de loc. aff.

(70)

Zenon nihil, quam quod Herophilus: & Hermogenes nihil, quam quod Erasistratus: ita Herodotus nihil, quam quod pneumaticus aliquis invenit decrevitque, admirabatur & magni faciebat. [70]

ANG. Probaturne tibi, ut etiam Aretæus in familia pneumaticorum annumeretur.

VALL. Quidni? Perlegenti enim dicti auctoris scripta, a me propter fidelem, accuratissimaque diligentia traditam, signorum morbi doctrinam, magni æstimata, nullo negotio innotescet, in ipsis offendi parilia, ceu modo significavi. Ita Aretæus rationem daturus, quapropter mulieres sæpius, quam viri nervorum distentione tententur, caussatur frigidum: & quia illæ insimul natura humidæ, hinc eas præ viris crebrius ab hoc malo liberari. Verum senes cummaxime dicto vitio corripi, in caussa autem esse frigus pariter & ariditatem senectutis. [71] Anginæ caussam, existimat esse, spiritum solum, prava conversione in calidissimam siccissimamque naturam mutatum, nulla interim corporis parte aliqua inflammatione laborante. [72] Quandoquidem puerorum corpora rara, humida, fluxa, atque crebrior eis, quam adultis, fit difflatio digestiove: hinc illa minus pleuritidi obnoxia: imo pleuritidis omnino expertia esse. [73] Vertiginis caussam, ait, frigidam esse & humidam. [74] Asthmatis frigus, spiritum atque humidum esse caussas: materiam vero, crassos atque intrinsecus abditos humores. [75] Morbi regii caussam opinatur esse calidum fatigatum debilitatumve, quocirca id ipsum in acre atque igneum converti: omne autem humidum in bilem abire, seu trans-

[70] *Idem* de simpl. Medic. fac. libr. I. Cap. XXIX.

[71] *Aretæus* de morb. acut. sign. & causs. lib. I. Cap. VI.

[72] Ibid. Cap. VII.

[73] Ibid. Cap. X.

[74] *Idem* de diuturn. affect. sign. & causs. lib. I. Cap. II.

[75] Ibid. Cap. XI.

transmutari: ignis enim ope id amarum fieri, & bile infici, [76] De cætero reprehendit medicos, qui existimarunt jecoris tantum vitio hunc morbum provenire: contra putat Aretæus, posse aliquando vel ventriculum, vel lienem, vel renes, vel laxum intestinum. i. e. colon in caussa esse. Jecur dictum affectum producere, si quando aut phlegmone aut scirrho opprimatur. Meatibus itaque, per quos bilis ad intestinum fluit, dicto modo interclusis, bilem retro labi, cumque sanguine misceri; abs quo sanguine, bile infecto, inque cuncta membra diffuso, hæc colore bilis deinceps tingi. Porro arquatum etiam provenire posse, ratum habet, si ventriculi, si intestini coli, facultas concoquendi læsa fuerit: inprimis vero concoctionem in colo effici, & ab ipso alimentum in usum jocinoris digeri. Et hoc modo putat posse etiam a cæteris visceribus, sive ea nunc alimentum hepati suggerant, sive ab hoc accipiant, aurigonem oriri. Neque enim per canales duntaxat sensibiles; verum multo copiosius alimentum a Natura halitus sub forma per universum corpus distribui. Etenim tales halitus, quia discurrere facile queunt, a natura per solidas perque densas partes dirigi.

Ang. Nuper incidit in manus Philareti libellus de pulsibus. Mihi eum perlegenti oboriebatur dubium, cuinam sectæ is esset adscribendus. Utrum Erasistrati assecla, an Athenæi?

Vall. Versavi etiam hunc libellum, & quantum in præsentia mei recordor, tunc dictus auctor aut Galeno æqualis aut eo paulo junior, citat enim Galenum. [77] Scribit quidem, in diastole attrahi substan-

[76] Ibid. Cap. xv. Indidem ea verba, quæ sequuntur, ad compendium contuli.

[77] Cap. ix.

ſtantiam quandam arteriæ, quare intra explicatam arteriam refrigerans aër, vitalem refocillans firmitudinem, ingredi, unde & animalis ſpiritus oboriri: in ſyſtole vero, convenientibus ad centrum extremis arteriæ, id quod ex humorum digeſtione in toto corpore, tanquam fumoſum excrementum eſt contractum, eliminari, excernique. [78] Item arteriam eſſe aëris & ſpiritus naturalis copioſioris, cum modico admodum ſanguine mixti, receptaculum: venam vero ſanguinis, cum exigua naturalis ſpiritus portione confuſi, receptaculum; [79] His dictis tamen non efficitur auctorem memoratum fuiſſe ſectatorem Eraſiſtrati, quia Eraſiſtratæi credebant nihil quicquam ſanguinis in arteriis in ſtatu corporis naturali contineri, ſed merum ſpiritum. Quandoquidem vero alio loco [80] tradit arteriarum pulſus in primis vim caloris frigoriſque in ſpiritibus ſignificare, exiſtimarem potius hujus generis dictionem pneumaticorum ſimilem eſſe. Horum quippe mos erat omnimodum corporis humani ſtatum per qualitates primas, perque ſpiritum explicare.

ANG. Verum concedatur laus veteribus pneumaticis: hos tamen, ſi reviviſcerent, exiſtimo, Wirdigium, ſeculi præteriti ſcriptorem, in loco Coryphæi habituros. Is enim nil niſi ſpiritus peperit.

BARC. Siquidem hic tibi admodum familiaris auctor, da nobis, velim, præcipuorum dogmatum & poſitionum breviarium.

ANG. Morem quidem in præſentia tibi perlibenter gererem: verum vereor, ne imperfectum tradam, mihi etenim memoriola eſt.

BARC. Quorſus iſtuc? Miſſam fac, amabo, ejuſcemodi

[78] *Idem* Cap. II.
[79] Idem. Cap. III.
[80] Cap. X. vide etiam Cap. VI.

cemodi extenuationem tui.

Ang. Faciam itaque, ut potero. Cœlos, Wirdigius credit, esse meros spiritus, seu corpus subtilissimum atque tenuissimum. [81] Aërem, quippe spiritus est, necessario sentire: ergo etiam ægrotare; eundemque laborare hyeme febre algida: vere, intermittente; & æstate, febri calida continua cum exacerbatione caloris. [82] Atomos, quia maxime sunt agiles, appellat spiritus. [83] Hominis spiritus, ait, esse corpus vivum subtilissimum, tenuissimum, calidum mobileque, a subtilissima maximeque sincera sanguinis parte secretum. Spiritus autem minerales; salinos puta, quos etiam peregrinos vocat, rotundos quidem in superficie esse: verum tamen, quia Terræ filii sunt, atque ab ejus phantasia generati, idcirco illos esse hirsutos, hispidosos, senticosos, aculeatos. [84] Affectiones spirituum naturales & præter naturam enumerat adeo multas, ut lingua, ob labilem memoriam, eas non omnes recitare possit. [85] Tem-

[81] Lib. 1. Cap. III.

[82] Ibid. Cap. VI. &. §. 4.

[83] Ibid. Cap. VIII. §. 6.

[84] Ibid. Cap. XVI. §. 1. & 2. Esse autem spiritus hujusmodi, quia a terra, quæ suos habet montes, cautes, scopulos acuminatos & prominentes, tanquam a matre, nati.

[85] Sunt autem affectiones spirituum naturales, ut eæ libr. 1. §. 12. & 13. ab auctore enumerantur. 1. *Vita seu vividitas, vigor, sensatio, vis generandi, vegetandi, sese multiplicandi in infinitum, creandi ideas.* 2. *Subtilitas, tenuitas, teneritudo, penetrabilitas, pernicitas, homogeneitas, simplicitas, puritas, serenitas.* 3. *Caliditas, igneitas, lumen, luminositas, pelluciditas, claritas, radiatio, illuminatio.* 4. *Nobilitas, levitas, circulatio, irradiatio, velocitas, influxus, extensio, robur, activitas.* 5. *Humiditas, dulcedo. Præter naturalis spirituum constitutio.* 1. *In qualitate, & quidem in densitate, spissitudine, crassitie, nigrore, obscuritate, tenebricositate, partim in impuritate, & aciditate.* 2. *In quantitate aucta vel imminuta.* 3. *In motu concitato & motu imminuto, motu orgastico intumescentiæ iracundiæ, motu enormontico, & tandem motu trepidationis, vibrationis, convulsionis.*

(86)

Temperare tamen mihi non possum, quin lepidam auctoris argumentationem, qua probare conatur ideas esse spiritus, vobis exhibeam. Ita argumentatur. Quodcunque spiritu subtilius est, hoc est spiritus. Ideæ sunt spiritibus longe subtiliores. Ergo spiritus sunt. Spiritus constant igne & humore pingui, idea non. [86] Ipsum corpus humanum, dicit, sine spiritibus, nec sanum esse, nec dici posse. [87] Catarrhi caussam esse spiritum frigoris: Eum enim & fugare & necare spiritus calidos; quibus fugatis insequi colliquationem alimenti. [88] Tarantulam, postquam hominem pupugerit seu icerit, communicare cum homine ideas saltarices: canem rabidum, complures caniculorum ideas: cujusmodi subinde in saliva inque urina conspectas. Præterea hoc ipsis peculiare esse, ut habeant, fermenti instar, multiplicandi sese potestatem. [89] Adhæc hydrophobiam esse symptoma: morbum vero esse de genere febris ardentissimæ, ortum ex spirituum igneorum flagrantia, incendio, seu nimia qualitate ignifera: hac de caussa etiam spiritus igneos, ratione naturæ igneæ, aquam naturaliter aversari. Quapropter autem submersio hydrophobicos plerumque sanet, hanc ejus rei rationem, ait: nempe, sicut copia aqua seu diluvium, ignis incendium: ita submergendo hydrophobicum, spirituum incendium, & una ideas furibundas caninas, mordaces, invidiosas extingui, obliterari, suffocari. [90] Pestem talem Wirdigius longe omnium atrocissimam judicat, quæ ex putredine in conflictu quodam occisorum ac insepultorum oritur. Ratio

S ipsi

[86] Ibid. Cap. XII. §. 5.
[87] In Procemio. libr. I. §. 8.
[88] Ibid. Cap. IX. §. 10.
[89] Ibid. Cap. XXIV. §. 21. 23.
[90] Ibid. Cap. XXIIX. §. 26. 28.

(91)

ipsi in promptu est hæc. Miasmata pestifera, credit, esse spiritus, ex cadaveribus militum, in ipso iracundiæ furore occisorum, egressos, in aëre fluctuantes, ab aliis attractos, furorem vindictamque retinentes, eamque exercere desiderantes. Et quia animum, indolem, vindictam, & occidendi furorem, in corpora, in qua migrarunt, exerunt, ideo spiritus hujusmodi vocari a nobis occisores. [91] Metempsychosin nihil aliud esse, quam circuitum & transmigrationem spirituum vegetantium in animantia, & animantium in animalia, & animalium in homines, & hominum brutorumque in aëreos, & aëreorum in terram, & terrestrium iterum in vegetantia. [92] Necromantiæ auctores, superstiose credit, esse cadaverum spiritus frigidos, & ab his totam istiusmodi divinationem dependere: adde exinde inveniri posse Medicinam hactenus incognitam, pro coercendis spiritibus morbosis, *enormonticis*, copia, caloreque atque orgasmo, omnifariam corpus humanum afficientibus. Conjectat insuper spiritus hujusmodi frigidos, forsan esse nigros tenebricososque, quoniam facultatem habeant spiritus corporis humani radiantes corruscantesve extinguendi. [93]

BARC. O delirationem incredibilem! O lepidas anilesque fabulas! Dolendum sane, quod homines non vulgaris eruditionis vitam in ejusmodi fabellis fingendis transigant. Et quod magis est, tunc demum se sibi applausum conciliaturos existimant, si stylo sæpe sæpius tropos, & hos inter cumprimis catachresin & hyperbolem, inseruerint.

VALL.

[91] Ibidem §. 16.

[92] Hanc esse rerum naturalium periodum, circulum initio & fine carentem, antiquorum serpentem gyratum, se ipsum mordentem, caudamque suam devorantem. *Ibid.* Cap. XXI. §. 8.

[93] *Ibidem.* Cap. X. §. 10.

(94)

VALL. Proinde agis, ac si tibi esset stylus censorius, an latet tibi tritum sermone jampridem adagium? sua quemque delectare sententia. Tu tuam, alii suam tuentur, magnificant, admirantur. Tamen puto dubium nemini esse, quin ea, quanto clarior & magis perspicua, tanto & probabilior, omnibus habeatur.

ANG. Verum approbatisne, ut Mayow, virum limatuli judicii, Pneumaticis quoque in æquo ponam? siquidem is etiam mentem ad spiritum nitro-aëreum, ab ipso primum evulgatum, appulit, hujus gratia, ut ejus adminiculo omnis generis corporis actiones explicaret.

VALL. Quin ponatur? attamen eum, opinor, non inter veteres pneumaticos ducendum, sed ego eundem in numero singularis, juxta ac Wirdigium, habeo pneumatici. Utriusque enim est singularis de spiritibus doctrina.

BARC. Scio amicissime ANGELE, te librum Majow sæpenumero versasse, paucula quædam, inde depromenda, nobis edisseras, velim.

ANG. Ceu vero is tibi non adeo notus, atque mihi. Tute namque unus es eorum, qui hypothesin de spiritu nitro-aëreo vacillantem effecit; siquidem plurimis argumentationibus effecisti, spiritum nitro-aëreum, ut a Majow ponitur, nusquam gentium reperiri. Verum, quomodocunque hæc sint, obtemperabo tamen tibi, & prodam paucula, hinc inde ex auctore deprompta. Sed in viam. Motum musculorum, statuit, ab effervescentia particularum nitro-aërearum & salino-sulpherearum, in motum pernicissimum una erumpentium seu ruentium, concitari: has, sibi probabile videri, asserit, a sanguine separari: ast illas a cerebro prosilire, atque esse ipsos spiritus animales, particulas autem nitro-aëreas spirituum

animalium indoli valde ſimiles, inde argumentatur, quia ſubtiliſſimæ, agiles, diſtentuſque capaces ſunt. Spiritibus itaque animalibus. i. e. ſpiritu nitro-aëreo, pro animi arbitrio e cerebro in partem movendam, prodeuntibus, inibique particulis ſalino-ſulphureis occurrentibus non poſſe non, quin fibrillarum contractio fiat, & partis iſtius commotio. Igitur ſpiritus nitro-aëreus particulis ſulphureis commixtus, motus corporis velociſſimi, & nonnunquam plane ignei, auctor eſt. Idem ſpiritus a conſortio particularum ſulphurearum liberatus, maximæ corporis quietis, ut aſſerit, cauſſa eſt. Sudorem eſſe ſalſum, autumat, quia particulæ nitro-aëreæ & ſulphureæ una cum latice ſeroſo foras in cutem populſæ, eundem acrem & penetrantiſſimum reddunt. Et, ut breviter & ſummatim dicam, utramque paginam facit ſpiritus nitro-aëreus, eo nihil mobilius eſt, nihil tranquillius. [94]

BARC. Sane ita ſe habet.

ANG. Venit mihi in mentem nuperæ confabulationis, ubi quidam mentionem fecit ſectæ Epiſyntheticæ & Eclecticæ. Scire aveo, nunqua utriuſque ſectæ ſuperſint placita, &, qui principes fuere?

VALL. Licet de his ſectis anquiſiverim, invenire tamen pervolvendo varios auctores non potui, quo effici poſſit alterutrius doctrina: Dabo nihilominus ſectæ utriuſque reliquias paſſim inventas. Sectæ Epiſyntheticæ (quod vocabulum latine reddunt ſuper compoſita ſecta) alius Agathinum, [95] alius Leonidem Alexandrinum, [96] aſſerit, auctorem eſſe: vocabatur etiam Hectica, i. e. habitu comparata: ſi Agathinus fuerit princeps diſciplinæ, tunc videtur mihi

[94] Vide ejus tractatum, hujus ſpiritus gratia, in lucem editum: ut & ejus libellum de motu muſculorum.

[95] Ut auctor finition. Cap. 11.

[96] Ut auctor Introduct. *Galeno* adſcriptæ. Cap. 111.

(97)

mihi eundem in quibusdam placitis a Pneumaticis dissensisse. Is enim, ut paulo ante præfatus a Galeno in familia Athenæi habetur; Sin vero Leonides, tunc autumo, eum a Methodicis dissensisse, siquidem cum Lethargum finiverit esse obstructionem secundum vias membranarum cum furore mentis, atque febre & moestitia, ac pressura & pulsu magno, more Methodicorum fere locutus est. [97] De cætero admittebat caussas tam obscuras, quam evidentes, cum e diverso Methodici omnia, in corpore oborta, mala per communitates suas explicarent tantum. Assertionem meam possum auctoritate Ætii [98] confirmare. Is, capite de Hydrocephalo, locum e Leonida habet, ubi hic affectionem, ait, oriri, vel a caussa obscura, localibus utpote vasis sponte sua rarefactis, & aquosa in ipsis essentia, quæ cum sanguine permixta erat, depulsa inque unum locum congregata: vel e caussa manifesta, vasis nimirum localibus ex plaga aut contusione ruptis, & sanguine in ipsis effuso, postmodum rarefacto, atque in essentiam fœculentam aut cruentam dissoluto. Supersunt quidem penes dictum Ætium alia loca e Leonide excerpta, verum, quoniam in his cummaxime agitur de curationibus, ad Chirurgiam in primis spectantibus, citra caussarum affectionum ratiocinium; hanc ob caussam iis supersedeo. Quemadmodum Leonides forsitan a Methodicis defecit, sine dubio fuit eadem conditio Archigenis, Eclecticæ sectæ conditoris, quem paulo ante etiam in Pneumaticis annumeravi. Evenit fortassis, ut quædam ipsi displicerent Athenæi placita, unde occasionem captavit peculiaria tradendi dogmata. Cujus generis autem hæc fuerint,

S 3 lique-

[97] *Cæl. Aurelianus.* Celer. pass. libr. II. Cap. I.

[98] Tetrabibl. II. Serm. II. Cap. I.

(99)

liquebit ex quibuſdam locis a Galeno citatis. Senſum eorum, quantum poſſum, compendifactum reddam. Dolores capitis ſine inflammatione obortos, vinculum, quod barbaricum appellat, arcere. Vaſis etenim vehementer compreſſis prohiberi in ipſa incurſionem. In *ſphacelode* Hemicrania arteriam, primo affectam, eandemque inducere dolorem pulſantem perſultantemque, adipiſcique formam rotundam ac horrorem excitare. Nervos, in deſcribendis dolorum ſignis pergit Archigenes, ſubinde intortos diſtendi, indurarique, hinc inde inferri dolores torpentes, dura diſtentione cruciantes; quin & profundos infixos, anguſtiæ plenos, &c. membranas in latum diſcurrentes excitare inæquales dolores, habereque illas interdum ſimile quidpiam *hæmodiæ* propter tranſmiſſionis aſperitatem: ſuperficies & membranas in media carne contentas, ſi afficiantur, inferre dolores dilaniantes. Dolores a perioſtio dependentes proinde affligere ac ſi in ipſis oſſibus conſiſterent. [99] Superſedeo cæteris, quia prolixiora ſunt, quam ut a me reci-

[99] A venis graves & detrahentes, & æqualiter infartos dolores excitari. A carne, & fuſos & laxiores, quapropter non adeo extendi videantur, ſed ægrotantem arbitrari, quaſi ſenſu aſperis quibuſdam rebus impleatur. Muſculi carnem & nervos, imo etiam arterias, proprietatum miſturam in doloribus referre, & efficere frementes, & late ſe diſtendentes, ac ſtupide pulſantes, dolores. Ex reliquis vero ulceroſum dolorem, & in ulceribus leviter acutum, & maxime dulciorem, qui pruriginem inducere poteſt, pertinere ad ſuperficiem. Punctorium profundas partes infeſtare: infixum, cum ad ſinus acceſſerit: ſtimulantem, partim eorum, quæ in loco ſunt, aliquid affectum eſſe, declarare, partim contra, ut pote eum, qui haudquaquam profundas partes occupat: lacerantem autem eſſe, qui in ſinu quodam conſiſtit. Hæc *Galenus* de loc. aff. libr. II. Cap. VII. Capite octavo Archigenis variorum corporis viſcerum dolorum ſingularium deſcriptio traditur. Scilicet Hepatis dolorem eſſe holcimon, i. e *tractorium*, & inhærentem, & torpidum & atrocius moleſtantem. Splenis non eſſe acutum, ſed & gravitatem ſimul & ex-

recitari possint: indicare enim istis voluit, quomodo ex dolorum differentiis partes affectæ queant inveniri. Utitur tamen aliquando vocabulis, magis aptis ad saporem, quam dolorem, exprimendum, qua de caussa etiam a Galeno fuse perstringitur. Alibi asserit Archigenes actiones quasdam lædi, illæsa ea corporis particula, quæ ipsis deputata est. [100] Principatum animæ in corde esse. [101] A vaporibus calidis & acribus ad caput delatis, & animalem in cerebro spiritum evertentibus, ducit, primum hebetudines quasdam oculorum fieri; postea etiam aurium sonitus assiduos, & gravitatem auditus; augescente autem affectione, & oculorum obscuritatem, & vertiginem. [102] Insaniam quidem citra febrem, sed fieri multo sanguine non putrefacto ad cerebrum confluente: eundem aliquando purum existere, & multitudine solum affligi, velut in ebriis: aliquando autem ipsi flavam bilem esse admixtam. [103] Postquam omnes nervi sensum perinde & motum amiserint, siderationem appellari affectionem: sin vero id in parte sive dextra sive læva acciderit vocari resolutionem. Ori-

extensionem habere, atque similem videri ei, qui ad elisionem quidem atque expressionem, sed extrinsecus incumbentem renitatur. Renes & austeros dolores inducere, & cum permanente adstrictione pungentes vesicam vehementer adstringentibus affici doloribus, atque intensionibus punctoriis. Uterum autem acutis, persultantibus, pungentibus, distendentibus, in modum torminum incidentibus. Eum vero taliter dolere, quia ex hujusmodi mixtione natus sit: ideoque etiam proprietatis ambiguitatem inducere.

[100] *Idem* de affect. locor. notit. Libr. III. Cap. I.

[101] Ibid Cap. IV.

[102] *AEtius* in tetrabibl. II. Serm. II. Cap. VII. Quod autem aliquis trochum, vel aliam rem gyrantem aspiciens, vertigine corripiatur in caussa esse, quod spiritus *visivus* ad trochum, qui circumvolutatur allabens moveatur, & simul cum illo circumferatur, atque sic inæqualem, & turbulentum, ac inordinatum humorum & spiritus motum efficiat.

[103] *Ibidem*. Cap. VIII.

(104)

ri autem affectionem hanc a copia humorum viscidorum atque crassorum, nervos obthurantium. [104] Cœliacæ passionis causam esse assiduas ciborum corruptiones, & perigrinorum usum eduliorum. Eandemque vero eo magis oboriri, quo magis seu frigus, seu vehemens ardor institerit. [105] Calculos renum a jugi cruditate generari, atque id in primis a copia materiæ crudæ congregata, & ardore circa renes & vesicam exorto, humores istiusmodi assante vel torrente, inque lapidem indurante; pari fere modo ut tophi, in aqua reperti, in æreis præsertim balneorum vasis, excoqui assoleant. [106] Hemitritæum ponit in numero intermittentium, atque ducit illud a tertiana & quotidiana ortum: cum contra Agathinus id inter tertianas, a quibus sola accessionis vehementia differat, retulerit. [107] Plerisque morbis duo esse tempora, in altero vigorem seu statum, inque altero ejusdem declinationem, posuit: medio interim tempore, morbi videlicet incremento, omisso. [108] De cætero prolixus admodum est in medicamentorum compositione, eorundem-

[104] Ibidem. Cap. xxviii.

[105] *Idem* tetrabibl. iii. Serm. i. Cap. xxxvii. Non dissimilem dicto affectui tradit caussam volvuli, quem oriri dicit propter continuam ciborum corruptionem: præsertim si multi, si varii, si insueti, & inter hos cummaxime carnes pingues ingerantur. Subinde etiam plagam mundi in caussa esse: quandoque copiosam frigidæ potionis potationem: interdum oboriri, intestino, in scrotum una cum stercore, delabente; quod si inde violenter retrudatur, inflammatione exfacile affici: aliquando etiam dictum affectum progigni ob veneni potionem, ob induratum stercus, circa lactes impactum, in uno loco dolore innitente, ut admota manu durities tactui succumbat, quem affectum veteres Chordapson vocasse. *Ibid.* Cap. xxviii.

[106] Ibidem. Serm. iii. Cap. iv.

[107] *Galenus* de differ. Febr. Libr. ii. Cap. x.

[108] Idem de morbor. temporib. Cap. ii.

demque virium traditione. Fragmenta plurima etiamnunc reliqua sunt penes Galenum, Oribasium. Ætium, &c. Quod superest, venit mihi in mentem Posidonius: non iste Philosophus, cujus Cicero meminit, quemque familiarem suum appellat; [109] sed is, quem Archigene, ævo Trajani claro, juniorem conjecto, quia solet ab Ætio pone Archigenem collocari: imo Posidonius citat Archigenem, quod non fieri posset, nisi fuisset junior, vel saltem æqualis illorum temporum. Et quoniam insuper utrorumque sæpenumero sub eodem capite fit mentio, quid vetat statuere, utrisque placitorum fuisse conformitatem, atque Posidonium Ecclecticæ disciplinæ, cujus princeps erat Archigenes, sectatorem fuisse. Dabo quædam ejus doctrinæ placita. Anteriore cerebri parte læsa, statuit, imaginationem solum lædi: medio autem cerebri ventriculo læso, rationem perverti: Posteriore vero circa occipitium parte læsa, perire memoriam, & cum ipsa etiam duas reliquas facultates. [110] Carum oriri, autumat, frigidis & humidis humoribus cerebrum occupantibus. [111] Coma vero, vaporibus calidis & humidis e subjectis partibus ad caput delatis, ac ipsum implentibus. [112] Morbum, quem Medici incubum appellant, non esse dæmonem, sed procemium & prænuncium morbi comitialis, aut insaniæ, aut siderationis. Affectum vero oboriri, si quando ventriculi cerebri vaporibus & crassis, & frigidis impleantur, prohiberi tunc, quo nervi munere suo perfungantur. [113] In convulsione, & morbo comitiali, statuit, principium nervorum lædi, a re infestante & molestiam exhi-

S 5 bente.

[109] Vide Libr. III. Tuscul. Quæst. &c.

[110] *Ætius*. tetrabibl. II. Serm. II. Cap. II.

[111] Ibidem Cap. V.

[112] Ibidem. Cap. VI.

[113] Ibidem. Cap. XII.

bente. Namque prout ſtomachus, aut alimenti copia gravatus, aut ab acri humore vellicatus, non ſolum ſingultum, ſed etiam convulſionem excitat: Similiter principium nervorum, atque ſtomachus, ejuſmodi motionem enormem concitat, dum rejicere conatur, quicquid tandem fuerit id, quod e parte primitus affecta ad ipſum affertur. [114]

BARC. Veſperaſcente die, tempus poſtulat cogitare de itione domum. Tibi autem, Amantiſſime Vallane, propter eruditos ſermones, quorum participes nos feciſti, gratias agimus maximas. Ac ita a Vallano diſceſſimus.

[114] *Ibidem.* Cap. XIII.

DIALOGUS. XIII.

De Placitis Galeni.

VALLANO, LUCIO & PYLSWERDIO, me convenientibus, cœptum inter nos eſt colloquium de doctrina veterum, quomodo ſoleant plerique medici id ætatis eam faſtidire, & nihil, niſi quod novum ſit, exoptare. Næ, inquit *Lucius*, id genus hominum Pſeudolo Plauti [1] ſimile eſt, qui ſtatuebat, quod, qui in ſcenam provenit, novo modo, novum aliquid inventum afferre addeceat, ſi id facere nequeat, det locum illi, qui queat. Ita etiam plurimi recentiorum medicorum judicant neminem oportere aliquid in lucem edere, præterquam novum aliquod inventum ſit. En cauſſam, quare inveteraſcit veterum doctrina.

Tum *Vallanus*. Ain' tu, inquit, inveteraſcere? Nego.

[1] In ſcena ultim. act. I.

(2) De

Nego. Nam pæne ullum medicorum decretum existit hoc tempore, cujus non antiquitus fuit aliqua mentio facta. Hæc modo temporum nostrorum felicitas est, ut id, quod prisci assidua meditatione excogitarunt, recentiores crebrioribus experimentis e Physica, quam *experimentalem* vocant, e Mechanica, ex Anatomia, eque Chemia captis, confirmarint, ac stabiliverint. Veteres laudandi sunt, quia invenerunt, & viam monstrarunt plura indagandi: hodierni autem, quia interpolarunt, ornarunt, addiderunt.

Attamen non diffitere, inquam, ita comparatam esse plerorumque recentissimorum naturam medicorum, ut, excepto Hippocrate, vix ullum ex veteribus putent lectione dignum, & cæteros, sive Græcos, sive Arabes, terruncii habeant. Quotus quisque crederet? Galenum, cujus dogmata longa annorum serie ubique terrarum fere viguerunt, hac ætate oblivioni propemodum tradi, imo haberi, perinde atque si is apinas, si tricas, memoriæ mandasset.

Et ego, inquit *Vallanus*, diu multumque pensavi, quid caussæ sit? ut vix vigesimus quisque Medicorum negotium sibi dederit Galeni opera obiter inspiciendi. Nulla profecto mihi probabilior habetur, quam quod aversatione magnorum voluminum legendorum capiantur: aut præjudicata laborent opinione; ceu vero Galenus aniles tantum fabellas monumentis prodidisset. Fateor, Galenum prolixæ dictionis fuisse studiosum: & concedo insuper, complura, ab ipso tradita, id temporis magis magisque expolita; verum an hæ caussæ sint sonticæ, judicate, ut ejus opera sint nauci facienda?

Minime gentium, inquam. Verum, quoniam nobis in mentem incidit Galenus, quid vetat paulisper de doctrina ejus in præsentia disserere. Compendium, si modo volupe fuerit, dabit nobis Eruditissimus

Val-

Vallanus. Is enim, ut noſtis, in Medicina tam veterum, quam recentiorum cummaxime verſatus eſt.

Tu autem, inquit *Vallanus*, qui mihi tantum tribuis, quantum ego nec agnoſco nec poſtulo, facis amice, ſed non recte judicas de facultate ingenii mei, quaſi ego in recitanda auctoris cujuſpiam doctrina ſim promptus, faciliſque ad extemporalitatem uſque.

Tum *Pylſwerdius*. Periclitandæ tamen, inquit, ingenii vires. Quod ſupereſt, nemo noſtrorum dubitat, quin, ſi modo tibi id libebit, poſſis Doctrinæ Galeni aliquod nobis compendium dare.

Siquidem, inquit *Vallanus*, id negotium a me poſtulatis, periculum itaque faciam, neceſſe eſt, facultatis ingenii mei: quamquam mihi haud lateat, me periculoſæ plenum opus aleæ tractaturum; ſed ad rem. Galenus ab ephebis liberalibus diſciplinis enutritus [2] gentilem quidem Religionem profitebatur, verum non adeo tardi erat ingenii, ut crederet plures, ſed unicum univerſi Conditorem. Exiſtimabat inſuper in hoc ſitam eſſe veram cujuſvis pietatem, non ut ei plurimæ taurorum hecatombæ ſacrificentur, neque caſiæ aliaque ſexcenta odoramenta ac unguenta ſuffimigentur; ſed ſi ipſe Dei cultor noverit primus, deinde & aliis expoſuerit, quænam ſit illius Sapientia, quæ virtus, quæ bonitas. [3] Quantum vero ſpectat ad inſtrumenta, quibus res quæpiam inveniatur, tunc putat hæc duo ſufficere. Rationem nempe atque Experientiam: [4] Quod autem ad ullius artis ſcientiam acquirendam pertinet, neminem, arbitratur, hanc nanciſci poſſe, niſi & methodum quandam habuerit per univerſalia vocata

[2] De his lege Cap. x. libri de cognoſc. curandiſque animi morbis. *Galeni*.

[3] Tam pie ſenſit Libr. III. Cap. x. de uſu part. corp. hum.

[4] Ita in Libr. de curand. rat. per ſang. miſſ. Cap. III.

cata theoremata, & in singularibus se exercuerit exemplis. Neque enim fieri posse, ut sine multiplici in quibusvis ægris singulatim instituta exercitatione, quod ex usu sit, fiat; neque sine universalium cognitione exercitatio probe procedat: quippe methodum in universalibus, at exercitationem in singularibus, consistere. [5]

Hoc loco ego. Scis, Clarissime *Vallane*, inquam, in scholis Medicis plerumque usu venire, ut soleant tironibus elementa corporum tradi, dic nobis, velim, quid de iis Galenus monumentis suis prodidit.

Galenus statuit, inquit *Vallanus*, Elementum, quoniam sit minima pars ejus, cujus sit elementum, [6] sensibus externis non judicari. Et tale, quia simplicissimum est, atque remotum, ægre investigari posse: Ideoque vult tradi oportere, tametsi quodammodo composita sint, propinquiora corporum quorumlibet elementa, quæ etiam ab ipso principia aliquando appellantur: [7] quorum in numero autem ponit ignem, aërem, aquam atque terram. Cæterum differentiam ponit principium inter & elementum, ac autumat principia non necessario in idem genus coire cum rebus, quarum principia sunt: Elementis sinceris vero necessario idem genus esse. [8]

Præter

[5] Hæc in libr. IX. Cap. VI. Method. Med.

[6] De Hippocr. & Platon. dogm. libr. VIII. Cap. IV.

[7] Vide libr. I. Cap. I. & seq. de elementis.

[8] Ibid. Cap. IIX. XIII. & in libr. de Nat. Hum. Comm. I. §. III. scribit fere hoc modo, licet principia etiam elementi vocabulo nuncupari queant, tamen, ut ne confusio rerum fiat, elementi vocabulo significandam, sensit, minimam totius rei particulam: ast principii, particulam minimam, quam ne mente quidem in minores partes partiri nequimus. Quæ cum ita sit, non inficiatur, nos sincera simplicissimaque corporum principia revera demonstrare non posse, nimirum ut sensuum adminiculo de eorum simplicitate aliquis judicare possit.

(9)

Præter hæc suam cuique Elemento corporum tribuit qualitatem, ut igni calidam, aëri frigidam, aquæ humidam, & terræ siccam. [9] Hujusmodi qualitates, ut nostis, in scholis appellantur primæ, & alibi a Galeno habentur tanquam communia omnium corporum elementa: Proxima autem animalium elementa statuit esse sanguinem, pituitam atque bilem tam flavam quam atram. [10] Memoratæ qualitates primæ vocantur quoque a Galeno simplices, ac persuasum habet eas inter se plurifariam commixtas, qualitatum compositarum, alias secundarum, elementa esse. [11] Partitur autem has compositas in genera quaterna, secundum quosdam sensus externos, ut (1) in numero qualitatum saporis habet adstrictum, austerum, acerbum, amarum, salsum, acre, insipidum, dulce & pingue: (2) in numero visus, omis generis colores: (3) in numero odoratus, omnimodos odores: (4) in numero tactus, durum, molle, friabile, lentum &c. [12] Compositionem autem harum qualitatum non vult in eo sitam esse, ut elementa frustulatim compingantur, ac ita sese attingant, sicut quondam Empedocles docuit; sed Hippocratem, primo craseos seu temperamenti vocabulo usum, sequitur, Elementa utpote invicem commisceri. [13] Hæc elementa nunc, quomodocunque invicem mixta fuerint, in caussa esse, ut unaquæque animalis particula propriam actionem edat, & quælibet ab altera distincta sit: provenire enim hoc, quia particula alia alia sit aut

[9] *Idem* libr. I. de element. Cap. XIII.

[10] *Ibid.* libr. II. Cap. I. & Meth. med. libr. VII. Cap. III.

[11] *Idem* de Elem. lib. I. Cap. XIII de compos. medic. per genera. libr. V. in Præf. & de simpl. medic. facult. libr. V. in Præf. Harum qualitatum mentio facta est in Dialogo VI. p. 113. & seq. ubi copiose & abundanter de his disserui.

[12] Vide ejus comment. in lib. de Nat. Hum. Hipp. §. 6.

[13] *Ibidem.* §. 14.

(14)

aut calidior, aut frigidior, aut ſiccior, au humidior: aut quod binis ſit affecta ſimul qualitatibus. [14]

Da nobis, inquit *Pylſwerdius*, ſi volupe Tibi fuerit ejus opiniones, quas habet de ſtructura corporis humani, ejuſdemque functionibus.

Homini, inquit *Vallanus*, credit eſſe corpus divinum atque optime ad animæ rationalis potentiam ſeu facultatem comparatum: cum e diverſo ſimiæ propter animam ridiculam corpus ſit etiam ridiculum. [15] Membraturam autem, ſeu poſituram quarumcunque partium ſolidarum corporis humani nonniſi adminiculo Anatomiæ addiſci poſſe, ecquis ibit inficias? verum tamen omnes minutias corporis anquirere velle, exiſtimat, non redundare id ad aliquem Medicinæ fructum. Exempli gratia, ſi alicui eſſet animus percontandi muſculos linguæ, quot videlicet reperiantur, quave forma ſint dotati: Itidem quot membranæ ſingulis cordis orificiis ſint; quot venæ id ipſum nutriant, aut unde quomodove procedant, aut quo pacto nervus diffiſſus ex paribus illis, quæ a cerebro deorſum feruntur, eidem inſeratur. Hæc & ſimilia, ſtatuit, non ex uſu Medicinæ, ſed curioſum potius eſſe ea ſcire velle. [16] De cætero poſuit triplicis generis compoſitionem in animalibus reperiri. Primam eſſe earum partium, quæ ſimilares appellantur, veluti arteriarum, venarum, nervorum, oſſium, car-

[14] i. e. calida & ſicca, vel calida & humida, vel frigida & ſicca, vel frigida & humida. vide libr. VII. Cap. III. de Meth. Med. & alibi.

[15] De uſu part. corp. hum. libr. XIII. Cap. XI.

[16] Ex adverſo ſatis eſſe cognoſcere, *a quibus muſculis extendatur brachium, cubitus, femur, tibia & pes: a quibus rurſum inflectatur: quinam in obliquam ſingulas partes enumeratas circumagant, quotque unamquamque nervi perreptent, unde progrediantur, quemve ſint nacti ſitum: adhæc ubi vena, aut arteria inſignis, ubi parva ſubſtrata ſit.* vide Libr. II. Cap. III. de Anatom. adminiſtrat.

(17)

cartilaginum, ligamentorum, membranarum & carnium: alteram instrumentalium, ut cerebri, cordis, pulmonis, hepatis, &c. Tertiam totius corporis. Inter quatuor corporis humores sanguinis maximam copiam adesse, eundemque esse generationis nostræ quasi materiam. Et gignimus ex ipso, ait, dum in utero concipimur, primamque formationem adipiscimur, editique in lucem deinceps formatorum membrorum distinctam applicationem, incrementum & perfectionem inde accipimus. In infantia lacte educamus, ex sanguine ortum habente: deinde iisdem, quibus adulti, cibis vescimur, unde rursus sanguis, pituita, & utraque bilis genera. [18] Quantum vero ad ipsam sanguinis compositionem pertinet, statuit, hanc non e secundis, velut Plato sensit; sed e primis, qualitatibus originem ducere. [19] Reliquos corporis humores, juxta ac si tantum amandationi extra corpus destinati, imo excrementa essent, considerat. [20] Partes corporis animalis, autumat, non fieri omnes simul, sed aliquas prius, aliquas posterius, consistere. [21] Cor esse vitæ principium, [22] & cæteris corporis partibus seu calorem, seu frigus suum impertiri. [23] Procreari autem id viscus a spiritu & sanguine arteriarum: a corde autem iterum produci arteriam aortam, a sanguine vero procreari jecur, & hoc deinde venarum esse primordium. Cerebrum esse nervorum principium, atque id generari ex solo semine, & cerebrum postea medullam spina-

[17] De different. morbor. Cap. III.
[18] Lib. VIII. Cap. VI. de Hipp. & Platon. dogmat.
[19] *Ibidem* Cap. VII.
[20] Libr. II. Cap. VIII. de temperam.
[21] Vide libellum ejus, hujus quæstionis ergo conscriptum.
[22] De usu part. corp. hum. libr. XIII. Cap. X.
[23] De curand. rat. per. sang. miss. Cap. V.

(24)

ſpinalem velut truncum quendam producere. [24] Ventriculum, cui quatuor eſſe facultates attrahendi videlicet, retinendi, alterandi & excernendi, alimenta aſſumpta in chylum elaborare, hunc a venis meſeraicis exceptum perferri ad hepar, ubi eundem in ſanguinem mutari, fierique ſanguinis purioris a fæcibus ſecretionem, veſicula interim, id bilis, quod leve & flavum ſuperfluum, recipiente: ſplene vero, quod craſſum limoſumque eſt, attrahente. Chylum, ſi prius ab eo dicta duo excrementa fuerint ſeparata, & is benenefıcio innati caloris exactam fuerit adeptus coctionem, inchoare tunc rubeſcere, induereque naturam ſanguinis, ſtatuit; qui a vena maxima exceptus in utramque animalis partem, ſurſum nimirum & deorſum, in uſum nutritionis circumferri. Fluorem vero eſſe ſanguini reſpectu aquæ admixtæ; imo, quod magis eſt, hanc eſſe in cauſſa, ut particulæ nutrientes anguſtiſſimos quoſque partium nutriendarum poros adire valeant, ac tantum, quantum pro nutricatu neceſſarium, relinquant. Sanguine nunc iſtiuſmodi particulis, craſſioribus puta vel parte fibroſa, privato (aquam etenim nutricationi ineptam eſſe) non poſſe non, quin is, propter copiam ſcilicet aquæ ſibi admixtæ, juſto fiat tenuior, atque adeo ad alium œconomiæ animalis uſum inhabilis ſit. Quale incommodum vero ut tollatur, adeſſe tunc renes, qui tenuem humorem, in ſanguine abundantem, ſecernant, eundemque poſtmodum ad veſicam urinariam amandent, indidem foras excernendum. [25] Craſſum nigricantem quodammodo ſanguinem, arbitratur, ſi propter febrem phlegmonodem, aut putredinem

T

[24] Libr. I. Cap. X. de ſemine.

[25] Hæc e Libro. IV. Cap I. II. III. IV. V. VI. & VII. de uſu part. corp. human contraxi.

(26)

dinem incaluerit, transmutari atram in bilem. Huic potentiam esse terram quamvis corrodendi, quod cum fiat attolli omnes partes sursum; actio autem ejusmodi vocari subinde fervor, subinde fermentatio; pari modo ut idem effectus cernitur in aceto, terræ cuipiam affuso. Ob similitudinem itaque efficientiæ veteres ejusmodi humorem appellasse acidum, perinde atque bilem pallidam, iidem amaram nominarunt. [26] Humorem corporis natura frigida atque humida præditum Praxagoras vitreum: alii scindapson: Galenus autem appellat pituitam. Ejus vero tria genera esse, unum saporis esse dulcis, alterum salsi, acidi tertium. A vario horum in corpore dominio seu exuperantia multimodas febrium differentias originem ducere. [27] Respirationis negotium bifariam, inspirando puta & exspirando, peragi: alterum refrigerandi seu ventilandi: alterum fuliginosam extra corpus materiam deducendi caussa. Duplicem inde corpori impertiri utilitatem: alteram in eo positam esse, ut innatus calor, exacto aëris per asperam arteriam in pulmones ingressu, sartus tectusque conservetur: alteram vero, ut spiritus animales ex aëre, per nares ad cerebrum delato, nutrimentum capiant. [28] Licet nunc Galenus interdum vocabu-

[26] Method. medend. libr. XIV. Cap. IX.

[27] De differ. febr. libr. II. Cap. VI. Et comment. I. de Nat. hum. §. 32. Inesse autem & hoc pituitæ generationi, scribit Galenus libr. III. in aphorism. Hipp. 12., ut, quæ ab intenso frigore efficitur, evadat acida: quæ vero a calore, caput replente, salsa: a modico autem frigore, dulcis, vel nullius manifestæ qualitatis consors. Et de nat fac. libr. II. Cap. IX. dicit, quod ea pituita, quæ dulcis est, salutaris sit animanti, & naturalis: acida, omnino cruda; & salsa, putrida. Cæterum inter dictos humores, *Galenus* libr. de inæqual. intemp. Cap. V sensitbilem flavam natura calidissimam: pituitam vero frigidissimam esse. Sanguinem deinde respectu caloris ad bilem flavam, & atram bilem, frigoris ratione ad pituitam, proxime accedere.

[28] De utilit. Respir. Cap. ultim. & causs. respir. Cap. 5.

cabulis ſpiritus, & aëris promiſcue uſus fuerit, * videtur tamen mihi videre differentiam aliquam ſpiritum inter & aërem. Alibi enim [29] literis prodidit ſpiritus, quorum tria genera poſuit, ex aëre inſpirato & humorum halitibus, ortum trahere. Spiritum vitalem ita in arteriis inque corde gigni: animalem vero ex hoc vitali, perfectius concocto, oriri, inque cerebro ſeparari: naturalem denique, ſi quis modo ſit, in jocinore inque venis contineri. Animalem non ideo vocari, quod ſit de ſubſtantia animæ, ſed quod primum animæ, cerebro inhabitantis, inſtrumentum ſit. Platonis veſtigiis Galenus inſiſtens [30] ſtatuit animæ tres eſſe facultates, & ſuam cuique tribuit ſedem. Sedem facultatis iraſcendi in corde: concupiſcendi in hepate: & ratiocinandi in cerebro, collocavit. Functiones animæ vero, cujus cujus ea ſubſtantiæ fuerit, omnigenum corporis temperamentum ſequi, atque hoc potiſſimum in cauſſa, ut aliquis ſeu bonis ſeu malis animi ſit præditus moribus, imo mores feros poſſe ad tempus occaſione ebrietatis, veneni, morbi, &c. exoriri. [31] Præter has animales poſuit quoque quatuor facultates naturales, ut attrahendi, retinendi, alterandi, excernendique. Verum, quoniam harum alibi, [32] longe longeque mentio facta, hac de cauſſa eas in præſentia faciam miſſas. De cætero in corpore ſtatuit eſſe duo motus genera; alterum in loco, alterum in qualita-

 te;

* Ut libr. I. de differ. febr. febr. Cap. I. §. 2.

[29] Ut libr. XII. Cap. IV. Meth. med. & libr. VII. Cap. VI. in quo tamen memorat duplicis generis ſpiritus, animalem puta & vitalem.

[30] Libr. III. Cap. I. libr. VI. Cap. VII. & libr. VII. Cap. IV. de Hipp. & Platon dogm. & libr. IX. Cap. X. de Method. medend.

[31] Vide Galeni librum, quod animi mores corporis temperaturas ſequantur, inprimis vero Cap. IIX. IX. & XII.

[32] In Dialogo. V. pag. 84. & ſeq.

(33)

te; illud lationem seu traslationem: hoc vero appellari alterationem: prius, quod ab interpretibus vocabulo actionis latine redditum, esse motum activum, posterius autem esse motum passivum: pati namque, quod alteratur: affectus itaque, dum alterentur, moveri, & si moveri desiverint, alteratos tunc existere. [33] In artuum commotione fungi musculos internos munere flexionis: extensionis autem externos. Perspicuum quippe omnibus esse, tensionem & in se ipsos contractionem, musculis esse actionem insitam: extensionem autem & laxationem, oppositis intensis, & ad se ipsos trahentibus, contingere. Quibus positis planum fieri, non senas, ut aliqui falso existimarunt, sed quaternas musculorum motionum differentias esse. Primam consistere in contractione, secundam in laxatione, tertiam in translatione, quartam tandem in tensione tonica; quam postremam aliqui male judicarunt vix quicquam a quiete, seu immobili differre musculi statu. [34] Sanitatem tandem, ut ad finem sermonis properem, ait, non esse absolute elementorum, ex quibus constamus, aut medium temperamentum, quam eucrasiam vocant; aut debitam convenientiam, quam symmetriam appellant; sed esse talem corporis constitutionem, in qua nec doloribus torquemur, nec in obeundis vitæ actionibus impedimur. Qua ut fruamur, opus esse, ut partes similares debita calidi frigidi humidi & sicci temperie sint dotatæ: compositæ vero ex his, ut organa aliave corporis membra, debito situ, magnitudine, figura & numero constent. Hominem itaque, omnes naturæ actiones recte exercentem, optimo habitu, quem evexiam nominat, præ-

[33] Libr. II. Cap. III. de Meth. medend.

[34] De motu musculor. lib. I. Cap. VIII. X. & XII.

præditum esse. Et hujus duo genera: alterum appellat evexiam simplicem: alteram vero athleticam. Distingui præter hæc ambas a se mutuo: Etenim in Evexia simplici moderatam portionem vel symmetriam sanguinis & solidarum partium: in athletica vero, justo majorem, præcipue carnis, quantitatem, adesse; Ideoque & hanc ab Hippocrate summe periculosam fuisse æstimatam. [35]

Hoc loco *Lucius*. Summarium, ni fallor, inquit, tu nobis, Clarissime *Vallane*, dedisti Physiologiæ: velim, si modo non te negotium istud gravabit, des nobis quoque epitomem Pathologiæ Galeni.

Tum *Vallanus*. Non gravabor dare, inquit, sed vereor, ne imperfecta sit. Vos enim ipsi non ignoratis vastitatem doctrinæ Galeni, de qua despero aliquem perfectum dare posse breviarum. Verum, quomodocunque ea doctrinæ magnitudo sit, tentabo tamen, quid in hoc genere possim, depromamque de hac aliquid juvenilibus annis memoriæ mandatum. Sed ad propositum. Galenus, cum esset de placito aliquo Medicinæ differturus, industriose observavit, imo & tironibus nimis inculcavit, ut vocabula, quæ homonomiam aliquam habeant, prius finiantur, ut ne ambiguitatem pariant, ac efficiant non rei, quam plerique auctores animo intendunt, sed verborum controversiam tantum. [36] Quam ut devitaret Galenus, statim ab initio monuit, qui vocabula sint intelligenda. Vidimus hoc observatum in usurpatione vocabuli affectus, quo utitur ad exprimendum statum corporis sanum juxta & morbidum; siquidem

T 3 omne,

[35] Vide de differ. morb. Cap. I. De Sanit. tuend. libr. I. Cap. IV. V. & VI. De optim. corp. constit. Cap. I. & seq. de bono corp. habit. Cap. I. & seq.

[36] Ita adhortatur tirones libr. I. Cap. V. & VII. Method. Med. & libr. de sympt. diff. Cap. I.

(37)

omne, sive sanum, sive ægrum, sive neutrum id fuerit, id quodammodo affici; ab afficiendo igitur esse nomen affectus derivatum. Quæ cum ita sint, morbum dicit perinde definiri, sive aliquis dixerit morbum esse statum corporis præter naturam a quo functio primum læditur; [37] sive morbum esse affectum præter naturam a quo actio læditur. [38] Actionem vocat agentis notum: id vero, quod ab eo affectum est, passionem. Verba affici & pati parum modo inter se differre: alterum ab altero differre motu solo. Quippe cessante eo, quod alterabat, immutationem, quæ in passo superest, ejus affectum esse. Ita scilicet, ut in ipso verti & mutari & alterari & moveri, passio generationem habeat; in eo vero, quod manet & in subjecto corpore reservatur, affectus constet. [39] Omnem autem corporis affectum, qui a naturali statu recedit, ait, vel morbi caussam esse, vel morbum, vel morbi symptoma. [40] Alibi statuit quatuor corpori, de naturali statu declinanti, differentias accidere: primam esse functionis vitiatæ; secundam ejus, qui hunc affectum peperit: tertiam caussarum, quæ ipsum affectum præcedunt: & quartam symptomatum, quæ hunc necessario sequuntur. [41] Quod vero ad morborum genera spectat, Galenus eos primum bipertitur, & alterum

[37] *Ibidem.* de sympt. diff.

[38] Libr. I. Cap. VII. & VIII. Method. Medend. Sive siquis dixerit, Morbum esse affectionem quandam in animalis corporibus, actionem primo lædentem, ut Comment. II. §. 2. in libr. de Natur. Hum. sive Morbum esse corporis affectum, qui actionem vitiat; sive Morbum esse affectum præter naturam, qui actioni obest, ut de sympt. diff. Cap. I.

[39] *Ibidem* de Sympt. diff.

[40] Caussam, ut multitudinem humoris boni, aut ejus depravationem: Morbum, ut inflammationem, ut ulcus: Symptoma, ut malum colorem, ut gracilitatem. Libr. II. Cap. III. Method. Med.

[41] *Ibidem*, Cap. I.

(42)

terum in similaribus, alterum in organicis corporis partibus, ponit: [42] in utrislibet vero autumat seu actionum, seu structuræ, læsionem contingere posse. [43] Cæterum similarium morbos partium originem suam intemperiei cuidam, nonnumquam & duabus simul excedentibus, debere. Ast organorum unum genus morborum esse ratione figuræ: secundum ratione particularum numeri: tertium ratione cujusque quantitatis; & quartum ratione posituræ: Utrisque vero partibus tam similaribus quam instrumentalibus, morbum communem esse solutam unitatem, ita ut in summa sex sint morborum genera. [44] Alibi posuit partium similarium octo morborum genera, quatuor simplicia, totidemque composita: simplicem partium similarium morbum oriri, si unica modo e primis qualitatibus rerum potiatur, vel reliquis præcellat; compositum autem, si duæ qualitates. v. g. aut calidum & siccum simul; aut calidum & humidum conjunctim, aut frigidum & siccum, &c. seu copia, seu virtute, cætera excedat. [45] Hujuscemodi primarum qualitatum aut unius modo, aut duarum, exuperantiam, exprimit vocabulo intemperiei: cujus itidem octo genera, pariter atque jamjam totidem morborum partium similarium genera memoravi, enumerat. [46] Similiarium morbos, dixi, ali-

[42] *Ibidem.* lib. IX. Cap. XIV

[43] De differ. Morbor. Cap. I.

[44] De Method. Med. libr. IX. Cap. XIV. & libr. II. Cap. VI.

[45] Vide libr. VII. Cap. III. & de differ. morb. Cap. IV. & de causs. morb. Cap. I. & seq.

[46] Libro de inæquali intemperie. Cap. I. de temperam. libr. I. Cap. IV. De cætero *Galenus* libr. II. Cap. IX. statuit etiam aliam sanitatis, aliam morbi esse intemperiem: illam paulum, hanc vero longissime, a media temperie abesse: illius notam esse, si nulla animalis functio manifeste sit læsa; hujus vero contrariam esse rationem.

(47)

aliquos ſimplices, aliquos eſſe compoſitos; eadem organicarum partium eſt conditio morborum. Horum Galenus poſuit eſſe quoque aliquos ſimplices, aliquos compoſitos: ſimplicem vocat morbum, ſi pars inſtrumentalis uno vitio laborat: compoſitum vero contra. Et, ut aliquis melius ac perſpicue ejus opinionem de morbo compoſito poſſit memoriæ mandare, rem exemplo elucidat luxati membri, inflammatione inſimul affecti: ubi luxationem ſtatuit eſſe totius inſtrumenti morbum; inflammationem autem non primo neque proprie, ſed ex accidenti tantum. Eandem eſſe rationem lippitudinis, ortæ ab inflammatione membranæ, corneam operientis, ubi etiam ex accidenti fieri totius oculi ægritudinem. [47] Memoravi paulo ante Galeno vocabulum affectus promiſcuæ ſignificationis eſſe. Ait enim tres eſſe in corpore affectus præter naturam, cauſſas ſcilicet, morbos & ſymptomota. Alibi vero plenitudinem ſanguinis, flatus, molem gravantem, humores quoquo pacto vitiatos, ab ipſo in numero affectuum, dolores excitantium, collocantur. [48] Ex quibus innoteſcit quam ampla vocabuli affectus juxta Galenum ſignificatio ſit. Sanitas, morbus, paſſio, pleræque morborum cauſſæ, ſymptomata, & neſcio quid amplius, ſecundum mentem Galeni ſunt affectus.

Tum *Pylſwerdius*. Siquidem, inquit, adeo multa in numero affectuum ponuntur, ut vix ſine confuſione percipi queant, des idcirco nobis, obſecro, notas, quomodo morbus, paſſio & ſymptoma a ſe diſtinguantur.

Et Galenus, inquit *Vallanus*, ſenſit, non omne, quicquid præter naturam in corpore eſt, morbum vocan-

[47] De different. morb. Cap. XIII.

[48] Libr. XII. Cap. VIII. Method. Medend.

vocandum, ſed id tale nomenclatione dignum, quod actionem aliquam corporis primum læſit, ac vitiavit. Quod morbum præcedit, morbi cauſſam: &, ſi inſuper alius affectus morbum ſequitur, ſymptoma eſſe. Quinimo omne, quidquid animali præter naturam accidit, ut actionis læſio, &c. ab ipſo appellatur ſymptoma. Fuerunt equidem tempore Galeni, qui ſtrictiorem ſymptomatis ſignificationem tradebant. Nempe ſymptoma eſſe, quicquid animali præter naturam accedit: Epigennema vero, non omne, quod præter naturam ſit, ſed id tantum, quod ſolos morbos neceſſario inſequitur: Verum enim vero Galenus non curat hujuſmodi diſtinctiones. Sed ſi modo præter naturam fuerit, id enim ei peculiare eſſe, tunc non dubitat hoc ſymptoma appellare. Pariter proprium morbi eſſe, ut ſit affectus, dein ut actio ſeu functio quædam corporis lædatur: quorum neutro ad exiſtentiam ſymptomatis opus eſſe, cujus, ut dixi, proprium eſt mutatio a naturali ſtatu: In his itaque & morbum & ſymptoma inter ſe diverſa eſſe. Quandoquidem paſſio conſiſtat in motu ſecundum naturam: & ſymptoma non ſolum in motu, verum etiam in habitu quodam, præter naturam, patet inde utriuſque differentia. [49]

At enim vero, inquit *Pylſwerdius*, Galeno adeo generalem ſymptomatis finitionem in Medicinam introducente videtur tum ſupervacuum mihi & morbos eorundemque cauſſas memorare, quoniam hæc, ſi in corpore fuerint, præter naturam aderunt.

Recte judicaſti, inquit *Vallanus*. Agnovit id ipſum Galenus ſymptoma generatim appellari & morbum & morbi cauſſam, non quæ extrinſecus, ſed quæ intrinſecus in corpore, ſubſiſtat. Attamen circum-

[49] Vide de ſymptom. diff. Cap. 1.

ſcriptam magis uſurpavit quoque vocabuli ſymptomatis ſignificationem. Quicquid enim, detracto ſeu dempto morbo ejuſdemque cauſſa, præter naturam etiamnum ſuperfuerit, id ſingulariter nominatione ſymptomatis appellandum, autumat. [50] Cæterum ſymptomata ad tria genera redegit. Primum continere complexu ſuo ſymptomata actionis læſæ; alterum ſymptomata, ex immodico retinendorum vel evacuandorum exceſſu, oriunda: tertium ſymptomata alicujus qualitatis naturalis corporis, ſine actionum læſione, mutatæ. [51] His poſitis in ſuas quodque genus iterum diſpertitur ſpecies; & has etiam atque etiam alias in claſſes diſtribuit. ex. gr. ſymptomata actionis læſæ bipertitur, in actionem animalem & in naturalem. Animalem rurſus dividit in actionem ſentiendi, movendi, regendique. Sentiendi actionem ſecundum quinque nuntios, quibus animus cognoſcit, differre: ſenſorii communis ſymptomata eſſe ſoporem, nec non pervigilium. Movendi actionum ſymptomatum in numero ponendam ducit impotentiam movendi, ut & mobilitatem vitioſam: hujus autem varias ſpecies eſſe; aliam, ſi motus diminutus infirmuſque; aliam, ſi motus pravus ſeu perverſus fuerit. Pravum autem eſſe motum, ſi quando tremulus, convulſus, palpitans vel vibrans fuerit. Naturalium porro functionum ſymptomata oboriri, ſi illæ aut male, aut prorſus non, perficiantur. Huc referenda eſſe cuncta corporis vitia, quæ occurrunt in appetitu proſtrato, depravato, aucto: in mitigatione ciborum, in mutatione chyli in ſanguinem, in nutritione, in excernendorum retentione, vel retinendorum excretione. Cæteris, quoniam ſatis ſuperque ab inſtitutiones

[50] *Ibidem*, & Cap. 11. | libr. XII. Cap. I.
[51] De Method. medend. |

(52)

tiones medicas docentibus explicantur, supersedeo. [52] Verum tamen breviter indicabo, quid Galenus de caussa senserit. Morbum, ait, esse affectum præter naturam, qui actioni incommodet: morbum autem præcedere posse affectus alter, qui etiam præter naturam sit, non tamen secundum suam ipsius rationem, actionem labefactet, sed morbi interventu; talem affectum nunc non morbum, verum caussam morbi appellandam. Namque, quod ex sua natura ei, quod fit, partem aliquam generationis confert, id caussam ipsius dici. [53] Caussarum vero esse duo genera: alias internas, alias esse externas. Has Græce procatharticas, at vero illas vocari proëgumenas. [54] Deinde commemorat caussam per accidens, caussam sine qua non, [55] & hanc in morborum curatione ipsum esse aërem. [56]

Quandoquidem, interfabar ego, Galenus adeo curiosus erat in distiribuendo ad suas quemque affectum classes, nonne eandem adhibebat diligentiam in tradenda vitiosa corporis affectione?

Quinimo, inquit *Valannus*. Vitiositatem enim corpus bifariam adipisci statuit. Nimirum elementares & primas corporis particulas aut æquabiliter, aut inæqualiter, invicem temperatas, illius caussam esse. Vocat autem æquabiliter temperari, cum ad aliquam intemperiem versæ æquabiliter omnes corporis particulæ, aut frigidiores justo, aut calidiores, &c. redditæ: inæquabiliter vero, quum non similiter omnes versæ

[52] Vide de symptom. differ. Cap. III. & seq. e quibus hæc excerpsi.

[53] *Ibidem*. Cap. I.

[54] Ita in libr. de Hum. nat. comm. II. §. 2. De Method. med. libr. I. Cap. IIX. De sanit. tuend. libr. IV. Cap. II. De caussis procatharticis peculiarem librum composuit, in quo fuse de caussis egit.

[55] De differ. symptom. Cap. I.

[56] Libr. IX. Cap. XIV. Method. med.

(57)

versæ fuerint, frigidiores justo aut calidiores, &c. factæ: & per conjugationem, quædam calidiores simul & ficciores, quædam humidiores pariter & frigidiores, &c. Eandem, differendo pergit, esse instrumentalium partium conditionem, quarum etiam aliquas æquali, alias inæquali modo interdum esse compositas, seu factas. [57] Propter qualitates primas nunc aliter, ac decebat, invicem temperatas, dolere hominem, ac eundem per easdem curari; immutata utpote vel educta ea qualitate, quæ reliquas virtute præcellebat. Quod & in super ostendit ex operationibus medicamentorum, quæ omnia aut calefaciendo, aut refrigerando, aut ficcando, aut humectando, vires suas edere soleant. [58] Verum, utcunque dicta sint, Galenum non præteribat, esse insuper plurimos corporis affectus, quorum origo non apte excessui alicujus qualitatis primæ adstrui possit. Hac de caussa amplexus est doctrinam Hippocratis, alicubi [59] docentis, corpus in se & sanguinem, & pituitam, & bilem tum flavam tum nigram, habere. Hujusmodi quatuor humores nunc, si quando inter se tum facultate tum copia naturæ convenienter permixti, exoriri tum corporis temperatio, i. e. sanitas: ægritudo autem, cum horum aliquid plus minusve fuerit, aut separatum in corpore, neque omnibus permistum. [60] Respectu autem elementaris compositionis quaternario humorum numero peculiares virtutes tribuit. Choleram namque facultatis calidæ & siccæ esse: Melancholicum humorem frigidæ & siccæ: sanguinem calidæ & humidæ; & pituitam frigida & humi-

[57] De tuend. valetud. libr. VI. Cap. II.

[58] In libr. de nat. Hum. Comm. I. §. 7.

[59] Libro de Natura hominis.

[60] De atra bile. Cap. V.

humidæ. [61] Fieri autem humoresdictarum qualitatum consortes ratione cibi potusve, vel ob pleniorem corporis animique motum, aut quietem. [62] Calorem, arbitratur, quinque modis corpori importari, ut (1) a lassitudine ab immoderata exercitatione orta; quam, si totum corpus invaserit, solere febrim insequi, (2) ab ira (3) a putredine (4) ab adstrictionibus & refrigerationibus, ea, quæ difflari consueverant, intus cohibentibus, (5) ab alimentis acribus aliisque calida natura refertis. Frigus oboriri in corpore vel a frigore externo, a cibis potuve frigido, seu frigida qualitate dotato, ab adstrictione & rarefactione: tandem ab otio & immodica quiete. Siccitatem induci in corpus, si quis plurimum evaporet, minus autem nutriatur; contingere autem id præsertim, si curis aut vigiliis immodicis inhæserit, si in aëre sicco versatus fuerit: si thermis & medicamentis, vi exsiccandi præditis, usus fuerit. Denique humoris generationis contrariam caussam esse. Progigni scilicet eum a ciborum humidorum & potus copia. Symbolam præter hæc ei dare vivendi rationem justa delicatiorem, & securitatem animi & crebriorem balneorum aquæ dulcis usum, & otium, & tempestatem pluviosam. Et hæ sunt caussæ, simplices qualitates, producentes, easdemque in corpore adaugentes. Quod vero ad compositas pertinet, tunc putat earum caussas quoque compositas esse: quas nullo negotio, existimo, aliquem ex dictis meis, combinando utpote duas simplices, deducere posse. Hæc de caussis morborum, ratione omnimodæ temperationis. [63] Cæterum alibi statuit corpori duplicis generis

[61] De causs. morbor. Cap. VI.

[62] De curand. rat. per. sang. miss. Cap. V.

[63] Quas describit in libro de causs. morbor. Cap. II III. IV. V. & VI.

neris cauſſas corruptionis eſſe: quarum alteras internas & a ſe, alternas externas & ex ſe, vel ſponte ſua, corpus duplicem ob rationem conſumi: unam eſſe, quod vel ætatis decurſu, vel aſſiduo ſubſtantiæ fluore, tendat ad interitum ſui: alteram, quod cibum potumque ſequatur excrementorum quorumlibetcunque generatio. In numero cauſſarum externarum habet primo aërem nobis ambientem, a quo corpus ſecundum diverſum elementarium qualitatum dominium omnifariam immutari: cum hoc annumerat inſuper varias res, idoneas ad corpus vel contundendum, vel divellendum, vel vulnerandum, vel aliquem articulum e loco movendum. [64] Porro Galenus cauſſam corpus intrinſecus affligentem, exiſtimat, duplici occaſione oriri. Nempe humorum vel plenitudinis, vel depravationis cauſſa: illam ſolemus plethoram, hanc vero cacochymiam nominare: illam quantitatis, aſt hanc qualitatis, vitium. Plenitudinis morbos, oriri, ducit, ſi, quod ex corpore exhalat, minus eſt, quam, quod accepit: fierique hoc, ſi libera corporis tranſpiratio, ἐνδιαπνευστούς Græci vocant, ob meatus corporis juſto anguſtiores, fuerit inhibita quadantenus. Quantum vero ad pravos humores ſpectat, tunc alios congerere magis ſuccum frigidum & pituitoſum: alios calidum potius & bilioſum: alios aquoſum: alios melancholicum: cujuſmodi ſuccos autem potiſſimum vitio alimentorum procreari. [65] Memoratæ jamjam plenitudinis duo genera ponit, alterum ad vires appellari, ad vaſa alterum: illud inficere humores atque in membra imbecilliora fluxionem immittere: hoc autem ora vaſorum recludere diſrumpereque. [66] Adhæc plethorâm non pro-

[64] Libr. I. Cap. III. de ſanit. tuend.

[65] Libr. VI. Cap. VII. de ſanit. tuend.

[66] De hum. natur. Comm. II. §. 2. De multitud. Cap. III. &

promiscue quamlibetcunque humorum exuperantiam, ut bilis flavæ vel atræ & pituitæ, significare, sed sanguinis duntaxat, vel per totum corpus, vel plurimas & præcipuas ejus partes, abundantis; istorum vero humorum abundantiam nominatione cacochymiæ, ut jamjam dixi, appellari. [67] Præter hæc & alio modo posuit plethoram duplicem: minorem, vocat, quæ cavitatem venarum solum replet: majorem, quæ tunicas etiam distendit. [68] Plethoram denique cognosci non posse perfecte, nisi in corpore, quod per aliquantum temporis spatium quieverit: Rationem enim esse in promptu, sanguinem in motionibus, in ira, in febribus, &c. rarescere attenuarique, quam ob caussam venas arteriasque dilatari, patentioresque fieri, ac ita præ se ferre, quasi vero abundantia sanguinis afforet; quem tamen, cum se iterum ad statum naturalem contulerit, nequaquam abundare, facili negotio quisque deprehensurus. [69] Sed de caussis morborum similarium satis verborum feci: reliquum est, ut pauca de instrumentalium partium morborum caussis edisseram. Primum dictarum partium morbum evenire, ait, ratione figurationis, dum pars quædam non debitum habeat formamentum. Caussam ejus esse vel informationem fœtus in ipso matris utero protinus vitiatam, vel ob materiæ multitudinem, vel ob qualitatem vitiosam. Adhæc in & a partu posse ab obstetrice juxta & nutricibus infanti calamitatem importari omnimodam, v. g. si membra singula non fuerint decenter fasciis involuta, posse

& de curand. rat. per sang. miss. Cap. IV. V. N. Plethoram ad vasa aliqui e Grajis vocarunt κατὰ τὸ ἔγχυμα. Putarunt enim in infusis per vasa humoribus consistere.

[67] De multitud. Cap. XVII. & de Method. med. libr. XIII. Cap. VI.

[68] *Ibidem*. Cap. XV.

[69] *Ibidem*. Cap. XIV.

(70)

posse tunc perfacile decentem figuram depravari; quin etiam ob immodicam repletionem, aut alimenti defectum, contingere, ut nonnunquam corpus universum, vel membrum aliquod, nimis crassum, aut extenuatum, evadat. Præter hæc & membris accidere, ut præter naturam, aut levia fiant, aut aspera: horum caussam esse humorum acritudinem, aut medicamina abstergentia: illorum vero res pingues lentoque humore madentes. Morbos in numero vocari, si quæ pars naturalis desit: provenire autem eos, si sectio, si putrefactio, si algor præcesserit. Magnitudinem instrumentalium partium augeri ob optimæ materiæ copiam, & propter potentiæ robur: imminui autem eandem a caussis contrariis: sic etiam organicam partem posse vitiari sectione, vel exustione, vel putrefactione, vel im modica refrigeratione in tantum, ut pars, quæ superstes, subinde mutilata reddatur. Morborum compositionis aliquos a repentinis, ac vehementibus motibus, aliquos ab articulorum immodico humore, ligamenta quæque madefaciente atque laxante, originem ducere. Unitatis solutionem, vel corruptionem, vel continui solutionem, esse morbum quibuscunque corporis partibus, tam similaribus, quam instrumentalibus, communem. Si quando continuatio in osse tollatur, vocari eam vel fractionem vel cariem; si in carne, tum ulcus, vel vulnus, vel rupturam: si in nervis, convulsionem. Hujusmodi morbos nunc, statuit a duplici caussa oriri, ab extrinseca videlicet & intrinseca: illius generis esse, quæ percussioni seu collisioni apta: hujus vero omnis generis motus animalis inordinatos, ut & quoslibetcunque humores acres, vi corrodendi exedendive refertos. [70]

Dolet

[70] Vide de causs. morbor. Cap. VII. VIII. IX. X. & XI.

(71)

Dolet mihi, interloquebar ego, quod facessitum tibi tantum negotium. Vellem quidem libertatem tibi tuæ molestiæ nunc dari, nisi doctrina Galeni flagremus. Narrasti hactenus generalia placita Pathologiæ, si non molestum erit, tradas, quæso, singularia quædam Galeni decreta.

Tum *Vallanus*. Ut dicto tuo, inquit, sim audiens, narrabo quædam, quomodocunque ea in mentem venerint. Postquam Galenus posuerit corpora cuncta, quæ generationem atque interitum habent, duplicis generis transmutationi esse obnoxia: alteram alterando, alteram fluendo, accidere: alterari autem corporum substantia, vel tota per totam transmutari refrigerando, calefaciendo, exsiccando humectandove: difflui autem per sensibiles excretiones, perque occultam transpirationem; [71] multa postea passim verba facit de putredine, complurium morborum auctore. Naturam vero putredinis in hoc positam esse, ut tota putrescentis rei substantia a calido externo immutetur, vel corruptela depravetur. [72] Cuncta autem, quæ calidæ, juxta & humidæ indolis, & ad transpirandum inepta, ea esse ad putrescendum accommodata; atque id in primis, si locis in calidis fuerint asservata. [73] Humorem calidum. v. g. sanguinem putrefaciendo magis incalescere, quam quempiam alium humorem, minus calidum. Putredinis proprium esse, ut in parte ista, cui inhæret, excitet calorem acrem,

 ac

[71] Libr. 1. Cap. XIV. de element.

[72] De method. med. libr. XI. Cap. VIII. & de diff. febr. libr. II. Cap. IX. Sententiam Aristotelis amplectitur, putredinem utpote ab alieno calore oriri. Et Comment. III. de morb. vulg. scribit. *Videtur putredo ex materia quidem gigni humida: ex caussa vero efficiente, extraneo, & præter naturam calore: augeri porro quiete.*

[73] De Method. med. libr. IX. Cap. III. & libr. XI. Cap. IV.

(74)

ac mordacem: Quod si pars, hoc pacto calefacta, insignis fuerit, ut calorem suum cum corde communicare valeat, facili negotio tunc universum incalescere corpus, atque hujusmodi affectum vocari febrim. [74] Et hanc esse quendam totius corporis calorem immoderatum, [75] atque hujus febris, respectu putredinis, tria genera esse: unum, quod caussa putredinis seu præsens seu absens: alterum, quod per totum animal, aut saltem per partem aliquam putredo sit diffusa: tertium denique, quatenus aut sine, aut cum phlegmone, sit. [76] En fontem uberrimum, ex quo Galenus tot morborum genera derivavit, tot febres, inflammationes; bubones, Erysipelam, carbunculum, & sexcenta alia. [77] De cætero arbitratur febrilem calorem non modo in corde, sed subinde in humoribus, subinde in spiritibus accendi. [78] Pari modo, ut alibi [79] asserit caussas refrigerandi, calefaciendi, &c. aut in humoribus, aut in spiritibus, aut in solidis esse ponendas. Et, ut vobis exemplar quoddam doctrinæ de febribus, deque earundem differentiis, sit, dabo, quæ Galenus posteris tradidit. Intermittentium febrium, ait, tres esse differentias, quotidianam, tertianam & quartanam: quotidianam ex pituitæ putredine: tertianam ex flavæ: & quartanam atræ bilis putredine, originem ducere. Continuarum, ex flava bile ortarum, duo genera esse: alterum propter continuum fervorem, synocham appellari: in unica enim accessione universum tempus consumi: alterum sub se febres continuas, quæ pluribus circuiti-

[74] De curand. rat. per. sang. miss. Cap. v.

[75] De causs. morbor. Cap. II.

[76] Libr. XIV. Cap. VII. de Method. Medend.

[77] De differ. febr. libr. I. Cap. III. §. 5.

[78] Ibidem. Cap. III. §. 3.

[79] De Method. Medend. libr. XII. Cap. VII.

(80)

cuitibus finiatur, complecti. Febrium nunc, quæ synochæ nominantur, tres dari differentias. Namque aliquas ab initio, usque ad finem æqualiter perdurare, hinc eas homotonos atque acmasticas. i. e. in eodem statu vigoreque perseverantes: aliquas paulatim augeri, ideoque eas anabaticas atque epacmasticas. i. e. insurgentes & invalescentes: aliquas tandem paulatim decrescere, idcirco tales paracmasticas, i. e. decrescentes, appellari. [80] Licet Galenus Doctrinam de febribus sectatorum Athenæi, omnes ex putredine ortas statuentium plerumque assequutus; opinionum tamen dissensione discrepat ab iis ratione originis febris ephemeræ, raro ultra diem tertium perdurantis. Exoriri hanc posse ex adustione, cruditate lassitudine, vigilia, perturbatione animi vel bubone; quin & ex obstructione pororum corporis a frigore aliquo peracta: [81] imo obstructionem sine putrore non valere febrim excitare, præterquam id, quod non transpirat, & copiosum sit, & calidum: † Vocabulo phlegmones Galenus non utitur pro quacunque inflammatione vel phlogosi, perinde ac antecessoribus id solenne erat, verum per hoc intelligit inflammationem cum adjuncta partis affectæ tensione, pulsatione atque rubore: consistere autem phlegmonem omnem in sanguinis confluxu majori, quam par erat. Quapropter autem is eveniat, habete. Obortum qualibetcunque in corporis parte dolorem, opinatur, facultatem excernendi sentire, molirique doloris caussam auferre, quam, dum foras ejicere properet, phlegmonem interdum in parte aliqua concitare, dum utpote materiam doloris cum aliquota parte sangui-

 nis

[80] Libr. II. Cap. II. de differ. febr.

[81] De differ. febr. libr. I. Cap. V.

† Libr. IX. Cap. III. Method. medend.

(82)

nis & spiritus in partem afflictam insimul exprimat. Tumores, qui præter naturam in corpore fiunt, ratiocinando pergit, non esse uniusmodi, sed juxta diversitatem ejus, quod in partem influit, varios esse. Ita ventigenos, progigni tumores, si copia materiæ ventosæ adfuerit: Phlegmonæ vero magis similes, ubi sanguis: Erysipelati vero, ubi bilis: œdemati, ubi pituita: scirrho, ubi crassus lentusque humor fuerit parti infixus. Etenim id partibus corporis principibus peculiare esse, ut id, quod qua redundantia qua qualitate super vacuum est, ad partes ignobiliores seu imbecilliores, quarum in numero cummaxime glandulas adenas, rariori textura dotatas, ponit, amandent. Et hanc esse rationem, quas ob res pleræque inflammationes atque tumores ejusmodi in partibus inveniantur. [82] Quantum vero ad inflammationes in genere spectat, tum statuit earum duas differentias dari: alteram complexu suo inflammationes humidas, & alteram siccas, comprehendere: illas oriri, a calida fluxione membrum aliquod occupante: has vero a calore naturali, citra humoris alicujus influxum, effervescente. Caussas eis varias esse, ut vulnera, contusiones, disruptiones, &c. humoris cujusvis abundantiam, ut & acrimoniam. In numero autem inflammationum habet herpetem exedentem, & miliarem, erysipelatem & carbunculi species; bubones, phyma phygethlum, lippitudinem, pleuritidem, anginam,

[82] Libr. XIII. Cap. I. II. III. IV. & V. Method. med. vide etiam ejus librum de tumoribus, in quo agit de phlegmone, deque variis ex aliquo humore ortis tumoribus: cumprimis vero cap. 7. ubi hæc. Quatuor sunt affectus, qui frequenter propter influxum humorum fiunt, ut erysipelas, oedema, inflammatio & scirrhus. Erysipelas bilioso fluore superante: inflammatio sanguineo: oedema tenui pituitæ constitutione: scirrhus vero ab atra bile oritur.

ginam, peripneumoniam, &c. [83] Sanguinis profluvium multimodis accidere: arteriarum enim venarumque ora aut reſerari, aut tunicam earum dividi, aut ſanguinem ſudoris modo percolari per vaſa. Anaſtomoſin accidere propter vaſis imbecillitatem, vel ſanguinis, ad vaſorum ora impetu ruentis, copiam; vel ob acrem, forinſecus incidentem, qualitatem. Diapedeſin vero ex tunica quidem ipſa rarefacta, ſanguine vero attenuato, oriri. Rupturamque denique vaſis, ſanguinem vehentis, vel vulnerando, vel clamando, vel cadendo, vel contundendo, accidere poſſe. [84] Palpitationem fieri, cum pars quædam præter naturam, ſeu invitis nobis & diſtendatur, & contrahatur: cauſſam ejus eſſe ſpiritum craſſum ac vaporoſum, tranſitu per vaſa debito carentem. [85] Rigorem eſſe algorem cum dolore, & inæquali quadam totius corporis agitatione & concuſſione. * Calculum, vel aliquod lapidoſum in animali produci, ſi quando tenax & craſſus corporis humor, aliquanto temporis ſpatio, in corpore aſſetur, atque exſiccetur, v. g. ſanguinem, qui in renes advehitur, aut craſſiorem juſto, aut tenaciorem, aut magis in indolem bilis atræ, flavæ, vergentem, per venas per arterias ad renes deferri: inibique calorem præter naturam concipere, a quo partes ſanguinis diſſimiles exſiccari, aſſari, indurarique, ac ita in calculum tranſmutari. Eandemque eſſe conditionem lapidis, tophi & ſimilis terreſtris rei, in variis corporis viſceribus, & membris, generatæ. † Senectutem denique eſſe affectum corporis animalis, ortum a calore in-

[83] De art. curand. ad Glauc. libr. II. Cap. I.

[84] Method. medend. libr. V. Cap. II.

[85] Libr. de palp. tremor. &c. Cap. V.

* Ibidem Cap. XI.

† Quatuor autem lapidis generati cauſſas eſſe. Primam vocat *efficientem*, qua calorem a ſecun-

innato, pleraque corporis viſcera, imo univerſum corpus, paulatim exſiccante. [86] Licet prohiberi nequeat, ut quiſpiam tandem aliquando ſenectute conficiatur: Verum tamen non impoſſibile factu, judicat Galenus, ut eam aliquis tardiuſculam adipiſcatur. Et hanc Medicinæ partem, quæ procraſtinationem ſenectæ promittit, appellari Gerocomicam. In eo autem cardinem rei verti, ut ne cor in tantum ſiccetur, ut inhabile evadat ad munia ſua obeunda. Quamdiu enim id ſecundum ſuam ipſius actionem moveri, tamdiu ullum animal mori haud poſſe. Senium igitur procraſtinari poſſe, autumat, ſi cordis, ſi jecoris ſubſtantiam medicus humidiorem effecerit, quam ut tam cito, perinde ac alias ſolet, exareſcere poſſit. [87]

Hoc loco *Lucius*. Copioſe quidem & abundanter, inquit, de doctrina Galeni es hactenus locutus: verum tute non ignoras ſupereſſe Therapeiam, pervelim

ſecundam *materialem*, qua humorem craſſum ac lentum: tertiam *inſtrumentalem*, qua renes vel veſicam, vel aliam corporis partem, lapidis generationi aptam: & quartam *finalem*, qua ipſum lapidem, exiſtimat, eſſe ſignificandum. Vide libr. de Ren. dignot. & medic. Cap. VII. & VIII.

[86] Vide libr. de Maraſmo. Cap. II. III. & IV. & de Sanit. tuend. libr. I. Cap. II. & III. Et iterum de ſanit. tuend. libr. V. Cap. XII. dicit ſenectutem nequicquam eſſe aliud, quam ſiccum & frigidum corporis temperamentum, annorum multitudinis ratione proveniens. Itaque de ſenectutis cauſſa non convenit Galeno cum iis, quos libr. de Maraſmo Cap. III. memorat, quique ſtatuebant calorem in nobis, aut in alius animalis corpore velut materiæ cuidam illigatum: primum quidem & humidum eſſe & debilem, augeſcere autem uſque ad vigoris ætatem, effulgere, & ad maximam magnitudinem attolli, & ignis flammam imitari. Calore nunc ejuſmodi ob alimenti penuriam paulatim debilitato, ſenectam: eodem autem penitus interſtincto, mortem propere, appropinquare.

[87] De Maraſm. Cap. VI. & de tuend. valet. libr. V. Cap. IV. & VI.

(88)

lim itaque, ut tibi id negotium dares de ea paululum differendi.

Tum *Vallanus.* Equidem a me postulas, inquit, non unius diei negotium, si animum utpote meum inducerem singula ejus placita, ad rationem curandi spectantia, enarrare: at enimvero, ut voluntati tuæ in his quadantenus satisfaciam, quod credas me animo libenti prolixoque facere, obtemperabo tibi, ac tradam pro modulo meo quædam, prout ea nunc in mentem venerint. Medicum, ait, explere munus Medicinæ, si quando omnes omnium corporis partium functiones, quoquo modo læsos, restauraverit, hoc est Medicina eas ad salutem reduxerit: quæ vero salvæ fuerint, si eas sartas tectasque conservarit. [88] Sanatio itaque Galeno auctore, nihil aliud est, quam præsentis in corpore vitiosi affectus naturalem in habitum immutatio. Quandoquidem autem hujusmodi affectus corporis incolumitati contrarii sunt, hanc ob caussam necesse esse, ut eorum per contraria fiat alterius in alterum affectum, naturæ convenientem, translatio, seu immutatio. [89] Indicatione autem ad hanc pervenire in primis Medicum, deinde & experientia: hanc sensibus, at illam ratione, acquiri tantum. [90] Igitur, qui hoc modo Medicinam fecerit, eundem præ se ferre, ut Medicum rationalem seu dogmaticum addeceat. Præterea, quamvis posuit unam duntaxat esse curationum quarumvis maxime generalem indicationem, contrarii scilicet conversionem vel correctionem: attamen non dubitavit hanc iterum ad tria genera redigi posse, unum

V 4 specta-

[88] De curand. rat. per. sang. miss. Cap. IV. & de art. medic. constit. Cap. XII. & seq.

[89] Libr. IX. Cap. XV. Method. med.

[90] De subfigur. Empir. Cap. II.

(91)

ſpectare ad morbum : alterum ad corporis temperamenta: ad aërem, nos ambientem, tertium; cujus enim contractam vitioſitatem eſſe arte corrigendam, &, quod incolume fuerit, conſervandum. [91] Præter memoratas indicationes credit inſomnia quoque indicare inopias & redundantias, ac qualitates humorum. v. g. Si quis ſomniaverit incendium, indicare id exuperantiam flavæ bilis: ſi fumum vel caliginem, vel profundas tenebras, copiam atræ bilis ſignificare. [92] Reliqua, ne longius evager, quam tempus permittit, faciam miſſa. De cætero Galenus ducit Medici, celebritatem conſecuturi, munia inſuper eſſe, ut criſis in cognitionem omni cura incumbat: quam autem definitione declarat, eam utpote eſſe ſubitam morbi ad ſanitatem converſionem. Id Galenum non habet anxium, quantumvis alii aliis verbis dixerint, ſubitam in morbo mutationem, ſive eam, quæ antecedit agitationem, ſive integram omnem morbi ſolutionem, ſignificare vocabulum criſis; ſufficere ratum habet, ſi modo ſuam ipſius opinionem per vocabula uſitata ſignificaverit. [93] Antequam autem aliquis de criſi judicare poſſit, opus eſſe, ut notitiam temporum habeat morborum. Et in quantum ad hæc pertinet, rejicit ſententiam Archigenis, duo ſolum morborum tempora, prima videlicet & maxima, ſtatuentis: [94] Is vero quatuor ſtatuit,

[91] Method. Medend. libr. IX. Cap. XV. & XIV. Indicationem autem. libr. II. Cap. VII. M. M. vocat ipſam ſequentis, vel agentis inſinuationem. Etenim ex ipſa rei natura ordiri, atque ab ipſa, quod ſequens eſt, citra experientiam invenire, eſſe indicatione invenire. Vide etiam Cap. I. libr. III. M. M. & de optim. ſect. Cap. VI. §. 8.

[92] Vide ejus libellum de inſomniis.

[93] De criſib. libr. III. Cap. I. & II. Et libr. I. Cap. I. de criſib. & comm. III. Cap. I. in Prognoſt. Hipp.

[94] De morbor. temporib. Cap. II.

tuit, principium puta, incrementum, ſtatum & declinationem. Hæc etiam ab eo vocantur univerſalia morborum tempora: ſingularia autem, quæ in ſingulas acceſſiones dividuntur. [95] Quodcunque nunc in his evenit, id vult a medico diligenter animadvertendum, ut qualemcunque morbi eventum præſagiri queat. Cæterum tradit trifariam morbos, aut ad ſalutem, aut ad mortem, tendere. Et primo morbos cito finire, ſi excretio quædam copioſa, ſive ea nunc per alvum, per urinas, per vomitum, per ſudores, per quodlibetcunque ſanguinis profluvium: ſive per quemcunque partis ignobilioris abſceſſum, peracta. Utut nunc fuerit, vocari ejuſmodi morbi mutationem oportere, criſim perfectam. Abſque hac vero, ſi quis ſalubris factus, ægritudinem plurimum recidivam eſſe. Secundo contingere nonnunquam, ut aliqua dictarum evacuationum appareat, nec ſubita fiat morbi diminutio, & tamen ægrotus non perfecte a morbo liberetur: hinc judicat talem morbi mutationem eſſe criſin imperfectam appellandam. Tertio ſubinde morbos paulatim finire imminuique, & id, cum contingat, a quibuſdam criſin abuſive: melius autem morbi ſolutionem, autumat, vocandam. Quemadmodum morbi tribus modis ad ſalutem, ſic etiam eos ad mortem, ſtatuit, tendere. Namque evenire interdum, ut æger cum turbatione agitationeque & quibuſdam excretionibus, vel humorum collectionibus, derepente decumbat: utrumcunque autem per malam criſin fieri: & hanc imperfectam, at illam perfectam appellari. Sin vero æger ſenſim ac ſenſim deteriore conditione fuerit, ejuſmodi nominari marcor. Supereſſe quidem modum

V 5 quar-

[95] Libro de totius morb. temporib. Cap. 1. & lib. 1. Cap. 11. de criſib.

(96)

quartum ſubitæ mutationis ad pejus ſine copioſis excretionibus, ſine humorum collectionibus; aſt hunc cenſet non mereri, ut in numero criſis habeatur. [96] Quo pacto nunc dictæ morborum mutationes cognoſcendæ, ſtatuit, tria ſignorum genera eſſe: aliqua enim cogitatione ex urinis alvique excretis, & ſputis: aliqua ex affectione totius corporis: & aliqua e facultatibus tam animalibus quam naturalibus, erui debere. Et quantum ad urinæ qualitatem pertinet, tunc eam, ſi bene colorata, ſi alba & lævis, & æqualis, in matulæ fundo ſubſederit fæx, ſignificare bonam coctionem: e contrario urinam tenuem, fæcis expertem, indicare humorum cruditatem. Cætera quanto minus de ſtatu naturali declinent, tanto magis ſalutem ægrotanti portendere. Summam autem boni præſagii in dictione Hippocratica conſiſtere. Nempe, ſi æger fuerit mentis compos, atque ad ea, quæ ipſi offeruntur, bene ſe geſſerit, ſi reſpiratio facilis, ſi tolerabilius dolores paſſus, ſi adfuerit bonitas pulſus, ſi facies ſanis ſimillima, ſi decens cubitura, & totius corporis æqualitas, &c. bona hæc omnia; e diverſo mala, quæ dictis adverſantur. [97] Criſin porro ad mentem Hippocratis judicat computabilem: complecti autem, ſeu terminare hanc cumprimis ſeptenarium, deinde quaternarium, quia hic numerus illum bipartitur. Atque hoc eſſe fundamentum, quocirca quartus quiſque dies ſit index ſeptimi, & undecimus decimi quarti. Tertii denique ſeptenarii noviſſimam eſſe diem vigeſimam, & non vigeſimam primam: copulari enim inter ſe, quoties unus dies utriſque ſeptenariis communis

[96] Libro. III. Cap. VII. de criſib. & libr. I. Cap. I. de dieb. decretor.

[97] De criſib. libr. I. Cap. XIV.

(98)

munis eſt, deſinente in eum primo ſeptenario, proximo vero ab eo ipſo incipiente. Et hanc eſſe rationem, quod quadrageſimus, ſexageſimus, &c. ab Hippocrate in numero dierum decretoriorum ſit poſitus. Quid? quod dies critici eundum ordinem ſervant ut luna. Eam enim non, duo de triginta diebus ſeu quotuor integris ſeptenariis, ſed viginti ſeptem & tertia diei parte, circulum ſuum abſolvere. Pari modo quatuor criſes perfectas non XXIIX. ſeu quatuor ſeptimanis, ſed XXVII. diebus compleri. Et ſi de hoc numero nunc unus ſeptenarius auferatur, reſtare tunc viginti, & hanc eſſe etiam rationem, ante memoratæ addendam, qua de cauſſa vigeſimus quiſque dies ſit criticus. [98] Quod vero ad criſis cauſſam attinet, putat eam eſſe naturam, cauſſas morborum impugnantem, ſibique in his medicantem. Nauci itaque habet reprehenſionem Aſclepiadis, omnia in animalibus propter moles atque meatus peculiares fieri, ſtatuentis. Nimis generalia hæc, aſt ſingularia, quæ ſcitu magis neceſſaria ſunt, eſſe reliqua ad perdiſcendum. Enimvero potentias ſeu facultates, quibus unumquodque animal gubernatur, eſſe perquirendas: [99] deinde aſtrorum ſuperiorum, præſertim vero & Solis & Lunæ virtutes. Neminem equidem in dubium vocare poſſe, quin Soli ſint maximæ quæque vires, quas annuatim ubique terrarum experimur, tribuendæ: verum tamen Lunam quoque diverſis affectionibus ſymbolum dare. [100] Quod & jampridem ab Aſtronomis Ægypiis, inventum atque experientia confirmatum. Lunam nempe non modo

[98] De his vide Cap. IV. lib. I. & Cap. VI. VII. VIII. IX. Libr. II. & Cap. XII. libr. III. de dieb. decretor. & comm. III. Cap. I. in progn. Hippocr.

[99] De criſib. lib. III. Cap. IX.

[100] Lib. III. Cap. II. de diebus decretor.

do ægris, ſed etiam ſanis, dies, cujuſmodicunque ſint tandem futuri, prænunciare. Juxta enim variam ejus ſtationem in Zodiaco, & omnimodum reliquorum planetarum aſpectum, alium atque alium in hoc Orbe terrarum, imo in homine ipſo, exoriri, effectum. Et, ut in ſumma dicam, Lunæ *tetragonas* & *diametrales* ſtationes in principiis bonis bonas: in malis malas, facere alterationes. [101] Quantum vero pertinet medicamentorum ad virtutes, tunc aſtruit Galenus, non modo rebus, purgandi facultate præditis, peculiares eſſe, humorum privum educendi, [102] verum etiam ſingulorum remediorum, nomine alterantium a medicis inſignitorum, ſingulas eſſe proprietates; noſtrates Medici eas vocant vocabulo peregrino ſpecificas. Et quamvis aliqui jamdudum ante Galenum, imo qui æquales temporum Galeni erant, derididiculo ejuſmodi placita haberent, & in loco ſarcaſmi objicerent, nunquis preſes iſtiuſmodi medicamenta juberet atque imperaret, quemadmodum ab aliquo in Tragœdia factum,

Abi quidem tu flumina ipſa ad Inachi
Thebas, at age tu pergito Cadmeias.

Ita

[101] Ibidem. Cap. v. vi. & xii. Inprimis vero ſtationem Lunæ plenæ potentiorem falcatæ, putat, ſtatione; quamvis & hæc de aëre decernat. Deinde animadvertendum eſſe omnimodum Lunæ, juxta ſalutares aut infauſtos planetas, poſitum: quem, cujuſquemodi fuerit, omnis generis efficientiam ſeu bonam ſeu malam, in corpore edere. Exempli gratia ponit hominem, fauſtis planetis in Ariete: malignis vero in Tauro, exiſtentibus, natum: hunc, Luna in Ariete, Cancro, Libra & Capricorno, poſita, ſe habiturum belle: cum vero Taurum ipſum, vel tetragonum aliquod, vel e diametro ipſi Tauro contrarium ſignum, occupaverit, eundem male tunc & moleſte vitam tranſacturum: atque huic morborum initia, cum Luna in Tauro, Leone, Scorpio & Aquario fuerit, peſſima; ſine periculo autem, & ſalutaria fore, Luna, Arietem Cancrum Libram & Capricornum, permeante.

[102] De his vide ſupra dialog. v. pag. 89. & Dialog. vi. pag. 114. & ſeq.

(103)

Ita etiam vos medicamenta, tu propera ad hepatis portas, tu ad veſicam vel utroſque renes proficiſcere, &c. verum tamen Galenus horum cavillatorum cavillas ſuſque deque habebat. Quippe exploratum, ajebat, eſſe ſibi de lepore marino, ex omnibus corporis partibus pulmonem ſolum exulcerante, de cantharidibus veſicam, deque aliis rebus calculum renum corrodentibus, ſalva interim intactaque reliquorum viſcerum ſubſtantia: quæ omnia fieri non poſſe, niſi talis efficientia naturalis unicuique dictarum eſſet propria. [103] Tandem in curatione morborum, ut & in tuenda valetudine ex uſu eſſe exercitationes tolerabiliter, & habita virium corporis cujuſque ratione, inſtitutas. Etenim in exercitando corpus triplex cumprimis commodum indipiſci. Nimirum organis exercitatione duritiem ſeu firmitudinem conciliari, fieri præterea innati coloris incrementum, atque concitatiorem ſpirituum motum. Calorem adauctum inſequi validam alimentorum quaquaverſum per corpus diſtribuendorum attractionem, & alterationem promptiorem, & commodiorem nutrionem, &c. A validiore ſpirituum commotione autem meatus corporis perpurgari, atque excrementa ſuperflua evacuari. Verum enim vero, quomodocunque hæc ſe habeant, contingere non raro, ut ex immodica exercitatione exoriatur affectus, ſeu conſtitutio quædam corporis, quam Græci κόπον, Latini vero laſſitudinem, appellant. Qualis autem affectus hæc laſſitudo ſit, non conſentire inter ſe, qui de ea ſcripſere. Alium quippe ſtatuiſſe eam eſſe articulorum, propter motiones exſiccatorum, ſiccitatem: alium, humorem multum & tenſionem & calorem, fluxione nimirum e partibus, vehementer agitatis, effuſum: alium non hu-

[103] Libr. 1. Cap. 11. de compoſ. medic. per genera.

† De

humorum multitudinem, sed qualitatem solam, caussari † Galenus scribit lassitudinis proprium esse, ut adsit seu horror, seu dolor, seu pigritia quædam ad motum. Horum autem aliquid inveniri in lassitudine ulcerosa, tenta, & inflammationis. Illam generari ab excrementorum copia tenuium simul & acrium, seu cutim seu ipsam carnem ita pungentium vel vulnerantium, ut horror, vel concussio commotioque quædam totius corporis inæqualis, oboriatur: Istam exoriri, excremento in musculis in nervis ob nimiam distensionem, quam exercitando admiserunt, residente: hanc denique, in qua aliquis sentit contusas, vel phlegmone quasi obsessas, partes, solere maxime incidere, musculis nimium calefactis, quippiam ex circumfusis excrementis, ad se attrahentibus. Præter has esse & aliam speciem lassitudinis, quam evenire, musculis ultra modum siccatis, adeo ut squalens contractumque corpus, atque ad movendum quodammodo iners, appareat. Hanc vocat lassitudinem gracilitatis. Dictas quatuor lassitudines simplices, compositas vero evadere, si una e tribus primis cum alia conjungatur, exoriri tunc tres compositas, & universim septenas lassitudinum species. ‡ Quare autem aliquod remedium singulariter cuidam

† De simpl. medic. facultat. libr. II. Cap. X.

‡ Quid? quod putat, has lassitudines posse ad quindecim species redigi, si utpote hoc pacto inter se combinentur. Exempli gratia proponam quatuor simplices, ut Ulcerosam, A. Tentam, B. Inflammationis, C. & Gracilitatis, D. Compositam fieri, si AB. aut AC. AD. BC. BD. CD. aut ABC. ABD. ACD. BCD, aut ABCD. sibi invicem conjungantur. Vide libr. III. Cap. XIII. de sanit. tuenda. Reliqua autem, quorum mentionem feci indidem. Cap. VII. VIII. IX. X & libr. IV. Cap. II. & seq. quin & de multitud. Cap. IX & XI. nec non *Oribasii* Synops. libr. V. Cap. XV. & XVII. in quibus locis etiam curatio dictorum affectuum indicatur., deprompsi. Vide etiam supra pag. 134. no. 62. ubi etiam de lassitudinibus disserui.

dam affectui medeatur. v. g. cancros cumbustos rabiei? In caussa esse, persuasum habet, proprietatem totius substantiæ: hanc non modo in hoc, verum etiam in aliis affectibus sanandis, sanationis auctorem esse. [104] Tempus quidem nunc est, ut finem faciam orandi: satis enim superque de placitis Galeni, ut mihi videtur, hoc tempore verba feci; verum, quoniam mihi in mentem jam incidunt duæ rationes medicinales, quarum me propemodum oblivio cepit; ideoque non possum non earum facere mentionem. [105] Alteram Græci παροχέτευσιμ, alteram vero αντισπασιμ vocant; & qui Galenum ex Græco sermone in latinum verterunt, illam reddiderunt latine derivationem: hanc autem revulsionem. Galenus auctor est has esse communia immodici actus evacuandi remedia. Derivationem autem fieri statuit, per loca vicina: si nempe id, quod. v. g. per palatum, per alvum, &c. solebat evacuari, per nares, per urinas, &c. derivetur. At revulsionem fieri per loca contraria. Exempli gratia, humores, si sursum nimia in copia tetenderint, deorsum deducendos; sin vero infra, supra eos esse ducendos; si intrinsecus vergant, eos tum extrinsecus flectendos; contra, si aliter, ac dixi, res se habuerit. Eadem ratio est, si vel in dextro vel in sinistro latere affluxus fuerit humorum. [106] Reliqua quidem media sunt, quibus dictæ operationes perficiuntur, dicenda:

[104] Libr. xi. Cap. xxx. de simpl. medic. facult. & libr. v. in Proœm. earund. facult. Eandem, ait, conditionem esse complurium venenorum, antidotorum, purgantium, ac plerorumque attrahentium remediorum, quæ singula ratione totius substantiæ virtutem suam efficere.

[105] De renum dignot. & medic. Cap. xxviii. Plura de utilitate exercitationum tradit in libris de tuenda valetudine.

[106] Libr. v. Cap. iii. & Libr. iv. Cap. vi. Method. medend.

(107)

da: verum, quia ea vobis, Medicinam ægrotis jamdiu facientibus, ſatis cognita; hac de cauſſa dictorum enumeratione ſuperſedebo, eademque in medio relinquam. [107] Næ, inquit, *Lucius*, noſtrorum voluntati in recenſenda Doctrina Galeni abunde ſatisfeciſti, ignoſcas nobis æquo animo, obſecro, quod nos tibi tantam moleſtiam uſque in diem veſperaſcentem exhibuimus.

[107] Plura, ſi deſiderentur, vide Libellum Galeni de hirudinib. revulſ. &c. & de ven. ſect. adv. Eraſiſtratum. Cap. XII. & de curand. rat. per ſang. miſſ.

DIALOGUS. XIV.

De Typis, & de Græcorum, Arabum, Latinorumque, qui poſt Galeni exceſſum inclaruerunt; ut & de Chinenſium Medicorum, placitis.

SOlino & mihi, a meridie ſole verno, in horto Academico, ædibus, quas incolo, contermino, ambulantibus, vernantem floridamque humum contemplandi gratia, ex inſperato obviam fiebat *Hotton*, in Athenæo Lugdunenſi Profeſſor Medicinæ longe celeberrimus. Nos ei obviam properabamus.

Et ego, ſalvebis, inquam, a nobis Vir præſtantiſſime, &, ſalvum te adveniſſe, gaudemus. Rogo obnixe, ut pauliſper apud me commoreris, intretis ambo domum fores patent. Introeamus hoc conclave, inſideatis, velim, in his ſeliis.

Tum *Hotton*. Licet mihi, inquit, non ſit otium, ut longius in hoc loco morari poſſim, tamen, quia enixe expetis, obtemperabo tibi, quantum temporis vacabit ab aliis negotiis. Verum, ut aliorſum orationem

tionem flectam, dic mihi, quomodo se habeat heic loci ars Medica? sunt ne in hac urbe complures valetudinarii, qui medicum adhibent?

Sunt quidem, inquam, sed horum caussa non facessitum est viris, artem medicam exercentibus, magnum negotium; siquidem plerique urbis incolæ, dum ægrotant, morbo plurimum aliquo diuturno ægri sunt. Salubritas cœli in caussa est, ut morbus aliquis acutus & contagiosus perraro hujus urbis habitatores affligat. Sed, da nobis, nonne Lugdunensium sit eadem conditio.

Equidem, inquit *Hotton*, nos supremi Numinis clementia hucusque morborum acutorum immunes: interea tamen grassantur in homines febres quædam, typum uniusmodi non servantes.

Quid? ain' tu typum? inquam. Puto eum, qualiscunque fuerit, dudum e Medicorum scholis proscriptum inque exilium ejectum.

Res ita fere, inquit *Hotton*, ac dicis, se habet: & præterea non ignoro, typorum perraro, medicorum vel in scholis, vel in libris, mentionem fieri: Attamen non dixerim doctrinam de typis prorsus antiquatam, seu, ut tu dicis, in exilium pulsam; sunt quippe medici, qui subinde, & typos, & morborum periodos, commemorant.

Verum, inquam, quoniam typi & periodi nobis in mentem incidunt, reddas, quæso, Clarissime *Hotton*, quæ de dictorum cognitione restant. Persuasum enim habeo, vix ullum penes antiquos Medicinæ scriptores dogma, sive abrogatum, sive abstrusum, reperiri, quod tuam fugiat scientiam. Tu enim a me, absit adulandi animus, quasi heluo librorum, si hoc verbo in tam clara re utendum est, haberis.

Tu profecto, inquit *Hotton*, qui mihi tantum tribuis, quantum ego nec agnosco, nec postulo, facis

amice, sed quantum mihi sum conscius, non recte judicas de quantacunque scientia mea: Enimvero complurium, ad Medicinam spectantium, sum rudis. Verum tamen, quomodocunque nunc fuerit scientiæ meæ ratio, conabor propositum prosequi, ac declarabo sententiam veterum de typis, in quantum eam mente assequi valuerim. Sed ad rem. Typum vocabant veteres ordinem accessionis & remissionis alicujus morbi: periodum vero tempus accessionis in morbo factum. [1] Licet nunc varii morbi, in primis chronici, ut atrophia, paralysis, lepra, &c. sint, in quibus nullam periodum, &, quod consequens est, nullum typum agnoscere valemus: sunt tamen morbi admodum complusculi, & hos inter maxime febres, in quibus doctrina de typis & circuitibus morborum, usu venire potest; quamquam interea non negaverim, eandem plurimis implicatam difficultatibus, quibus pauci fortassis, me ipse non excipio, se extricare queunt. Dividuntur typi in primos, (α) qui brevem habent accessionem & diuturnam remissionem, cujusmodi sunt tertiani & quartani: (β) in secundos, qui contrario, ut primi, procedunt modo, ut quotidianus, semitertianus: (γ) in consistentes, qui iisdem horis invadunt, & resistunt: (δ) in mobiles, sive ii nunc ocyus, sive tardius, seu adveniant, seu abeant: (ε) in simplices, qui unicum habent paroxysmum; & (ζ) in compositos, quibus plures & accessiones & remissiones sunt. [2] Præter hæc typum appellabant veteres non omnem cujusvis morbi periodum, verum siquæ ex integris diebus juxta & noctibus fuerit constituta: proindeque opinabantur secundum unum quemque dierum numerum, typum esse quoque peculiarem.

[3] Quæ

[1] *Galenus* de typ. Cap. 1. | [2] *Ibidem.* Cap. 11.

(3) *Idem*

[3] Quæ cum ita ſint, ratum habebant, typorum circuitus viginti, vel triginta dierum ſpatio non ſolum terminari, ſed diutius moram trahere, poſſe. Ut autem aliquis invenire poſſit, quot ſint typorum implexus, neceſſum eſſe, ſtatuebant, ut is numerum horarum cujuſque typi in memoria habeat, vel in charta deſcriptum. Scilicet typum quotidianum eſſe viginti quatuor horarum: tertianum XLVIII. quartanum LXXII. ac ita porro pergendum eſſe, ſuperaddendo utpote unicuique typo XXIV. Quod, cum aliquis dicto modo typos ad calculum vocaverit, tunc experietur typum decumum habere horas CCXVI. trigeſimum DCXCVI. quinquageſimum MCLXXVI. &c. Quandoquidem nunc typi nomen, non a diebus completis, ſed ab acceſſionis repetitione; ſunt ſortiti, inſpiciendæ veniunt acceſſionum periodorum horæ, quota pars ſint horarum typorum: illis etenim efficitur multitudo, ſeu ſpecies typorum. Verbi gratia ponatur, quendam experiri acceſſionem morbi per horas ſex, remiſſionem vero horas duas, ac ita integram periodum octo horis abſolvi. Præterea conſideretur quoties octo in viginti quatuor, in uno typo nempe, habeatur, invenietur ſane ter haberi; pronuncietur itaque quotidianas tres eſſe implexas, quia typus quotidianus eſt horarum XXIV. Iterum ponatur ſedecim horarum paroxyſmi periodum eſſe: quoniam autem ſedecim nulla eſt numeri viginti quatuor, ſed potius quadraginta octo, ſeu typi tertiani, particula, & quidem tertia; enuncietur igitur tres febres tertianas invicem eſſe implexas. Iterum ponatur periodum acceſſionum eſſe horarum quinque, quia autem hæ ſunt pars vigeſima quarta horarum CXX. efficitur inde viginti quatuor typos, ordinis ſexti,

[3] *Idem* in libro ad eos qui de typis ſcripſerunt. Cap. 1.

(4) *Ibi.*

ti, invicem esse implexos. Ad huc semel ponatur periodum accessionum esse horarum septem, ducantur hæc in CLXIIX. patescet postmodum illa in his vigesies quater inveniri: statuatur idcirco septem esse typi octoni partem vigesimam quartam: vel viginti quatuor typos octavi ordinis esse invicem implexos: vel viginti quatuor typos, intra CLXIIX. horas, seu septem dies naturales, evenire, quos typos ideoque octonos esse appellandos. Quod autem illæ typo octonario, & non septenario, adscribantur, ratio in promptu est, quod non dentur typi secundani, pari modo ut non habentur febres secundanæ; sed eæ, quæ secundo quoque die invadunt, ægro videlicet per unum diem febri carente, a medicis, ut nostis, appellatur tertianæ. Calculus namque subducitur a principio paroxysmi, quod pro prima die in numero habetur, ad principium paroxysmi insequentis: jam quando id in febri quadam intermittente tertio quoque die contingit, tunc vocatur ea tertiana, si quarto, quartana. Reliquarum eadem ratio est. Typis autem nominatio est, non respectu periodorum vel dierum numeri, verum ratione vicis paroxysmorum. Sin autem cuipiam videretur negotium nimis molestum, additione, ut paulo ante dixi, numerum horarum cujusque typi invenire: is potest tum via compendiaria eandem instituere computationem, si modo de numero typorum demserit unum, & reliquum per XXIV. multiplicaverit. Exempli gratia, aveo scire, typus quadragesimus quartus quot habeat horas, tunc capio quadraginta & tres, quæ per viginti & quatuor multiplicata, efficient mille triginta & duo, qui est numerus horarum typi, ut monui, quadragesimi quarti. Cæterorum est eadem conditio. [4]

Hoc

[4] *Ibidem*. Cap. V. VI. VII. & XI. unde hæc ad compendium contuli. Quod superest, numerus horarum circumeuntium per

ac-

Hoc loco *Solinus*. Sed quodnam commodum, inquit, cepit Medicina ex hac curiosa, quin dicam, portentosa typorum doctrina? Quantum ad me, parum abest, quin hæc mihi, tanquam nugalia theoremata, quæ modo ingenii, abstrusioribus in disputationibus cupidi, subtilitatem præ se ferunt, habeantur.

Tum *Hotton*. Equidem, inquit, ut aperte ingenueque fatear, non tantum nunc habeo, ut dictionem sententiæ tuæ, seu contradicere, seu verbis oppugnare, valeam. Verum, ut, quod ego sentio, proferam, non persuadere mihi possum, veteres ejusmodi laborem, quem typorum doctrinæ impendebant, frustra suscepisse. Mihi, Galeni scripta pervolventi, videtur videre, excogitatam idcirco hanc doctrinam ab ejus antecessoribus fuisse, ut accessionem morbi futuram prænoscerent, ut victus rationem rite instituerent, nec non tempus scirent, quando Medicina esset ægrotis danda. [5] Verum enim vero, quoniam veteres, qui hujusmodi de typis doctrinam singulariter tractarunt, injuria temporum periere; ea de caussa & auctoritate & exemplis destitutus nequeo eam, quæ nunc vobis aut incongruens, aut abscondita habetur, facere planam.

Tum ego. Dedidisti quidem, inquam, finitionem vo-

accessiones æstimatur, quoties is metitur aliquem ex iis, qui secundum typos habentur, toties typus hujusmodi illi implicatur vel complicatur. Ex. gr. periodus accessionum quindecim horarum, quæ quinque dierum typus est, & sextanus plerumque vocatur, potest esse, aut octo sextani, aut sedecim undecumani, aut viginti quatuor sex decumani, aut triginta duo vigesimani primi, &c. typorum, ordinis. Ex his dictis efficitur doctrinam de typis dubiæ rationis haud esse expertem. Quinimo ipse Galenus non diffitetur eam esse scientiam inanem, & Jatrosophistarum inventum.

[5] *Ibidem*. Cap. IV. & de differ. febr. libr. II. Cap. VIII.

(6) Libr.

vocabuli periodi, ſed quid cauſſæ eſt, quod aliqui morbi per circuitus eant, redeantque.

Et tu iterum, inquit *Hotton*, quæſtionem in medium affers magnam, quam Hercule, in quantum ad me pertinet, in medio cogor relinquere. Equidem non ſum neſcius, diuturnitatem acceſſionum juxta Galenum oriri propter materiæ vitioſæ multitudinem, craſſitiem ac lentorem, potentiæque imbecillitatem atque meatuum anguſtiam: brevitatem autem propter materiæ inutilis ſubtilitatem, paucitatem, & potentiæ naturalis vigorem, meatuumque laxitatem; ac quanto ocyus, vel tardius ejuſmodi materia iterum, finito paroxyſmo, colligatur accumuleturve, tanto & citius aut tardius, acceſſionem rurſus futuram: quin etiam quotidianam pituitæ, tertianam bili, & quartanam melancholiæ originem ſuam debere. [6] Neque mihi latet, Avicennam etiam morborum circuituum cauſſam tribuere materiei ſive qualitate, ſive quantitate perperam in corpore exiſtenti: & Averrhoem diverſæ caloris innati, materiam plurifariam depravantis, indoli: & Gentilem, Thomamque de Garbo occultæ humorum quorumlibet proprietati; peculiare enim, rebantur, eſſe pituitæ, ut quotidie: bili, ut tertia: & melancholiæ, ut quarta quaque die, circuitus ſuos perficiant. Nec ignoro Aponem, qui vulgo conciliator vocatur, periodorum quorumvis morborum cauſſam Lunæ, Telluris, in qua habitamus, dominatrici, in primis referre: & Sanctorium putare, non humores, ſed loca ſeu partes affectas, prout eædem multifariam diſſitæ aut vicinæ cordi, cauſſam diverſitatis periodorum eſſe. [7] Reliquarum ſectarum hypotheſes, ne lon-

[6] Libr. II. de differ. febr. Cap. 16. 17. & 2.

[7] Vide *Maſſariæ* Practic. libr. VII. Cap. VIII. de febr. cauſſa.

longius evager, impræsentiarum faciam missas. Verum dicta, quomodocunque fuerint prolata, non dilucidant quæstionem propositam: nec video eam a recentioribus, naturalium rerum indefessis scrutatoribus, citra hæsitationem fuisse enodatam. Non modo ego, verum etiam optimus ac gravissimus quisque perlibenter consitetur, se multa ignorare, & multa sibi etiam esse discenda; quo loci etiam referendam, arbitror, doctrinam de statis morborum quorundam periodis; quam ne Apollinem quidem ipsum, puto, intelligere. Eam quippe numeris Platonicis judico obscuriorem.

Missa igitur, inquam, faciamus, quæ captum qualemcumque nostrum superant. Verum enim vero, quod bona cum venia vestra fiat, liceat mihi aliorsum confabulationem nostram flectere. Interfui, fari pergebam, aliquoties in cœtu eruditorum, ubi inter nos colloquebamur de placitis veterum Medicorum, deque medicorum circa ea, dissensione. Et, quia novissime dogmata Galeni pertractavimus; mutabilitatem itaque ratiocinii, quam Medicina ab obitu Galeni, usque ad tempora Paracelsi, sustulit, jam sciendi sum percupidus. Tibi Clarissime *Hotton*, es enim, & veteris, & recentissimæ Medicinæ longe peritissimus, hoc negotium velim dari. Tu, si modo volupe fuerit, potes nobis breviarium historiæ rerum, quæ in Medicina revolutis tot seculis evenerunt, suppeditare.

Quorsus istuc? inquit *Hotton*. Non mereor, quam tu mihi tribuis, laudem. Ipse enim ego scio, quam curta mihi sit supellex, quantula memoriola, atque adeo inhabilis sim ad opus, quod mihi injungendum duxisti, suscipiendum.

caussa. & Sennerti de febrib. libr. II. Cap. XVII.

(8) Vi-

Tum *Solinus*. Da ergo, inquit, quæ potes. Enimvero ultra poſſe, ceu jampridem ſermone tritum habet adagium, nemo obligatur.

Igitur, ut vobis auſcultem, inquit *Hotton*, dabo Synopſin decretorum, quæ e variis auctoribus quondam excerpſi. Pervelim equidem, ut obiter moneam, ut dicendorum auctorum opiniones ordine & tempore, quo vitam degerunt, reddere poſſim: Aſt, quia de eo inter doctos controverſia eſt, quæ etiamnunc propter teſtimonii probati defectum haud diremta; eapropter ordini cummaxime trito inſiſtam, & vobis narrabo primum Græcorum, poſtea Arabum, dein Latinorum de dogmatibus; & quidem breviter plurimorum faciam auctorum mentionem. Sed ad propoſitum. A Theophilo, qui tractatum de urina ſcripſit, exordiar dicere. Is ſtatuit generari lotium in vena illa magna, a Galeno στελεχιαῖα vocata, quæ a ſima jecinoris parte exoriens aliarum veluti truncus eſt. In hac, putat, facultatem αἱματοποιητικὴν opus ſuum abſolvere. Præparato namque ſanguine, perturbationeque in eodem oborta, quicquid leve eſt, ac ſurſum tendit, cujuſmodi flavum bilioſumque excrementum eſt, illud veſicam biliariam, juxta hepar ſitam, per meatum ſuum recipere: partem vero terreſtrem, & quaſi fæculentam ſanguinis, ſplenem beneficio ductus ſui ad ſe attrahere: Aquoſum autem excrementum una cum ſanguine mixtum, in truncum venæ cavæ, a parte ſuperiore ad inferiorem ſpinæ adjacentem impelli, atque a renibus exceptum, in urinam commutari. [8] Quapropter, urinæ oleum ſupernet, vel ejus in fundo omnigenum ſedimentum ſubinde reperiatur, hanc rei rationem, putat. Scilicet pinguedinem & carnem inter ſolidas corporis

[8] Vide Cap. 11. de Urinis.

(9) Ibi-

ris partes, & molliores esse; & humidiores. Si quis nunc febri laboret, resolvi tunc primo pinguedinem, partium omnium solidarum solutu facillimam, deinde vero carnem. A calore autem pinguitudinem colliquari, atque in substantiam olei transmutari. [9] Carnem, quæ totum corpus circumvestit, quæque renes constituit, a calore liquatam, in caussa esse, ut fiat sedimentum instar ervorum: si sedimentum fuerit, proinde ac laminæ essent vel folia, abradi tunc ea de corporis superficie, præsente in primis febre: alias de vesica duntaxat. [10] Eandem ait rationem esse sedimenti furfurosi. Sedimentum, similagini simile, oriri, autumat, aut ob solidarum partium colliquationem, aut propter adustionem sanguinis: si album fuerit, illam affectionem; sin vero rubrum, hanc significare. [11] Quod vero ad excrementa alvi pertinet, tunc existimat, ea fore debita constituta, si modo excretionis tempus, tempori concoctionis perfectæ fuerit consentaneum. Bifariam autem contingere posse, quo minus debita excernendorum per alvum excretio fiat, atque ea aut tardius justo, aut citius: si tardior fuerit, fieri eam vitio facultatis alterandi aut excernendi: si ocyor, accedere hanc propter imbecillitatem potentiæ retinendi: vel etiam propter bilem flavam, intestinorum tunicam, stimulantem, vellicantem, pungentem. [12] Continuas porro excretiones fieri, vel ob toni vitium, partium nempe juxta ventriculum: vel ob irritationem, e vitiosis humoribus circa ventriculum collectis, exortam. [13] Mirum sibi videri, ait, quod facultas trahendi intestinorum, non modo a partibus superioribus ad inferio-

[9] *Ibidem.* Cap. XVII.
[10] *Ibidem.* Cap. XVIII.
[11] Vide Cap. XX. & XXI.
[12] De retriment. alvi Cap. II.
[13] *Ibidem.* Cap. IV.

(14)

feriores: verum etiam ex inferioribus ad superiores, operetur. Cibum quidem plurimum e regione superiore ad inferiorem pelli: Verum tamen vi peristaltica ab infra incipiente, quæ in ipsis intestinis, inque ventriculo, continentur, versus superiora ferri, ac evomi. Quid? quod humor aliquis acris in iis, qui ventrem exonerare nequeunt, iterum sursum vehatur, ventriculum postmodum vellicet, & caput anathymiasi repleat. [14] Flatus vero, ratiocinando pergit Theophilus, generari ex humoribus quibusdam flatuosis circa ventriculum collectis: vel e cibis, a calore debili, in vapores resolutis. Calorem enim cibos mitigantem, si is modo tepidus fuerit, illos quidem tunc digerere: attamen eundem munere suo haudquaquam defungi; sed procreare potius quandam nubeculam, spiritus flatulenti auctorem. [15] De cætero honorificentissime & Hippocratem, & Galenum, appellat, atque horum auctoritati plurimum tribuit.

Sed, interfabar ego, quid judicas de Sorano?

Quantum ad me pertinet, inquit *Hotton*, arbitror, plures fuisse, qui nominationem Sorani sortiti fuerunt. Nam is, qui Epheso erat oriundus, fuit, ut mihi cum Galeno atque Cæl. Aureliano constat, sectator sectæ Methodicæ. Verum ille, cujus meminit Aetius, quamquam perraro, tamen si id agit, more Galeni fere ratiocinatur. Commemorat enim intemperies, quas nauci habebant Methodici. [16] Cæterum prostat liber, titulo Sorani Ephesi superbiens: verum hic auctor imitatus est auctorem Epistolæ,

[14] Ibidem. Cap. XV.
[15] *Ibidem*. Cap. XVII.
[16] Vide *Ætii*. tetrabibl. IV. serm. IV. Cap. LXXIV. & Cap. LXXIII., in quo agit de Uteri debilitate. hæc habet. *Menstruorum vero tempore, pectinis lumborum ac crurum gravitas adest, & sto-*

ſtolæ, quæ in lucem ſub nomine Dioclis ad Antigonum Regem prodidit: vel auctorem libri de dynamidiis, operibus Galeni inſertum. Quid? quod Arabum quorundam more potius ratiocinatur. Statuit enim, in capite phlegma, in pectore ſanguinem, in ventre bilem rubram, inque veſica bilem nigram, reſidere: atque ſuis quæque humoris ſpecies adaugeſcere temporibus. Sanguinem namque in corporibus vere, bilem rubram æſtate, bilem autem nigram ut & pituitam hyeme, augeri. Præter hujuſmodi humores, memorat, quaterna fellis genera inſuper in homine eſſe, fulvum nempe, rubrum, nigrum, & phlegmaticum. Præpoſterum ſervat ordinem in ſuo cuique loco, ubi reſideat, tribuendo. Vult enim bilem fulvam tempore verno in ſtomacho: rubram æſtivo tempore in latere ſiniſtro (error eſt, forſitan putat in latere dextro), nigram tempore hyemali in latere ſiniſtro: phlegmaticam tandem autumnali tempore in pulmone, abundare, ac rerum potiri: [17]

Miſſum fac, inquam, auctorem, quem hominem nugatorium recentiores haud injuſte appellarent. Reliquorum, quos promiſiſti, perſequere doctrinam tradere.

Si auctorum Græcorum, inquit *Hotton*, qui poſt Galenum inclaruerunt, doctrinam mecum reputo, tunc hæreo in judicando de placitis, quæ cuivis auctori

ſtomachus male habet, & hinc vaporibus ad caput elevatis aliquando deliria ſuccedunt, ſimileſque ſunt harum vexationes eis, quæ ab utero ſtrangulantur: quandoque etiam velut atra bile perciti deſipiunt, ac furore aguntur. Capite LXXII., quo ſeminis fluxum. & Cap. LXXV. uteri reſolutionem: & aliis Cap. quibus varios morbos tractat, reddit quidem dictorum morborum curationem; verum de eorum cauſſis vix quicquam tradit.

[17] Vide ejus librum, cui titulus eſt, Iſagoge in artem Medendi ſaluberrima. Cap. V. XIII. XIX. XX. & XXII.

(18)

ctori propria seu peculiaria sunt. Quippe ad unum fere omnes excerpserunt, hauseruntque ex antiquis dogmata, methodumque medendi. De iis itaque ægre judicium possumus facere, utrum de suo veterum doctrinæ aliquid addiderint, nec ne? Exemplum sumamus ex Oribasio. Is, ut e scriptis, quæ e tanta collectorum mole nobis etiamnunc supersunt, manifeste apparet, vix quicquam habet, quod ipsi singulatim attribui possit. Etenim is ipse ingenue profitetur, se jussu Juliani imperatoris e præstantissimis quibusque auctoribus, quæ ad valetudinem tuendam pertinent, excerpsisse, eaque septuaginta libris, quorum septendecim etiamnunc superstites, comprehendisse. [18] Quandoquidem vero tam vasta, operosaque librorum moles, difficulter potest ab uno quoque tractari: hac de caussa eam, suasu rogatuque filii Eustathii, Oribasius ad compendium, ad libros novem, redegit. [19] Theoriam Medicam perbreviter, rationem autem curandi prolixe, pertractavit, ac ingentem remediorum copiam collegit. Inter alia, quæ ab ipso memoriæ prodita, quæque ab aliis posterioris ævi scriptoribus semel atque iterum exscripta, eminent notæ signave temperierum non modo totius corporis, sed & variorum viscerum. Firmam corporis constitutionem æstimat, si id in medio omnium extremitatum fuerit positum. Nempe, si nec nimis obesum, si nec gracile, crassum, calidum, frigidum, nec alio quodam qualitatum excessu, prædictum fuerit: tribus verbis, quod naturales animalesque actiones habet integras. Colorem rubrum corporis, capillos nigros paululum hispidos, venasque latas indicia esse, quod tale corpus justo calidius sit, quin

[18] Hujus gratia vide præfationem libr. 1. collect. med.

[19] Vide præf. synopf. libr. 1.

quin etiam citiorem in infantia dentionem ſubeat. Frigidæ temperiei notas eſſe; ſi corpus tactu frigidum, ſi glabrum, ſi pingue, ſi venæ anguſtæ ſint. Siccæ temperiei indicia hæc eſſe, corpus utpote durum ac aridum exiſtens difficulter moveri, ſqualidum ac ſiccum ab exſiccantibus fieri. Humidæ vero temperaturæ ſigna eſſe, ſi corpus molle: ſi majori carnis copia refertum, unde illius craſſities, vel obeſitas; ſi male fert uſum rerum humidarum. His ſubjunxit ſigna intemperierum compoſitarum, non modo corporis generaliter; ſed etiam ſpeciatim diverſarum ejus partium, ut capitis, ut cerebri, ventriculi, pulmonis, cordis, atque jecoris. Ad hæc omnia enarranda, profecto opus mihi eſſet non unius horæ negotium: ea de cauſſa breviloquentiæ ſtudens his ſuperſedeo. [20] Quantum vero ad omnis generis corporis affectus ſpectat, tunc ſtatuit, œdematis cauſſam eſſe fluxionem aliquam pituitoſam: Vitiliginis albæ ſanguinem pituitoſum ac lentum, qui diuturnitate temporis colorem indeptus fuerit albidum: nigræ vero cauſſam, eſſe ſuccum melancholicum. Humorem, qui lepram efficit, ſtatuit, ad imas uſque partes penetrare: &, qui ſcabiem, corporis ſuperficiem occupare. A ſanie tenui atque acri, cæteris craſſioribus admixto, oriri impetiginem, quam facile, ait, ſeu in ſcabiem, ſeu in lepram degenerare. Inflammationum cauſſam materialem eſſe ſpiritum flatuoſum craſſum, vaporiferumque: corporis autem denſitatem, ſpirituum evaporationem inhibentem, eſſe cauſſam adjuvantem. [21] Flatus in ventriculo gigni, autumat, e ſuccis vel cibis, ab imbecillo calore

[20] Plura ſi deſiderantur, vide ſynopſ. libr. v. Cap. XLIII. XLIV. XLV. XLVI. &c. Cap. LI. & ſequentibus tradit intemperierum curationes.

[21] Hæc habet Synopſeos libr. VII. Cap. XXXV. XLIIX. XLIX. & L.

re in vapores diſſolutis. Omnimodas jecoris affectiones oriri, putat, vitio variarum intemperierum. Calidam ſuccos aſſare: frigidam humores craſſos, & ad fluxum atque motum contumaces reddere: ſiccam, ſuccos craſſiores ſiccioreſque juſto efficere: humidam vero partes juſto dilutiores facere. [22] Febrem hecticam non ſolum in humoribus ſpirituque, ſed etiam in ſolidis partibus, conſiſtere. Calorem in hoc morbo ægros non ſentire, quia omnes corporis particulæ æquabiliter calefactæ. [23] Sed ſatis verborum de doctrina Oribaſii feci, ad alios oratio mea ſe convertat, neceſſe eſt. Primo mihi in mentem venit Philagrius, e quo varia excerpſit Aetius, & quantum e citatis locis addiſcere potui, videtur mihi illum non magnam operam, cauſſarum abditarum, morbos efficientium, inveſtigationi, impendiſſe; ſed potius tractaſſe, quæ ad curationem morborum ſpectant. Interea tamen non inficias ibo, conſtare e capite, in quo de affectibus lienis cognoſcendis egit, eundem placita Galeni fuiſſe amplexum. Statuit enim lienem, ut cætera corporis membra, juxta octo intemperierum genera, a Galeno primum excogitata, omnifariam affligi. [24] Idem judicium facio de Philumeno, quem etiam in numero ſectatorum Galeni, vel Archigenis, habeo: quod liquet, quia febrem ardentem progigni putat e flava bili putrefacta, ac jugiter incenſa. [25] Tonſillas deinde, quoniam in loco calido & humido ſint poſitæ, frequentiſſime ideo affici inflammatione. [26] Cætera, quorum in dictis fragmentis fit mentio, pertinent potiſſimum ad

[22] Dictæ ſynopſ. libr. IX. Cap. XIX. & XX.

[23] *Ibidem.* libr. VI. Cap. XXI.

[24] Hæc *Ætius* tetrab. III. ſerm. II. Cap. VII.

[25] *Idem* tetrab. II. ſerm. I. Cap. LXXVIII.

[26] *Idem* tetrab. II. ſerm. IV. Cap. XLV. & tetrab. IV. ſerm. IV.

ad medicationem rite instituendam. Et Ægineta & Aetius institerunt methodo Oribasii, excerpseruntque atque ad compendium redegerunt complurium scripta veterum. Quid? Ægineta in præfatione operis sui ingenue fatetur, se compendium e veteribus confecisse, atque in hoc minime fœturas suas, paucis quibusdam exceptis, proposuisse. Quæ cum ita sint, nescio sane, si qua inde depromam, an ea ipsi, tanquam sua, vendicare ausim. Et præter hæc, quamvis lectori aliqua in ejus scriptis obveniunt, quæ videantur proprio marte elaborata: tamen, si ea cum placitis Galeni comparentur, clare perspicueque inde efficitur, Æginetam in numero asseclarum Galeni, cujus doctrinam est amplexus, collocandum. Idem judicium judico de scriptis, deque doctrina AETII.

Ast, inquam, probatur ne tibi, ut cum his tribus, Oribasio videlicet, & Ægineta, & Aetio, annumeretur quoque Alexander Trallianus.

Quidni? inquit *Hotton.* Namque in dandis morborum caussis, ut ipse fatetur, [27] assumpsit plerumque placita Galeni; & quantum ad rationem medendi pertinet, complura mutuatus est ab Archigene, Apollonio, Aetio, Theodoro Moschione, &c. Dabo aliquot specimina, e quibus hypothesis, vel doctrina, quam habet de morborum caussis, innotescet. v. g. Cephalalgiam oriri posse, autumat, a calida intemperie, exempli gratia, jocinoris: calidius enim justo hoc viscus existens mandare vapores exhalationesve sursum in caput, hujus dolorum auctores. Ean-

IV. Cap. LXXXIII. statuit Philumenus uteri inflammationem ob multas caussas contingere: videlicet vel ex plaga, vel mensium obstructione, vel abortu, ulceratione, nimio coitu, sellæ durioris insessu, longa ac intenta ambulatione: vel frigore, ac flatibus, eam oboriri.

[27] Libr. XII. Cap. I. in quo febres tractat.

Eandem, ait, rationem eſſe ventriculi, intemperie calida, præditi. Non modo calidam, ſed & frigidam intemperiem, & biliosum, & lentum humorem, &c. poſſe capiti omnis generis dolores importare, exiſtimat. [28] Phrenitidem naſci e flava bile, in cerebro aut ejus membrana, inflammationem excitante. [29] Paralyſis cauſſam putat humorem craſſum, viſcidum, frigidum: interdum etiam terreſtrem & melancholicum: aliquando intemperiem calidam in cauſſa eſſe, ut ſanguis reliquique humores nimis torreſcant. [30] Melancholiam ſubinde provenire e copia ſanguinis, cujus vapore ſpiritus animales perturbari: ſubinde e biliosо & acriori ſanguine: quandoque vero a ſanguine melancholico, plus ſatis aduſto, vapores abundanter capiti tranſmittente, animalemque in eo ſpiritum, permutante. [31] Aquam inter cutem ducere originem a jecore admodum refrigerato: quocirca id viſcus non amplius cibos in ſanguinem, ut alias aſſoleat, ſed in aquam, aut in pituitam, aut in flatus, tranſmutare. Hiſce poſitis ratum habet Aſcitis cauſſam eſſe tenuem ſeroſumque humorem: tympanitidis, flatus: Anaſarcæ autem, humorem pituitoſum. [32] Calculos in renibus generari a tenacibus craſſiſque humoribus, ab immodico renum calore invicem compactis, atque toſtis; calculos veſicæ autem, quoniam e materia craſſiori conſtent, non depoſcere tantum calorem, quemadmodum calculi renum materia, ſed illam prompte ab inſito quali-

licun-

[28] *Idem* libr. I. Cap. X. Et Cap. XI. exhibet notas Cephalææ, quam, putat, ſubinde oriri e cerebri inflammatione, aliquando fieri ex inſidente ſpiritu flatuoſo, interdum ex acri & biliosо humore, aliquando etiam e calida corporis intemperie.

[29] *Ibidem*. Cap. XIII.

[30] *Ibidem*. Cap XVI.

[31] *Ibidem*. Cap. XVII.

[32] Libr. IX. Cap. I. & II.

(33)

licunque calore in lapidem concreſcere. [33] Profluvium ſeminis non provenire ſolum a copia ejus, facultatem retinendi, in vaſis ſeminalibus contentam, gravante; verum etiam ex acrimonia ac tenuitate ſeminis. [34] Febrem denique, opinatur, ſedem ſuam habere in corde. Materiam illius triplicis generis eſſe: ſubſiſtere enim eam vel in ſpiritibus, vel in humoribus, vel in ſolidis corporis partibus: ſi in illis ſubſtiterit, oriri tunc diariam: ſi in iſtis, febres putridas: at vero ſi in his, hecticam. [35] Hæc & ſimilia ratiocinia, quomodocunque fuerint, in medio relinquam: hoc tamen de Tralliano poſſum aſſeverare, eum accurate & exquiſite ſigna, vel notas morborum ſecundum datam hypotheſin, tradidiſſe, atque curationem morborum ad eandem normam cauſſarum direxiſſe. Cæterum in morbis medicandis fidit multum amuletis. Et inter hæc cummaxime aſſerit exploratum ſibi eſſe de annulo ferreo octangulari, cui ſint inſcripta hæc Græca φεῦγε φεῦγα ἰὲ χολῆ, η κορύδαλος ἐζήτει: in capite autem ejuſdem annuli figura inſtar literæ N cum ſenis parvulis circulis, delineabo eam indice e. g. ita ſe habet ſchema N cujuſmodi confectum annulum inquam, ait, multum valere in propellendis doloribus colicis. [36] Ita etiam contra podagram commendat verſum ex Homero, laminæ aureæ inſculptum. [37] Nec minoris facit Altercum, Luna vel cum Aquario vel

Y Piſci-

[33] *Ibidem.* Cap. IV. & VII.

[34] *Ibidem.* Cap. IX.

[35] De his lege libr. XII. in quo copioſe doctrinam de febribus pertractat.

[36] Affectus Colici varias ſpecies memorat: aliam enim putat contrahi ex frigido humore, aliam e flatibus, aliam ex obſtructione indurati ſtercoris, aliam denique ex humore calido & linoſo. Vide Cap. I. libr. X.

[37] Eſt verſus XCV. Iliad. B.

Ta-

Piſcibus verſante, effoſſum: & certis verbis adjuratum. [38] Sed mitto hanc ſuperſtitionem: ut autem me potius ad alios auctores conferam, incœpti ratio poſtulat. Hos inter ſe ſiſtet primo Nonius. Is ſtatuit omnimodas febres generatim oriri a materia quadam intra vaſa, vel putreſcente, vel effervеſcente: ſpeciatim vero tertianam fieri e flava bile; quartanam ex humore melancholico; quotidianam e pituita, extra vaſa putreſcente; cummaxime vero talem affectum oriri, ventriculo munere ſuo non debite perfungente. [39] Palladius etiam dogmata Galeni amplexus eſt: Ait enim a quaternis humoribus, male conſtitutis, omnigenos morbos exoriri. Ex. gr. Bile flava in vaſis redundante, ac in univerſum corpus ſe diffundente, fieri icterum, opinatur. Ab eadem bile, putrefacta autem, vaſis inhærente, febrem ardentem: ſin vero eadem extra vaſa fuerit, intermittentem tunc febrem oriri. Sinceram itidem bilem in aliqua corporis parte redundantem, putat, efficere herpetem: eroſionem vero huic affectui fore adjunctam, credit, ſi modo dicta bilis fuerit putrida. Pari modo de reliquis humoribus, tanquam cauſſis plurimorum morborum, diſſerit. [40] Supereſt, ut leviter attingam placita Actuarii, hominis præclara eruditione. Is ſtatuit hominem ex duobus contrariis, anima videlicet & corpore, conſtare, quorum alterum cum altero intimam coiviſſe ſocie-

Τετρήχει δ' ἀγορὴ, ὑπὸ δε ἐστοναχίζετο γαῖα.

Hunc ita latine reddiderunt. *Turbata autem fuerat concio, ſubtus autem gemuit terra.* Trallianus libr. XI. auctor eſt, dictum verſum aureæ laminæ inſcribendum, quum Luna eſt in Libra: præſtare autem multo, ſi illa in Leone inveniatur.

[38] Hujus feci ſupra p. 126. mentionem.

[39] Hæc ex ejus tractatu de febribus. Cap. II. IV. VI. & VII.

[40] Hæc in ejus conciſa ſynopſi de febribus Cap. V. & VI.

(41)

ſocietatem. [41] Animam autem eſſe ſpiritum atque ſubſtantiam ſimplicem, divinam, immortalemque, ac habere intelligentiam. i. e. facultatem conſultandi, dijudicandi, ratiocinandi, ſuadendi, diſuadendi: [42] eandemque parum, aut prorſus nihil commercii cum ſpiritibus noſtris habere. Animam itaque, in abſtracto conſideratam, nequaquam poſſe pati; Verum ſi evenit, ut quarundam paſſionum noſtrarum particeps fiat, fieri id ob ſpiritum, qui nobis eſt, animalem, quo mens, tanquam vehiculo vel miniſtro quodam, utatur: imo adminiculo ſpiritus animalis eam ipſam ſua ſecreta, ſuaſque exerere actiones. [43] Quantum vero ad ſpiritus pertinet, putat, quatuor diverſos nobis eſſe. Primum ventriculo ineſſe, & frigidæ & humidæ quodammodo qualitatis eſſe, eundem in aliis viſceribus poſtea attenuari, perfectionemque nanciſci, dempto ipſi ſuperfluo ſemper humido. Etenim optimum alimentorum in ventriculo elaboratum ſuccum, quem ait ſpirituum noſtrorum & principium eſſe & materiam, tendere ad jecur, ac inibi, nec non in venis, mutari in ſpiritum naturalem. Hoc, juxta ac inſtrumento, arbitratur, animam uti quando concupiſcit varia: hujus beneficio nutriri corpora noſtra: hunc denique cunctarum functionum naturalium auctorem, juxta & actorem, eſſe. De cætero ſanguinem, tranſacta in gibbas jecoris partes diſtributione, ſecundum venam, quam λαϐδοειδῆ appellant, diduci: partem itaque ejus loca petere inferiora, partem vero recta pertendere ad cor; ibi eampſe per dextrum ejus ventriculum permeare in ſiniſtrum, eque hoc deinceps per arterias in univerſum corpus propelli: vel ſanguinem,

[41] Libr. I. Cap. I. de ſpirit. animal.

[42] *Ibidem.* Cap. III.

[43] *Ibidem.* Cap. V.

in dextro cordis ſinu per tenuia quædam foraminula eructantem, a ſiniſtro illius ventriculo excipi. Utut hæc ſe habeant, tamen non vult percolatione per dicta foramina duntaxat ſanguinem tenuiorem fieri, ſed multo magis in conſiderationem venire, & continuam ejus commotionem, ipſiuſque cordis calorem. Quæ cum ita fiant progigni interea ſpiritus quiſpiam, a Medicis vitalis appellatus. Hunc e corde, proinde ac e fonte, & inſtrumento vitalitati dicato, procedere, per omnes corporis partes. Hunc, ſi ratio ejus impetum reprimere nequeat, in cauſſa eſſe, ut ira, ſeu formido, ſeu aliæ animi perturbationes oboriantur. Vitalem autem ſpiritum tum denique in animalis principaliſque ſpiritus ideam tranſire, ſi in finibus cerebri alteratus, transformetur in tenuiſſimam pellucidamque ſubſtantiam. Ejuſmodi ſpiritum deinde reſpectu meatuum nervorum, quorum alii aliis eſſe dilucidiores, obſcuriores, ſeu anguſtiores, &c. plurifariam affici, immutarique: & hinc inde variorum apprehendendi modorum cauſſam eſſe. Quid, quod ipſum ſpiritum animalem in unoquoque inſtrumento ſenſifero, autumat, peculiaris indolis eſſe. Eum enim in oculis luminoſa, in auribus aërea, in lingua, humida: in naribus vaporoſa: in inſtrumentis, tactui dicatis, terrea præditum indole. Tradita ſic cujuſcunque ſpiritus generatione & natura, credit inſuper quemlibet poſſe a vaporibus craſſis caliginoſiſque, a prava ciborum digeſtione ortis, quodammodo incraſſari, fierique turbidum; quare poſtmodum quemque evadere ineptum ad munia ſua obeunda. [44] Quod vero ad ipſum corpus attinet, putat Actuarius, cor hepar & cerebrum præcipuas ejus par-

[44] Libr. II. Cap. XVII. & libr. I. Cap. VI. VII. IIX. IX. XV. XVI. & XVII. e quibus verba ad compendium contuli.

partes esse. In primis vero cordi, tanquam naturalis caloris & vitalis roboris thesauro, esse primatum referendum. Hepar deinde secundo loco ponendum. Id ipsum caloris cordi insiti magis particeps, quam alias corporis partes, eundemque per venam cavam, quam omnium venarum principium judicat, advehi. Cerebrum denique sensum motumque ac actionem ἡγεμονικὴν corpori suppeditare. Cæterum has partes principes, cuncta in corpore obvenientia, sive mala, sive bona fuerint, inter se communicare atque consortionis quadam lege pati: quippe uniusmodi in omnibus influxum pariter & conspirationem esse. [45] Quantum vero ad præparationem humorum pertinet, existimat, quatuor in diversis fieri corporis locis concoctiones generales: primam in ventre, secundam in venis meseraicis & in cava hepatis parte, tertiam in gibberosa jocinoris parte, atque venis, indidem originem ducentibus, quartam vero in extremis corporis partibus: inque illis fieri partium, nutricatui destinatarum, appositionem, compagem, assimilationem. [46] Sed sigillatim, perbreviter tamen, de ratione cujusque concoctionis loquar. Cibum dentibusque prius mansum, ait, aptum postea esse ad digerendum. Hunc a ventriculo excipi, qui corrugatus alterat cibum interveniente calore genuino in succum: cujus partem puriorem, chylum dictam, venas meseraicas, originem ab hepate ducentes, e ventriculo ipso, eque intestinis sugere, imo veluti emulgere: quam postmodum ad cavam hepatis partem deferri, ubi eam in sanguinem mutari. Quandoquidem vero eum omnigenis, plurimum particulis refertum; hac de caus-

 sa

[45] De urin. differ. Cap. III.

[46] Ibidem. Cap. V.

(47)

ſa veſicam biliariam, in gibbera hepatis parte ſitam, omne, quicquid tenue atque acre in eo ſanguine fuerit, attrahere: ſiquid vero terreſtris melancholicique humoris ipſi ſanguini admixtum, id ipſum ſplenem, e regione jocinori adjacentem, trahere: ſeroſum denique in ſanguine ſuperfluum a renibus ſecerni, ſubque forma lotii deinde foras excerni. [47] Actiones autem cujuſcunque coctionis omnifariam depravari poſſe: interdum vitium inſtrumentis, digeſtioni dicatis, inhærere: ſubinde debilitatam concoquendi virtutem: quandoque intemperiem humorum, ut craſſitudinem, lentorem, &c.: nec non multitudinem, eorundemque pravam computreſcendo contractam qualitatem, in culpa eſſe. [48] De intemperiebus, & ternis facultatibus hominis principibus, ut & de vitali in corde, de animali in cerebro, deque naturali in jecinore, reſidentibus, convenit ei cum Galeno. [49] Quin etiam cauſſam febrium, & reliquos corporis affectus, auxilio doctrinæ Galeni declarat. [50] Quod vero ad naturam nervorum attinet, ſtatuit Actuarius, aliquos, e cerebro, aliquos e medulla ſpinali, originem ducere: & alios ſenſibus, alios motui, deſtinatos. Ineptos eos ad motum fieri, vel ab intemperie qualibet, vel mutilatione, vel diſſectione, vel ab infarto humore: convulſione autem, & tremoribus membra affici, nervis ob plenitudinem, ictum, ſiccitatemque, ſua in principia contractis: quin & convelli, tremereque membra, propter facultatem alternis vicibus partim victam, partim vincentem. Etenim gravibus, ratione

[47] Vide de cauſſ. urinar. libr. II. Cap. II. & de urin differ. Cap. IV.

[48] Libr. II. Cap. III. de cauſſ. urinar.

[49] De Method. Med. libr. I. Cap. III. & V.

[50] Vide libr. II. Cap. I. de Method. med.

ne naturali deorſum tendentibus, facultatem attollentem reniti; atque ita, cum æquis fere viribus & oppugnantia & reluctantia inter ſe decertent, oboriri vitium, quem tremorem vocamus. Convulſionum tria genera eſſe, unum τέτανον vocari, ubi ſtatuarum inſtar ægros, ob nervorum diſtenſionem erectos, ſeu ſedere, ſeu jacere: alterum, ſi ægrotantes circa regionem pectoris magis convelluntur, ἐμπροσθότονον: & tertium, ſi dorſum & ſcapulæ convulſione affliguntur ὀπισθόνον, nominari. [51] Sanguinis e venis miſſionem, ut etiam leviter Actuarii medendi rationem attingam, utilem judicat in plenitudine, ac calidorum humorum putredine, inque iis, quibus excretiones conſuetæ ſunt ſuppreſſæ. Venas porro non eaſdem ſemper eſſe incidendas; ſed vitiorum ratione aliis alias eſſe præferendas: alias dum refellere: alias dum humores derivare, animus eſt. [52] Præter hæc ſubinde ex uſu ut arteria, quamquam arduum ſit negotium, quia fluxus ſanguinis poteſt ægerrime ſiſti, incidatur. Namque vehementiſſimos capitis, dentiumque dolores, & maximas lippitudines, & catarrhos cumprimis generari, quoniam ſanguis tenuis, ac ſpiritibus refertus, cujuſmodi præſertim in arteriis contineri, copioſe ad caput deferatur; inde eum ipſum quaſi igneſcere, & ſpiritus ejus propter calorem adauctum quadantenus accendi; inde arteriis acutiſſime vibrandi, juxta & concutiendi, potentiam impertiri. Quæ cum ita eveniant, non poſſe non, quin ante memorati affectus oboriantur. Quod ſicubi ſanguis corruptus putriſ-

[51] *Atque eorum omnium cauſſæ, ſcribit, dorſi medullæ ictus, & refrigerationes, ac ejuſmodi quidam humores confluentes, cenſentur.* Libr. I. Cap. XVI. de Method. medend.

[52] Libr. III. Cap. I. de Method. med.

† Cu-

trisque commoretur, † eo loci admovendas hirudines putat: cucurbitulas vero cum scarificatione, si noxios humores in profundo lateant: citra scarificationem autem eas usu venire, ubi revellere, & spiritum crassiorem fluctuantem exhaurire, discutereque cupimus. [53] Cæterum, ut brevis sim, in methodo medendi persequitur Galeni sectam, [54] cujus placita, cum vobis satis superque nota, depræsentiarum faciam missa.

Attamen non denegabis, inquit *Solinus*, præterquam tibi alibi res momentosæ essent perficiundæ, in præsentia summarium doctrinæ Arabum medicorum proponere.

Tum *Hotton.* Equidem, inquit, non sunt mihi res maximi momenti tamen cuidam amico, aliquos familiares ad cœnulam invitatos, expectanti, me quoque hac vespera affuturum sum pollicitus. Et quia serius, ac cogitavi, hic permansi, tempus est, ut a vobis discedam.

Tum ego. Præmature Medius fidius venies, inquam, si nunc abis, crede mihi satis temporis tibi superest. Paulisper itaque apud nos maneas, velim, expleas, nisi molestum tibi fuerit, petitum Solini.

Quandoquidem adeo impense flagitatis, inquit *Hotton*, necesse est, ut morem vestræ geram voluntati. Sed hæreo in differendo de proposita quæstione: nescio quippe, ubi exordium sermonis, aut finem offendam; adeo multi enim & auctores, & dogmata ab iis tradita, occurrunt animo meo, quorum tamen impræsentiarum oportet quadantenus mentio fieri. Ast antequam de iis dicere instituam, vos moneam

† Cujus affectus pertractavit libr. II. Cap. III. de spirit. anim. nutrit.

[53] *Ibidem.* Cap. II. III. & IV.

[54] Cujus gratia vide libr. VI. de Method. med.

neam obiter, necesse est, plerosque Arabes & Judæos, qui de Medicina scripserunt, doctrinam Galeni fuisse maxime amplexos, eandemque posteritati propagasse: non sinceram tamen atque integram hanc conservasse, sed plurimis argutiis inanibusque quæstionibus eam subinde cumulasse adeo, ut nihil supra. Posthæc facite hæc non omnibus ita videri, sed ea aliquos velut subtilitates admirari: verum tamen non ambigo vos inficiaturos, quod ii, qui dictos auctores ex Arabico sermone in latinum verterunt, non modo complura perparam interpretati, & quod bene Arabice, male reddiderunt latine, sed etiam dubia & obscura reddidere, quæ in lingua Arabica, vel Hebræa, satis clara seu plana sunt. Verum quomodocunque ea sint, ego enim litem, ob dictarum linguarum ignorantiam, dirimere nequeo, persequar propositum. Abubeter Rhasis, is enim mihi primum incidit in mentem, multum ac prolixe tradit omnis generis intemperierum signa. Deinde, quid rei portendat omnifaria corporis membratura non tantum universim, sed & speciatim, considerata. Ideoque curiose indagat formam figuramve capitis, oculorum, nasi, imo plerarumque propemodum externarum corporis partium. Quibus perspectis non judicat modo de dotibus animi, deque pravis hominis moribus: verum etiam de omnimoda corporis valetudine, tum præsente, tum futura. [55] Signa itidem tradit, qui cognoscendum, quod aliquis quaternario humorum numero abundet. [56] Et, quando de morborum causis agit, tunc sequitur plurimum doctrinam Galeni. In Exemplum sit Febris diaria, cujus caussam suadet prius investigan-

 dam,

[55] De quibus vide ejus tract. 11.

[56] *Ibidem.* Cap. xx. & seq.

dam, antequam aliquis ei medicinam faciat. Aliquando etenim ejusmodi febrem oboriri ex abscessu calido, vel flatu crasso, vel humore mordace, vec siccitate intensa, vel intemperie alia calida, frigida, &c. simplici: ab intemperie, ut vocant, cum & sine materia. [57] Sed satis de Rhasi, ad Avicennam me nunc converto. Is Medicinam vocat conservationem sanitatis atque curationem morborum, dividit artem in Theoriam inque praxim: illam versari circa sex res naturales, circa morborum caussas, & circa symptomata; hanc vero circa chirurgiam, & diætam & pharmaceuticen. In rebus naturalibus annumerat elementa quaterna, cuique nostrum satis nota: ex quorum compositione ac temperie corpora originem ducere. [58] Bina ex his, ut ignem & aërem, appellat levia, totidemque gravia esse elementa, ut aquam, ut terram. [59] Temperamentum esse qualitatem ex actione & passione mutua, contrariarum qualitatum elementorum, ortam. Et quia sua cuique elemento qualitas, quam simplicem appellat, hinc etiam respectu excessus harum quatuor qualitatum simplicium, quaternas intemperies simplices; totidem vero compositas exoriri, duabus primis in corpore composito dominium habentibus, seu reliquas virtute antecellentibus. Præter hæc unamquamque dictarum octo intemperierum aut sine, aut cum materia, consistere: illiusmodi esse, cum qualitate solum corpus afficiatur: hujusmodi vero, cum humor vicinus, in quo una aut binæ qualitates reliquarum positæ sunt, corporis ægitudinis fuerit auctor. [60] Ex-

[57] Vide de Ephemera. Cap. 11.

[58] Vide ejus cantic. prim. part. §. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7.

[59] Plura habet lib. 1. Fen. 1. doctr. 11.

[60] *Ibidem* Doctrin. 111. Cap. 1. & cantic. p. 1. §. 18. 19. 20. 21. 22. & 23.

(61)

Exempla hujus generis affectuum ubique obveniunt, quamobrem horum narratione supersedeo. Tertium genus ante dictarum sex rerum naturalium occupare quatuor corporis humores. [61] Porro, quod ad corporis viscera & membra attinet, arbitratur, hæc quatuor cerebrum nempe, cor, jecur, & testiculos esse primaria, quinimo ipsis primatum debere. Namque cerebrum tutari cor a calore, ut ne inflammetur. Cor vitalitatem toto corpori largiri. Hepatis munia esse, ut cibi ad nutriendum reddantur idonei. Et absque testibus esset corpus, nullam generationem seu propagationem sobolis futuram. Recensita membra nunc constituunt quartam rerum naturalium classem. [62] Quintam vero spiritus, quos triplicis generis corpori inesse, naturalem utpote, vitalem atque animalem: horum autem quemlibet ex vapore sanguinis generari. Acceptam imaginationem, memoriam & intelligentiam, debere corpus spiritus animalis incolumitati referre. [63] Tandem ad sextam classem redigit septem facultates naturales, ut facultatem (1) generandi seu genituram immutandi, (2) fœtum formandi, (3) attrahendi, (4) digerendi, (5) retinendi, (6) expellendi, & (7) assimilandi, quicquid corpori pro nutricatu destinatum. Dictis addatis duas potentias vitales, quarum alteram auctorem esse dilatationis & constrictionis cordis & arteriarum; alteram autem variarum passionum, ut amoris, ut odii, lætitiæ, tristitiæ, &c. Adhæc posuit Avicenna novem facultates animales, ut quinas, juxta numerum sensuum externorum, quibus mens percipit: deinde facultatem lacertas artusve corporis movendi: & facultatem imaginandi, & memorandi, & ratiocinandi. [64]

[61] P. 1. cantic. §. 56. & seq.

[62] *Ibidem*. §. 70. usque. §. 77.

[63] *Ibidem*. §. 81. 82. 83. & 84.

[64] Hiſce ſex rerum naturalium generibus contraria poſuit ſena rerum non naturalium genera, quæ etiam hodiernam in Medicinam theoreticam recepta ſunt. [65] Cæterum ad digeſtionem ciborum, rite perficiendam, multum facere, autumat, ut homines cibum prius dentibus bene mandant, eundemque ſaliva ſubigant. Quo peracto eum non propter ſtomachi calorem duntaxat, verum etiam ob calorem & jocinoris & ſplenis in chylum, digerendo quaſi, converti. Subtiliorem ejus partem ab inteſtinis attrahi inque venas meſeraicas impelli: poſtmodum ad venam, portam hepatis dictam, pervenire, ubi eundem per totum hujus viſceris parenchyma diſtribui, inibique mutari in ſanguinem, in bilem tum flavam tum nigram, & in pituitam. Nimirum ſuum quiſque humor ibi rudimentum capit, perfectior autem fit in aliis viſceribus, ubi pari modo, ut in promtuario, ad uſum œconomiæ animalis reſervatur. Quemadmodum nunc Chylus ob peculiarem hepatis virtutem in ſanguinem, ita etiam ſanguinem rurſus in mammis converti in lac. [66] Cibum vero nominat, quicquid habet poteſtatem corpus animale ſeu nutriendi ſeu augendi: Medicamentum autem, quod alterandi ſeu vincendi. [67] Cauſſam vocat, quod primo eſt & ex quo provenit aliquis affectus corporis humani v. g. putredo: Morbum eſſe affectum non naturalem corporis v. g. febris: ſymptoma autem, quod antedictum affectum ſequitur, ut ſitis, dolor capitis, &c. [68] Cauſſarum denique alias eſſe primitivas, alias conjunctas, alias efficientes. Hæc cauſſarum genera etiam atque etiam

[64] Ibidem de §. 86. uſque 97. vide etiam lib. 1. Fen. 1. doct. VI. Cap. 1. & ſeq.

[65] De his diſſerit a §. 100. uſque ad finem. tractatus primi.

[66] Vide libr. 1. Fen. 1. doctrin. IV. Cap. 11.

[67] Cantic. part. 1. §. 122.

[68] Libr. 1. Fen. 11. doctrin. 1. Cap. 1.

etiam Avicenna in conplures partitur ſpecies, quas ſi ſingulatim enumerare vellem, Hercule! non unius horæ mihi eſſet negotium. Mitto itaque has: quidni mittam? Enimvero ejuſmodi partitiones ſubtiles perfacile in unum confunduntur, nec non perturbationem non modo memoriæ, ſed etiam menti, important. [69] In explicanda morborum cauſſa amplectitur potiſſimum placita Galeni. Loco exempli in medium afferam Febrim, quam finivit, eſſe calorem extraneum in corde accenſum, & ab eo eundem adminiculo ſpiritus & ſanguinis, per arterias & venas in univerſum corpus iri diſtributum. Speciatim vero choleræ putredinem, eſſe cauſſam febris tertianæ: ſanguinis, continuæ: melancholiæ,. quartanæ: pituitæ tandem quotidianæ. [70] Abhomeron Avenzoar ſcribit, Medicos ſolere unumquemque calorem præter naturam e corpore exeuntem vocare febrem: & ſi æger fuerit intemperiei bilioſæ tantum, febrem tum fore de genere choleræ, quam, ait, vel in venis, vel extra venas, putreſcere. Si in illis computruerit, oriri tunc tertianam continuam; ſine rigore, ſine typo aliquo procedentem: verum ſi extra has, provenire inde tertianam ſimplicem cum rigore invadentem, & ſudore declinantem. Præter hæc a cholera vitello ſimile, a bile praſina, a bile æruginis,

[69] Aliquarum cauſſarum ad mentem Avicennæ mentionem feci ſupra in Dialog. II. p. 46. Plura, qui cupit, is adeat libr. I. Fen. II. doctrinam II. in qua fuſe XIX. capitibus omnis generis cauſſas tractat. Dictarum compendium inveniet Cantic. part. II. a §. 175. uſque ad §. 217.

[70] Vide libr. IV. Fen. I. Tractat. II. Cap. I. Ut quadantenus exponatur, quam verboſus, ut & copioſus Avicenna ſit in dandis morborum cauſſis, verbi gratia proferam in medium febrem ephemeram; quam, ſentit, exoriri poſſe, vel a motione ſpiritus ad interiora, vel a nimia triſtitia, vel a multitudine cogitationum, vel ex ira, vel ex vigiliis, vel e ſomno quieteque nimia, vel e gaudio, timore, labore, dolore, ſyncope, fame, ſiti, obſtructione, ingluvie, apoſte-

ni ſimile, peculiares, exiſtimat, provenire febres. Adhæc phlegma putrefactum, & ſanguinem & humorem melancholicum poſſe non modo ſingulatim; verum etiam plurifariam invicem conjunctos, omnis generis febres producere; Namque tertianam, quam vocant non puram, fieri e cholera phlegmate mixta: e ſanguine atræ bili mixta aliam, & ex aliorum humorum mixtura iterum atque iterum alius generis febrim. Non modo dictum numerum humorum quaternarium, ſed etiam pravam ſpirituum conſtitutionem in cauſſa eſſe, ut variæ febrium ſpecies oriantur. Ita diariam febrim opinatur illorum vitio exoriri. [71] His, quæ utpote ad doctrinam de febribus ſpectant, non diſſimilia ſunt, quæ habet Hali Abbas. v. g. Quartanam, ait, ex humore melancholico, craſſo ſiccoque, maturari neſcio, oriri: ideoque etiam talem ægre ſolvi. Medicationem autem febrium putridarum in hoc conſiſtere, ut calor extinguatur, ut humor putris evacuetur. [72] Cæterum, commendat Medicis Aſtronomiam, quam iis utiliſſimam putat. Aſſertum conatur facere planum auctoritate Hippocratis, cujus librum de variis Lunæ, in ſignis duodenis, ſchematibus profert, atque docet, quid boni, quid mali, ipſius cum his congreſſus portendat? Sed librum hunc puto ſuppoſititium, & haudquaquam tanto auctore dignum. Ejuſdem conditionis eſt liber prædictionum quem, dicit, in capſula ebur-

ſtemate, ſiccitate & aſperitate, ſoliditate ac condenſatione cutis a frigore vel aquis adſtringentibus, vel a vino, vel cibis calidis. De his, quomodo nempe unaquæque poſſit febrim diariam corpori importare, copioſe ac prolixe dicit libr. IV. Fen. I. Tractat. I.

[71] Vide ejus librum de febrib. Cap. I. II. V. VI. VII. & XIII., e quibus memoratas rationes contraxi.

[72] Ita libr. de febrib. Cap. XII. XIII. & XXII.

eburnea inventum: commemorat enim talis auctor varias gentes, tempore Hippocratis incognitas. Rabbi Moyses etiam, ut cæteri, doctrinam Galeni imitatus est. Rhasis curiosus admodum est in tradendis omnimodæ membrorum figurationis signis, quomodo per eam cujusquemodi hominis mores aliquis cognoscere valeat; quod ad cætera attinet, Rhasis placita Galeni assumpsit. Damascenus collegit præsagia futurorum eventuum morborum, partim ex Hippocrate, partim ex aliis auctoribus. Cæterum, si quisquam unus veterum Medicorum, unquam curiosus fuit in dimensione virium medicamentorum, tum mehercule in his Alchindum neminem, arbitror, excelsurum. Equidem Galenus agnovit quatuor facultatum gradus, sed obiter hujusmodi doctrinam tractavit; verum Alchindus eam ad regulas Matheseos redegit. Et, ut cujusdammodi cogitatum hujus abstrusæ scientiæ habeatis, sciatis, velim. Temperatum appellari medicamentum, in cujus compositione vel mixtione quatuor qualitates primæ sunt ad æquilibritatem redactæ. Id nunc secundum Alchindi opinionem quinquemodis de æqualitate sua decedere posse. Primum esse, si excessus alicujus qualitatis primæ se habeat, ut duo ad quatuor, vel 4. ad 8. v. g. si quando calidæ duplio respectu frigidæ qualitatis in re quadam existit: secundum, si caloris triplum, & tunc rationem esse ut 4. ad sex. vel 6. ad 9.: tertiam, si quatuor calidi portiones adfuerint; rationem esse ut 5. ad 3. vel 9. ad 7.: quartum, si duplo adhuc pars una additur, rationem esse ut 2. ad 5. vel 11, ad 23.: Quintum tandem, si duplum iterum binis partibus augeatur, & rationem hujus esse ut 3. ad 8. seu 18. ad 36. Quantum vero ad decantatos quaternos facultatum quarumlibet gradus attinet, tunc putat rem quamlibet calidam primo gradu esse præsentibus duabus caloris, & frigo-
ris

ris una parte: reliquis interea qualitatibus in æqualitate positis. Præterea rem esse secundi ordinis, quando quatuor caloris, & una frigoris adest pars. Tertii porro ordinis, ubi octo caloris & una frigoris: Quarti denique, quando sedecim caloris, & unica frigoris portio adfuerit. Eadem, ait, rationem esse frigido calorem: aut sicco humidum, dicta proportione, excedente: Nominationem namque unumquodque sortiri ratione qualitatis inter cæteras dominantis. Hisce positis tradit quot modis medicamenta componantur. Ultro quidem profitetur, innumerabiliter id fieri posse: attamen arbitratur omnes propemodum ad sex genera redigi posse. In primum referri, si calidum cum calido: in secundum, si frigidum cum frigido: in tertium, si calidum cum frigido: in quartum, si temperatum cum temperato: in quintum, si temperatum cum calido: in sextum denique, si temperatum cum frigido, misceatur. Sed, ut ingenue fatear, non modo qualiscunque facultatum dimensio, verum etiam doctrina de compositione medicamentorum perincerta speciosaque est: Et vix, quod probabile, quod verum sit, habet quicquam. Perpendatis formulam, quæ mihi nunc in mentem venit, ad ejus hypothesis præcepta, compositam: & nullus dubito, quin mihi sitis astipulaturi, nihil exploratæ rationis in ejusmodi doctrina unquam repertum. Habete exemplum. Cardamomi drachmam unam, asserit, habere partem unam caloris, partem mediam frigoris, partem unam siccitatis, & dimidiam humoris. Sacchari drachmis duabus esse & caloris, & frigoris singulorum partes duas: siccitatis autem & humoris singulorum partem unam. Myrabolanorum Indicorum drachmæ uni, & caloris & humoris esse singulorum partem dimidiam: frigoris vero juxta & siccitatis singulorum partem unam. Emblicorum drach-

drachmis duabus esse caloris & humoris singulorum partem unam: ast frigoris & siccitatis singulorum partes duas. Siquis jam subduxerit calculum, tunc innotescet quatuor & dimidiam partem caloris in hac mixtura inveniri, & totidem frigoris: siccitati vero partes sex, & humidi partes tres. Quandoquidem nunc tantidem caloris, quanti frigoris, ideoque existimat Alchindus, mixtionem hujusmodi ratione dictarum duarum qualitatum temperatam: & quoniam duplum. i. e. sex siccitatis, & simplum. i. e. tres partes humidi, hinc inde hanc medicamenti formulam esse siccam in primo gradu. At enimvero, si quis negaverit tot gradus, quot Alchindus posuit, seu calidi, seu frigidi, &c. rebus memoratis esse: persuasum enim habeo vix quemquem ejusmodi hypothesin ullis rationibus certam indubitatamque effecturum: nonne, dicite sodes, sua sponte omnis inde deducta evanescet argumentatio? [73]

Enimvero, inquit *Solinus*. Imo parum abest, quin totam, quanta quanta est, irritam habeam ejuscemodi scientiam. Sed narrare pergas, obsecro, reliquorum Arabum doctrinam.

Abhenguefit, scriptor Arabs, inquit *Hotton*, commentarium de virtutibus medicamentorum confecit, doctrinamque Galeni tamen de iisdem facultatibus quadantenus amplificavit, atque plurimis exauxit divisionibus. Dabo qualecunque libelli compendium. Quandoquidem finis Medicinæ sit sanitas, officium itaque Medici esse, ait, addiscere ac investigare, ut ad dictum finem perveniat. Bifariam autem, existimat, medicum ad illum pervenire posse: agnoscendo scilicet corporis cujuslibet temperamentum, post

[73] Hæc ex *Alchindi* libr. de medicinar. compositar. gradib. investigand. Cap. III. VII. IX. & XI. compendifeci.

hoc autem potentias ciborum & remediorum. Verum horum facultates & operationes indagandi, statuit, octo esse rationes. Primo, vult, rem considerandam singulatim, quas operationes utpote naturaliter, & quas ex accedenti, edat. Secundo morbum, cui medendum, an simplex an compositus? Tertio contrariis morbo sanandum. Quarto indagandum, ut potentia medicamenti sit æqualis potentiæ corporis ægritudinis. Quinto, an debito tempore medicamentum operetur? an diu postea? si hoc modo eveniat, ex accidenti: si illo, effectum tunc ipsi proprium, esse. Sexto, an in unoquoque individuo, ac eodem tempore virtutem suam efficiat, an contra? utrumlibet ob modo memoratam rationem accidere. Septimo distinguendum, an medicamen eodem pacto agat in homine, ac in bruto quodam: sic Altercum turdis, & elleborum coturnicibus, cibum esse; haud quaquam vero homini. Octavo denique differentiam esse faciendam in medicamento atque cibo. Medicamentum namque mutare alterareve corpus ratione qualitatum primarum aut secundarum: atque cibum, quoniam de substantia sua aliquid corpori additur, augmentum, seu nutrimentum, corpori suppeditare. Cæterum fuse agit de octonis saporibus simplicibus, ut de pontico, amaro, acido, acuto, austero, salino, pingui & dulci, quomodo e primis qualitatibus originem ducant, & quæ sint unius cujusque saporis vires ordinariæ. Quod autem ad ipsa medicamenta attinet, tunc statuit eorum quatuor esse genera. In primo collocari, quæ non mutant corpus, quatenus integrum permanent: corpus tamen ab iisdem immutari, quatenus vitalitatem, seu animam exuat, fierique id a venenis, ut a morsu viperarum, propter intensum calorem: vel ab opio, propter intensum frigus, aliquod corpus vivens, perimente. In secun-

ſecundo, quæ corpus immutant, & corrumpunt; hujus generis eſſe hyoſcyamum attenuando ſubtiliandove nimis: & cantharides putrefaciendo, corpus corrumpentes. In tertio, quæ corpus mutant, nimium eidemque calorem important, ut Euphorbium, ut pyrethrum, ut piper, &c. In quarto tandem genere haberi, quæ in corpus quidem apta ſunt alterationem inducere: vinci tamen ea a corporis robore, ſic cepas, allium, ſinapi, &c. calefacere: ſic lactucam, hordeum &c. refrigerare corpus; verum non in tantum, ut periculum ingens ex eorum uſu metuendum ſit. Quæ in binis prioribus, quia ipſo corpore valentiora ſunt & corpus deſtruunt, hæc pharmaca corrumpentia vel venena potius: reliqua autem, quæ in poſterioribus generibus habentur, quia hæc in corpus, & id viciſſim in illa agit, ſtricte vocanda eſſe medicamenta. [74] Sed ſatis de hoc auctore, ad Meſuem, quem nonnulli pharmacopæorum Euangeliſtam appellant, me nunc convertam ordo differendi poſtulat. Medicamento, ait, vim purgandi eſſe non ratione temperamenti, non quatenus contrarium agit in contrarium, non quatenus ſimile trahit ſimile, ſed quia id cœlitus talem ſortitum eſt facultatem, poſteri dixerunt ob qualitatem occultam. Aſtipulatur equidem Platoni, ſentienti ſingulis rebus Naturam ſingulas indidiſſe proprietates, quarum ratione ſingulares quoque facultates habeant, eaſque ratione formæ & motionis inſitæ; ſiquidem nullius rei actio propria eſſe poſſit ulla, niſi quam forma ipſa excitet ſeu dirigat, verum hæc demonſtrare non eſſe Medici, ſed Philoſophi, altiora contemplantis. Cæterum non inficiatur Medicamentum humores purgare, ſed Naturam, vult, actionem ejus inchoare, limitare, dirigere. Humorum quippe eva-

 cua-

[74] Vide Cap. I. III. V. & VI. de ſimplicium medicinar. virtutib. in gener. & in ſpecie.

(75)

cuationem Naturæ esse opus, ast Medicamentum ipsius Naturæ artificis instrumentum. Verum enim vero, utut hæc prolata sint, adminiculo tamen qualitatum tum primarum, tum secundarum, explicat medicamentorum facultates, pariter ac id a prædecessoribus, disciplinæ Galeni Professoribus, factitatum. Porro, quod ad medicamentum generatim pertinet, statuit, quod, quanto id temperamento hominis medio propinquius, tanto id salabrius: contra quanto id remotius, tanto malignius habendum. Et, si id qualitatibus a medio hominis temperamento plane recedat, tum venenum potius, quam medicamentum dicendum. Suaveolens medicamentum, autumat, fœtido salubrius. Fragrantiam enim, partes principes facultatum roborare, spiritus instaurare, & facultates animamque exhilarare; contrarium autem in fœtore observari. Qua de caussa vero sua cuique plantæ sit virtus, putat esse rationem hanc, quoniam singulæ e terra alimentum sibi conveniens attrahant: ita vitem, ait, dulce: Lupinum, nitrosum: cucumerem agrestem, amarum, ex partibus terræ adustis natum, alimentum attrahere. Quid? plantas, existimat, vitiari, ac viribus diminui, nec non subinde internecinas seu venenificas fieri, si quando debito in loco vel humo haud fuerint proventæ: aut si in vicinia aliarum sibi dissentientium plantarum sitæ: quin etiam Solis aliorumque siderum positus, atque contagiones, multum pollere ad peregrinas cuipiam plantæ conciliandas vires. Licet ab initio Mesues negaverit purgantia humorem evacuandum attrahere: verum tamen, an hujus canonis immemor, in sequentibus posuit purgans quoddam vi attrahendi sibi insita, ac quasi delectu quodam ex venis, & corporis meatibus, sensum fugientibus, proinde ac magnes ferrum, aut succinum festucam, cognatum sibi quemque humorem

rem ad se in ventriculum & intestina rapere. Purgationis tamen modum, qui per alvum fit, naturam potius, quam eum, qui per os, moliri. Materiam enim ob insitam gravitatem nullo negotio ad inferiora ruere. Adhæc plures venarum meatus, excrementis expellendis dicatos, ad intestina, quam ad ventriculum, ferri. Proinde Naturam non ventriculum, sed intestina, excrementorum evacuationi destinasse: illius namque munia esse attrahere, horum vero expellere. [75] At enimvero, habeat se actio purgationis, quomodocunque velit, non inficiaturum, putat, quemquem, evenire non raro, ut purgationi immodicæ succedant febres, aliique affectus. Quapropter autem ejuscemodi oboriantur, plurifarias reddit Mesues caussas. Nempe purgans quoddam, quia præter modum calidum ac acre existit, in corpore subinde intemperiem calidam & siccam relinquere: vel quia materiam quidem commovit, sed non expulit, ideoque eam computrescere, ac febrem excitare: vel quia purgationi immodicæ supervenerunt vehementes, aut animi, aut corporis, motiones: vel quoniam frigoris interventu pori corporis fuerunt coangustati, atque adeo transpiratio insensibilis impedita: vel quia calor Solis humores a medicamento commotos insuper incendit: vel eapropter, quod ea, quæ materiam coquere & expulsioni aptam reddere debebant, non fuerint prius sumpta; quocirca medicamentum, dum crudam trahit materiam, interdum eam dissolvat quidem, verum haud evacuet, sed conculcet potius, & auctor sit, ut facile putredinem subeant humores. Dolorem capitis, opinatur, purgationem efficere, vaporibus a medicamento, præsertim violenter, aut imperfecte vacuante, in caput allatis: ut &

[75] Vide Intentionis. 1. Cap. 1. & 11.

originem ducere posse ex caussa aliqua externa, ut capitis calore, frigore & similibus. Vertiginem vero, quod aliquando vapores a medicamento moti & sublati, caput petant, ibique motum rebus agitatis proprium excitent, qualis est aquæ in gyrum commotæ, vel vorticis in modum circumactæ. Pari modo & vapores, in cerebri ventriculis & arteriis circumactos, una secum spiritus circumagere: maxime vero, quo loco nervos, sensuum opifices, exoriri. [76] Sed ex his dictis, exemplaris loco propositis, non ambigo, vos abunde doctrinæ Mesuæ adeptos: pergerem quidem cæterorum placita persequi. Sed quid persequar? hæsito. Enimvero plerique medii ævi scriptores eandem cantilenam canunt. Siquis id negotium sibi dederit, & obiter modo inspexerit Mesuæ filium, [77] Averroem, [78] Elluchasem,

[76] Ita in Intention. IV. Cap. I. II. & III.

[77] Verbi caussa afferam, quæ habet summ. III. Cap. I. de dolore capitis, quem *Sodam* appellat. Ita interpres Arabicum Latine reddit. *Intentio in curatione hujus ægritudinis, si sit complexionalis, & non habens materiam, est alterare & sedare tantum. Et si est cum materia, circa alterum duorum occupabimur, vel utrumque & sunt aut abscissio caussæ, aut sedatio doloris, aut utrumque.* Cap. II. memorat *Sodam* calidam, vel a sanguine, vel a bile, originem ducentem. Cap. III. scribit. *Loquemur deinceps de soda frigida, sive sit sine materia, sive cum materia phlegmatica, vel melancholica, sive permista, sive ventosa.* De reliquis corporis affectibus deinceps pari modo differit.

[78] Is in libro de febrib. sæpenumero mentionem facit temperiei frigidæ, calidæ, &c. Cap. I. scribit. *Incipiemus a mala complexione universaliter totum corpus ambiente, quæ febris nuncupatur.* Cap. IV. de diuturnitate accessionum hæc habet. *Paroxysmus longus est propter ipsius humoris tarditatem, & paroxysmi ipsius plus continuantur, quam Choleræ paroxysmi quia iste humor putrefactioni est magis appropriatus.* Cap. VII. ita de causis febrium ratiocinatur. *Et scias, quod compositio febris est a caussa locali, aut a caussa materiali. Item caussæ materiales tres habent modos. Unus est, quando duo miscentur humores, & tunc materia febris fit inter illos duos humores simplices, qui singulas possunt*

sem, [79] Isaacum Israelitam, hujus filium adoptivum, [80] Serapionem, &c. [81] Inveniet utique

possunt facere febres. Item alius modus est, ut una fiat putrida, & alia hectica. Tertius modus est, ut unus modus faciens febrem sit cum apostematibus, & alius sine. Et aliquando componuntur duæ febres, & miscentur earum paroxysmi absque eo, quod materiæ misceantur: & hoc propter caussas locales accidit, sicut possibile est, ut una esset intra venas, & alia esset extra, & in hoc genere locatur febris, quæ hemitritæus nuncupatur. Et aliquando humores febrem facientes erunt vicini, sed non mixti. Et possibile est etiam, ut omnes istæ species ad invicem componantur, &c. Cujusmodicunque hæc fuerint, non dubitat tamen Averrhois Cap. x. sequentia, de Rationis in Medicina instabilitate, scribere. *Necessaria est in hac arte præter universalium rerum cognitionem experientia, propter quam particularia principia habeantur, in eo, quod in unoquoque individuo fieri debet. Et scias, quod ipsa principia scribi non possunt omnia, quia sunt infinita. Et ista pars scientiæ medicinalis nobis vetat perfectionem habere in hac arte, eo, quod magis appropriata est Experientiæ, quam Rationi.*

[79] Is scripsit librum, quem nomine *Tacuini Sanitatis* nuncupat. In hoc agit de sex rebus non naturalibus, quatenus suas quæque vires in corpore Humano edant. Galenicorum ratiocinativo dicendi generi operam dedit potissimum; Mentem enim suam quaternis qualitatibus principibus declarat.

[80] Ille, Cap. I. finivit febrim, quod ea sit *calor, innaturalis, a corde exiens, & arteriis ad omnia membra corporis, ejusque nocens actioni.* Cap. III. XXXI. & XXXIII. statuit caussam febrium esse, quatuor humorum putrorem, vel aliam eorum quoquo modo conceptam vitiositatem. Verum Cap. XXVI. improbat eorum sententiam, qui dicunt, *quod fumus de ebullitione sanguinis, qui adscendit ad caput, sit calidus & humidus; quia fumus ad caput adscendens, si fuerit humidus, eliquabitur in pectoris concavitatem, descendens & de pectore in diaphragma, & ibi apostema generabit, quod vera pleurisis nuncupatur: pars vero fumi, quæ in capite remansit dissoluta, per poros cum sudore, & fumo egreditur; unde dicimus, quod fumus, qui fit ex ebullitione sanguinis, est calidissimus & siccissimus de genere Choleræ rubræ, unde non potest eliquari inferius ad diaphragma, sed in cerebri pelliculis inviscatur, & generat ibi apostema, quod Phrenesis dicitur.* Filius ejus, facta Cap. I. facultatum naturalium, & Cap. XXIV. putredinis caussæ, more sectatorum Galeni, mentione, Cap. XXIX. accessiones febrium, intervallis redientes, oboriri, existimat, ratione materiæ

cos decreta Galeni propagasse, & omnimodam corporis valetudinem quaternario elementorum numero, & exinde ortarum temperierum octonario: item quaternario humorum, aut alii atque alii spirituum constitutioni, aut putredini seu exuperantiæ alicujus humoris, &c. retulisse. Quandoquidem hæc vobis satis nota, melius est ut finem orandi faciam; me enim tædet eadem dicere, & vos fortasse tædebit eadem audire.

Memorasti, inquam, scriptores Arabes, sed nunqui fuerunt auctores, qui, Galeno e vita excesso, de Medicina latine scripserunt?

Scilicet fuerunt, inquit *Hotton*. Reliqui enim nobis sunt versus Q. Sereni, quibus tradit variorum medicationem morborum, verum non est curiosus in caussis morborum abditis indagandis. Proinde asseverare non possum, cuinam Medicinæ sectæ is fuerit addictus. Superest etiam Epistola Vindiciani, in qua conqueritur de ignorantia medicorum, sui temporis æqualium. Narrat præterea Imperatori Valentiniano de curationibus quorundam ægrorum a se bene peractis. [82] Discipulus ejus Octavius Horationus, quamquam perparum ratiocinetur, medius mihi

teriæ omnifariam seu motæ seu in quiete positæ. Verbi gratia: *Si materia*, scribit, *fuerit cholerica, tertianam veram generat*, 12. *horas tenens*, *&* 36. *quiescens: si sit phlegmatica, amphimeriam facit*, 18. *se horis movens*, *&* 6. *quiescens: quod si melancholia, quartanam generat, quæ* 24. *horis movetur*, *&* 48. *quiescit. Caussa diversitatis harum gravitas & levitas esse materiæ ad putredinem convenientis.* Parilia fere habet. Cap. XLI.

[81] Is etiam, ut cæteri, Cap. XII. statuit, febrem diariam oriri e sanguine, sine putrore tamen, calefacto: Cap. XIII. Tertianam a putredine bilis: Cap. XIV. quotidianam a phlegmate putrefacto & a calore immodico: & Cap. XV. Quartanam ex adustione aut sanguinis, aut bilis, &c.

[82] Hæc Epistola Libro Marcelli de medicam: est præfixa.

hi habetur. Namque Hippocratis subinde defendit partes; aliquando Asclepiadis placita, interdum etiam Methodicorum, amplexus est, quandoque videtur Galeni sectam sequi. [83] Marcellinus, pari modo ut Scribonius Largus & Nicolaus Myrepsus, monumentis prodidit, medicaminum compositiones & virtutes, omisso ratiocinativo dicendi genere. Constantinus Afer Græcorum pariter & Arabum eruditum pulverem attigit, & more istius seculi, quo vixit, docte ac enucleate scripsit. Et ut vobis exemplar doctrinæ ejus sit, dabo aliqua, de quibus nunc recordor. Medicinam bipartitus est in Theoriam & Praxin. Theoriam esse perfectam rerum, solo intellectu investigandarum, notionem, subjectam rerum peragendarum memoriæ. Praxis vero esse monstrare, ut ea, quæ quis in Theoria addidicit, seu sen-

[83] Exempli gratia adducam quædam loca, ut e Præfat. libr. I. *Inest nobis*, scribit, *calor ignitus, qui cum se in altioribus præcordiorum locis repentina aliqua necessitate commoverit, & velut advectus tempestate, loca aliqua naturaliter quieta turbaverit, vaporem acriorem procurat, & tum quidem ex altitudine stomachi sebrium ferit originem.* Cap. XIII. taxat nonnullos methodicos, quod calidis & chalasticis adjutoriis, sæpe ipsam hepatis substantiam dissolverint. Cap. XXI. libr. II. *Fit itaque Rheumatismus, licet de phlegmate speciali, natura frigidæ quam maxime fiat, attamen ex aliis humoribus calidioribus aliquando commotiones exsuscitat: frequenter autem hoc phlegma, licet natura subpingue sit, velut est vulnerum sanies, attamen cum se inter articulorum conjunctiones, usu commotionum viscaverit, tunc tardi gressus, tunc dolores vitandi, tunc tormenta graviora succedunt.* Libr. III. de mul. pass. secundum Methodicorum hypothesin loquitur, ut Cap. II. *Sunt variæ & diversæ caussæ matricem frequentius alterantes, quæ licet sub duabus præcipue principalibus passionibus, constrictionis, vel laxationis comprehendantur, tamen etiam sub certis accidentibus, alias caussas efficiunt.* Usurpat etiam more Methodicorum vocabula, medicamentorum, ut encolpismi, encatismatum, chalasticorum. Libr. 4. Asclepiadis opinionem de humorum secretione, cujus supra pag. 253. mentionem feci, amplectitur.

ſuum ſeu manuum operatione, ſint hominis ad utilitatem dirigenda. Theoriam diviſit tripartito, (1) in rerum naturalium, (2) in non naturalium, & (3) earum, quæ præter naturam ſunt, cognitionem. Rerum naturalium in numero ponit elementa, temperamenta, humores, membra, facultates, actiones & ſpiritus. Ex his tria, ut elementa, temperamenta & actiones eſſe ſenſibilibus juxta & inſenſibilibus ſecum communia: reliqua quaterna vero ſenſibilibus tantum eſſe propria; dicta ſeptem autem ideo naturalia vocari, quia in cauſſa ſunt, ut quoddam corpus animatum ſubſiſtat. Sex res, a medicis non naturales appellatæ, ſatis notæ ſunt. Præter naturam tria eſſe ut morbum, morbi cauſſam, & ſymptoma. Elementum dicit eſſe ſimplicem minimamque corporis compoſiti particulam: & quod ad ejus numerum attinet, aſſentitur veteribus, quaternarium elementorum numerum ſtatuentibus. [84] Ita etiam in tradenda corporis cujuſmodicunque conſtitutione plerumque Hippocratis, Galenique placita eſt amplexus. An vero quædam ipſi ſingularia ſint, dijudicabitis, ſi quando dicenda exempla vobiſcum reputaveritis. Spiritum, ait, eſſe corpus ſubtile, in corpore humano e corde ortum, in arteriis delatum, ad vitalitatem corpori inducendam. Hunc reſpirationis pulſuſque auctorem: hunc, poſteaquam a cerebro in nervos derivatus, motionum ſenſuumque quorumlibetcunque cauſſam eſſe. Et hoc præſente corpus vivere, abſente vero mori, apparere ex hoc, quia motus ventris & oris, labrorumque ac pectoris in agone indicent, ſpiritum e corpore exire foras. Duplicis generis hujuſmodi ſpiritum in corpore ineſſe: alterum vocat vitalem, & hunc nutrimentum ab aëre cape-

[84] Vide ejus locor. commun. libr. 1, Cap. 11. & 111.

(85)

capere, animationemque in corde indipisci, e quo deinceps in universum corpus didi, & pulsus & anhelitus, atque adeo vitæ, auctorem esse: alterum appellat animalem, quem ab illo primordia generis ducere, atque in cerebro naturam suam sortiri, inibique efficere cogitationem, memoriam, providentiam: & ex hoc per nervos in reliqua corporis membra demissum, sentiendi movendique potestatem nancisci. Non uniusmodi singulis hominibus spiritum, quem medium cerebri ventriculum incolere: sed suum quibusque singularem, esse. Aliquos enim præditos spiritu subtili, claro ac puro: talemque esse cogitationis, bonæque perceptionis, atque rationis & auctorem, & dispositorem; aliquos vero habere spiritum, contrario, ac dixi, modo constitutum, eundemque levitatis, stultitiæ atque amentiæ auctorem. [85] Quantum ad corporis partes spectat, putat alias esse temperatas, ut cutim, ut cuticulam: alias intemperatas, quia plus aut minus quaternis principibus qualitatibus refertas; universe tamen si illæ considerentur, calidas esse eas, quæ sanguinis sint consortes: frigidas autem, quæ hujus exortes. Sigillatim vero si viscera, si membra corporis aliquis cum animo suo consideraverit, apparere tunc, ratum habet, renibus, splene, jocinore, &c. Cor calidius esse. Frigidarum partim, ut ossium, cartilaginis, tendonum & nervorum, &c. pilos longe frigidissimos: humidissimam pinguedinem: & siccissimos pilos & ossa. [86] Ex facultatibus naturalibus quatuor magni pendit appetendi, continendi, digerendi, expellendique facultates. Has in plerisque corporis membris inesse. Abs-

[85] Ita philosophatur in libro, cui titulus est de animæ & spiritus discrimine.

[86] Hæc locor. comm. medic. Libr. 1. Cap. VII.

Absque illis enim si essent hæc neutiquam functiones suas obire posse. In summa dictas quatuor Naturæ tam sanitatis conservandi, quam infirmitatis subveniendæ ergo, ancillari. [87] Cordis arteriarumque motionem, quam antecessores ejus cum dilatatione constrictioneque follis compararunt, ait, non ita se habere penitus; sed illam a facultate cordis, aërem appetente, perfici. Hanc, dilatato corde, aërem ad se e pulmonibus trahere: arterias vero eundem beneficio dictæ facultatis e corde ad se attrahere, cujusmodi attractionem flatus dici, sicque deinde per universum corpus distribui. [88] Quandoquidem in Africa, ubi Constantinus vixit, in more est positum, ut mancipia sæpenumero veneant, emturientibus auctor suggerit signa, qui cognoscendum an mancipium sanum, nec ne? Et primo calore corporis effici, putat, qualisnam humor cæteros, qua qualitate qua quantitate, præcellat. Tradit deinde alia cujusquemodi corporis constitutionem significantia. v. g. Alopeciam indicare cerebri intemperiem: vocem raucam, lepram: balba verba, copiam phlegmatis in cerebro: halitum oris fœtidum, putredinem humorum, &c. [89] Quod vero ad morborum explicationem pertinet, arbitror, Constantinum ex sententia Galeni dixisse. Quatuor qualitates principes, totidemque corporis humores, & exortæ inde omnis generis intemperies, faciunt in declaranda morborum caussa synectica utramque paginam. v. g. Venenum canis rabidi, asserit, propter nimiam siccitatem & vim desiccandi, qua id refertum, cerebro admodum nocere: hinc horrorem aquæ, & cætera symptomata, exoriri. [90] Apo-

[87] *Ibidem* libr. IV. Cap. IV.

[88] *Ibidem* Cap. V.

[89] Plura, si desiderentur, leges libr. I. Cap. VII. d. loc. comm.

[90] *Ibidem* libr. VII. Cap. XX.

Apoplexiam ut & Epilepſiam a ventriculorum cerebri, propter abundantiam phlegmatis, obſtructione naſci. In illa tres cerebri ventriculos ſubito oppilari: qua de cauſſa membra, ſenſui ac motui voluntario dicata, ob denegatum facultatis ſentiendi movendique influxum, torpida, & quaſi inanima, jacere. In hac, Epilepſia videlicet, non adeſſe omnium, ſed quorundam, cerebri ventriculorum, & nervorum, membra corporis moventium, obſtructionem. [91] Si verum eſt, ut perhibent, [92] Conſtantinum ſeculo decimo in Medicina inclaruiſſe, conficitur inde variolas, non eſſe novum morbi genus: quippe laudatus auctor earum facit mentionem, & præterea addit, veteres eas ignis carbones, *Siri*, & filias ignis, appellaſſe. Cauſſam autem earum a menſtruo, quo putat fœtum in utero nutriri, deducit: & quia id quibuſdam rebus refertum, quæ non ex uſu nutricatus infantis ſint, has deinceps in corpore collectas ad corporis exteriora propelli, ubi tandem vel ab aëre contagioſo, vel ab errore in diæta commiſſo, ebullitionem humoribus inducente, tandem aliquando activæ reddantur. [93] Quemadmodum Conſtantinus Africanus, eodem fere modo in declarandis morborum cauſſis procedunt auctores ſcholæ Salernitanæ, nec non liber, qui titulo Macri ſuperbit, ubi hic vires medicamentorum peculiaribus gradibus, pariter ut Galenici aſſolent, dimenſus eſt. Gariopontus quoque plurimum ſectatur Galenum. Dictionem ſententiæ meæ argumentari poſſum exemplo monopagiæ, quam, ſtatuit, a bile rubra & ſanguine oriri. [94] Ita etiam ſenſit Epilepſiam provenire

[91] Ibidem libr. IX. Cap. VII.

[92] Mercklinus in Lindano redivivo & alii, quos indicat.

[93] Vide loc. comm. med. libr. VIII. Cap. XIV.

[94] Ita libr. I. Cap. III. „Si Cholera rubea & ſanguine „mixto,

re sanguine viscido atque felle nigro, cerebrum, animæ habitationem, petentibus. [95] Phrenitidem veram, ait, e sanguine vel cholera: spuriam vero e phlegmate & cholera, fieri. [96] Podagram, cujus duas species esse, calidam utpote & frigidam, exoriri putat ex aliquo quaternorum humorum. Neque vero ex his, tanquam per simplicem superveni-entem materiam solum, solere rheumatismos fieri; sed subinde in caussa esse quatuor qualitatum primarum intemperiem seu simplicem, seu compositam. [97] Febrem esse calorem immodicum, cordis arteriarumque actiones naturales lædentem. Tria posuit febrium genera: unum in spiritibus: alterum, in humoribus: & in solidis, tertium. Febres, quæ in spiritibus, appellari diarias. Ex humoribus vero v. g. e phlegmate intra vasa putrefacto, & id quidem a calore præter naturam a corde procedente, fieri amphemerinam synocham: Phlegmate autem extra vasa putrefacto oriri quotidianam intermittentem: Et causonem, cholera rubra in vasis putrefacta: eadem vero extra vasa, tertianam intermittentem. Eadem reliquorum humorum excedentium conditio est, quos vel simplices, vel & omnifariam mixtos, arbitratur, febres efficere. E solidis, ut carne, pinguedine, venis,

„ mixto, una pars capitis in acu-
„ tum dolorem venerit. Mono-
„ pagiam Græci dicunt: si &
„ oculus simul cum una parte ca-
„ pitis, Hemicraneum ab eis di-
„ citur, ex eisdem caussis, qui-
„ bus & superior passio nasci-
„ tur.

[95] *Ibidem*. Cap. VI. Tria hujus morbi, ait, genera esse, ut Analepsiam, catalepsiam, & Epilepsiam. Analepsiam dici eo, quod sacras capitis partes sensu privet. Epilepsiam, a mentis & sensus oppressione, quibus occupatis etiam corpus possidetur. Catalepsiam vero esse passionem epilepticorum cum febre, quæ epilepticis non est, quos spumas per os & nares digerere, quod catalepticis non solet usu venire.

[96] *Ibidem* Cap. VIII.

[97] Vide libr. IV. Cap. III. IV. & VII.

nis, arteriis & nervis, præter naturam calefactis, fieri tertium genus febrium, hecticarum scilicet. [98] Aliquando Gariopontus more Methodicorum ratiocinatur, quod liquet, cum dixerit omnes febres typicas esse vel strictas, vel solutas, vel mixtas. Item sudorem esse utilem, si solutio passioni infuerit: sin vero strictura, attendendum tunc ad infirmitatis magnitudinem. [99] Restat quidem, ut posterioris ævi scriptores, ut Rogerium, Rolandum, Arnoldum de villa nova, Petrum Aponam, Gentilem Fulginatem, Franciscum Pedemontium, Gordonium, Guainerium, in ævo, quo vivebat, a quibusdam Monarcham Medicinæ vocatum, Savonorolam, & sexcentos alios, recenseam. Verum, quoniam omnes prope, qui usque ad seculum XVII. inclaruere, Doctrinam Galeni, & Arabum, illius placita mirum in modum amplificantium, professi sunt; ea de caussa ego horum recensione supersedeo, siquidem coram vobis diu multumque de dictorum placitis disserui. Oblivioni tamen non tradendi sunt morbi totius substantiæ, quos Fernelius primo in Medicinam invexit. Sensit enim triplicem morborum in partibus *similaribus* * differentiam. [100] Primam esse sitam in materiæ immoderatione, alteram in intemperie: tertiam denique in formæ seu totius substantiæ corruptela. Etenim, quoniam tria sunt, ut materia, forma & temperamentum, ex quibus pars unaquæque *similaris* constitui-

[98] Vide libr. VI. Cap. I. VII. & seq.

[99] *Ibidem* Cap. VIII. & libr. VIII. Cap. XI.

* Quarum denæ species ab Anatomicis enumerantur ut os, cartilago, ligamentum, membrana, fibra, nervus, arteria, vena, caro, & cutis. Hæc rursus dividuntur in *spermaticas*, sanguineas & mistas. Vide Anatomiam *Bartholini* in Proœm. ut & alios auctores, qui copiose de hujus generis partibus disseruerunt.

[100] Vide Patholog. libr. I. Cap. VII.

ſtituitur, perque hæc quoque ſubſiſtit atque conſervatur: ita etiam hæc tria in cauſſa, ut dicta pars aut bene, aut male, ſubſiſtat. Namque illorum trium integritatem & moderationem, partis eſſe ſanitatem, eorundemque contrarium i. e. immoderationem, morbum. Totam autem rei ſubſtantiam, ſtatuit, eſſe perfectionem & integritatem, qua res unaquæque conſiſtit. Hæc quoties immutetur, & de perfectione decedat, rem totam continuo perfringi: ipſamque illius deceſſionem, morbum eſſe totius ſubſtantiæ, ſeu hujus cujuſdammodi corruptionem; cujuſdammodi inquam, quia ſi ea fuerit penitus corrupta, inſimul tunc ejuſdem interitum propediem affuturum. Cæterum totius ſubſtantiæ morbum, ſive ſimplicem eſſe corruptionem, ſive putredinem: illam eſſe ſpiritus innatique caloris, qui præcipua eſt partis ſubſtantia, diſſipationem ac extinctionem; hanc vero ſubſtantiæ partis diſſolutionem. Hujuſmodi morborum præterea duo genera poſuit, altero manifeſtos, ut ſcabiem, phthiſin, &c. altero occultos, complectitur. Hos rurſus tripertitur in peſtilentes, contagioſos atque venenatos. Occultos autem nominat, quia corruptelam & perniciem ab occultioribus vel involutioribus, iiſque maxime externis, cauſſis habeant: eſſe enim harum aliquas, tota *eſſentia* nobis contrarias & infenſas, ſi modo quicquam earum nos, ut decet, attingat, id tum omnino lædere aſſiduumque incrementum ſumere: aliquas vero tota ſpecie nobis eſſe adverſarias; & harum alias cum aëre ſpirando trahi, ut Peſtilentiæ, &c. morborum contagioſorum ſemina: alias extrinſecus nos attingere, ut canis rabidi, vel alius venenatæ beſtiæ, virus: alias intro ſumi vel cibi, vel potus, vel medicamenti ſpecie. Præterea dari venenum, quod halitu nos ferit, omnium præſentiſſimum: quod, quum multo

multo tenuiſſimum ſit, ſpiritu hauſtum, celerrime per pulmones in cor, viſcus vitæ nobiliſſimum, & in arterias, in univerſum denique corpus obrepere; primumque ſpiritus, deinde humores, poſtremo partium ſubſtantiam, labefactare. [101] Quomodocunque hæc a Fernelio poſita fuerint, Sennertus tamen inficiatur putredinem, ulcera maligna & ſpiritus diſſolutionem, eſſe in numero morborum totius ſubſtantiæ referendas: quoniam dictorum cauſſas ad qualitates principes referre queunt; verum e diverſo, ſi maligna & venenata cauſſa læſionem vel affectum in parte ſimilari excitet; &, ſi idem affectus ſaneſcere remediis, reſpectu qualitatum principum agentibus, neſciat; ſed id fiat occulto modo, vel ratione totius ſubſtantiæ, in tali remedio ſingularis; tunc non dubitat ejuſcemodi affectum ad morbos totius ſubſtantiæ referre. [102]

Verum, inquam, ne ſequius accipias, velim, quod ego tibi hodie adeo moleſtus ſim. Scire ad hæc percupio, ecquod ratiocinii in Medicina habeant Chinenſes? Da itaque nobis, quamvis te importune flagitem, quæ tibi de illorum doctrina conſtant.

Tum *Hotton*. Procul dubio, inquit, in memoria etiamnunc habetis, me debere hac veſpera amicum inviſere, cauſor igitur ſeriorem veſperam, quæ mihi impedimento eſt, quo minus negotium, mihi injunctum, curatius diſſerere queam: attamen, utut ſit, reddam ſummarium eorum, quæ ex tractatu *ten Rhyne* de Acupunctura didici. Is enim, ut noſtis, modum pungendi, & rationes, quare operatio inſtituitur, a Sinenſibus accepit. Sed ad propoſitum. Humi-

[101] Hæc excerpſi e libr. II. Cap. IX. X. & XI. de abdit. rer. cauſ. & verba ad compendium contuli.

[102] Plura vide apud dictum *Sennertum* in Inſtit. libr. II. Part. I. Cap. IV.

midum *radicale*, Chinenſes, auctoritate codicis *Daykio* innixi, credunt tripilicis eſſe generis, unum debile, alterum debilius, debiliſſimum appellant tertium. Triplex hujuſmodi humidum autem, perſuaſum habent, in utriuſque brachii arteriis reſidere: originem vero illius eſſe a pectore ad brachium utrumque. Humidi *radicalis* debilis arterias in utroque brachio a pectore originem ducere, deſinere autem in medio digito: debilioris arterias indidem incipere, at finire in extremitate pollicis a parte exteriore: debiliſſimi tandem arterias in utroque brachio a corde oriri, terminare vero in apice minimi digiti in parte exteriore. Singularum porro arteriarum ab initio ad finem longitudinem eſſe trium pedum & ſemiſſis, & ſummam omnium humidi radicalis arteriarum, pedum viginti & unius. Non diſpar eſt ratio calidi innati, cujus arterias, credunt, in utroque brachio a capite originem capere, finire autem digitorum in extremitatibus. Et hoc trifariam in corpus didi diſtribuive. Primi, quod appellant calidum innatum forte, arterias, in utroque brachio inchoare ab apice digiti indicis, has vero finire in extremitate naſi. Debilis, quod alterum calidi innati genus eſt, arterias, oriri in brachio utroque a minimo digito utrinque, verum terminare hoc in interioribus angulis. Tertii tandem, debiliſſimi puta, arterias, incipere quoque in ambobus brachiis, circa extremitatem digitorum annularium utriuſque manus: finire autem in utroque hirquo exteriori. Longitudinem arteriarum, ſingulatim conſideratarum, eſſe quinque pedum; ſummam vero omnium ſex, tres namque in utroque brachio habentur, triginta pedum. Quemadmodum in brachiorum, ita etiam in pedum, arteriis ſeu venis, arbitrantur, triplicem calorem nativum atque humorem primigenium dominari. Etenim calidi innati fortis

tis originem à naſo putant, & finem in extremitatibus digitorum pedum eſſe intrinſecus. Calidi debilis, quod in utriuſque pedis arteriis, principium eſſe ab internis hirquis, finem vero in extrinſeca minimi digiti utriuſque pedis parte. Calidum debiliſſimum oriri itidem ab hirquis internis, at vero terminare inter penultimum & antepenultimum pedis utriuſque digitum. Quamlibet harum arteriarum longitudinem eſſe pedum octonoriam: & quandoquidem in utroque poplite ſint arteriæ ſenæ, efficitur inde, omnium longitudinem in ſumma eſſe quadraginta octo pedum. Pari modo differunt de pedis arteriarum humido primigenio. Quamlibet ejuſmodi arteriarum longitudinem ſtatuunt ſex pedum cum dimidio, omnium autem ſummam novem & triginta. Ex hiſce dictis conſtat arterias, tum calore innato, tum humore primigenio, refertas, numero duodenas eſſe. Præter memoratas internas, ſtatuunt quoque, quatuor externas arterias, in quibus etiam ejuſdem generis calidum & humidum contineri ſeorſim. Eadem vero conjunctim duodecim vaſis ineſſe. Primum vaſorum genus, vitali ſpiritu plenum, CLXII. pedes: aſt alterum, ſpiritibus orbum, CCCLXV. pedes, longum. In illis ſecundum naturam in primis calidum nativum, quod ſurſum ferri, reperiri; verum in his præcipue humidum inveniri primigenium, quod potiſſimum duci deorſum. Qui motus, ſi æqualis fuerit, quin &, ſi dictus humor & calor in ſanguine ſecundum naturam invicem mixti, efficiunt, juxta Chinenſium opinionem, corporis incolumitatem. Contra, atque dixi, ſi fuerit, propediem affuturam corporis ægritudinem. Cæterum in curatione ægrorum vilipendunt ſanguinis miſſionem. Argumentantur namque ex inciſa vena non pravum modo, ſed & bonum, cruorem, prodire. At enimvero in con-

fesso esse, sanguinem vitalitatis fontem: & quanto magis quispiam ejus jacturam faciat, tanto & eundem imbecilliorem futurum. His de caussis e re Medici judicant, ut sanguis quoquo modo a colluvie sua depurgetur; cummaxime autem a flatibus, quos plerorumque affectuum, quibus corpus est obnoxium, & auctores esse, & actores. Fieri autem sanguinis correctionem non melius posse, existimant, quam ustione *moxa* instituenda: aut punctura acus, ad id negotium affabre effectæ, varias per corporis partes peragenda. [103]

Hoc loco *Solinus*. Venia sit dicto, inquit, Tuam scientiam non fugit Cleyerus, qui quondam Bataviæ Indorum medicinam tractavit?

Quinimo, inquit *Hotton*. Is scripsit etiam specimen Medicinæ Sinicæ.

Eum ipsum volo, inquit *Solinus*. Pervelim, præterquam non molestia tibi aspergatur, ut quædam exinde nobis tradas. Scire namque avemus, an ipsi sint aliquæ circa Medicinæ Theoriam singulares opiniones?

Enimvero, inquit *Hotton*. Incredibile est, quam multæ sint. Sed quotus quisque hominum est adeo extemporalis orator, ut suis quasque locis extemplo reddat. Tum ego. redde modo, inquam, obnixe precor, quam poteris: Flagramus quippe varietate Theoriæ Medicæ.

Vobis rursus auscultem, inquit *Hotton*, necesse est. Verum, ubi occipiendum, ubi finiendum sit, hæsito: usque adeo enim rerum dicendarum copia varietateque obruor. At, quamvis memoratus auctor, ob

[103] Hæc e *ten Rhyne* Mantissa schematica, & libello de acu punctura excerpsi, & inde feci dictorum qualecunque breviarium.

ob tot accepta a Chinensibus fragmenta, ejusdemmodi res nonnunquam complexu suo continentia, perturbate scripserit, periclitandæ sunt ingenii vires. Chinenses in hoc universo tres præclaras, statuunt, substantias, supra cœlum, infra Tellurem, in medio autem hominem, quem utrarumque priorum esse participem. Similiter, atque de universo dixi, dividunt corpus humanum triparitio. Supremam complexu suo continere, quicquid est super septum transversum: mediam, quicquid est illud inter & umbilicum; infimam denique, quæ sub umbilico pedibus tenus reperiuntur. Aliquando, de dictis corporis regionibus disserturi, metaphora utuntur, ac in illa ponunt varias nebulas, in ista pluviam, in hac vero lacum & stagna, quæ ex dicta pluvia confluxere. Ita etiam convenientiam dari, contendunt, pulsum inter & dicta tria jamjam memorata. Supremo pulsui, quem etiam nomine cœli, quia is cum suprema corporis regione consentit, nuncupant, dominari calorem primigenium. Infimo, quæ Terræ nomine insigniunt, quemque cum infima corporis regione convenire, dominari humidum *radicale.* Medium tandem appellant vocabulo hominis, quoniam hic in medio mundo situs, & ei sit consensus cum media corporis regione. [104] Hæc duo, calidum primigenium puta, & humidum radicitus infixum, sunt ex sententia Chinensium principia omnium rerum intrinseca. His, credunt, cuncta in uni-

Aa 5 ver-

[104] Quandoquidem ii, qui Cleyeri Specimen Medicinæ Sinicæ Francofurti anno. M. DC. LXXXII. ediderunt, id magna in membra, ægre ab aliquo pervolvenda, dispertiverunt: &, ut ne videar me mea opinionum commenta evulgasse, cogor ideo paginas operis, quod quadruplicis generis alphabeto impressum, citare. Hæc itaque, quæ jam prolata, hausi e part. II. pag. 3. 4. & 85.

(105)

versitate rerum animari. Ex horum omnifariam facta mixtione exoriri omnium, quæ in hoc universo sunt, affectiones & vicissitudines, tam generationis quam interitionis caussa, obortas. Quinimo ab eorum omnimoda conjunctione, seu congressu, dependere tum incolumitatem tum infirmitatem corporis. [105] Præter hæc duo principia ponunt Chinenses quinque elementa, ut arborum, ignis, terræ, metallorum & aquæ. Hæc, arbitrantur, hoc pacto & ordine producta. Ab humido fertili, quod sentiunt e cœlis primitus demissum, singulari modo enatas arbores: ex his, puta aridis, ignem seu spiritus igneos: ab igne, quoniam post se plerumque fæces vel cineres relinquit, terram: ex terra, metallum: ex metallo aquam: ex hac rursus arbores; & sic singula, secundum eorum doctrinam, inter se reciprocantur. [106] Opinantur præterea eum, qui sciendi est cupidus corpus hominis esse sicut minorem mundum, oportere gnarum esse differentiæ, quæ cœlum inter & terram est, ut & conformitatis, quam sex spiritus cum quinque moventibus. i. e. elementis, habent. [107] In cœlo esse novem stellas & planetas, in terra novem magnas earum partes, nec non novem famosissima deserta: pariter in homine novem membra, & totidem vias, inesse. [108] Admirabilia, quin dicam incredibilia, proferunt de consensione necessitateque, quam persuasum habent, quinque corporis principibus membris intercedere cum quinque aliis hujus universi rebus. Et, ut explanatius percipia-

[105] *Ibidem* pag. 2. 65. & 76. Porro utrisque esse triplicis generis diversitatem vel gradus: primum magnum, alterum exiguum, & deficientem tertium, appellant; quos gradus, sentiunt, se in utriusque manus pulsibus explorare posse vide. pag. 7.

[106] *Ibidem* pag. 6.

[107] Vide Part. 1. pag. 16.

[108] *Ibidem*. pag. 34.

(109)

cipiatis, quid velint, necesse est, ut rationes eorum subjiciam. Cor, credunt, corporis esse perfectionem, respondere id Marti, æstati, meridiei, austro, elemento ignis, sapori amaro, colori rubro: delectari milio carneque ovilla, odi calorem, recondere spiritus, dominari sanguini, liquorem digerere in sudorem, indicem ejus esse linguam: habere diminuti humidi *radicalis* viam ad manus a corde: cum plenum, somniare timenda & monstrosa, cum vacuum flammas, ignem, lucem; quando calidum, pulsum esse solidum: si frigidum, subtilem: ejus intestinum vel adjunctum, esse lactes, quos habere a manibus ad caput magni caloris primigenii viam naturæ igneæ. Hepar consentire cum Jove, Vere, tempore matutino, oriente, elemento arborum, vento, sapore acido, colore cœruleo, gaudere semine lini & carne gallinarum, odi ventum, recondere animam, imperitare sanguini & nervis, liquorem digerere in lachrymas, fenestras ejus esse oculos: habere deficientis humidi *radicalis* viam naturæ aëreæ a pedibus ad pulmonem: plenum sylvas & montes, vacuum herbas subtiles & gramen, somniare; si calet, tristitiam gignere, si friget, defectu spirituum laborare; ejus membrum adjunctum esse fel: hoc itidem esse naturæ arboreæ, & habere viam diminuti caloris primigenii a manibus ad caput. Renes seu vesicam de proprietate convenire cum Mercurio, Hyeme, nocte, septentrione, elemento aquæ, frigore, sapore salso, colore nigro, gaudere fabis & carne suilla: odi siccitatem, recondere spiritus generosos, imperare ossibus, laticem mutare in urinam, fenestras ejus esse aures: habere imminuti humidi rad. viam naturæ aqueæ a pedibus ad pectus: quando plena, renes gravescentes, quando vacua, hominem somniare se transnatare aquas metu: si calet, alvi fœces & uri-

nas ſpiſſas eſſe, ſi friget, evacuari præter modum omnia: ejus membrum adjunctum eſſe ureteres, habereque magni caloris primigenii viam naturæ aqueæ a capite ad pedes. Pulmonem reſpondere Veneri, autumno, veſperæ, occidenti, elemento metalli, ſiccitati, colori albo, gaudere oryza & carne equina, odio habere frigus, abſcondere corpus, moderari aëreos ſpiritus: humores mutare in mucum, feneſtras ejus eſſe nares: habere humidi radic. viam a pectore ad manus: ubi plenus fuerit, arma & bella, ubi vacuus, ſomniare rura aquea & campos: ſi calet aut friget, efficere ut pellis aut incaleſcat, aut frigeſcat: inteſtinum magnum eſſe illi adjunctum, idque habere lucidi caloris primigenii viam a manibus ad caput. Lieni, alibi dicit ſtomacho, conſenſionem eſſe cum Saturno, & cum poſtremis duo de viginti quorumque quatuor anni temporum diebus, & cum media inter quatuor cœli cardines parte, cumque elemento Terræ, tepore, ſapore dulci, colore flavo: eundemque proſequi odio teporem, oblectari tritico & carne bubula, recondere animos, dominari carni: humores permutare in ſalivam, feneſtram ejus eſſe os: habere magni humidi radic. viam a pedibus ad cor: ſi plenus fuerit, cantum & læta, ſi vacuus, cibum ac potum, & rixas ob cibum, ſomniare: ſi calet, mox pingueſcere, ſi friget, indicare defectum alimoniæ: ejus inteſtinum eſſe ſtomachum, quem habere puri ac lucidi caloris primigenii viam a capite ad pedes, naturæ itidem terreæ. His quinque membris principalibus adjungunt portam vitæ, quam, volunt, igni cordis ſuppetias venire, & concurrere in ordine ad gignendam terram: ſubjici igni forinſecus advenienti, naturam habere aqueam, eſſeque una cum tertia corporis parte, quæ ei in loco inteſtini eſt, perfectorum ſpirituum domicilium, formæque alicujus mem-

membri expertem; habereque diminuti caloris primigenii viam naturæ igneæ a manibus ad caput. [109] Præter hæc opinantur Chinenſes ſuam quibuſque membris invicem eſſe, aut cauſſam, aut effectum, aut neceſſitudinem, aut minus; quæ indicaturi metaphorice utuntur vocabulis matris, filii, hoſtis & hoſpitis. Ut cordis matrem, ferunt, eſſe hepar: filium, ſplenem & ſtomachum: hoſtem, renes: hoſpitem, pulmonem. Jecoris matrem eſſe renes: filium, cor: hoſtem, pulmonem: hoſpitem, lienem & ſtomachum. Renum matrem eſſe pulmonem: filium, hepar: hoſtem, ſplenem & ſtomachum: hoſpitem, cor. Pulmonis matrem eſſe lienem & ſtomachum: filios, renes: hoſtem, cor: hoſpitem, jecur. Lienis tandem & ſtomachi matrem eſſe cor: filium, pulmonem: hoſtem, hepar: hoſpitem, renes. Eandem, putant, rationem quinque elementorum eſſe. Ex. gr. Elementi aquæ matrem eſſe metallum: filium, arbores; hoſtem, terram: hoſpitem vero, ignem, &c. [110]

Hoc loco *Solinus*. Profecto, inquit, hæc mira ſunt opinionum commenta. Pleriſque ex noſtris ea haberi, reor, ſicut irridicule dicta, quæ ne ſpeciem quidem veritatis præ ſe ferunt. Verum acquieſcant Chinenſes in ſuis commentis, nos interea oblectamur, ducimurque eorum auditione. Sed incidit jam in mentem ſanguinis circuitus, quem gloriantur, ſibi ante quatuor millia annorum innotuiſſe. [111] Pande nobis, obſecro, an ſimilia, velut Europæi, de eo ſtatuant?

[109] Vide Part. I. pag. 8. uſque 14. Part. II. pag. 6. 7. 8. 11 49. 85. uſque 87. & iterum pag. 101. & 102. e quibus dictas opiniones excerpſi, & ad qualecumque compendium contuli.

[110] Ita Part. II. pag. 11.

[111] *Ibidem.* pag. 85.

Tum *Hotton*. Iucredibile dictu, inquit, quam inauditam de eo habeant opinionem. Et ut eum possitis mente percipere, oportet primo indicare respirationem, quatenus ea cum sanguine atque spiritibus de motu reciproco conveniant. Sentiunt enim intervallo unius in statu naturali respirationis fieri quatuor, vel quinque ad summam, pulsus, & eodem temporis spatio calorem primigenium, vel spiritus & humidum radic. vel sanguinem progredi in corpore sex digitorum longitudine. Ex quo confici, putant, intra XXIV. horas nostrates, (nam Chinenses diem & noctem in duodenas partes partiuntur) quibus tredecim millia & quingentas respirationes fieri, sanguinem absolvere intra vasa iter octoginta & unum mille digitorum. Nolim, credatis, adeo longas vias in corpore esse: verum Chinenses credunt sanguinis circuitum respondere, cœlorum per domos quinquagenas, conversioni: hinc arbitrantur spatio unius diei & noctis sanguinem quinquagesies circuitum suum perficere. Quandoquidem nunc, ut modo narravi, spatio unius respirationis fiunt quatuor vel quinque arteriarum pulsationes, & spatio diei ac noctis contingunt tredecim millia & quingentas respirationes; effici hac ratione, autumant, non fieri plures pulsus, eodem temporis spatio, in statu corporis naturali, quam sexaginta septem millia & quingent, nec pauciores, quam quinquaginta & quatuor millia. [112] Quantum vero attinet ad rationem circuitus, ut is scilicet contingat, persuasum habent, dari duodecim in corpore humano vias ordinarias, vel membra, per quæ sanguinem, & spirituum vehiculum, humidum *radicale* sc. circum ire. Dictæ autem viæ hæ sunt, ut via pulmonis, majorum

[112] Vide Part. I. pag. 7. Part. II. pag. 15. 79. 80. 90. & 95.

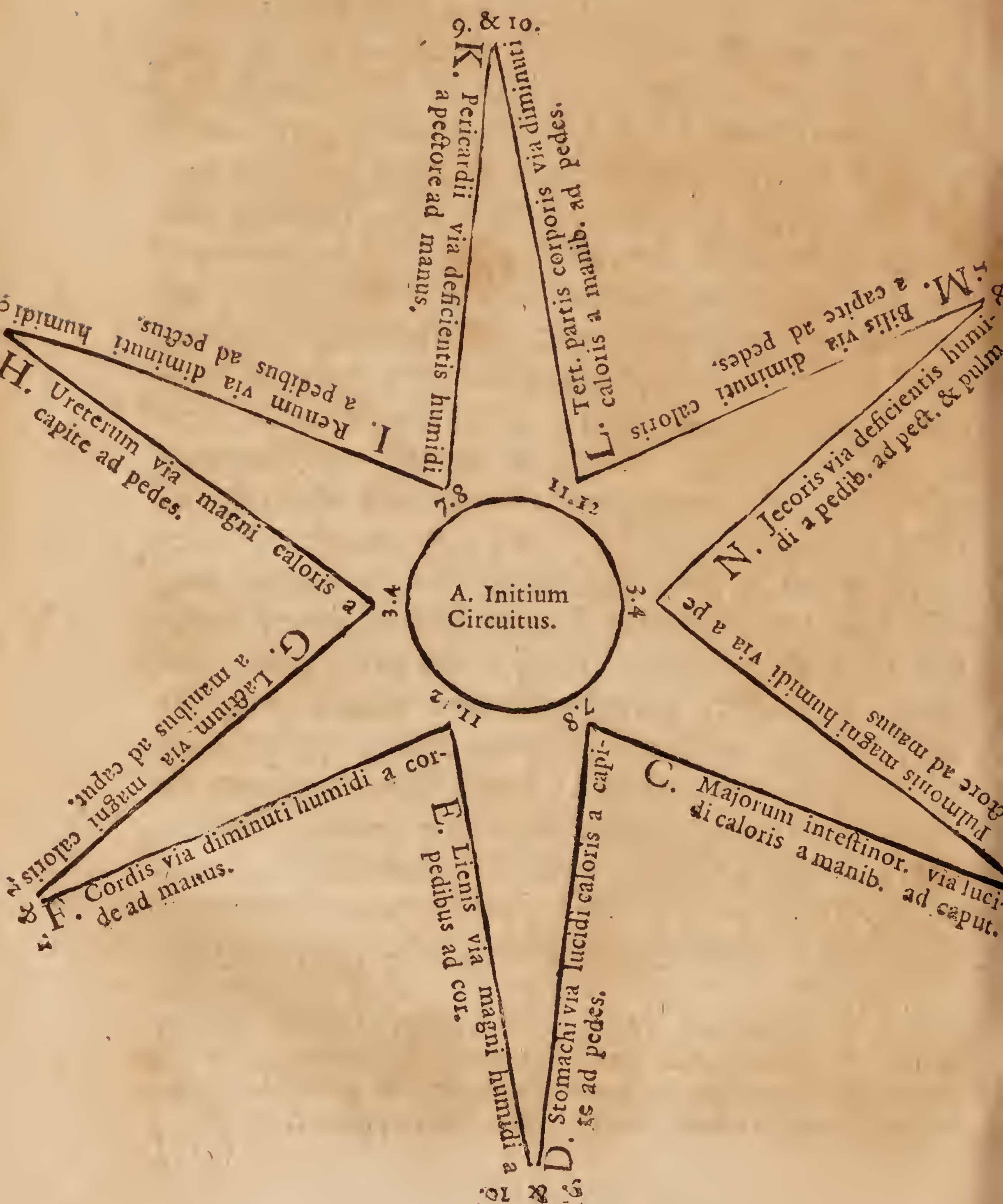
(113)

rum intestinorum, stomachi, lienis, cordis, lactium, ureterum, renum, pericardii, tertiæ partis corporis, fellis & hepatis. Ex sex viis quinque membrorum præcipuorum, ut pulmonis, stomachi, cordis, renum & jecoris, nec non pericardii, arbitrantur, deduci humidum radic. plus aut minus intensum; e senis autem viis membrorum reliquorum deduci calorem primigenium, magis aut minus intensum. Posthinc tres vias humidum devehentes ordiri ab ipsis membris, ut a corde atque pectore, & in manibus finire: totidemque vias a pedibus oriri, terminareque in membris. Itidem tres vias esse a capite ad pedes, ac totidem a manibus ad caput, quibus, putant, calidum, per corpus distribui. His addatis vias, humido destinatas, plerumque magis introrsum, ad partem corporis anteriorem, ut ad pectus, ventrem, &c.: e diverso caloris vias potius extrorsum, ad partem corporis posteriorem, ut ad dorsum, &c. ferri. Tandem singulis duodenis viis assignant semitam quandam, cujus ope membrum quodvis ad aliud, inter se reciprocum, ferri. [113] Præter has duodecim ordinarias, finxerunt etiam octo extraordinarias, ad circuitum spectantes, vias. Has oblique, sentiunt, in se recipere, quicquid in illis exuperarit. Primam, appellant, congregationem caloris primigenii, eamque oriri infra spinam dorsi, pergereque occipitio & vertice tenus: ingredique cerebrum & terminare versus maxillæ superioris dentes. Secundam, congregationem humidi radic. dictam, oriri ex anteriore parte, infra deflectere circa ventrem & viscera, ascendere ad guttur, ad caput, terminareque

[113] Part. II. pag. 12. 84. & 95. Ut autem aliquis perceptionem humorum circuitus, prout Chinenses eum tradunt, habere possit, curavi a Cleyero effictum exemplar ficti circuitus, ut per duodecim vias ordinarias absolvatur, heic apponere.

(114)

reque propter oculos. Tertiam, radicem duodecim viarum dictam, oriri prope pubem infra umbilicum dextrorsum & sinistrorsum, pergere stomachum usque & pectus. Quartam oriri e lateribus infra, eamque corpus, cinguli instar, omnium pulsuum vias, cingere includereque. Quintam e medio calcaneo oriri,

oriri, inde extrorsum ferri, ascendereque transversa ad os, & infra aures: hanc, credunt, calorem dextræ & lævæ corporis partis moderari. Sextam itidem, putant, e medio calcaneo provenire, ac progredi ad pectus & guttur: imo ad ipsos oculos usque; hanc ab utraque parte humidum interius regere. Septimam exoriri e loco, ubi concurrunt caloris viæ, a calcaneo incipere, vergereque ad ventriculum, lienem, caput, aures. Octavam denique oriri e loco, ubi concursus viarum humidi ab interiori talo ascendit oblique ad ventrem, deinde ad pectus, & tandem ad partem verticis anteriorem. [114] De cætero faciunt etiam ad modo dictorum intelligentiam tempestates anni, juxta & tempus menstruale. Annum non modo quadripartitum, sed etiam quinque partitum, reddunt. Statuunt namque quælibet quatuor anni tempora constare e septuaginta & duobus diebus, qui quater multiplicati efficiunt ducentos octoginta & octo dies: reliquos insuper esse extremitati cujusque tempestatis duo de viginti dies, quos quater quoque multiplicatos, efficere quintum anni tempus, similiter, ac priora, septuaginta & duos dies complexu suo continens: & hos, si supra memoratis addantur, efficere annum Lunarem trecenorum & sexagenorum dierum. [115] In quolibet anni tempore nunc, credunt, peculiare elementum, & unum e corporis visceribus, rerum potiri. v. g. tempore verno elementum aëris seu arboris, & hepar: æstivo, ignem & cor: autumnali, metallum & pulmonem: brumali, aquam & vesicam: in fine autem cujuslibet annuæ tempestatis, terram & stomachum, tenere dominatum. Non modo hæc quinque anni tem-

[114] Vide Part. II. pag. 98.

[115] *Ibidem.* pag. 8. & 19.

tempora, verum etiam menses anni, volunt, esse observandos. Horum quippe ratione spiritus, propter diversitatem caloris & humidi, quæ modo adaugeri, modo diminui, identidem variari. Namque prima & secunda Luna spiritus caloris occipere, habereque tepidum Veris tempus: tertia & quarta, eos reddi magnos & perfectos, habereque calidum Æstatis tempus: quarta & quinta, incipere humidum radic. & ejus spiritibus tunc principatum deferri, obtinereque humidum Autumni tempus: septima & octava, spiritus humidos evadere pleniores, atque tempus nancisci frigidius: nona & decima, spiritus humidos apparere longe perfectissimos, indipiscique tempus brumæ maxime algidum: undecima tandem & duodecima Luna, spiritus naturales caloris parvos quidem videri, & tempus frigidum indeptare; sed eos magis ac magis deinceps augeri, redauspicarique, ac subire rursus similiter, atque jamjam narravi, pristinam vicissitudinem. [116]

Hoc loco ego. Peto veniam interfationis, inquam. Abstrusiorem memorasti Sinensium Physiologiam hominis. Sed, videturne Tibi, Vir Doctissime, eorum Pathologiam cum illa congruere.

Ad quod *Hotton*. Congruere in unum, inquit, plerosque eorum sententias, & inter se reciprocari, mihi saltem ita videtur. Verum id dolendum est, eos in dictionibus nimiopere tropis, in primis vero horum affectionibus, ut catachresi, hyperbole & allegoria, uti: quas cum nimis valde adhibeant, dicendo rem frequentissime obscurant. Sed ad propositum meum redeam, necesse est. Quantum ad quinque elementa, e quibus corpus humanum compositum, attinet, magnopere refert, ajunt, ut inter se mutuam conser-

[116] *Ibidem*. pag. 107. & 18.

(117)

ſervent æquabilitatem: ex his quippe unum ſi fuerit modo cum cæteris inæqualiter temperatum, protinus morbum apparere. [117] Et eorum vitium eſſe in hoc poſitum, ut aut vincant, aut vincantur: illius generis appellant exceſſum, hujus vero defectum unius aut plurium elementorum. [118] Præſertim vero oportere medicum cum animo ſuo calorem primigenium, & humidum radicitus infixum, conſiderare. Illius enim malignitatem corpori importare perturbationem, & quatuor partium moleſtias, faciei ruborem, maculas, deliria, inconditoſque ſermones, &c. hujus autem febrem malignam, gravitatem, oculorum ventriculique dolorem, venenoſos ſpiritus pervadere cor, & frigus deficiens dilatari abſque obſtaculo in quatuor partibus; imo ejus humidi venenum deprimere, & quaſi abrumpere, ſpiritus. [119] Cæterum ſtatuunt tres caloris primitivi, totidemque humidi radic., vias eſſe: in his morbum ſubſiſtere: has, nec non earum origines, morbum ſuſcipere: totum diſcrimen in eo poni, quod illius viæ efficiant calorem extrinſecum, & pulſus celeritatem: hujus vero frigus extrinſecum, & pulſus tarditatem. [120] Dictis ſex viis ſuperſunt quinque vitia, quæ læſionem efficiunt, dicenda. Primum fieri ab interiori vento vel vitio vacui, unde in corpore calorem oboriri, verbi gratia. Cor, tali vitio affectum, cognoſci poſſe e colore rubro. Jecur quidem, omnium colorum dominum & auctorem, in ſe cœru-

[117] Part. I. pag. 16.
[118] Part. II. pag. 30.
[119] Part. I. pag. 44. & 32.
[120] Quod vero ad nominationem dictarum ſex viarum attinet, ſcitu eſt caloris primitivi vias appellari nomine magni, lucidi, & diminuti caloris: humidi radicitus infixi vias, nomine magni, deficientis, & diminuti humidi. Vide Part. II. pag. 25.

ruleum; verum ejus via, cum cor ingrediatur, efficere rubrum: si stomachum, flavum: si pulmones, album; si vesicam, nigrum colorem; nec non in caussa esse, ut calor in utroque latere, &, cum oppleantur, dolor progignantur. Secundum a caloris æstu, quo siquis lædatur, eum tunc odio habere odorem & fœtorem. Equidem suum cuique membro esse odorem, tamen omnis generis odorum principatum cordi delatum. Cor quidem in parenchymate suo producere odorem adustum: verum tamen ejus viam, si ea stomachum ingressa fuerit, suavem: si hepar, carnis similem: si pulmones, fœtorem carnis putridæ instar, efficere. Tertium ex alimentorum nimietate & desatigatione nimia: eum, qui hoc vitio laborat, sapore amaro oblectari: indicium hoc esse morbum esse calidum a corde, quod calori dominatur, & a ciborum gravitate, unde corpus obdormiscere. Quartum esse, si corpus maligna febris corripuit, ægrotans nugas garrivit, sedem ejus malignæ febris esse in pulmone. Quale vitium autem ut declararent Chinenses, hanc habent hyypothesin: nempe cuilibet visceri, quorum quinque momoravi, peculiarem esse sonum: omnium tamen vocibus & sono imperare pulmonem. Nam, si via pulmonis hepar ingrediatur, eam tunc gemitus: si cor, loquacitatis & risus: si stomachum, cantus: si vesicam, singultus: in se ipso vero pulmonem fletus, esse caussam. Quintum tandem esse, si v. g. æger propter humorem interiorem lædatur, cujus indicium esse sudationem jugem: viam quippe vesicæ occupasse cor; &, quandoquidem vesica humoribus dominatur, inde contingere, ut, si ejus via hepar ingrediatur, eadem tunc lachrymas: si cor, sudorem instabilem: si stomachum, salivam nimiam; si pulmonem, copiosum narium mucum; in se ipsa autem urinam,

urinam, producat. * His, quæ paulo ante de febri maligna dixi, addatis, febrem malignam oboriri, si quando quatuor anni tempora non servent proprietatem suam, sed contrario, ac decet, modo se habeant: potissime tamen talem febrem a quinque caussis oriri, (1) generari ab interiori vento, quoniam sudor, ob malignitatem venti, læsionem accipiat: & , si ea accidat in calore primigenio, pulsum apparere natantem & crebrum, eo, quod læsio sit in motu sanguinis, & spirituum, qua de caussa calorem sursum tendere; sin vero in humido radic. sit, ejus malignitatem tunc pulsum mollem subtilem & debilem prodere: (2) nasci a frigore, malignitatem ejus esse caussam, & ægrum haud sudare: inde fieri, ut corpus doleat; & quia hic morbus ex caloris primitivi & humidi radic. nimietate exoritur, ideo pulsum esse intensum, rarum, & calidum in primo & tertio loco: (3) progigni a calore primigenio & humido radic. natantibus: ideoque in tertio & primo loco pulsum sentiri natantem & crebrum, quem significare cor a calore lædi: (4) exoriri a peste seu tepore, motum hujus morbi omnes vias permeare, atque omnia tempora, quia contrario modo procedunt, percurrere: inde fieri, ut, qui tali morbo laborant, ratione spirituum multitudinis, aut ocyus, aut tardius convalescant; tandem (5) produci ab humido tepore, quem, si calori primigenio infuerit, indicare pulsum mollem ac debilem: sin autem humido radicali, pulsus tunc esse parvos & celeres. In summa vero, sentiunt, in maligna febri, duas malignitatis species reperiri: alteram in calido primigenio, alteram in humido radic. positam. † Præterea morbum, putant, quinque modis progigni, nimi-

 rum

* *Ibidem*, pag. 32. & seq. | † *Ibidem*, pag. 60. 61. & 63.

rum vitio vel vacui, vel repletionis, vel latrocinii, vel exiguitatis, vel *rectitudinis*. Exempli gratia proponam Cor. In hoc, vitio vacui ob ventum, nasci morbus: vitio repletionis, quia id cibo, labore & defatigatione oneretur: vitio exiguitatis, cor affici frigore, unde maligna febris: vitio latrocinii si cor affectum fuerit, morbum oriri ex humore & frigore, si non mortalem, saltem periculosissimum: vitio denique *rectitudinis* morbum, quoniam sit ipsius cordis, sua sponte curari. Eadem conditio est reliquorum viscerum primariorum. Has quinque modis cujusvis visceris vitiositates, credunt, se pulsu dignoscere posse, quare species pulsus solent quoque antedicta vitiorum nominatione nuncupare: & quia insuper vel duritiem, vel mollitiem in pulsu observari, hinc harum ratione quodlibetcunque membri principalis vitium duplicant, & probant inde bis quinis morbis membrum quoddam laborare, i. e. decem modis id affici posse. Quæ cum ita se habeant, confici ex his, putant, decem diversi generis morbos cujuscunque membri dari. [121] Præter hos, sentiunt, dari quinque extorum nobilium morbum, quem vocant aggregationis spirituum. Hepatis ab aggregatione spirituum morbum, nominant pinguedinem spirituum: assimilari hunc inverso calici, nasci sinistro in latere, esseque diu immedicabilem, concitare tussim, & frigido-calidum morbum. Cordis morbum appellant nomine trabis casus immobilis: ejus locum esse supra umbilicum: cor in hoc affligi ac contristari: affectum itidem de genere tardorum esse. Stomachi morbum nominant vasculum spiritibus repletum; & quia stomachus est in medio, malum hoc in cavitate ventris residere, ac manibus &

[121] Part. II. pag. 23. 24. & 26.

& pedibus dominari. Siquidem vero illud vasculum non recipere a stomacho colorem flavum, & stomachum recipere humido-calida, & insuper usu alimentorum caro haud generari, sed potius icterum; hinc ejus in loco oriri malum aggregationis spirituum stomachi. Pulmonis ægritudinem vocant *cié puén*, hanc residere infra latus dextrum, importareque corpori metum, anhelationem, & tussim diuturnam. Vesicæ morbum nuncupant nomine *puén tuy*, hunc infra residere, atque singultum excitare. [122] De amentia disserturi distinguunt hanc a delirio. Si humidi radic. malignitas interior effecerit, ut foras egrediatur, & inde caloris gravitas, eam tunc in caussa esse, ut aliquis deliret, & propter calorem obortum ægrotus commoveatur: &, quia malum solidum & intra plenum, propterea delirantem parum dormire, nec esurire: verum gloriari de auctoritate sua, cantare, lætari, &c. Verum, si ejusdem humidi plenitudo, & redundantia in actum eruperit; vocatur gravitas humidi, fieri tunc amentiam, quam in tristitia positam: eadem fere de hac proponunt, quæ nostrates de melancholia. Amentiæ porro esse quinque species. Primam fieri a calore, & ægrum tunc instar mortui stercus egerere. Secundam ab humido radic. tertiam ex vento: quartam ex tepore; quintam tandem vocant equi amentiam, hanc intervallis venire, & efficere hominem manibus ac pedibus reptantem. [123] Quantum vero ad eventum morbi attinet, Chinenses præsagiunt, imo prædicunt, quod, si morbi irrepant in vias naturali ordine sibi succedentes, aut ad viam, a qua prior vinci nequeat, v. caussa, ubi malum suum cor transmiserit stomacho,

B 2 tan-

[122] *Ibidem.* pag. 35. & seq.

[123] Vide pag. 65. part. II.

tanquam filio: aut hepati, ceu matri: aut ubi cor a pulmone, veluti hoſpite, abs quo ſuperari nequit, malum receperit, contingere tum, ut ejuſmodi morbi, quia non radicitus infixi, ſed congruenter naturæ procedunt, facilius curentur. E diverſo, ſi morbi malum in viam exonerent, quam vincere queunt, e. g. Si cor pulmoni, hic hepati, hoc ſtomacho, hic renibus, hi cordi, hoc rurſus pulmoni, malum tranſmittat, evenire, ut tales morbi, quoniam nullum corporis membrum ſuffert bis a ſibi contrario lædi, ſi non lethales, ad minimum diuturni, evadant. [124] Ad ipſam medendi methodum quod ſpectat, decernunt quæſtionem, an plenitudo, an vacuitas ſit in cauſſa, ut membrum aliquod ægrotet: illam e velocitate, hanc vero e pulſus tarditate, apparere: illi mederi non poſſe, niſi evacuatio in filiis inſtituatur, neque huic, præterquam mater oppleatur, vel reſtauretur. Verbi gratia, miram dictu proferam allegoriam; hujus enim, ut noſtis, Chinenſes ſunt admodum ſtudioſi. Hepar aëreum, inquiunt, ſi a corde igneo invaditur, filius invadit matrem, & vacuitatis vitium eſt in hepate aëreo; ideo matrem hepatis reſtaura, i. e, veſicam aqueam, & ſolves filium, i. e. igneum cordis pulſum. At ſi hepar invaditur a pulſu veſicæ aqueo, mater invaſit filium, i. e. aqua arbores, & multitudinis vitium eſt in jecore: idcirco hic matrem hepatis, h. e. veſicam evacuare oportet, & ſolvere filium hepatis, i. e. cor. [125].

Mihi

[124] Ibidem. pag. 9.

[125] Rationem hujus curationis addunt. *Namque, ajunt, ſi hepati arboreo vacuo velis mederi per pulmones metallicos, inducendo pulſum illorum, cum hepar intus habeat aquam, & ex hepate fiat ignis, qui ſolvit metalla, unde arbores non ferunt metalla, ac proinde ſic morbos non curabis, ſed augebis.* Eadem ratio eſt reliquorum membrorum

Mihi ſane, inquam, Chinenſium de morbis explicandi ratio movet admirationem, quia tam affabre ficta, & mentem ſuam plerumque verbis involutis explicant.

Tum *Solinus*. Chinenſium doctrina, inquit, tè ad admirationem traducit, quoniam tot rebus, quas credunt inter ſe admirabiliter reciprocari, referta. Putaſne eoſdem viciſſim admirari quorundam noſtratium doctrinam, qui mira de ſeptenario numero, aliarumque rerum de incredibili cum hominibus conformitate, convenientia, conſenſu, &c. diſſeruerunt. Quid alias nunc e tanta opinionum diverſitate eruitur, quam, quod illi ſuis, nos noſtris delectemur, ſententiis. Verum, ut ne a propoſito declinemus, audiamus ex *Hottone*, quid Chinenſes amplius in medendi methodo advertant?

Ad quod ille. Quandoquidem Chinenſes, inquit, ita natura comparati, ut ab homicidio, atque ab omni violento ſanguinis profluvio, abhorreant, ratio hæc eſt, quare ſanguinis miſſionem non inſtituunt. Adde his eorum argumenta, quæ afferunt. Scilicet, nimium ſanguinis caldorem, aut vim, non magis ejus miſſione temperari, quam bullientis aquæ

brorum vel vacuitatis, vel plenitudinis vitio laborantium. En aliud ratiocinium. Si oriens i. e. hepar fuerit plenum, & occidens, i. e. pulmo vacuus, neceſſe erit, reſtaurare boream, i. e. aqueam veſicam, quia auſtri ignis & arborum orientalis filius, i. e. cor, & veſica hepatis mater, eſt: deinde auſtrum, i. e. cor, evacuare. Hanc ob cauſſam jubent quinque elementa in æquilibritate ſervare: arbores porro ad orientem, metalla ad occidentem, ſpectent. Igitur ſi vis naturalem in metallis plenitudinem ſervare, *fac æqualitatem in igne; ſi vis ignis habere æqualitatem; fac conſervari æqualitatem in terra; ſi vis arbores retinere ſuam plenitudinem connaturalem, fac ſervent metalla ſuam æqualitatem; ſi vis ignem retinere ſuam connaturalem plenitudinem, fac aquam obſervare ſuam æqualitatem.* Vid. part. II. pag. 28. & ſeq.

fervor, instituta quoquo pacto detractione, solvat. Nisi aliquis bullienti frigidam affuderit fervorem vix imminutum iri caussantur. Argumentantur insuper, sanguinis detractione, vim morbi quidem minorem fieri, sed morbum ideo non tolli, ergo supervacuam ejusmodi. Medici namque esse, malum, in corpore obortum, extinguere: id autem fieri sanguinis purgatione, & spirituum congruentium temperatione. In his duabus, purgatione nempe & restauratione, quas naturæ maxime consentaneas, judicant, vertitur potissimum eorum curandi ratio. Clysteres, cucurbitæ, epithemata, unctiones, &c. vix usu veniunt. Hæc, quia extrinsecus applicantur, ideo minus in morborum internorum curatione efficere. Urinæ inspectionem vilipendunt, quippe hanc nihil, quod exploratum sit, prodere, præterquam aliæ res adminiculentur. Has inter in cujusvis affectus significatione eminere pulsum. Huic, quomodocunque prave constituto, medentur tantum, atque ad hujus instaurationem, seu ad ejus, in naturalem statum restitutionem, cogitationes suas dirigunt. [126] Hæc habent de generali pulsus curatione præcepta. Septem exteriores pulsus, ubi intra & extra habuerint calidum primigenium, purgandi sunt per inferiora. Octo interiores pulsus, ubi habuerint intrinsecus & extrinsecus humidum *radicale*, sudatione sunt relaxandi. Septem exterioribus pulsibus, si calor primigenius extra, & humidum radic. intra, fuerint, cito subveniendum est sudatione. Octo interiores pulsus, si sunt infra, sunt abigendi. Perhibent enim calorem primigenium intra, & humidum radic. extra, celeriter descendere. [127]

Hoc

[126] *Ibidem.* pag. 72. & seq.

[127] Part. 1. pag. 27.

Hoc loco ego. Tu sæpenumero, inquam, mentionem fecisti pulsus, quem, ut ex relatione aliorum didicimus, Chinenses singulari modo tractant. Da, amabo, quid de hoc sentiant?

Siquidem Chinensium Medicina, inquit, maxima ex parte in cognitione pulsus posita, facile inter nos liquebit, multa admodum mihi incumbere dicenda, si de omnibus, quæ pulsus gratia monumentis prodidere, sigillatim verba fecerim. Igitur, ut tamen vobis quædam perceptio hujus doctrinæ sit, dabo quædam passim e Cleyero excerpta. Chinenses tanquam pronunciatum habent, quod cupidus conjiciendi morbos, vitam, & mortem perfecte, debeat in primis habere singularem, ac exactam, pulsus notitiam: [128] sine hujus enim cognitione vix ullum præclarum facinus a medico perpetratum iri. Ut autem aliquis eo usque pertingere possit, necesse est scire, pulsum a Chinensibus in utraque manu in tribus locis explorari. Primus locus est sub carpo, alter infra eminentiam ossis cubiti seu radii, tertius secundo versus cubitum proximat.[129] Hæc tria pulsuum loca, statuunt, respondere tribus paulo ante memoratis corporis regionibus. Supremo utriusque manus pulsui convenire cum suprema corporis regione de cujusmodicunque corporis statu: imo pulsum, qui istic loci observatur, indicare morborum statum, qui in hac resident. Reliquarum & pulsus & corporis regionum, ajunt, eandem esse conditionem; hac tantum exceptione, quod pulsus lævæ, sinistram: & dextræ, dextram corporis partem, seu bene, seu male constitutam, prodat. [130] Et hæc non modo generatim, sed speciatim, credunt, se in peculiari manus, observationi pulsus desti-

[128] Vide part. I. pag. I.
[129] Part. II. pag. 5. ubi auctor tradit delineationem utriusque manus, & nomina cujusque pulsus regionis.
[130] *Ibidem.* pag. 85.

(131)

destinato, loco, posse quoque peculiarium viscerum conditionem, explorare. Licet aliqua sit dissensio inter veteres & recentiores Chinenses, de visceribus, quæ ex unoquoque loco utrique sciscitantur: tamen, ut prolixam sententiarum dictionem effugiam, indicabo modo recentiorum opiniones. Hi enim primo lævæ loco assignant pulsum cordis, & lactium: secundo, pulsum hepatis & fellis: tertio, renum & ureterum; primo autem dextræ loco, pulsum pulmonis & intestinorum crassorum: secundo, stomachi & lienis: tertio denique, pulsum portæ vitæ, & infimæ partis corporis. [131] Præter hæc, sentiunt, in locis manus sinistræ teporem, ventum & frigus residere, & morbos ex his oriundos vergere extrorsum: verum in locis dextræ siccitatem, humorem & æstum; & si quis morbus a dictis exoriatur, eum tendere introrsus. Statuunt insuper pulsus, qui extrorsus tendunt, septem esse species, ut pulsum natantem, plenum in extremitate, in medio vacuum, crebro-acutum, plenum chordæ tensæ similem, intensum, & exundantem. Hujus generis multos in læva adverti, habereque naturam caloris primigenii. Porro pulsuum, qui introrsum spectant, octo dari species, ut pulsum parvum, profundum, remissum, raro obtusum, tardum, cadentem, molli-subtilem, & debilem. Hos plerumque in dextra observari, indolemque humidi *radicalis* nactos. Præcipuam rationem, quare pulsus tot modis varient, sitam esse non modo in calore primitivo, & humido radicitus infixo; sed etiam in quinque elementis. Et, quia utriusque generis pulsus, in summam redacti, quindecim sunt, inde argumentantur, tres pulsus species sub cujuslibet elementi ditione esse. [132] Ex his sex pulsus, ratum habent,

[131] *Ibidem.* pag. 5. & Part. 1. pag. 1. & seq.

[132] Part. 1. pag. 25. 15. & 16. Namque pulsum natantem,

habent, ſubire mutationem, ut profundum, raro-obtuſum, & brevem, quos habere triplex humidum radic., & in humido radic. habere calorem primigenium: pulſum natantem, crebro-acutum, & longum habere triplicem calorem primigenium, & in hujuſmodi calore humidum *radicale*. Etenim, niſi aliquis exteriorum juxta & interiorum pulſuum deſtructionem fuerit ſcrutatus, vix quemquem vacuitatis & plenitudinis cognitionem habiturum. [133 Præter dicta pulſuum genera, opinione non ſolum, ſed & ad veritatem ſibi perſuadent, ſingulorum corporis membrorum principum, quorum quinque enumerant, ſingulos eſſe, aut naturales, aut eorundem naturæ contrarios, pulſus. Sic renum pulſum naturalem, dicunt, profundum in loco, paulo ante memorato, inveniri: remiſſum & languidum, ſi vitioſus fuerit. Hepatis pulſum naturaliter chordæ extenſæ eſſe ſimilem: huic autem adverſarium, natantem, raro-obtuſum. Cordis pulſum naturalem eſſe exundantem: contrarium, profundum. Stomachi pulſum eſſe remiſſum & languidum: contrarium, ſi quando chordæ extenſæ ſimilis fuerit. Pulmonis tandem pulſum naturalem eſſe natantem, ligni fluctuantis inſtar: contrarium, exundantem, magnum. Et hos non ſemper ita ſe habere, ſed ratione quatuor anni tempeſtatum alio atque alio modo variari. Sic renum pulſum, præter eum, qui ſibi familiariſſimus eſt, tempore verno ſimilem eſſe chordæ tenſæ: æſtivo, eſſe exundantem: autumnali, parvum ac natantem: bru-

 mali,

tem, raro obtuſum & debilem, elemento metallorum: tenſæ chordæ ſimilem, intenſum, cadentem, elemento arborum: crebro-acutum, profundum, molli-ſubtilem, elemento aquæ: in extremis plenum, in medio vacuum plenum exundantem, elemento ignis: parvum, remiſſum, tardum, elemento terræ, ſubjectum.

[133] Ibidem, pag. 19.

† Vide

mali, profundum & crebro-acutum. Eandem, ajunt, reliquorum viſcerum rationem. † Dictos naturales cujuſvis viſceris pulſus, ſentiunt, poſſe ob quinque vitioſos pulſus decem mutationes ſubire. Scilicet, pulſus vacuus, plenus, exiguus, latro, vel rectus (hæc nomina quinque vitioſorum ſunt) poteſt bifariam affici, aut ratione duritiei, a calore primigenio, aut ratione mollitudinis, ab humido *radicali*, provenientis. v. g. Pulſum vacuum poſſe inſimul aut durum, aut mollem, eſſe. Eadem cæterorum eſt conditio. ‡ Non modo generaliter, verum etiam ſingillatim, de antedictorum pulſuum ſignificationibus diſſerunt. Sed ecquis adeo extemporalis orator, ut omnes enarrare poſſit: [134] Præter dictos quindecim ordinarios.

† Vide. Part. II. pag. 13. 18. & Part. I. pag. 7.

‡ Part. II. pag. 26.

[134] Verum, ut aliquis Chinenſium pulſus doctrinam mente capere poſſit, breviabo quadantenus, quæ Cleyerus memoriæ mandavit. Part. II. pag. 103. & ſeq. Ex ſeptem pulſuum externorum in tribus utriuſque manus locis natans eſt primus. (α) Hunc percipere digitum deorſum deflectere, & ad ſuperficiem abundare in modum folii cepæ: eum generaliter indicare morbum ex pulmonum vento ortum: ſingulariter autem in loco primo manus ſiniſtræ, ventum, calorem, capitis dolorem: in dextræ guttur aduſtum, nares oppletas; in ſecundo loco ſiniſtræ, oculorum rubedinem, perturbationem, & dolorem: in dextræ, ventris vacuitatem, ſiccitatem, ſitim; in tertio lævæ, aurium ſurditatem, obſtructionem: in dextræ, meatum urinæ obſtructum. (β) In medio ruptus & in extremis plenus. Hunc generatim ſignificare ſanguinis fluxum & vacuitatem: ſingulatim vero in loco primo ſiniſtræ, ſanguinis intra pectus congregationem: in dextræ cruciatus pectoris internos; in ſecundo ſiniſtræ flatuum confuſionem vomitionemque ſanguinis: in dextræ, inteſtinorum tumorem; In tertio ſiniſtræ & dextræ, puris & ſanguinis loco urinæ mictionem. (γ) Acuto-creber, tactui videtur proinde ac uniones rotando decurrerent. Hunc generaliter indicare vomitum, cui ventus dominans adverſari: ſingulatim vero in loco primo ſiniſtræ, cordis calorem, linguæque violentiam; in dextræ, pellis & pilorum arefactionem; in ſecundo ſiniſtræ, capitis dolorem, oculorumque tumorem: in dextræ, narium calorem, oriſque

rios, Chinenses commenti sunt, novem extraordinarios pulsus, quos, credunt, statis anni temporibus subinde procedere, quos plerumque nomine viarum pulsus

que fœtorem; in tertio sinistræ, stomachi debilitatem atque renum dolorem: in dextræ, aquam intercutem infimæ partis corporis. (δ) Plenus & solidus, cum elevetur, habet excessum. Hunc generatim cordis suffocati calorem indicare: speciatim vero in loco primo sinistræ, faciei ruborem ac venti generationem: in dextræ pellis adustionem, mejendi difficultatem; in secundo lævæ, morbum congregationis spirituum, in dextræ, cordis dolorem; in tertio sinistro meatum urinæ oppilatum: in dextræ, difficultatem mingendi. (ε) Chordæ extensæ instar. Hunc generaliter ophtalmiam, & nervorum, propter celerem motionem, significare defatigationem: singulariter autem in loco primo sinistræ, capitis dolorem, cordisque suspensionem: in dextræ, calorem primigenium condensatum, & alligatum; in secundo sinistræ morbum congregationis spirituum ex cibi indigesti: in dextræ, stomachi destructionem, & fastidium ingens; In tertio sinistræ ventriculi dolorem, gravitatemque renum: in dextræ, flatum vesicæ. (ζ) Intensus excedit, & cum elevatur, oppido est celer. Hunc generatim indicare, flatus in corpore primatum tenere: sigillatim autem in loco primo sinistræ, cordis dolorem, cui frigus adversatur: in dextræ, tussim; in secundo sinistræ, stomachi destructionem, & fastidium ingens: in dextræ, motus nervorum celerrimos; in tertio sinistræ, surditatem: & in dextræ, umbilici contractionem. (η) Exundans, cum elevatur, infra admodum magnus est. Hunc indicare generaliter dominium caloris, & ex eo ortum dolorem: singulariter vero in loco primo utriusque manus, pectoris ac cordis calorem & tristitiam: in secundo ventris perturbationem, ciborumque vomitum: & in tertio loco dolorem pedum, meatumque urinæ constipatum. Sic cæteras octo pulsuum species, qui alias intrinseci dicuntur, hoc pacto enumerant. (α) Pulsus parvus, quem se ita habere, perinde ac siquis filum sericum palper. Hunc generaliter indicare affectus ex sanguinis corrupti defluvio ortos, item tristiam: peculiariter tamen in loco primo sinistræ, frigus cordis vacuum, debilitatemque: in dextræ ascensum spirituum vacui frigoris; in secundo sinistræ, oculos videri quasi flores gignant: in dextræ, cor & ventriculum dolore oppleri; in tertio sinistræ, sudoris inhibitionem, in dextræ vero, alvi fluxum. (β) profundus, quem prope os instar mollis Gossypii deprehendi. Hunc quidem generatim morbum, ex frigidorum spirituum copia natum, indicare: speciatim autem in loco primo sinistræ

pulſus nuncupant. Cleyerus putat hos non conſtituere novum quoddam pulſus genus, ſed potius novas qualitates, quas ante nominatis eſſe ſuperaddendas. [135]

ſiniſtræ cordis dolorem, ſpirituumque anguſtiam: in dextræ, tuſſim; in ſecundo ſiniſtræ morbum congregationis ſpirituum & cibi nondum digeſti; in dextræ, ſpirituum anguſtiam, cordiſque dolorem; in tertio utriuſque manus, urinæ ſubtilitatem, ac renum gravitatem. (γ) Remiſſus, e magno & tardo compoſitus. Hunc generaliter calorem, & putridum ſtomachi teporem: ſingulariter autem indicare in primo loco utriuſvis manus humerorum concuſſionem & dolorem; in ſecundo, ſpirituum congeriem, alligationem lumborum, & ventriculi dolorem; in tertio, vacuitatem veſicæ, tinnitumque aurium. (δ) Obtuſo rarus, ab initio is vacuo, in fine pleno, eſt ſimilis. Indagaturo talem videri, perinde ac aliquis cultro ſuperficiem arundinis ſæpius rodat. Hunc generaliter ſignificare morbum ex defectu, & corruptione ſanguinis: ſingulatim vero in loco primo utrius libet manus, cordis atque pulmonis vacuitatem, & debilitatem; In ſecundo ſiniſtræ lateris ac viſcerum obſtructionem: in dextræ, aquam in ventre, a cibis non mitigatis, exortam; in tertio ſiniſtræ, ventris fluxum ex frigore; in dextræ, murmur inteſtinorum itidem ex frigore. (ε) Tardus, quem generatim indicare ſpiritus aëreos ex frigore natos: ſigillatim loco primo utriuſque manus, ſupremarum partium frigus & vacuitatem; ſecundo, dolorem in media corporis parte e frigore; tertio, magnum imæ corporis partis frigus. (ζ) Cadens, talem prope os validum reperiri, ictumque eſſe inſtar demerſæ rei. & mox iterum emergentis. Hunc generaliter ſpirituum veneniferorum aggregationem prodere: ſingulariter autem in Primo utriuſlibet manus, ſpirituum in pectore congregationem; in ſecundo, ſpirituum in inteſtinis congeriem oculorumque obſcuritatem; in tertio ſiniſtræ, cibos non concoctos; in dextræ, profluvium alvi. (η) Molli-ſubtilis, quem ſimiliter eſſe, ac ſi quis tangeret goſſypium intra aquam. Hunc univerſe indicare intenſum, infimarum corporis partium, frigus: ſigillatim vero in loco primo alterutrius manus, vacuitatem debilatemque ſudorem tollentes; in ſecundo ſpirituum imbecillitatem, & triſtis iræ diſperſum; in tertio, oſſium, ob malignitatem frigoris, tarditatem ſeu ſtuporem. (θ) Debilis. Ab hoc digitum, ſicut a lana, leviſſimo tactu affici. Generatim hunc ſignificare morbum, e vento cum ſpiritibus colligato, ortum: ſpeciatim vero in loco primo utriuſcunque manus, ſpirituum caloris primitivi vacuitatem, & inopiam; in ſecundo loco, nervos ſpiritibus tranſitum impedientes

tes

[135] Commemorant insuper sedecim pulsus monstrosos. Appellantur ita, quia plerumque mortem antecedunt, & hujus sunt prænuncii. [136] Ex omnibus autem pulsibus eum, qui radice caret, i. e. qui in infima pulsus regione adverti nequit, maxime lethalem judicant. Eadem ratio est pulsuum duorum in pedibus observandorum. Horum alterum pertinere ad stomachum, & ad pedis superficiem intra pedis pollicem, explorarique altius prope ipsum os fore: alterum pertinere ad renes, invenirique circa os exstans ad latus, ferrique interius supra calcaneum.

tes, in tertio, dolorem cutis & spiritus defectionem. Vide etiam *ibidem*. pag. 42. & seq.

[135] Nomina eorum, qui proprio loco egrediuntur, hæc sunt. (1) Pulsus longus, similem hunc esse hastæ vibratæ. (2) Celer: utrosque dictos esse a calore primigenio. (3) Brevis: similem hunc inveniri grano oryzæ. (4) Vacuus, quem non dissimilem, globo fili serici. (5) Alligatus: hunc crebro & cumulatim venire, redireque. (6) Vicarius: hunc quamquam se elevare annitatur, tamen id interdum violenter peragere. (7) Trahens: hunc non inveniri, præterquam quispiam valde premat locum. (8) Motus: hunc cum elevetur, evanescere. (9) Subtilis: hunc ire redireque valde debiliter, similiter se habere, ac si quis gossypium tangat. Hos septem esse ab humido *radicali*. Quid rei significent, ibidem pag. 105. indicatur.

[136] Primum (α) vocant ranæ saltantis pulsum. Hunc spatio unius respirationis nunquam apparere integrum, semel tantum pulsare. (β) Piscis caudæ immotæ pulsum, quia proinde movet digitum, ac piscis natans movet caput immota cauda. (γ) Pulsum absconditi gladii, quia apparet & disparet celeriter, uti gladius derepente vibratus subito evanescit. In una respiratione fieri duas tantum pulsationes (δ) Pulsum versi floris, Lusitanice *Golfaon* dicti. Illum ab initio parvum, postea oblique descendere, atque in una respiratione semel modo pulsare. (ε) Pulsum, jusculi pinguis instar sursum ebullientem. Hunc ab initio parvum, dein magnum, semper tamen debilem. In una respiratione accidere XII. ictus. (ζ) Calicis orificium. Hunc duo extrema tantum attingere, in medio vacuum: in una respiratione fieri. IIX. vel IX. ictus. (η) Pulsum, gallinæ rostri, grana carpentis, instar. Hunc advenientem esse celerem, & digitum pungere. Intercapedine unius respirationis interdum. III. subinde. VIII. vel IX. pulsationes

neum. [137] De cætero, tanquam enuntiatum habent, pulsum tardum, frigus; & celerem, calorem, indicare. In numero autem tardorum habent, quod si spatio unius respirationis tres vel pauciores: in celerem vero, quod si sex vel plures, contingant ictus. Namque naturæ convenientem esse, si dicta temporis intercapedine arteriæ quater, si quinquies, pulsarint; si aut plus aut minus fuerit, extemplo morbidum corporis statum, pronunciant. [138].

Tum *Solinus*. Sæpenumero sum admiratus, inquit, de subtilitate deque vastitate scientiæ pulsus, quam seu Herophilus, seu Galenus, seu alii tradiderunt: [139] Verum nunc demum intelligo, Chinenses in tradenda pulsuum doctrina omnium, qui unquam aliquid hujus gratia literis prodiderunt, fuisse

nes contingere. (θ) Pulsum domus stillicidii. Advenientem esse plenum, abeuntem debilissimum: intervallo unius respirationis fieri tres ictus. (ι) Projecti lapidis pulsum. In hoc, tempore unius aut duarum respirationum, unicum duntaxat ictum observari. (κ) Pulsum solutæ chordæ. In hoc contingere, ut tempore complurium respirationum semel appareat. (λ) Pulsum herbarum. In una respiratione observari IX. vel X. ictus: hunc deficere, & cum elevetur, impleri. (μ) Pulsum terræ globulis similem. Hunc plenum & magnum animadverti, carere autem & principio & fine; in una respiratione IX. vel X. pulsationes contingere. (ν) Pulsum destruentem, similem esse duabus fabis aquæ innantibus. Advenientem plenum, abeuntem tardum esse: tempore unius spirationis fieri VII. vel IIX. ictus. (ξ) Pulsum poli. Advenientem magnum, abeuntem vero esse plenum: spatio unius respirationis fieri duas pulsationes. (ο) Pulsum motui complicationis similem. Una respiratione contingere X. ictus, dein sistere ad tempus, parvum hunc sine capite, nec redire posse, (π) Pulsum chordæ distentæ ac personanti similem. Spatio unius respirationis exhibere. I. III. vel IIX. ictus, antequam subsistant: venientes creberrimos, abeuntes minus celeres, esse.

[137] Part. II. pag. 4. 91. & 92.

[138] Part. I. pag. 7. & Part. II. pag. 25. & 70.

[139] Hujus gratia vide supra Dialogum. X. pag. 219.

(140)

se longe subtilissimos. Sed sit hæc talis, qualem esse volunt; ego inter ea sum sciendi cupidus, ecquas habeant præceptiones venam tangendi?

Complures admodum habent, inquit *Hotton*; maxime autem illæ nituntur hypothesibus, paulo ante a me allatis, e quibus illas deduxerunt. Dictis addatis, Medicum sanum, a curis liberum, jejunumque matutino tempore ægrum visitare, oportere: adhæc anquirere de sexu, æger an mas an fœmina? Nam hanc in primo & tertio loco alium, quam illum, pulsum habere. Præterea an brevis an proceræ staturæ? an obesus, an gracilis æger: item an puer? hunc enim intercapedine respirationis naturaliter habere octo arteriarum pulsationes. His & aliis probe prius consideratis Medicus Chinensis, post aliquantum apud ægrum moram, jubet, ut manum in pulvinari deponat, deinde tribus dextræ digitis, tria lævæ ægri loca primo attingit: disponit autem suo quemque digitum ordine. Primum digito medio tangit locum medium, qui est infra os cubiti, ubi id nonnihil eminet; deinde primum locum, qui sub carpo est, indice: & postea tertium, qui infra dictum os secundo loco proximus, annulari digito. Pari ratione procedit digitis sinistræ, loca ægrotantis dextræ sciscitaturus. In primis vero explorat, an pulsus e tertio loco, ubi humidum radic. rerum potitur, ascendat ad primum, ubi calor primigenius primatum tenet: vel an contra, ac dixi, e primo ad secundum locum descendat? vel an aliquis pulsus in alterius locum irrepat? vel an propius extra suum locum evagetur? Præter hæc, quomodo pulsus ab ossibus & carne veniat pellis ad superficiem? spiritus enim auctores, ut pulsus subeant ejusmodi mutationem: deinde, qui abeat aut recedat a pelle ad carnem, ossa & sanguinem. Porro, quo pacto pulsus adveniens

niens contingat manum, & recedens quo modo quiescat. [140] Quandoquidem vero infantium morbi, ut tradunt, pulsu dignosci nequeant: proinde medici in primis vultus colorem observant. Rubrum cordis, flavum stomachi, cœruleum hepatis, album pulmonis, nigricantem renum seu vesicæ, ægritudinem prodere. Deinde tribus dextræ digitis, sinistræ infantuli capitis parti: vel e diverso dextræ parti, tribus lævæ, admotis, indagant, an calorem sentiant: si ita fuerit, signum hoc esse, asserunt, a maligno vento infantulum lædi, ideoque nares obthuratas, vel tussim, vel calorem, adesse. E diverso, si frigus sentiant, indicium hoc esse, infantem extra a frigore, & intra ab alimento, lædi: hinc vomitum, ventrisque profluvium, ut & calorem externum. Si duo priores digiti tantummodo incaluerint, signum esse, supra calorem, & infra frigus, dominari. Cæteris, brevitatis caussa, supersedeo. [141] Habent quidem Chinenses signa, quæ ex omnis generis linguæ colore, & situ macularum diverso, hauserunt, [142] ut & habent signa ex observatione colo-

[140] Vide Part. II. pag. 16. & 71. & 80.

[141] *Ibidem* pag. 82. Hæc infantium semestris & junioris ætatulæ morbos explorandi ratio. Paulo aliter, atque memoratum est, procedunt in natu majorum infantium morbis inquirendis. Scilicet conspiciunt ægri infantis tres indicis articulos: si masculus est capiunt lævæ, si fœmella, dextræ manus indicem; fricant hunc quodammodo, ut clarius & venulæ, & lineamenta, & color, appareant. Colorem violaceum, calorem: rubrum, frigus: Cœruleum, timorem panicum & ventum: album, sanguinis defectum: nigrum, maliguitatis aliquid in medio esse: flavum, affectum stomachi, significare. Color qualiscunque in infimo articulo conspectus, secundum Chinensium opinionem, manifestat morbum curatu facilem: in medio, graviorem: in supremo, sin mortem, affectum saltem curatu difficilem.

[142] De quibus peculiarem libellum, prioribus in calce annexum, *Cleyerus* in lucem edidit.

(143)

coloris, ſoni: appetitus, ſomnii, & ex aliis corporis qualitatibus, deſumpta, quæ forſitan noſtratibus clinicis ſubinde uſui futura. [143] Sed quis omnia narrabit? Quod supereſt ſatis temporis vobiſcum verſatus: multam quippe in diem vobis cum ſum hodie ſermocinatus. Et quia inſtanter rogaſtis, ſerius, quam cogitavi, de conſortio, ubi me etiam hac veſpera affore, promiſi, detentus ſum. Idcirco brevibus dicam, jubeo vos valere.

[142] Hæc ſiquis ſcire aveat, is pervolvat Cap. xx. vel Part. II. pag. 47. & ſeq. ubi ſatietatem hujus doctrinæ inveniet.

DIALOGUS. XV.

De Doctrina Paracelſi.

EGo, Hagam comitis cum negotiorum cauſſa profectus eſſem, adibam ad Helvetium. Forte evenit, ut ibi præſto eſſet le Mortius, in inclyta Academia, quæ Lugduni Batavorum eſt, in Chymia Profeſſor longe celeberrimus. Aderat & Anonymus quidam, Medicinæ haudquaquam imperitus, Galenicæ tamen addictiſſimus. Multum una eramus, maxime nos quidem exquirentes varia, quæ ad Theoriam atque ad praxin Medicinæ pertinerent. Tandem in quæſtione erat, quod Chemia, ars antiquiſſima, non ſtatim, ſed abhinc ſeſqui ſeculo fere, in Medicinam modo ſuſcepta.

Ad quod Le MORTIUS. Veſtrum neminem, arbitror, ignorare, hiſtoriam fabularem tum Perſarum tum Ægyptiorum, artem Chemicam, late ſumptam, Diabolorum inſtitutioni, mulieribus primum traditæ, acceptam referre. [1] Licet ego nunc neutiquam

[1] En quæ *Syncellus* in Geograph. hujus gratia monumentis prodidit. „ Cæterum operæ quoque pretium eſt Zoſimi Panapolitæ

quam inficier, id figmentum a Magis, a sacerdotibus, aliisque sapientiæ Professoribus; hi enim potissimum Chemiæ olim operam navabant, excogitatum, vulgum ab hac arte arcendi caussa: nec non ut ea, juxta ac cæteræ Mathematicæ artes, in majorem hominum, & admirationem, & venerationem veniret: invalescente tamen credulitate, superstitionis matre, Magia, cujus pars Chemia habebatur, exosa hominibus, contemtuque laborabat, quasi vero cunctarum effectionum, quæ captum vulgi superant, machinator esset Diabolus duntaxat. Hujusmodi præjudicata vulgi opinio tantum valuit, ut multum ac diu Chemia sub paucorum eruditorum umbra delituerit. Namque honos, teste Tullio, [2] alit artes:

,, politæ Philosophi, divino cultui magis ac magis augendo, ,, ex ejusdem scriptis Libro Imuthi nono testimonium his verbis conceptis adjungere. Referunt sacræ scripturæ, hoc est libri, o mulier, Dæmonum genus quoddam esse in mulierum consuetudinem venire solitum: horum mentionem agit Mercurius in Physicis, ac omne ferme tam certæ, quam obscuræ auctoritatis volumen, de illis nonnihil edisserit. Hoc itaque veteres, & sacræ scripturæ, affirmant, Angelos quosdam mulierum cupidine tactos, in Terra delapsos Naturæ opera eas edocuisse, eapropter, quod prava quæque, & inutilia eis revelassent, cœlo extorres perpetuo exilio damnatos ferunt. Ex his gigantes ortos eædem scripturæ testantur: primumque artium hujusmodi documentum est Chemia: librumque hunc vocat Chema, unde & Chymiæ nomen factum. Etiam Persæ, teste *Thoma Hyde* de relig. vet. Persar. crediderunt Diabolos metallorum mineraliumque omnifariam peractarum operationum auctores esse. Ita Cap. XIII. quatuor Diabolos memorat, ut Sasta, Bushi aspferésh, Ukiderugi, & Askânesh-derugi, quibus, ait, commissum esse negotium corrumpendi metalla, eaque rubigine afficiendi corrodendique, ac exedendo vitiandi. Et Cap. XIX. scribit. ,, Est autem Shahrîvar ,, nomen angeli, qui præest igni, ,, & omnibus metallis ac mineralibus, eisque bene mundandis, ,, & omnibus rebus ac negotiis, ,, tam hoc mense, *Augusto sc.* ,, quam quarto ejusdem die factis ,, ac faciundis.

[2] Tusculanar. Quæst. libr. I.

(3)

tes: omnesque incenduntur ad studia gloria: jacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur.

ANONYMUS. Bone Deus, quam tu longe Chimiæ principia repetis! atque ita, ut ego non modo ad illa non properem, quæ exspectabam a te, de serissimæ Chimiæ in Medicinam receptione: sed facile patiar te hunc diem vel totum in isto sermone consumere: sunt enim hæc, ut mihi videntur majora, quæ aliorum caussa complecteris, quam ipsa illa, quorum hæc caussa præparantur.

LE MORT. Erras sane, si id credis. Indicare enim volui seculo septimo, & sequentibus Arabes inprimis auxiliante Chimia complura excogitasse remedia ægritudinum: atque illorum in vestigiis multos Europæos magis ac magis institisse, donec Theophrastus, cognomine Paracelsus, misso sectatorum Galeni, cujus placita potissimum apud medicos, ubique terrarum tantum non vigebant, ratiocinio, novam, inauditamque hactenus, in Medicinam introduceret ratiocinationem, experimentis Chemicis maxima ex parte nitentem.

BARCH. Quandoquidem in præsentia facitis Paracelsi mentionem, pervelim, ut aliquis vestrorum exhibeat epitomen Doctrinæ ejus. Fieri id posse non dubito, nisi onerum mole distractissimus excusarit istiusmodi laborem.

HELVET. Ego impræsentiarum vaco negotio. Profer itaque aliquid in medium de eruditionis tuæ fonte. Nos te differentem lubentes auscultabimus.

BARC. Deprecor hanc veniam: caussor etenim memoriolam: hinc inhabilis sum ad memorandum Paracelsi dogmata. Tu vero, Mi Helveti, hoc negotium in te suscipias, velim & quis te melius id potest. Enimvero tu a teneris unguiculis es primorum Chemicorum disciplinæ innutritus.

HELV. Fatear equidem me, postquam ex ephebis

excesserim, utcunque operam Chemiæ dedisse: verum id, quod vis consequens, certe non dat, ut possem extemporalem de placitis Paracelsi dissertationem facere: Tamen, quia impense flagitas, periclitabor ingenii quantulicunque vires. Sed ad rem. Paracelsus, quamvis apud adversarios male audiat, eundem utpote omnium bonarum artium rudem, impium, gloriabundum, qui omnes omnium scientiarum doctores fere præ se contempsit, bibacem, & nescio quid amplius eidem a molestissimis doctrinæ suæ exactoribus crimini datum; [3] tamen non fuit adeo stolidus, nec irreligiosus, &c. ut inimici ejus monumentis prodidere. Sed, quid vobis purgem Paracelsum de insimulatis facinoribus malis? supervacuum hoc est: siquidem Bitiscus in præfatione operum Paracelsi, latine in lucem editorum, id negotium pererudite tractavit, absolvitque. Verum ut vobis exhibeam exemplum pietatis, quæ omnium virtutum est fundamentum, judicate sodes, quid magis pium dici potest, quam, cum Paracelsus Diaboli fraudes, pessimorum quorumque hominum conamina prava, spernens, statuerit, non hominibus, divorum in numero positis, non bonis angelis, multo minus ipsi Diabolo ejusdemque asseclis; sed soli Deo, cujus providentia administretur mundus, oportere unumquemque se in clientelam commendare. [4]

ANON. Tu tamen haud diffitebere sermonem ejus

[3] Inprimis vero *Thomas Erastus* in disputationibus & libro de Auro poculento, & *Oporinus*, Paracelsi amanuensis, ejus facta carpserunt. Si plura cupis, adeas, velim, *Sennerti* librum de Chymicor. cum Aristotelic. & Galenic. consens. & dissens. De his, cujuscunque modi fuerint, *Bitiscus*, qui opera Paracelsi Latine in lucem edidit, Paracelsum excusavit in præfatione, operibus hujus præfixa, quæ tanquam apologia pro Theophrasto habenda.

[4] Vide ejus fragment. de morb. invisib.

ejus, & arrogantiæ plenum, & jactantiæ, atque insuper ei plurimum insulsitatis ac rusticitatis esse admixtum. Præter hæc eundem semel atque iterum ac sæpe non modo Galenum. Avicennam, &c. sed plerosque dictorum sectatores maledico dente carpsisse. Ecquis vestrum legit unquam, quas Paracelsus in præfatione in librum *Paragranum* habet basilicas atque imperiosas edictiones, quin insimul hominis stoliditatem superbiamque derideat. Quid jactantius, quid insolentius, quid insulsius excogitari potest, quam cum Paracelsus præ se ferret, gloriosiusque de se ipso prædicaret, tantum utpote se esse, ut cæteri medici, qui veterum Medicinam profiterentur, non digni, qui corrigiam calceamenti sui solverent. [5].

Le Mort. Haud benigne cum Paracelso agis, sed tuo sermone ejus dicta mire exagitas. Quod tu Paracelso das crimini, hoc alius dat laudi: quod tu superbiam, hoc alius magnanimitatem vocat; ita suos quisque habet, vel vituperatores, vel laudatores. [6]

Barch. Mittamus viri mores, & alia, ad vitam quoquo modo transactam: Verum velim potius, ut Helvetius narratione Doctrinam Paracelsi delibet.

Helv. Quandoquidem enixe postulas, pingui itaque, ut ajunt, Minerva pertexam, quod exorsus sum. Communem rerum omnium materiam, informem, omnium proprietatum expertem, quam veteres Chaos, Paracelsus appellat Mysterium magnum. Id, ait, unicam esse rerum omnium caducarum matrem. Etenim peracta ejus prima sejunctione in conspectum prodivisse quaterna elementa, ignem scilicet, aërem, aquam, atque terram. [7] Verum ta-

Cc 3

[5] Ita in paragrano II. Tractat. I. de Philosoph.

[6] Tali Paracelsi excusatione adversus ejus reprehensores utitur *Bitiscus* in memorat. Præfat.

[7] Libr. I. text. III. IV. & XI. Philosoph. ad Atheniens.

(8) Phi-

tamen, utut hæc ſint, non vult aquam, quatenus humida, ſeu ignem, quatenus urens, &c pro elemento habendum. Id enim, quod in conſpectum, ſeu in ſenſus externos, venit, eſſe modo elementi cujuſvis receptaculum. Id ipſum etenim, quod elementum conſtituit, eſſe merum ſpiritum, & vigere vivereque in rebus, pariter ac animam in corpore. Primam quippe elementorum materiam nihil aliud, quam vitam eſſe, ac matricem ſui fructus. Hæc quatuor elementa, ſtatuit, omnium creaturarum matrices. [8] Quomodocunque dicta nunc fuerint, alibi tamen poſuit, unicum tantum modo eſſe elementum, atque hoc in quatuor diverſa corpora diviſum, [9] pari modo, ut jamjam de myſterio magno diſſerui. Non contradictio hæc doctrinæ, ſed vocabuli eſt tantum. Quemadmodum Myſterium magnum in quatuor elementa, ita rurſus, ſtatuit, quodlibet elementum in tres partes diviſum, in ſalem puta, quem Balſamum: in Reſinam, quam ſulphur; & in liquorem, quem *Gatoronium* vel Mercurium, nominat. Hæc tria unumquodque corpus conſtituere. Præter hæc tria nec plura, nec pauciora in corporibus inveniri. Ex his tribus cuncta corpora originem ducere. [10] Peracta Myſterii magni primo in quatuor elementa ſejunctione, ſtatuit, hanc inſequi ſecundam, ex ipſis elementis procedentem, disjunctionem. Etenim univerſum, quod in igne latuit, in cœlos transformatum, ſingula aſtra conſtituiſſe. Aërem, quo nihil ſubtilius creatum, eſſe fata-

[8] Philoſoph. ad Athen. libr. II. text. II. & III. Hoc autem, in Philoſ. de elem. aër. Cap. I. nominat elementum, quod vim habet refrigerandi & calefaciendi. Et Paramir. libr. I. Cap. IV. ſcribit. *Elementum eſt matrix ſui fructus.*

[9] Id eſt ejus partem aliam in terra, aliam in aëre, aliam in igne, aliam denique in aqua habitare. ita libr. Azoth. Cap. II.

[10] Ita in Labyrinth. medicor. Cap. III.

fatalium invisibilium cistam, atque inde provenisse *Dimeas* saxa, *Durdales* arbores, *Neafarenos* terræ poros, & *Melosinias* sanguinem humanum, incolentes. Ex aqua, cujus secretionem totam nondum factam, originem duxisse pisces, animaliumque quorumlibet carnem: item sal, corallium, &c, cæteras æquoris plantas: quin & Nymphas, Sirenes, *Dramas*, *Lorind*, &c. E terra omnis generis plantas, metalla mineraliaque: nec non *Gnomos*, sylvestres, & lemures. Ex *Sylphis* gigantes, ex pygmæis nanos, ex nymphis *Sirenes*, progenitas, atque horum quemque velut illorum monstra considerandum. [11] De cætero Paracelsus quadruplicavit singula elementa, ratus quatuor ignis, totidem aquæ, &c. genera, existere. Quod paradoxum vult ita intelligendum. Nempe, ignem quidem unum esse, verum ejus aliquantam reperiri portionem in aëre, in aqua inque terra. Ita etiam aërem in igne in aqua atque terra. Reliquorum eandem esse conditionem. [12] Ut elementorum, ita comparatam pariter primarum qualitatum naturam. Namque ignem, & aërem, & terram, & aquam habere suum humidum. Sicci & calidi frigidique in cæteris elementis parilem rationem esse. [13] Haud dispari ratione disserit de quadruplici firmamento secundum quaternos mundos, in quatuor perfectas essentias diviso. Animadvertendum hic est, vocabulo firmamenti Paracelsum astra, vel universum cœlum stelliferum; voce mundi quadruplicis, cœlum, terram aquam atque aërem, indicare. [14] Licet Paracelsus passim posuerit cœlum, ut & singula astra ex elemento ignis

 orta:

[11] Hæc in Philosoph. ad Athen. libr. I. text. XII. XIII. XIV. & XV.

[12] de Pestilitat. tractat. II. Cap. III.

[13] Paramir. libr. II. Cap. VI.

[14] Philosoph. ad Athen. libr. II. text. XIX.

(15)

orta: attamen alibi ſtatuit, coruſcum Solem nihil aliud, quam ſal perſpicuum & tranſparens, ex tribus primis extractum & clarificatum: Lunam eſſe Sulphur: & corpus tenebrarum, liquorem. [15] Spirituum, quorum quemlibet peculiarem habere facultatem imaginandi, & quos generatim *Scayolas*, vel non Adamicos, nominat, credit quinque genera exiſtere. In aqua Nymphas, &c. in igne *pennates*, Salamandras: in aëre, Sylveſtres: in terra *gnomos*, lemures pygmæos incubos, &c. inhabitare; quinti autem generis multa millia exiſtere. [16] Hos non Adamicos, putat, ſanguinem quidem & carnem & oſſa habere: verum tamen hæc longe alterius indolis, ac noſtra, eſſe. Eorum enim corpora adeo ſubtilia eſſe, ut & murum ſeu portam clauſam penetrare poſſint. Et tamen non eſſe ſpiritus, quia loquuntur, edunt, bibunt, ambulant, & gignunt liberos. [17]

ANON. Vah! quantum eſt ſapere. Eugepæ! Thalem talento non emam Mileſium. Nam ad ſaſapientiam hujus nimis nugator fuit. [18]

BARCH. Noli interfari, quæſo. Latet tibi, quod omnis opiniones, quantumvis abſurdæ ac ſtolidæ pleriſque habeantur, a quibuſdam tamen, qui iſtiuſmodi admirantur, iiſdemque favent, ſuſceptæ propaga-

[15] Libr. Meteoror. Cap. III.

[16] De Peſtilitate tractat. II. Cap. I.

[17] Libr. de Nymph. Sylphis, &c. tractat. I. Cap. II. *Etſi vero utrumque ſint*, philoſophando pergit, *ſpiritus ſcilicet, & homo; illorum tamen nullum ſunt. Homines enim eſſe nequeunt, quia ſpiritualiter ambulant. Spiritus eſſe non poſſunt, quia edunt, bibunt, carnem & ſanguinem habent. Sunt ergo creatura peculiaris, ab utraque priore diverſa, & ex gemina illorum natura mixtio una facti ſunt, ſicuti compoſitum quoddam ex dulci & acetoſo, quorum tamen nullum eſt: aut veluti duo colores, ſub ſpecie una.*

[18] *Plautus* in captiv. act. II. Scen. II.

pagatæque fuerint. Pergas itaque mi Helvetii cætera tradere.

Helv. De principiis rerum Paracelſus alibi aliter, ac dixi, philoſophatur. Tradit enim Deum, per verbum Fiat, primo aquam creaſſe: ex hac autem prodiiſſe Sulphur, Mercurium & Salem: Et ex his tribus denique omnis generis corpora originem duxiſſe, ipſo quaternario elementorum numero non excepto. [19] Sulphuris præterea in homine quaternas ſpecies eſſe. Rubrum, album, flavum & viride. Rubrum in carne in ſanguine inque viſceribus principalibus: flavum in adipe, in medulla inque omento: album in cerebro, in oſſibus inque venis: & viride in Bile. Mercurii tres ſpecies dari, ut gravis in carne: levis in pulmone: & mediocris in oſſibus. Salis tandem quatuor ſpecies eſſe. Dulcem ſalis partem in carne: ſalſam in ſanguine: amaram in felle: & acidam in extremitatibus membrorum. [20] Sulphuris proprium eſſe, flagrare: Mercurii pondus: & ſalis ſaporem, ſuppeditare. Alibi ſtatuit ſal omnibus rebus formam & colorem conciliare: ſulphur autem corpus, incrementum, digeſtionem, &c. Cæterum gubernatricem ſalis eſſe Lunam: at ſulphuris gubernatorem eſſe Solem. Utroſque planetas porro adminiculo & Sulphuris & Salis gignere Mercurium. [21]

Anon. Oho! quos fluctus in ſimpulo excitavit Paracelſus; quaſi vero memorata tria principia ſui conſilii eſſent inventa: cum tamen longe ante fuerint

[19] Vide tract. 1. Cap. III. de peſtilit. de trib. prim. Eſſ. Cap. 1. Paramir. libr. 1. Cap. II. & ſeq. De baln. Piper. Cap. 1. & alibi.

[20] Fragment. tom. 1. titulo *Conceptum aliud*, *&c.* & Paramir. libr. 1. Cap. II. ſcribit, *quod Sulphur eſt, flagrat; quod fumat, eſt Mercurius, & quod in cinerem abit, eſt Sal.*

[21] De Peſtilitate tractat 1. Cap. IV.

(22)

rint Iſaaco Hollando, ut & Baſilio Valentino, cognita. Et hic promiſcue utitur vocabulis ſalis & corporis, Sulphuris & animæ. Mercurii & ſpiritus. Sed quid plura referam? ſi quid boni Paracelſo eſt, habet id, dum alienis plumis ſuperbit, compilando utpote aliorum ſcrinia eruditionis. Cætera nil niſi nugalia theoremata.

Le Mort. Injuſte reprehendis ac incuſas Paracelſum plagii. Is enim ipſe [22] citat Hermetem, ut teſtem ſeu auctorem, memoratorum trium principiorum. At enimvero tute non es neſcius, neminem vocari plagiarium, ſi ingenue, per quos profecerit, profeſſus fuerit.

Helv. Ita res ſe habet. Verum ego cætera perſequar. Conſtitutionem proprietatemve cujuſlibet corporis. Paracelſus poſuit, in dictis tribus principiis ſitam, appellavitque hanc vocabulo peregrino *Yliadum*. Idem, quod indicare ſatagebat, ſignificare poterat per vocabulum Temperamenti, jamdudum uſu receptum. Dictum *Iliadum* duplicis generis eſſe, alterum elementorum, alterum hominis: in illis dicta tria inveniri ſimpliciora, in hoc contra magis compoſita. Ex hoc *Iliado*. i. e., temperie vel mixtura varia corporis valetudinem tum adverſam tum ſecundam provenire. [23] Alio loco dicit *Yleidum* eſſe aëris elementum: in animalibus vero ſpiritum, per omnia membra pertranſeuntem. [24] Quantum vero ſpectat ad corpora ex elementis concreta, exiſtimat Theophraſtus, ea nihil aliud, quam vaporem coagulatum eſſe: vaporem autem iſtiuſmodi: e liquore mercurii, qui varius eſt, ac jugiter evaporat, ortum habere: & quamprimum exhalando aërem

[22] Libr. 1. de generat. rer. natur.

[23] Tom. 1. fragment. IV.

[24] Libr. 11. Tractat. 11. Cap. 11. in explicatione de Tartaro.

aërem peregrinum contigerit, protinus eundem coagulari. Quamdiu nunc materia, unde ejusmodi vapor prodit, æstuet, tamdiu quoque rem quamque incrementum capere: e diverso cessante æstuatione, cessare etiam evaporationem, &, quod consequens est, incrementum. Materiam, quæ suppeditat vaporem, ligni incremento destinatum, appellat *Derses*: e qua herbæ proveniunt, *leffas*: e qua Metalla, *Stannar*: e qua lapides, *Enur*: Et hæc sunt dictarum rerum prima materia: [25] Ultimam autem, quam *prædestinationem* vocat, esse sine elemento, & sine essentiæ præsentia: imo concreta cuncta, ut ortum e vapore duxerint, ita rursus in interitione in modum vaporis resolvi. [26] De cætero mira incredibiliaque memoria prodidit de *Evestro*, quem ait, spiritum esse, Astronomiam docentem: esseque aut mortalem, aut immortalem: ut & auctorem cujuscunque vaticinii. Vates namque & divos adminiculo *Evestri* vaticinatos, ac quælibetcunque miracula perpetrasse. Verum enimvero, sint hæc quomodocunque posita, adstruit Paracelsus insuper differentiam inter *Traramen* & *Evestrum*. Hujus naturam jamjam indicavi, at illius *Trarames*, ait, proprium esse, ut suggerat acumen, & quid ratio sit. Denique *Turban* magnam esse essentiam ejusmodi, quæ præsagiat universa in quatuor mundis futura. Quicquid autem monstrose, & contra naturam, aut consuetum communemque hominum opinionem, futurum, id per *Evestrum* vatem cognosci: atque id sumi, adumbrareque se interveniente *Turban* magna, Adhæc *Evestrorum* naturam & numerum infinitum. *Evestrum* esse, quod noctambulones comitetur: *Evestrum* præmon-

[25] Philosoph. ad Atheniens. libr. III. text. III.

[26] *Ibidem*. libr. II. text. XVII.

(27)

monſtrare & bonum & malum: *Eveſtrum* cogitata inquirere, atque omnimodas operas ſine corporali motione perficere: uſque adeo *Eveſtrum* eſſe rem admirabilem, & originem omnium. quæ unquam notatu digna in Aſtronomia, in vaticinio, inque Medicina obvenere. Imo nullam eſſe naturæ cognitionem, niſi intellectus ex *Eveſtro* petatur. Quid? quod neminem oportere Theologiæ operam dare, niſi intelligat, quid ante memorata ſint. Namque *Turban* magnæ Deum mandata dediſſe de *Trarama* inſtiganda, ut *cagaſtricum*, i. e. depravatum cujuſvis intellectum ex *aquaſtrica Necrolica* extinguat. [27]

ANON. Euge! quam multa Syrorum olera. Ego Hercule veſtri Paracelſi, quem non injuſte Planetiadem, ſicut olim a vagando Didymus, [28] Cynicæ ſectæ philoſophus, cognominatus, itidem cognominem: ego inquam, ejus imaginariam ſupinamque eruditionem titivillitio non emptitem. Nihil ſanum profecto, nihil doctum, ſed monſtroſum, ſed Barbarum eſt tantum non omne, quod literis mandavit. Quantam licentiam tribuit ne ſibi in fingendis vocabulis novis: Quaſi vero vocabula deeſſent ad ejus abſtruſa, quin dicam abſurda, dogmata, proferenda.

LE MORT. Et tu, more ſannionum, elephantum ex muſca, ut ajunt, facis. Pro ingenti crimine habes, quod Paracelſus doctrinæ novæ gratia, nova identidem vocabula excogitarit. An ſcientiam tuam fugit, quod dialecticorum quoque verba nulla ſint publica, quod ſuis utantur. Etenim id quidem commune omnium fere eſt artium: aut enim nova ſunt

[27] *Ibidem*. text. XVIII. & ſeq. ad finem libri. Item libr. Azoth. Cap. 11.

[28] Ejus mentionem facit *Plutarchus* libro de oracul. defectu.

ſunt rerum novarum facienda nomina, aut ex aliis transferenda. [29]

BARCH. Licet non approbem, quod Paracelſus ſæpenumero citra neceſſitatem nova vocabula excogitarit, atque complures opiniones falſas de plurimis rebus habuerit: inde tamen non ſequitur totam ejus doctrinam eſſe abdicandam. Verum, mi Helveti, non hæc, utut ſint, deterreant te de incœpto tuo. Perſequere modo, ſi allubeſcit, cætera tradere.

HELV. Hominem, Paracelſus ſtatuit, e Limbo procreatum. Per limbum intelligit non modo tellurem, ſed univerſum mundum. Quandoquidem vero ex hoc homo duxerit originem, ideoque merito minorem mundum vocari. Eſſe etenim eadem in homine, ratione cujuſdammodi conformitatis, quam quæ in magno mundo ſunt. In cœlis eſſe viam lacteam, planetas, Zodiacum, &c. in Tellure omnis generis metalla mineraliaque reperiri, eque terra provenire meliſſam, cheiri & ſexcentas alius generis plantas. Hæc & ſimilia quoque analogice in homine repertu eſſe non difficilia. [30] Quid? quatuor ventos cardinales in homine ſtatuit. Orientis regionem terminare in fine ſtomachi, & hic Eurum potiri rerum: Occaſum prodire e regione monoculi, adſcendere ad inteſtinum color, terminareque juxta fundum ventriculi, & eouſque Zephyrum procedere: Boream provenire e media ſpinæ dorſi regione, & tendere verſus ventrem: in parte Septentrioni oppoſita, ſcilicet circa regionem umbilici, exoriri Auſtrum.

[29] Ita *Cicero* Academ. Quæſt. libr. I.

[30] Vide *Paramir.* libr. II. Cap. II. *Paramir.* libr. IV. de Orig. morbor. matric. *Paragrani* tractat. II. de Aſtronom. & *Labarynth.* medicor. Cap. IV. & Tractat. I. Cap. I. de Lunaticis. & Philoſoph. Sagacis. L. I. Cap. II.

ſtrum. [31] Septena pulſus genera in homine, totidemque in Mundo majori, reperiri: atque hæc nihil aliud, quam ſeptem planetarum motiones eſſe. Pulſum autem, ait, eſſe menſuram temperaturæ corporis, ſecundum ſex locorum, a planetis occupatorum, conditionem. Duo pulſus genera quæ in pedibus conſpiciuntur, eſſe Saturni & Jovis: duo in collo, Veneris & Martis: duo in utriſque temporibus, Lunæ & Mercurii: Solis autem pulſum in ſiniſtro latere ſub corde eſſe. Ad ſummum cœlum & terram eſſe unum hominem, nec plus nec minus in utriuſlibet ipſorum natura exiſtere. Quæ cum ita ſint, ſummopere commendat Medicinæ ſtudioſo; quin dicam, nimis inculcat, ſcientiam ſuperorum atque inferiorum, qua ſibi conformia, qua diſcordia ſint: & quatenus his omnibus analogia quædam, vel neceſſitas intercedat cum homine. [32] Sed ad limbum. Hunc ſtatuit, Deum homini, viro puta, ab initio inſeviſſe, adeo, ut is in poſterum ipſe eſſet limbus, e quo proles futurorum hominum originem caperet: Fœminam vero ipſi adjunctam tanquam matricem, in qua tenerum fœtum ad ſimilitudinem hominis fingi formarique. Quo pacto autem formamentum hominis in matrice fiat, id aciem oculorum indagare non poſſe. [33] Ita etiam ſe habere genituram,

[31] Hæc in Tom. 1. in tractatu de Collica.

[32] De Peſtilitate tract. 1. Cap. III. & paſſim in ſcriptis ſuis. Ejuſmodi analogiam vocat *ibidem*. Cap. v. artem ſignaturæ. Hanc Medico ſcitu admodum neceſſariam judicat. Ex hoc fonte plurima morborum remedia eruta, verbi cauſſa. Carduum, quoniam ea planta habeat aculeos, *ſignaturæ* ratione indicare, in ſe reconditam eſſe quandam virtutem adverſus pectoris laterumque punctiones. Perſicariam maculis inſignitam ſanguineis eandem ob rationem valere pro vulneribus recentibus. Reliquorum, quæ brevitatis cauſſa omitto, eadem conditio eſt.

[33] *Paramiri* libr. IV. de Matrice.

(34)

turam, ſine qua nullum animal progigni. Albicantem etenim, lentoreque aliquanto prǽditum, humorem, qui vulgo ſemen audit, non eſſe verum ſemen genitale, ſed modo involucrum ſeu receptaculum ejus: inviſibile enim id natura ſua exiſtere, & mole ſua vix magnitudinem piſi æquare. [34] Præterhæc ſuam cuique ſexui eſſe genituram; & quoniam utræque inæquali ſemper portione permiſceantur, effici hac ratione, ut homines forma inter ſe plerumque ſint diſſimiles. [35] Quod autem a parentibus, decente corporis membratura, dotatis, nonnunquam gignantur claudi, vel ſimili corporis vitio affecti, in cauſſa eſſe, quod interior homo imaginationis curvus, vel alio quodam vitio laboret. [36] Homini inſuper duplex corpus eſſe, alterum a cœlo ſtellato, a terra alterum: illud, pariter ac ſingula aſtra, non indigere nutricatu; hoc vero oportere in dies alimentis nutrire. [37] Quid? quod opinatus eſt, alimentis: v. g. bolo panis ſanguinem, carnem & cæteras corporis partes, qua tales, ineſſe inconſpicuas. [38] Cæterum & alio modo conſiderat nobis duplex corpus eſſe; unum e genitura, alterum ex alimentis originem ducere. [39] Ita etiam aſſerit nobis duplicis generis ſcientiam ſeu cognitionem boni ac mali eſſe, nominatque hanc Tincturam, quia hæc aliunde, proinde ac in Chimicis e rebus variis, deri-

[34] *Ibidem*. lib. II. Cap. I. & de Morb. tartareis. Cap. II.

[35] Tractat. II. Cap. VI. de generat. homin.

[36] Libr. III. de origin. morbor. inviſib.

[37] *Paramiri* tractat. III. Cap. II. & III. de ente Naturali. & *ibid*. libr. II. Cap. VIII. de orig. morb. ex trib. ſubſt. dicit homini etiam eſſe corpus inviſibile, quod non ex Limbo, ſed ex inflatu Dei, productum.

[38] Modus pharmacand. tractat. III.

[39] *Paramiri* libr. I. Cap. VII. de orig. morb. e trib. &c.

derivatur: Unam, quantum ad animalem naturam attinet, nobis ex astris: alteram, quæ plus quam naturalis, a Supremo esse Numine. [40] Humanum corpus quamquam statuerit e quaternario elementorum numero compositum: [41] alibi tamen asserit, dictorum elementorum qualitates primas, quæ plurifariam invicem mixtæ temperamenta constituunt, nihil quicquam ad Medicum spectare. [42] Eadem conditio est temperamentorum, quæ nominationem a quaternario humorum sunt sortita: Horum in loco autem ponit (1) acorem, quem natura frigidum ac siccum existentem inprimis in atra bile residere: (2) dulcorem, frigidum & humidum, phlegmati: (3) amaritiem, naturæ calidæ & siccæ, bili: (4) salsitudinem, indolis calidæ & humidæ, potissimum sanguini, præsto esse. [43] His utcunque positis, alibi tamen iterum admittit quatuor humorum genera, ut (1) sanguinem in venis, (2) humidum in carne, (3) viscidum in nervis & (4) pinguedinem in arvina. Præter hæc tria alia homini inesse, perque universum ejus corpus distributa: appellat hæc nomine Mercurii, sulphuris & salis. [44] Quid? quod alibi docuit hominem esse vaporem coagulatum: coagulationem quippe corporis fieri a solis vaporibus, & membris spermaticis e genitura oriundis: quin etiam omne alimentum non nisi vaporem ex liquoribus condensatum esse: hunc dicit intus in corpore rursus, proinde ac glacies a Sole, dissolvi liquescereque, ac ita in omnes corporis partes didi. Id enim, quod homini pro nutrimento est, nunquam coagulari: quod autem

[40] De Pestilitate tract. I. Cap. III.
[41] Libro de Hydrop. Cap. IV.
[42] *Paramir.* libr. I. Cap. IV. de orig. morb. e trib. &c.
[43] *Ibidem.* tract. III. Cap. X. de Ente Natural.
[44] Lib. II. Cap. III. de Peste, cum additionib.

(45)

autem in corpore craſſeſcit, id eſſe tanquam ſtercus conſiderandum. [45] Porro, quantum ad nutrimentum attinet, ſtatuit quatuor elementa hoc homini miniſtrare: abſque his enim ſi homo eſſet, ne diem quidem ſupervivere ipſum poſſe. Enimvero hominem ideo edere, quia e terra: ideo bibere, quia ex aqua: ideo reſpirare, quia ex aëre: ac ideo calorem eidem opus eſſe, quia ex igne originem duxit. [46] Quod ſupereſt alimonium eſſe id ipſum, quod nos ipſi ſumus: id eſt, neceſſe eſt, ut habeat partes corpori noſtro aſſimiles, quæ amiſſarum locum explere queant. Deinde non quamlibet corporis ſeu expletionem, ſeu ſaginationem eſſe proprium alimonii, ſed inſtaurationem vel redintegrationem partium: quæ, ut dixi, quoquo modo fuere abactæ, quas Paracelſus, pro ſua conſuetudine, nomine vocat inaudito, membrorum interitum. Quo conceſſo definivit famem, quod ſit index adventus mortis in interitu membrorum. [47] Adhæc, ventriculum quidem ſolum Reipubl. corporis cauſſa operari, ac cibos vincere: verum enimvero, excepto hoc ventriculo, ſuum quæque membra habere inſuper ſtomachum, qui quod prius in ventriculo mitigatum, de novo ſecernat, quod ſibi utile: reliquum vero intactum amoliatur. [48] Præterea opinatur Theophraſtus ciborum digeſtionem, æque fieri poſſe in ore, ac in ventriculo: Verum totum utriuſque rationis diſcrimen in eo ponitur, quod, qui in ore cibos mitigant, non cacent, ſed mingant duntaxat: & tali modo complures divos, ac Eremitas vitam tranſegiſſe: Cacare autem eos,

Dd qui

[45] Philoſophiæ ad Athenienſ. libr. III. text IV.

[46] *Paramir.* libr. IV. de orig. morb. matric. & *Paragrani* tractat. II. de Aſtronomia.

[47] *Paramiri.* libr. I. Cap. VII. de orig. morb. c. 3. &c.

[48] *Ibidem* libr. III. tractat. IV. de orig. morb. e tartaro.

qui in ſtomacho cibos digerant. Hujus generis ruſticum: at illius, nobile eſſe nutrimentum; ſiquidem id, quod in os ingerimus, non minus digeſtionem ſubire, quam, quod ad ventriculum glutiendo amandavimus. [49] Cætera vocabulis digeſtionis & putrefactionis promiſcue utitur: ait enim digeſtionem eſſe putrefactionem: & putrefactionem eſſe mutationem alterationemque ciborum in ſubſtantiam a priore alienam; perfici autem hanc adminiculo ignis, quem omnis generis eſcas in ſe habere abſconditum. [50] Quod autem tot diverſa digeſtionum genera, diverſæque excrementorum ſecretiones peragantur, oportere nos acceptum opus beneficentiæ magni Archæi referre. Namque hujus munia eſſe, cibum peragere, purum ab impuro ſejungere, calorem ſuum cuique parti mittere, diſpenſareque cætera, quæ cuique ſunt parti neceſſaria. [51] Quod vero attinet ad doctrinam de ſpiritibus hominis, tunc ſciatis, velim, Paracelſum ponere homini duos eſſe ſpiritus, quorum alterum appellat ſpiritum vitæ, primo generis humani parenti a Deo inſpiratum: alterum, ait, duxiſſe originem e limbo, i. e. chaos, vocatque eundem naturalem: hunc naturalis: illum divinæ, ſcientiæ auctorem; hunc una cum homine interire: illum vero interitionis neſcium. [52] Dictum naturalem alibi vocat vitalem, adſtruitque eundem per ſingula corporis viſcera, perque artus diſtributum, omnis generis motionum, quæ in corpore eveniunt, auctorem eſſe: [53] Præſertim vero magnifacit iſtam por-

[49] *Ibidem.* tractat. II. & de modo pharmacandi tract. III.

[50] De Peſtilitate. tract. I. Cap. V.

[51] Paramir. libr. IV. de orig. morbor. matric. & de mod. pharmacando. tract. III.

[52] Philoſoph. ſagac. lib. II. Cap. I. & de Lunatic. tractat. I.

[53] Libr. I. Cap. I. de virib. membror.

portionem ſpiritus, quæ ſeptem principaliora corporis viſcera, a Paracelſo planetas vocata, incolit. Et ratione hujus homini ſeptenas diverſi generis eſſe vitas; quarum tamen nullam genuinam ſeu veram eſſe adeo, ut cum vita, quam anima ſuppeditat, comparari poſſit. [54] Porro diſtinguit ſpiritum, voluntatis auctorem, a ratione, quam mens, ut aſſerit, producere: perſuaſum quippe habet, in infantibus, quoniam perfectam non habeant voluntatem, non ineſſe ſpiritum, hunc enim generari in iis, qui perfectam habeant voluntatem, atque ejus ſubſidio agant; proinde concludit, eundem non aſtra in homines immittere, ſed ſuum quoſque homines ſibi efficere. Etenim ut ex ſilice ignis, ita ex voluntate cujuſque hominis hujuſmodi ſpiritus, progigni. Non uniuſmodi hunc, aſt alius atque alius indolis, in quolibet homine reperiri. Verum tamen quomodocunque natura ejuſcemodi ſpirituum ſit, intercedere tamen, arbitratur, alteri cum altero ſubinde aut neceſſitatem, aut inimicitiam: hinc evenire nonnunquam, ut homo in hominem ſine ſontica cauſſa magnum aut amorem, aut odium mutue habeat. [55] Alio loco Paracelſus dictis duobus ſpiritibus adjungit tertium, quem appellat ſidereum, quem primordia generis ex aſtris ducere. Reſpectu horum triplicis generis ſpirituum, homini cuique triplicis generis quoque ſapientiam eſſe. Primam appellat carnalem ſeu animalem: alteram ſideream, ſeu intellectum terrenum: utraſque has eſſe interitui obnoxias; tertiam denique ſpeciatim ſpiritalem, quam a Deo homines derivare, atque hanc eſſe immortalem [56] Quantum

 ſpectat

[54] *Paramiri.* tractat. III. Cap. VII. de Ent. nat.

[55] *Ibidem.* libr. IV. Cap. III. & IV.

[56] Libr. II. Cap. I. Philoſoph. Sagacis.

(57)

ſpectat ad potentiam aſtrorum, habete, Paracelſum haud retinuiſſe perſeverantiam ſententiæ ſuæ. Etenim ſubinde adſtruit nullum jus in homines habere aſtra, nec quicquam nobis imprimere: ſed hominem omnibus planetis potiorem; [57] interdum vero contrarium aſſerit, quod ſcilicet mores noſtri, naturarumque proprietates ab aſtris formentur, & ſtellarum potentias plus, quam medicum ſæpenumero apud ægrotos, polleant. [58] Incredibile auditu fortaſſis vobis habebitur, quæ Theophraſtus ſtatuit de mirabili portentoſiſſimaque Saturni invidia: eum utpote aliquando invidia in tantum excandeſcere, ut cuncta ſibi obvia vorare, putrefacere, ac quoquo modo corrumpere cupiat, ut ne cuiquam ex uſu ſint: Ideoque eundem quoque omnium morborum eſſe auctorem. Contagionem ejus ad hominem perventam efficere, ut hic evadat mendax, doloſus, caninus, avarus, & neſcio quid amplius. [59] Sed miſſam faciam Saturni, reliquorumque ſiderum, portentificam poteſtatem.

Anon. Bene agis. Enimvero portenta loqueris.

Helv. Verum tamen non ſuccenſebis mihi ſi pauca, quæ adhuc in memoria habeo, narravero.

Anon. Quorſum iſtuc? Tute ipſe es hoſpes, quem inviſimus, quemque leges in ædibus ſuis dare, at neutiquam accipere, oportet.

Helv. Hæc profaris, ut ſtomachoſus, ſed ad rem. Paracelſus opinatur duplicis generis ſudorem in corpore eſſe: alterum per poros, per emunctoria alte-

[57] *Paramir.* tract. I. Cap II. III. IV. V. VIII. de ente aſtror. & *Paramir.* libr. II. Cap. VII. de orig. morb. c. 3. &c. de orig. morb. c. 3. &c. & de ente Aſtror. Cap. XI. partic. II.

[58] *Ibidem.* libr. I. Cap. IV.

[59] Vide libr. II. Cap. II. de Peſte.

alterum manare. Per emunctoria intelligit inguina, aures & mamillarum latera, seu alas. Hujus generis sudorem esse de natura sulphuris, verum non uniusmodi: Antimoniale enim per inguina: Arsenicale per alas: perque aures Marcasitam, secerni. At illius generis sudorem esse tantum evacuationem superfluorum universi corporis humorum. [60] Mulierum menstruum habet pro veneno teterrimo perniciosissimoque: [61] Imo Diabolos ex hoc aëreo & igneo veneno in aëre araneas excludere procreareve. Et quod magis mirabimini, nullum, asserit, menstruum esse, quod non muliebri semine sit perfusum atque commixtum: hinc inde progigni omnes pulices, araneas, asellos, teredines, erucas, & sexcenta alius generis insecta. [62]

ANON. Scitum Hercle hominem! Nunc demum intelligo, quamobrem fœminæ sint potissimum pulicibus refertæ.

LE MORT. Tu iterum cavillare cum Paracelso, ac falso dicis. Considerato enim ævo, in quo vitam vixit: consideratis hominibus, quibuscum Paracelsus plurimum, ceu perhibent, versatus est, non mirum tunc & tibi, & mihi, videbitur, quod adeo multa vaniloquia vir memoratus operibus suis inseruerit. Quotusque nostrum opinione non solum, sed ad veritatem sibi persuadet, plurima fortassis in juventute, cum judicium ejus nondum limatulum esset, li-

 teris

[60] Libr. I. Cap. V. & hujus libr. additament. Cap. VII. & fragment. libr. III. Cap. V. de Peste.

[61] *Paramir.* libr. IV. de orig. morb. matric.

[62] De Pestilitate tractat. IV. Cap. II. Porro scribit, *sicut Mumia Vini, & Magnes Vini, qui nihil nisi ignis sunt, venenum Menstrui alliciunt: ita Mumia quoque, i. e. ignis hominis, & Magnes sanguinis, i. e. spiritus vitæ, venenum pestis ex veneno menstrui mulierum attrahit. Sicut enim ex veneno menstrui mulieris Basiliscus oritur: ita ex eodem pestis quoque in homine gignitur.*

(63)

teris a Paracelſo mandata, quæ deinceps ætate provectus improbavit. In horum numero habeo productionem homunculi artificialis e ſemine genitali viri, quod cucurbitæ ſigillatæ immiſſum, in fimo equino tantiſper putrefaciendum, jubet, quouſque incipiat moveri ſeu vivere: poſtmodum oportere hunc homulum arcano ſanguinis per quadraginta ſeptimanas nutrire: Quibus peractis generari verum & vivum infantem, cæteris, qui a fœminis naſcuntur, prorſus ſimilem, præterquam quod longe minoris ſtaturæ ſit futurus. Præterea hunc homuncionem, ſi quando ad maturiorem ætatem pervenerit, aut pygmæum, aut gigantem, evaſurum. [63] Ejuſdem conditionis eſt generatio incuborum atque ſuccuborum, quos itidem ſtatuit e genitura, quam homines ſomniando cum voluptate emittunt, produci: nocturnos nempe ſpiritus hanc ſuſcipere, atque inde ſupra memoratos producere. [64] Non minoris ſunt facienda ſigilla, amuleta, charactere & vocabulis barbaris expreſſa, & complura alia, anilem redolentia ſuperſtitionem. [65] Quamvis hæc & ſimilia nemini id ætatis probentur, inde profecto haud ſequitur, ſingula viri placita eſſe ex Medicina ejicienda. Non araneas, quæ e quolibet-cunque

[63] His adde, quod ſcribit, hoc unum eſſe ex maximis ſecretis, quæ Deus mortali, & peccatis obnoxio, homini patefecit. Eſſe enim miraculum, & *magnale* Dei, & arcanum ſuper omnia arcana, & merito in ſecretis habendum. Et quamquam hoc hactenus, hominibus notum non fuerit, fuiſſe tamen id Sylveſtribus, & Nymphis, & Gigantibus ante multa tempora cognitum, quos inde itidem ortos. vide libr. 1. de gener. rer. natural.

[64] Sperma autem tale, putat, ex imaginatione in amore *Hereos* natum; quem nequicquam aliud eſſe, quam quod ſibi aliquis per phantaſiam in animo fingat fœminam, ac eam quaſi comprimens ita cupidinem ſuum expleat. vide libr. III. de orig. morb. inviſib.

[65] Quorum ultro citroque in ſcriptis ſuis: in primis vero in Archidoxis magicis, meminit.

(66)

cunque flore venenum; sed apes, quæ & e venenosis floribus mel, colligunt, imitari debemus. Nullum credo unquam auctorem fuisse, imo in posterum futurum (imbecillitas hæc mentis humanæ est), qui non doctrinæ suæ habeat aliquod erronei insertum, quod quispiam e posteris Momi maledico dente carpere possit.

BARCH. Mittamus sannas, reprehensionesque: non verba, non menda, sed viri doctrinam, aucupemur. Proin mi *Helveti*, redi, obsecro, ad propositum, a quo te propter interpellationem hujus, declinare oportuit.

HELV. Non vos per longa exorsa tenebo, verum occipiam tradere Paracelsi opinionem de *Ente*; cui, misso scholarum more, inusitatam significationem tribuit. Definivit enim *Ens*, quod sit caussa sive res, vim habens corpus regendi. Quina, statuit *Entis* genera. Primum appellat *Ens* Astrorum, secundum, *Ens*, veneni: tertium, *Ens* naturale: quartum, *Ens* spirituale: quintum denique, *Ens* Dei. [66] Alibi mentionem insuper facit Entis *Pagoyci*, nec non seminis. [67] Ita etiam asserit *Entis* astrorum omnifariam conditionem venenosam esse. Quod sanguinem solum lædit, esse indolis *Realgaricæ*: quod caput, Mercurialis: quod ossa atque venas, salinæ: quod aquam intercutem, auripigmenti: quod febres, amaræ. [68] *Ens* spirituale vocat, quicquid sine materia in vivente corpore ex cogitationibus gignitur. [69] Cæterum, quod ad *Ens* veneni pertinet, arbitratur Paracelsus, unicuique rei alimentariæ inesse

 tum

[66] *Paramir.* de v. *entib.* morb. no. VII. & VIII.

[67] Ut de Pestilitate. tract. IV. Cap. I. *Paramir.* tract. I. Cap. IV. de *Ente* astror.

[68] Ejusdem *Paramir.* Cap. XI.

[69] Vide *Paramir.* de v. *entib.* no. VIII. & tractat. IV. Cap. I.

(70)

tum eſſentiam, tum venenum. [70] Vocabulo Eſſentiæ ſignificavit id, quod ad hominem ſuſtentandum eſt aptum: veneni contra, quod ad deſtruendum. [71] Quæ cum ita ſint, argumentatur, nullum morbum ſine peculiari veneno oboriri: [72] Venenum autem hocce in homine produci ex digeſtione putrida, [73] quam vocabulo Barbaro appellat *Hirbel*, & cujus tres ſpecies tradit. Putredinem in ſanguine, vocabulo *Hirbel Aquaſtri Cagaſtri*: putredinem in carne, *Hirbel* ignei: putredinem denique in ſtomacho, inque extis reliquis, *Hirbel Ares*, nuncupat. [74] Quid? quod ulterius ratum habuit, cum ea, quæ corpus ſuſtentandi cauſſa, tum ea, quæ medicationis ergo, aſſumuntur: priuſquam ad alterutrum finem accommodata evadant, oportere putrefactionem ſubire; qua peracta immutari illa, transformarique in ſubſtantiam, naturæ noſtræ magis, accommodam. [75] Ut autem aliquis ad cognitionem cujuſcunque veneni perveniat, neceſſum eſſe, ut intelligat cujuſmodi ſit, quod per loca, ſecretioni humorum dicata, excernatur. Namque, quod cutis per poros exſudat, eſſe Mercurium reſolutum: quod e naribus effluit, ſulphur candidum: quod in auribus ſecernitur, Arſenicum: quod in oculis, ſulphur: quod per veſicam excernitur, ſalem reſolutam: quod per anum, ſulphur putrefactum. [76] Morbum quemlibet, ait, flagellum, quo Deum homines caſtigare, commonefacereque, ut ſalutem curationemque non Divis, Ethnicorum more, nedum Medi-

[70] *Ibidem.* tractat. II. Cap. I.

[71] *Ibidem.* Cap. VIII.

[72] *Ibidem.* tractat. I. Cap. IX.

[73] *Ibidem.* tractat. II. Cap. IIX.

[74] Libro *Azoth.* Cap. II. §. 2.

[75] *Paramir.* libr. I. Cap. VI. de orig. morb. e 3. &c.

[76] Ejuſdem tractat. II. Cap. XII. de *ent.* venen.

Medicinæ; at Divinæ ejus clementiæ referant acceptam. [77] Imo morbum quoque esse purgatorium: Dæmones ejus esse medicos imperitos. [78] Ad duo genera morbos redegit, ad naturales scilicet, atque ad flagellum: [79] vel ad materiales, & spirituales. [80] Morbos, qui ex Ente Naturali prodeunt, dispertitus est iterum in quatuor genera. Primum, ait, complecti morbos diuturnos, quorum caussam a sideribus: secundum, acutos, quorum caussam, ab alimentis: tertium, naturales, a temperamentis; & quartum, morbos tingentes, quorum caussam ab humoribus, derivandam. [81] Quod vero ad morbos, qui potestatem Divinam speciatim agnoscunt, attinet, existimat horum caussam nequire a Medico indagari. [82] Alio loco statuit *Iliadum* omnes corporis ægritudines efficere. Nempe, quoties singularis in corpore fuerit oborta sive secretio, sive corruptio tunc affectum hujusmodi ex *Iliado* originem duxisse. At enimvero, quando universum corpus affectum, ut in Apoplexia, &c. morbum talem ex Elementis prodire, propter liquoris Naturæ, seu Balsami, resolutionem. [83] Adhæc opinatus est, morborum, quorum naturam generatim in pondere, numero & mensura sitam, [84] semina duplicis esse generis: alterum nominat *Iliastrum*, *Cagastrum* alterum: illud ori-

[77] *Ibidem* tractat. v. Cap. v. de *ente* Dei.

[78] *Ibidem*. Cap. III.

[79] *Ibidem*. Cap. II.

[80] Ejusdem *Paramir.* tractat. IV. Cap. II. de *ente* natur.

[81] Paramir. tract. III. Cap. XI. partic. I.

[82] *Ibidem*. tract. v. Cap. VIII.

[83] Libr. II. tract. II. Cap. III. de Tartaro. §. 3. & Cap. 4. §. 2. *Yleidum* autem Cap. II. §. 2. dicit esse aerem elementatem, & in nobis esse spiritum, qui per omnia membra transire debet. Quod si pori, per quos ipse transire debet, sint obstructi, morbos tunc originem inde ducere.

[84] Paramir. lib. I. Cap. I. de orig. morb. c. 3. &c.

(84)

originem capere e primitiva materie, ex qua utpote cuncta corpora ſui generis primordium ducunt; hoc vero adeſſe exacta rei cujuſquam corruptione: Illius generis morbos, eſſe hydropem, aurigonem, podagram, &c. aſt hujus, peſtem, pleuritidem, febrem, &c. [85] Præter hæc Paracelſus, ad propiora progrediens, ſtatuit morbos non in quaternis Peripateticorum, ſed in tribus elementis, Sulphure nempe, Sale & Mercurio, quæ vocabulo ſubſtantiæ nuncupat, conſiſtere. Dicta tria conſiderat, tanquam cauſſas plerorumque morborum generales, non ita ſub forma minerali in corpore exiſtentes; verum ut tres natura diſtinctos humores, ad memoratorum indolem quadantenus conformatos. Quicquid enim ad deflagrandum idoneum, hoc ſulphur: quicquid ad evaporandum, hoc Mercurium: quicquid ad convertendum in Salinum corpus, hoc appellat Sal. [86] Efficere autem ſulphur febres, aliquas, apoſtemata, icterum, &c. idem vero putrefactum ſi fuerit, ob defectum ſalis, efficere pleuritidem, febres tum ſtomachi tum jecoris, hemicraneam, oculorum, dentium auriumque dolores, &c. Mercurium adſcendentem, cum exitum quærat, & eum invenire neſciat, efficere, maniam, phrenitidem, veſaniam, apoplexiam, artuum quorumque tremores, &c. Sal vero, poſtquam fuerit aliis rebus obviam factum, coagulari, concitareque calculum, podagram, variorumque viſcerum obſtructiones: at enim, ſi idem ſubtiliter comminutum attenuatumve, efficere tunc ſcabiem, ulcera omnimoda. Eryſipelatem,

[85] Labyrynth. medicor. Cap. XI. & libro *Azoth*. Cap. I. *Yliaſtrum* dicit eſſe primam materiam, ex qua Sulphur, Sal & Mercurium condita; *cagaſtrum* autem non modo ſignificare corruptum aliquod, verum etiam S. Nitri.

[86] *Paramir.* libr. I. Cap. II. & III. de orig. morb. e. 3. &c.

87)

pelatem, *fistulam*, cancrum, &c. His utcunque generatim positis adjungit singulas singulorum principiorum proprietates. [87] Mercurium enim, cujus tot species, quot corporis membra, putat, trifariam secerni; destillatione nimirum, *sublimatione* & *præcipitatione*. Fieri insuper hujusmodi operationes ratione caloris, cujus tres species dari: unum externum: alterum internum a quacunque corporis motione: & a stella quadam ignifera provenire tertium. Mercurium porro quomodocunque destillatum corpori importare mortem repentinam, generaque morborum, qui hominem derepente interimunt: sublimatum, maniam, phrenesim, &c. præcipitatum vero arrthritidem, chiragram, &c. Sequitur sal, quod statuit, quatuor modis immutari, resolutione videlicet, calcinatione, *reverberatione* atque *alkalisatione*. Ternas vero hujus mutationis caussas ponit. Primam esse ingluviem seu edacitatem, quæ in caussa ut caro nimis mollis, teneraque reddatur, sanguisque luxuriet: alteram, cum corpus calefactum subito refrigeretur: tertiam autem ab astro quopiam salem nimiopere exsiccante. A sale resoluto serpigines, pruritus, sudores salsos,&c. A sale calcinato scabiem, ulcera, &c. a sale *reverberato* canceronoma, lepram, &c. oriri. Naturæ autem sulphuris, quod omnifariam a quaternario elementorum separari, nihil habeo, quod addam: quin puto me ejus paulo ante abunde mentionem fecisse. [88] De cætero reprehendit Paracelsus, quod veteres dixerint hunc morbum esse natura cholericum: illum melancholicum, &c. sed e contrario existimat, morbos secundum omnigenas rerum proprie-

[87] Vide fragment. medic. tom. I. tractat. II. Cap. I. II. & III.

[88] *Paramir.* lib. II. Cap. IV. V. & VI.

prietates esse nominandos. Quibus positis erysipelatem, vitrioli; cancrum, *Colcothar*: lupum, aluminis plumosi, & reliquos sua quemque nominatione cooptat. Memorat præter hos, morbum Pulegii, morbum Melissæ, Hermodactili, &c. Commemorat Colicam Zibethinam, moschatam, & nescio quod amplius? [89] Scilicet æque statuit, ut morbi virtute Anatomiæ, quæ in luce Naturæ fundata, i. e. secundum omnimodum, seu compositionis, seu resolutionis modum, quem cum aliis rebus habent consentaneum, nominentur. Enimvero errorem eos errare, qui febrem propter fervorem adjunctum ita appellent: Fervorem quippe esse quidem signum, sed neque materiam neque caussam affectus. Ut itaque juxta hanc conditionem suum febri nomen imponatur, appellandam vult febrim morbum Nitri sulphuris incensi. Pariter Apoplexiam proprio vocabulo nominandam Mercurium *Cachymialem* sublimatum. Quosdam morbos putat nominatione remedii, quo frequentissime sanentur, cooptandos: sic Epilepsiam, quia *viridello*, hoc est vitriolo, iterum & sæpe sanata, nuncupandam vocabulo morbi *viridelli*. [90] In primis vero copiose prolixeque disserit de morbis tartareis, quorum materiam similem esse lapidi vini, qui id ætatis potissime Tartarus audit. Quandoquidem nunc Tartarus concretum ex oleo, aqua, sale atque terra corpus habet: ac horum ratione corpus ægrotantis incendit aduritque, pari modo fere, ceu perhibent, ut damnati igne gehennæ torquentur: eam ob caussam transferri verbum oportere in Medicinam, ac ejusmodi morbos a tali caussa generatos

[89] Vide fragm. tom. 1. titulo *conceptum aliud*, &c. & *Paragrani* alterius tract. 1. de Philosophia.

[90] *Paramir.* libr. 1. Cap. VI. de Orig. morbor. c 3. &c.

(91)

ratos, & dictum cruciamentum corporis habentes, nominandos tartareos. [91] Per vocabulum tartari autem intelligit, quemlibet humorem terrestrem ad coagulandum habilem. Ejus totidem genera, quotquot modis corpora se inter diversa. Alius namque generis esse Tartarum lactis: alius hordei; alius carnis, panis, &c. Eandemque differentiam Tartari in universo orbe reperiri. [92] Attamen, utut hoc placitum fuerit, redigere non dubitat totidem innumerabiles fere Tartari species ad quatuor genera. Primum statuit comprehendere Tartarum mortalem, omnium pessimum. Hunc enim vel veneni, vel magnitudinis, vel multitudinis, vel idiosyncrasiæ ratione, sævos atrocissimosque concitare dolores. Secundum complecti Chronicum, quem dicit, propter naturam fixam & induratam, in eodem statu permanere, & non ad salutem, verum ad mortem tendere. Tertium mansuetum, quem quidem dolores aliquantulos excitare, verum non adeo intolerabiles, ut in numero passionum haberi possint. Quarti tandem sub imperio esse Tartarum prætereuntem. Hunc quotidie colligi & iterum secerni: ideoque eundem placidissimum juxta & lenissimum. [93] Dixi paulo ante liquorem terrestrem generalem Tartari materiam: propiorem autem, statuit Paracelsus, quadruplicem: bolum utpote, lapidem, viscum atque arenam. His cibos potusque, qui nobis pro sustentione vitæ opus sunt, plerumque refertos; proindeque non mirum

[91] De morb. Tartareis. Cap. I. Et *Paramir.* libr. III. tract. III. dicit. *Tartarum esse morbum extraneum rerum crescentium, qui ex terra & ejus liquoribus enascitur.* Et Paramir. libr. III. de orig. morb. c 3. &c. dicit, Tartarum esse excrementum cibi potusque per se, ab hominis spiritu ita coagulatum.

[92] *Ibidem* Cap. II. III.

[93] Vide Cap. XIV. de morb. tartareis.

(94)

rum materiam tartari rursus in corpore separari. [94] Nempe ciborum Tartarum ad intestina tendere: indidemque per alvum excerni: at Tartarum potus, quem longe durioris formæ sive figuræ, quam ille e cibis oriundus, ad jecur ad vesicam pertendere, ac ita identidem a corpore secedere. [95] Indurescere autem Tartarum magis ac magis a spiritu salis, [96] exindeque ab eo periculum aliquod extimescendum: quinimo tanto pejorem fieri, quanto magis ex longinquo venerit, atque longe lateque fuerit dispersus. Tartarum itaque cum Tartaro ratione loci, vel vasorum, quorum complura enumerat, differre. Minimum a Tartaro oris: minus periculi ab eo, qui Oesophago inhæret: majus ab eo, qui in fundo ventriculi: maximum vero periculum ab eo, qui in interaneis residet, extimescendum. [97] Licet Paracelsus statuerit singulis humidis Tartarum inesse: Cerevisiæ tamen arbitratur duplicis generis esse, alterum e frumento, vel polenta, unde cerevisia coquitur, alterum ex aqua, oriri. [98] Ut autem Tartarus tandem aliquando condenseat, indurescatque, in caussa esse geminos, homini insitos congenitosve, spiritus, *Archæum* puta & salis spiritum. Hominibus equidem promiscue Tartarum esse insitum; necesse enim esse, ut microcosmus parilia, ac macrocosmus, habeat: [99] mulieres tamen præter dictum habere quoque genus Tartari, quod eas a viris una cum semine genitali accipere. Quale postmodum non fœminis tantum, sed & tenello cuique fœtui, omnigenas corporis

[94] *Paramir.* libr. III. tract. I. de orig. morb. c. 3.

[95] *Ibidem.* tractat. II.

[96] *Ibidem.* tractat. II. libr. I. de orig. morbor. e Tartaro. & Cap. IX. de morb. tartar. ubi spiritum salis appellat *Heroem coagulationis.*

[97] *Paramir.* lib. III. tractat. II.

[98] *Ibidem* tractat. I.

[99] De Morbis tartareis. Cap. V.

(100)

poris ægritudines, quas hæreditarias vocant, importare. [100] Hunc Tartarum innatum persæpe in conspectum venire in forma usneæ, grandinis, gemmarum, &c. [101] In summa Medicum indigne vocari, qui Tartari morbos, eorundemque accessiones, ignoret. [102] Verum enim vero, antequam vobis morbos, qui primordia generis ex Tartaro duxere, commemorem, necesse est, ut obiter moneam. Paracelsum Catachresi nimiopere studuisse, cum virtuti partium quarumcunque corporis *digestivæ*, i.e. facultati purum ab impuro separandi, imponat nomen stomachi. In mitiorem itaque partem interpretemur, quando Paracelsus scribit, carnis stomachum esse in liquore ejus, seu cruore, situm: & eundem, si non rite separaverit, quæ separanda erant, in caussa esse, ut Tartarus copiose in carne generetur, e quo deinceps plurimos morbos, cum primis vero maciem seu tabem, exoriri. Idem judicium judicate de stomacho medullæ, cujus Tartarum, quamvis secernatur, propter pinguitudinem non coagulari, sed formam liquoris nactum: quem tamen idcirco non minoris faciendum; quippe & hunc varios morbos, ut Rheumatismum, Arthritidem, Ischiaticam & similes, inducere. Tartarum, qui in ore gignitur, efficere putredinem gingivarum, cariem doloresque dentium, &c. Tartarum stomachi efficere singulariter gulæ ardorem, angustias præcordiorum, & alias omnis generis torsiones. Tartarum intestinis inhærentem esse aucto-

[100] *Ibidem.* Cap. VI.

[101] De Tartaro libr. I. tractat. IV. Cap. I. Inter fragmenta habetur schedula, in qua hujusmodi tartari species declarat. Ut Tartarum *pruinæ* esse arenæ subtilissimæ, rubræ aut albæ instar: *gemmæ* esse granula, gemmis non diaphanis & rotundis similia: *grandinis* vocari, cum grana non sint rotunda: *Usneæ*, quando per adhærentia se manifestet.

[102] *Paramir.* libr. III. tract. IV. de orig. morb. e Tart.

auctorem colicæ, torminum abdominis, diarrhœæ, &c. Tartarum bilis pariles accessiones, perinde ac calculus assoleat, excire; cujusmodi sunt vomitus, bilis exundationes, tormina ventris, &c. Ex tartaro Hepatis progigni, Erysipelatem, hydropem, fluxum hepaticum, varias febres, &c. Tartarum urinæ, cujus sub ditione cadere venas meseraicas, renes atque vesicam, magis ac vehementius hominem exagitare, quam aliud aliarum corporis partium Tartari genus. Humorem enim quemvis corporis, quanto magis e longinquo venerit, velut urina, tanto magis maturescere & limpidum evadere, quare etiam Tartarum, qui inde fit, duriorem & acriorem: & hinc magis aptum ad hominem omni modo excruciandum. In pulmonibus autem minori in quantitate, quam alias in aliis visceribus assolet, Tartarum aggregari, esse eundemque præ cæteris natura subtiliorem: proin efficere anhelationem, tussim, phthisin, febrim hecticam, &c. [103] Ut autem aliquis præcaveat sibi, evitetque, ut ne Tartarus in corpore generetur, necesse esse, statuit Paracelsus, ut ventriculus cuncta ipsi immissa, præsertim vero, ipsum Tartarum, mitiget, vincat, destruat adeo, ut non amplius nocere valeat. Facere autem hæc cumprimis quascunque res acidulas tam naturales quam artificiales: [104] &, ut Tartarus, quamquam cum variis rebus assumptus, in quapiam corporis parte non adhærescat, præter butyrum, seu oleum Olivarum, vix aliquod efficacius inveniri remedium; quin minus cavendum sibi ab iis, quæ Tartaro abundent. [105] Quod vero ad calculum pertinet, indicandum primo est, Paracelsum

[103] Hæc ex eodem, ut & tractat. v. dicti libri compendifeci.

[104] Vide Cap. XVI. de morb. tartar.

[105] *Paramir.* libr. III. tractat. III. de orig. morb. e Tart.

(106)

celſum duplicis generis corporum duritiem ſtatuiſſe: alteram vocat congelatam a frigore igneo, alteram vero coagulatam, quam ortum ducere a frigore aqueo. [106] Deinde poſuit duplicem calculi materiam: alteram nobis non ſecus, ac in macrocoſmo, ineſſe: alteram in nos vel potum, vel cibum importare: utramque vero bifariam indureſcere: congelatione utpote, quam efficere igneum ſalis ſpiritum protinus, proinde ac idem ſpiritus ſalis fulmen, ex ſale & ſulphure compoſitum, illico in lapidem, ceraunium dictum, convertat: Coagulatione deinceps indurari materiam lapidis propter intenſum frigus. [107] Verum, utut hæc ſint, alibi aſſerit ſpiritum ſalis, quem heroem coagulationis appellat, omnimodam in corpore efficere materiæ indurationem. [108] Cæterum differentiam agnoſcit in lapidibus inque *Duelech*. hoc enim eſſe medium quiddam inter lapides & Tartarum, imo eſſe lapidem ſpongioſum, cum e diverſo lapis formam magis compactam adeptus. [109] His quomodocunque poſitis Paracelſus adjungit curationem omnigeni Tartari, calculi, &c. quam in hoc conſiſtere, ait, ut dicta in fluorem redigantur, ac ſub forma aquæ foras eliminentur. Bifariam, aſſerit, id poſſe fieri, medicamento ſcilicet, quod intrinſecus aſſumendum, & quod *Potentivum*: altero, quod forinſecus applicandum, & quod *Acuativum*, vocat: illius virtutem non modo Paracelſus, verum etiam Helmontius, miris laudibus prædicavit; innuitque id parandum e ludo, qui ſpecies lapidum eſt; hujus vero, *Acuativi* puta, præparationem ſatis clare tradit.

Ee [110]

[106] *Paramir.* libr. II. Cap. VI. de orig. morb. e 3. &c.

[107] *Ibidem* libr. III. tract. VI. de orig. morb. e Tart.

[108] De morb. Tartar. Cap. IX.

[109] *Ibidem* Cap. XI.

(110)

[110] Sed antequam Paracelsi placita de Tartaro mittam, breviter indicabo commenta aliqua opinionum, quarum etiam hinc inde mentio fit. Hujus generis est *Spara*, quam dicit esse vim mineralem ex *Ilech* primæ substantiæ ex *Ente* primo; vel esse partem præcipuam mineralium quatuor majorum, per hæc autem intelligit forsitan sal, alumem, calcem, & vitriolum: asserit enim ex his Tartarum fieri. [111] Commemorat etiam gluten, quod chirurgi solent frequentissime *Synoviam* appellare. [112] Sine hoc autumat nullum unquam dolorem in membris corporis exterioribus contingere: in primis vero si ei aliquid salsi, sive acidi fuerit permixtum. Hoc gluten si ultra modum fuerit inspissatum, efficere articulorum quorumlibet contractionem, citra membri tamen alicujus consumptionem. [113] Imo ipsam podagram nihil aliud esse, quam sulphur in dicta *Synovia* accensum. [114] Meminit præterea *Idestri*, quod ortum cœpisse e mineralibus per quatuor elementa; ideo-

[110] De morbis ex Tartaro tract. II. Cap. I.

[111] De Tartar. tract. IV. Cap. I. in *expositione* & Fragment. in Cap. III. tractat. IV. de Tartaro. Illo loco dicit vim mineralem, & humorem salis, humorem aluminosum, & humorem calcis, & humorem vitriolatum, esse humores, quos corpori inesse. Et in supra dicta schedula *Spara* est res, in qua est aliquid peccans, non separata a bono.

[112] Fragment. de Tart. intern. tractat. V. Cap. II.

[113] De Tartar. libr. I. tractat. IV. Cap. II. & in hujus exposit. De cætero. libr. I. tract. II. Cap. II. statuit gluten solum nullos dolores inferre, sed quando sal resolutum, humor mineralis, vel salsus aliquispiam liquor ei fuerit permixtus, hinc acerbissimos exoriri dolores, imo ipsam podagram. Nam gluten seorsim consideratum esse innoxium, & instar salis dulcis.

[114] Libro de Podagra. Cap. IV. Cæterum lib. VII. paragraphor. Cap. I. §. I. credit, nullum corporis membrum *Synovia* peculiari destitutum. In renibus Synoviam se manifestare colore rubro: in sanguine, rubicundiore: in cerebro, cinereo albumineque ovi crassiorem: in splene, atro: in bile, luteo & crassa forma:

ideoque in eo conjunctionem *Humoralem*, naturalem & mineralem inesse. [115] Tartarum resolutum, ob absentiam salis, haud exciere quidem dolorem; verum propter deficientem vim renum, ejusmodi Tartarum digerendi, facile putrescere, accipereque formam saniei, quam appellat *Pustam*; quamque pronunciat nullius, aut saltem difficillimæ, curationis. [116] Sed missos faciam morbos e Tartaro oriundos: satis superque enim arbitror me eorum fecisse mentionem: ad alios properabo. Verum, quo me vertam, nescio? Siquidem non possum non perturbate dicere, quia Paracelsus similes inter se morbos nonnunquam confudit. Non mirum proinde, si mihi, dogmata ejus ad compendium conferenti, idem citra voluntatem meam usu veniat.

BARCH. Non caussare præposterum confusumve dicendi ordinem. Nos ipsi non sumus nescii, quantum tibi facessitum sit negotium. Nisi te tædeat suscepti laboris, perge modo, amabo, Paracelsi de morborum origine opiniones, reddere.

HELV. Ex *Iliado* quidem statuit, morbos universim exoriri: hunc quippe omnigenis rebus tum ad sanitatem tum ad corporis ægritudinem spectantibus, refertum: Singulatim tamen cum de unoquoque morbo dicit, alias atque alias exhibet morborum caussas. Præter dictas, quas paulo ante commemoravi, ratum habet, primum morbum, qui corpus humanum corripuit, e sale acri corrodenteque natum:

 secun-

forma: in matrice, forma crassa ac tenaci: in medulla tandem sub forma spicea & viscida. Et quantum ad ejus utilitatem pertinet, sensit *Paracelsus*. §, 2. quod *synovia sit partis suæ nutrimentum, & conservatio retentivæ & motivæ virtutis; ex viribus virtutis digestivæ.*

[115] De Tartar. libr. I. tract. IV. in Cap. II. expositionib. & in annotationibus Cap. III. Tractat. IV. inter Fragmenta collocatis.

[116] *Ibidem*. tractat. V. Cap. I, & scholiis in hunc tract.

(117)

ſecundum e ſale vitriolato: [117] reliquis aliam cauſſam adſignat. v.g. omnes tam internas quam externas ægritudines, quæ conjunctam habent & inflammationem, & tumorem, & eſcharam, exiſtere ex arſenico: imo ne mortem quidem, quomodocunque naturaliter evenerit, non excipit. A Mercurio naſci cunctos morbos, qui natura calidi ſunt, atque punctiones ſanguineaque apoſtemata inferunt. Ex alumine ſciſſili hydropem, tumores ulceroſos, &c. Ex Alumine plumoſo morbos cum fiſſuris. Ex glacie, qui e vento dureſcunt, ut Hernia ventoſa, &c. E ſulphure paralyſin, lethargum, apoplexiam, &c. E vitriolo, ulcera rubra, ſicca, ſerpentia, tumoreque carentia. E vitriolo albo, canceronomata, &c. E ſale communi, qui per ſe conſolidatur, ut abſceſſus, &c. E ſale acuto, apoſtemata mortifera, ut anthrax, &c. [118] E Nitro tres morbos primarios, ut (1) febrem quamcunque intermittentem, quam definivit, quod ſit motus Nitri cum frigore primum, dein calore, in ægrum invadens: (2) carbunculum, quem quidem cum algore incipere, at poſtea jugi calore finire: ſubque hoc complecti Anthracem, peſtem, phlegmonem, &c.: (3) Flammulam, quam definivit eſſe morbum, tam frigore quam calore affligentem. Equidem a calore ſeu caput, ſeu alia corporis membra, perpetim infeſtari, inducique delirationes: verum tamen contingere hæc omnia citra ullum aut abſceſſus, aut exulcerationis obortæ, indicium. Hoc morbi genere complexæ ſunt febres arden-

[117] De Tartaro libr. II. tract. II. Cap. IV. in *commutatione*. vide etiam ſupra no. 83.

[118] Vide Fragment. Tom. I. *Conceptum aliud*. Et *Paramir.* tractat. I. Cap. IX. ſcribit, *nullum uſquam morbum ſine certo veneno affligere. Venenum ſiquidem cujuſlibet morbi principium eſt, ex veneno omnes morbi emergunt, tam externi, quam interni, nullo excluſo.*

ardentes, ſynanches, &c. Progenerari autem iſtiuſmodi morbos, quia Nitrum ſit rei cujuſcunque, eſui aptæ, ſordes; quinimo, dum putrefactionem quoquo modo in corpore efficit, auctorem putridi corruptique ſanguinis eſſe. Febrium itaque intermittentium periodos variare, prout Nitrum aut ocyorem, aut tardiuſculam, in dies ſubiverit, putredinem. [119] Alibi ſcribit Materiam peccantem in febre eſſe ſulphur & ſal petræ: idcirco febrem finivit morbum nitri ſulphuriſque accenſi. [120] Apoplexiam & fulgur prorſus inter ſe, qua generatione, qua operatione, convenire: imo utraque inter ſe cum proprietate tum poteſtate ſimilia. Compertum enim eſſe de fulgure, quod ſalva intactaque, vel ciſta, vel vagina metallum, in alterutra reconditum, fundatur: ſimiliter apoplexiam varias corporis partes interiores liquefacere, cute interea illæſa. [121] De Epilepſia ſtatuit, quod ejus dentur quatuor ſpecies ſecundum elementorum numerum: & aliud morbi, ab eo *Realgar* nomitati, genus eſſe, ſi originem a chaos, i. e. ex aëre: aliud, ſi ex aqua, &c. duxerit; Enimvero ſuum cuique elemento eſſe *Realgar*. [122] Primum ſuffocationis mulierum originem eſſe e cœlo viri, mulierem taliter afficiente. Quod ſi morbus in actum deduci debeat, virum tunc ægreſcere in caduco: videlicet ejus ſidus eſſe caducum; aut id propenſionem ſaltem ad ejuſmodi ſtatum habere. [123] Hydropem eſſe paſſionem

[119] Ita libr. IV. de Tartaro *nitreo*.

[120] De Peſtilitate tract. I. Cap. V. At Fragm. de Tart. cos. I. 3. Paracelſus audacter aſſeverat, quod, niſi Tartarus exiſtat, febres nullæ unquam ſint orituræ. Proprietates enim febrium conditione Tartari, putat, eſſe deſignandas.

[121] Libro de Apoplexia. §. 3.

[122] Paragraphor. libr. III. Cap. II. §. I. 2. 3.

[123] Plura vide *Paramir*. libr. IV. de orig. morbor. matric.

nem in regione jecoris e Tartaro aluminoſo ortam: fierique per ſpiritum mineralem, viſceris iſtius partium reſolutionem, [124] vel ſtellam hydropicam, quam *Zedos* apellat, ſalem Microcoſmi irradiare, ac portionem ejus, pariter ac Sol vinum, liquare; quam per poros carnis deorſum tendere, tumoreſque hinc concitare ſero repletos. [125] Mira plerumque Paracelſo eſt vocabulorum abuſio, quid mirum? erat enim licentioſus, atque id citra neceſſitatem, novorum vocabulorum fictor, commentorve. Aſſertum meum non puto egere ulla demonſtratione. Nam abunde in præſentia a me audiviſtis, neſcio, quotquot Barbara vocabula. Habet plura, ſed quis eſt potis omnia enarrare? Indicabo modo paucis Paracelſum abuti vocabulis diarrhœæ, dyſenteriæ, lienteriæque: quas, ſtatuit, non modo vitioſas alvi ſecretiones; verum, ſi ejuſmodi materia, quæ in quibuſvis ſolebat per alvum excerni, itidem, ſive per os, ſive per veſicam, excernatur, non dubitat tunc affectum dyſenteriam, lienteriam, &c. vel urinæ vel vomitus, nominare: quorum affectuum, a diſſolutione ortorum, tria ponit genera. In primo album: in altero rubrum: inque tertio, laxum excerni. [126] Peſtem finivit, quod ſit morbus ab *Iliado* arſenicali ſeparatus. [127] Secretionem autem fieri ſecundum tempus *Arlatum*. *Arlatum* tempus eſſe, quo corpora compoſita contra ordinem *Iliadi*, qui ternas habet perio-

[124] Fragmentor. libr. IV. annexor. no. 4.

[125] Libro de Hydropiſi. §. 6.

[126] Paragraphor. libr. I. §. 3.

[127] De Tartaro libr. II. tract. II. Cap. III. & Cap. II. ejuſdem libri dicit, Peſtem eſſe aërem ſuæ regionis, ex primo corpore generatum, *oppilatum* ſine egreſſu de Materia arſenicali, & *Opprimechtioli*: *Opprimechtiolum* autem vocat quemlibet fumum ex metallo vel minera exſpirantem.

(128)

periodos, resolvantur. [128] Vocabulo Crisis Paracelsus quoque inusitatam tribuit significationem. Dicit enim Crisin esse spatium temporis, a principio morbi adusque principium mortis. Primam diem, per excellentiam Crisin: ultimam, qua fuerit resolutio morbi facta, appellat creticam. Memoratque insuper Crisin arsenici, Crisin Mercurii, sulphuris, &c. &c. nec non indicat quot diebus, sive quot horis, quæque terminetur. [129] Quantum denique spectat ad curationem morborum, Paracelsus pie statuit. Deum, O. M. cujus omnipotentia rerum universitatem moderatur, Medicum esse summum, [130] eundemque hominum valetudini tum secundæ, tum adversæ prospexisse in tantum, ut ea, quæ aut incolumitatem sartam tectamque conservant, aut infirmitatem valetudinis tollunt, ipsis præsto essent. Rem Medicam fore perbono loco futuram, si modo medici sedulo ante dictorum investigationi darent operam. [131] De cætero medicorum sectas, vel potius genera, enumerat quinque. Sub primo collocat Naturales, qui more veterum, qui frigidum calido, humidum sicco, plenitudinem evacuando, inanitatemque expletione, &c. curabant, similem quoque corporis ægritudinibus curationem adhibent. Secundi generis nominat *Specificos*, quos propter singularem formam proprietatemve alicujus rei morbo Medicinam facere; non dissimile sane modo, ceu Magnes ferrum ad se allicit, quem id non peragere respectu primarum

Ee 4 qua-

[128] De Pestilitate tract. I I. Cap. I. §. 2. Primam periodum vocat juvenilem, & ad statum pertinere absque separatione: secundam esse morbi, & ad secundam mundi partem declinare, & ætatem afferre sanitati contrariam: tertiam vero finem esse, & mortem adducere.

[129] Vide libr. I I. tract. I I. Cap. IV. de Tartaro.

[130] *Paramir.* tract. V. Cap. V.

[131] *Ibidem* libr. I I. Cap. VIII. de orig. morb. e. 3. &c.

(132)

qualitatum, sed ratione singularis, nobis etiamnunc incompertæ, virtutis. Tertii vocat *Characterales*, quos incognitis characteribus, ut & incognitis nobis vocabulis, omnes morbos curare: *Spirituales* quarti generis vocat, hos enim nosse herbarum radicumque spiritus cogere usque adeo, ut ægrum, quem infirmarunt, rursus sanent. Quinti tandem generis appellat fideles, quia, pariter ac Christus & ejus discipuli, per fidem morbo medentur. [132] Quod ad medicamenta attinet, Paracelsus miris laudibus extollit *Mumiam*, incredibiles eidemque assignat virtutes. Mumiam autem dicit ipsum hominem: [133] alibi vero hominem, qui animam exuit: tum florem ejus, in viribus & arcanis naturalibus, erumpere. In hujuscemodi Mumia reperiri omnes omnium vegetabilium mineraliumque proprietates. *Marchasitam*, gemmas, antimonium, opopanacem, Melissam: ad summam omnia naturalia in Mumia inesse. Multam in noctem medius fidius oporteret me sermonem protrahere, si abstrusiorem Mumiæ naturam penitus indicare animum inducerem, quamobrem hanc impræsentiarum missam faciam. [134] Medicamen omne habet inutile, quod ineptum est ad computrescendum: putrefactionis enim auxilio recludi, inque actum deduci remediorum quorumcunque facultates. Deridiculo est Paracelso percontatio dimensioque facultatum medicinarum per gradus caloris, frigoris, &c. [135] Sed vim plantæ alicujus nos paucis vestigiis posse indagare, contendit, contemplatione utpote coloris

[132] Vide *Paramir.* prolog. II. & III.

[133] *Paramir.* libr. II. Cap. II. de orig. morb. e. 3. &c. ubi insuper addit, Mumiam esse balsamum, vulnera sanans.

[134] Plura si desiderentur, videatur tunc introitus libr. IV. de orig. morb. *invisibl.*

[135] *Paramir.* libr. II. Cap. I. de orig. morb. e. 3. &c.

loris florum. Etenim, quot diversi generis colores floribus; totidem & eos virtutibus præditos diversis. Quamvis ita innotescat plantarum vis an una, an plures sint; tamen hanc inventionem non satis esse, judicat, sed præterea explorandos septem gradus & sapores salium, per cujuslibet plantæ in sua principia resolutionem: se enim de sale absinthii compertum habere, gloriose dicit, quod ejus ope possint quatuordecim morbi perfecte sanari; cum sulphure sex magni: liquore autem absinthii ultra centum & sex. Item saccharo plumbi, triginta & duobus morbis se curationem adhibere posse: alterutro autem vel sulphure, vel Mercurio Plumbi auxiliante, jactat, se mederi octoginta septenis affectibus callere. [136] Plura quidem hujus generis in medium possem proferre: verum, quoniam inter omnes constat, Paracelsum fuisse gloriabundum, eapropter finem dicendi nunc faciam.

LE MORT. Et nos satis temporis apud te commorati sumus. Quod superest de Chemia dicendum, in crastinum differamus: manebo enim negotiorum caussa apud amicum hodie.

HELV. Rogo itaque, ut non modo tu, sed & vos cæteri cras me visum veneatis, pergratum sane mihi est semper, quoties occasionem capto vivendi eruditorum in consortio.

[136] Vide de Pestilitate tract. 1. in fine fere.

DIALOGUS. XVI.

De Severini, Crollii, Scheunemanni, & Helmontii, hypothesibus.

IN sequente die stetimus promisso, & horam ex conventu pridiano observavimus. Haud diu una cum Helvetio eramus, cum ego cæteros admonerem de conventis hesternis, ac insimul rogarem, ut ad propositum sine tergiversatione redirent.

Tum HELVETIUS. Tu plerumque alios ad dissertationem impellis, quid caussæ est, quod tute non aliquid in medium profers? Tu doctrinæ laude non es nobis inferior.

BARCH. Hercule jocus opportunus! quasi vero ego mihi non conscius essem, me a doctrina mediocriter modo instructum. Præterhæc opinor vos non ignorare, quod ita mos apud nos obtineat, ut ætate provecti, quia magis ac magis in suis rebus, quam juniores, experti, teneant cœtum dicendo: juniores autem deceat esse auscultatores. Sed noli evagari, mi Helveti, nec declinare munia quibus heri egregie functus es. Redordire incœptum, persequereque rursus progressum ratiocinii Chemici.

HELV. Quandoquidem instanter flagitas, non possum non, quin tuo dicto sim audiens. *Petrum Severinum*, virum sane in studio literarum oppido versatum, habeo in numero sectatorum Paracelsi, qui doctrinam hujus in primis posteritati propagavit. Pauca e libro, cujus titulus est, *Idea Medicinæ Philosophicæ*, libabo. Sed ad rem. Elementa, posuit, totius creaturæ receptacula, hæcque in duos globos esse distributa: unumquemque vero globum complexu suo continere bina elementa: superiorem globum, cœlum vel ignem

ignem & aërem: inferiorem autem, terram & aquam complecti: & hæc, cum in vicinitate verſentur, abſque ullo negotio invicem conjugari, conſervari beneficio tamen balſami & radicalis tincturæ: abſque hoc enim ſi eſſent, nec miſceri, nec corrumpi, tum poſſent. Quadruplicavit more Paracelſi dicta elementa, ac ſtatuit ignem terreſtrem, aërem terreſtrem, &c. Terram cœleſtem, aquam cœleſtem, &c. hæcque omnifariam cunctis rebus ineſſe. Imo, quod notatu dignum, Elementa hæc, aſſerit, eſſe loca, matrices, domicilia vitali validaque poteſtate munita, quæ ſemina, generationi conſecrata, foveant, digeſtis temporibus ſuſcitent, ad maturitatem promoveant. Et quia loca ſunt, incorporea ſint, neceſſe eſſe. Etenim, niſi dimenſionum legibus carerent, nequaquam tunc tantam corporum, principiorum & ſeminum multitudinem, tam facile, ut aſſolent, recipere poſſent: infinita tamen non eſſe, quoniam vitalis virtus ipſis fines, ſeu terminos, præſcribat. [1] His quomodocunque poſitis, non inficiatur Severinus, Hermetis diſcipulos, inſtituta corporum artificiali ſecretione, maneſeſtius dicta elementa conſpexiſſe, introduxiſſeque magna utilitate principia potentiora, ſeminum proprietates, conditiones ac naturam magis explicantia. Triplicis generis eſſe hæc corporum principia, & nomine Salis, Sulphuris & Mercurii innotuiſſe. Neque vero horum unumquodque eſſe ſimplex, ſed ſuum cuique eſſe Sal, ſuum Sulphur, ſuum Mercurium. Haud diſſimile modo comparatam eſſe animalium, vegetabilium mineraliumque naturam. Singula enim habere proprium Sal, Sulphur, & Mercurium: ideoque hujuſmodi principia

[1] Hæc e capite v. excerpſi, ac breviter, quoad fieri potuit, deſcripſi.

(2) Ita

cipia genere quidem, ſed non ſpecie, inter ſe ſimilia. [2]

ANONYM. Tu iterum abſtruſiorem memoras Phyſicam, in quam cogitationes meas, propter tot inſerta vocabula obſcura, abjicere non valeo. Tu Balſamum, Tu vitale principium. Tu ſemina, & neſcio quæ plura, pandis. Diſſere de his, ſi allubeſcit, ut, quid ejuſdemmodi vocabula ſignificent, percipiam.

HELV. Vitale principium, cujus virtute vivere vigereque omnia, nomine Balſami, ſulphuris vitalis, humidi *radicalis*, Mumiæ, &c. nuncupat. Quid? nomina hæc qualiacunque non ſufficere ad dona tam divitis Naturæ declaranda. Quippe generationem, ut & *tranſplantationum* varietatem: imo univerſæ fundamenta Naturæ in hoc Balſamo contineri. Tale Balſamum præterea ſicut fontem, & principem omnium actionum, quæ in hoc mundo oboriuntur, conſiderandum: eſſeque illud calidum innatum, quod Hippocrates pronunciavit creſcentibus plurimum ineſſe; idemque corpori, ut ne putreſcat, pro ſale, vel loco ſalis, datum. Hoc non uniuſmodi, ſed reſpectu corporum, diverſum eſſe. Id Balſami genus enim, quod animantibus ineſt, ſubtilitate oppido multum antecellere plantarum mineraliumque Balſamum. Et, ut cujuſdammodi cogitatum dicti balſami habeatis, dabo exemplum grani, terræ commiſſi. Id, arbitratur *Severinus*, putreſcere, reſolvi, perire; *radicalem* tamen humorem, vel Balſamum, in quo totius ſeminis ſtructura & poteſtas vigent, ſervari: quem quoque in cauſſa eſſe, ut corpus novum mundi in ſcenam appareat: ſin vero id Balſamum fuerit quoquo pacto, ſeu frigore ſeu calore intenſo, &c. abactum, ſterileſcere granum, vel ſemen quodvis, evaſiſſeque progenerandæ plan-

[2] Ita Cap. VII. philoſophatur.

plantæ, &c. inhabile. [3] Quantum ad ſemen pertinet, ſciatis, velim, vocabula ſeminis, Aſtri, radicis, principiique a *Severino* promiſcue, & tanquam ſynonyma, uſurpari. Quantum vero ad ſeminum naturam attinet, ſtatuit, ſemina eſſe vincula utriuſque Naturæ viſibilia inconſpicuis conjungentia. [4] Alio loco definivit ſemen, quod ſit principium vitale, in ſe continens ſpiritus mechanicos & Tincturas univerſæ ſtructuræ individui cujuſcunque. [5] Sic etiam ſemen in cauſſa eſſe, ut cuilibet corpori ſit peculiaris forma, color, odor, &c. ſurdum propterea atque cœcum habet omne ſapientiæ ſtudium, quod, neglecta ſeminum contemplatione, privationem, materiam informem, & qualitates venetur mortuas. Etenim ſemina eſſe inconſpicua, ac pura, omnis generationis, omniſque corruptionis, expertia: verum elementa nobiſcum negotiari, commorari, ſenſibus (ſed ſapientum) ſæpenumero repræſentari. [6] Indiſſolubili nexu, ait, ſemina elementis conſerta cohærere, & vix ulla mentis ſubtilitate disjungi poſſe; hinc etiam cenſuram ſenſuum plane repudiare. Si elementis ita cohærent, quid mirum? ſi nuſquam corpora, ſeminibus penitus deſtituta, reperiantur. Quæ cum ita ſe habeant, conſequitur incredibilem innumerabilemque, ſeminum varietatem, in hoc univerſo proſtare. [7] Quid? quod ipſa cujusvis rei generatio ſita in ſeminum progreſſione, quam tamen ipſos ſpiritus mechanicos perficere. Namque apud hos vigere ſcientiam, cujus poteſtate, elementa, corporum principia conſentanea, ex alimentis opportuna mixtione aucta, ex inconſpicuis viſibila, ex incorporeis corporea,

[3] Hoc pacto ratiocinatur. Cap. II.

[4] Ita Cap. VI.

[5] Taliter Cap. VIII. de ſemine differit.

[6] Vide Cap. VI.

[7] Ita Capite VII.

(8) Ta-

porea, evadant; partiumque numerus, ſitus, conſenſus, figuræ, magnitudines, &c. ſecundum *prædeſtinationes* dictæ ſcientiæ definitis temporibus, abſolvantur. Hos ſpiritus, inquit, noſſe ex iiſdem elementis cor, cerebrum, hepar, nervos, venas, arterias, oſſa, &c. conformare. [8]

ANON. Oh, quanta quidvis fingendi licentia? Quid opus eſt, refugium peragendæ generationis capere ad ſpiritus *architectonicos*? Nonne ſufficit, mihi Hercule ita videtur, ſtatuere, in ſemine latere rudimenta formæ, ſeu ſtructuræ, vegetabilium vel animalium. Calorem modo eis forinſecus adventare, excitareque in ſingulis prolis futuræ adumbrationibus, vel partibus, quandam motionem; cujus adminiculo poſtmodum, vel e Tellure in plantam, vel ex utero in fœtum, idoneum nutrimentum, augmento vel extenſioni alterutrius, inſerviens, impellatur. Adhæc, non capio *prædeſtinationem*, a te jamjam memoratam. Vultne *Severinus* eandem, ut ſacrorum interpretes?

HELV. Ut mentem ſuam de hac verbis explicaret, citat locum e Libro Hippocratis de diæta, ubi Princeps Medicinæ, explicatis generationis & corruptionis modis, propoſita dogmata finit hac clauſula, *omnia fieri per divinam neceſſitatem*. Hanc, inquit, *Severinus* eſſe illam *prædeſtinationem*, a Paracelſo toties decantatam. [9] Tu voca hanc inſtinctum naturalem, aut alio quovis nomine, per me licet: Ego interea perſequar inſtitutum. Quandoquidem cuncta viventia, philoſophari pergit *Severinus*, vitæ unitate, principia & exemplaria ſua imitentur, mixtionem ideo Naturam fuiſſe molitam, & illam eſſe ſitam in unione diverſarum quidem rerum, atta-

[8] Talia capit. VIII. & X. habentur.

[9] *Ibidem* Cap. VIII.

attamen ſecum conſpirantium. Subjecta mixtionis eſſe elementa, & corporum principia, ex alimentis virtute & ſcientia ſpirituum mechanicorum, productæ. Nam tum primum fieri mixtionem, cum ex incorporeis corpora, ſed plane ſpiritualia, conficiantur: [10] Reciprocari autem hæc plurimum inter ſe, ac produci ex ſpiritibus corpora, & rurſus corpora in ſpiritus reſolvi: quinimo diſcrimen utrorumque in hoc poſitum, quod corpora ſint ſpiritus craſſiores; e diverſo ſpiritus corpora ſubtilia purioraque. [11] De cætero ſtatuit omnifariam fieri mixtionem. Etenim aut elementa invicem, aut hæc cum principiis: aut principia invicem, nec non omnia ſimul ſubinde, miſceri Verum enimvero, utut hæc fuerint poſita, non dubitat tamen mixtionem ad tres claſſes redigere. Scilicet, aut perfectum perfecto, aut impurum impuro, aut puro impurum, miſceri; optimum vero mixtionis modum, autumat, ſi quando purum vel perfectum cum puro miſceatur. [12] Præter dicta, ut ad alia me recipiam, *Severinus* amplectitur opiniones Paracelſi, majoris cum minori mundo analogiam quandam ſtatuentis. Exempli gratia. Meteora, quæ in magno mundo eſſe producta & ignis & aſtrorum, in nobis eſſe febres, Epilepſiam, hydropem, catarrhos, &c. Septem metalla ejuſdem indolis, ut ſeptena principalia corporis viſcera. Mineralia plurima de potentia deque effectu convenire quodammodo cum lepra, alopecia, ſcabie, cancro, &c. Eandem conditionem eſſe urticæ, aronis, flammulæ, &c. ut puſtularum, pruritus, herpetis, &c. Ita etiam Meliſſæ, violarum, Chamædryos, ut ſpirituum vitalium cordis, cerebri, atque hepatis. Hæc, imo his

[10] Sic Capite IX.
[11] Vide Cap. II.
[12] Ita Cap. IX.

his longe majora myſteria, humanam Naturam oſtendere, ſi modo oculorum non vulgari acie conſiderentur. [13]

Barch. Da mihi veniam interfationis, habetne *Severinus* quædam ad originem, & differentiam morborum ſpectantia?

Helv. Enimvero habet, ſtatuit enim primam rerum faciem fuiſſe puram, integram, perfectam, ſine corruptione, ſine morte: At enimvero poſt prævaricationem Adami, primis ſeminibus, maledictione Divina, novas ſuperveniſſe tincturas, quarum mixtione calamitoſam in ſortem, tranſplantatam eſſe totius creaturæ pulchritudinem. Hæc utcunque ſit, remanſiſſe nihilominus prima ſemina, ſed novis ſed infelicibus obducta veſtimentis. Morbos autem partitus eſt in tres claſſes. In prima collocavit morbos hæreditarios, cujuſmodi propter propagationis conſtantiam, præſentem *ſeminis* vigorem demonſtrare: in altera contagioſos, quales indicare *transplantationis* documenta: in tertia denique eos, qui tempori, Regioni, ætatique proprii ſunt; atque hujuſmodi eſſe documento, radices morborum dari. Porro dividit ſemina ratione originis ſuæ, quam vel ab Elementis, vel a Planetis, duxere. Quo poſito, arbitratur, dari morbos aqueos, terrenos, &c. vel Saturninos, Martiales, Mercuriales, &c. Neque vero hos omnes ejuſdem eſſe Naturæ, ſed ſingulas ſpecies juxta trium principiorum diverſitatem a ſe mutuo etiam diſtingui. Exempli gratia Epilepſiam, Apoplexiam, Paralyſim, &c. eſſe quidem morbos Mercuriales; ſingulos tamen alia atque alia individuorum ſobole conſpicuos. Reliquorum eandem eſſe conditionem. Adhæc ſemina, tametſi in generationum initiis

[13] Hoc modo Cap. IV. differit.

initiis in ventriculo radices agant, ac ſpiritalem in formam reſoluta aliis rebus permiſceantur; nihilominus potentiam in iis ſuperſtitem, mixti coagulationem efficiendi. Indeque ortum capere morbos a lentore *Tartareo* ortos, quorum cauſſam ſpiritum quempiam, vel aluminoſum, vel vitriolatum, vel *cachymialem*, *bolarem*, &c. eſſe. Namque, ſpiritibus ventriculi mechanicis, ab aluminoſis & ſtipticis tincturis, inquinatis, dextre perfici tunc neutiquam poſſe humorum corporis alterationes, reſolutiones, ſecretiones, &c. quoniam corpus tunc tarde miniſterium ſuum abſolvat. Præterhæc non modo planetas, verum etiam cætera aſtra, ad nos mittere influxum, omnimodorum affectuum auctorem. Sic Plejades, Hyades, Piſcium conſtellationem, &c. demiſſa cœlo in Aërem influentia, in corpore humano efficere pigritiem, ſomnolentiam, &c. quidni concludendum inde? inſtat argumentando, illis de proprietate ſomnifera convenire cum papavere, Mandragora, Vitriolo, &c. Similiter Bootem, Urſam, ſidus Aquarii, poſtquam eorum contagio ad aërem pertinuerit, ac ita fuerit inſpirata, importare corpori tuſſim, dyſuriam, horrorem, articulorumque dolorem. Et quia opinatur, hæc omnia contingere ratione cujuſdammodi acrimoniæ, acoris, &c. judicat, illis itidem pariles, ut aceto, alumini, acaciis, &c. virtutes eſſe. Pari modo ratiocinatur de aliorum Aſtrorum effectibus, quibus brevitatis cauſſa ſuperſedeo. [14] Quod ad ſigna & differentiam dolorum corporis pertinet, exiſtimat *Severinus*, ſpiritum vitrioli, æruginis, tartarive, vehementiores, quam aluminis & ſalis gemmæ, dolores, producere: omnium acutiſſimos eſſe, quos ſpiritus ſeu ſalis ſeu Nitri efficit: frigoris auctores eſſe vel acetoſæ, vel aluminis,

Ff vel

[14] Plura vide Cap. XII.

(15)

vel Berberis Tincturam: ruborem, calorem, inflationem pulsationemque, inducere Tartari æruginisque Tincturam, spiritibus arsenici permixtam. Quod superest, defendit Archigenis placita, vocabulis saporum dolores quoscunque, corpori obortos, nuncupantis. [15] Tandem morborum omnium curationem putat bifariam institui posse: & quidem alteram, quam universalem appellat, absolvi uno eodemque remedio, impuritates omnis generis morbosas consumente, auferente, vel Balsamum innatum restaurante, mitigante, corroborante: singularem vero, secundum omnimodas morborum indicationes per idonea, e tribus Regnis desumpta, medicamenta, absolvi. Quamobrem autem hæc operationes suas perficiant, non melius nos addiscere posse, quam per artificialem corporum resolutionem: cujus beneficio, substantiarum facta sejunctione, in conspectum venire corporum proprietates, quæ antea compositionis virtute occultabantur. Sic diu multumque plures in dubium vocasse opii vim stupefaciendi, cum tamen sit res amara, quæ alioquin generaliter calida habetur: aliis interim primis, aliis secundis, corporum qualitatibus, ejusdemmodi facultatem tribuentibus: sed futilitatis plena esse horum judicia; siquidem facta opii per ignem resolutione, sibi innotuisse, asseverat *Severinus*, oleum quoddam, vi somnifera præditum, pariter ut tale in vitriolo, inque quibusdam plantis, non raro inveniatur: Præterea acquisivisse Sal, facultate sudorem ciendi, dotatum. Pari modo se processisse, ait, cum vini diversam potentiam esset explorandi animus. In spiritu vel Mercurio, quia is hominis spiritibus quadantenus conformis, virtutem vini, corpus corroborandi animumque exhilarandi, sitam:

Sal

[15] Vide Cap. XIII.

(16)

Sal Tartareum autem, alteram vini partem, in causſa eſſe, ut ii, qui conſueverunt in ſe crebro merum ingurgitare, ſæpe ſæpius doloribus Podagræ, colicæ, calculi, &c. torqueantur. [16]

BARCH. Satis ſuperque de dogmatibus *Severini*, verba feciſti, narra nobis, ſi volupe fuerit, de poſteris, de eorundemque doctrina.

HELV. Faceſſis mihi negotium, ad quod explendum non una, ſed pluribus horis, eſt opus. Contraham tamen orationem, ut tibi aliquatenus morem geram, & reddam quomodocunque, quæ reſtant: initium autem ſermonis a *Crollio* facturus. Is, quamvis non multum mentem ad ratiocinia appulerit, habendus tamen eſt, ut ex ejus ſcriptis liquet, in numero ſectatorum Severini; cujus, ut & Paracelſi, doctrinam miris laudibus prædicat, eandemque ſcriptis exaggerat adeo, ut nihil ſupra. Præter dictorum auctorum ipſi propria non ſunt dogmata: verumtamen dedit ſibi negotium de decantata majoris cum minori mundo ſimilitudine, quam vocant *ſignaturam*, peculiarem in lucem edere tractatulum: in quo oſtendit, plurimas res, ob aliquantam conformitatem & formam, quæ ipſis cum homine intercedunt, indicare uſum & vires, quibus pollent multum in Medicina. Hartmannus Crollio doctrinæ laude non eſt inferior, utroſque Libavius ſcriptionis libertate perſtrinxit exagitavitque partim ob complura, eorum ſcriptis inſerta, ſuperſtitionem redolentia, partim ob alia, quæ vel a Religione Chriſtiana, vel a Philoſophia Ariſtotelis, ſunt aliena.

LE MORT. Præpropera, Hercule? Tibi eſt feſtinatio. Tu citatim ad alios contendis auctores; cum tamen non pauca dicenda ſunt de Doctrina Crollii.

Ff 2 Con-

[16] Ita Cap. XIV. argumentatur.

Concedo equidem Crollium fuisse Paracelsi Severinique sectatorem: at enimvero non negabis quoque eundem perplura, ab his concise obscureque dicta, amplificasse, dubiaque perspicuis, ut ipsi saltim videtur, illustrasse.

Helv. Quandoquidem hæc in memoria habes, verseris, velim, in munere meo, & tradas, quæ tibi notatu digna habentur.

Le Mort. Tantas opportunitates habet amicitia, ut mihi, hactenus auditori, tuum valeat injungere munus. Sed ne videar me contra te tergiversari, memorabo opiniones Crollii, tametsi cum Paracelsi vel Severini persæpe concordent, & eas cum primis, quæ mihi maxime memorabiles habentur. Verum ad rem. Firmamentum, quo intelligit cœlum stelliferum, statuit esse lumen Naturæ, unde omnia naturaliter homini influere. Etenim, sicut corpus primitivum attrahat elementa per famem & sitim: ita spiritum sidereum hominis a radiis superiorum siderum, omnes artes, scientias, & facultates, omnemque sapientiam humanam. [17] Hunc spiritum vocabulo laris, penatis, Dæmonis boni, hominis umbratilis, & nescio quo amplius, nuncupat. [18] Hominem, creaturarum præstantissimum, nobilissimumque,

[17] Ut nequis in animum inducat, me mea modo cogitata memoriæ mandasse, oportet *Crollii* præfationem *admonitoriam*, ex qua hæc in qualemcunque ordinem redegi, juxta seriem paginarum, proferre: quippe eam auctor, ut liquet, in membra haud dispertivit Usus autem sum editione M. DC. XXXV. a *Michaele* in lucem in 8. prolata: in qua antememorata pag. 48. habentur.

[18] Pag. 70. Penatis nomine eum nuncupari, quia penes nos, seu nobiscum nascatur. Præterea eum appellat familiarem sophorum homunculum, internum Paracelsi *Adech*, spectrum, Naturæ lumen, Evestrum præsagiens, & propheticum in homine, imaginationem, quæ in se claudit omnia astra, esseque omnia astra, & eundem cum cœlo retinere cursum, naturam atque potentiam.

(19)

que, quia totius mundi partes habeat, imo nihil ſit in majori, quod non reapſe in minori mundo reperiatur; [19] corpus Phyſicum quidem a Terra ſeu elementis; ſidereum autem corpus, quod eſt domicilium animæ, ab aſtris cœli, accepiſſe. [20] Siquidem vero hoc inviſibile, eam ob cauſſam appellat hoc ſpiritum, primordia generis, ut dixi, ex aſtris ducentem, quem tamen una cum corpore terreno interire. Præter hunc & alium nobis ſpiritum eſſe immortalem, a Deo inſpiratum. [21] Eundemque omnis generis diſciplinarum capacem: quinimo omnimodæ plenum ſcientiæ, & id quidem priuſquam corpori fuerit adjunctus. Quibus conceſſis ſequi cunctarum notiones rerum nobis eſſe ingenitas: haſque indigere modo excitatione noſtra, ut in apricum proferantur. [22] Præter hæc, ſtatuit, hominis, quatenus corporeus eſt, parentes eſſe cœlum atque Terram: ideoque, qui parentes noverit, eundem facili negotio cognitionem filii aſſecuturum. [23] Corpus hominis Phyſicum nil aliud, quam Sulphur, Sal & Mercurium, idque nutrimentum a Terra capere; ſed ſidereum, effluviis aſtrorum victitari. [24] Tantam huic ſpiritui eſſe virtutem, ut, quorſum ille imaginetur, ipſum corpus ſimul attollat atque traducat, teſte noctambulone, & aliis. Et ſi homo ſecundum hujus inſtinctum, quod alias vocant vivere ſecundum carnem, vitam tranſigat, planum tunc fieri, an ei conveniant epitheta canis, vulpis, lupi, &c. quorum hinc inde in S. S. fit mentio. [26] De cætero Hominem, cum ſit majoris mundi

Ff 3 quinta

[19] Vide pag. 67.
[20] Pag. 61. & 133
[21] Ita pag. 59.
[22] Hic. pag. 51. Platonis ſententiam amplectitur.
[23] Pag. 26.
[24] Pag. 45. verum pag. 27. dicit Materiam hominis eſſe extractum quatuor elementorum, aeris ſcilicet, terræ, aquæ & ignis.
[25] Pag. 165.
[26] pag. 59.

(27)

quinta essentia, opinatur, non solum imitari posse cœlum, sed etiam nutu suo regere, eidemque, si modo allubescit, dominari: atque id per fidem & imaginationem. Omnes quippe res habere insitam erga animam obedientiam: hinc, quod si anima forti desiderio aliquid exoptarit, omnes omnium naturalium virtutes tunc ipsi ad vota desideriave obtemperare. In summa, quicquid corpore fit modo visibili, idem & fieri fide seu imaginatione, more spirituali. [27] Ita matrem, imaginationis adminiculo, tenellulo fœtui imprimere nævos; ita plurimos morbos imaginatione concitari. Quid? hominem per fidem imaginationis sæpenumero plus, quam optimos quosque medicos per medicamenta idonea, operari. Etenim animam rationalem vehementi imaginatione excitatam, & ipsam superare Naturam: perque suas affectiones multa in corpore proprio immutare non modo, verum etiam in alieno; posseque utrivis, aut ægritudinem corporis, aut sanitatem, immittere. [28] Crollius etiam differit multum de Astro: intelligit autem per hoc corpus insensile, inconspicuum, sine ratione tamen in crescentibus, & in viventibus cum ratione. Corpora vero esse astrorum excrementum, ex eorundem operatione producta. Quæ cum ita sint, judicat, nullum corpus sine astro, & e contrario nullum astrum sine corpore visibili existere. Astra enim formare ac producere ex se omnigena corpora, & producendo hæc illa insimul sese multiplicare. Exempli gratia. Triticum in terram projectum, cujus semen esse astrum, id est corpus invisibile, producere ex se corpus visibile, nec non multa alia indidem progigni astra

[27] Pag. 74. & 75. Imaginationem quippe hominis esse magnetem attrahentem ultra mille milliaria: imo quicquid vult in exaltatione sua, id ex quatuor elementis ad se attrahere.

[28] Pag. 166. & 71.

aſtra. Pariter ſe habere naturam reliquorum, & creſcentium, & viventium. [29] Convenit Crollius etiam cum Paracelſo de creaturis, ſeu incolis quatuor elementorum: quarum ille plura genera enumerat, quam Paracelſus. [30] Sed mitto ejuſcemodi nugas, conferam me potius, neceſſe eſt, ad alia, ſcitu magis digna; & primo ad medicum, quem oportet naſci e lumine Gratiæ & Naturæ ab interiori inconſpicuoque homine. [31] Adhæc oportet Medicum percontari, indagareque Naturæ convenientiam: videlicet quomodo aſtrum Medicinæ ſeu cœli magici, & interius hominis Aſtrum inter ſe conveniant: externum etenim perducere nos ad internum. [32] Præſertim vero Medicum, quem Naturæ miniſtrum vel interpretem vocat, tunc demum conſequi celebritatem, ſi innatam naturalium vim per Chemiam cum conſtellatione cœli ſtelliferi, ejuſdemque influxu copulaverit. [33] Sed hic labor, hoc opus. Morbos (quorum tot genera, quotquot ſpecies, corpora, & ſemina creſcentium, reperiantur) originem ducere e Natura ſeminis, ſive a trium principiorum aſtris, ut & mechanicis ſpiritibus inconſpicuis. [34] Et, quamvis opus arduum ſit conari inveſtigationem cauſſarum morbi, nihilominus ratum habet nullum morbum eſſe, qui non ſuam habeat Medicinam; præterquam is

[29] Vide pag. 70. & 71.

[30] Deum, pag. 28. aſſerit, creaſſe in omnibus quatuor elementis ad evitandum vacuum creaturas vivas inanimatas, videlicet ſine anima intellectuali. Aquæ ineſſe nymphas, *undenas*, *meloſynas*, & horum monſtra, ſeu ſpurias Syrenes, aquæ innatantes: Terræ gnomos, lemures, *Sylphos*, montanos, *Zonettos*, quorum monſtra eſſe pygmæos: Aeri umbratiles, Sylveſtres, Satyros, & horum monſtra eſſe gigantes: Igni denique *Vulcanales*, pennates, Salamandras, ſuperos, quorum monſtra eſſe *Zundel*.

[31] Pag. 24.

[32] Ita pag. 46.

[33] Vide pag. 131.

[34] Pag. 46. & 122.

(35)

occulta prædestinatione, mortalibus incomprehensibili, peculiari Numinis ira genitus, evadat tandem incurabilis. [35] Cæterum non esse Medicum, qui remediis morbum expellat, sed Naturam ipsam, qua significat Mumiam vel Balsamum internum, hoc negotium suscipere. Medicum modo illius imbecillitati, intrinsecus quoquo pacto generatæ, subvenire rebus externis. [36] Medicinam autem veram, asserit, in vitali sulphure, totius Naturæ thesauro, contineri: fundarique animalium, vegetabilium & mineralium, Balsamo. Hujus ope, si nempe debite præparatum, & ab omnibus impuritatibus separatum, omnes omnium morborum curationes posse perfici; privatim vero, si a pio eruditoque Medico fuerit propinatum. [37] Licet interea non neget melius aliquando esse nullum adhibere medicamentum, sed operationem soli Archæo, magis potenter, quam medicus cum sua Medicina, morbos internos pellenti, committere. [38] Duplicis generis, statuit, Medicinam: alteram visibilem a Patre creatam, quam, nisi artificialiter fuerit parata, non oportet adhibere: alteram inconspicuam a Filio per verbum. Medicamentum itaque esse corpus visibile: at verbum, corpus inconspicuum; & sive herba sanet, sive verbum, efficientiam tamen soli spiritui Dei, Naturæ unito, tribuendam. Ita enim rerum naturam comparatam, ut sublunaria quælibet potentiam, qua referta, indepta sint de cœlo: cælum vero de intelligentiis: spiritus autem a summo Numine. De cætero, verbo scripto, seu characteribus, & sigillis, juxta statam siderum posituram fabrefactis, præter veros Magos, accuratissimos Naturæ exploratores, neminem quemquam morbo

[35] Hæc pag. 85.
[36] Pag. 120.
[37] Vide pag. 24. & 25.
[38] Ita pag. 120.

bo mederi. [39] Et quantum ad Naturam Medicinæ attinet, tunc adstruit, eam nihil aliud esse, quam appositionem illorum, quæ desiderantur, videlicet virium juxta & Balsami refectionem: dein ablationem eorum, quæ redundant, impuritatis utpote morbosæ. [40] Antequam autem hæc effectum suum edere possit, necessum esse, ut ejus vita prima auferatur, beneficio putrefactionis & regenerationis, opera Chemica institutæ, haberi tunc ejus vitam secundam, in qua tria principia cum suis arcanis viribus se medico manifestent. Namque sine regeneratione nullum Medicinæ arcanum, quod sine omni qualitatum compositione consistat, haberi posse. [41] Et quamquam tale aliquis medicorum fuerit nactus; attamen quandoque evenire, ut æger non convalescat: cujus infausti successus octo potissimum rationes esse. *Primam* esse, quando terminus vitæ adest, qui nulla arte, nullisque remediis potest prolongari. *Secundam*, si propter imperiti medici ignorantiam, morbus adeo perniciosus ac internecinus evasit, ut ei deinde incassum, quamvis alias optimum, adhibeatur remedium. *Tertiam*, si Medicus tum demum, quando Natura succubuit, accersitur, Medicinam utpote morbo invalescenti faciendi ergo. *Quartam*, si ægrotus invitus, ac medici præceptis non obsequitur. *Quintam*, si singularis cujusdam hominis proprietas, sanationi incepta, adfuit. *Sextam* si morbus *prædestinationis* finem assecutus, dari tunc non redintegrationem læsæ partis. v. g. cæcitatis, surditiei, calculi, &c. *Septimam*, si æger de Medico suo diffidit. *Octavam* denique, si Deus propter peccata hominem morbo, tanquam castigatione, affecerit, lo-

Ff 5 co

[39] Ita pag. 86. & seq.
[40] Vide pag. 116. & seq.
[41] Pag. 44. & seq.

(42)

co piaculi tunc morbum eſſe, admonereque hominem de vitæ tranſactæ emendatione. [42]

Anon. Ehem quantopere diſcipuli a moribus Præceptoris degenerarunt. Paracelſus, ut noſtis, habebatur, quin dicam etiamnunc habetur, impiorum in numero: verum aſſeclæ, qui doctrinam ejus propagarunt, ut Crollius, Dornæus, Hartmannus, Kuhnrad, Fludde: præcipue vero ii, quos vocant fratres *roſeæ crucis*, qui incredibilem morum diſciplinæque ſanctimoniam præ ſe ferebant, fuerunt admodum religioſi; quinimo, ut, quod ego ſentio, fatear, ſuperſtitionem anileſque fabellas cum Medicina admiſcuerunt.

Barch. Qui non ignorant, quid diſtent æra lupinis, minime in his viris probabunt ſuperſtitionem, credulitatis matrem: ſed ſeligent ea, quæ cum ſacris bibliis, cumque ſana ratione ſunt conſentanea: reliqua mittent ad popellum, ad aniculas, ſuperſtitionis aniliumque fabellarum mirum in modum avidas. Verum ſuperſedeamus his, diſſeramus potius de varietate ſententiarum Chemicorum, ad Rem medicam ſpectantium. Et primum, quod ad me pertinet, ſcire aveo, ſi quod novum dogma Paracelſi ab aliis, præter dicta, fuerit additum.

Helv. Mihi, petitionem tuam mecum reputanti, in mentem venit *Scheunemannus*, qui, quamvis pleraque Severini placita amplexus: cumulavit tamen ea variis dictionibus obſcuris. Exempli gratia. Internam ſeu *eſſentialem* corporum conſtitutionem, quam more Severini, & Crollii Anatomiam appellitat, ſtatuit, ſeptem mutationum niti gradibus, combuſtione nempe, *ſublimatione*, ſolutione, putrefactione deſtillatione, coagulatione, & tinctura. His ſeptem mutationum ſpeciebus

[42] Hæc a pag. 160. ad 170. fuſius traduntur.

bus tria principia amittere qualitatem formæ, aſtri, ſpiritus: contra adipiſci qualitatem materialem, viſibilem, tactilem: Hæc tria tamen, quomodocunque fuerint mutata, variiſque corporis virtutibus ac proprietatibus referta, redigi poſſe ad denarium, numerorum perfectiſſimum. Sub hoc denario autem complectitur quatuor Mercurii, tria ſulphuris, totidemque Salis, genera. In primo ponit Mercurium *pneumoſum*, quo indicat ſpiritum æthereum: ſeu veterum calorem innatum, corporis humani lumen, omnium, quæ in corpore accidunt, actionum & motorem, & rectorem. In ſecundo Mercurium *cremoſum*: convenit huic de proprietatibus cum humido *radicali*, de quo ſectatores Galeni multa decantaverunt. In tertio Mercurium ſublimatum, quem, ait, eſſe *radicalis* humidi ſpiritum acutum, penetrabilem, &c. ſubtiliſſimæ naturæ. In quarto Mercurium *præcipitatum*, quem eſſe ſpiritum æthereum, vere famelicum acidum, acrem, &c. eſſeque præterea univerſale univerſitatis rerum fermentum vivax, quas ob res ſolida quæque, ſibi obvia, comminuat, diffringat, diſſolvat. In quinto ſulphur congelatum, quo vult ſignificare ſpiritum puriſſimum, odorum, candidum, dulcem, &c Mercurii acorem & Salis amaritudinem dulcore ſuo, temperantem. In ſexto ſulphur reſolutum: id liquidum & molle, omneſque partes benigno irrorare madore. In ſeptimo ſulphur coagulatum, quod natura viſcidum, reſinæ ſubinde ſimile, fœtidum. In octavo Sal *calcinatum* ſeu uſtum, vitæ id Balſamum eſſe, congelareque inſuper Mercurium & ſulphur invicem in uniuſmodi corpus: nec non omnis generis ſapores ab eo originem ducere. In nono Sal reſolutum, quod, quamvis liquidum ſit, guſtu ſuave ac dulce: ideo tamen ei non humectandi, ſed potius exſiccandi indurandique, poteſtatem eſſe. Tandem

dem decimo in genere collocat ſal *reverberatum*. Hoc generale univerſæ naturæ eſſe lixivium. Potentiam huic eſſe purgandi corpora quælibet a ſordibus: hinc, cum eas omnifariam eliminet, efficere, ut illa mundentur, regenerentur, viveſcant. Per hunc denarium nunc, ſtatuit, omnium morborum ortus, circuitus, conſummationeſque effici atque abſolvi. [43] Et, ut exemplum ſumatis ex hac doctrina, indicabo breviter, quos morbos, credit, ab unoquoque produci. Nempe, Mercurium *pneumoſum*, ſeptem mutationum virtute debilitatum, inferre corpori omnis generis inflationes: Mercurium *cremoſum*, repentinam mortem: Mercurium *ſublimatum*, affectus omnigenos, quibus punctiones cum fervore adſunt. Mercurium *præcipitatum*, arthritidem, tophos, &c. [44] Sulphur *congelatum*, ardorem in febribus: ſulphur *reſolutum*, omnes affectus ſomnolentos: ſulphur *coagulatum*, omnimoda corporis per loca, excretioni dicata, profluvia: ſal *calcinatum*, omnigenos corporis tumores molles: ſal *reſolutum*, Tartarum, calculum, &c. Sal *reverberatum* tandem, varias cutis deformationes, ut ſcabiem, lepram, &c. [45] Et hæc ſunt præcipua *Scheunemanni* placita, quæ tamen a paucis in Theoriam Medicinæ ſuſcepta, atque id non mirum eſt; perplexa enim ſunt, atque magna in in iis eſt obſcuratio. Verum plurimi ut *Rulandus*, *Petræus*, *Quercetanus*, *Beguinus*, *Sala*, &c. in doctrina Paracelſi perſtiterunt, exceptis iis, quæ ſuperſtitionem utcunque redolebant.

Barch. *Helmontius* tamen, ut noſtis, haud parum

rum

[43] Hujuſmodi decreta, qualia qualia ſunt, deſumpſi e Cap. I. Libri, qui titulo *Medicinæ reformatæ* ſuperbit.

[44] Vide Cap. II. III. IV. & V. in quibus reliquos morbos indicat, ſubnectitque eorundem curationem.

[45] Hæc in capitib. ſeq.

(46)

rum dogmata Paracelsi mutavit, eorundemque in locum alia substituit.

ANON. Ita est, sed minime addubito, quin Helmontii decretum eadem, ut *Paracelsi*, laboret obscuritate. Enimvero introduxit in Medicinam non modo perplura vocabula barbara; verum etiam disputationes abstrusiores, magnas quæstiones, ac opiniones de variis rebus, valde obscuras.

BARCH. Non satis est hæc dixisse, sed sunt singulatim demonstranda: At enimvero, ut sermones ne in unum confundantur, pervelim, ut quispiam nobis pandat summarium doctrinæ *Helmontii*. Tibi, Clarissime le Mort, id negotium facesserem (petitionis importunæ veniam peto) siquidem hospiti nostro parcendum, reor, quia is & heri & hodie de variis Chemicorum placitis, hypothesibusque, verba affatim fecit.

Le MORT. Ne videar, me munus, quod tu mihi injungendum putasti, recusare, tametsi libenter fatear te imparatum jamjam fuisse adorsum, annitar tamen voluntati tuæ quomodocunque satisfacere. Verum ad Rem. *Helmontius*, tria Paracelsi principia reprobans, ascivit ad hanc dignitatem duo alia: Elementum nimirum aquæ, quam vocat initium ex quo; & fermentum, initium seminale per quod cuncta efficiantur. [46] Eodem res redit, si quis vocabulo fermenti, formam; & aquæ, materiam, intellexerit. Alibi, ubi de industria de elementis agit, statuit, cœlum, terram & aquam, tanquam omnium nascendorum corporum materiem, ab initio rerum creatam; & nequaquam terram, sed cœlum, complexu suo aquam continuisse. Quo posito, existimat, hac ratione effici, aquam Terra multo nobilio-

[46] Libro, cui titulus est caussæ & initia natural. §. 22. & 29.

(47)

biliorem, puriorem, ſimpliciorem, principio propiorem, ſortiſque cœleſtis magis participem. Quid? Sacra biblia non facere ideo creationis aquæ & aëris mentionem, quia cœli etymologia utrumque ſignificat. [47] Quod cum ita ſit, ſtatuit, dicta duo aërem nempe & aquam, poſthabita terra, elementa primigenia. Neque etiam hæc invicem conjungi, mutarique in uniuſmodi ſubſtantiam, ſed diverſitatem in eorum proprietatibus apparere non modo, verum etiam has argumentationibus firmis declarari poſſe, demonſtrarique adeo, ut nullus ſcrupulus amplius reſtet. [48] Terram vero quod attinet, licet ea in principio ab Almo hujus Univerſitatis conditore creata, proprie tamen primordia generis ex aqua duxiſſe: quare etiam nullas ſeu generationes, ſeu miſtiones in rerum Natura, præterquam quibuſcunque referta ſeminibus. [49] Etenim hæ ambæ fermentis omnimodis dotatæ, atque invicem mixtæ, conſtituere modo liquorem, plantarum generationi dicatum, modo ſuccum, mineralibus generandis deſtinatum; hunc ficto vocabulo *Bur*, illum *Leffas*, nominat. Pro Terra primigenia autem habet arenæ ſpeciem, quæ apud nos vernacula eſt, & quæ Belgice vocatur *Quell-Sand.* De cætero ratum habet, aquam, ſemine vel fermento prorſus deſtitutam, productioni quarumcunque rerum etiam eſſe inhabilem. [50] Fermentum namque eſſe medium, quo ſemen materiam omnimodis diſponat. [51] Quinimo Fermenti vocabulum generaliter ſignificare, quoddam creatum formale, quod neque ſubſtantia neque accidens, ſed in modum lucis, ignis, formæ, &c. in rerum principio con-

[47] De Elementis. §. 5.
[48] De Aëre. §. 11.
[49] Progymnaſ. Meteor. §. 13.
[50] De Element. §. 13. & 16.
[51] De Lithiaſi. Cap. v. §. 4.

(52)

conditum: hujus gratia nempe, ut semina præpararet, excitaret, præcederet. Adhæc esse primitivum rerum initium, virtutemque terræ vel locis quidem, sed non rebus seminalibus, inditam; quoniam id persæpe semine prius, atque hoc ipsum generet, propter generabilem, quem habet, rerum Naturæ spiritum. Ideoque fermentum seminale non esse illud, quod alterutrum duorum principiorum, sed ejusdem productum, & effectum seminis individui: qua de caussa id etiam caducum, interituique obnoxium; cum e contrario fermentum primum, in elementorum finibus conditum, mutationis, vicissitudinis, ut & interitionis, plane sit expers. [52] Fermenta porro duplicis generis statuit; alterum in se continere auram fluidam, Archeumve seminalem, qui sua fluxura ad animam viventem aspiret: alterum vero complexu suo continere initium motus & generationis. Præterhæc differentiam in fermento & semine ponit. Illud enim esse odorem, vel qualitatem fracidam, massam seu materiem aliquam simili labe inficiendi; hoc vero substantiam, cui Archeus, qui est *Gas* spirituale, modo insit, continens in se fermentum, imaginem atque notitiam disponendi res quaslibet, secundum præscripta, quæ dispositor ille Mundi Deus prædestinavit, statuit, approbavit. [53] Et, ut rei summam dicam, opinatur Helmontius, Fermenta per semina interventu Elementi Aquæ utramque in Mundo facere paginam. [54]

ANON. Tu, nescio, quæ admirabilia, mihique incredibilia auditu, de quodam Archæo commemoras. Qui probabis, dic sodes, talem incomparabilem, pro-

[52] Cauff. & init. natur. §. 23. & 29.

[53] Imag. ferment. impregn. &c. §. 8. & 12.

[54] *Ibidem.* §. 1. & cauff. init. natural. §. 31.

producendarum quorumque naturalium ſcientiſſimum, architectum, dari.

Le Mort. Non hæc mea, quam memoravi, ſed ea Helmontii eſt opinio. Neceſſe itaque eſt, ut ejus argumenta proferam. Statuit enim, naturalia quælibetcunque generanda habere motionum, quibus plerumque prædita ſunt, quendam auctorem, impulſorem, ordinatoremve interiorem. Hunc, tanquam auram, in ſemine fœcundo clauſum: hunc futuram adumbrare generationem: hunc tandem generatum corpus ad uſque ejus interitionem, comitari. Sine hoc enim ſi res quælibet eſſent, nunquam ad deſtinatum ſtatum pervenirent, ſed dubiam confuſamque actionem, & effectum ſortirentur plurimum. [55] Et alibi aſſerit dictum Archæum commorari apud ſpiritum quendam ſeminis, cui rerum, a ſe peragendarum, typos ac, neſcio quas, umbratiles prænotiones, ineſſe: omnes autem ex præcedentis idea defluere. Neque vero conſiderandum hunc, quemadmodum ſimulacrum aliquod mortuum, ſeu inanimum; ſed potius eum omnimoda inſtructum ſcientia, præditumque inſuper poteſtatibus neceſſariis res deſtinatas efficiendi: [56] atque adeo & vitæ & ſenſationis primarium eſſe organum: imo primum animantis motorem, ac, ut ita dicam, fabrum. [57]

Barch. Mentionem paulo ante feciſti alicujus *Gas*.

Le Mort. Ita eſt. Hoc etenim Helmontius primo excogitavit, atque in Medicinam una cum aliis inauditis dogmatibus in Medicinam introduxit. Vocabulo autem *Gas* intelligit halitum, vel ſpiritum coa-

[55] In tractatu, cui eſt titulus *Archæus* Faber, in quo pluribus verbis de admirabili incomparabilis *Arhchæi* poteſtate diſputat.

[56] De Lithiaſi. Cap. v. §. 4.

[57] De febrib. Cap. ix. §. 12.

coagulari nescium. Hujus generis esse aquam a frigore in halitus mutatam: item spiritum degenerem, superstitem penes corpora, in vase clauso usta, qui tum demum fugatur, si quando in aëre libero crementur. Item effluvia e rebus, fermentationem subeuntibus, prodeuntia. [58] Quæ cum ita sint, statuit diversa ejus genera: aliud enim *Gas* ventosum: aliud *Gas* pingue: aliud *Gas* siccum: aliud fumosum: aliud ferum, quod nec coërceri, nec in corpus conspicuum, cogi possit. Hujus postremi, quod ab Helmontio *Gas sylvestre* appellatur de genere esse flatus corporis: quos vel a cibis nondum digestis, vel a cremore, vel a stercore ciborum, vel ab alimento intestinorum degenerante, originem ducere. Quibus positis, effici inde, quaternos nobis esse flatus internos: quintum externum, *Tympaniam* vocat, extra intestinum claudi: sextum naturalem, requisitum seu ordinarium: septimum tandem veneniferum in corporis habitu. Nullum horum flatuum esse vaporem seu halitum aqueum, quippe aquam, utcunque in minimas redactam particulas, pristinam naturalemque semper, si illæ modo iterum coagmententur, assumere formam. Neque flatum esse vel aërem vel ventum: siquidem uterque non sit de compositione concretorum. Restare proinde, quod omnis in nobis flatus sit *Gas Sylvestre*, alimenta digerendo, e cibis, potu, & excrementis, excitatum. [59] Verum, ut ultra prosequar, mittam hujusmodi effrenum indomitumve spiritum: mecum autem alia atque alia Helmontii commenta opinionum reputanti in mentem venit *Blas*, quo indicat primo duplicem astrorum motum: uno, quo per

 omnis

[58] Vide progymnas. meteor. §. 28. tract. *Gas* aquæ. §. 6. 7. 10. 12. item *complex.* atque mistion. elemental. figment. §. 30. & seq. & in tractat. de aura vitali.

[59] De flatibus. §. 4. 32. 33. & 34.

(60)

omnis generis loca feruntur; altero, quo diversis mutationibus sunt obnoxia. Illius generis *Blas* Maris æstum, silente etiam vento, cieri: hujus vero proprietatem, in coloris frigorisque productione, consistere; quam tamen insequi potissimum solere variam ventorum mutabilitatem. [60] Quantum vero ad *Blas* humanum spectat, putat Helmontius, homini duplex esse: alterum naturalium, alterum voluntariorum, motuum caussam esse: utrumvis non sequi, sed imitari modo, *Blas* stellarum; non coactu, sed voluntarie, proinde ac quisquam unus sponte veredarii vestigia sequatur. In infirmitatibus tamen corporis *Blas* humanum sæpenumero præcedere, ac sidereo influxu quasi futuras prænunciare tempestates: pariter atque hoc assolent bruta, quæ, quia uno die prius, quam homo, creata: atque adeo illorum *Blas* præcedat *Blas* stellarum: hinc præscia venturæ cujuscunque tempestatis. In hoc brutorum *Blas* cardinem seu augurii seu haruspicii verti: quo tamen tum veteres tum recentiores persæpe abusos ad superstitionem propagandam. [61]

ANON. Mihi recogitanti de Archæo de *Gas* deque *Blas*, quorum jamjam mentio facta, videtur, Hel-

[60] *Blas* Meteoron. §. 1. & 6.

[61] Vide *Blas* humanum. §. 9. & 5. Quod autem ejuscemodi *Blas* sit aliquid, quod a lumine & motu astrorum diversum, abunde apparere ex hoc putat; quia ægroti aliique homines, quamvis fuerint sub tecto, vel in loco obscuro positi, atque dictis careant; tamen eos analogon Lunæ motum persensuros, venturasque tempestates prædicturos. Quippe ipsis rerum seminibus inesse connata & cognata cœli lumina, quæ se ad proximorum siderum motum, adeoque ad universalissimum astrorum *Blas*, componere. Præterhæc clausis hypocaustis ideo istiusmodi efficientiam ab aliquo observari: non quod ea forinsecus in illum incidat; sed quia cœlum intrinsecus, in initiis vitalibus gerat, quo *pentaculo* Numen animantia quæque signasse. Vide tractat. *Astr. necess. non inclin. neque signif.* &c. §. 15. & 17.

(62)

Helmontium nequicquam aliud, cum hæc excogitasset, quam apologationes, quam vaniloquia, monumentis prodidisse. Referenda hæc sunt in ejus fabularem insectorum, animaliumque variorum generationem, interventu fermenti singularis factam. Quotus enim quisque hominum observavit unquam, si exutum hominis indusium in cumulum tritici per quicquam temporis recondatur, quod tunc inde progignerentur mures? Quin etiam herbam Basilici contusam, inter lateres depressam, soli expositam, intra aliquot dies prodere scorpiones? Pediculorum pulicumque ex fermento sudoris; & formicarum e melle & pane siligineo invicem mixtis originem, ecquis nostrum credit? [62] Non opus est hæc re & verbis refutare, satis est ea modo meminisse, vanitas eorum tunc insimul proditur.

BARCH. Ita mos apud te obtinet, ut semper ea proferas, quæ plerisque improbantur. Mittamus hæc: Prosequamur ea, quæ ab eo interpolandæ Theoriæ caussa in Medicinam introducta: deturque nobis copia audiendi theoremata, & ea quidem primo, quæ Helmontio sunt circa alimentorum digestionem.

LE MORT. Id thema copiose Helmontius pertractavit. Conabor hoc ad qualecunque compendium redigere. Helmontius, de alimentorum digestione disserens, posuit, sena digestionum genera. Primam fieri in stomacho beneficio fermenti acidi, a liene mutuati. Spleni namque esse ventriculi curantiam, eundemque hujus digestioni præsidere, dum debitam fermenti acidi, quo refertus est, portionem, ventriculo inspiret. Quod si non fuerit factum, exoriri tunc cruditates, anorexiam, bulimum, &c. [63]

 Præ-

[62] Hæc habentur tract. *Imago fermenti imprægn.* &c. §. 9. 10. 12. & 13.

[63] Sextupl. digest. §. 2. 11. 12. 20. & 29. Libr. de spiritu vitæ, §. 8. Jus duum viratus. §. 8.

(64)

Præter hoc acidum, posuit, alieni quoque esse vitale fermentum, proprietatem, odorem saporemque cum spiritu vitali participans. Quale, cum sit indolis salsæ ac balsamicæ, pollere adversum quartanam, cujus materiam istud subigere, vincereque. [64] De cætero ratum habet, fermenti virtutem cibos mitigandi non sitam esse in acore solo. Ita enim si comparatum esset, deberet tunc quoque in mechanicis fieri farinæ, ope aceti, vel succi citri fermentationem. At, quia hoc non accidat, effici hac ratione, fermentum stomachi esse esuriens acidum, sui generis singulare: imo & hominum & brutorum fermenta esse inter se diversa, qua qualitate, qua potentia. [65] Argumentatur autem dogma unico panis exemplo, qui licet plurimis animantibus, tanquam alimentum usu veniat, respectu tamen singularis fermenti, singulariter vinci, ac omnifariam immutari: quod se abunde declarare posse, autumat, exemplo excrementorum animalium, pane cibario vescentium: quæ excrementa nihilo minus, quantumvis ex eadem materia sint producta, inter se diversissima esse; cujusmodi non forent, nisi panis in unoquoque peculiarem sui immutationem subivisset. [66] Præterhæc differre fermentum stomachi acidum a cæteris rebus acidis potestate. Illud etenim alimenta quælibet penetrando, ea reddere volatilia: cum e diverso spiritus quispiam acidus, comminuendo corpora, ipse coaguletur, vel crassescat, ac fixam quodammodo nanciscatur qualitatem. [67] Licet nunc ita Natura comparatum sit ven-

[64] Libr. *Scholar. humor* passiv. decept. Cap. IV. §. 23. & 24.

[65] Tractat. calor efficienter non digerit. &c. §. 26. Vide etiam Libr. Imago ferment. impraegn. §. 24.

[66] Libr. de spiritu vitæ. §. 9. Et scab. & ulcer. Scholar. §. 29. & 30.

[67] Tract. imag. ferment. impraegn. &c. §. 25. & 26.

(68)

ventriculi fermentum, ut & acidum quodvis fere, debite sumptum, illi gratum, imo requisitum: verum tamen idem acidum, si extra ventriculum tetenderit, in perniocissimum corporis hostem evadere: & in caussa esse, ut aliæ atque aliæ corporis partes in discrimen deveniant. [68] Enimvero acidum in intestina divertens, tormina efficere ventris: Lotio si fuerit immixtum, stranguriam: si inhæserit cuti, scabiem: si ulceribus, exesionem: si artubus, podagram, concire. [69] Quid? totidem ulcerum fermenta statuit, quot diversæ eorum corruptiones, corruptorumque diversitates, reperiantur. [70] De cætero magni facit Pylorum, quem injuste nonnullos proinde ac janitorem ventriculi considerasse duntaxat, cum is e contrario sit digestionis primæ moderator, atque appetitus stomachi rector: & præterea intestinis imperiosus adeo, ut non modo horum contenta moderetur, sed etiam venarum vicinarum conatus enormes reprimat. Quæ cum ita sint, augustius præcellentiusque esse Pylori, quam orificii ventriculi superioris, officium. Adhæc Pylorum, nullius potestati obnoxium, habere absolutam potestatem vitalem, ac proprium, ceu uterus, *Blas* movens, omni humano arbitrio liberum. Verum enimvero, tametsi Pylorus suæ spontis sit, oportet tamen, ut is cum felle consentiat: oboriri alias dysenteriam, diarrhœam, tormina, hæmorrhoidum dolores, & similia abdominis cruciamenta. [71] Fel namque esse jecoris ac sanguinis Balsamum, viscus nobile, necessarium, ut ne pisces quidem, quos alioquin mera aqua sustentat,

[68] Tract. a sede animæ ad morb. §. 5.
[69] Pleura furens. §. 14.
[70] Scabies & ulcera Scholar. §. 28.
[71] Pylorus rector. §. 3. 22. 17. 6. & 18.

ſine hoc vitales ſint. [72] Refertum enim eſſe inſuper fermento aliquo, quod chylo, e ventriculo egreſſo, ac ad duodenum pervento, inſpiratum, immutat illius acidum volatile, in ſalſum volatile, vel in ſal urinæ: atque hoc cum contingat, fieri tunc ſecundam alimentorum digeſtionem: cujus officinam, quam abuſive ſtomachum appellat, inteſtina gracilia eſſe. [73] Tertiam digeſtionem perfici in venis meſeraicis, ubi tanquam in officina, chylus a bile informatus, iterum aliam indolem indipiſci, mutarique in humorem ſalſum rubicundi coloris, adveniente iſtic locorum cruento jocinoris fermento. [74] Quartam digeſtionem peragi in corde, inque ejus arteria: in quibus rubentem craſſioremque venæ cavæ cruorem, motu, calore, & fermento amplius laborari, volatilioremque effici. [75] Scilicet in ſiniſtro cordis ſinu, tanquam in officina, habitare ſingulare quoddam, maxime vitale luminoſumque fermentum, ſpiritum puta vitalem; quod non tantum efficere, ut cruor in ſanguinem (differre enim utroſque inter ſe) ſed ut ſanguis arterialis ultimo, in ſpiritum vitalem Archæi tranſmutetur. [76] Hujuſmodi ſanguinis in dictum ſpiritum mutatio, habetur Helmontio pro quinta digeſtione, cui tamen haud parum opitulari inſpiratus aër, cruorem venarum commaxime volatilem ſubtiliſſimumque efficiens. [78] Sextam tandem atque ulti-

[72] Scholar. humoriſtar. paſſiv. decept. Cap. 11. §. 8.
[73] Sextupl. digeſt. aliment. hum. §. 7. 9. 21. & 24.
[75] *Ibidem* §. 60. & 61.
[76] Ibidem. §. 29.
[75] *Blas* humanum §. 22. & 21. Dictam differentiam cruoris & ſanguinis in hoc poſitam, ſenſit, *quod ſanguinis ab anima immortali, informetur in ſiniſtro ſinu: cruor vero minime, ſolaque luce, formæ ſenſitivæ participative, non autem informative illuſtretur.* Porro opinatus eſt cæteras digeſtiones quietem exigere: quartam vero, perenni motus continuatione perfici.
[77] Sextuplex, digeſt. &c. §. 62.
[78] *Blas* humanum. §. 45.

(79)

ultimam digestionem in culinis singulorum perfici membrorum. Totidem enim esse stomachos, vel officinas potius, quot membra altilia, suum cuique esse innatum spiritum, accommodum sibi alimentum præparantem. Et has esse nunc sex, quas provida Natura constituit, digestiones. In septimo autem numero ipsam sabbatizare vel quiescere. [79] Dixi paulo ante spiritum vitalem incolere cor: [80] quin & alias ejus potestates memoravi. Addatis his, velim, eundem esse qualitatis salsæ, cordisque motorem, esseque luminis vitalis hospitium. Vitam etenim humanam esse lucem formalem: nec non ipsam animam sentientem esse lucidam, qua exstincta e vestigio mori hominem: Animæ etenim sentienti involutam esse hominum mentem immortalem, quam a morte avolare, postquam illa perierit. [81] Adhæc spiritum vitalem communicare lucem suam cum novis spiritibus, novissime a sanguine arteriarum secretis: cujus cum participes fiant, arterias tunc insimul elevari, ac ita earundem pulsum efficere. Denique e spiritu vitali fieri, cum prius ab anima informatus, spiritum animalem, quem in nervis ultimam indeptare determinationem. Alibi dicit hunc, in sinus cerebri translatum, variam suscipere characterum determinationem: ita ut movens evadat spinali in medulla: cernens in organis visus. Reliquorum sensuum eandem conditionem esse: hoc tamen discrimen intercedere, quod si spiritus, organo cuipiam proprius, errore in aliud membrum ingrediatur, ineptus tunc sit, ad debitam in tali membro sensationem perficiundam. Hinc provenire inde non raro digitorum stuporem, partium qua

[79] Sextuplex digest. &c. §. 67. & 84.

[80] De magn. vulner. curat. §. 109. & *Blas* human. §. 23.

[81] Spiritus vitæ §. 19. *Blas* human. §. 22.

(82)

quarundam sive motionis, sive sensationis sin abolitionem, diminutionem saltem; quoniam, ut dixi, alieno devioque spiritu irrorentur. [82]

HELV. Detur mihi interloquendi venia. Ne oblivíscare, velim, duumviratus; admirabilia enim, quin dicam incredibilia, Helmontius hujus de potentia narrat.

LE MORT. In tempore mones. Parum enim abfuit, quin me ejus oblivio cœperit. Helmontius hanc habet hypothesin, dari conspirationem in œconomia corporis bene gerenda & stomachi & splenis. Hanc vocabulo, in Medicina hactenus inaudito, appellat duumviratum. [83] Et primo quantum ad stomachum, superius videlicet ejus orificium, spectat, constare, ait, id maxime sensile. Molestam enim ipsi esse manum, quantumvis leviter, & tantillum temporis, appositam. Planum putat inde fieri, illud esse cujuscunque sensus fontem. [84] Enimvero unam hominis animam in stomacho, tanquam lecto suo, cubare, seu residere. Proinde vitales universim potestates indidem ortum ducere. [55] Et alibi statuit, duumviratum constare ex intellectu proprio, mente immortali, & animæ sentientis, peculiaribus sibi organis utentis, imaginandi potestate. Utut hoc assertum fuerit; caput tamen ideo nec otiosum nec frustra factum: sed id cogitata, in duumviratu, corporis in meditulliis, sito, formata, & ad se allata, rursus in partes corporis inferiores, conducere, vel distribuere. [86] De cætero, quamvis autumarit, vim pri-

[82] Vide tractatum de Aura vitali in medio fere: & de spiritu vitæ. §. 14.

[83] Sedes animæ §. 26.

[84] A sede animæ ad morbos. §. 4.

[85] Jus duumviratus. §. 58. & tract. sedes animæ. §. 17. scribit, Mentem non habere propinquius, aut similius sibi subjectum in quo hospitetur, quam illud lumen vitale, quod vulgo ani-

primorum motuum esse effrenam quandam imaginationem, in arbitrii potestatem nondum redactam; in splene residentem: [87] attamen alibi, duumviratus præsidi, in hypochondrio habitanti, hanc provinciam tribuit. Imo duumviratum universo imperare corpori; esseque auctorem phantasiæ, veneris, somni, vigiliæ, [88] incubi, [89] asthmatis, [90] &c. atque animæ sentientis hospitium. [91] Porro lienem esse cogitationum, idearumque fontem: inde eas deduci in stomachum, duumviratus socium, & in sexu fœminino, in uterum. Dictarum autem idearum tria genera statuit. Primo ideas duumviratus: altero Archæi: & tertio uteri ideas, complecti. [92] Posita in duumviratu anima, atque adeo imaginandi facultate; supervacuum, existimo, indagationem ejus idearum argumentis prolixe probare. Præsentiam vero idearum Archæi, Helmontius arbitratur, ad amussim demonstrari posse quatuor rationibus: ut (1) morbos hæreditarios, quorum ideas aliquot annos delitere, antequam se exerant: (2) morbos ictu morsuque animalis venenati, ut & contagio, contractos, intervallis in actum deductos: (3) morbos *concentratos*, quos etiam vocat torturas noctis: & (4) morbos, quibus virtus est inæquabilis, seu robur inæquale. [93] Uterum denique, ut singula-

Gg 5

animam *sensitivam* dici. In hac Mentem involvi, & mandato divino, vitæ vinculo, ligari. Pereunte autem *sensitiva*, per sui *annihilationem*, non posse mentem diutius in corpore subsistere.

[86] Jus duumviratus. §. 61. & 7.

[87] De ideis. morbos. §. 2.

[88] Duumviratus. §. 15.

[89] Jus duumviratus. §. 15.

[90] Vel potius nidum asthmatis esse in duumviratu, unde videlicet totius moderamen pendere. Ita in tract. de Asthmat. & tussi. §. 28. & 29.

[91] Inprimis vero eam in stomacho residere. Vide tract. confir. morb. sedes. §. 2. no. 8.

[92] De conceptis. §. 1. 2. & 6.

[93] De morbis *Archealibus*. §. 11.

(94)

gularem habeat monarchiam, ſic etiam morbos. Quemque enim efferatum uteri affectum eſſe quandam inſaniam, ſive dementiam Archæalem, in ipſo utero reſidentem. [94] Et ut in ſumma, quod de ideis habeo, dicam, ſtatuit Helmontius, ipſis eſſe vim quælibetcunque perficiendi potentiſſimam. Etenim ſine his Archæus ſi eſſet, inhabilem tunc eum fore ad quamcunque Naturæ actionem, operationem, propagationem. [95]

ANON. Mehercule Helmontius valde ingenioſus fuit ad comminiſcendum. Neſcio ſane quot, ac quas in Medicinam introduxit Chimæras? Habes ne præter ea, quæ a Te dicta ſunt, alia figmenta?

La MORT. Non mihi hæc, ſed Helmontio, ſunt. Huic imputes, velim, ſi quid tibi, a me ex Helmontio prolatum, vel erroneum, vel fabuloſum, videatur. Interea, ut tuo propoſito reſpondeam, ſuperſunt duo cuſtodes. Poſitos eos, opinatur, prope utraſque aëris valvas, ad infringendam aëris atrocitatem. Quo munere cum debite fungantur, bene eos valere: e diverſo, quando ob naturalis roboris debilitatem laceſſiti, eos tunc primæ ſuæ deſtinationi ex voto ſatisfacere nequire: elaborare ideo copiam

[94] Tractat. de conceptis. §. 7. & 13.

[95] De ideis morboſis. §. 19. & 20. *Ab ideis enim*, ſcribit, *omnis motio naturæ, & actio, tam in remediis, quam venenis, omniſque poteſtas naturalis ſeminaliter a parente quolibetcunque eſt impreſſa: imo introducuntur ideæ exoticæ, alienæ, aſcendenteſque in jam conſtitutas: quia ideæ, non ſecus atque lumina, ſe mutuo penetrant, & Symbolum Archæi, cum Archæo perpetuum atque ſyngamicum ſervant. Quæ ideæ, dum materiam capeſſunt, jam morbus natus eſt.* Dictis adde, quæ Helmontio ſunt Libr. de conceptis. §. 21. ubi innuit conceptam ideam, in vitæ ſenſilis imaginatione, eſſe duplicis generis. Sub altero ideas, e ſeminibus morbidis: ſub altero, ex interna aliqua cauſſa, ortas, complectitur. Illius generis eſſe dementiam vituli caniſque rabiem; at hujus deliria febrientium, &c.

am muci, quem esse generis neutrius: quoniam de proprietate ei non convenit cum ulla reliquorum corporis excrementorum specie; mucum inquam ideo custodes lacessitos e crudiori latice, & cruore parare, ut partes oblinendo ab injuria seu aëris seu humorum defendat. Mucum proin narium superne stillantem, æque ac pituitam inferne tussiendo excreatam, a custode facultate originem ducere: excrementum quidem utrumque non inutile; ast, propter custodis utriusvis errorem, noxium. [96] Latici, cujus modo memini, & quo latini, ut nostis, omnis generis humorem significant, Helmontius peculiarem assignavit significationem. Nempe laticem vocat istum liquorem insipidum, qui cruori quidem admixtus, sed ab eo distinctus, est. Eundem indicare satagebat humorem, quem recentiores appellant lympham, & cujus vasorum ordinem, ac progressum monstrant: in iis utpote ejusmodi liquorem, ab Helmontio meditatione solum investigatum, reapse inesse. Quinque modis dictum laticem, arbitratur, in aliquem corporis fructum redundare: (1) laticem temperare cruoris acorem: præsertim vero, si cruor laborando, sudando, balneando, &c. ob auctam corporis perspirationem, se nimiopere condenseat, latice tunc illum dilui, ac ita reddi fluidiorem: (2) siquidem chylus vel cruor nonnunquam sale abundet, laticem tunc ipsis adminiculo esse, quoniam sal istud recipiat, ut evertatur: (3) efficere, ne ullum densioris compaginis residuum, in ultima alimonii evaporatione remaneat; sed simul, ratione fermenti arteriarum, transpiratione foras eliminetur: (4) sudorem constituere, quem secum abducere partium, per quas permeat, sordes: (5) laticem ad linguam ad

[96] Vide tract. custos errans §. 26. 27. 30. 5. 6. & 27.

ad oculos, &c. adductum fieri salivam, lachrymas, &c. [97]

BARCH. Nunquæ Helmontio singularis de morbo est opinio?

LE MORT. Enimvero est, ut mihi videtur. Is enim veterum placita redarguens, statuit, morbum esse aliquid, quod, postquam nociva quædam peregrina potestas vitale principium violavit, penetravit, ac archæum excitavit ad indignationem, furorem, metum, &c. nasci. [98] Morbi autem ex aliquo semine orti, naturam initiumque in Idea quadam seminali, & in materia Archæi consistere: [99] alius vero indolis esse morbum ab externa caussa productum, ut vulnera, & quæcunque meatum aliquem intercipiunt. Ideoque illiusmodi morbos habere materiam, & caussam efficientem: utramque vero in ipso Archæo sitam: [100] vel ut alio loco dicit. Morbum quemvis, ab interna utpote caussa obortum, fieri ab Archæo in se ipso: & quidem suopte nutu, dummodo materia quædam data occasione, vel fortuito, ipsum quomodocunque turbaverit. Enimvero Archæum in singulis morbis turbari calamitateque affici. Quod cum eveniat, eundem fingere suomet

[97] Libr. latex hum neglect. §. 3. 12. 13. 14. 19. & 20. Cæterum quod ad ejus proprietatem pertinet, scribit §. 11. laticem in cruore oberrare permistum, non quidem ut partem cruoris, aut residuum lotii excrementum, sed ad varios scopos utilem: ideo eum habet pro humore peculiari insipido, fatuo, innocuo, concurrente viarum socio, vide. §. 29.

[98] Tract. de ortu. imag morbos. §. 2. Et libro, cujus titulus, progreditur ad morb. cognit. *Morbum*, scribit, *appello non diathesim, sed ipsum ens prævaricans, quod ex ipso Archæo cuditur vitale.* vide etiam ignot. hosp. morb. §. 40. Progreditur ad morb. &c. §. 14.

[99] Ignot. hospes morb. §. 77. no. 4.

[100] Ibidem §. 31. 32. 40. & 43. scribit. *Siquidem in cunctis morbis seminalibus, materiam reperio occasionalem, quæ instar violenti hospitis, impetum facientis,*

ſuomet more in ſe ipſo ideam perturbationis vel afflictionis, efficientem dein morbi cauſſam ſeminalem. Eſſe autem tot morbos, quot idearum morboſarum ſpecies: & iterum totidem ideas morboſas, quot ſordium in homine diverſitates. Perinde enim eſſe, ſordes, ſive forinſecus intrarint, ſive intrinſecus digeſtionum quarumvis vitio progenitæ, ſive a ſucco alimentario vel vitali, utcunque vitiato, fuerint obortæ. Utut nunc Natura Archæi morboſa fuerit, ratum habet Helmontius, morbos redigi ad duo genera in primis poſſe: ſcilicet ad recepta, atque ad retenta. [101] Primo complecti (1) injecta a ſagis (2) inſpirata ab endemicis (3) ſuſcepta ab irruentibus (4) aſſumpta vel potu, vel cibo, vel veneno, vel medicamento: & (5) heteroclita, ut torturam noctis, robur inæquale, ſterilitatem. Secundo complecti, (1) relicta, ſeu excrementa in I. II. III. vel VI. digeſtione, (2) tranſmutata in modo enumeratis digeſtionibus, (3) tranſmiſſa ab una digeſtione in alteram. [102] Prioris generis, proditorum more, forinſecus in corpus intrantia, Archæum commovere adeo, ut damnoſo ſibi conſilio ideam morboſam in ſeſe formet, eamque ſuæ materiariæ parti imprimat: atque adeo verus veri morbi parens fiat. Poſterioris generis noſtra culpa aut defectu provenire, & tunc quidem, quando haud ſtato tempore, debitaque quantitate eliminentur foras: conſideranda enim hæc veluti concordiæ, Oecono-

miæ

tis, hoſpitium atque jus violat, & œconomiam turbat. Inde invenio ipſum Archæum turbari in ſingulis morbis: hinc namque & alteram materiam morbi internam conſidero: partem videlicet Archæi, quam deturpavit propria exorbitatione, in quam partem, ideam finxit ſuæ perturbationis, ſeminalemque cauſſam morbi efficientem.

[101] Vide tract. cujus titulus diviſ. morb. §. 1. 2. & 4.

[102] Ita in morbor. phalange ſecund. cauſſ. occaſ.

miæ animalis hostes seu perturbatores, quos nequaquam esse participes oporteat hæreditatis vitæ nostræ. [103] Quod vero ad sedem morborum spectat; existimat Helmontius, morbos ad unum omnes adoriri animam sentientem; quam quidem natura sua interitioni obnoxiam, &, ut paulo ante dixi, ad tunicam stomachi commorari: nihilominus tamen eandem, ipsam mentem immortalem hospitio invitare, imo suscipere: spirareque spiritum, modo insensibili, in quæcunque corporis organa, tametsi incredibilem canalium angustiam, & tenuitatem nacta. Posita morborum sede in anima sentiente: & hac rursus in stomacho collocata: non dubitat, stomachum morborum sentinam appellare. [104] Tandem morbum a morte, etsi utraque ex eodem principio exorta, distingui ratione idearum seminalium; quarum illum esse participem, hanc vero expertem. [105]

Anon. Quemadmodum Helmontius fuit molestissimus doctrinæ Galenicæ, imo etiam Paracelsi, exactor, irridens inter alia ejus placita cum primis Tartarum, sicut agreste dogma, [106] a quo tamen, ut hesterna die audivimus, Paracelsus statuit, plurimos morbos ortum ducere: ita etiam mihi, veritatis Philotheoro, sit fas contemnere Helmontii subtiles Ideas seminales, imaginarium *Archæum*, ventosum *Blas* & *Gas*, extraordinarium duumviratum, & cætera inania ingenii figmenta.

Helv. Tu profecto, Alexandro, nodum Gordianum non dissolventi, sed dissecanti, es similis. Non satis

[103] Division. morbor. §. 5. & 6.

[104] Tract. confirm. morb. sed. &c. §. 1. 2. no. 6. 9. 10. & §. 9. 10.

[105] Progreditur ad morb. &c. §. 14.

[106] Invent. Tartari in &c. §. 1. & 23.

ſatis eſt alicujus doctrinam redarguere, ſed oportet argumentis agere, ac ita vanitatem ejus monſtrare.

BARCH. Nec locus, nec tempus permittit, quod in controverſia ſeu quæſtione verſatur, decidere. Quæſo itaque a Le *Mortio*, ut occœpit, ita pergat, doctrinam Helmontii tradere: Et quia modo facta eſt Tartari, quem Helmontius non admittit, mentio, operæ pretium erit ſi audiverimus rationem, quare Paracelſi dogma, quod tamen complures medici amplexi, improbavit?

LE MORT. Helmontius Paracelſo, hoc enuntiatum, Nequicquam aliud, quam quod per ignem probari poſſit, credendum, proferenti, aſtipulans, affert inter alia hæc argumenta, quibus probat calculum, vel lapidoſam, in corpore animali inventam, materiam, & Tartarum, vel fœcem vini induratam, inter ſe eſſe diſparia. Scilicet Tartarum vini in aqua ebulliente liqueſcere; contrarium obſervari, ſiquis modo periculum fecerit, in quocunque calculi, in animantibus reperti, genere. Adhæc, utrumvis igne, juxta regulas ſeu præcepta artis deſtillatum, ſuggerere indagatori diverſa initia. [107] Ex his exemplis, cæteris brevitatis cauſſa ſuperſedeo, putat penitus confici, quod ad demonſtrandum ſibi conſtituit. Nempe, nullum e Tartaro oriri morbum: adeoque Tartari in Medicina conſiderationem fruſtra inſtitui.

BARCH. Sed quænam eſt Helmontii, de generatione calculi, opinio?

LE MORT. Semen aliquod fingit, in lotio per materiæ tranſmutationem generatum: cujus cauſſa calculum, quem *Duelech* vocat, lapideſcere in duritiem. Iſtud ſemen adeo potens eſſe, ut, quamvis calculoſus non bibat niſi aquam deſtillatam, nihilomi-

[107] Tartarus non in potu §. 7. Tartari vini hiſtor. §. 13. 14. & 15.

(108)

ominus inde calculum generari. [108] Et alibi statuit, calculum fieri, a trium, natura diversorum, spirituum, quos urinæ inesse, conjunctione. Unum spiritum esse indolis Salino-volatilis: alterum vinosæ, inflammantem se instar spiritus vini: & terrestris tertium. [109] Hoc pacto existimat fieri calculi generationem. Spiritum urinæ, inquit, apprehendere terram volatilem, e semine, ac fermento fracido putridoque, procreatam; postmodum suscitare insimul spiritum vinosum, occultum adhuc urinæ incolam. His, ut dixi, concurrentibus adjungere se præterea spiritum terrenum, quem, putat, prioris generis spiritus, coagulationis auctoris qualitate, imbui: quæ cum ita eveniant, contingere extemplo firmissimum dictorum connexum. Monstrose Hercule hæc omnia; quoniam calculus in medio urinæ coagulatione, & quidem tantillo temporis spatio, progigni: & tamen eundem postea non posse rursus in aquam resolvi. [110] Quid? quod ratum habet, integrum hominem, posse in duritiem lapidescere, velut hujus metamorphoseos varia passim exempla prostare: si modo is, in loco fracido conclusus, ab odore saxifico suffocatus; cujusmodi odorem deinde, vult, in arterias, inque solidas corporis partes, pervadentem, transmutare cadaver, priusquam putreat, in petram. [111] Verum enim vero, his quomodocunque positis, persuasissimum habet, Tophum, qui in artubus podagra laborantium reperitur, longe alius

[108] Eodem tractatu *Tartarus non in potu* §. 7.

[109] De Lithiasi Cap. III. §. 42. & 43.

[110] *Ibidem.* Cap. IV. §. 12. Et §. 10. scribit. *Itaque generatio Duelech non est coctæ mucilaginis, vel fictæ pituitæ imaginaria petrificatio; calore loci arefacta, aut arescendo indurata; sed est trium simul spirituum transmigratio in Duelech, vera essentialique transmutatione.*

[111] *Ibidem.* Cap. I. §. 16.

alius naturæ, ac calculum, esse. Generari enim e *Synovia*, quam esse lentorem pellucidum, ossium in articulis residentem; hos lubricandi caussa a Natura comparatum. [112] Hoc lentore nunc semel acore infecto, partes ejus aqueas sensim ac sensim exhalare. Quod cum contingat, residuum paulatim arescere, indurescereque adeo, ut plerumque Tophi & formam & naturam præ se ferat. [113] Quantum vero ad Podagram attinet, statuit Helmontius, eam esse characterem morbidum, instar seminis in spiritum vitæ insertum, quem, postquam maturuerit, fermentum acidum una cum partibus, spermaticis dictis, fermentans, progignere. Acorem igitur esse doloris caussam: Ast dolorem, quem noxiam atque tristem, dicit, esse sensationem, in spiritu vitali conceptam, & per vitalitatem cum anima sentiente communicatam, [114] esse vicini, boni & insontis, cruoris affluentis caussam. Equidem quicquid subtilem acorem in dicto spiritu suscitat, maturat, auget, vel promovet, id etiam accessiones morbi provocare: verum tamen in curatione Podagræ, non considerandum præcipue esse acorem, quippe is modo a morbi caussa principe productus: sed meditari medicum debere de charactere seminali Podagræ, e spiritu vitæ, abolendo, extirpando. Hoc etenim superstite, nihil medico gnaro dignum, perpetrari. [115]

BARCH. Tuam scientiam non fugit, Vir Clarissime, perraro homines reperiri, qui non febrem habue-

Hh

[112] Volupe vivent. morb. &c. §. 20. Hujusmodi *Synoviam*. §. 16. sensit, necubi solitariam occurrere, quam ubi duo ossa se mutuo tangunt.

[113] Vide de Lithiasi. Cap. 111. §. 14. 15.

[114] *Ibidem* Cap. IX. §. 36.

[115] Vide tract. volup. vivent. morb. &c. §. 18. 19. 21. 23. 24. & 28.

(116)

buerint, vel qualicunque occubuerint; non ab re itaque fore existimo, si dictis tuis etiamnunc placita, quæ hujus gratia Helmontio sunt, addideris: habebimus tunc, ni fallor, doctrinæ Helmontianæ cujusdammodi compendium.

Le Mort. Ut tibi morem geram, in præsentia proponam, quæ mihi mea quantacunque memoria suppeditat. Febrem, statuit Helmontius, esse ipsam partem materialem *Archæi*, indignatione turbati. Nempe partem *Archæi* per iram fœdari deformarique: hinc suscipere ideam indignationis: quam ideam peregrinam Archæum conari intervallis de se exterminare: Inde accessuum lassitudinisque in febribus caussam deducendam, quia spiritus, imagine odiosa insignitus, ineptus evadit ad solita munia sui regiminis obeunda. Duplicem porro, persuasum habet, febribus esse caussam adventitiam. Alteram captare occasionem, dum in ultima alimenti digestione degeneres contingant mutationes: degenerare autem eas vel rei extraneæ admixtione, vel impressione peregrina, vel errore indignati Archæi. Alteram, dum venæ mesenterii ex Ilei intestini extremis trahant succum quendam, quem stercus liquidum appellat. Utravis ratione, si aliquid fuerit separatum, & diutius, quam addecet, in corpore detentum; vel alicubi in partem, ubi non oportebat, delatum, evadere in Archæum hostile, & caussam cujusvis febris fortuitam. Communem omnum febrium auctorem esse Archæum, alicujus adventitiæ rei sibi adversæ indignatissimum. De proprietate itaque & nomine febres sibi convenire: distingui autem a se ratione materiæ & loci. Et quantum ad locum, vel sedem febrium pertinet, arbitratur Helmontius, eam primis officinis circumscribi. Nimirum ordiri a Pyloro: terminare vero in duodeno ejusdemque vasis,
in

in cæteris inteſtinis & venis meſenterii; aut ordiri a ſplene, & terminare in jecore. Quanto autem ſedes febrium fuerit ori ventriculi propior, tanto & febres moleſtiores, ac formidabiliores. In primis vero oportet a Medico conſiderari ſtomachus, tanquam palæſtra febrilis certaminis. Hæc de ſede febrium generatim: nunc de quarundam ſingulatim dicam. Febris quotidianæ, ut & hecticæ, domicilium collocat in cavitate ſtomachi: ardentis malignæque ſedem prope os ventriculi. Pejoris enim moris fore febres, quæ in convexa, quam quæ in concava, ſtomachi parte reſederint. Quartanam ſolum exlegem in ipſo liene inque venis, huic viſceri contiguis, hoſpitari. Quod vero ad auctorem delirii, quem Helmontius ſagittarium delirii appellat, putat is, dictum apud præcordia commorari. Fieri autem deliria, febribus quibuſdam conjuncta, materia in primis febrili in officinas ſomniorum irreptante. Hiſce nunc hypotheſis loco poſitis, Helmontius aſſeverat, omnium febrium cauſſam adventitiam (namque ad hanc reſpiceat medicus, neceſſum eſſe) una falce poſſe amputari: & id quidem remedio ſudorifero, cauſſam fortuitam, ubicunque locorum ea demum extiterit, extenuante, reſolvente, liquante, abradente, abſtergente. Dicta cauſſa nunc quomodocunque correcta, & ſedato Archæi, ideas febriles formantis, furore, facile deinceps ſecerni, quæ & qualia debeant. Remedium, cui tale negotium committendum, aſſerit, eſſe præcipitatum diaphoreticum Paracelſi: ejuſmodi gloriatur omnem febrem unica potione ſanare: Hectica excepta, quam tamen intra menſtruum ſpatium a dicto remedio ſubjugari. [116]

 ANON.

[116] Pervolve librum de febrib. Cap. IX. §. 10. 23. Cap. X. totum. Cap. XIII. §. 4. 5. 7. 8. Cap. XIV. §. 1. 7. Cap. XVII. §. 4.

ANON. Vah præclarum facinus? Quid caussæ est? ut vos Chemici ejusmodi medicamen non conficiatis.

BARCH. In caussa est occultatio seu ignaratio liquoris *Alkahest*, quo tale sudoriferum hydrargyri pulverem jubet parandum. Verum, ut ne longius a proposito divagemur, velim, qualemnam caussam Helmontius morbis somniculosis tribuit?

Le MORT. Helmontius, ut est mirus rerum verborumque fictor, sic horum morborum gratia iterum commentus est aliquod soporiferum seu *anodynum*, dictos morbos efficiens. v. g. Apoplexiam, vult, ex præludio virulento *anodyno* & cadaveroso, in præcordiis concepto, generari fortuito. Id, posteaquam maturuit, inficere simili labe Archæum loci: quem statim, ob id ipsum vi, & superare cerebrum, & consternare. Paralysin dicit esse partium, sensationi dicatarum, contractionem, a terrore solo excitatam. Singulares vero membrorum resolutiones exoriri a præfato veneno soporo. In vertigine non adesse somniferum cadaverosum, sicut in Apolexia, sed inebrians, quale in Tabaco. In summa dictos affectus, ut & epilepsiam, coma, tremorem cordis, &c. sua quosque habere venena singularia, potestate tamen soporifera referta. [117]

BARCH. Liceat mihi ad huc unicam tantum quæstionem habere de operationibus medicamentorum, quid sensit?

Le MORT. Sensit de his Helmontius, ea potissimum operari ratione odoris. Etenim, quia odor, symbolum fermenti, atque adeo seminalem transmutationis caussam, contineat, non dubitat ex isto exemplo

4. 8. & 12 e quibus dictæ febrium doctrinæ qualecunque confeci compendium.

[117] Plura vide in tractat. de Lithiasi Cap. IX. §. 81. 82. 86. &c.

emplo concludere, rerum quarumcunque vires atque robur odoribus peculiarter itribuenda. Odores igitur plerorumque medicaminum, ratum habet, importare præcipue corpori aut purgationem, aut quemvis alium effectum, quem illa edere solent. [118] Sed tempus est, si videtur, & ego quidem recta ad meum hospitium tendo. Quod cum ille dixisset, discessimus, & suas quisque ad ædes pergebat.

[118] Imag. fermen. imprægn. &c. §. 17. & 18.

DIALOGUS. XVII.

De Hypothesibus Tackenii. Sylvii, & Willisii.

CONvenientibus ad me *Justo Schradero*, & *Wagtendorpio*, & *Ackersdyckio*, Medicinæ Doctoribus experientissimis, cœpta est dissertatio de mutabilitate ratiocinii in Medicina.

Exorsus est WAGTEND. Næ, inquit, mihi, veterum monumenta nonnunquam pervolventi, mirum pariter & notabile videtur, intra sesqui seculum fere, Medicinam de institutis atque ratiocinationibus priorum oppido immutatam.

Tum SCHRAD. Mirari desines, inquit, si tecum plurima inventa, quæ aut Anatomia, aut Chemia, aut Physica mechanica ministravit, reputaveris. Etenim neminem nostrum quemquam nescire, arbitror, tam Paracelsum quam Helmontium, utrosque strenuos Chemiæ cultores, rationalem Medicinam admodum mutasse. Et cui nostrum latet, quot & quanta, ad rationalem Medicinam spectantia, Anatomici, intra sesqui seculum modo, indefesso labore, incredibilique solertia, invenerint? Et, ut primo de generatione dicam, quis negabit? nos debere

ſeculi præteriti Anatomicorum, & in primis Harvæi, induſtriæ, quod conceptus non fiat in utero, quemadmodum veteres credidere, ſed in *ovario* mulieris; atque ovulum, ab exhalatione ſeminis genitalis viri, fœcundatum, indidem per tubam, a Fallopio ita appellatam, ad uterum poſthac deferri, ac inibi reſervari, donec fœtus debitam acquiſiverit magnitudinem. [1] Aſellio magnopere debemus, quamquam inter veteres id etiam Eraſiſtrato ſuboluit, [2] quomodo Chylus e duodeno in venas *lacteas*, ab illo iterum detectas, deferatur. [3] Paulus Servita, accuratius, quam ab Aquapendente factum, obſervavit primus in venis admirabilem valvularum fabricam: quarum uſum poſtquam cœpit rimari, cœpit cogitare de ſanguinis circuitu, in quo poſtea diligentiam ſuam probavit incomparabilis Harvæus. [4] Vaſorum, tum ſalivæ tum lymphæ ſecretioni, deſtinatorum inventio, complurium virorum, ut Bartholini, Rudbekii, Warthonii, &c. ſedulitati eſt tribuenda. Pecquetus Vaſa lactea thoracis; Wirſungius ductum Pancreatis: & alii alia in dies invenere. [5] Quæ ſi omnia enarrare vellem, non unius horæ, ſed profecto unius diei, opus eſſet. Hæc & ſimilia non modo partem Medicinæ, quæ Phyſiologia appellatur; verum etiam Pathologiam, omnimodis

[1] De quibus vide exercitationes Harvæi: ut & obſervationes de generatione animalium ex Harvæo, & Langly a *Juſto Schrudero* excerptas.

[2] Vide *Galenum* de anatomic. adminiſtr. libr. VII. Cap. XVI. & libr. an ſang. nat. in arter. cont. Cap. V. in quibus memorat Eraſiſtratum in arteriis meſenterii hœdorum, nuper admodum natorum, lac reperiviſſe.

[3] *Bartholinus* in Anatom. libr. I. de venis. Cap. III.

[4] Vide *Walæum* de motu Chyli: nec non *Harvæi* exercitationes anatomicas de circuitu ſang. ad Riolanum.

[5] *Bartholinus* de Thorace libr. II. Cap. XI. de capite libr. III. Cap. IX. & XII. lib. I. de infimo ventre. Cap. XIII. quin etiam tres appendices libro primo de venis annexas.

(6) De

modis ratiociniis ditarunt; ratiociniis inquam explicationi corporis, in quantum omnigenis membris, vasis, nervis, humoribus, &c. refertum, inservientibus. Utinam tam pulchre vitale corporis principium, nec non debitam cujusvis, in corpore inventi, humoris, mixtionem & naturam calleremus: (ab his enim cummaxime incolumitas corporis humani dependet), gratularemur tunc nobis de perfectiori hominis cognitione.

Tum ACKERSD. Prout dicis, inquit, ita res se habet, sed assiduitate quotidiana, & consuetudine oculorum, assuescunt animi: neque admirantur, neque requirunt rationes earum rerum, quas semper vident: perinde, quasi novitas nos magis, quam magnitudo rerum debeat ad exquirendas caussas excitare. Dii vostram fidem! si mecum reputo quorundam Anatomicorum inanem gloriam, & imaginariam rerum suarum felicitatem, si quando vel membranulam, vel canalem, vel quid aliud, ab antecessoribus non observatum, invenerint, quantopere id eos supinet. Neminem Hercule se tunc credunt ditiorem, neminem doctiorem: cum tamen persæpe parvi ad utilitatem Medicam intersit, utrum sciamus, aut nesciamus, ejuscemodi inventum. Quod ad me attinet, Tibi assentior, quod necesse sit omnibus medicis naviter caussam vitalitatis corporis humani indagare, quo pacto nempe ea omnifariam lædatur: & quia ea potissimum in debita fluidorum temperie, eorundemque debito motu, a principio quodam vitali, proveniente, sita: idcirco puto Medicum necesse habere, hæc memorata in primis addiscere; quæ tamen, quoniam non nova sunt, sed consueta, plerumque vilipenduntur.

Ita sentiunt, inquit WAGTEND., qui nunquam eruditum hunc pulverem attigerunt. Conversatio inter ægrotos quotidiana dictat e contrario, quod, ni-

si hæc, quæ tanquam consueta flocci plerumque fiunt, diligentissime a Medico animadvertantur, perraro tunc idem sit quoddam præclarum facinus editurus. Quemadmodum in Theoria Medica complura ingeniose excogitata, quæ speciosa potius, quam vera: ita etiam se habet Praxis, quam etiam viri ingeniosi identidem inventis speciosis conati sunt ditare; quæ tamen, cum sæpenumero instituerentur, ac perficerentur, carebant plurimum effectu. Inter hæc refero curationem magneticam, vel unguento, vel pulvere sympathetico, institutam. [6] Hæc quondam potissimum in affectibus externis usu veniebat; sed paucis abhinc annis, quidam præ se ferebant, eam quoque ad morbos internos sanandos esse accommodatam: & ægrum posse æque eminus, per, nescio quæ, effluvia ejus urinæ, re quadam, vi sympathetica, ut vocant, referta, mistæ, perfici, ac cominus usu medicaminis idonei. [7] Sed usus edocuit, oppido paucis, & id quidem imaginabundis tantum, hujusmodi curationem auxilio fuisse. Ejusdem generis habetur mihi morbi permutatio, *transplantationem* vocant, quando aliquod ægri excrementum, vel pili, vel ungues, &c. bruto cupiam ad deglutiendum porrigitur; seu arbori perforatæ infunditur, seu ejus radicibus affunditur. Utcunque experimentum fuerit captum, persuasissimum non nemo habet, ægritudinem corporis de homine in aliquod dicto-

[6] De his vide *Paracelsi* archidox. magic. libr. 1. *Crollii* Basilic. Chimic. *Digby* & alios de pulvere Sympathetico. Item J. Frid. *Helvetii Schouw-Toneel*, in quo plures hujus generis res, consensum & dissensum inter se habentes, traduntur, earundemque vanitas insimul ostenditur. Quin etiam Goclenius & alii pridem & re & verbis dictam curationem sympatheticam refutarunt.

[7] De hujus generis curatione *Harwig* libellum ante aliquot annos in lucem edidit.

(8) Vide

dictorum migraturam. Si quis rationem curationis petiverit, illico caussatur talis medicus Sympathiam, curationi ejuscemodi duntaxat habilem. [8] Egregia Ædipol ratiuncula! Sympathia scilicet, secundum illius opinationem, utramque facit paginam. Itidem flocci non facio, mea hæc opinio est, sanguinis *transfusionem*, quantumvis nonnulli eam miris laudibus prædicaverint. [9] Operatio enim nescio quid crudelitatis præ se fert: deinde potest quispiam facili negotio errore duci, sive in proportione sanguinis mittendi, & denuo immittendi; sive in qualitate, dum quilibet sanguis, tametsi e sano corpore eductus, protinus non modo ab aëre alteretur: verum etiam partium maxime subtilium, quibus tamen æger cummaxime sæpe sæpius indiget, jacturam faciat. Et quod magis consideratione tam Philosophorum quam Medicorum dignum, est; an juxta normam rationis agant, qui bruti cujusdam sanguinem in locum sanguinis humani substituunt? Confessa quippe res est, animam brutorum cum sanguine habitare: proindeque, si ejusmodi sanguis sine medio venæ hominis incisæ immittatur, num ne verendum, hæsito, quod bestiæ sanguis, naturam suam brutam cum sanguine hominis participet?

Hoc loco ego. Et monumentis, inquam, proditum est, quosdam habuisse solennem potationem sanguinis calidi ferarum, ut ferociores animosioresque evaderent. Si nunc sanguis, facta ejus in ventriculo

[8] Vide *Helmontium* de magnet. vulner. curat. *Maxvellum* de cura magnetica. *Bartholini* Centur. histor. anatom. *Ettmulleri* institut. physiol. thes. XIV. & Therapeut. Cap. II. §. 6. usque ad finem capitis.

[9] Præsertim vero J. *Daniel Major*, auctor seu inventor hujus operationis, in Chirurgia *infusoria* copiose circa hanc disputavit. Inventum tale carpit *Tackenius* in morb. princip. Cap. VI.

concoctione, valuerit virtutem suam singularem cum homine communicare, quod factum plurimi attestantur. [10] Quid metuendum, judicate, si quando is calidus ipsis venis, sine prævia sui immutatione, immittatur? Sed mittamus hæc & similia philosophis ad discutiendum, dirigamus potius cogitationes nostras ad mutabilitatem ratiocinii in Medicina; & quia nuper admodum eram in cœtu eruditorum, ubi hæc materies usque ad tempora Helmontii pertracta, pervelim ideoque, ut vestrum aliquis in præsentia proponat, nunquid aliud novi ratiocinii in Medicina, post Helmontii discessum e vita, obortum.

Tum SCHRADER. Scilicet, inquit, alii aliud excogitarunt, ac ita mutatur in dies, Theoriæ Medicæ facies: Equidem Oswaldus Grembs doctrinam Helmontii ad compendium contulit, præcidendo perplura, quæ quantamlibet obscuritatem præ se ferebant: verum Tackenius, neglectis ab Helmontio in Medicinam introductis ideis seminalibus, *Blas*, *Gas*, &c. obscuris rebus, redegit omnia ad acidum atque alkali, statuitque hæc omnium, quæ non modo in mundo, sed etiam in homine proveniunt, & auctorem esse, & actorem.

Fac nobis copiam, inquit WAGTEND. si libet, ejus doctrinæ.

Faciam, inquit SCHRADER., ut potero. Tackenius, [11] scripta ejus legenti profitens, se antiquatam propemodum Hippocratis Theoriam instauraturum, statuit, juxta ac Hippocrates, duo corporum initia, ignem, & aquam. [12] Ignem duplicis

[10] Inter alios, quos jam non commemorabo, vide *Etmulleri* instit. Physiol. Cap. 1. §. 22.

[11] In Hippocrate Chimico, & in tractatu de morbor. principe.

[12] In libr. de morbor. principe. Cap. 1.

plicis generis esse, alterum universalem, alterum singularem. [13] Universalem, omnium rerum scientem, & omnium naturalium formarum parentem, a Sole proficisci, esseque occultum quendam atque inconspicuum spiritum acidum. [14] Singularem autem cuilibet mixto, modo oculos fugiente, inesse, eundemque esse, qui ab Hippocrate nomine spiritus, flatus, venti, seu aëris, nuncupatur. [15] Alterum Naturæ principium, aquam nempe, igni obedire, & medium esse inter densum, & tenue, inter terrram, & aërem: esseque Naturæ Solvens, & fœminam; præditumque insuper corpore volatili, multiplicem induens figuram. Aquam præterea, sentit, esse vacuam, qua de caussa ejus Natura ita comparata, ut possit intra se incomparabilem Solis spiritum acidum suscipere, absorbere, attrahere. Majoris perspicuitatis ergo non dubitat eam, more aliorum Philosophorum, appellare *Alkali*. [16] Proprium ignis esse cuncta semper movere: at aquæ omnia semper nutrire. [17] Ignem nunc, & aquam inter se copulata, constituere fermentum vitale, & omnia, quæ mundus habet, in se comprehendere. Etenim aqua, cœlestia masculinaque rerum semina ex aëre, hauriente, confestim ignem inchoare in illam agere, movere, eamque ornare: indeque postmodum progigni Hermaphroditam, Ignis aquam,

[13] *Ibidem* Cap. II. & VI.

[14] Ibidem Cap. VII. Hujusmodi spiritum, cum aquam in matrimonio habuerit, constituere fermentum rerum vitale, & omnia, quæ mundus habet, in se comprehendere.

[15] *Ibidem*. Cap. II.

[16] Vide Cap. III.

[17] *Ibidem* & Cap. II. Hæc duo utramque faciunt paginam: omnia possunt, omnia ipsis insunt. Ab igne etenim, sensit, binas qualitates primas masculinas, calidum videlicet & siccum: ab aqua totidem fœmininas, ut frigidum & humidum, effluentes in mixtorum generatione concurrere, commiscerique. vide etiam Cap. VII.

(18)

aquam, quam Naturæ mystas nomine *salis communis* nominasse, cum tamen id potiori jure sit salis Philosophorum, Balsami universalis, &c. cooptandum. Ex hisce positis, putat, planum fieri, rerum universitatem non aliter, quam per acidum & *alkali* produci posse. Hæc concordia sibi mutuo esse conjunctissima; & hæc inter se copulata, constituere id, quod veteres humidum *radicale* vocarunt. [18] Apud acidum porro, opinatur, commorari animam qualicunque prudentia præditam. Hoc dogma, quamvis cuipiam abstrusius prima fronte videatur, per Mechanicam tamen posse demonstrari. Scilicet omnis generis spiritus acidos, invicem mixtos, uniusmodi quidem liquorem juxta externum aspectum constituere; neque diversitatem ejus mixti gustu explorandam: verum enim vero hujusmodi liquor, si fuerit sali cuivis lixivo ad saturitatis punctum, hoc est, donec nulla amplius in amborum mixtione appareat ebullitio, junctus; ac postea super ignem ad exhalandum, quoad crustula in superficie conspiciatur, positus: hinc loco frigido ad *crystallisandum* collocatus, in conspectum tunc iterum venire omnis generis acida, a se mutuo tum forma tum sapore facili negotio dignoscenda. [19] Fabricare enim, ait, quodlibet acidum sibi ex *alkali* domicilium simile illi, ex quo desumptum fuerat. Ex hoc exemplo, arbitratur, apparere, dictos spiritus acidos lucis Naturæ scintillam in se recondere, intelligentiamque, nescio quam, ex qua dotali proprietate habere. Namque, nisi intelligentia ac sensu pollerent, ratiocinari pergit, non singuli in una ac simili materia peculiarem locum occuparent vel servarent. [20] Hac ratione itaque putat effici, acidum quodlibet constare ex anima

[18] *Ibidem.* Cap. IV.
[19] *Ibidem.* Cap. VI.
[20] *Ibidem.* Cap. VIII.

anima & ſpiritu: [21] *Alkali* autem, more magnetis, vi attrahendi refertum, ſuperorum virtutes ad ſe allicere, immutareque præterea acidum de proprietate naturali in ſalſam concretionem. [22] Hiſce, ſtabiliminis Theoriæ loco, poſitis, tranſit ad corpus humanum, quod, ſi quando temperiem ex tenuiſſima aqua & rariſſimo igne adeptum, ſaluberrimo tunc habitu præditum eſſe. [23] Pro nutricatu autem id ipſum indigere duplicis generis nutrimento, altero corporeo, altero ſpirituali: ſine hoc enim illud parum ad vitam conferre. Nam acidum vitale, ſeu mollis ſtomachi ignis, quem homines per pulmones inſpiratione recta, ad cor tanquam ad Microcoſmi centrum, ex athmoſphæra attrahere, cum ad ventriculum tandem pervenerit, niſi corporeo *Alkali* inibi nutriatur, facillime ambo tunc ruinam facere: & e diverſo *Alkali*, niſi dicto acido ſaturetur, perdere nutrimenti vim, atque cadaveroſum evadere. Præterhæc illud, perinde ac Natura nihil amat ſolitarium, non poſſe ſolum conſiſtere, ſed appetere *Alkali*, ceu cibum pro multiplicatione ſui: quem aſſumptum illud acidum attrahere, fermentandoque reſolvere primam in materiam, i. e. in Chylum: in quo omnes, tam ſolidarum quam fluidarum univerſi corporis partium, particulas, ſive ad nutricationem, ſive ad generationem ſint neceſſariæ, potentia ineſſe. Has prudentem opificem ſeu *Spagyrum*, in ſtomacho ſedentem, juxta ſuam intelligentiam, ſeparare, ac mandare eas poſtea in corporis regiones. Scilicet, cum tum temporis nondum adeo, ut poſtea demonſtrata ſunt vaſa lactea, exiſtimat totum Chylum, aura vitali turgidum, in vaporem adeo volatilem reſolvi, ut ſolidam inte-

[21] In recapitulatione, Cap. VIII.

[22] Hæc Capite. IV.

[23] Vide Cap. VI.

inteſtinorum membranam pervadere nullo negotio poſſit; & peracta in venis meſenterii, propter novam generationem, puri ab impuro, ſecretione, ventriculum Hepatis dictum vaporem chyli ſalſum rurſus ſugere: quem vaporem, cum is fuerit iſtuc loci in liquorem iterum condenſatus, eſſe eundem, quem vulgo ſanguinem vocamus. Hunc eſſe aquam microcoſmi, omnium corporis ſuccorum, muſculorum, capillorum, &c. ſemina complectentem, vitaliſque ſpiritus ſedem. [24] Adhæc, cum obſervetur in ſingulis ſere corporis partibus peculiare liquidum ſecerni, apparere ex hoc, ſuum cuique eſſe ventriculum; imo quot membranas, quot muſculos, totidem etiam eſſe digeſtionum officinas: aliter enim, ac dixi, ſi eſſet dictarum Natura partium comparata, ſeparetur, neceſſe eſſe, ubique locorum, uniuſmodi latex. [25] Quomodocunque nunc aliquid fuerit in corpore effectum, non potuiſſe id, judicat, ſine duabus Naturæ effectricibus, ſolutione utpote & coagulatione, perfici. Has non ſolum requiri ad panis ad vini opificium; ſed etiam ad omnium animalium vitam, ſanitatem, & morbum. [26] Prout de ventriculis, ita etiam de animabus, ſtatuit. Animam quidem, ſi generaliter conſideretur, eſſe ſui domicilii architectum; at enimvero, cum nemini non notum ſit, ſingulos morbos inter ſe diverſos, effici igitur hac ratione, perſuaſum habet, ſuam cuique morbo etiam eſſe animam. Hunc ſpiritum, cunctarum rerum ſcientem, tam morborum quam remediorum eſſe fabrum. Qui cum in unoquoque individuo natura diverſus, quid ſtatuendum de iis, ad judicandum relinquit, qui præpoſtere beſtiæ ſanguinem peculiari, & ab hominis natura

[24] Vide Cap. VII.
[25] *Ibidem.* & Cap. IX.
[26] Vide Cap. IX. in medio fere.

natura distincto, spiritu præditum, in venas hominis immittant? [27] Cæterum, quod ad morbos pertinet, statuit, omnes propemodum morbos à *fermentatione*, seu conjunctione acidi & *Alkali* exoriri. [28] Itaque omnium, Hippocratis sententiam amplexus, modum, opinatur, unum eundemque esse; locum vero, facere illorum differentiam; siquidem acidum ab acido non natura, sed secundum loca modo differre; aliter enim, ac sensit, si ejus ratio esset, non posse non, quin semper idem morbus generetur. [29] Acidum ergo ad urinam admissum, stranguriam: ad intestina, colicam: ad juncturas articulorum, podagram: ad pellem, scabiem: ad fauces, raucedinem, anginam, &c. efficere. [30] Paronychiam generari, quando in extremitate unguis occultum fermentum errore tendat ad exteriora, & indidem propter impeditam transpirationem foras exire nesciat, tunc illud protinus acescere accendique. Hæc ita se, ut statuit, habere, hoc habet rei documentum. Si in principio, ait, pellicula leviter saltem scalpello abradatur, dolorem omnem & pulsationem illico cessare: quia detenta acrimonia, dempto obice, identidem exspirare tunc potest. Posito acido tanquam cujuslibet morbi caussa principe, aliquis Tackenio posset objicere, ergo *Alkali* quodvis, quoniam id juxta suam ipsius sententiam, omnis generis acidum, absorbet seu invertit, nemini non morbo medetur. Verum ille ab hoc tale responsum auferat, & licet, inquit, *Alkali* generaliter in Macrocosmo cuncta acida sine discrimine sorbeat: Microcosmi tamen, pergit, longe aliam conditionem esse, eo, quod acidum, quamvis morbosum

[27] Plura hujus generis occurrunt Cap. VI.

[28] Hæc Cap. IV.

[29] In anacæphalæosi. Cap. VIII.

[30] Ita Cap. VII.

mosum, animatum tamen, & suo modo prudens, magnetis instar, existere: ideoque id non festinare, nisi ad illud *Alkali*, cujus symbolum & convenientia penes se sunt. Et hanc esse rationem, quapropter lapilli cancrorum, ut & ferrum, tanquam *Alkali* singulariter acidum hypochondriacorum absorbeant, emendentque. [31] Hæc sunt præcipua *Tackenii* dogmata, quæ etiam maxima ex parte professi sunt Bontekoe, Overcamp & alii: qui tamen insuper viscidum, variorum affectuum effectorem, acido & *Alkali* junxerunt. Et, ut summam doctrinæ dicam, opinantur, *Alkali* perraro: verum & acidum, & viscidum plerasque corpori importare ægritudines.

Hanc Hypothesin, inquit WAGTEND. habeat, cui ea est volupe. Mihi, non tam auctores in disputando, quam rationis momenta quærenti, longe aliter, atque memorati statuerunt, videtur. Fateor equidem dictam hypothesin apprime valere in incolas regionum frigidarum, & humidarum, ubi maxima hominum pars morbis diuturnis & obstructionibus laborat: verum vix quispiam mihi persuadebit eam quadrare in regiones calidas seu siccas, ubi homines sæpissime morbo acuto & inflammationibus corripiuntur: cujusmodi affectibus non *Alkali*, sed acido quodam, vel terrestribus, vel frigore, vel sanguinis missione, vel & alio sanguinis nimiam exæstuantis motionem cohibente, non raro Medici medicinam faciunt. Docuit quondam id Sylvius, docuerunt & alii, in malignis, in ardentibus febribus, inque aliis morbis observari sanguinem justo fluidiorem. Cæterum astipulor Sylvio, non argumentis non experimentis qualibuscunque in Medicina agendum, sentienti, quia plurima in Theoria quidem speciosa, verisimiliaque: ast in

[31] Vide plura Cap. IX.

in praxi, vana ac erronea, animadvertantur. [32]

Tum ego. Quandoquidem, inquam, incidit Sylvii mentio aveo discere, nunquæ interpolatio Medicinæ ab eo facta?

Hanc agnoscetis, inquit SCHRAD. Si cum animo vestro consideraveritis & Sylvium, & Willisium, utrosque seculi modo præteriti auctores longe celeberrimos, copulasse ratiocinia Anatomica cum Chemicis. Non enim vos esse nescios, existimo, intra sesqui seculum, oppido multa ab indefessis cujusvis artis cultoribus observata, adinventaque, quæ scientiam quantamcunque veterum fugiebant. Hæc uterque complexus, suo quisque ingenio fabricatus est placita peculiaria. Uterque suos habuit, imo etiamnunc habet, sectatores. Uter utri autem, qua doctrina qua eruditione, anteferendus, non meum est dirimere, sed id aliis, me doctioribus, ad judicandum relinquo.

Si Tibi allubescit, inquam, trade primo doctrinam Sylvii.

Sylvius, inquit SCHRAD., tanquam enuntiatum habet. Nihil in Medicina, perinde atque verum, admittendum, præterquam, quod Experientia per sensus externos confirmarit. [33] Ut autem hanc sibi quisque comparare possit, necesse esse, ut is & Anatomiæ & Praxi Medicæ, & Chymiæ operam navet: illi, ut singularum partium structuram, ac affinitatem communionemve, quæ ipsis intercedit, nec non contenta corporis multiplicia, addiscat: isti, ut affectiones rerum naturalium, quæ ex harum aut usu aut abusu homini, vel sano, vel ægro accidere solent, accurate & exquisite observentur: huic denique, ut

 sibi

[32] Vide *Deleboe Sylvii* Prax. Medic. libr. III. Cap. VII. §. 13. & seq. & ejusdem libr. Cap. X. §. 64.

[33] Disputat. medic. IX. §. 27.

ſibi naturalium vires. i. e. eorum agendi patiendique modi, atque adeo ſenſiles mutationum naturalium cauſſæ, innoteſcant. [34] Hoc triplici fonte Sylvius cum ea, quæ ad Phyſiologiam, tum ea, quæ ad Pathologiam, ſpectant, derivat. Doctrinam ejus narratione delibabo. Digeſtionem ciborum in ventriculo, non dubitat, *fermentationi* in Mechanicis aſſimilare. Nam cibo dentibus manſo intermiſceri ſalivam, vi fermentandi in primis refertam: poſthinc cibum manſum demitti ad ventriculum, ubi reliquias alimentorum, circa ventriculi rugas hærentes, poteſtate fermenti dotatas, ſuum quoque ſymbolum conferre. [35] Exacta alimenti in liquorem albidum, beneficio *fermentationis*, in ventriculo elaboratione, dictum liquorem, chylum a Medicis appellatum, indidem per pylorum emitti in lactes: in quibus iterum fieri chyli ab alvi excrementis ſecretionem. In primis vero hoc opus contingere in inteſtino duodeno, ubi bilis, propter ſibi adjunctum ſal lixivum, & ſuccus Pancreatis, natura ſubacidus, facta utpote utrorumque cum chylo mixtione, excitent blandam, naturæ noſtræ amicam, efferveſcentiam. Quæ cum contingat, fieri inſimul puri ab impuro ſecretionem. Hoc tendere ſenſim ſenſimque, poſtquam fuerit prius in lactibus omni ſibi admixto chylo orbatus, ad alvum, ut foras eliminetur. Illud vero a motu inteſtinorum periſtaltico in venas lacteas, & ductum thoracis exprimi, ubi denuo id conjungi cum lympha: aſt cum ſanguine, ſi quando ad axillarem & cavam venam pervenerit. Poſthac conjunctim defluere paulatim verſus dextram cordis auriculam, ubi de novo eis admiſceri ſanguis, ab inferiore parte ad cor rediens.

Mixta

[34] Diſputat. medicar. x. §. 5. 6. & 7.

[35] Diſputat. medic. 1. §. 21. & ſeq.

Mixta invicem dextram cordis auriculam ſubire, & ex hac contracta in dextrum cordis ventriculum propelli. Et licet iſtuc loci internus cordis ignis mixturam hanc accendat attenuatve; tamen eam non ultimam perfectionis ſuæ metam attigiſſe. Ideoque iterum deferri per arteriam pulmonis in pulmones; ubi ab aëre inſpirato temperari, ac, ut ita dicam, recreari: per venam pulmonis deinceps properare in auriculam cordis ſiniſtram; ac in ejuſdem loci ventriculum, ubi rurſus antedicta mixtura ab igne cordis accendi, rareſieri, ac quodammodo efferveſcere, & tunc ſortiri ultimam ſui perfectionem. [36] Sanguinis conſtitutionem, quomodocunque fuerit; Triumviratui Sylvius acceptam refert. [37] Per Triumviratum autem intelligit triplicis generis corporis humores; bilem ſcilicet, ſalivam, & ſuccum pancreatis. Bilem, ratione ſalis volatilis & oleoſi, blande partes alimentorum tenaciores incidere, quo facto has potiorem fluentiam ſortiri. Salivam, propter ſpiritum acidum & ſal lixivum, ſibi admixta, magis magiſque ciborum fermentationem promovendo, eorundemqua lentorem minuendo, partes quaſcunque ſeceſſui reddere aptas. Denique ſuccum Pancreatis, propter ſpiritum ſubacidum, quo dotatum, alimentorum tenacem naturam potentius ſolvere, ſimulque partes ipſorum maxime lentas cogere ad confluxum cum fluidioribus: quo peracto temporis veſtigio, tunc ipſis perfluendi occaſio præberi. Quoties nunc dictorum trium humorum vel unus, vel duo, vel omnes inſimul male conſtituti, toties pituitoſam contingere Chyli a

 fœci-

[36] Vide diſputat. medic. II. §. 14. & ſeq. diſput. III. §. 2. & ſeq. diſputat. x. §. 44. 53. & ſeq Prax. Medic. libr. I. Cap. XI. §. I. & ſeq. item appendic. tract. V. §. 526. & Prax. med. libr. I. Cap. XVIII. a §. I. uſque 6.

[37] Prax. Medic. lib. I. Cap. XI. §. 3.

(38)

fœcibus alvi ſecretionem. [38] In primis vero & ſalivam, & ſuccum Pancreatis, utroſque inter ſe non diſſimillimos, pituitæ producendæ eſſe aptiſſimos. [39] De cætero, peracta iſtorum trium humorum conjunctione, in qua ſal lixivum bilis ab acido ſucci pancreatis & ſalivæ immutatur, progigni quartus, quem de proprietate convenire cum ſale ammoniaco, quod etiam ſui generis eſſe acidum, a ſale volatili urinæ informatum. [40] Quemadmodum in duodeno a Triumviratu cum Chylo: ita etiam in corde fieri lymphæ, quam naturæ ſubacidæ, & bilis, quam naturæ *alkalicæ*, *effervescentiam* ſeu ebullitionem amicam: cujus beneficio deinde, arbitratur, erumpere, ſeu exurgere ignem vitalem, non lucidum, ſed ſimilem ei, qui oleo Therebinthinæ & oleo vitrioli invicem mixtis, oboritur. Hunc foveri ſanguinis reliquiis, intra dextri cordis ventriculi cavernulas, reſtitantibus. [41] Ebullitionem Naturæ humanæ inimicam, modo hanc modo illam febris ſpeciem, cientem, exoriri, quoties utraque, bilis puta & lympha, vel alterutra fuerit minus temperata. [42] Cæterum ſuſpicatur lympham generari e ſpiritibus animali-

[38] *Ibidem*. Cap. x. §. 2. 5. & ſeq.

[39] Append. Prax. Medic. tractat. VII. §. 39. & 40. Diſput. medic. v. §. 37.

[40] Prax. Med. append. tract. v. §. 163.

[41] Diſput. med. x. §. 30. 43. 54. & 56. Prax. Med. libr. 1. Cap. XVIII. §. 6. Append. tract. II. §. 243. & ſeq Paragrapho 16. Diſput. x. ſcribit ignem vitalem haudquaquam more ignis foveri vel excitari, *verum deberi aut reſtitantibus intra dextri cordis ventriculi cavernulas ſanguinis reliquiis, aut ipſi ſanguini utrinque ex venis accedenti, aut utriſque ſimul.*.

[42] Diſputat. Medic. x. §. 55. Append. Prax. tract. x. §. 654. Ita non modo univerſe, ſed potius ſigillatim loquitur Sylvius de cauſſis febrium. E. G. Prax. Medic. libr. 1. Cap. XXX. §. 97. & ſeq ſcribit, febres algentes ortum ſuum debere ſucco pancreatico acidiori, & pituitæ ſatis copioſæ ac tenaci juncto: bile interim exiſtente valde inerte. Ardentes febres oriri a ſucco pancreatico minus acri, & pituita modica minuſque lenta: bile autem acri, oleoſa & copioſa. Cardiacas

malibus, eandemque ad glandulas conglobatas, per nervos deferri, cui ulterius acidum ex affluente ad ipsas sanguine secretum admisceri. [43] Quamvis Sylvius alibi [44] ingenue fassus, se hærere in declarando indolem ac usum lymphæ: attamen alio loco [45] statuit. Duplicem utilitatem corporis œconomiæ lympham afferre (1) impedimento esse spiritibus animalibus, ut ne nimiam subeant consumptionem sui, & (2) ebullitionem sanguinis, in corde peragendam, dirigere. Quantum ad spiritus animales attinet, putat Sylvius, generari hos e sanguine, a corde per arterias carotides in ipsam cerebri cerebellique substantiam, perlato: ubi parte sua aquosa, colando quasi per angustissimos capillarium arteriolarum poros, privari, ac nancisci qualitatem, a spiritu vini non multum, abludentem. [46] Quod vero ad acidum, cujus sæpenumero meminit, pertinet: existimat, id sanguini arteriarum inesse, quale non genitum in corpore, sed postmodum in glandulis certa proportione juxta omnigenam humorum indolem ab aliis rebus modo separari. Sic in glandulis conglobatis fieri e spiritu volatili & acido lympham: in Pancreate e spiritu acido & oleo, succum sui generis: in glandulis maxillæ conglomeratis ex acido & volatili spiritu, & oleo, salivam. [47] His memoratis

Ii 3 hy-

diacas febres exoriri a succo pancreatico, stagnando vim corrodendi nacto: præsertim vero, quando fel acre concurrat, atque valida, ex ipsorum confluxu, contingat ebullitio; qua de caussa tunc halitus acerrimos, versus superius ventriculi os assurgentes, id ipsum acriter mordere ac rodere. Non dissimili modo de reliquis febrium speciebus differit.

[43] Disputat. medic. IIX. §. 40. & 42.

[44] Disputat. medic. V. §. 4. 8.

[45] Disputat. medic. VIII. §. 62. & 63.

[46] Disputat. medic. IX. §. 28. & 29.

[47] Disputat medic. VIII. §. 48. 53. 54. & 58.

(48)

pothetice a Sylvio positis, non imparatus erit, ejus vestigiis instituturus, a speciosis, de variis corporis ægritudinibus, ratiocinationibus. Nam modo humorum, aut abundantiam, aut defectum, tametsi laudabiles fuerint: modo singulatim fellis nimiam aut acrimoniam lixivam aut pinguitudinem: modo succi pancreatis nimiam acerbitatem, austeritatemve: modo salivæ, modo lymphæ, &c. quoquo pacto contractam mendam, culpabit. [48] Non imparatus itidem erit, juxta hanc hypothesin, suum cuique affectui remedium adornare.

Scilicet, inquit WAGTEND., si is hujus virtutes habuerit perspectas, & dosin, & tempus administrandi medelam, observaverit: incassum alias, me judice, quævis cunque medicamenta ornabit. Sed quantopere in his, in quibus tamen cardo curationis vertitur, plurimorum scientia vacillet, non meum est indicare. Utinam hæc arte determinarentur? Arbitror enim horum cognitionem universis morbis salutarem; & fore, ut exinde Medicorum honor in dies increbrescat.

Tum ego. Vera profers, inquam. Ast quis multorum præjudicatas opiniones, & negligentiam, e vita sustulerit? Eorum nempe, qui putant cognito morbo ejusdemque caussa, nullo negotio remedium inveniri. Sed hoc est, quod curatione ægri demonstrandum. Quis nostrum non ingenue confitetur medicos, quamvis morbum cognoverint, fluctuare sæpe animo, quando ægris remedia præscribunt: & id potissimum ob rationes a *Wagtendorpio* allatas. Verum mittamus

[48] Method. med. libr. 1. Cap. XVII. §. 13. & seq. Prax. med. libr. 1. Cap. XI. §. 7. & seq. Quid, quod *Sylvius* ejusmodi argumenta passim in libris suis affert. Supervacaneum ergo duxi, laborem, si huic operi plura inseruerim: siquidem auctor cum plerisque medicis recentioribus versatur.

(49)

mus hujus seculi errores, quos, spero, alios, nobis doctiores, diligentia correcturos, auctoritateque, ac experientia roboraturos. Sed evagor longius, quam volebam. Mentio paulo ante fiebat Doctrinæ Willisii.

A me facta est, inquit SCHRAD.

Igitur velim, inquam, Vir Clarissime, ut pauca de ea degustes: pulchre enim ejus sensum calles.

Noli, obsecro, inquit SCHRAD., me laudare in os. Mihi enim ipsi non latet, quam curta mihi sit scientia. Verum tamen, cujuscunquemodi ea sit, morem tibi geram, & memorabo ea, quorum memoria penes me est. Sed ad rem. Willisius statuit in homine revera duas, natura distinctas, dari animas: alteram intelligentem, incorpoream, immortalem: alteram corpoream e sanguine vitali; & spirituum animalium congerie pariter conflatam. Hanc illi loco subjecti, cui inhæreat, inservire. Et, quamvis corporea per universum corpus distributa, tamen rationalem animam, sedem occupare in phantasia; cujus collocationem esse in meditullio cerebi. [49] Verum, quoniam multa multi de natura animæ humanæ, quatenus ea singularis, & a brutorum anima sit distincta, philosophati, mittam itaque illam: at conferam me ad hujus, de qua, ut nostis, peculiarem edidit tractatum, indagationem. Quantum nunc ad animam corpoream pertinet, opinatur Willisius, eam constare e duplicis generis initiis: unum flammæ non dissimile, ortum e sanguine ducere: alterum lucidum, in cerebro inque nervis gliscere. [50] Hujusmodi animam per universum corpus, sensit, esse extensam, naturæque esse igneæ; vel halitum, flammæ similem. [51]

 Hanc

[49] De anim. brutor. part. Physiolog. Cap. VII.

[50] Libr. de sang. incalescentia.

[51] De anim. brutor. part. Physiolog. Cap. II.

(52)

Hanc primordia generis ducere e semine genitali: in quod eam nondum accensam, tanquam atomorum subtilium congeriem, reconditam; quam deinde, posteaquam focum nacta idoneum, vel a parentis, vel gestantis, vel incubantis anima, velut flamma de flamma, ante jacta corporis fundamenta, accendi; hinc micare, & se paululum explicare, incipere. Eam postea conceptus telam exordiri, & materiam agitare oppositam, & accendere, & suo quamque partem ordine disponere. Eam porro adaugere in dies, paremque evadere corpori, a se effecto. [52] Constare itaque naturam animæ brutæ, opinatur, e particulis ejusdem materiei, ut corpus; hoc tamen discrimine, quod illi sint selectæ, subtilissimæ, maximeque agiles; huic vero crassiores, &c. [53] Præterea hanc animam cujusquemodi corporis mixtionis, & correctionis vinculum: hanc id ipsum corpus, tanquam Sal, a putredine vindicare. Namque flamma animæ interstincta, seu accensione & motu particularum subtilium cessante, confestim corporis compages dissolvi. [54] Non modo bestiis, verum & insectis suam quibusque animam esse igneam, asseverat, quoniam accensæ vitæ ergo, copia aëris, tanquam ignis pabulum, ipsis sit opus. [55] De cætero singulare innatumve in hac anima esse, tueri se a cujusmodicunque injuriis: dein speciem suam propagare. i. e. sobolem, seu alias animas, Quantum vero ad affectus spectat, dependere eos, putat, a flamma animæ brutæ, plurifariam aut aucta, aut imminuta. In ira inque indignatione eam modo immani excandescere: a gaudio pene extingui: suffocationis autem periculum subire, prout omnifariam, vel subito timore, vel tristitia perculsa periclitetur.

Quid?

[52] *Ibidem.* Cap. v.
[53] *Ibidem.* Cap. II.
[54] *Ibidem.* Cap. v.
[55] *Ibidem.* Cap. III.

(56)

Quid? quod & ipse corporis habitus ejusmodi flammam omnimodis immutare potis sit. Etenim in temperamento frigidiore, hydrope, leucophlegmatia, &c. propter sanguinem nimis aquosum, flammam non nisi exiguam, inconstantem, proinde, quasi fumo & vapore esset obruta, emitti: interdum vero sanguinem, ob abundantiam sulphuris, in totum accendi: exempli gratia in temperamento cholerico, & in intemperie febrili. Ex dictis exemplis nunc concludit, prout flammæ vitalis accensio varie alteretur: ita etiam particulas lucidas, ab eo ortas, seu spiritus animales, diversimode fulgere. Neque oblivione conterendum est, aliquando ipsos spiritus animales, non satis lucidos ac aëreos existere; verum effluviis peregrinis, salinis nempe, ut vitrioli, ut nitri, vel aliis nubilosis, infici: cujusmodi deinde sensibiles species deformare, & motus inordinatos excitare: atque adeo in caussa esse, ut tota anima subinde varias subeat mutationes, speciesque induat alienas; ceu in mania, melancholia, &c. sæpe contingere. [56] Pergo ad bestiarum notitiam. Hanc bifariam, sensit, eas indipisci. Notionum etenim alias esse ingenitas animæ, alias aliunde acquisitas: illius generis appellari vulgo instinctus naturalis, quo duce animalia bruta impelli ad conservationem sui, & ad propagationem sui generis: hinc ad famem, frigus, &c. tollenda jugiter conniti, exquirereque ea, quæ sibi, ut commoda, congruunt: amoliri autem summopere, quæ his contraria sunt. Inde coitum appetere, nidulari: ovis incubare, & similia, tum ad generandum, tum ad nutriendum fœtum necessaria, peragere. Acquisitæ notionis bestias fieri consortes, si quando sensibilia earundem animabus im-

Ii 5 pri-

[56] Hæc e Cap. v. dictæ partis Physiol.

(57)

primuntur. Non statim, cum in lucem venerint, eas se præbere dociles, sed tum demum, quando cerebrum & ejus appendix non amplius humida, partem animæ lucidam obscurent; quapropter hoc tempore factæ sensationes obiter modo impressæ cerebro, confestim denuo obliterentur. Verum enimvero, si contra, ac memoravi, cerebri fuerit constitutio, & spiritus animales satis lucidi, objecta externa, ad sensuum organa delata, his quidem cujusdammodi impressiones importare, quas nequaquam in his perstare: verum ratione continuatæ spirituum animalium serici, introrsum versus corpora striata transmissas, sensorium commune afficere, exinde ulterius ad corpus callosum, & ab hoc rursus ad cerebri corticem, pertingere, ac ita animæ perceptionem rei sensæ inferre; cui vestigio temporis succedere imaginationem, atque ejus typi relicta vestigia constituere memoriam, [57]

Hoc loco ACKERSD. Quorsus isthæc? inquit. Tu philosophare. Puto nos in unum convenisse, ut de Medicina disputaremus. Perseveremus, velim, in hoc proposito. Siquidem, ut liquet inter nos, suæ quisque artis disputator est optimus.

Hæc indicari oportebant, inquit. SCHRAD. quia Willisius ea, tanquam hypothesin, habet, quam pro argumento doctrinæ Morborum capitis posuit. Videbitis, si modo ejus librum de anima brutorum inspexeritis, quanta series rerum sententiarumque sit? atque ut ex alio alia nectantur? Quin labebar, longius, nisi me retinuissem. Adeo enim me delectant singula, quæ auctor, longe omnium doctissimus, monumentis prodidit. [58]

Tum

[57] Vide Cap. VI. ejusd. Part. ubi auctor copiose circa hæc disputat.

[58] Nerupe in Part. II. quam *Pathologicam* appellat, in qua tractat morbos, qui ad animam

Tum ego. Quandoquidem, inquam, Tibi ea perplacent, redde, obſecro, quæ reſtant. Etiam nos, tametſi non pauca de ſcriptis Williſii deguſtaverimus, delectamur in repetitione ejus doctrinæ.

At enimvero, inquit SCHRAD., ut ſuis quæque locis reddam, neceſſe eſt, primum indicare, quod de fermentatione ſtatuit. Quippe hujus efficientiæ, duxit, complura, quæ in corpore oboriuntur, adſcribenda: multum inſuper eam ipſam pollere, ait, in omnimoda corporis, tam ſani quam valetudinarii, conditione. Per vocabulum autem *fermentationis* ſignificat quamcunque ebullitionem turgidam, quæ in corpore naturali ſponte, a particulis iſtius varie agitatis, concitatur. Hanc operationem vero neutiquam in re obſervari, niſi adfuerint particulæ diſpares ſui, in aliquo humido congredientes. [59] Superſedebo his, quæ longe lateque de utilitate ac potentia hujus in Mechanicis diſſeruit. Ea tantum proferam, quæ ad corpus humanum pertinent. Sed ad propoſitum. Hominem, arbitratur, non modo ratione fermentorum naſci, nutririve, verum etiam mori: quemlibet enim morbum virtute cujuſdam fermenti ſuas excitare tragœdias. Quid? morborum quoque curationes *fermentationis* ope Naturam moliri. Etenim in tuenda aut recuperanda hominis ſanitate, & medici, & œnopolæ parile propemodum eſſe officium. Sanguinem enim, & reliquos corporis humores perinde ac vina, oportet in æquabili temperie, æquabilique *fermentationis*

mam corpoream, ejuſque ad ſubjecta, cerebrum utpote, & genus nervoſum, ſpectant, ut de Cephalalgia, Apoplexia, Mania, &c.

[59] Vide Cap. I. de Fermentat. Cap. III. hoc modo dictam operationem definitione declarat. *Fermentatio eſt motus inteſtinus particularum principiorum cujuſvis corporis, cum tendentia ad perfectionem ejuſdem corporis, vel propter mutationem in aliud.*

(60)

tationis motu servare. In hoc quippe consistere bonam valetudinem: ægram vero, si quando dicta humorum motio, aut minor solito, aut major, fuerit. [60] Et, ut prima vitæ initia attingam, sensit Willisius, ea originem suam spiritui in corde, velut puncto cuidam fermentanti, debere. Hujus cordis fermenti instinctu, seu occursu, sanguinem impetuose effervescere. Proindeque sanguinem a *fermentatione*, seu accensione, quam in cordis sinu patitur, quam plurimis spiritus salis & sulphuris particulis, e laxata compage erumpere nitentibus, refertum, non sine tumultu insigniter turgescentem, per vasa deferri. Non modo cordi, sed etiam plerisque interaneis, inesse peculiare fermentum, cujus adminiculo omnis generis humorum, per vasa postea colandorum, perfectionem fieri. Ita ventriculi plicis, autumat, inhærere fermentum acidum, cujus beneficio esculenta mutentur in chylum: quem propter particulas sulphureas cum salinis dissolutas, fermentoque acido commistas, colorem nancisci lacteum. Quin vero tale ventriculi fermentum a liene stomacho inspiretur, multum addubitat, quia Anatomia non monstret viam, qua id eo usque ad ventriculum pertingere possit. Et, ut splen non habeatur, tanquam viscus ignobile, ut ita nonnullis visum: ratum habet, eum, velut promptuarium terrestris, & limosæ partis, considerandum. Inde hanc, postquam fermenti naturam sortita, vicissim ad sanguinem, effervescendi gratia, amandari. [61] In sanguine vero, quem statuit, sulphure, sale, aqua atque terra, compositum, vel, quem habere particulas spiritus instar valde agiles ad calorem & motionem, nec non molles, & teneras ad corporis nutricatum, idoneas, [62]

[60] *Ibidem.* Cap. V. | [61] *Ibidem.*

[62] inveniri duplicem fermentandi actum: alterum naturalem: præter modum naturæ alterum. Naturalis est, quando rite citra ullam molestiam perficitur: præter Naturam ex adverso, quando sanguis, ultra modum effervescit, & turgescendo rarefactus, vasa distendit, pulsum celeriorem concitat, & velut liquor sulphureus incensus calorem adurentem quaquaversum demittit. Trifariam autem præcipue sanguinem præter naturam effervescere. Sive enim ei aliquod extraneum, ipsi dissimile, vel extrinsecus corpori illatum, vel intrinsecus a vitiosis quibusvis visceribus, suppeditatum, permisceatur: sive principium quoddam, sanguinem constituens, ultra temperiem naturalem, efferum evaserit: sive tandem ei a caussa morbida qualiscunqne liquoris coagulatio inducatur, ac ita particulæ crassiores a tenuibus secernantur; quomodocunque nunc memoratorum aliquid

[62] Libro de febribus. Cap. 1. Spiritus esse subtilem, & maxime volatilem sanguinis portionem. Horum particulas nunquam non expansas, & avolare nitentes, cæterorum, quibus obvol vuntur corpuscula crassiora, exagitare, & in continuo fermentandi actu continere. Sulphur copiose sanguini inesse, apparere ex hoc, quoniam non modo alimentis pinguibus affatim vescimur; verum etiam, quoniam nutrimentum, quod partes corporis solidæ a sanguine accipiunt, sulphure, vel pinguedine cumprimis refertum. A dissolutione hujus sulphuris, sentit, rubicundum sanguinis colorem oriri. Salem inprimis vero volatilem, sanguini inesse, evincit gustus: item destillatio. Terram insuper eidem admixtam, probat, quia sit humor crassus, & spissus: eandemque sanguinis subtilitati nimiæ moderari, ac præprope ram hujus accensionem inhibere. Fluxionem sanguinis dependere ab aqua sibi admixta. Hanc, ut ne sanguis stagnet, impedire: ideoque in caussa esse, ut hic debite circuitum per vasa absolvat; & quod superest, nimium sanguinis calorem attemperare, adustionemque restinguere. Præterea comparat sanguinem cum vino ratione effervescendi vel fermentandi actus, quem, sensit, utrisque esse familiarissimum. Quin etiam illum lacti comparat, ratione cujusdammodi formæ, coagulationis, seu alius, quoquo pacto institutæ, partium utriusvis, discessionis.

quid evenerit, actutum id in caussa esse, ut sanguis solito magis effervescat, & naturalis corporis status perturbetur. [63] Quod ad ipsum sanguinem pertinet, existimat auctor, eum esse animatum, & vitam ejus ab cujusquemodi incendio dependere: quin imo ipsam vitam esse speciem quandam flammæ, ab ipso conceptu in humore genitali depositæ, quam deinceps a calore materno exsuscitatam, incipere paululum gliscere, micareque, & ad sanguinem, quoad animal ætatem degerit, commorari. Non adeo stupidum aliquis credat Willisium, quo statuat sanguini flammam lucentem, ut ea igni culinari, vel candelæ, vel simili inflammatæ materiæ, est, itidem inesse. Verum potius Willisius persuasum habet eam, quoniam tenuissima, forsan sub forma fumi, vaporis, &c. Sanguini præesse. [64] Quid? quod calor & motus sanguinis intestinus a duobus deinde dependeant: nempe (1) a peculiari ejus constitutione, quam in hoc sitam, ut sanguis, quia scatet principiis activis, ut spiritu, sale & sulphure, in vasis suis, non secus, ac vinum dolio inclusum, sua sponte turgescat, (2) a fermento, cordi insito, quod liquorem, sinus ejus pertranseuntem, efficienter rarefacere, ac cogere eundem, ut effervescens quasi cum spuma corde exiliat. [65] Præter hæc, statuit, vasa seminalia & partes genitales fermento turgere adeo, ut nihil supra. Videri enim sibi, ait, heic locorum spiritum, sal & sulphur, simul compacta, summeque exaltata, in semen, velut in *Elixir* nobilissimum, redigi. Actuosa hujusmodi principia, non tantum in utero pro fœtu efformando fermentescere, sed etiam juxta

[63] *Ibidem* Cap. 11. confer etiam cum dictis Cap. 1. Part. Pathol. de anim. brutor.

[64] Vide tractat. de sang. incalescentia.

[65] Libro de febrib. Cap. 11.

juxta ac vividum fermentum, universo sanguini, ut volatilior fiat, & acrior effervescat, inspirari. Hoc fermento itaque rite se habente, in fœminis facies colore florido suffundi; nec non ob luxuriantem sanguinem singulis mensibus, necesse habere sanguinis ex utero profluvium. Eandem esse virorum conditionem, quibus ratione fermenti seminalis esse plurimum caloris, vocem sonoram, pilorum, in barba inque inguinis, eruptionem. Deficiente vero, seu depravato ejusmodi fermento, in utroque sexu observari pallorem, anhelationem, &c. & viros fieri plurimum imberbes. [66]

Quid sensit, inquam, de spiritibus corporis?

Materiam, inquit SCHRAD., ministrare sanguinem, & quidem purioris sulphuris portionem. Hanc intra *corticalem* cerebri cerebellique partem a sanguine secerni, non dissimili prope modo, ut spiritus vini, quem destillando per poros spongiæ, alembico impositæ, pertransire, ac ita subtiliorem indeptare naturam. Neque vero constrictiori cerebri nervorumque compagi solum spirituum confectionem esse tribuendam: sed in cerebro liquorem subtilissimum, spiritum puta, e sanguine extillatum, fermento quodam imbui: quo admixto eum volatiliorem reddi, atque adeo ad motus sensationisque munia obeunda magis idoneum. Cerebrum namque abundare sale volatili, cui spiritus acuendi attenuandive virtutem esse insignem. [67] Procreatorum, tali, ut dixi, modo, spirituum, e sanguinis flamma emissorum, lucis radiis similium, ingentem copiam in meditullio cerebri in futurum animæ superioris usum asservari: sufficiente interim portione, e summa hac corporis regione in medullam oblongam, & spinæ dorsi medullam,

[66] De fermentat. Cap. v. [67] *Ibidem* Cap. II. & v.

lam, & deinde in nervos, inque eorundem propagines, blande ſcaturiente, hoſque inſimul agitante, &, ut tenſi evadant, inflante. Quin etiam ſpiritus, ubertim e nervorum ſinubus exundantes, muſculorum, membranarum, &c. fibras *nerveas* ſubire: adeoque in cauſa eſſe, ut hæ propria, ſine medio interveniente, conſtituantur ſenſus ac motus organa. Bifariam autem ſpiritus rerum ſuarum ſatagere: introrſum, cum officium erga ſenſus: a foris, cum erga corporis motionem, conſervent. [68]

Liceat interfari, inquit ACKERSD. Tuam ſcientiam non fugit. Vir Clariſſime, mentionem quoque perſæpe Williſium facere de decantato liquore nervoſo, cujus etiam & Gliſſonius & Whartonius mentionem fecere.

In tempore mones, inquit SCHRAD. Parum abſuit, quin me ejus oblivio ceperit: adeo enim dicendorum magnitudine obruor. Originem ducere hunc laticem, ſpiritibus animalibus vehiculi loco inſervientem, ſanguine, cerebri cerebellique oras exteriores, irrigante, ipſiſque inſtillato: unde, caudicem medullæ trajiciendo, leni poſtea ſcaturigine per totam ſyſtematis nervoſi compagem diffundi. Hujuſmodi laticem autem revera, & cerebro ineſſe, & nervoſo generi, apparere ex hoc, quod ſpiritus animales, jugiter manantes, ſint contigui: quod tendonum, partiumque nervoſarum ſeu vulnera ſeu abſceſſus, exſudent ichorem tenuem: quod, ſi catuli cujuſdam nervi majores ligentur, hi paulatim intumeſcant; quæ omnia accidere ratione liquoris, nervos permeantis. Addatis his, quod ſi nervi, noviſſime diſciſſi, extremitati, admoveatur charta bibula, eam humectari iſtic loci. Munus huic latici, præ-

[68] De anim. brutor. Part. Phyſiolog. Cap. XV.

præter id, quod, ut jamjam dixi, sit spirituum vehiculum, esse insuper, ut varios spirituum, in usum sensus & motus, schematismos, referat. Posthæc eundem conferre ad nutriendum corpus. Verum, antequam is ad nutricationem aptus, necesse esse, ut ei admisceatur aliusmodi humor, quem ubique fere e Massa sanguinis per arterias deponi. Hos geminos humores, postquam utrimque commixti, constituere liquorem vere nutritium. Hunc deinde partibus accrescendis debita proportione ac mole conjungi: vel spatiola, propter jugem particularum exhalationem, decidua, interpositu suo continuo explere. In hisce duobus namque nutritionis opus cummaxime consistere. Utut nunc nutritio fuerit, primatum tamen conferendum esse censet, liquori nervoso. Hunc, propter subtilitatem, & spiritus, quibus abundat, liquorem arteriarum, natura sua inertem crassioremve, informare, reddereque accommodum nutricatui. Constare quippe inter Medicos, succo nervoso aut deficiente aut depravato, sin ullam, perversam minimum, in corpore oborituram, nutricationem. [69]

Hoc loco ego. Haud dudum memorasti, inquam, spiritus animales corporis motui inservire, velim, ut tradas, quo pacto corporis motio fiat?

Postulat Willissius, inquit SCHRAD. Duas positiones sibi concedendas. Nimirum, plus spirituum animalium, vel particularum impellentium, intra fibras tendinum, quam carnis, hospitari. Deinde fibris carneis insitas esse aliusmodi particulas, ac in illis. In motu itaque corporis vel musculi alicujus, spiritus animales, juxta instinctum cerebri, cum nervis communica-

 tum,

[69] Vide Cap. 1. de febrib & xx. unde hæc, quomodocunque fuerint, excerpsi. De cerebri Anatom. Cap. xix.

tum, e fibris tendonum in carneas, erumpere, prosilire; & cum inibi inveniant alius generis particulas, a sanguine suppeditatas, conjunctim protinus effervescere. Quod cum contingat, fibras musculi carneas, laxas alioqui, & poris abundantes, infarciri, ac quodammodo corrugari, hinc sequi ejus musculi contractionem. Qua finita, spiritus superstites, quorum natura etiamnunc sincera est, redire in fibras tendinum: reliquis interea particulis intra carnem relictis. Harum dispendium sanguinem: at illorum, nervos, resarcire. Et licet ingenue fateatur, se opus arduum conari in indicanda dictarum particularum natura, in declaranda caussa, qua eæ ipsæ ad motum impellantur, & denique in definienda ratione, vel modo, contractionis musculorum: non dubitat tamen se omnes exorpturum difficultates, si permittatur sibi ponere, nervorum spiritus salinæ indolis, & particulas laticis in musculis inhabitantes, vel nitro, vel sulphure, esse refertas. † Hujusmodi duplicis generis particulas, ad nutum animæ, quoscunque corporis motus ad eorundem normam dirigentis, effervescendo vel ebulliendo coire, perinde ac spiritus complures, Chemica arte parati, vel invicem mixti, vel rebus solidis diversis admixti, parilem effervescendi actum edere soleant. Quemadmodum in horum, ita etiam in illorum conjunctione, autumat, fieri repentinam partium subtilium eruptionem, a quibus postmodum inflari musculos, contrahique. [70] Contractis enim, breviatisque fibris musculorum carneis, quia ejusmodi particulis adimplentur, eos

† Etenim nisi aliquis ejuscemodi particulas posuerit, vix fore, putat Willisius, ut aliquis mentem suam de affectibus spasticis, &c. verbis explicare possit. Vide Cap. xv. Part. Pathol. de anim. brutor.

[70] De morb. convulsiv. Cap. 1.

eos tumescere, ac ad omnimodam motionem esse accommodatos. Porro contractis quoquo modo musculis: spiritus, nervos influentes, a fibris membranaceis, carnosas ubique decussatim secantibus, desistere: quare etiam musculos, quia istiusmodi fibræ membranaceæ exinanitæ vel laxatæ, facili negotio posse distendi; relaxatis autem musculis, spiritus modo dictas fibras denuo subire, implere, &, quo melius carnes stringant, breviores reddere. [71] Hæc de naturali partium quarumcunque corporis motione. Vitiose autem habere se eandem, si memorata spirituum eruptio, *explosionem* vocat, haud ab arteriarum sanguine, fibras musculorum undique inter fluente, verum a cerebro cum liquore, nervos irrigante, descendat: & dein juxta horum origines, medios processus, plexus, extremitates, sibi certos terminos constituat. Nullum enim sibi dubium esse, ait, quin particulæ diversæ, & vi quadam e sanguine erumpentes, una cum succo nervoso instillentur cerebro. Has postea in nervosum genus detrusas, spiritibus inibi contentis, accrescere, iisque constitutionem spasticam inferre. Scilicet spiritus dicto modo contaminatos, intra nervorum truncos, vel intra fibras membranaceas, musculis intertextas, vel inter plexus nervosos, hospitantes, aut gravatos ob nimiam plenitudinem, aut data quaqua occasione exagitatos, irritatos, cogi excutere copulam suam; & tum particulas elisas a se mutuo discedentes, partes continenter valde inflare, adeoque convulsionem concitare. Non omnes convulsionum species a capite solum, verum quasdam originem ducere a nervorum finibus. Luculenta hujus asserti exempla ob-

[71] Plura inveniet. B. L. in libr. de motu musculor. pag. 33. & 34. edit. *Wetsteinian.*

ſervari in ſplenis, uteri, renum, &c. affectibus, in quibus itidem corpus convulſione bifariam, ob irritationem videlicet, & ob copulam diſſimilem particularum explodendarum, torqueri. Si liquor nervoſus fuerit penitus vitiatus, fieri convulſionem continuam: intervallis vero redeuntem, ſi materia morbida, finita acceſſione, de novo collecta, nervoſo generi iterum debita portione immiſceatur. Prout materia, aut ſtatis, aut inſtabilibus, temporibus fuerit congregata; ita etiam peridos affectus reciprocaturas. [72]

Pulcherrime quidem, inquit ACKERSD. iſtiuſmodi ratiocinium a Williſio excogitatum, ſed belle, ſed melius, haberet ſe, ſi conſtaret inter nos de tanta, quantam ipſis affinxit, ſpirituum animalium & ſanguinis arteriarum diſcrepantia, de actu effervescendi, & ſubita particularum; maxime ſubtilium, in ſibras muſculorum, irruptione. Reliqua omittam, ne videar me animum induxiſſe, viro ſpectato, ejuſdemque ſectatoribus, adverſari.

Facis bene, inquam: & præterea Domino SCHRADERO eſſes impedimento, quo minus inchoatum ſermonem conſummare poſſet.

Ain' inchoatum? inquit, SCHRAD. ſalſe dicis. Ego potius meum in animum induxi ſermoni clauſulam imponere: adeo multa enim hodie ſum locutus.

Ergo, inquit WAGTENA. Tibi a placitis Williſii nihil reſtat?

Multum equidem reſtat, inquit SCHRAD. Sed quis ſingula extemporali oratione abſolvet? Attamen ne videar contra vos tergiverſari, diſſeram pauca de febri, & id quidem generatim. Febrim, Williſius ait,

[72] Vide libr. de morb. convulſ. Cap. VI. & VII. de motu muſcul. pag. 37.

(73)

ait, esse inordinatum sanguinis motum, & sanguinem nimiopere effervescere. Si in sanguine aut spiritus aut sulphur nimis exaltatum ac efferatum, cætera principia superemineat, in caussa hoc esse, ut sanguis continuo effervescat, i. e. ut febres continuæ oboriantur. Sin vero aliquid diversum sanguini confundatur, cujus particulæ tamdiu ebullitionem cient, donec vel subactæ reddantur aptæ mixtioni, vel foras excernantur, esse id in caussa, ut febres, vel statas periodos observent, vel earum accessiones aut anticipent, aut succedant sibi tempore incerto. Febres hæ, cujusquemodi sint, a Medicis appellantur intermittentes. Intermissionem autem oboriri, existimat, quia materia morbida uno paroxysmo omnis diffletur; quamprimum vero de novo alia, in debita quantitate, accumulata, iterum aliam febris accessionem sequi, necesse esse. Quod vero typi non sint uniusmodi, in caussa esse diversam sanguinis constitutionem, dum a temperie naturali degenerans consequatur modo acrem, modo acidam, modo austeram qualitatem. Cujusmodicunque ea fuerit, tamen non oblivioni tradendum esse succum alibilem, quem non ita pridem in sanguinem advectum, plus aut minus crudum, in materiam citius aut tardius ad fermentandum idoneam, perverti. Hinc typorum varietates, putat, deducendas. [73] Sunt quidem Willisio multa artis theoremata, in tractatu de medicamentorum operationibus, ubi insimul complures morbos omni cogitatione pertractat. At enimvero, quia hæc, & illa, quæ hodie commemoravi, inter se conveniunt, derivantur enim ab eodem fonte, ea de caussa his supersedeo.

Sed quid judicas, inquam, de Medicis, qui subsecuti hos, & quorum doctrinæ tu nobis, hodie copiam fecisti?

[73] Pervolve libr. de febrib. Cap. 111. & seq.

Si vis Rolfincium, inquit SCHRAD., ſi Etmullerum, ſi Wedelium, & plures alios eruditione longe clariſſimos, tunc eos haberem in numero *Eclecticorum*. Elegerunt namque aliqui varia dogmata partim ex Helmontio, partim Tackenio; aliqui multa e Sylvio, & Williſio, ut & e Philoſophia Carteſii: aliqui e veteribus, & recentioribus ſimul, & ſic, pro ſuo quiſque modulo, alia atque alia artis Medicæ theoremata fabricavit: de quibus unus quiſque facili negotio judicium faciet, ſi modo noviſſimæ primis contulerit. Sed tempus eſt abrumpendi ſermonem, non vacat mihi amplius eſſe confabulatori. Idem & *Wagtendorpius* & *Ackersdyk* cauſſabantur, quare ipſis a me diſcedendum, eſſet.

DIALOGUS. XVIII.

De ratiociniis Medicorum, Theoria Geometrarum, vel Mechanicorum, nixis.

LUcio & Angelo, Medicis hujus Urbis longe clariſſimis, me die feriato inviſentibus, & fumum *Tabaci*, ut nunc nobis uſus eſt, apud focum ſugentibus, in quæſtione erat, utrum vinum, an hæc planta, magis acueret ingenium? Verbis in utramque partem diſputabatur, alter pro vino, pro Tabaco alter, ſtabat. Uterque mentem ſuam roborandi cauſſa afferebat argumenta, quibus alterum convinceret. Et cum in fervore diſputationis eſſent, nobis nuntiatum veniebat ancilla, adeſſe foris *Serarium*, Matheſeos in Inclyta noſtra Academia Profeſſorem multo celeberrimum, introiturum ad nos, niſi nobis vel moleſtiam, vel impedimentum, inferret.

Exeo actutum foras. Quorſus iſtuc? inquam, quin domum introis. Et Tu, & Tui ſimiles, mihi ſunt ſemper acceptiſſimi. Neſcio

Nescio an ausim, inquit *Serarius*. Ego enim te aliquoties visum veni: Te vero apud me hucusque expectavi frustra.

Næ, inquam ego, hoc est nimis exigue & exiliter ad calculos vocare amicitiam, ut par ratio sit acceptorum & datorum. Do fidem me in posterum, si munia mea modo permiserint, te iterum atque iterum invisurum.

Tum *Serarius*. Accipio, inquit, spero autem, te quamprimum promissa præstiturum. Verum nolitis, quæso, sermocinationem vestram interrumpere.

Judex, inquam, qui rem decidat, nobis est opus.

Quid caussæ est? inquit *Serarius*. Ut talem exoptes.

Etenim modo, inquam, cum tu advenires, hi Dni Doctores inter se controversabantur de vino deque *Tabaco*, utrum utri potentiæ acuendi ingenium ratione esset anteferendum.

Jocularis quidem, inquit *Serarius*, isthæc disceptatio. At, si me arbitrum sumatis, judico, utraque debite sumpta, dictis viribus magis pollere, quam si utrumlibet seorsim usu venerit. Scientiam enim vestram, arbitror, non fugere, quod, fumum Tabaci sugendo, animus errore vagans, applicet se ad certum subjectum, in cujus investigationem tunc omnes cogitationes intendit, distractis videlicet sensibus, a plerisque rebus externis. Quod si vero modicum vini generosi poculum interponatur, ocyus, ac secus, ingenium meditationi redditur aptum. Merum quippe, ut nostis, propter subtiles agilesque particulas, quibus scatet, spiritus corporis nostri, in torpore quadantenus sitos, suscitat; eosque materia, qua tanquam obruti jacebant, extricat, blandeque commovet; adeoque in caussa est, ut hi ad nutum imperiosæ mentis munere suo perfungi extemplo queant.

Tum *Lucius*. Rem acu tetigisti, inquit. Et mihi, tibi astipulanti, probatur debitus utrorumque usus: mallem tamen, si mihi optio detur, vinum sine Tabaco, quam Tabacum, sine vino.

Nostrorum omnium in ea sententia erat consensio.

Hoc loco ego. Jamdudum exspectavi, inquam, ut me aliquis, Mathescos peritus, inviseret, erudiretque, qualia placita aliqui Medici ab hac scientia mutuati sint. Igitur Tu, Clarissime *Serari*, jam opportune venisti: nullus dubito, quin hodie opportunitatem idoneam audiendi addiscendique talia nactus fuero. Petesso itaque, fac me voti compotem; non ambigo & cæteros heic præsentes, lubentes te auscultaturos.

Lubentissime, inquit *Lucius*, & cum voluptate. Nam volupe est, ea audire, quæ vel memoria exciderunt, vel scientiam nostram etiamnunc fugiunt.

Tum *Serarius*. Itane, inquit, me negotiis arduis implicem, necesse est: vereor autem, ne spes vestras concidant, si tenuitatem verborum audiveritis.

Non verba, inquit *Angelus*, sed rem, solemus ponderare.

Attamen verba, inquit *Serarius*, sunt primo declaranda, antequam rem, de qua differere volumus, explanatius definire aggrediamur. Ideoque, ut simili modo procedam, indicabo obiter, Mathema significare quidem quamviscunque disciplinam: per excellentiam tamen Mathemata seu scientiæ Mathematicæ fuerunt nominatæ, Arithmetica, Musica, Geometria & Astronomia. Addatis his alias, ex dictis quaternis, quæ apud posterioris ævi scriptores quadrivium vocabantur, ortas, ut *Algebram*, Architecturam, *Staticam*, Mechanicam, Opticam, Gnomonicam, &c. Eadem ratio est vocabuli Mechani-

ces,

ces, quod notat generaliter artem, quæ ingenio & manu ſimul exercetur: per eminentiam vero ſcientiam, juxta Mathematicorum & Phyſicorum rationes, efficiendi machinas, & organa admirabilis effectus. [1] Mechanicum autem Boerhavius noſter appellat, qui non modo callet dicta conſtruere; verum qui corporum vires ex mole, figura & velocitate, vel aſſumptis, vel obſervatione deprehenſis, calculo æſtimat Geometrico. [2] Proinde, niſi aliquis Geometriæ præceptis initiatus, nunquam is evadet magnus Mechanicus. Et, ut ad ſtudium Medicinæ deveniam, Geometria eſt illa neceſſaria ſcientia, quam & Hippocrates, [3] & Galenus, [4] quos & quantos viros appello, ſectatoribus ſuis inculcandam, inter ſcitu maxime neceſſaria duxerunt. Quis enim ignorat, ii, qui Mathematici vocantur, quanta in obſcuritate rerum, & quam recondita in

 arte,

[1] Vide lexica *Hoffmanni* & *Reyheri*.

[2] Ita *Boerhavius* in Oratione de uſu ratioc. Mechan. &c.

[3] In Epiſtola ad Theſſalum filium. Ubi memorat Geometriam & Arithmeticam non modo in omnigenis hominum negotiis, verum etiam in Medicina, ex uſu eſſe. Namque illam maximæ utilitatis eſſe, in articulorum, oſſium, &c. membrorum ſitu cognoſcendo, inque luxati membri reſtitutione; hanc vero in omnis generis febrium natura, ac circuitibus determinandis.

[4] De libris propr. Cap. XI. confitetur ſe a patre, ab avo & proavo ad omne humaniorum diſciplinarum genus inſtructum. Et Cap. V. de ord. libr. ſuor. narrat, ſe, poſteaquam ad XVII. ætatis annum pervenit, & liberalibus diſciplinis innutritus, monitu inſomnii patris, ad Medicinam applicuiſſe, atque hanc Philoſophiæ conjunxiſſe. Et *talem*, inquit, *meam felicitatem, quamquam majorem etiam redderem, quod citius meliuſque reliquis omnibus, quæcunque docebar, diſcerem: niſi tamen per univerſam adeo vitam in illis Medicinæ, Philoſophiæque theorematibus me diligenter exercuiſſem, nihil præclarum excellenſque eram conſecuturus. Quapropter mirum non eſt, in tanta hominum multitudine, qui in Medica & Philoſophica exercitatione, ſtudioque verſantur, inveniri tam paucos, qui recte in illis profecerunt.*

(5) Ita

arte, & multiplici subtilique versentur? quo tamen in genere, vel Tullii ævo, ita multi perfecti homines extiterunt, ut nemo fere studuisse ei scientiæ vehementius videatur, quin, quod voluerit, consecutus sit. [5]

Tu tamen non diffitebere, inquit *Angelus*, Mathematicos, testibus Jureconsultis, quondam male audivisse.

Eos videlicet, inquit *Serarius*, qui in Astrologia vel Genethlialogia, vel in aliis hujusmodi divinationibus, male horas collocarunt. Hos crimine Imperatores damnarunt. [6] Quippe illi præceptis disciplinæ abutebantur, perinde ut olim aliqui Magi, Philosophiam profitentes; quibus cum esset animus nimis subtiliter studium Sapientiæ excolendi, tum in superstitionem quoque inciderunt, perbene Pindarus [7] dixit, consentaneum cuique rei esse modum, quem intelligere, opportunitatem esse maximam.

Tum ego. Ita res se habet, inquam, verum quotus quisque eum assequitur? Est quidem inter nimium & parum mediocritas, sed hanc tenuere beati. Ut autem e diverticulo in viam redeamus, des nobis, quæso, mi *Serari*, nunquis a discessu Asclepiadis e vita, Mechanicorum more Medicinam interpretatus?

Ad hæc *Serarius*. Quantum mihi constat, inquit, Cassius, quem Celsus, [8] æqualis illorum temporum, vocat ingeniosissimum seculi nostri medicum, Mecha-

[5] Ita *Cicero* libr. I. de oratore.

[6] Dioclet. sc. & Maxim. vide Cod. libr. IX. Tit. XVIII. §. 2. Cæterum, *artem Geometriæ discere atque exercere publice interest*, eadem lex testatur. Item *Cod.* libr. X. Tit. LXIV. §. 2. Mechanicos, Geometras & Architectos, & eos, qui aquarum ductus, & inventos modos docili libratione ostendunt, Impp. Constantinus & Constans immunitatibus donarunt.

[7] Olimp Ode XIII.

[8] In Præfat. libr. I.

(9) Hæc

Mechanice explicat, quare ulcera rotunda cæteris difficilius coalescant? Sententiam scilicet corpore angulato & rotundo declarat. In illo enim partes, sibi viciniores esse, quam in hoc, in quo omnes partes æqualiter a centro distant: difficiliorem proin hic fieri labiorum vulneris ad sese accessionem. [9] Quæstionem etiam habet de accessibus febris, qua de caussa videlicet in universum fere extrema frigore capiantur? Rationem esse, ait, quia humores eo confluunt, ubi motus initium extat: id autem in mediis viscerum penetralibus consistere. [10] De cætero culpat passim adstrictionem nimiam, aut perspirationem corporis impeditam, aut nimiam spirituum motionem. [11] Post hunc jacuit ratiocinium Mechanicum diutissime, aliis sectis in Medicina interea primatum habentibus: adventu autem Viri incomparabilis Cartesii, Galliæ præfiscine sideris, seculo haud pridem

[9] Hæc e Probl. I.

[10] Ita ratiocinatur. Probl. VII.

[11] Sic Problem. LXVII. qua de caussa in febrientibus alteretur pulsus, hanc affert rationem. Nimirum, quoniam spiritus innatus, quum naturali & symmetro statu, redundat, & a calore interiore dividitur, tenuaturque, ac levitatis occasione concitam acquirit celeritatem, non pulsui tantum, sed & ipsi respirationi, alterationem inducat. Et Probl. LXXII. cur in Cholera convellantur contrahunturque, & refrigerentur extremæ corporis partes, atque pulsus adsit obscurus? fieri hæc ratiocinatur, per spiritum impetu elatum, propter tenuitatem partium, qua ventriculum esse præditum. Et, quia hujus spiritus sit oppido calidus, idcirco eum latenter difflari: &, quod consequens est, dictas partes torpore affici; ea autem torpere, quæ spiritus vehiculo priventur. Extrema porro refrigerari, contrahique propterea, quod in istis calidum nativum ad ventriculum, ob illius partis tenuitatem, commeet. Et Probl. LXXIX. insanorum deliria accidere, ait, quoniam spiritus animalis propter impedimentum, & obstructionem pororum, qui in partibus, memoratum spiritum conficientibus, sunt, angustum inveniat transitum. Quin etiam *Cassius* variis corporis affectibus, in quibusdam problematibus, mentem suam explicat spiritu, calore vel frigore.

pridem elapſo exorti, id reviviſcere cœpit. Hujus e Phyſica poſtmodum multi medici, ut Regius, le Grand, Craenen, Broekhuſius, Waldſchmid, &c. complures hyphotheſes in Medicinam tranſtulerunt; eaſdemque cum variis, quæ ad rem pertinere videbantur, tam Galenicorum quam Chemicorum decretis, copularunt. Hinc orta nova Medicinæ rationalis facies. Inter alia tamen, quæ medici a Philoſophia Carteſii mutuati ſunt, eminet decantata illa Mundi Materia ſubtiliſſima. Hanc, ſtatuit, univerſum mundum perfluere, adeoque non inepte vocabulo animæ Mundi nuncupari. Hanc, ne uſpiam vacuum eſſet, omnes omnium corporum poros adimplere; quandoquidem autem horum natura non uniuſmodi, ſed tum amplitudine tum figura, diverſa ſit: neceſſe itaque eſſe, ut illa etiam aliis atque aliis particulis referta, quæ omnis generis poros explere poſſit. Sin vero pori alicujus rei ita comparati, ut materia ſubtilis eos difficulter, aut plane non, penetrare valeat, immenſam tunc rerum luctationem ſeu agitationem oboriri; quæ prout omnifariam, aut mitis, aut valida, aut brevis, aut diuturna, ita quoque omnimodam ſortiri nomenclationem. Inde varios fermentandi, effervеſcendi, putrefaciendi, &c. actus, quibus corpora omnimode, aut conjunguntur, aut alio quoque pacto alterantur, vel immutantur, originem capere. Latiſſime proinde patet, quod hæc ſit cauſſa princeps extraordinariorum effectuum, in animantibus non ſolum, verum etiam rerum in univerſitate, obortorum: atque adeo putant, eandem tamquam dominam omnium rerum habendam. Poſita pororum differentia, conficitur ex hac, ſuum cuique rei eſſe ætherem. Alium metallis, alium lapidibus, alium frumento, &c. eſſe. Quippe particulas materiæ ſubtilis, quæ v. g. in Auro inſunt, neſci-

re

re eadem ratione aliorsum hospitari. Quæ cum ita sint, liquet inter nos positionem materiei subtilis, cumulare & Physicam, & Medicinam ratiociniis omnimodis. [12]

Hoc loco *Lucius*. Memini, inquit, me audire, Cl. Craanium, qui mihi propinqua cognatione conjunctus, & cujus sub institutione Medicinæ operam dedi. Is, perinde atque a Te modo factum, solebat de efficientia materiæ subtilis disserere; Quin etiam de variis corporis animalis poris, foris intro, & intus foras, spectantibus: per illos aliquid rarefactum in corpus vel partem ejus mitti, per hos vero e corpore, vel parte ejus, idem emitti. Glandulam pinealem itidem, ut id apud eos, qui de familia Cartesii sunt, in more est positum, sensuum in officinam assumebat. Ad hanc, tanquam ad mentis immortalis solium, spiritus animales sensationes suas deferre: Indidemque mandata iisdem spiritibus identidem dari de negotiis gerundis.

Tum ego. Plausibile quidem, inquam, est istiusmodi ratiocinandi genus: verum tamen, quomodocunque fuerit, laborat id a veritate; siquidem multas habet hypotheses, quæ proinde, quasi veræ essent, ponuntur. Quod, cum Pitkarnius, [13] & Baglivus, [14] & alii, observarent, occasionem sunt nacti ejusmodi ratiocinationem reprehendendi, quia nihil fere habeat ad fidem proni, sed pleraque, cujuscunque modi sint, possideat precario.

Et tamen, inquit *Lucius*, hypotheses memoratæ mihi

[12] Vide opera, quæ titulo *Craaneni* in lucem a variis edita, *Broeckhusii* Oeconomiam animalem, *Waldschmidium*, Broenii scripta, &c. qui hujusmodi ratiocinativo dicendi generi frequentissime insistunt.

[13] Cujus gratia vide dissertat III. de caus. divers. mol. &c.

[14] Prax. Medic. libr. I. Cap. x. §. 4.

mihi cummaxime probantur. Hujus enim, & aliis a Cartesio inventis, in subsidium vocatis, possumus prope omnes Naturæ effectus interpretari.

Tum ego. Suus cuique, inquam, est modus, & suo quisque delectatur: Quæ cum ita sint, apparet ex hoc liberas esse mentes debere, & nullam crimine notandam, si non idem sibi, quod altera, habuerit persuasum. Verum quo elabor? discedo a proposito. Facessi *Serario* negotium, & nunc ei ipse obsto, quo minus Mechanicorum decreta nobis tradere possit.

Tum *Serarius*. Tu postulas, inquit, negotium, in quod si vel totum hunc diem insumerem, tamen id haud consummarem. Tanta enim dicendorum est copia. Ast enimvero, quoniam scio, quod si ego hoc negotium recusem, tu tamen iterum atque iterum mihi sis instituturus, ut cœptum prosequar, faciam itaque, ut potero. Sed ad rem. Hoffmannus F. F. [15] tanquam Theorema proponit, quod, quemadmodum rerum universitas in Mechanice sita, ita etiam Medicina; quam ideoque non modo hic, sed complures alii senserunt, Mechanice declarandam. Ut autem id perspicue instituatur, in considerationem venire bina rerum elementa, materiam nempe & motum. Materiæ, cujus natura consistit extensione, differrentiam esse positam in diversa ejus figura & magnitudine, quibus si insuper & motus, & quies adjungantur, tunc hæc quatuor constituere universales corporum simplicium affectiones. Ipsam materiam autem, non dubitat, ad duo genera redigi posse, quorum alterum solidam, alterum fluidam, materiam complexu suo continere. Motum porro habet pro primo ac universali rerum principio, & caussa, omnis generis

[15] In Fundament. Medicin. Cap. 11.

(16)

generis formas, efficiente. Primam vero motus caussam esse materiam subtilissimam, cui Deus impulsum in corpora universa concessit. Motus autem naturam ita comparatam esse, ut semper procedat secundum lineam rectam, præterquam alia res ipsi obstiterit: exinde oriri, si ita accidat, vel reflexum, vel refractum motum. Et cujusquemodi motus fuerit, non évenire hunc tractu, ut complures credidere, sed pulsu: cujus momentum, aut ex celeritate corporis, aut ex mole, æstimandum. Peculiare autem hoc cuilibet corpori esse, ut id, quale quale fuerit, eadem vi deorsum ingravet, nisi vis aliorsum premens, illius nisui superior, interveniat. De omnigenis corporum actionibus, quarum Medius Fidius ingens est numerus, Bellinus excipit contractionem & distractionem. Sub his, velut duobus generibus, reliquas comprehendi. Has igitur utramque facere paginam. Ut autem dictarum actionum aliquod sit vobis cógitatum, proponam gratia exempli, chordam: quæ si distendatur, longitudinem tunc illam, in quam chorda tractu oppositas ad partes redigitur, vocari distractionem; contractionem vero, si cessante distensione chorda pristinam recuperet longitudinem. Eadem ratio est rerum flexibilium, quæ quoque, exacto paulisper curvamine, per latera nitentia sponte in priorem positum restituuntur: cujusmodi actus solet hoc tempore vocabulo *elateris*, vel vis *elasticæ*, frequentissime nuncupari. [16] Hanc juxta omnigenam corporum soliditatem, qua res cum re differt, Baglivus statuit, diversam. [17] Verum enim

[16] Hæc e propos. L. de contract. natural.

[17] In specim. de fibr. motric. libr. I. Cap. VIII. corollar. 4. Hanc ibi tradit Elateris definitionem. *Vis elastica corporis, ea est, qua corpus externa vi a figura sua detrusum, in pristinam figuram se ipsum restituere nititur.*

enim vero, antequam ſolidi naturam, quam Mechanici, teſte Bourhavio, [18] tantummodo declarare norunt, aliquis indagare potis ſit, neceſſe eſt, corporum cohæſionem ſcire, quam, Bellinus ſenſit, in hoc poſitam, quod v. g. duo corpora ſe contingant niſu quodam: & repugnent poſtea contra ſui disjunctionem ſeu remotionem; ſin vero alterum ab altero ex facili removeatur, merum modo talium corporum contactum accidiſſe, & ea haudquaquam cohæſiſſe. Ut autem natura cohæſionis duorum corporum plana fiat, neceſſe habet Phyſicus conſiderare, niſum in contactum determinati gradus, determinatæque poſitionis in lineis directionum. Poſthæc cohæſionem corporum dici tamdiu in uno tenore verſari, quamdiu perſiſtunt in contagione, atque ad hanc, per lineas directionum eodem modo poſitas, nituntur. Quoties nunc corpora dictum cohærendi modum, qui plurifariam accidit, amiſerint: toties illorum forma mutatur, id eſt, nova, a prioribus diverſa, corpora, generantur. Exempla poſſumus ſumere e rebus fermentatis, putrefactis, aut alio quovis modo cunque immutatis. [19]

Hoc loco ego. Quandoquidem, inquam, Bourhavius noſter [20] ſtatuit, corpus humanum eſſe machinam, cujus ſolidæ partes aliæ ſunt vaſa liquidis coërcendis, dirigendis, mutandis, ſeparandis, colligendis, & excernendis apta: aliæ vero inſtrumenta mechanica, quæ figura, duritie nexuque ſuo vel fulcire alia, vel definitos motus exercere queunt: pervelim itaque, ut generalia ad Phyſicam ſpectantia, omittas; verum tradas, quid Mechanici de homine, quatenus vitalis eſt, ſtatuerint?

Tum

[18] In Oratione de uſu ratiocin. Mechan. &c. p. 15.

[19] Vide Propoſ. xxxi. in qua actus fermentandi exponitur.

[20] Dictæ orat. p. 14.

(21)

Tum *Serarius*. Et Baglivus, [21] inquit, mechanicorum sententiam amplexus, statuit, corpus humanum, quatenus functiones naturales edit, esse complexum motuum Chemico-Mechanicorum, a principiis mathematicis pendentium. Namque non dubitat, eum, qui attenta mente machinam hanc perquisiverit, inventurum in mandibulis & dentibus forficem: in venis arteriis cæterisque canalibus, tubulos hydraulicos: in corde, embolum: in visceribus, cribrum: in thorace, follem: in musculis, potentiam vectis: in hirquis, trochleam, &c. Quibus inventis eundem, putat, facile concessurum, actiones corporis re vera ad vires cunei, æquilibrii, vectis, *elateris* & similium Mechanices principiorum, referri debere. Quantum vero ad ejus vitalitatem pertinet, sensit Boerhavius, [22] hanc potius communi fluidorum, a Mechanicis explicatæ, naturæ, in ipso corpore vi viscerum productæ, quam singulari, cujusquam particulæ virtuti, deberi. Motum eorum solum, quem cum eo primum parentes communicarunt, quemque alternantes cordis, ac ejus auricularum, contractio ac distractio continuant, præcipuam vitalitatis caussam esse. Sed antequam tractationem partium solidarum capessam, opus est indicare staminum, ex quibus illæ coalescunt, naturam. Hæc a Bellino villi, & a Baglivo fibræ, vocantur. Quid uterque senserit, sigillatim narrabo. Villum, contractioni aptum, Bellinus statuit, non ex unico individuo, sed ex dividuis constare corpusculis: aliter enim, ac dixit, si comparatus esset, nec distrahi, nec contrahi vicissim posset. Partes autem villum quemque componentes, cohærere non posse per

[21] Praxeos, Medic. libr. 1. Cap. XI. §. 7. Vide etiam Institut. Medicin. *Boerhavii* §. 27.

[22] Memoratæ orat. p. 21, 22, 23, & 25.

plana ad axim recta, quia ipsis intermedium, cui adhærere possit, deest. Cohærere autem eas posse per plana ad axim obliqua, si quando axis sit directus, aut æqualiter distet a linea, per quam villi partes in contactum nituntur. Quin etiam partes villi, cujus axis angulum constituit, cum lineis, per quas illæ in contactum nituntur, cohærere posse per plana ad axim quomodocunque inclinata. Utut nunc villus fuerit, facultatem, hunc contrahentem, statuit, ejus esse conditionis, ut eodem tempore per eandem rectam lineam partes in oppositas nitatur. Duplicis generis porro contractionem villo esse, unam naturalem seu necessariam, alteram voluntariam: caussam autem hujusmodi contractionis esse liquidum nervorum subito rarescens, aut quaquaversum se in bullas innumeras effundens, ipsius villi partes secundum longitudinem & amplitudinem penitus premens. Utrarumque contractionum discrimen in eo poni, quod villus naturali contractione alterne, & id quidem intervallo æquali, contrahatur: in voluntaria autem continue per intervalla æqualia, inæqualia, majora, minora, prout nimirum usus fuerit. Hæc Bellini, [23] ast Baglivi, opinio est, fibrarum corporis humani duo esse genera, altero membranaceas, altero carnosas, complecti: illas a cerebro, ut & a pia duraque matre: has vero, a tendinibus, ortum ducere: & tendines ab ossibus. Quid? quod opinione non solum, sed & ad veritatem sibi persuadet, plerasque corporis partes, exceptis musculis, tendonibus ac ossibus, nihil aliud esse, quam productiones, quam continuationes membranarum medullæque cerebri: has, postquam plurifariam circulatæ,

[23] Desumpta hæc est e propofit. de contract. natur. Item ex iis, quæ ad motum musculor. pertinent. §. 4. 11. 1[illegible] & 16.

culatæ, contortæ, expassæque fuerint, efficere omnis generis interranea, vasa, saccos membranaceos, &, nescio quid amplius. [24] Dixi fibrarum duo genera a Baglivo tradi, traduntur etiam ab ipso duo morborum genera, quorum alterum membranaceis alterum carnosis corporis partibus, secundum memoratam fibrarum differentiam inesse. Illos periculosos, propter necessitatem, quæ ipsos cum capite, vel dura meninge intercedit: hos vero minus periculi ægris injicere. Utrumcunque etiam genus separatim in corpore subsistere posse: quandoque vero ambo inter se copulari in tantum, ut alterum cum altero vitium communicet acceptum. [25] Cæterum, priusquam fibrarum munia persequi queam, opus est, prius indicasse originem motus solidorum. Baglivus igitur, ut hanc rite explicaret, statuit, geminos partium omnium motores, cerebrum nempe & cor: ab horum mutua consensione omnem sensationis motionisque rationem dependere. Cor namque ad cerebrum, sanguinem: cerebrum vero ad cor, nervorum laticem, tanquam perennem rivulum, mittere. Quid? quod autumat suum cuique singulare esse dominium, & neutrum neutri obnoxium. Etenim cor, ratione originis, motus & nutritionis, in partes carnosas, & sanguineas: & cerebrum ob eandem rationem, in partes membranaceas, cummaxime dominari. [26] In primis vero magnifacit membranam cerebri, ab Anatomicis duram vel meningem, vel matrem, nominatam. Ab hujus motu, conjectat, cordis motum pendere, adeoque id ipsum sub illius ditionem cadere. Et, quia in dicta membrana,

 pari-

[24] Specimin. de fibr. motric. libr. 1 Cap. 1.
[25] *Ibidem.* Cap. IV.
[26] *Ibidem*, ut & Cap. VI.

parilis ferme fibrarum lacertorumque ſtructura reperiatur, ut ea cordi eſt, non addubitat eam jure quodam dici, cor cerebri e villis membranaceis compoſitum; cujuſmodi villos, cum criſpentur contrahanturque, omne id, quod ipſis ineſt, contactu, pariter ac cor, conſtringendo exprimere. Quinimo conjicit, hanc duram matrem longe cordi in potentia inque efficientia excellere. Eam quippe maximum eſſe corporis humani agitatorem. Eam ipſam perpetua agitatione ſecretiones fluidorum varie promovere, dirigere. Eam ſolidis juxta & fluidis imperare. Imo ſingularum partium motus, quoniam ab ipſa impellantur, ab ejuſdem legibus pendere. [27] Et, ut in ſumma dicam, utraſque meninges, adeo utiles, adeo neceſſarias ad vitam eſſe, putat, ut aliquorum vita ſine cerebro quidem, aſt non ſine meningibus degi potuerit. Ita etiam eos, quibus ſana mens eſt, & alios, qui mente capti, non differre inter ſe cerebro, ſed dura matre, cujus tonum & renixum hos nimis debilem & laxum habere: ideoque etiam eos, ſi non gravioribus corporis ægritudinibus obnoxii, ſaltem eſſe plerumque valetudinarios. [28] Quid cauſſæ vero ſit, quæ innatum meningi *elaterem* & excitet jugiter, & promoveat, ratum habet, eam ſolidarum partium motibus ſuccedentium, & reflectentium æquilibrio tribuendam. De cætero affectuum, qui in quibuſvis membranis oboriuntur, ſedem, arbitratur, eſſe in meningibus, quarum fibras exquiſitiſſimo præditas ſenſu: e diverſo medullæ cerebri fibras qualicunque ſenſatione torpere. Pulſationem equidem intrinſecus in variis capitis affectibus ab ægris non raro percipi, quam non arterias, ceu vulgo

[27] Vide ejuſdem ſpecim. Cap. v. & Corollar. VII.

[28] *Ibidem.* & corollar. x. & Cap. VI.

go homines credunt, ſed duram meningem, concitare. Hujus ab agitatore, tono, diſtractione, contractioneque, a naturali ſtatu recedentibus, cephalalgiam, maniam, vigilias, epilepſiam alioſque capitis morbos, originem ducere. [29] Eandem eſſe rationem, aſſerit, meningis, quam Anatomici vocabulo piæ matris nuncupant. [30] Præter hæc, opinatur, dari re vera in corpore duplicis generis motionem, ſeu contractionem cujuſdammodi reciprocam, a meningibus videlicet ad partes, & ab his rurſus ad illas tendentem: ſiquidem plerique exiſtiment membranarum proprium eſſe ſentire: & muſculorum, motus corporis perficere. [31] Sed, cum mihi in mentem incidant membranæ, debeo memorare, omnes ad unam, Baglivio putante, primordia generis ſui ducere a dura meninge: [32] eaſdemque aliis partibus non tantum involvendis eſſe deſtinatas; ſed ſummum Numen ordinaſſe, ut oſcillarent perpetuo, ut liquidorum ſecretionem promoverent, ut æquilibrium reliquis corporis partibus importarent. [33] Quod ſupereſt, quandoquidem quilibet muſculus peculiari membrana involvitur, hæc vero a nervis, per muſcu-

L l 3

[29] *Ibidem*, & coroll. v.

[30] Ejuſdem ſpecim. Cap. VIII.

[31] Motum a meningibus ad partes, vocat *ſyſtalticum ſucceſſivum*: & ab his ad partes, *ſyſtalticum reflexivum*. Namque, ut animi juſſa partes patrent, laticem nervorum & meninges recipere impreſſiones talium directionum, ab anima determinatarum, quas poſtea illas per motum, primo loco dictum, ad partes tranſmittere. E diverſo, ut impreſſiones, in externis ſenſibus ab externis objectis factæ, ab anima percipiantur, neceſſe eſſe, ut per humorem nervorum a ſenſibus perveniant ad cerebrum: nec non per ipſas meninges, in partibus ſenſiferis expaſſas, cujuſmodi ſenſationem fieri ratione motus *ſyſtaltici reflexivi*; quia veluti reflectendo, a partibus ad primum mobile duræ matris momento temporis propagetur. vide ſpecim. Cap. v. in fine.

[32] *Ibidem*. Cap. VI.

[33] Corollar. I. Cap v.

(34)

ſculos expaſſis, ortum trahit: confici hac ratione, putat Baglivus, cum fibris carnoſis jactationem, ſeu oſcillandi inſtinctum, participare duram meningem; ſiquidem ab hac ſingulæ membranæ ſingulique nervi, ceu jamjam memoravi, oriundi, & cui omnes ad unum contigui, ſeu cohæreant. Idcirco etiam fibram oſcillantem, ſeu motu agitatam, ocyus motum ſibi impreſſum ad remotas partes propagare, quam lineam cujuſcunque fluidi itidem commotam. Fruſtra eruptionem ſpiritus nitri & ſulphuris repentinam in medium afferri: Sed acceptum robur, acceptamque agilitatem fibrarum, *elateri* agitationique, ſeu tono, corpus referat, neceſſe eſſe. Enimvero, niſi fibræ decenter, aut tendi, aut laxari poſſent, vix fore, ut corpus valeat. [34] Sed ſatis de fibris verba feci, ordo diſſerendi poſtulat, ut narratione aliquas corporis partes ſolidas, a fibris ortas, delibem. Ex his mihi primo in mentem incidit nervus. Hunc, Borellus, [35] ſtatuit, eſſe faſciculum plurium capillamentorum, ſeu fibrarum, involucro quodam membranaceo colligatarum. Et, quamvis oculorum acies ullas in eo cavitates offendere haud valeat, tamen non ambiguum ſibi eſſe, aſſerit, quod nervus, inſtar cannæ indicæ, ſeu ferulæ, habeat tubulos, humore aliquo refertos. Belli-

[34] Hæc, quæ auctor. Cap. I. dicti libri conferantur iis, quæ Cap. VIII. & IX. ut & libro de Anatomia fibrar. monumentis prodidit. Dictis adde præcipuum, ac innatum quaſi fibrarum, effectum accidere contractione. Ab hac fluidorum motus promoveri dirigique. Fibrarum membranacearum contractionem jugi duræ matris agitatione & renixu foveri, augeri, dirigi: carnearum vero, ab æquilibrio jactationum cordis per arterias & ſanguinem in illas propagatarum. Hanc contractionem, ſi ea naturæ congruenter contingit, appellat tonum: contra, ac dixi, ſi fuerit, laxitatem, vel partium *atoniam*.

[35] De motu animal. Part. II. Propoſ. 23.

linus, [36], ait, hujusmodi humorem, pariter ac lympha, seu ovi albumen solet, igne condensere se. Et Hofmanno [37] probabile habetur, hunc duplici materia, altera humidiore ac subtilissima succi nutritii parte, altera sicciore, e purioribus aëris particulis, pulmonum ministerio in sanguinem receptis, elaborata, constare. E fibris quoque ortum ducunt musculi, quorum Borellus tria genera posuit. Primo comprehendit musculos columnæ similes, e fibris inter se parallelis compositos: cujusmodi trahere resistentiam per eandem fibrarum directionem. Altero, musculos rhomboidales simplices, quorum fibras obliquas, ossi annexas, trahere ad se aliud os vel tendinem. Tertio denique, musculos pennæ similes, quorum firmo perimetro fibras duplici ordine annecti. [38] Quantum ad eorum potentiam spectat, Borellus statuit, duplicem iis esse, unam propriam, ab ipsa naturali fibrarum structura, seu positura: alteram a caussa externa, dependentem. Illam esse debilem fibrarum musculi contractionem contra suos *antagonistas*: hanc vero validissimam contractionem, qua ingentia suspendant pondera. Ut altera ab altera distingueretur, majoris perspicuitatis ergo illam vocat propriam: hanc vero voluntariam fibrarum musculi contractionem. [39] Quandoquidem musculi e fibris cavis seu tubulis, in quibus, vel lympha, vel sanguis, inest, compositi, Borellus opinatur, in actione eorundem affluere succum nervorum, quem inibi efficere ebullitionem quandam, qua deinde musculos inflari, tumescere, breviari, exinde contrahi, atque sic actionibus suis reddi accommodos. [40]

[36] In comment. Part. II. §. I.
[37] In fundam. medic. Cap. V. §. 50.
[38] Part. I. propos. VI. de motu animal.
[39] *Ibidem*. Propos. VII.
[40] Vide Part. II. propos. 24. 26. & 27.

Bellinus ejuſmodi efficientiam ſoli nervorum latici attribuit, ac vult in contractione muſculi fieri refluxum liquidi per nervos, per ejuſdem muſculi villos diſtributos: & tanto quidem impetu, ut ſeries partium refluentium ſuperet momentum, quo ſeries partium ſuccedentium ſe inter naturaliter cohæret. [41] Influxum hujus liquidi, in omnes muſculos, ſentit Boerhavius, fieri ſemper æquabiliter, in aliquos uno tenore alterne: in aliis vero mutari ejus influxum, mente momentum preſſionis mutante. Dirigi autem vim muſculi ſæpe faſciis membranaceis coercentibus, ut ad carpum, &c. ſæpe lacertorum faſciis, ut ad dorſum & femur: ſæpe trochleis cartilagineis, ut ad trochleas oculi, &c. ſæpe alio muſculo dirigente, ut ad digaſtricum, &c. [42] Baglivus, obſervavit motum muſculi in medio ejus ordiri, in tendonibus autem terminare; quod ſibi innotuiſſe, aſſerit, facta muſculi ventris colligatione, quæ quantiſper arcta fuerit, contractiones in toto muſculo ceſſaſſe: e diverſo, relaxato paululum vinculo, muſculum intermiſſam ad tempus motionem recuperaſſe. [43] Quomodocunque hæc nunc fuerint poſita, Baglivus tamen aperte & ingenue confitetur, eos opus arduum conaturos, qui mechanice muſculorum motum declarare annituntur. Neceſſe etenim ipſis eſſe, inveſtigare proportionem motus, & gravitatis minimorum, liquidum quodlibet conſtituentium, & ſingulorum liquidorum per canales fluentium: nec non indagare æquilibrium, quod fluida inter & ſolida eſt. [44] Reliquis ab eo in medium allatis, difficultatibus,

[41] In comment. Part. II. ex iis, quæ ad mot. liquid. &c. §. 8.

[42] Hæc in Inſtitut. medic. §. 318.

[43] Specim. de Fibr. motric. Cap. VIII.

[44] Vide libr. de Anatom. Fibr. p. 408. Edit. in 4.

tibus, quoniam prolixam dictionem requirunt, supersedeo.

Hoc loco *Angelus*. Miror, inquit, Baglivum in sententia non consistere. Modo aspernatur tam veterum, quam recentiorum ratiocinationem: modo Mechanicorum amplectitur sententiam: modo Chemicis vitio vertit, si quando complurium experimentorum operationumve similitudines cum actionibus, & effectibus corporis instituunt: & tamen is ipse, cum de natura fluidorum passim egit, Chemicorum experientiam ac principia in subsidium vocat. [45] Huic non dissimilis est Frind, [46] qui etiam vituperat Chemiam, quatenus ab hac ratiocinia pro stabilienda

[45] Ut Prax. medic. libr. 1. Cap. x. Et Cap. xi. §. 3. & 4. scribit Galenicorum Theoriam non solum per inanem quæstionum exercitationem, imbecillos multorum animos a recta Praxeos ratione abducere, verum molesta rerum repetitione inventionis sterilitate, argutiarumque ostentatione, Praxi tenebras offundere. Cap. x. §. 3. Paracelsum Helmontiumque, dicit, tranquillum Medicinæ statum perturbasse, quoniam ea, quæ vel librorum lectione, vel *venaticis* furni experimentis, didicerunt, haud ad amussim ad motus naturæ progressusque morborum aptaverunt. Ejusdem generis reprehensionem vide. Cap. xii. §. 4. Et Cap. x. §. 4. facta Philosophiæ corpuscularis mentione, scribit, ejus auctores nihil aliud re vera prodidisse, quam puram & abstractam Philosophiam. Vide etiam Cap. xi. §. 5. Adde his, quæ habet §. 7. Postquam utilitatem Hypothesis Geometrarum in Medicina indicavit, hæc notatu digna subjunxit. *Si morbi a solidis vitiatis duntaxat penderent, certe origines, & caussas effectuum morbosorum, in eis existentium, facillime per antedicta principia investigarentur, notarenturque: at quoniam major pars illorum fluidis, varie affectis, originem debet, ideo nil mirum, si per principia theoretico philosophica, veram ac genuinam morborum caussam investigare unquam poterimus.* Subtiliori enim quolibet Mathematico, ait, subtiliorem esse Naturam Quantopere autem is fuerit in explicandis corporis actionibus, Geometrarum seu Mechanicorum præceptis deditus, ejus opera lecturis plurimum constabit. Ita etiam Tarantularum venenum, salivæ, atque bilis naturam principiis, ac experimentis, quæ Chemia ministravit, explorat.

[46] In Præfat. Emmenolog.

enda Medicinæ Theoria petantur: & tamen is, ut medicamentorum vim, aut adstringendi, aut attenuandi, exploraret, ipse periclitatus est in sanguine, cui omnis generis res admiscuit; utcunque postmodum eventus rerum fuerit, judicat de medicamentorum & sanguinis natura. Quid? asserit præterea, quod ea, quæ ex hujusmodi experimentis elicitur, non futilis sibi videatur argumentatio. [47] Sed facite rem se ita habere, verum, si aliquis Chemicorum ejuscemodi ratiocinativo dicendi generi institerit, de præpostera ordine objurgatur, perinde quasi sambucam aptasset caloni; sed si aliquis Mechanicorum istiusmodi argumentis, quæ Chemia ministravit, egerit, tunc apposite, tunc probe judicavit, tunc nemo primoribus medicorum probatior.

Tum *Serarius*. Haud stomachare, inquit. Ego, quamvis Mathesin, cujus pars Mechanica est, profitear, horum partes non universe defendam: scio enim complures homines in contraria studia scindi.

Tum *Angelus*. Non sum, inquit, adeo stomachosus, ut fortassis vobis videor, sed significare volui, quod, siquis alicujus dogmata vituperat, eademque absurdorum in numero habet, is tunc ea faciat missa, & meliora horum in locum supponat. Redeo ad Baglivum, qui, licet copiose de solidorum natura atque potentia disseruerit, non inficiatur, has nobis a posteriori, i. e. ab effectibus, innotescere tantum. Enimvero, quomodocunque aliquis accuratissimas ac exquisitissimas demonstrationum Geometrarum leges, seu canones in medium attulerit: tamen non evidenter corporis functiones a nobis percipi posse. Siquidem nobis latent, ait, vasorum omnium diameter, seu

[47] Vide Cap. XIV. in quo auctor complura hujus generis argumenta, & experimenta ex arte Chemica petit.

ſeu amplitudo, eorundemque productiones: quin minus differentes, humorum per ſingulas corporis partes, motus, in quibus vitam conſiſtere. Hæc & ſimilia, quoniam ad exactam Geometrarum demonſtrationem redigi nequeunt, prodere, nos per caliginem corporis vitalis actiones videre. [48] Ex hiſce dictis conficitur, ne Mechanicorum quidem ratiociniis Baglivum prorſus confidiſſe.

Tum *Serarius*. Pone, inquit, Baglivum, ita ſentientem, quid inde? An hac ratione efficitur, Mathematicorum doctrinam, Theoriæ Medicæ nullam afferre utilitatem? Minime gentium. An Baglivus Medicinæ dictator? Nequaquam. Nimis modeſtus, nimis humanus eſt, ut talem dictaturam ſibi arroget.

Poſitis omnibus controverſiis, inquam, revertamus eo, quo digreſſi ſumus. Ediſſere nobis, obſecro, Doctiſſime *Serari*, quod ſentiant Mechanici de motu articulorum.

Borellus, inquit *Serarius*, Mechanicorum facile princeps, ſtatuit duplicis generis articulorum motum, alterum ſphæræ, alterum cono, ſimilem accidere. Nempe, quotieſcunque motus unius oſſis undequaque circa unum punctum fixum fieri, tum motum fore ſphæricum, dextrorſum utpote, ſiniſtrorſum, ſurſum, deorſum, ante & retro: ſin vero motus fieri debeat circa duos polos vel axim, neceſſario articulum, aut in ſuperficie plana circulari, aut in ſuperficie conica, circumduci. Illius exemplum nobis eſſe in motione humeri circa ſcapulam: aſt hujus in motu cubiti circa humerum, ut & in motu tibiæ circa genu. [49]

Equi-

[48] Ita differit Libr. I. ſpecimin. de Fibr. motric. Cap. VII. vide etiam Corollar. II. Cap. X.

[49] De motu animal. Part. I. Propoſ. 9.

Equidem generaliter, inquam, a Te hucusque solidorum mentio est facta: Sed nonne ex usu ducis, ut etiam singulariter de quibusdam solidis corporis partibus mentio fiat.

Tu mones, inquit *Serarius*, in ipso temporis articulo. Quod ni fuerit factum, parum abfuit, quin earum fuissem oblitus. Sed hæreo in dicendo, quoniam nescio, quo ordine dicam? Verum enimvero, quamvis aliter vobis videatur, spero, vos mihi, extemporalem ad vos orationem habenti, non vitio versuros, si a ventriculo, reliquarum corporis partium promo, dicere ordiar. Sed ad propositum. Cibos, Pitkarnius statuit, non mitigari in ventriculo ratione alicujus fermenti; sed ratione attritus, quem tunicas ventriculi interiores efficere. Musculos abdominis symbolum conferre, ut alimenta commolendo, comminuendove, in Chylum mutentur; facta earum partium, quæ ultimo coierunt, in tubulos fibrasve formæ, in animali spectandæ, sejunctione. Quæ cum ita sint, frustra aliquos Archæum, qui ope caloris & fermenti ex alimentis sulphur alibile, seu acidum & *alkali* pro sulphure extricando, secernat, fuisse commentos. Frustra itidem aliquos ad comminiscendum ingeniosos, de natura ciborum, de eorundemque partium aut pororum magnitudine ac figura, more philosophorum disseruisse. Etenim non esse usui scire, an ullum sit fluidum pervadens, an omnes ciborum partes ejusdem, an diversæ, sint figuræ; verum satis esse nosse, solidum, quod ex conjunctione rerum, antea fluidarum, coaluit, redigi posse in simile fluidum, detrudendo partes illas in contrarias vias. Memoratis abdominis musculis, ut & ventriculo, adeo validum cibos perficiundi potestatem esse, hac demonstratione, credit, confici posse. Nimirum pondus musculi medium abdominis re-

cti æquare grana MDCCCLX. pyramidalis grana LXIII. Musculi oblique adscendentis, grana MCCCXX. pondus musculi oblique discendentis grana MXX. pondus septi transversi MMMCCCLX. Summam, siquis collegerit, inveniet 8223. Quandoquidem nunc propositione [50] Borelli efficiatur, potentiam flexoris pollicis, quem pendere 122. grana, æquare libras 3720.: pariter se habere modo dictum musculorum pondus ad 248235. libras. Musculorum enim potentias se habere in ratione composita. Nempe secundum rationem longitudinis & profundi: hoc est secundum rationem solidorum homogeneorum. Ex quibus positis apparere vires horum musculorum non cedere potentiæ lapidis cujusvis molaris. Et licet non nemo musculorum auxilium pro cibis comminuendis inficiatus fuerit: attamen soli ventriculo satis virium esse ad tale munus subeundum. Quippe pondus medium stomachi humani esse unciarum octo, quod si nunc memorato modo calculus instituatur, inveniri potentiam musculi stomachi æqualem esse ponderi librarum 12951.

Tum *Angelus*. Potentissimas scilicet! inquit, in medium protulit Pitkarnius probationes. Borellus flexori tantam, quantam commemorasti, potentiam tribuit, quia ejus fibræ pennæ similes sesqui digitum excedere videntur: harum ratione itaque vim 124. librarum prius positam, debere trigesies multiplicari. Subducto taliter calculo provenire summam a Te jamjam allatam. Nunc Anatomicis ad dirimendum relinquo, num tantus fibrarum pennæ similium numerus tantaque earundem longitudo in singulis abdominis, musculis, inque dimidiato ventriculo, inveniatur? quod, si numero plures, si aut minoris aut majoris

[50] CXXVI. Part. 1. de mot. anim.

joris longitudinis fuerint, de quibus non pendet mihi animus, ecquis nostrum inficias ibit? longe alia tunc ratione calculum esse subducendum. Adhæc ponite rem se ita habere, prout Pitkarnius statuit, nonne inde consequitur eos, qui ponderosiores abdominis musculos & ventriculum, qui longiores talium partium fibras habent, facilius cibi copiam digerere, quam alii contrario modo se habentes: at quis nostrum non habet persuasissimum, puerorum musculos & ventriculum multo minores, quam adultorum, vel senum esse; dein cui nostrum est dubium, quin illis in dies major ciborum digerendorum copia sit opus, quam his. Quæ cum ita sint, constat inter nos, de longinquo Pitkarnium ratiocinationem petivisse, & plura, proinde quasi vera essent, posuisse, quorum tamen dubia etiam nunc est ratio.

Tu hæc mihi, inquit *Serarius*, obprobras, quasi vero ego iisdem astipuler. Haud pendeo animi, Te abunde convictum, me non mea, sed ex opinione Pitkarnii dixisse. [51] Eadem est conditio cæterorum,

[51] Hæc memorat. dissert. in quo tractat motum, quo cibi in ventriculo rediguntur ad formam sanguini reficiendo idoneam. Dictis addatis. Usum liquoris copiosi ventriculo esse impedimento, quo minus is munere suo perfungi possit. Ab interposito enim fluido, aut copioso, aut tenaci, ait, eludi musculorum ventriculique impetum, a quo solo, cum nullum sit fermentum, vel liquor, coquens, pendere coctionem oportet. Præterea, quo gravius fuerit interpositum in ventriculo fluidum, eo magis id valere motui ventriculi resistere, vimque motus, ac contactum frustrari: atque adeo coctionem abolere. Inde sequi, putat, salsos acidosque liquores, cum graviores sint, digestionem ventriculi impedituros. Deinde, quod ad modum mutationis alimentorum in succum alibilem attinet, statuit, necubi in corpore secretionem contingere, quæ potis sit alimenta mutare in spiritus Chimicos, salia volatilia, &c. Nam cibos in ventriculo comminui, fierique prius earum partium disjunctionem, quæ minus arcte inter se cohærent. *Atqui partes, inquit, ex quibus ultimo conflati sunt canales, vel quarum adjunctione sunt aucti, minus cohærent*,

rum, quæ hodie commemoravi, & quæ etiamnunc memoranda restant, quæ singula ex communi Mechanicorum opinione dixi, ac dicam. Nolis proinde, quæso, me ex latere alieno petere.

Aberramus proposito, inquam, reverte, amabo, a quo digressus es.

Boerhavius [52] ciborum digestionem, inquit *Serarius*, tribuit fibris. Has utraque ventriculi ora claudere, has contenta premere, cogere, variataque contractione miscere: minus cohærentia utpote cum fluidis eliquando, & tenacia intermedio acrium dividendo. Imo varias fibrarum series aut simul, aut deinceps contractas, secundum omnem superficiem partes jam maceratas liquidis calidis perpetuo miscere, dividere, mutare, soliditatem ciborum destruere, fluida in iis contenta exprimere, & ita cuncta in uniusmodi liquorem mutare. Haud dissimile sane ratione juxta ac Pharmacopœi assolent e seminibus, vel nucleis, lac quoddam interveniente liquido quodam conficere. Borellus [53] admittit fermentum, cujus ope pisces & aves aliquas alimenta in ventriculo vindicare. In homine fermentum ejusmodi dari, Hofmannus [54] astruit. Sed quandoquidem cibos digerendi actus, quo pacto is utpote contingat, in nobis excitat aliquantam animi suspensionem: missum ergo hunc faciamus, percontemur potius ex Mechanicis

rent, quam istarum partium partes, cum istæ a reliquis, non hæ a se mutuo per impetum cordis sanguinisque divisæ & secretæ fuerint. Postquam vero istæ ita fuerint in ventriculo separatæ rursus, ut fluere unæ supra alias possint facile, tum motu ventriculi expelluntur in lactea. Unde sequitur nihil fieri in ventriculo, unde quis pro certo possit statuere, ciborum coctione elici sulphur, saliaque, & alia corpora pro elementis venditata.

[52] In Institutionib. Medic. §. 53.

[53] Part. II. Propos. 189. de mot. animal.

[54] In fundament. Medicin. Cap. v. §. 23.

nicis de Chyli in ſanguinem mutatione. Statuunt, itaque Chylum in inteſtina propulſum, in his magis ac magis elaborari, in ductu Thoracis lympha miſceri, ut dilutior evaderet, in vena ſanguini confundi, in auricula cordis ſolvi, ſubigi, attenuari, in dextra cordis cavitate eadem pati: tandem per tot ambages, per tot diſcrimina rerum tendere ad canales conicos & cylindraceos arteriæ pulmonis, ubi eundem a poſtico premi & a lateramine reprimi, formarique in ſanguineam figuram. [55] Proinde chylum miniſterio pulmonis, quem intumeſcendo fieri ſe ipſo breviorem, atque inſtar ſphæræ evadere: detumeſcendo vero, per lineas ad ſuam longitudinem quoquo modo inclinatas circum compreſſum, fieri ſe ipſo longiorem, ac quodammodo ſphæroidem; [56] chylum, inquam, miniſterio pulmonis, perfectionem ſuam indipiſci, ac mutari in humorem, quibuſvis corporis functionibus inſerviturum. [57] Hanc chyli in ſanguinem elaborationem autem, non accidere ratione aëris, aut majori, aut minori momento, inſpirati, vel exſpirati: Verum, ſi aër momenti mediocris exſpiretur; & id quidem expirationis initio, tunc ſanguinem ab ipſo ſolvi in partes minimas. [58] An vero aliquid aëris per pulmones ſanguini admiſceatur, multi pendent animis; ſiquidem vias non reperiri, ajunt per quas aër pertranſiens ſe ſanguini aſſociare poſſit. [59] Borellus [60] opinatur, laticem, qui ſemper veſiculis pulmonis, lubricandi ergo, ineſt, imbui inſpirando aëris particulis. Et, quia talis latex facile poros venarum per-

[55] Vide *Boerhavii* inſtitut. Medic. §. 149.

[56] *Bellinus* in Comment. ex iis quæ in prim. part. reſpir. §. 20.

[57] *Boerhavius* in inſtitut. §. 157. & ſeq.

[58] *Bellinus* in Comm. ex iis, quæ in 1. part. reſpir. §. 24. 31. & 32.

[59] *Ibidem* § 26. & *Boerhav.* in inſtit. Medic. §. 150.

(60)

pernetrare valeat, fieri non posse, quin sibi conjunctas aëris particulas exinde cum sanguine communicent. Bergero [61] nihil vero similius videtur, quam partem aëris, intra utriculos pulmonum admissi, per raram vesicularum, & quæ singulis illarum planis modo reticuli intertextæ perque minima dispersæ sunt, venularum pelliculam, in ipsum sanguinem intromitti. Hanc aëris, respirando intra sanguinem admissi, commixtionem, Borellus [62] judicat, ad vitam animalium producendam & conservandam, esse maxime necessariam. Quantum vero ad abstrusum respirationis negotium pertinet, putat Bergerus, [63] id totum a motu musculorum thoracis, & pondere aëris ac elatere, pendere. Thoracem enim, quo velut injuncto jugo pulmones coerceri, paulatim dilatari, quapropter aërem in illorum vesiculis adhuc conclusum, spatium deinde nactum, & libertatem, suam explicandi vim experiri, atque externo athmosphæræ cylindro, in ora, & naribus, asperaque arteria comprehensum, nitenti, facile concedere: locum autem invadendi pulmones dare, viam aperire, hinc vesiculas illorum, quousque potest, replere & expandere. Præterea, siquidem pectus est in aëre constitutum, Bellinus [64] sensit, nec musculos contrahi nec ossa moveri posse, nisi aëri, externam ejusdem pectoris superficiem in quolibet animalis positu undecunque comprimenti, aliqua alia facultas, ab intestina superficie per easdem quaquavorsum lineas æqualibus viribus contranitatur. Hujusmodi facultate autem præditum esse aërem, qui in pulmones ducitur; quoniam nulla

[60] Part. II. Propos. 113. de motu animal.

[61] Libro de natur. hum. Cap. IV.

[62] Part. II. Propos. 116. de mot. animal.

[63] Loco jamjam citato.

[64] In Comm. ex iis, quæ ad respir. §. 16. & 18.

nulla alia caussa potest concurrere ad æquilibrium illud constituendum. Deinde contractis semel pectoris musculis, necesse esse, animal per totum vitæ spatium respiret. Scilicet dictos musculos tantisper, dum animal vitam vivit, alterne restitui contrahique: & quo tempore eos contrahi, dilatari pectus, & aërem in pulmones duci. i. e. inspirationem contingere: verum musculis iterum se restituentibus, pectus constringi, aëremque reddi. i. e. exspirationem fieri.

Tum ego. Sed quid de corde, inquam, sentiunt?

Ratione cordis, inquit, *Serarius*, facessitum Mechanicis est negotium. Siquidem ejus potentia difficulter ex cognitione effectus potest indagari, quemadmodum tali pacto potentiam musculorum solent explorare: ad eos utpote appendendo pondus, donec in trutina radiorum æquabilium alteri altera haud prævaleat, sed conjunctim in æquilibrio persistant: vel eos conferendo cum machina, cujus vires cum vecte comparantur ratione potentiæ reciprocæ, ratione proportionis distantiarum, seu velocitatum, quibus moveri possunt. Verum, quoniam cordis natura non comparata, ut articulos graves ac pondera trahat sustollatque, sed, ut constringendo instar præli exiguam sanguinis molem in ventriculis, ejusque contenti exprimat: ergo alia ratione progrediendum est, ut potentia cordis exploretur. Borellus opinatur cordis potentiam cum arcu, vel simili re tensa, & resiliente, conferendam. Antequam autem eousque aliquis pervenire potis sit, eundem necesse habere similitudinem instituere cor inter & cæteros musculos: Et quia inter Mechanicos liquet æquales moles duorum musculorum continere æqualem fibrarum minimarum multitudinem, confici hac ratione, putat Borellus, vi unius musculi movente perspecta, exinde nos nullo negotio de alterius potentia judicaturos. Igitur, moles carnosa

carnosa cordis cum sit prope ejusdem magnitudinis, ut unus musculus temporalis & masseter; apparere ex hoc vim cor moventem æqualem esse ei, quam quæ dictis duobus mandibulam stringentibus musculis est: & quæ MMM circiter librarum. Præterea cor sua contractione superare majus obstaculum, quam est vis illa, quam ipse cordis musculus, vel ejus fibræ minimæ edunt. Etenim vim musculum cordis moventem superare suo momento obstaculum totius sanguinis arteriarum, & fasciarum, earundem dilatationem impedientium, quam vi esse majorem ponderis 180000. librarum. Quale assertum ut planum fiat, considerandam esse primo vim, quam cordis musculum exerere inflando omnes vesiculas seu poros suos. Hanc adeo grandem esse, ut vel sine machina quadam possit superare pondus 3000. librarum. Deinde in contemplationem venire proportionem vis moventis ad cordis momentum, seu ad vim, qua sanguinis motus in arteriis impeditur: hanc vero se habere ut 1. ad 60.; si jam uterque numerus, id est, alter cum altero, fuerit multiplicatus, effici inde propositionis memoratæ demonstratio. Scilicet vim totam, a qua sanguinis motus impeditur, & quam cordis potentia superat, majorem esse vi ponderis 180000. Q. E. D. Ab hoc validissimo cordis musculo, alterna vibratione propelli seu exprimi, in modum emboli, in arterias certam sanguinis portionem (uncias tres circiter in adultis existimat Borellus): Quo facto universam arteriarum compagem amplitudine dilatari, distrahive: molem sanguinis vero novissime immissam, aliam, quæ ante est, protrudere, popellere, cogere, ut locum cedat, donec ea ipsa ad vasa minima pervenerit, ubi arteriarum fasciæ, distractionem ulteriorem ob renixum distentus renuentes, eandem undique comprimunt, ac ita in caussa sunt, ut

totius molis, per vasa minima, ex arteriis in venas expressio; atque adeo ejus per universum corpus circuitus fiat. Compressio itaque & restrictio arteriarum a vi Machinæ, qua vasorum viscerumque fibræ contrahuntur, & quæ diversa a vi propellente, projiciente, vel exprimente cordis, sunt in caussa, ut sanguis extra arterias, per earum orificia, expellatur. Quænam autem sit caussa cor movens, utrum scilicet id propter organorum necessitatem, qua automa quoddam movetur: an vero a facultate animali, insciis nobis, ob consuetudinem habitu acquisitam, primario moveatur? incertum. Et id verbis Borellus in utramque partem disputavit. [65] Hoc tamen inter Naturæ speculatores constat, cruorem solo cordis pulsu, in extremas trudi arterias, & has esse canales conicos, distentui aptos, inflexos, divisos in similes minores eodem trunco ortos, quos ultimo circa vertices cylindraceos retis structura in se mutuo patere. Inibi sanguinem *elastica* arteriarum contractione retropelli aliquantulum, quo momento ictum cordis cessare, ejusque valvulas concidentes, regressui spatium laxare. Hoc reciproco impulsu & repercussu, varias mole partes cruoris, ubique applicari ad diversa capacitatis hiantia oscula, easque, aut intra hæc suscipi, aut inde repelli. Hoc artificio solum secedere sanguinem in diversos, qua colore qua tenuitate, humores, mox in venis iterum sanguini permiscendos. De cætero statuunt, arteriam, postquam memoratum antea rete constituerit, tubos emittere cylindraceos adeo arctos, ut rubras sanguinis sphærulas

[65] Hæc Part. II. de motu. animal. capit. V. quo tractat cor, & ejus pulsationem propos. 37. 51. 52. 66. 67. 72. 74. 75. 79. & 80. contraxi. Confer. hæc, quæ modo attuli, cum iis, quæ habent *Bellinus* de motu cordis propos. 24. *Boerhavius* in institut. Medic. §. 104. & seq. & *Thomson* in dissertat. I.

(66)

rulas in oſcula ſua ſuſcipere neſciant: miſſis itaque illis factis, hæc vaſorum lymphaticorum oſcula potius recipere tenuiorem tantum, & limpidam ſanguinis partem. Eandem arteriam ibi locorum recto decurſu porrigere truncum, quem tanquam initium venæ habendum. Hunc emiſſis *lymphaticis* ſenſim ſenſimque ampliorem nanciſci formam, ob advenientem per fiſtulas, ei a latere poſitas, laticis *venoſi* & lymphæ molem. Hunc deſtinatum, ad rubrum craſſioremque, ſero liquidiori orbatum, ſanguinem, vehendum. Ex dictis vaſis, ut & nervulis omnifariam inter ſe, in modum glomeris, convolutis, oriri modo ſimplices, modo compoſitas, glandulas. [66] Quomodocunque nunc hæc, & alia corporis, vaſa fuerint, ratum habent, eorum orificia non inter ſe differre ratione figuræ, ſed ratione amplitudinis figuræ: omnia quippe ad unum circulorum more eſſe diſpoſita. [67] Quid? quod diametri ramorum, Boerhavio [68] auctore, fere ubique minores ſunt diametro trunci recta pergentis eodem in loco communi. Qui cum ita ſint, hac lege diviſionem in minutiſſima uſque pergere; & cum ultimi rami ultimo trunco minores, ergo ibi in ſanguine, propter omnimodam arteriarum preſſionem motionemve jugem, ſoluto attenuatoque, omnis generis partes reperiri: aliis diametros eſſe majores diametris ramorum; aliis diametros minores: illas cogi inire in ultimum truncum rectum, ubi ramos deſinere, ubi conum, cylindrum, ubi arteriam, venam fieri: has vero, obli-

[66] Vide *Boerhavii* orat. de uſu ratioc. Mechan. &c. pag. 8. 9. 10. 11. & 26. nec non ejuſdem inſtit. §. 97. uſque. 142. & a § 161. ad 173.

[67] *Pitcarnius* in diſſert. de circuit. ſang. §. 15. & 16. & de curat. febrium §. 4. *Hoffmanni* fundam. Medic. Cap. VII. §. 50. 51. & 52.

[68] In Inſtitut. Medic. §. 200.

qua oppoſita validaque preſſione, in ramos patentes, impelli. Et quamquam hæc vaſa non prout arteriæ a fluido projecto dilatentur, nihilominus tamen ea aliquatenus, ut Thomſon [69] auctor eſt, diſtendi, propter multiplex obſtaculum fluidorum. Reſiſtere autem fluidum, quod in canalibus ineſt, ratione molis ad movendum ad perfluendum inertis. Ad hæc, quoniam fluidorum motus non fiat ad lineas directionum rectas, ſeu canalium lateribus parallelas; verum pro vario, fluidi a tergo prementis, impulſu, canalibus impingat, & ad angulos plus minus obtuſos reflectatur: Proinde anguli quo minus fuerint obtuſi, id eſt ad naturam rectorum acceſſerint, eo magis eos motui eſſe impedimento. Dictis addatis admirabiles quorundam vaſorum contorſiones, mutuum eorundemque implexum in modum retium: nec non lymphaticorum valvulas ultro citroque ſe fluidis obviam dantes. Hæc & ſimilia obſtacula priuſquam fluida ſuperare queunt, neceſſe ipſis eſſe, ſe omnino juxta latitudinem expandere, quod cum contingat, diſtrahi quoque canales in majoris latitudinis diametros.

Liceat interfari, inquam. Hactenus quarundam ſolidarum corporis animalis partium proprietates narratione delibaſti. Pandas nunc, velim, quid de fluidis ſtatuant. In horum enim motu, & libera per vaſa fluxione, ſanitas & vita pariter, ut non ignoras, ſitæ ſunt.

Tum *Serarius*. Horum naturam, inquit, Bourhavius [70] ſtatuit, eum examuſſim mente capere, qui minuta & agitata corpuſcula, quorum congeries aliquod fluidum conſtituit, noverit. Etenim, ſiquis dictorum unum attenta mente conſideraverit, eundem

[69] Diſſertat. 1. pag. 36. | [70] In Orat. memorat. p. 17.

dem illi tunc ultro delaturum rationem ſolidi; adeoque ejus efficientiam moli, motui, figuræque eſſe aſſignandam. Sin vero aliquis univerſam fluidi molem ſimul ad Mechanices præcepta perpenderit, innoteſcere tunc ipſi gravitatem & fluorem eſſe generales cujuſquam liquoris proprietates: ſingulares vero, qua alius ab alio diſtinguitur, eſſe virtutem *elaſticam*, ponderis, ſpiſſitudinis, fluxuræ, nixuſque in contactum gradus varios, impetus, quo feruntur, momentum, & itineris directionem. Et quantum attinet ad omnigenam in corpore humano humorum ſecretionem, putat Bellinus, [71] hanc fieri ratione plexus, more retis conſtructi. Hunc maxime facere ad conſervandam promovendamque generalem liquidorum ſolutionem, & ſecretionem liquidi a liquido, in glandulis ſine ullo fermento. Et Bourhavius [72] preſſius verbis, aſſerit, variam longitudinem arteriæ a corde, varium ejus ſitum, complexum, velocitatem, proportionem rami ad truncum, vim exprimentem, moram in cavo variam, i.e. mechanica neceſſitas ſecundum Borellum, [73] in cauſſa eſſe, ut varia liquida variis in locis ſecernantur, & ſecreta mire immutentur. Quibus conceſſis poſſe mille modis omnis generis humorum ſecretiones fieri. Bellinus [74] arbitratur ſecretionem, & derivationem diſſimilium liquidorum, per canales corporis conjuncte fluentium, fieri per compoſitionem duorum motuum, quorum alterum accidere ſecundum canalis longitudinem, alterum eodem tempore

Mm 4 qua-

[71] Libro de ferment. propoſ. 36. & 37.

[72] In inſtitut. Med. §. 203. & 204.

[73] De motu animal. p. 11. propoſ. 160.

[74] In comment. ex iis, quæ ad ſecret. §. 1. & 2. Eadem ſuffuratus eſt *Baglivus* Libr. 1. de fibr. motric. Cap. x. prop. 5. & 6.

quaquavorſum ad latera: prius autem exprimi, quod liquidius eſt. Et Baglivus [75] ſenſit, ſecretionem cujuſvis laticis, in quolibetcunque viſcere factam, pendere in primis a majori vel minori velocitate ſanguinis, ad viſcus quoddam appellentis, & a longinquitate viſceris a corde. Quin etiam nutricatum Pitkarnius [76] ſtatuit, ſui generis eſſe ſecretionem. Hujuſmodi a cæteris non differre, niſi, quod motus fluidi, in nutritione ſecreti, per canalem, ſeu porum ſecernentem, multo tardior ſit, quam aliorum fluidorum motus per ſuos canales. Cujus rei cauſſam eſſe, quod in ſecretione, nutricationis ergo inſtituta, angulus per verticem canalis ſive pori, a latiori baſi orientis, multo major ſit angulo, per vertices aliorum canalium, per quos vulgo ſecretiones fiunt: & hanc eſſe rationem, auctor memoratus aſſerit, ut in ſecretione hujuſmodi maximum latera alicujus pori obſtaculum importent progreſſuris partibus, e pertranſeunte fluido dicta ſecretione ſeparatis. Hæc, & ante memorata, cum ſe ita habeant, efficitur inde non modo ſecretionem fluidorum omnigenam a ſolidis; verum etiam illorum motum a ſolidis. i. e. a varia canalium tenſione *elaſtica*, dependere. [77] Vaſis enim quibuſque corporis id peculiare eſſe, ut tum actionem ſuam inſtituant, quando fibræ, a liquido transfluente diſtractæ, verſus ſuæ cavitatis axem ſe contrahendo, humores propellunt. [78] Quid? quod humores, ut Baglivus [79] monumentis prodidit, in juvenibus plurimum faciant impetum verſus loca ſuperiora: e diverſo in ſenibus verſus inferio-

[75] *Ibidem.* Propoſ. 8.

[76] Diſſert. de motu, quo cibi in ventric. &c. §. 17.

[77] *Thomſon* diſſert. 1. de motu, quo renituntur, &c. pag. 37.

[78] *Boerhavius* in inſtit. Medic. §. 856.

(79) Libr. 1. ſpecim. de fibr. motric. Cap. x. propoſ. 1.

(80)

feriora: atque hoc contingere in his propter nimiam solidorum, & fluidorum laxitatem: in illis vero propter dictorum nimiam tensionem, vim, seu agitationem. Cæterum, licet plerique de sanguine decreverint, eum bifariam moveri, nempe juxta ductum vasorum, & juxta latera, qui motus etiam intestinus vocatur, in quo globuli, sanguinem constituentes, juxta axem perpetim commoventur. [80] Baglivus tamen præter hos novit sanguinis motus projectionis, inclinationis, *horizontales*, ascensus, descensus, &, nescio, quos amplius. [81] Gulielminus autem, [82] ratum habet, triplicem in sanguine motum inesse. Primum vocat *circularem*: alterum, *agitativum*: *fermentativum*, tertium. Illum a corde ducere originem, a vasorum vehentium, & revehentium situ, nec non a valvularum positione, determinari: adjuvari autem a constrictione vasorum, & musculorum ea comprimentium. Istum non toti sanguini, sed ejus partibus inesse, producique, quia ille non solum in diversis ejusdem arteriæ sectionibus, verum etiam in eadem sectione, non uniusmodi, propter obstacula varia, fiat. Pro certo enim habet, sanguinem, qui circa vasorum axem versatur, velociter magis, vel rapidius fluere eo, qui prope circumferentiam est. Quin etiam diversam partium, sanguinem componentium, gravitatem, & partes aëris tenuiores, respiratione sanguini admixtos, ut & ætherem Carthesii, hujusmodi motui caussam dare. Hunc denique, quamquam non æque in naturali, ac in statu præter naturam, observetur, adesse, sanguinem extra vasa perfacile corrumpentem, atque febres, quas majores appellarunt putridas, tanquam asser-

[80] *Hoffmanni.* Fundam. medic. Cap. IV. §. 37.

[81] Lib. I. specim. de fibr. motric. Cap. VI. Corollar. XI.

[82] In libro de sang. nat. &c. §. 6. 18. 20. & 22.

aſſertionis habet documenta. Naturam hujus motus generaliter partium diverſitate eſſe fundatam. D. Frind tamen [83] contradicit tot ſanguinis commotiones, ut & ejus efferveſcendi fermentandive actus. Illum ſanguini ineſſe non poſſe, cauſſatur, quia deeſt acidum, primarius illius actionis auctor; neque adeſſe hunc, fermentandi nempe actum, quia fluidi cujuſvis partes, quæ ſub iiſdem planis *horizontalibus* jacent, æquabiliter premuntur; adeoque conquieturæ deinceps, niſi intercedente novo impetu, vel liquido a corde miniſtrato, fieret motus redintegratio. Quod ſi res ita ſe habeat, latiſſime patere, præter eum, quo continuo progreditur, & circumfertur, vel propellitur per univerſum corpus, nullum alium in ſanguine motum dari poſſe. Quandoquidem nunc omnia, quæ de natura & motione fluidorum vitalium dixi, apprime cum principiis mechanicis conveniant, atque illorum proprietates per hæc congruenter dilucidentur; apparere ex his, ut auctor eſt Boerhavius, [84] illa quoquo pacto vitiata, egere, ut in ordinem naturalem redigantur, auxiliis mechanicis. Nempe fluida eſſe ſubinde inſpiſſanda, coacta reſolvenda, ſtagnantia movenda, diſſoluta compeſcenda, craſſa diluenda, leviora ſolidanda.

Hoc loco *Lucius*. Miror, inquit, Te Tua narratione haud delibaſſe ſpiritus animales, quos alii nomine ſucci nervorum nuncupant.

Tum *Serarius*. Obruor rerum multitudine, inquit. Haud mirum igitur eſt, ſi ſuo quæque ordine non fuerint a me diſpoſitæ. Inter nos liquet, Medicos ſemper ſpiritus animales, vel nervorum laticem, ratione corporis motionum conſideraſſe, ut quondam Romani tribum

[83] In Emmenolog. Cap. 11.

[84] In citata Oratione pag. 22.

bum prærogativam, cui cæteræ tribus frequentissime assentiebantur. Spiritus enim, si debite munere suo funguntur, in primis in caussa sunt, ut corpus animale sit vitale, sit mobile, & sibi in functionibus, naturæ suæ conformibus, expediendis, assentiatur. Borellus [85] statuit spiritus animales esse naturæ fluidæ, subtilissimæ, purissimæ, & mobilis: & Boerhavius, [86] statuit nervorum succum esse corpus tenue, celere, fluidissimum, in cortice cerebri *glanduloso*, secretum; & quod hujus fibrarum ope in medullam oblongam, & inde in spinalem, post hæc in nervos deferri. Hoffmanno [87] probabile habetur, liquidum nervorum constare ex duplici natura, una humidiori subtilissimaque succi nutritii parte; altera, sicciore, quam e purioribus aëris particulis, pulmonum ministerio in sanguinem receptis, elaborari. Siquidem hujusmodi fluidum nequicquam aliud, quam materia subtilissima, potentia mechanica determinata, ut ait, instructa sit, & ad *ideales*, & ordinatos in corpore motus edendos, apta; hinc ei recte spiritus nomen imponi. His spiritibus duplicis generis motionem esse, alteram rotando quasi perfici, quoniam quævis particula circa axem moveatur: alteram directam esse, tendereque a termino ad terminum. Præter hæc spiritus animales in nervis secundum lineam rectam se movere: ast ætherem in sanguine secundum lineam curvam, inde ejus calorem dependere.

Belle conjectum, inquit *Angelus*. Ceu vero acies oculo-

[85] Propos. 24. Part. II. de motu animal.

[86] In Instit. Medic. §. 311. no. 8. & §. 219.

[87] Vide Fundament. Medicin. Cap. V. §. 50. 47. 54. & 55. vide etiam Cap. VI. §. 2. 3. Et in antedictis, ut & §. 13. 14. & 16. *Hoffmannus* vocabulis spiritus animalis, & succi nervorum, ut æquivalentibus, utitur.

oculorum istiusmodi motus species unquam deprehendisset.

Sive oculorum acie, inquam, sive mente sint deprehensæ, in medio hoc tempore relinquamus. Etenim angustiis temporis excludimur, ut longe lateque de rebus controversis possimus disputare. Proin has omittamus, velim, Audiamus potius de *Serario*, quid Medici, qui nomine Mechanici cooptati, senserunt de corporis humani excretionibus?

Non estis nescii, inquit *Serarius*, Sanctorium indefesso labore primum vel se ipsum vel alios in trutina, ad id negotium concinnata, stateram vocant, suspendisse, explorandi animo, quanti ponderis corpus quotidie perspirando jacturam faciat? libratis prius alimentis, ventriculo ingestis, exinde excrementis alvi & vesicæ seorsim ponderatis, invenit excretiones hanc plerumque servare rationem. Nimirum excretionem alvi esse quatuor: vesicæ sedecim: cutis quadraginta & amplius: oris, ratione respirationis, sex unciarum. [88] Ex quibus apparet *perspirationem* omnium corporis excretionum esse maximam. Quid? Pitkarnius [89] minime dubitavit, quin computando possit adinveniri, quantum ponderis de quodam corporis villo expiret? Hoc pacto calculum subducit. Sanctorii observatione fretus, ponit viginti quatuor horarum spatio, perspirando excernere uncias quinquaginta, seu scrupulos cIↄ. cc.; & spatio horæ L. scrupulos, & quovis horæ momento, quinque pondera, qualium sex conficere scrupulum. Quandoquidem nunc corporis humani pondus medium sit librarum CLX., quas scrupulum minimum sexa-

[88] Vide ejus Medicin. statíc. Sect. I. §. 59. 5.6. & seq. Et *Pitcarnii* dissertat. de curat. febr. §. 8.

[89] In citata modo dissertatione, §. 14.

ſexaginta millia æquare; & e tali corpore intra horam quinquaginta ſcrupuli *perſpiratione* excernantur; effici hac ratione, ſi utpote quinquaginta, in ſexaginta millia ducantur, quamvis corporis partem emittere eodem tempore, partem ſui milleſimam ducenteſimam: vel ſpatio cujuſvis horæ quemvis corporis villum unius ſcrupuli de ſe exſpirando emittere partem ſcrupuli milleſimam ducenteſimam.

Hoc loco *Lucius*. Superſedeamus, inquit, hujuſmodi ſubtilibus quæſtionibus. Dubiæ ſunt, quas memoraſti, enodationis. Quippe inter Medicos conſtat, corpora, ut & ſingulos eorum partes, ſeu ratione ponderis & figuræ, ſeu laxitatis & denſitatis ratione, eſſe inter ſe cummaxime diverſas; quin & non quolibet tempore, ne ipſo quidem Sanctorio negante, fieri uniuſmodi exhalationem. Quibus poſitis, & ita re vera, ut dixi, ſe habentibus, latiſſime patet, eos periculoſæ plenum opus aleæ tractare, qui conantur calculo mathematico excretiones corporis determinare, quot ac quantum videlicet ſingulis horis, ſinguliſve horæ momentis, excernatur. Magni potius ad utilitatem Medicam intereſt, ſcire, qui incolumitas corporis ſarta tecta conſervetur, qui morbo Medicina ſit facienda.

Tum ego. Quoniam ſanitatis, inquam, & morbi incidit mentio, perhibe, mi *Serari*, quid Mechanici de iis ſtatuant.

Tum *Serarius*. Non uno modo, inquit, ſentiunt. Sunt aliqui, [90] qui ſtatuunt, ſi fluida corporis decente temperie æquabileque motu prædita; ſi ſolida debitam figuram, ſitum & ordinem ſint nacta, corpus tunc bonam conſequi valetudinem; & hanc perenne, fluidorum per ſolida, motu, fundatam. Alii [91]

[90] Ut *Hoffmannus* in Fundam. Medic. Cap. III. §. 2.

[91] perhibent ſanitatem animalis conſiſtere, in juſta canalium tenſione, eam ob cauſſam inſtituta, ut valido renixu, canalium villi alterna contractione, fluida comprimant, ad circuitum per vaſa minima abſolvendum. Contra, ac dixi, ſi ejus conſtitutio fuerit, ad morbum tunc illud proclive. Baglivus, [92] priſcorum Methodicorum communitates in Medicinam rurſus introducens, ſtatuit, ſtrictum & laxum, quia æque in fluidis, ac ſolidis, vigeant, in primis in numero cauſſarum morborum habenda. Contractione enim & laxatione non modo in Mechanicis, verum etiam in univerſitate rerum, pleraſque operationes perfici. Bourhavius morbos ad tria genera redegit, ſub primo complexus eſt, qui ratione ſolidi aut fluidi accidunt: ſub altero, qui aut maribus aut fœminis ſunt proprii; ſub tertio autem eos, qui eveniunt, quatenus homo ex anima & corpore compoſitus. Quod vero ad ſolidum ſpectat, ratum habet, quod ultimum minimi vaſis ſolidum, cum liquidi fuerit plene expers, ſit conſiderandum, ut corpuſculum terreſtre, ſimplex, tenue, cujus connexæ particulæ adeo minutæ, ut vix a fluidis differant, ſintque omnes nervoſæ, vel e nervis ſaltem oriundæ. Hoc ſolidorum genus, autumat, non inepte in quatuor claſſes poſſe diſpeſci. Sub prima comprehendi particulas terreſtres minimas, quarum ex unione fibram, cujus dotes eſſe laxitatem, rigorem, robur, debilitatem, oriri: ſecunda canales minimos, e quibus adunatis, nervum minimum: tertia canales ex unione minimorum canaliculorum, unde reliqua vaſa: quarta denique ea, quæ ex liquido & vaſe, vel e vaſis, liquido expulſo, concretis, originem ducunt,

[91] Ut *Thomſon* in fine diſſertat. 1.

[92] Specimin. de fibr. motric. Cap. VIII. Corollar. 3. Cap. IX. propoſ. 3. Et anatom. fibrar. p. 409.

cunt, comprehendi. In his, semel incolumitatem adeptis, nihil morbidi, nisi quod solutæ unitati, vel laxitati, vel rigori, vel robori, vel debilitati, vel pravæ solidorum cohæsioni, vitium acceptum refert, concipi posse. Quantum vero ad vitiatam fluidorum qualitatem pertinet, tunc in his considerandas esse particulas singulas, qua mole, soliditate, figura, rigore, flexu, elatere, cohæsione, &c. sint dotatæ singulatim. Molem enim adauctam corpori obstructiones omnimodas, minutam vero nimiam importare *perspirationem*. Soliditatem auctam producere osculorum apertionem, rupturam vasorum, &c. vel fluidorum nimiam attenuationem & attritum. Soliditatem justa minorem augere inertiam liquidi in vasa, & obtundendo vim solidi in liquida fere enervare. Figuram se, propter angulorum aciem, vitiose habere, dum partes a sphærica nimiopere recedant, aliamque induant formam. Rigorem nimium, ob acrimoniam plerumque adjunctam, inducere malum vix medicabile. Flexilitatem nimiam, aucto contactu, in causse esse, ut partes facile concrescant. *Elaterem* nimium, ob calorem mutatum & vim comprimentem, cuncta mutare. Cohæsionem nimiam impedire requisitas, partium in aliam naturam, mutationes. Præterea fluidum in considerationem venire generatim, ratione universæ massæ fluidæ: scilicet an fluor, tenuitas, motus, quies, &c. rite se habeant: item ratione loci, si nimis aucto vasis diametro crassiora liquida in arctiores mittantur canales, si ruptis vasis in solidorum interstitia fluant distenta, [93] Quid? quod fortassis, caussæ morborum simpliciores, & potiori jure inter mechanicas solum referendæ sint,

[93] Hæc ex ejus institut. Medic. §. 490. 492. 507. 508. 509. & 510. contraxi.

(94)

ſint, quam aliquiſpiam medicorum cum animo ſuo cogitare valeat. Documentum hujus poſitionis nos capere poſſe, ait, e punctura nervuli, ſeu feſtucæ membranaceæ corporis parti infixa. Quæ & quanta non oboriri ſymptomata, corpori, alias optime valenti, mortem minitantia. Quotus quiſque eſt, qui tali pacto læſi non torqueantur doloribus, rubore, tumore, ardore, pulſatione, febri, ſiti, delirio, convulſione, &c. [94] quia copioſior, teſte *Thomſone*, [95] in partem dolentem fit liquidorum fluxus, ob renixum canalium fortiori & celeriori impetu exertum. Hæc cum ita ſe habeant, exiſtimat Boerhavius, [96] venenorum ſpicula, peſtis lanceolas vel ſalium acumina, quoniam pariter efficientiam mechanicam habent, nemini admirationem motura. Quinimo ne ipſos quidem animi affectus eſſe de hac excipiendas: ſiquidem virtus cogitationis, quamprimum in corpus influit, totum id, quod in eo, producit, conficeat corporeum; adeoque tale etiam legibus Mechanices obedire.

Nunquæ ſingularis, inquam, Mechanicis eſt de natura febris opinio.

Equidem Borellus, [97] inquit *Serarius*, in Williſii fere veſtigiis inſiſtit, & ſuccum nervorum juſto acriorem, quin & quoddam fermentum, pro cauſſa,

[94] Vide ejuſdem oration. de uſu ratioc. Mechanic. pag. 32.

[95] In diſſert. 1. §. de ſtimulis.

[96] *Ibidem.* pag. 33. & 34.

[97] P. art. 11. de motu animal. propoſ. 225. 226. Ut viciſſitudinem acceſſus & remiſſionis febrium ſecundum rationem elucidaret, propoſ. 231. in medium affert fermentum quoddam, cujus reliquias, finito utpote priori febris acceſſu, ſuccos tenaces & acres, in glandulas deinceps advenientes, rurſus invadere, cumque his virtutem ſuam communicare. Inde vaſa, excretioni deſtinata, & poſtea nervulorum oſtia, ab iis ſecunda vice infarciri, obſtrui, pungi, atque adeo novum febris acceſſum excitari.

(98)

caussa, febrim efficientes, habet. Ast Pitkarnius [98] sentit febrim, tam a suppressa meatuum cuticularium secretione, quam a supressa alia, exoriri. Quandoquidem vero illa sit omnium secretionum, vel duplo, vel triplo major: proinde suppressionem dimidiæ, vel tertiæ partis seri *perspirabilis* febrem generaturam, æqualem ei, quam generaret aliarum simul omnium suppressio. Adhæc, quia cuticularis sit minimum decuplo major, quam ventris: idcirco decimam partis seri *perspirabilis* febrim excitaturam, æqualem ei, quam progigneret tota alvi suppressio. Quibus rationibus positis effici, auxilium dimidiæ vel tertiæ partis *perspirationis* tantum in solvenda febre valiturum, quantum valeret reliquarum excretionum auxilium insimul: & auxilium decimæ partis perspirationis tanti futurum, quanti excretio alvi integra. Quin minus ex his confici, morbum non posse tam cito adaucta alvi excretione, quam aucta cutis *perspiratione*, depelli; præterquam incrementum illius ad incrementum hujus fuerit in ratione inversa. Scilicet, secretionem per alvum debere centuplo majorem esse, antequam spatio diei tantum evacuarit, quantum eodem tempore *perspiratio*, decuplo tantum major naturali, potis est. Quin etiam febrem decupla istiusmodi secretione cuticulari probabilius solvi posse, quia minori cum virium dispendio ac faciliori negotio instituitur, quam alvi, vel alia corporis excretione, quoquo pacto adaucta. Cæterum venit mihi in mentem, venia sit digressioni a proposito, singularis, Pitkarnii, hominis sane inprimis ingeniosi, opinio de ratione inebriandi. [99] Scilicet, si duorum animalium, inter se cum forma tum qua-

[98] Differtat. de curat febrium, &c. §. 9. & seq.

[99] Quam affert differtat. de circuitu sanguin. &c. §. 14.

litatibus cæteris, similium, & nervos amplitudine æquales, ac æqualiter a se mutuo distantes, habentium, arteriæ cerebri fuerint amplitudine inæquales, istud animal tunc, cui majores sunt arteriæ, citius fieri ebrium, quam illud, cui minores sunt, quod exin citius dolore capitis afficietur. Nam majorem molem requiri ad majoris arteriæ latera ad datam tensionem extrudendam, quam minoris: quippe moles se debet habere, ut quadratum diametri.

Hoc loco *Lucius.* Aliquoties, inquit, a Te mentio est facta Frindii. Et quoniam is, ut nostis, mulierum menses specialiter tractavit, pervelim, *Serari*, siquidem inter nos constat, Te plerisque Mechanicis familiariter uti, ut nobis, quid de illis sensit, tradas. Nunquid habet singulare?

Tum *Serarius.* Licet ejus librum, inquit, vel alios Mechanicos, qui Medicinam instaurarunt, perlegerim: ex hoc tamen non conficitur, me posse de iis extemporalem habere dissertationem; verum enimvero, ne contra te tergiversari videar, obiter attingam, quæ mihi in præsentia in mentem incidunt. Sed ad propositum. Purgationes fœminarum menstruales, putat, potissimum exoriri, quia fœminis sit humorum, cum primis vero sanguinis, abundantia. Generari autem hanc, quoniam eæ ipsæ non tantam *perspiratione* insensibili jacturam humorum faciant, quantam alias viri: quoniam earum temperamentum humidius, quam virorum: & quia non æque, ac viri, labores, validasque corporis exercitationes, sustineant. Sic & situs matricis multum conferre. Fœminis quippe esse uterum, respectu horizontis, *perpendicularem*, cum e diverso cæteris animalibus, sit vulva, respectu horizontis, parallela. Truncum Aortæ descendentem multo ampliorem in fœminis, quam in viris, reperiri: arteriarumque situm

esse

esse perpendicularem, & inflexionem tortuosam: ita etiam non inveniri in venis matricis ullas valvulas. Quæ cuncta multum conferre, ut sanguinis redundans uteri per vasa evacuetur. Namque in fluido corporis cujusvis circumpositi fieri *pressionem*, non modo deorsum, sed etiam a latere. Quandoquidem vero *pressio* lateralis sit in ratione altitudinis, qua attollitur incumbens fluidum: idcirco universam sanguinis columnam, ab aortæ descendentis trunco ad uterum usque, protensam, vasa uteri a latere, atque id juxta perpendiculum, comprimere distendereque. Igitur, propter plethoram & pondus fluidi, tum in arteriis tum in venis perpendiculi in modum, incumbentis, intumescere latera vasorum, ita ut fibræ magis ac magis distrahantur, ac vi superiori cedant. Præterea in plethora augeri sanguinis momentum, quia augeatur quantitas, & insimul, nisi lentor obstiterit, ejus velocitas: Vim autem obstaculi imminui, quia in vasis, ob multitudinem sanguinis pridem, distentis, minor sit fibrarum contactus, vel cohærentia; sanguinem itaque, superato tali impedimento, tandem erumpere. Quod autem hujusmodi fœminarum purgationes stata tempora servent, ratum habet ex his dicendis apparere. Deficiente videlicet in mulieribus perspiratione, necesse esse, aliquid in dies intra vasa coacervari, e quo paulatim Plethoram ortum trahere. Ut autem modus dictæ sanguinis abundantiæ perspicue mente percipiatur, hanc habet hypothesin. Scilicet, si singulis diebus pars tantum tricesima alimentorum. v. g. libras duas pendentium, accumuletur, redundare tum talem fœminam, singulis diebus pondere drachmarum sex & duarum quinque partium drachmæ: intra mensem vero triginta dierum sanguinis adaucti copiam fore librarum duarum, quas quatuor unciis excedere co-

piam ſanguinis, purgatione menſtruali effuſam: cujus pondo plerumque eſſe unciarum viginti. Poſita hac ſanguinis redundantis, & quolibet menſe evacuandi, quantitate, quam eſſe circiter partem decimam totius ſanguinis maſſæ, momentum ſanguinis fore ſub fine cujuſque menſtruæ periodi decima parte fortius. Quod cum ita ſit, velocitatem non commemorat, confici hac ratione, putat, ſingulos corporis canales, decima quoque parte magis comprimi diſtendique, donec tandem ſanguini effluxuro locum cedant. Haud diſſimili ſane modo, ceu lances in æquilibrio poſitæ, quas pondere adjecto protinus præponderare. Quibus conceſſis conſequi, menſtruales fœminarum purgationes æque, ac anni tempeſtates annuatim, ſuas vices & tempora obſervare. [100]

Ad hæc *Angelus*. Fateor quidem, inquit, ſubtiliter admodum. D. *Frind* cauſſas menſtrui fuiſſe rimatum, eſſeque ingenioſum ad comminiſcendum. Verum enimvero aliquas quoque in medium profert, quas non poſſum non in dubium vocare. e. g. memoratum paulo ante poſitum uteri, & ſingularem venarum conſtitutionem. Quæ ſi aliquid ad mulierum profluvium facerent, quare ſimiæ per vulvam, quare complures viri per penem perque hæmorrhoides, ejuſdemmodi ſanguinis profluvium menſtruale habuerunt, ſicuti varia hujus rei exempla, a medicis longe celeberrimis, memoriæ ſunt prodita. [101] Fortaſſis adhuc ſunt, qui notitiam noſtram fugiunt. Præter hæc non advertit, profluvium iſtiuſmodi non exactis triginta diebus, ut hypothetice habet, ſed poſt viginti

[100] Hæc de Capitib. III. IV. V. & VII. Emmenologiæ excerpſi, ac feci rationum auctoris qualecunque breviarium

[101] De quibus vide *Ettmulleri* inſtit. Medic. Phyſiolog. Cap. XXI. §. 9. & 10. Therapeutic. Cap. III. §. I. & de menſtr. flux. vitiis. Cap. I. ubi talia exempla, e Zacut. Luſitano, Bartholino, & Fehr, de prompta, profert.

viginti duos, vel quatuor plus minus dies revertere, & sic memoratam *pressionem*, vel distensionem vasorum efficere: quia quamdiu menses fluunt, qui non, ut scitis, in singulis individuis non idem dierum spatium observant: aliquando enim tribus, subinde quinque, & pluribus: interdum bis in mense, aliquot diebus, effluere solent; tamdiu moles sanguinis non adaugetur, sed potius diminuitur. Calculum itaque debet D. *Frind* alio modo subducere, ut demonstret, quod sibi ad probandum assumpsit. Plura dubia sunt, quæ ipsi objicere possem: verum ne videar me contradicendi studiosum, eapropter his supersedeo. Mea faciam, quæ habet Baglivus. [102] Plurima nempe in rerum natura nobis occurrere, quorum effectus esse certos ac evidentes: & tamen nos caussas, quæ talia re vera produxit, ignorare. Is ipse Thomsonius, qui alias ad amussim more Mechanicorum, corporis humani cujusquemodi conditionem declarat, ingenue aperteque confitetur. [103] Medici non esse indagare caussam caussæ, vel curiose perscrutari, quare aliquid eveniat, sed quid Natura faciat, aut ferat, id necesse esse, ut dignoscat duntaxat.

Tum *Lucius*. Licet Tibi, inquit, de his Medici muniis assentiar; nolim tamen, putes, me investigationem caussarum primarum, quia plerumque abstrusæ, ideo eas ducere inter res scitu supervacaneas. At enimvero supervacuas tum eas habeo, si conjecturis meris, si hypothesibus subtiliter excogitatis, si commentis opinionum, quæ ne speciem quidem veri præ se ferunt, fuerint nixæ. Sed in viam. Audita, menstrui naturaliter profluentis, ratione, superest dicenda, quapropter illud subinde haud ex sententia succedat?

[102] In Epistola ad Philippum Hecquet, de motu mening. & oscill. solidor.

[103] Dissertat. IV. de Mercurio. Propos. 4.

Ad hoc *Serarius*. Menses auctore D. *Frind*, [104] inquit, supprimuntur vel vasorum, vel sanguinis, vitio: vasa namque uteri si usque adeo constricta, vel tenacia, vel distenta, ut cruor penitus effluere nequeat, in caussa esse, ut momentum sanguinis intendatur. Enimvero non modo ejus quantitas peccat, verum etiam velocitas; quam vero, nisi lentor adfuerit, ratione copiæ una adaugeri. Lentescere autem sanguinem ratione multitudinis trifariam. Nimirum, si major fuerit fluidi moles, quam vasa complexu suo continere possunt, sanguinem redundantem tunc majorem sustinere renixum: quoniam ejus particulæ, tum a canalium tunicis, tum a præcedente liquido, cui continuo affricantur, proinde quasi retro pulsæ & retardatæ, in angustius spatium coaleant, id est, tenaciter invicem coaleant. Deinde motum cordis imminutum in caussa esse, ut sanguis minori impetu protrudatur, ut facili negotio a quocunque obstaculo retardetur, adeoque prompte lentus evadat. Post hæc partium tenuiorum absumptionem efficere quoque sanguinis lentorem. Vasa enim a redundante sanguine admodum distenta, vicissim, & reciproca quadam actione contra sanguinem niti, ita ut ejus particulæ, a tunicis vasorum, repercussæ, a *pressione* recedere, conentur: quo fieri, ut per vasorum poros, & ductus, secretioni destinatos, quicquid in sanguine tenue vel aqueum fuerit, exprimatur. Quo facto, superstitem sanguinis compagem, evenire arctiorem juxta & constrictiorem.

Hactenus, inquam, statum qualemcunque quarundam corporis humani partium, earundemque functionum, audivimus mechanicorum more a *Serario* traditam: reliqui nunc nihil aliud est *Serario*, quam ut,

[104] Cap. x. memoratæ Emmenologiæ.

ut, quod de curatione ægritudinis Medici Mechanici sunt ratiocinati, similiter tradat, atque id ab eo hodie factum in narratione præcipuorum quorundam dogmatum, ad Theoriam Medicinæ spectantium.

Tum *Serarius*. Medici, inquit, morbo medicinam facturi, est, attendere animum ad caussas impediti liquidorum fluoris, ad regulas superandi renixus, ad restituendos motus *elasticos*, ad augendam cordis virtutem, conferendo hanc cum morbi phænomenis, &c. [105] Baglivus autem auctor est, [106] ut in curatione semper habeatur major solidi, quam fluidi, ratio. Temperiem quippe fluidorum semel vitiose se habentem, facile restitui: solidorum vero tonum amissum difficulter, vel raro, instaurari. Quid? sicut pronunciatum habet, [107] quod morbi solidorum, a vitiosis fluidis producti, remediis sanari nesciant, nisi fluidum prius ex malo convalescat. Et eandem esse conditionem morborum fluidi, vitio solidi cujusquam obortorum, quos itidem non sanari, præterquam quod solidum convaluerit. Etenim hæc duo morborum genera inter se reciprocantur. Sic etiam magni facit medicos, qui, antequam morbum curare in animum inducant, Mesenterii conditionem examinant, ac serio ad artis præcepta perpendant * Quantum vero ad ipsam medicationem attinet, Mechanici crebro mentionem faciunt de stimulis, quos, Thomsone doctore, [108] seu doloris species esse, seu voluptatis: utrovis modo tremorem parti inferri vali-

[105] Hæc Cl. *Boerhavius* in oratione sæpe sæpius citata. pag. 33. vide etiam ejusdem instit. Medic. §. 839. & seq.

[106] Specim. de fibra motric. Libr. 1. Cap. VI. Corollar. 1.

[107] *Ibidem* Cap. VII. Corollar. 2.

* *Qui hoc bene perpenderit*, scribit in Epistola ad Hecquet, *O quam bene curaverit! Sapienti pauca.*

[108] Dissert. 1. de motu, &c. membro de stimulis, & purgatione.

validum, quem, posteaquam ex hac ad sensuum officinam, *sensorium* commune appellant, interveniente nervorum motu, undatim progrediente, delatus est, validiori motione partem identidem ferire, ac liquidum inibi contentum magis ac magis exagitare. Sic salia actione stimuli, ad intestinorum glandulas, & ad sanguinem delata, fortiores canalium villis movere renixus, ut deinde, accedente sanguinis fusione, quæ magis soluta sunt, per vasorum emissaria expellantur. Bellinus qui copiose de stimulis scripsit, dicit [109] stimulos sub genere doloris complecti: Quinimo stimulum appellat, quidquid sensum acrius movet: at enimvero si ponatur vim stimuli solum esse flectentem, & stimulum sub genere doloris complecti: his rationibus tum confici, ait, flexiones in singulis partibus sentientibus fore citissimas, & undas densissimas, in longitudine nervorum per intervalla minima, factas. Et quemadmodum contingit in corporibus, seu distensioni, seu flexioni, aptis, ut ea partibus prope medium positis, in extremitatem sui contactus excurrentibus, & nitentibus, vel distendendo, vel flectendo, exiliora fiant: pari modo evenire in nervis, quorum partes tunc, id, quod ad exprimendum, & ad movendum, idoneum, movere ac exprimere. Ideoque stimulos loco missionis sanguinis posse usu venire, quoniam moveant, & augeant sanguinis velocitatem, quoniam minuant ejus quantitatem, quatenus id, quod quoquo modo evacuant, ex ipso sanguine eliciant. Baglivus auctor est, [110] morbo non a fluido, sed a solido originem ducente, istiusmodi stimulos non reserare vias, sed

[109] Libro de sang. missione propos. IX. §. 2.

[110] Libr. I. Cap. VI. Corollar. 8. specim. de fibr. motric.

ſed potius intercludere. Talibus enim remediis, agitationem & ſpaſticam ſolidorum contractionem creſcere, oririque majorem ſolidorum contra fluida renixum: inde cauſſam patere, quare a præpoſtero dictorum uſu nonnunquam canceronoma, ſcirrhus, internecinæque viſcerum obſtructiones exoriantur. Sanguinem, Thomſonius ſenſit, [111] mittendum, quando ejus impedimentum, ſive a nimia mole, ſive ab expanſionis impetu, obortum, contractionis canalium vires ſuperat, adeo ut juſto renixus momento, actione alterna, eundem ſanguinem non comprimant, circuitus per vaſa minima ergo. Deinde venam incidere ex uſu eſſe, ſi tota ſanguinis compages, propter nimiam partium cohæſionem, eſt ſolvenda. Miſſa enim debita ejus quantitate, quod reliquum eſt, agitatione canalium, vehementius conquaſſari, ac exin minutatim facili negotio conteri comminuique. Cæterum Mechanici aliquando cum animo ſuo conſiderant medicamentorum quorundam gravitatem ſingularem, ut hujus ope ratiocinarentur de eorum viribus, quas edunt in corpore humano. Sic D. Pitkarnius, [112] ut vires mercurii inveſtigaret, advertit gravitatem in eo majorem eſſe, quam in cæteris mineralibus, adeoque, cum is celeritate non minori inſtructus, quæ ubique celeritati ſanguinis æqualis ſit, eundem plus momenti ſuſcipere, impetumque majorem exerere. D. Frind [113] ſtatuit gravitatem hydragyri decuplo majorem, quam ſanguinis: ideoque hac ratione hydrargyri momentum eo, quod ſanguini eſt, fore validius. Sanguine itaque, ob aſſumptum argentum vivum, fortiorem

 impe-

[111] Diſſert. 1. de motu, quo renit. §. de miſſ. ſang.

[112] Diſſert. de cauſ. diverſ. mol. &c. §. 1.

[113] In Emmenolog. Cap. XIV. membr. IV. §. 7.

(114)

impetum acquirente, humores lentos per obſtructa vaſcula facilius protrudere. Neque hoc impetu ſolum pollere hydrargyrum, ſed propter partium gravitatem pariter & tenuitatem, id cohærentiam ſanguinis ita diffringere ſegregareque, ut, humoribus plurimum attenuatis, major fiat ſpirituum ſecretio, & vis cordis fortior: unde etiam velocitatis ratione, ab adhibito mercurio, increſcere ſanguinis momentum; imo id proprium eſſe mercurio, ut non modo vaſa obſtructa aperiat, verum etiam acidorum aculeos una retundat. Verum enim vero, D. Thomſon, qui plerumque Mechanicis aſſentitur, de potentiæ Argenti vivi ratione cum ante dictis auctoribus diſſentit. Literis enim prodidit, [114] ſe ponderi Mercurii, in quantum ad Medicinam attinet, parum tribuere. Lubenter equidem concedit illum gravitatis ſingularis ratione ſanguinem ſuperare; attamen illum, quamquam adeo gravis ſit, nihilominus ad nutum hujus circumferri. Nempe, vim motus ſanguinis, hydrargyrum propellentis, fortiorem eſſe, quam ut hujus gravitatis exceſſus, cum illius ſingulari gravitate, comparari poſſit. Interdum Mechanici, medicamentorum facultates indagaturi, alio atque alio modo procedunt. Sic D. Frind [115] quatuor modis remediorum. v. g. vim attenuandi explorat. Primus verſatur circa effectus ſenſiles, quos eſſe inveſtigandos, (1) Sapore, qui ſi acris ſi amarus ſit, indicare partes eſſe tenues, & ad motum excitandum idoneas. (2) Odore, qui ſi vividior adſit, prodere, pariter ac ſapor, ſalis volatilis præſentiam. (3) Pulſu citatiori, qui cum uſu remedii alicujus fortius increbreſcat, oſtendere tunc ſanguinem ita attenuari rareſcereque, ut copioſior fiat ſpiritu-um

[114] Diſſertat. IV. de Mercur. propoſ. 2.

[115] In Emmenolog. Cap. XIV.

um secretio: &, qui consequens est, cordis impetus, pulsum moderans, validior. (4) Calore, quem nihil aliud, quam motum partium vividiorem esse, fierique earundem invicem attritu: inde sanguinis globulos divelli plurimum, atque adeo rarescere. (5) Sudatione, quam provocando remedia sanguinis cohærentiam adeo resolvere, ut facilius per poros vitiosum secerni queat. Secundus modus versatur circa variarum rerum cum sanguine calido, vel sero, mixtionem, a qua si sanguis aut fluidior aut spissior efficitur, adscribit tunc eis aut attenuandi, aut condensandi potentiam. Tertius inhæret mixtioni rerum cum syrupo violarum, quod si is indeptarit colorem viridem, vel proxime ad hunc accedentem, prodi tunc rem ejusmodi *Alkalicæ* esse indolis: *Alkalicis* autem virtutem esse sanguinis coagulum resolvendi. Ex adverso, quando color syrupi cœruleus additione rei in rubrum mutetur, indicium hoc esse, illam si non acidam, minimum tamen acoris alicujus esse consortem: & insuper facultate sanguinem coagulandi dotatam. Eadem ratio est modi quarti, qui versatur circa rerum in venam canis, vel alius animalis viventis, injectionem. Utcunque sanguis post aliquam moram, & animalis deinde apertionem, inventus fuerit; ita post hæc judicat de omnimoda remediorum seu attenuandi seu condensandi virtute.

Hoc loco *Angelus*. Utut dicta se habeant, inquit, mihi tamen, eadem, cum apud me essem, legenti, videbatur D. Frind delinquere in assignanda ferri solutionibus, spiritu seu salis seu nitri paratis, facultatem sanguinem attenuandi; quia istæ, perinde ac *Alkalicis* id in more positum est, colorem syrupi cœruleum in viridem transmutent. Certe vix quispiam, mihi saltem ita videtur, credet, Ferrum seu Chalybem intercedente acido: vel acidum interveniente dicto-

dictorum alterutro, immutasse se in aliquo, *Alkalica* natura prædito; quod tamen de illis, ut mihi videtur, laudatus auctor inferre voluit.

Tum *Lucius*. Tu iterum, inquit, rem controversam in medium affers. Quæso a vobis, ut hanc faciatis missam, nec non ipsam tractationem Medicinæ, cui nos hodie multum ac diu nos dedimus. Obtemperabamus dicto, surgebamus, ac in horto, ædibus, quas incolo, contermino, ambulatiunculam conficiebamus.

DIALOGUS. XIX.

De DD. Andry, de Moor, & Stahlii, placitis.

Die otioso, cujusmodi multos habemus, Cane æstifero cum Sole versante, conveniebat inter *Motæum*, *Chlorhagcum*, *Scipium*, & me, facere a meridie breve iter ad pagum *Heemstadium*, adireque ad prædium amœnum Viri Prænobilis VELTHUSII, Ordinibus Illustrissimis ac Præpotentibus Diœcesis Trajectinæ adscribti. Perveniebamus ad prædii portam, quæ nemini non, ob benevolam VIRI Prænobilis, erga cujuscunque ordinis homines, indulgentiam, interdiu patet. Introibamus in ambulacrum nemorosum, conficiebamusque ultro citroque in hoc umbrifero, ratione dispofito, nemore, ambulationem. Tendebamus postea ad viridarium, a tergo villæ urbanæ situm; in quo non modo vireta amœna, ut viridantes lauros, citros, arantios, &c. arbores exoticas; sed etiam fonticulos artificiales, lacum, &c. contuebamur. In pergula, ad finem viridarii posita, retro & agros fertiles, & prata viridicata: ante viridarium & nemus memoratum: a dextra, pomarium: a sinistra, seminarium, circumspicientes, paululum con-

conquiescebamus, admirabamurque de loci amœnitate. Hisce oculorum oblectamentis refecti surgebamus, introibamusque, hortulano duce, pomarium; inde pergebamus ad extremitatem prædii, ubi in vivario, vel leporario, feræ & alites diversæ custodiuntur. Revertentes per idem ambulacrum ab utroque latere conspiciebamus locum extantem. Ingrediebamur per aperturam sepimenti intra unum, figura quadratum, cujus in medio piscina, in singulis angulis, singulare erat umbraculum. Nos, quia longius, quam in animum induximus, expatiati eramus, ob contractam lassitudinem, requiescebamus in uno ex dictis umbraculis.

Equidem fateor, inquam, me de via fessum, sed contuitu tot rerum amœnarum robur pristinum membra paulatim occupat. Veneror benignitatem Viri Prænobilis, artium quarumlibet Patroni, ut non sibi solum isthæc oculorum, quibus animus pascitur, oblectamenta, ut alias quibusdam rerum suarum avaris perverse in more positum est, reservet; sed animo libenti prolixoque eadem gratis cujusvis conditionis advenis concedat.

Et cæteri præsentes in Virum Prænobilem illud consentiebant elogium, & beatum eum dicebant, quia suam fortunam noscat, bonisque suis itidem noscat sapienter frui.

Tum Cloeh. Utinam plerique omnes, inquit, fortunam nossent suam! non adeo multi tunc, eheu conditionem temporis! essent, qui in inquietudine, perturbationeque animi, vitam transigerent. Non essent tot ardeliones turbulentique homines: homines inquam, si eos ita appellare fas est, quorum temeritas plerumque omnia divina & humana pervertit. Si procacissima hujusmodi ingenia secum reputarent almam Naturam cunctorum viventium saluti prospexisse;

ſe: ſi brevitatis vitæ: ſi conditionis & corporis, & animæ, poſt diſceſſum e vita, eſſent memores: hanc utpote, prout ſe geſſerit, ad æternam aut beatitatem, aut calamitatem, deſtinatam; illud autem poſtliminio redire ad Terram, ac fore potiſſimum eſcam vermium; hæc & ſimilia ſi ad diſciplinæ præcepta perpenderent, dubium nemini eſt, quin ipſis pacatiſſimus eſſet animus.

Tum ego. Enimvero vera profers, inquam. Sed hic locus non eſt moralem Philoſophiam interpretandi. Dirigamus potius cogitationes noſtras ad Medicinam, cui nos jamdudum nos devovimus. Et quia jam incidit vermium, qui in numero inſectorum habentur, mentio, delibemus narratione inſectorum naturam, quatenus ea apud Medicos in diſquiſitionem venit.

Vos procul dubio, interpellabat Motæus, non ignoratis. D. *Nicolaum Andry*, de induſtria eorum Naturam, in quantum ea ad utilitatem Medicinæ pertinet, tractaſſe: interim tamen non inficior complures alios, ut Malpighi, Rhedi, Swammerdamum, Lewenhoeckium, &c. ei præmonſtraſſe, quo pacto dicta generentur, omnimodam in figuram intervallis transformentur, ac tandem intereant.

Quandoquidem hæc tibi nota, inquam, des, obſecro, quæ credis ex uſu Medici futura: cæteris, quæ ad Hiſtoriam naturalem ſpectant, in præſentia ſuperſedeamus.

Tum Motæ. Ut tuis conſiliis paream, inquit, non melius me poſtulatum efficere poſſe, arbitror, quam ſi quædam, e celeberrimo *Andry* deprompta, in medium attulero. Sed ad rem. Inſecta definitione declarans *Andry* ſcribit, eſſe animalia perfecta, diviſa in complures inciſuras, forma circulorum vel annulorum factas, quarum ope illa reſpirare.

[1] Ex

[1] Ex insectis alia habere incisiones sub ventre: alia super dorsum: alia utrobique. Non dubitat cuncta insecta ad duo genera redigere; unum complexu suo continere magna, ut colubrem, aspidem, viperam, ranam, &c. alterum parva, quibus singulariter nomen vermis competere, ut muscas, erucas, papiliones, lumbricos, animalcula insolita in corpore humano generata, &c. Vermium genus denuo in duas classes distribuit. In prima ponit reptantes, quos ventre in modum lumbricorum terrestrium humo serpere: in altera, qui ratione ingressus ab illis distinguuntur, ut muscæ, formicæ, millepedes, &c. [2] Et quantum attinet ad vermium, in corpore humano natorum, formam, statuit, eos apte ad novem classes posse redigi. Nempe interdum inveniri vermes quodammodo vel ranis, vel lacertis, vel serpentibus, vel anguillis, vel iis, qui habent caudam instar furcæ; vel scarabæis, vel erucis, vel scorpionibus, forma similes. Non credit iis talem formam ab initio esse, sed, quando senescunt, tunc paulatim partes, quæ antea occulabantur, in apricum proferri. Haud dispari sane ratione, sicut bombyx, diuturnitate temporis, se multimodis transformat: accidere autem hoc ob accretionem partium, cutim, qua circumdati, & quam Physici nympham appellant, vi disrumpentium. [3] Qua de caussa autem contingat, ut semina insectorum, quæ vel respiratione, vel alimentorum usu, in corpora immittuntur, non omnia simul, sed ex dictis, vel unum modo, vitalitatem accipiat: in caussa esse, putat, diversitatem humoris, quo corpus aliquod præ alio abundat. Quinimo,

[1] Vide ejus tractati Gallice conscripti. Cap. I. & Cap. XII. section. I. §. 3. ubi ita breviter: *Les infectes sont ainsi appellez, parce qu'ils ont le corps marqué, d'insections, ou, pour mieux dire, d'incisions.*

[2] Chap. I.

[3] Artic. III. Chap. 3.

nimo, prout semina plantarum non in unoquoque solo proveniunt; sed aliud sabulosum, aliud pingue, humidum, aliud siccum, &c. requirere; ita etiam semina insectorum indigere loco, ac nutrimento idoneo, ut vitam, & incrementum, obtineant. Siquidem semina insectorum forma adeo exilia, idcirco vix quidquam in rerum universitate inveniri, in quod illa se insinuare nequeant. Si calor modo, & materia alimentaria adfuerint, dicta tunc nullo negotio excludi. Non fortuitam admittit insectorum generationem, sed suum quibusque esse semen, quod singulis speciebus ad conservationem sui, Deum. O. M. cum in rerum initio res omnes creasset, indidisse. Quid? postquam animo suo consideravit, dari insecta, quæ nusquam, nisi apud homines divertant, ut *solium*, ut pediculi prope inguina, &c. quæstionem de iis habet, utrum eorum semina sint in homine; an insimul cum homine, creata? [4]

Magna quæstio est, inquit CHLORH, quam in medium protulisti. Nam si ita res se haberet, ut D. *Andry* conjectat, necesse est, ut alteruter e primis humani generis parentibus fuerit, si non ipsis insectis, saltem eorundem semine, præditus. Quod si ita res se habuit, conditio eorum non fuit ab exordio perfectissima, sicut omnes, qui sacra biblia venerantur, persuasissimam habent: quippe insecta, si in corpore humano insunt, præter naturam corpori insunt, ei demque omnimodam important calamitatem; igitur, quod consequens est, & Religioni nostræ nequaquam congruit, status primorum parentum non fuit perfectissimus.

Quousque evagare? inquam. Paulo ante morali Phi-

[4] Chap. 2.

(5) Epi-

Philosophiæ, jam vero Theologiæ te immisces. Nescis monitum Venusini Poëtæ. [5]

Navem agere ignarus navis timet, abrotanum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare. Quod medicorum est,
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri.

Nos heic præsentes sumus medici; quæso itaque a vobis, ut medica tractemus: cætera faciamus missa. Narratione historiam vermium delibavit *Motæus*; redeat, velim, ad propositum.

Tum ille. Tametsi totus Mundus, inquit, Paulino auctore, [6] verminosus: & vermes in tribus, ita dictis, regnis reperiantur: [7] memorabo tantum species, quæ in corpore humano subinde sunt inventæ. Celeberrimus *Andry*, vermium, qui in homine nascuntur, duo genera posuit. In primo collocat, qui extra intestina, in aliis quibusvis corporis partibus: in altero eos, qui in interaneis fuerunt generati. Prioris generis, secundum locum natalem, decem species enumerat, ut *encephalos*, *pulmonares*, *hepaticos*, *cardiacos*, *sanguineos*, *vesiculares*, *spermaticos*, *helcophagos*, *cutaneos*, & *umbilicales*. Posterioris numerat tres species, ut vermes, longos & rotundos, breves & rotundos, dein planos. (α) *Encephalos* (quorum quatuor species esse, ut (1) qui in cerebro sunt, & singulariter nominatione *encephalorum* nuncupantur, (2) *rinares*, (3) *auriculares*, (4) *dentarii*) capiti, vel parti, quam incolunt, inferre dolores acerbissimos, aliquando febrim ardentem, delirationem, imo interdum furorem. (β) *Pulmonares* efficere tussim, quandoque etiam ascendere

[5] Epistolar libr. II. Epist. I.

[6] Paragr. XXVII. & LXIII. de morte verminosa. In hoc libro auctor doctissimus quæstionem tractat an mors naturalis plerumque sit substantia verminosa? cujus quæstionis gratia e luculentis auctoribus plurima collegit exempla.

[7] Vide passim in dicta disquisitione; nec non D. *Andry*. Chap. 3.

(8) Ho-

dere in asperam arteriam, & compungendo istic loci partem, similem effectum producere, perinde ac id, quod forte in laryngem incidit, efficere solet. (γ) *Epaticos* producere jecoris gravitatem, lancinantesque lateris dextri dolores: imo secundum aliquorum opinionem, caldoris per universum corpus sensationem cum magna tristitia. (δ) *Cardiacos*, quorum aliquos in corde, alios in pericardio, efficere cordis dolores, palpitationes, syncopem, &c. (ε) *Sanguinarios* una cum sanguine ad carnem adductos, istic locorum efficere furunculum, subinde corporis universi scabiem. (ζ) *Vesiculares*, intra renes generatos, & per vesicam exeuntes, conciere sæpenumero retentionem urinæ, & in mingendo acerbissimos circa visicæ collum dolores. (η) *Spermaticos*, partes, quibus insunt, quadantenus vellicare; exempta tamen hac differentia, ut illæ partes nullis doloribus torqueantur. Et, quia ex his fieri propagationem sobolis, confici hac ratione putat, quanto aliquis fuerit potiorem corporis incolumitatem nactus, tanto & eundem dictis animalculis abundaturum. (θ) *Helcophagos*, quamvis ulcera rodant, & carnem corruptam modo comedant, tamen propter excrementa relicta parti sanæ corruptionem inducentes, eidem esse damno. (ι) *Cuticularium* diversas esse species: præcipue tamen considerandos esse (1) crinones, ita dictos, quia, quando cuti exeunt, forma glomeribus pilorum quadantem similes; eosque inveniri in brachio, crure, præsertim vero in dorso infantium lactentium, ubi succum alimentarium consumentes, maciem corpori inducunt. (2) Acaros, quos sub cute repere, hancque sensim ac sensim rodendo excitare pruritus insignes, & tumores parvulos, sub quibus eos frequentissime delitescere. (3) Bubulos, ita nominatos, quoniam boves quandoque iis referti. Hos,
acaris

acaris majores, ſub cute ſerpentes, concitare pruriginem fere univerſalem. (4) Dracunculos, & (5) Ton. [8] (x) *Umbilicales*, in infantibus efficere maciem languoremque corporis, labra palleſcere, calorem naturalem diminui: ad ſummam, contingere univerſi corporis everſionem; præſentiam ejuſmodi vermium non magis innoteſcere, quam gobionis fluviatilis ſupra umbilicum applicatione, quem, ſi illi modo adfuerint, ex parte exeſum iri. [9] Poſterioris generis vermium, qui utpote in inteſtinis inſunt, eſſe tria genera, ut (1) rotundos & longos, quos aliquando in ventriculo, interdum in lactibus, inveniri. Hos varia mala corpori importare, ut nauſeam, vomitionem, acidos oris halitus, tormina, diarrhœam, teneſmum, & alia ſexcenta corporis cruciamenta. (2) Rotundos & breves, quos potiſſime in craſſis inteſtinis inhabitare: illos eſſe anonymos; hos vero appellari aſcarides, efficere pruritum in anu: quinimo ob ejuſmodi inteſtini irritationem ſæpenumero oboriri animi deliquia, ſyncopen, & ſæpiſſime teneſmum. (3) Planos, quos vocari tænias, propter formam, quæ ipſis cum tæniola intercedit. Duas earum eſſe ſpecies. Quæ nec motionem, nec capiti ſimile aliquid, habent, eas ſingulariter nomine tæniarum nuncupari. Tæniam autumat, in gracilioribus inteſtinis produci primum, indidem autem ſe poſtea per cætera inteſtina explicare. Alterius ſpeciei tæniam appellat *Solium*. Equidem Naturam, ferunt, amare nihil ſolitarium: contrarium tamen comperimus in hoc verme, qui nunquam non ſolus in corpore, cui ineſt, invenitur. Hunc mobilem eſſe, ait, hunc capite rotundo, verrucæ non diſſimile,

Oo 2

[8] Horum in dialog. VI. pag. 108. mentionem feci.

[9] Hæc e Cap. III. artic. I. & Cap. IV. artic. I. excerpſi.

(10)

le, prædítum: hunc habere caput in pyloro, ac indidem nutrimentum capere; reliquum corpus vero per longitudinem inteſtinorum porrigere. Præter hos ſupereſſe quidem ſpeciem vermium planorum, quos aliqui *cucurbitarios* nominant; verum hos D. *Andry* dicit, alios conſiderare, tanquam excrementa, alios, ut ovula, *Solii.* [10] Et, ut in ſumma dicam, Auctor multo Celeberrimus curatione complurium ægrorum comprobavit, multos admodum in corpore humano oboriri affectus, quorum cauſſa perperam, neſcio, quot diverſis rebus, cum tamen ſæpius ſit vermibus, tribuenda. Compertum enim ſe habere, ait, enectis, ſeu eliminatis e corpore, vermibus, homines ex morbis variis convaluiſſe: cum antea ipſis omnifariam fuerit incaſſum Medicina adhibita.

Tum ego. Tu noſtrorum voluntati, inquam, in enarranda vermium hiſtoria abunde ſatisfeciſti. Verum, ut ne ſilentio horas, quibus feſſa membra paululum inſtauramus, tranſigamus, indicabo, propoſitum eſſe mihi, diverſas Medicorum opiniones, quas de qualicunque corporis humani conſtitutione habuerint, literis mandare. Et, quia perveni ad noſtri ævi auctores, quæſo idcirco a vobis, nunquæ vobis ſint quædam opiniones notæ, quæ cujuſmodicunque novitatem præ ſe ferunt, ut has mecum participetis.

Ad hæc MOTÆUS. Non dubito, inquit, quin opiniones Doctiſſimi *de Moor*, tibi dudum ſint cognitæ, quas habet de *preſſione* ſanguinis, quæ eum tantopere ſupinant; quaſi vero hæc ſui conſilii eſſet inventa.

Siquidem, inquam, de hac meminiſti, deguſtes pauca, velim, de opinionibus, quas oratione exaggeravit. Cor-

[10] Hæc ex artic. I. Cap. III. & artic. 2. Cap. IV. contraxi.

(11)

Corpus humanum, inquit MOTÆUS confiderat D. *de Moor*, tanquam machinam *pneumonico-hydraulicam*: cujus vitam, & actiones a preffu fanguinis, & refpiratione, pendere. [11] Vitam, definitione declarans, dicit, effe aliquid actuofum ex interiori principio. Principium autem iftud inteftinum effe nequicquam aliud, quam perennem fanguinis motum, circumactum, preffum. [12] Imo omnes corporis humani acceptas functiones, quæ ac quantæ fuerint, dicit, huic principio, preffuræ puta fanguinis, effe referendas. [13] Hujus efficientia admirabilis traduxit D. *de Moor* ad admirationem adeo, ut nihil fupra. Quare raptus ejus amore, non dubitavit exclamare, o blandam, o fcaturientem, o efficacem fanguinis preffuram! [14]

Hercule! interfabatur CHLORH., Cothurnatus Orator tuus paratragrœdiat, &, nefcio, quam pompam in dicendo adhibet: proinde quafi is primitus fanguinis circumactum adinveniffet, utilitatemque hujus negotii indicaffet.

Tum MOTÆUS. Equidem, inquit, Celeb. auctor non negat Harvæum fanguinis circuitum defcripfiffe; celeritatem autem ejus infignem, & confequentias, quantæ ad eum fatis funt, non monumentis prodidiffe. Et, quamquam recentiores celeritatem ex in-

[11] Patholog. cerebr. Cap. XIII. de morb. caduc. pag. 402. & pag. 397. fcribit, vitam, motum, calorem a preffu fanguinis & impetu fpirituum animalium pendere. Et Cap. VII. de Caro. A fanguine ejufque preffu, fcribit, vitam & vires humanas dependere corporeas.

[12] Vide oration. de method. docend. Medic. pag. 12. & 15.

[13] Patholog. Cerbr. Cap. I.

[14] Vel potius ita, ut propriam auctoris exclamationem in medium proferam. *O blandam, & amicam vitæ atque calori noftro nativo preffionem fanguinis! O fcaturientem a primis vitæ incunabulis, ad extremum vitæ halitum fontem perennem! O efficacem iteratis pulfibus continuatam preffionem, a qua nutritio, vivificatio, motus voluntarius, robur*

insigni pulsuum numero demonstrarint; finem tamen hujus circumactus eos non probe perspexisse. Scilicet, *sanguinem maxima vi premi in arterias repletissimas:* unde functiones naturales plurimas, si non omnes, clarissime demonstandas. Fatetur quidem harum fundamenta ante jacta, sed neminem, credit, rem, quamvis sit consequens circuitus, se excepto, verbis perspicuis illustrasse. [15]

Non capio, inquit CHLORH., mentem dictionis tuæ, quanquam sermone tuo mihi mire aures arrexisti. Contenditne Cl. auctor, modum, qualiter: & finem, utilitatemque quare, sanguinis circuitus fiat, non æque aliis, ac sibi, innotuisse. Si hæc habet persuasissima, quæ mihi vero vix quispiam persuadebit, afferas argumenta, velim, quibus dicta comperiamus.

Licet Cl. Auctor, inquit MOTÆUS, in sanguine admittat duplicis generis motum, alterum intestinum, alterum progredientem: [16] Posteriorem tamen curatius differit, &, ut tradendæ pressuræ nobis aliquod cogitatum sit, gratia exempli profert decollatum hominem, ex cujus trunco nos contueri plerumque sanguinem subsultim decurrere. Idem etiam accidere, siquis hominum & bestiarum venas inciderit. Tale vehemens sanguinis profluvium, arbitratur, non posse ab ejus circuitu, aut motus celeritate deduci tantum. Fatetur quidèm celeritatem posse effluentiæ subitaneæ, at non sanguinis in distantiam

robur, agilitas, corporis nostri pendent! Significanter & ornate dictum, in memor. Orat. pag. 13.

[15] Cogitat de instaur. Medic. Libr. 1. pag. 1. 38. & 40. Et in citat. orat. *Mirum re vera, utilissimum hoc inventum*, de circumactu sanguinis differit, *adeo fuisse hactenus sterile, si modo sterile sit dicendum id, quod abortus non paucos, & opinionum peperit monstra.*

[16] Patholog. Cerebr. Cap. 1. pag. 13.

tiam eruptionis, caussam esse. Igitur, ut rem exemplis illustraret, fontes artificiales, antliasque hydraulicas, tanquam rei documenta, in medium profert. In his & similibus nos animadvertere, quanto lympha ex sublimoribus locis derivetur: quanto pressura in machinis fuerit major; tanto aquam vehementius, & sublimiter magis ex angustis canalibus, prosulturam. Eadem quadrare, putat, in dictam sanguinis eruptionem, cujus caussam esse, quia eum cor perprimat. In primis vero pressuram, quam efficit sinister cordis ventriculus, validiorem esse: indidemque calorem corporis naturalem primordia generis ducere. Præterea sanguinem, accedente aëre in pulmone, dilatari, atque in angustiora vasa propulsum comprimi admodum: adeoque consequi dictum premendi actum, quem in arteriis angustioribus esse ingentem. Neque vero oblivioni tradenda est cordis fabrica, quam fibrarum dispositione non parum ad contractionem validam conferre: promoveri autem hujusmodi sanguinis propulsum, & pressum ab ipsa arteriarum contractione. [17]

Ergo, inquit CHLORH., ut ex te audio, auctor tuus putat, superiores non animadvertisse rationem eruptionis sanguinis in distantiam: eam utpote fieri pressu contractioneve cordis, sanguinem propellentis. Contrarium, arbitror, me posse nullo negotio facere planum auctoritate Harvæi, [18] Wallæi,

[17] Vide cogit. de instaur. Med. Lib. 1. pag. 48. 51. 66. & 69.

[18] Qui sæpe hujusmodi sanguinis eruptionem observavit. v. g. in Exercit. Anatom. 1. ad Riol. pag. 14. Edit. in. 12. *Et si quisquam viderit, & cogitaverit, quanta difficultate & molimine, compressionem, ligaturis apparatuque multiplici cohibetur impetuosus prosiliens sanguis, e rescissa vel disrupta minima arteriola, quantis viribus, (veluti si syphone ejaculetur) omnem apparatum projicit, propellit, aut pertransit,* &c. Et exercit. 1. pag. 55. scribit singulis cordis contractio-

læi, [19] Borelli, [20] aliorumque. [21] Verum ne auctor sim, ut a proposito divertas, ea propter his supersedeo.

Igitur, ut me, inquit MOTÆUS, in viam recipiam,

tractionibus sanguinem ejici: *quinimo in arteriotomia, si exilem partem orificii laxaveris, sanguinem singulis pulsibus subsultu ejaculari.* Pag. 60. dicit, cor ab auricula distendi, ultro autem contrahendo pristinam formam adipisci: pari modo arterias a corde dilatari, & ultro eas rursus subsidere. Pag 114. & seq. perspicue tradit modum, ut sanginis circumactus fiat cordis impulsu, ac ita sanguis in omnes arteriarum fibras didatur, &c. Tandem Harvæus, ut probaret arteriarum distentum, & pulsum, fieri a solo sanguinis impulsu, in medium. pag. 121. profert rescissam arteriam, in qua nihil dictorum adverti. *Et quemadmodum*, scribit, *cum aqua, vi & impulsu syphonis, per fistulas plumbeas in altum cogitur, singulas compressiones instrumenti, (per multa licet stadia distent) in ipso aquæ exeuntis fluxu, singulorum ictuum ordinem, principium, incrementum, finem, vehementiam observare & distinguere possumus: ita ex abscissæ arteriæ orificio.*

[19] Is in Libr. de motu Chyli, præter motum sanguinis continuum & celerem, admittit quoque vehementem: & sanguinem e corde in arterias pelli, dum cor constringitur; constringi contrahive autem id ipsum, si ejus ventriculorum fibræ secundum latitudinem undique distendantur: abbreviari eas tum juxta longitudinem, & in caussa esse, ut cavitas ventriculorum reddatur angustior; atque adeo sanguis, inibi contentus, in arterias expellatur. Vide etiam ejus Libellum de motu sanguinis.

[20] Qui principiis Mechanicorum nixus potentiores, quam antedicti, protulit probationes. Nempe Libr. II. de motu animal. propos. XLIX. demonstrat ventriculorum cordis restrictionem fieri non posse a vi contractionis fibrarum ejus; neque cordis cavitates stringi, quia ventriculorum longitudines decurtentur, sed quia eorum latera ad sese accedunt. vid. propos. L. Pergit prop. LII. probare actionem propriam musculi cordis esse constrictionem ventriculorum ejus, & compressionem, & expressionem sanguinis in eis contenti instar preli factam: minime autem a contorsione fibrarum cordis spiralium; sed ab inflatione, & earundem tensione. Vide etiam propos. LXXI. in qua demonstrat vim, quam sanguis in ventriculis cordis contentus ab ejusdem compressione patitur, æqualem esse vi, qua idem sanguis ad instar emboli impellit sanguinem intra arterias. Item propos. LXXV. ubi probat caussam, sanguinem extra arterias per earum orificia expellentem, esse compressionem,

piam, indicabo utilitatem, efficientiamque, quas Cl. *de Moor*, ſanguinis preſſui aſcribit. Motum corporis voluntarium, qui fiat, multos, ait, anxie quæſiviſſe: cum tamen clariſſime demonſtrari poſſit. Scilicet (1) nervos, tanquam chordas, quæ ab influxu ſpirituum animalium tenduntur, eſſe conſiderandos. (2) Innumeras nervorum fibrillas per muſculorum carnem, ſeu tubulos ſanguineos, eſſe diſperſas, eaſdemque caudam vel tendonem conſtituere: (3) ablegationem ſpirituum verſus quoſvis muſculos, a voluntate noſtra pendere, eandemque diſtenſione fibrillarum nervorum, qua ſanguinis motus retardatur, perfici. Hiſce poſitis muſculorum actionem hoc pacto declarat. *Quandoquidem*, inquit, *ſpiritus animales ad voluntatis noſtræ nutum in fibrillas nerveas muſculorum, motui voluntario inſervientium, præcipue circa extremitatem influunt, ubi nerveæ fibræ copioſiores; neceſſario tubuli arterioſi expanduntur, ſanguineæ in progreſſu ſuo impedito: atque adeo muſculus contrahitur, & partem ſibi annexam trahit, qui eſt ipſiſſimus motus voluntarius.* [22] Sin vero ſanguis ordinarium circuitum impetu quodam repetit, muſculum, ſtatuit, rurſus flacceſcere ſeu detumeſcere. [23] Nec etiam heic loci omittenda eſt aëris inſpiratio, quam ſanguinis, dextro cordis ventriculo expulſi, motum vel magis, vel minus impedire: ſanguine interim venæ pulmonis, verſus ſiniſtrum cordis ventriculum

 pro-

nem, & reſtrictionem arteriarum a vi machinæ, qua contrahuntur fibræ vaſorum & viſcerum. Vide ſupra Dialog. XVIII. pag. 546. & ſeq.

[21] Ut *Bellini*, in tractat. de ſang. miſſion: & *Pitcarnii* in duabus diſſertat. de circuitu ſang. Non modo hi, verum & *Borellus* propoſ. XXXV. XXXVI. & CCI. memorat utilitates, quas hujuſmodi ſanguinis circumactus corpori infert.

[22] Cogitat de inſtaur. Medic. Lib. I. pag. 75.

[23] *Ibidem* Libr. III. pag. 346. vide etiam Libr. I. pag. 78. & 79.

Ibi-

properante, ac eadem vi, qua arteriarum ſiſtitur, verſus cor propulſo. Hunc excipi ſtatim, exceptumque expelli in arteriam magnam; inde ſanguinis preſſum, muſculorum expanſionem, atque vires majores oriri. Imo, quanto obſtaculum, ſanguinis motum progredientem impediens, majus: quanto preſſura a tergo major fuerit; tanto etiam diſtenſionem muſculorum fore majorem. * Mirum dictu, quantopere ipſi hujuſmodi motus muſcularis explanatio placet. Nullam, aſſeverat, ſe hujus gratia habuiſſe hypotheſin: [24] cum tamen tres ante memoratæ poſitiones, ut mihi videtur, hypothetice ponantur. Sed ad alia, ſomnum, exiſtimat, oriri a valido cerebri, ejuſdemque membranarum, preſſu: qua de cauſſa ſenſuum externorum munia, nec non motum voluntarium, ad tempus retardari. Contribuere etiam decubitum aliquid ad ſomnum cuipiam inducendum: quia via ſanguinis, verſus cerebrum ardua, decumbendo redditur facilis, minuſque acclivis; hanc ob cauſſam preſſuram, atque adeo in ſomnum, majorem evenire propenſionem. Calorem, undiquaque excitatum, ſanguinem magis dilatando, eandem preſſuram intendere. Itidem, ſi ſpiritus circa cerebri baſin, nervorumque exortum, parum moveantur, orificia nervulorum facile tunc ab incum-

* *Ibidem* pag. 560.

[24] Vel ut Libr. 1. pag. 76. ſcribit. *Nihil hic ſuppono, non voco in auxilium non probata, non humores contrarios, non efferveſcentias, non pulverem pyrium, aut vim elaſticam fictitiam, non motus exploſivos, vel ſimilia.* Et poſt paulo. *Dico ſimpliciter, a tenſione nervearum fibrillarum ſanguinem arterioſum impediri in ſuo progreſſu, hinc extendi muſculos.* Ite jam *Williſius, Borellus*, & vos cæteri, qui per ambages, e principiis, ſeu Chemiæ, ſeu Mechanices, motum muſculorum incredibili meditatione ac ſtudio ſciſcitati eſtis. Celeb. de Moor illum facillime percipit, eum utpote a præpotente ſanguinis preſſura dependere.

(25)

cumbente desuper pondere, & sanguinis arteriarum pressu, comprimi: quibus deinde externorum sensuum & motuum voluntariorum cessatio consequatur, necesse esse. Enimvero, quanto dicta pressura major, tanto etiam somnum profundiorem futurum. In principio somni majorem inspirationem adesse, postmodum exspirationem increbrescere: tum enim particulas subactas, per minima quæque vasa, facilius trajici. Cum vero membranæ & cerebrum, ratione sanguinis minus subacti, deprimi cessent, pressum validiorem postea circuitui aucto ferre suppetias; dum interea particulæ, per cerebrum separandæ, lævigantur, poliuntur, attenuantur. En caussam, quocirca finito somno, tanta adest mentis sensuumque omnium alacritas. [25] Cæterum, sensit, a pressu sanguinis dependere quoque intestinorum, & fibrarum motui destinatarum, motum peristalticum: nec non variorum excrementorum sejunctionem. Exempli gratia proponit renes, e quibus, cadavere exemptis, & in frusta dissectis, facili negotio, carunculas papillares valide premendo, urinam satis copiosam exprimi; sine pressura autem nihil proditurum. Ex hoc apparere, pressum etiam in vivente requiri, ut urina versus pelvim, & ureteres, amandetur. Quemadmodum urinæ, pariliter se habere secretiones omnis generis humorum, sive in glandulis, sive in aliis quibusvis corporis partibus, peractas. Harum omnium solam

[25] Ibidem pag. 84. 85. 87. 365. & 366. *Atque hæc sunt*, posteaquam plura alia, quorum ob operis prolixitatem non mentionem facio, interseruit, *quæ de somno moderato dicenda habuimus, perspicua; uti opinor, & verissima. Nihil enim assumimus, nisi, quod e vasorum constructione, & phænomenis diligenter expensis clarissime sequi arbitramur.* Vide etiam ejus Patholog. cerebr. Cap. VII. pag. 423. An dicta autem adeo perspicua, ut Cl. auctor sibi persuadet, me doctiores judicabunt.

(26)

ſolam validamque ſanguinis arteriarum preſſuram eſſe unicum auctorem. Quæ cum ita ſint, ratum habet, doctrinam hujuſmodi oportere nimis inculcari. [26] Quid? quod in libro, in quo morbos capitis omni cogitatione pertractat, preſſum ſanguinis ſeu intenſum ſeu imminutum potiſſimorum morborum cauſſam ſtatuit, v. g. comatis vigilis cauſſam dicit, eſſe nimium ſanguinis preſſum, cum ejuſdem particularum motu inteſtino rapido, & febrili vaſorum diſtenſione, per meninges & cerebrum, diſperſorum. Comatis ſomnolenti tres præcipue cauſſas eſſe, repletionem, ſanguinem exteriorem cerebri corticem prementem, & ſpirituum animalium torporem. [27] Et, ut brevis ſim, præter decantatum iſtum ſanguinis preſſum, mihi videtur, nihil novi ab Auctore allatum.

Proin omitte, inquam, cætera: potius trahamus tempus, quod nobis etiamnunc ſupereſt, collocutione rerum, quæ ut novæ, ut inauditæ, plurimis habentur.

Diſſerenda tunc ſunt, inquit Scipius, inter nos dogmata Stahlii, in arte Medica celeberrimi: hæc enim, ut mihi videtur, novitatem olent.

In tempore mones, inquam. Et, quia ſcio, Te non exiguum laborem, in doctrina ejus addiſcenda, impendiſſe: ideo amice rogo, ut nobis decretorum Stahlii copiam facias.

Perplura ſunt, inquit Scipius. Vereor, ne eorum imperfecta fiat a me narratio: pro ea copia tamen, quæ mihi eſt, ut ne tergiverſari contra vos videar, commemorabo, quæ memoria teneo. Sed ad rem. Duo jacuit Theoriæ Medicæ fundamenta, quæ longe omnium firmiſſima, ſenſit: innituntur autem hæc

[26] Ita Part. III. pag. 346. & part I. pag. 92. 96.

[27] Vide Cap. VII. Patholog. Cerebr.

hæc consideratione corporis, quatenus id mixtum & vivum est. [28] In mixtione corporis duo considerat, (1) materiam videlicet, subtilem terram, pinguedinem, & aquam, e quibus illud coagmentatum: & (2) finem, quem in hoc positum, ut corporis constitutio, propter movendi sentiendique actus, quos exerere oportet, sit flexilis, tenax, minimeque fragilis. [29] Vitam quod attinet, dicit, esse conservationem corporis, ejusdemque mixtionis ab omni corruptione, cui alias id respectu materiæ obnoxium est. [30] Corpus humanum autem siquis secum consideraverit diligenter, apparere ex hoc, id ad

[28] Disputat. de fundam. Theor. Med. Cap. III. & Theor. Medic. pag. 185. 194. & seq. disputat. de vita. Cap. II.

[29] Theor. Medic. pag. 95. & seq.

[30] Ibidem pag. 76. 194. & seq. & 561. Disput. de febr. Therap. Sect. II. scribit. *Vita formaliter nihil aliud est, nisi conservatio corporis, & singularum ejus partium, adversus corruptionem illam mixtionis suæ, cui tota materiali sua constitutione absolute expositæ sunt.* Et in disput. de vita. Cap. V. *Vita est conservatio mixtionis præcipue corporis a principio, corpori inhabitante, non manifesto corporeo, per actum etiam in se incorporeum, nempe motum in genere, secretiones vero & excretiones in specie.* In disput. de mechanism. mot. progr. sang. §. 17. dicit vitam, si generatim consideretur, esse conservationem mixtionis ad corruptelam maxime pronæ: Speciatim vero, quod ea sit. *Conservatio mixtionis, valde corruptibilis seu dissolubilis, sine ullo materiali concursu, aut mixtionis ulla alteratione, in ordine ad potentiam corruptionis, sed tantum ad actum.* Et paulo post magis singularem tradit descriptionem, quæ talis. *Vita est conservatio mixtionis, inter media corruptionis organa; sine ullo tamen materiali concursu, aut mixtionis alteratione in potentia corruptionis, a caussa seu principio, quod corpori intrinsecum existit, proficiscens.* Vitam consistere *subjective* in partibus, quæ præ aliis magis corruptioni obnoxiæ: *objective* vitam versari circa habitum partium summe *corruptibilem* : *instrumentalem* vitæ caussam, nihil aliud esse, quam actum quendam mechanicum, quo tota illa efficacia *conservativa*, simpliciter & directe mechanice absolvatur. Imo esse motum, quo illa heterogenea, quæ ab indole corporis non solum aliena sunt, sed etiam periculum illi minantur, perpetuis successibus, e corpore eliminantur, ut ne corpori adversarium esse-

ad nihil aliud aptum, quam ut id animæ, ſicuti inſtrumentum quoddam, inſerviat. Ut autem id juſſa animæ patrare poſſit, neceſſe ipſi eſſe habere omnis generis organa, tam ſolida quam fluida; præſertim vero flexibilia ſint, neceſſe eſſe, ut non modo motus *craſſiores*, ſeu vehementiores: verum etiam quoſcunque ſentiendi actus, perficere valeant. Flexilia vero ea eſſe, quia temperiem mucido-pinguem nacta ſunt: & hanc eſſe cauſſam, quapropter corpus fragilitati & putredini obnoxium ſit, ob mixturam nempe aquæ & pinguedinis, nullum durabile conſortium ſervantium. [31] Quandoquidem nunc dicta organa non ſolum, ſed etiam ipſum ſanguinem ad corruptelam maxime proclivem: ideoque cuncta conſervationem ſui, ſine qua vita degi non poteſt, requirere. [32] Hanc partium conſervationem, in qua

effectum inferre valeant. *Formaliter* vitam eſſe conſervationem corporis ratione mixtionis quidem *corruptibilis*, citra tamen iſtiuſmodi corruptionis *actualem* eventum. *Finaliter* neceſſariam eſſe, ut corruptioni corporis reſiſtat, ut nutritio, &c. actus ad conſervandam vitam neceſſarii, fiant *efficienter per nudum actum mechanicum, in ſe formaliter incorporeum ſeu immaterialem, nempe motum; & quidem ſpecialiſſime, amotionem perpetuam alienorum a bonis atque ſinceris, quo ipſo actu hæc ab iſtis ita expurgata, in propria ſui integritate ita perenniter, conſerventur*. Vide Theor. Medic. pag. 119. 125. 561. 663. item Diſput. de temperam. Cap. v. Et paulo ante citata Diſp. de febr. Therap. dicit ſubjectum vitæ eſſe omnes & ſingulas partes corporis: objectum autem ejus quaſi *materiale*, hanc ipſarum *corruptibilitatem*: *formale* vero hujus objecti, *corruptibilitatis* hujus *expugnationem*, adeoque corporis adverſus illam *præſervationem*; inſtrumentum huic ſcopo inſerviens *remotius* & *generalius*, motum humorum progreſſivum; *ſpecialiſſimum* vero, ultimas illas hujus motus *productiones*, ſecretiones & excretiones rerum corrumpentium & corruptarum: quarum perpetua ſubtractione, reliqua incorrupta & integra manere. Has deſcriptiones, & diſtinctiones in medium eo attuli, quia Celeb. Stahl. putat, vitalittaem corporis pleriſque e medicis eſſe incognitam.

[31] Theor. Medic. pag. 33. 42. 43. 101. 268. Diſput. de fund. Theor. Med. Cap. III.

[32] *Ibidem*. pag. 101. 271. 254. & 561.

qua, ut modo memoravi, naturam vitæ posuit, fieri absolute motu: quem re vera esse rem incorpoream, corpori adjunctam, *generice* ejusdem indolis habitudinisque, qualis ipsa anima est. [33] Quid? singulos corporis actus, generatim consideratos, nequicquam aliud, quam unum actum, seu motum, esse. Eadem ratio est, si speciatim considerentur, apparere tunc, omnes, ne sensationibus quidem demptis, esse motuum species, vel motus omnifariam directos. [34] In numero actionum, quas vulgo vitales appellant, quia ad corporis conservationem adminiculantur, ponit duplicis generis actus vel motus: altero ea, quæ corpori adversaria sunt, removeri: altero ea, quæ quoquo pacto fuere abacta, vel rejecta, istis partibus admoveri. Hujus generis est nutritio, quam nequicquam aliud esse, quam corpusculorum recentium, Lymphæ scilicet, in locum eorum, quæ decesserunt, applicationem, admotionem, receptionem. [35] Illius generis sunt secretio & excretio, quas etiam vitæ instrumenta appellat: quoniam harum ope omne, quicquid corpori quoquo modo noxiam inferre

[33] Ibidem. pag. 569.

[34] Vide. pag. 43. 119. & 561.

[35] Vide. Theoriæ Medicæ veræ. pag. 564. 563. 474. & 484. dicit *assimilationem nutritoriam* nihil aliud esse, nisi corpusculorum, cujuslibet partis consistentiæ convenientium, e lymphæ liquamine, a reliquis diversæ indolis, semotionem (dum illa locum ubi appositio fieri debet, præterlabitur) particularum harum ad loca, in quæ imponi, ibique in posterum immanere debent, admotionem, seu per motum immissionem, atque ita collocationem: sed hoc ipsum absolute, numero simpliciter conveniente; non quantum materiæ occurrit, sed quantum ejus de die in diem, imo de anno in annum, per totos ætatum circuitus, in proportione perpetua, apponi congruit. In primis vero negotium nutritionis inservire, ut partes solidæ decentem nanciscantur formaturam: deinde ut sanguis, perpetuis in dies agitationibus fatiscens, restauretur. Disp. de fundam. Theor. Med. Cap. III.

ferre poteſt, non modo e partibus, quibus inhæret, ſed ex univerſo corpore, emovetur. [36] Licet pleraque, quæ e corpore excernuntur vel educuntur, ſecretionis beneficio fiant: ſecernuntur tamen quædam, ut Lympha, ſaliva, &c. quibus ad corpus, pro inſerviendis variis commodis, opus eſt, ut intrinſecus apud ſe, corpus puta, maneant. [37] Et, quantum ad negotium ſecretionum & excretionum attinet, putat, id potius in materiæ movendæ proportione, quam in ulla organorum neceſſitate, conſiſtere. [38] Hac ratione ductus, nauci habet opinionum commenta, quæ quibuſdam Mechanicis ſunt de mira incredibilique, tam ſecernentis vaſis, quam ſecernendæ partis, forma, figura, conſtructioneque. His certiorem eſſe efficaciam meatuum, ſola magnitudine differentium, quorum alios tenuiora, alios ſpiſſiora tantum, ſecernere; & id colando quaſi per omnis generis vaſa perfici, ſimpliciſſima utpote Mechanicæ proportione; dum organa, ſecretioni deſtinata, id ex humoribus ſpiſſioribus, ſe pertranſeuntibus, retinent, quod tenue, quodque cum forma ſua maxime congruit. [39] Ideo autem tale vitæ conſervandæ ergo eſſe removendum, quia, propter tenuitatem agilitatemque nimiam, periculum aliquod corpori minatur. Proinde particulas acres *ſalino-ſulphureas*, ac tenues, ſecerni in renibus, ac amandari ad veſicam: item in hepate ſeparari, tranſmittique veſicæ bilis: nec non per poros cutis, atque inde immediate extra corpus pelli: ſubtiles, *aquoſo-vaporoſas*, *halituoſas*, *ſpumidas*, maxime per ipſam cutem forma ſudoris, udoris, halitus, vaporis, ſejungi; *mucido-*

[36] Diſput. de febr. Therap. in Gen. Sect. 11.
[37] Theor. Medic. pag. 444.
[38] *Ibidem.* pag. 571.
[39] *Ibidem.* pag. 327. & 123. & Diſput. de Autocr. Cap. 1. (40)

cido-viscidas, lentas tenuesque per inteſtina cum excrementis alvi, per *mucositatem* narium, oris, & paulo *inordinatius* per fauces, & ipſos pulmones, per tuſſim, &c. excerni. [40] Enumeratas actiones nunc, quomodocunque fuerint, peragi præcipue partium ſolidarum motu, quem duplicis generis eſſe: alterum intrinſecus ordiri, & terminare forinſecus, quaquaverſum, æqualiter, & generaliter pulſu cordis, & quadantenus reſpiratione: alterum a foris introrſum, quaquaverſum, ſingulariter, & inæquabiliter motu partium *tonico*, perfici: cujus ope partes modo relaxari, ut plus humorum, pulſu appulſorum, in ipſas penetret; modo conſtringi, ut poſtea inordinate impulſa, inde exprimatur, ac retrorſum in vaſa compellatur. [41] Non modo in ſolidis, ſed etiam in fluidis, ut ſanguine, lympha & ſero, † eſſe motum quendam, quem communiter, circumeuntem, progredientem, vel *progreſſivum*, vocant. [42] Præſertim vero ſanguinis motum progredientem fieri duplici impulſu, altero inteſtino, cordis videlicet contractione: altero externo, diſtentu utpote partium ſolidarum mollium, [43] præcipue vero muſculorum. Hos autem diſtentos eſſe confici duabus rationibus, (1) e muſculo tranſverſim diſſecto, cujus labia, vel fibras de ſe mutuo diſcedere illico, reſilireque, quod non fieri poſſe, infit, niſi fibræ ejus eſſent extenſæ, (2) ex humero, femore, &c. luxatis, ad quæ reponenda ideo valida diſtenſione opus eſt,

Pp quo-

[40] *Ibidem.* pag. 124. & Diſput. de Autocrat. natur. Cap. I. & diſp. de fundam. Theor. Med. Cap. III. diſp. de Temper. Phyſ. &c. Cap. VIII.

[41] Diſput. de Autocr. natur. in Procem.

† Diſp. de temper Phyſiol. Phyſ. Cap. VIII.

[42] Diſput. de Natur. erronib. Sect. I.

[43] Poſit. de Mechaniſm. motus ſang. §. 2.

quoniam musculi, osse e loco excidente, non adeo longitudinem juxta expassi, ut alias solent, sed retrahendo fibras breviores facti. [44] De cætero, sanguinem, qui pulsu ad partes per arterias propellitur, non transire immediate ab arteriis capillaceis ad venas capillaceas, ratione fictæ alicujus *anastomosis*: † Sed ex arteriis exilissimis in *porosam* partium substantiam exprimi; ex hac vero rursus in venas, interveniente partium solidarum molliorum distensione, imprimi. Enimvero hujusmodi partium distentum, quem nomine motus *tonici* nuncupat, moderari sanguinis porosas per partes progressui, ut is, aut copiose admittatur, aut minus; & id quidem non generaliter modo, verum etiam singulariter: dum quævis corporis particula subinde, facta ejus aut contractione, aut laxitate, plus vel minus sanguinis expellit vel admittit; [45] adeoque omnimodam humorum secretionem efficit, quam, juxta dictam partis distensionem, multimodis constitutam, subito aut tarde, copiose aut parce, perfici. Namque a tono partium remisso copiose sanguinem in poros exteriorum partium admitti: ab adstricto autem abundanter ad interiora reprimi. [46] Hujusmodi mollium mobiliumque corporis partium motu *tonico* menstruale fœminarum profluvium, non ex ipso utero, indole spissa densa ac dura prædito; sed ex vasis, quæ a vena *hæmorrhoidali* in cervicem, atque collum uteri porriguntur, expelli. Cessare autem hocce profluvium, quia concipiendi facultas, vel intentio deficit. Concipiendi

[44] Posit. de æstu mar. microcosm. §. 1.

† Theor. medic. ver. pag. 296.

[45] Posit. de mechanism. mot. sang. §. 3. 5. 8. 9. de æst. maris microc. §. 1. Theor. Medic. ver. pag. 196. 575. & seq.

[46] Vide pos. de æst. mar. microc. §. 2. 3. de Mechan. mot. sang. §. 10. & Theor. Med. pag. 217.

† Theor.

cipiendi actum vero desinere, quoniam proprii corporis struendi ulterior vegeta intentio & virtus cessant. † Cætera tonum istiusmodi diversimode variari non modo sensibilium, ut caloris, frigoris, siccitatis, &c. ratione; verum etiam ratione pathematum animi, unde ejus nimiam laxitatem aut distensionem; &, quæ consequuntur, nimiam aut modicam secernendorum secretionem, & excretionem, exoriri. [47] Præterea differentiam ponit in *tonico*, spastico, & *convulsivo* motu, hosque differre inter se specie. Illum esse secundum naturam, & partibus solidis, exceptis cartilagineis & osseis, familiarem, lenem, *successivum*, & a nemine hactenus observatum. Istum esse motus tonici repentinam *exacerbationem*, *contractoriam*, singularem, in quibusdam musculis exortam. Hunc tandem esse motus *tonici* completi, nempe *contractorii* & *relaxatorii* *exacerbationem*, in musculis factam. Ex dictis apparet, spasmum & *convulsionem* esse præter naturam, & motus *tonici*, qui naturæ congruens est, excandescentias. [48]

Sed liceat interfari, inquam, cujus utilitatis ergo sentit Cl. Stahl. circumactum sanguinis fieri.

Tum Seipius. Varias in medium profert, inquit, (1) sanguinem hoc violento per dictas partes perenni pressu, attenuari, ac in fluore contineri; quod si non debite perprimatur, eundem tunc facili negotio lentorem nancisci. (2) Hoc actu partes, nutricatui destinatas, ubi iis opus est, impelli: (3) secretiones humorum utibilium, & inutilium excretiones, fieri: (4) sanguinem quo vehementius per partes, & majori nisu exprimatur, eo magis incalescere: in primis vero sanguinem nusquam magis,

 quam

† Theor. medic. pag. 391. & 355.

[47] Posit. de æst. maris microcosm. §. 4. & 5.

[48] Disp. de Mechanism. mot. sang. §. 11.

† Theor,

quam dum pulmones pertranſit, ab actu reſpirandi, calefieri, citra opem alicujus ætheris ſe iſtic loci ſibi admiſcentis: ingredi autem ſanguinem pulmonum vaſa, quando aërem inſpiramus. † (5) Sanguinem ob jugem iſtiuſmodi motionem mutari, attenuari, reſolvique in materiam, inutilem ac nocivam, ſerum dictam. Hoc ſerum maxima ex parte conſtare aqua, cui paucas, agillimas tamen, admixtas eſſe particulas *orgaſticas*, *halituoſas*, fermenteſcentes, ſalinas, *mucilaginoſas* & oleaginas. [49] Sin vero dictus ſanguinis circuitus præpoſtere, vel perperam procedat, tunc non modo ſecretiones & excretiones, præcipuas vitalitatis conſervatrices, male ſe habere; verum etiam ipſum ſanguinem, ob tarditatem circumactus, coagulari, deinde perfacile putreſcere: & ſic omnimodam corruptionem contrahere. [50] Quomodocunque inde aliquis affectus in corpore obortus fuerit, motus tunc, qui ei ſuccedit, non fieri a materiæ perverſitate, ſed propter illam vel eliminandam, vel ad ſtatum naturæ conformem redigendam. [51]

Hoc loco CHLORHAGC. Tu etiam atque etiam, inquit, memoras motum. Quid cauſſæ eſt, ut non commemores ſpiritus, qui pleriſque medicis, ut non neſcii eſtis, tanquam auctores cunctarum motionum, quæ in corpore fiunt, habentur.

Ad hæc SEIPIUS. In quantum ego, inquit, in lectione Scriptorum, a Celeb. Stahlio editorum, profeci, videtur mihi virum laudatum hærere in doctrina ſpirituum. Quid? quod ſenſit, motus quoſlibet cor-

† Theor. medic. pag. 407. & ſeq.

[49] Theor. medic. 149. 286. 288. 217. 284. 291. Poſit. de mechaniſm. mot. &c. §. 12. 13. 14. 19. de æſt. mar. microcoſm. §. 1.

[50] Theor. medic. ver. pag. 271. 609. 631. 1286. Poſit. de mechaniſm. &c. §. 16. & ſeq.

[51] Ibidem pag. 208.

† *Ibi-*

corporis vitales re vera ab ipsa anima administrari. Corpus vero propter animam rationalem subsistere: quia id nemini, nisi dictæ animæ solum, aliquod commodum afferre potest. Ideoque animam rationalem non modo re ipsa tali corpori inesse; verum per istud agere, sentiendo: in istud vero agere, motus *locales* producendo. Et, quod ad animæ naturam spectat, monumentis prodidit, eam *generalissime* esse aliquid activum: generaliter, aliquid movens, & *specialissime* aliquid intelligens. Ad summam, acceptos actus vitales ratiocinandi, sentiendi (quem potius *active*, quam *passive* contingere †) & actum e loco movendi, animæ cogitanti & rationali corpus referat tantum, necesse esse. [52] Eam ipsam enim omnium, quæ in corpore fiunt, rectricem esse, peragereque singula, solo motu secundum incorporeas circumstantias: nempe secundum gradum, tempus, loci directionem, organique electionem: &, ut strictim sententiam suam dicat, juxta proportionem reciprocam instrumentorum ad obtinendum certum effectum, exquisitissime administratam. *. Verumtamen, utut dicta fuerint, animam, statuit, se subinde ad corporis temperamentum accommodare. Temperamentum vero, esse legitimam partium corporis solidarum, & fluidarum inter se mutuam proportionem, qua utrarumque debitus motus, purgatio & conservatio per secretiones & excretiones in fluidis; & debita flexilitas in solidis conservatur. Differentiam quatuor temperamentorum non sitam in diversitate mixtionis sanguinis: quippe is qua quantitate qua qualitate in singulis plerumque uniusmodi est;

 sed

† *Ibidem* pag. 524. 533. & seq.

[52] *Ibidem* pag. 567. 153. 491. 35. 32. & disput. de Autocrat. in præf. & disput. de abort. &c. p. 18.

* Disputat. de fundam. Theor. Medic. pag. 27.

(53)

ſed differentiam eorum conſiſtere in hoc, ut partes ſolidæ reſpectu humorum majoribus aut minoribus poris ſint refertæ, atque adeo adeptæ aut laxitatem, aut denſitatem. Hinc evenire, ut in temperamento, ſeu ſanguineo, ſeu pituitoſo, non tanta humorum quantitas in vaſis, dum partes ſolidæ, ut dixi, ob meatuum magnitudinem notabili portione refertæ, reperiatur, quanta alias in bilioſo, &c.: ubi apud partes, ob meatuum anguſtiam, humores in copia diverti neſciunt. [53] Qualiſcunque nunc corporis conditio fuerit, animam illum typum, quem primæ ac jugiter peragendæ vitalium actionum principi, motui humorum videlicet per meatus certæ proportionis, abhibet, ſervare: eidemque parere conſueſcere in tantum, ut illum pleriſque omnibus actionibus quoque adhibeat; inde huic motuum typo reſpondere etiam morum, ſeu intentionis, ac proportionis omnium actionum, typum. [54]

Tu abſtruſas, inquit CHLORH. nobis pandis rationes, quas, reor, Metaphyſico potius, quam Medico, convenire.

Hujuſmodi objectationes, inquit SEIPIUS, prævidebat Celeb. auctor: ideoque adverſus reprehenſores excuſatione utitur. [55]

Miſſam faciamus hanc, inquam. Audiamus potius quædam ex te, ad Pathologiam ſpectantia.

Tum

[53] Diſſert. de temperam. phyſiol. phyſ. &c. Cap. III. & Theor. medic. ver. pag. 227.

[54] Vide Theor. Medic. ver. pag. 308. & ſeq. item pag. 656. ſi plura, quæ ad naturam animæ ſpectant, deſiderantur: habentur hæc diſſert. de febr. pathol. in genere. §. I.

[55] Hujus gratia vide diſput. de febr. patholog. in genere pag. 11. & 12. ubi inter alia hæc habet. „Qui didicerunt, quid ſit propter finem agere, & ſciunt, „quod neceſſe ſit, qui vult finem, „velle media: in noſtro vero negotio corporeo, non uti timetur metaphyſico, intelligunt abſolutam, & phyſicam: pro ipſa „etiam anima inquam, phyſicam,

non

Tum Seip. Hominem equidem, inquit, ipſis brutis animalibus crebrius ægrotare, cuique noſtrum eſt notum, ſcribit Cel. Stahlius: accidere autem id non ratione mixtionis *materialis*, nedum peculiaris membraturæ, verum ratione animæ, cujus perturbationes non ſolum vitales motus protinus alterare; ſed etiam illorum ordinem, atque legitimum progreſſum, & decurſum, juxta novas ideas immutare, efficereque, ut perplura inſolita periculoſaque morborum genera exoriantur, quibus beſtiæ potiſſime immunes ſunt. [56] Dictis addatis perverſos animi mores, errores, &c. in victu, &c. quos ſingulos aptos ad omnis generis corporis affectus producendos, ac ejus conſtitutionem omnifariam perturbandam. [57] De cætero mirum eſſe, ait, quod homo, etiamſi ejus corpus ratione omnimodæ materiæ, invicem mixtæ, corruptioni ſeu putredini promptiſſime obnoxium; tamen infrequentibus ac paucis morbis corripiatur. [58] Et, quod inſuper conſideratione dignum eſt, quod rariſ-

„ non metaphyſicam, illius finis „ neceſſitatem; & quidem non qua „ finis metaphyſici, ſed conſerva- „ tionis corporis pro uſu animæ. „ Illis non opus eſt reſponſionem „ hic ſuppeditare, & ita operoſe „ inculcare, quod in periculo œco- „ nomiæ humanæ capitali, & ne- „ ceſſitate hujus generis agendi, „ non contra Logicam, aut Meta- „ phyſicam; ſed contra λόγον ſit, „ libertatem agere volendi ab illo „ agente expectare, eo ipſo, quia „ rationale eſt. Plura non modo in hac diſputatione, ſed paſſim in ſcriptis editis occurrunt.

[56] Vide Diſp. de freq. morb. præ brutis. §. 27. 28. & 64.

[57] Theor. Medic. ver. pag. 227.

[58] Ibidem. pag. 71. 194. 222. 562. 612. Diſput. de fundam. Theor Medicin. Cap. IV. & diſput. de infrequentia morb. perſonal. § 1. 2. & 6. Cæterum, ut planum fiat, quid auctor hoc paradoxo ſignificare conatur, tradam quæ habet diſp. de fundam, &c. loco citato. *Quamvis etiam corpus humanum, ſed in diverſis individuis ingenti numero læſionum, e potentia in actum deductarum, diverſis temporibus & locis infeſtetur; quod nihilominus illæ corruptiones, quibus corpus materialiter directe ſimpliciſſime expoſitum eſt; adeo*

ſime corpori humano tales ægritudines obtingant, quæ ab externis, & quidem violentioribus, cauſſis, producuntur. Etenim morbos pleroſque omnes, ſtatuit, minime reſpectu vitiatæ mixtionis & ſtructuræ læſæ, ſed in primis ratione motus, ſe vitioſe habentis, oboriri. [59] Imo motuum in corpore humano læſionem, inæqualitatem, & perverſitatem magis pollere ad morbos quoſvis progignendos, quam ullam humorum intemperiem. Ex quibus, ita conceſſis, confici, verum *geraliſſimumque* ægritudinis ſubjectum eſſe perturbatam ideam regiminis ipſius œconomiæ animalis. [60] Et, quantum ad ipſius morbi naturam attinet, credit morbum eſſe actum, ab ipſa Natura, materiam pernicioſam expugnandi gratia, ſuſceptum: ideoque ad conſervationem vitæ neceſſarium. [61] Diſtinguendum eſſe in unoquoque affectu *paſſivum* ab activo. Scilicet cujuſmodi damnoſum actionibus propter partium corporis vitium accidat: & quale inſolitum reſpectu conſtitutionis, ſub variis morbidis occaſionibus, circa actiones varias, in primis vitales, eveniat. [62] Porro animadverſione Medici dignum, quod in ſingulares ætates, temperamenta, tempora anni: imo in ſexum fœmininum potius, quam in virilem, ſingulares morbi ingruant. [63]. Sed

in inmenſum rariſſime ipſo actu corripiatur, ut ejus rei exemplum, ad incredibilem uſque raritatem raro eveniat. v. g. ſi conſideremus mille homines, quorum quilibet quinquaginta circiter annos vixerit, & tamen nemo illorum unquam vera & nuda putrefactione ſeu ſphacelo laboraverit; veriſſime dicimus, quod ſphacelus in quinquagies mille annis, non obtigerit, &c. & ita de tot myriadibus hominum, & ſecundum illorum intuitum, vix numeralibus myriadibus annorum. item Theoriæ ver. pag. 613.

[59] Diſputat. de infreq. morbor. perſon. §. 3. & 5.

[60] Theor. Medic. ver. 198. 601. & 602.

[61] *Ibidem.* pag. 47. 616. 619. 627. & ſeq.

[62] *Ibidem.* pag. 622. & ſeq.

[63] *Ibidem.* pag. 222. 656. 662. & 600. Diſputat. de morbor, ætat. fundam.

(64)

Sed quid de caussis morborum, inquam, statuit;

Harum, inquit SEIPIUS, tria genera statuit, ut *Plethoram*, *Cacochymiam*, & *Rheumatismum*, vel motum. [64] Multitudinem sanguinis, etsi laudabilis, ejus liberum progressum non modo varie alterare; verum etiam eandem ratione ponderis, & molis, cum capacitate spatii, comparatam, ipsi motus actioni plurimum negotii facessere: atque id in primis, quia abundantia sanguinis mox qualitatem lædat, dum sanguis ob liberum progressum deinceps spissescat. [65] Rheumatismum esse motum humorum ad peculiaria loca tendentem. [66] Ex hisce generalibus oriri deinde singulares morborum caussas, ut restagnationes, stationes, corruptiones: & motus, ad hæc omnia partim præoccupanda partim expugnanda apti, defectum. † Quid? quod sensit, plures morbos ratione motus, quam ratione corruptelæ mixtionis, & structuræ partium, hominem corripere. ‡ Et hæc est caussa, quare complurium admodum motus specierum passim in scriptis, hactenus in lucem editis, mentionem facit. * Præter dictas admittit etiam caussas, a

[64] Theor. Med. ver. 815. 973. & 673.

[65] *Ibidem.* pag. 638. 644. & 646.

[66] Vel Rheumatismum esse sanguinis congestionem, qua ille ad propria corporis loca astringitur ita, ut ibidem stagnans omnigenas sensationes molestas proferat: præsertim vero oboriri tensionem, gravitatem, pressionem: postmodum sub qualicunque *repressione*, seu *contentione* motus corporis, aut fortioris attactus, sensum acutiorem talem, qualem a contusione plerumque persentimus; quin etiam materialem distensionem, mobilem calorem, quodam modo *inflammatorium*, & ardorem velut acrem. *Ibidem.* pag. 819.

† Ibidem. pag. 673.

‡ Vid. Disput. de infreq. morb. personal. §. 5.

* Ut Disput. de Autocratia. Naturæ. Cap. 111. memorat motum active *congestorium*, *eluctatorium* ad excretionem & expressionem spectantem, commemorat motus *arthriticos*, *hemicranicos*, *hypochondriacos*, *ischiadicos*, *varicodes*, *erisypelatodes*; *poda-*

Medicis non naturales appellatas, & violentas, & similes a foris in corpus ingruentes, partium quarumlibet ruptionem, & texturam lædentes. [67] His adde habitudines corporis, ut consuetudines, & affectus hæreditarios. Consuetudinem, dicit esse habilitatem, vel celeritatem singularem, ad varias actiones tam suscipiendas, quam decenter exercendas. Si quid huic contrarium in corpore contingat, id aptum tunc esse alicujus morbi productioni. [68] Quomodocunque nunc materia aliqua, præter ordinem naturæ, in qualibet corporis parte fuerit collecta, requiri tunc ad eam in ordinem redigendam, vel foras e corpore eliminandam, motus extraordinarios vitales, genere quidem eosdem, sed ratione proportionis, gradus, ordinis, successus atque methodi, intentiores, ad materiam nocivam secretione, & excretione expellendam. [69] Cæterum, quoniam sanguinis multitudo omnis generis mala corpori minitatur: ideo naturam moliri eam, secundum variam sexus & ætatis differentiam, per hæmorrhagiam, diversis in corporis locis, per vasorum utpote extremitates, peragendam, imminuere; cui autem peculiariter auxiliari motus *tonicos* adauctos, quibus sanguis in hunc vel illum corporis locum ita constringitur, donec tandem, facta vasorum & orificiorum extremorum distensione, in modum expressionis prorumpat. [70] Collectiones autem progigni, quando major sanguinis

podagricos. Et in Disput. de motu sang. hæmorrhoidal. Cap. VIII. memorat motus *cardialgicos*, *suffocativos*, *flatulentos*, *colicos*, *alvi adstrictorios*, ac *rigidos*. Cap. IX. habet motus *spasmodicos* tam *pressorios*, completos, quam *vibratorios*, *tractorios*, *palpitorios*, *incompletos*.

[67] *Ibidem*. pag. 597. & seq.

[68] Vide. pag. 452. & seq. nec non pag. 594. & 652. vide etiam Disput. de consuetud. efficac.

[69] *Ibidem*. pag. 646. & seq.

[70] *Ibidem*. pag. 631. 693. 694. & 703.

(71)

nis portio per motum tonicum in peculiaria corporis loca impellitur, salvo tamen progressu Massæ sanguinis in genere: eapropter autem fieri, ut, quod superfluum, quod nocivum, est, exoneretur. [71] Inflammationem esse intensum, & verum calorem, naturalem vehementia excedentem, in aliqua corporis parte, cum tumore, rubore, duritie, &c. ob sanguinis stationem, obortum. [72] Quandoquidem vero Celeb. auctor putat, neminem fere examussim inflammationis rationem tradidisse: [73] eapropter breviter, quoad fieri potest, dabo, quid de ea sensit. Ab aliqua sangniuis portione, intra partium poros statione, coagulata, statuit, nil, nisi corruptionem ejus putridam, expectandum. Licet hac præsente sanguis coagulatus rursus ita dissolvatur, ut mollior ac fluidior, quam ante hac erat, evadat: interea tamen eundem non adeo fluidum reddi, ut ita per se iterum ex illa statione decedere valeat. Et quamvis putredinis particeps sanguis, adeo fluidus fieret, ut reliquis humoribus apte immisceri possit: expedit tamen id non fieri; quia partem sinceram ex facili

[71] Ibidem. pag. 800. & 805.

[72] Ibidem. pag. 830.

[73] Vel hoc pacto doctrinam verbis extollit: *Interim, cum ego non sine gravibus mei incommodis & fastidiis, abunde expertus sim, & publica experientia universalis hoc monstret (provoco enim ut e classicis dogmatibus, usquam receptis, aut approbatis, monstretur, ubi hoc, quod agito, jam declaratum habeatur) quod præ in condita illa, & ad scientiam simpliciter inani, mechanica corpusculari, vera Physico-Chymica materiarum, & vera Mechanica, seu machinalis motuum (instrumentalis etiam) ratio, omnem cogitationem, ne dum conceptum de his rebus dissuaserit, atque præcipuerit: quod me cum bona lectoris solertis venia facturum esse confido, sistam etiam veram Physico-Mechanicam inflammationis rationem: tum quatenus adhuc iterum discussionem assequitur, tum suppurationem producit.* Ibidem. pag. 840. & seq. unde reliqua, quorum supra mentionem feci, excerpsi.

facili ſimile labe inficeret. Medici igitur eſſe ſubvenire ſanguini ſubſiſtenti, ne cujuſquemodicunque corruptelam contrahat. Fieri autem id non melius poſſe, quam per ſolitos motus vitales, i. e. ſanguinis per partem læſam perenni progreſſu: moveri tunc ſanguinem non ſolum e vicinia dictæ partis, ſed ſubinde ex ambitu corporis, reſtringendo quaſi, ad locum affectum; ac paulatim in moleculas ſanguineas, etiamnunc in meatibus corporis ſubſiſtentes, penetrare. Id autem accidere vix poſſe, quin inſimul dicta pars magis ac magis expandatur, infletur, intumeſcat, &, ob copiam intromiſſi ſanguinis, rubeſcat. Calorem vero iſtic loci increbreſcere, quia ſanguis, propter vegetiorem *tonica* directione appulſum, & rigidiorem partis iſtius diſtenſionem, hæc loca tranſit: atque ad eorum fibras, & ad moleculas ſanguinis coagulati ſolideſcentes, allidit, impingitque; quinimo, ſi modo materia ſubſiſtens non nimis denſa fuerit, ab adaucto ſanguins motu, nonnullas illius particulas inſimul abradi, hinc illam mole diminui. Sin vero moleculæ adeo craſſæ, ut excedere e loco neſciant, contingere tum, ut interiorem ſuæ mixtionis diſſolutionem ſenſim ſubeant. Quandoquidem autem rei mixtæ partes tenuiſſimæ, & ad motionem maxime proclives, ut ſulphureæ, primum commoventur: fieri inde, ut, illis abactis diſſipatiſve, quod reliquum eſt, veram putredinem, non in reſolutione ſimplici, ſed in nova ſubtiliorique partium conjunctione poſitam, ſuſcipiat. Fugatis tali modo ſubtilioribus, ſulphureis utpote particulis, ruboris ſanguinis auctoribus: accidere tunc, ut id, quod ſupereſt, amiſſo coloris principio, album tantummodo appareat; eſſeque idem, quod puris nomine cognitum eſt. Hoc putrori inſuper vix aptum, ſed potius ad ſalſam indolem, exulcerationis auctorem,

pro-

proclive. Verum enimvero ſicubi talis motus progrediens, abſtergens, auferens, haud miniſtretur, produci tunc ſphacelum, vel ipſam putredinem: quam non modo ſanguinem, iſtic loci commorantem, verum etiam portionem partis ſolidæ, corrumpere: imo partes huic conterminas, *fermentali* agilitate, ulterius corripere, ſicque ſenſim ſenſimque mirum in modum evagari. [74]

Memini me audire, inquam, Cl. Stahlium interpolaſſe doctrinam de febribus: ediſſere nobis, velim, quid novi in medium protulerit.

Tum SEIPIUS. Licet Stahlio de doctrina febrium quadantenus cum Campanella, febrem rem utilem pronunciante, cumque Helmontio, & Sydenhamo, febrem tanquam opus Naturæ habentibus, conveniat: verumtamen ille perplura dubia, ab his tradita, perſpicuis illuſtravit. [75] Verum ad propoſitum. Febrem, ſtatuit auctor, eſſe actum, per ſecretiones & excretiones materiæ nocivæ, ad conſervationem corporis tendentem. [76] Principem febrium cauſſam, quam efficientem vocant, eſſe naturam humanam, vel animam, conſervationi corporis organici intentam. Materiam, cujus gratia motus

[74] Vide etiam Diſput. de inflamm. ver. pathol. Cap. III. Ibidem Cap. IV. tradit differentiam Gangrænæ & Sphaceli, ſentiens, illam eſſe ſummum gradum inflammationis jam defecturæ, & in puram putredinem, ſuppuratione non impetranda, ruituræ; hunc vero eſſe ſimplicem putrefactionem ſanguinis coagulati, una cum parte, cui is fuerit impactus. Quo magis purus & copioſus ſanguis ſtationis iſtius cauſſa fuerit, eo pejorem & acriorem putredinis fœtorem futurum: & quo plus feri ſalſi illi intercurrerit, eo tardius proceſſuram putredinem, & in ſalſam, ſeu in canceronoma degeneraturam.

[75] Theoriæ Medic. ver. pag. 209.

[76] Diſput. de febr. Patholog. in gen. pag. 23. Et pag. 40. ſcribit. *Febris non ſolum & abſolute eſt commotio, effrenis videlicet atque indeterminata: ſed ad effectus convenientes, ſecretiones &* ex-

tus febriles suscipiuntur, esse rem aliquam corpoream, aptam ad corruptionem putridam, si non præcipuis, quibusdam saltem corporis, partibus, inferendam. Materiam ejusmodi constituere concreta salino-sulphurea, terreæ plus minus subtili substantiæ, implicata: quorum temperiem non taliter, ut mineralium, sed ut plantarum, ut animalium, comparatam, quæ notabilem aquæ portionem sibi habere intermixta: hinc, quia translatitiam mixtionem nacta, ea perfacile ab actu putrefaciendi fermentandique jugiter commota, extenuari in summam teneritudinem adeo, ut vel halitus formam subire possint. Talem materiam nunc, si utpote ita, ut dixi, fuerit attenuata, esse idoneam, ut per varias subtiles secretiones e corpore excernatur. Equidem superesse, ut quibusdam placet, alium modum materiam febrilem invertendi, ut effectus pristinos non amplius exerere valeat: verum talem, exceptis paucissimis forsitan rebus, perraro sub ditionem naturæ cadere. Quippe hæc non habet solenne, ut physicis actionibus formandi aut reformandi mixtiones, (dempta illa, quam corpori, ut organo suo, impendit) vacet; sed potius illa mechanico organico actui, structorum organorum motui perficiendo, invigilat. Efficitur igitur ex dictis, secretiones & excretiones, quas præcipue *Diapnoe*, mictu, vel alvi egestione contingere, media esse respectu materiæ, cujus gratia motus febrilis suscipitur. Ut autem memoratæ extraordinariæ, ac operosæ actiones deinceps fiant, opus esse circuitu sanguinis generaliter aucto intensoque,

excretiones deducenda. Et Theor. Medic. ver. pag. 925. *Dicitur autem febris, insigniter, & satis constanter alteratus motus sanguinis, & hunc veluti pressis vestigiis insequentia, etiam caloris, frigoris, sensationum, augmenta: roboris autem ad voluntarium motum impotentia, seu atonia.*

ſoque, & variis directionibus *tonicis*, verſus loca affecta, aut verſus loca, ubi id, quod ſecernendum eſt, colari, vel excerni, decente ac efficace proportione, oportet. Motum febrilem quidem immediate propter materiæ, partibus vitalibus corruptionem penitus inferre aptæ, expulſionem: *mediate* vero propter corporis conſervationem, atque arcendam, quæ ipſi inde imminet, corruptionem & diſtructionem, ſuſcipi. Namque quamlibet febrem tendere ad expurgationem rei alicujus, in intimam ipſius mixtionis corporeæ diſſolutionem, vergentis. Ergo, peracta talis materiæ a moliente Natura expurgatione, febrem habentes, ſponte naturæ, ſine ullo artificiali ſubſidio, convaleſcere: quinimo febrem ſpeciatim conſideratam, nunquam non ad exitum ſalutarem tendere, præterquam ex accidente aliquo ordo ejus perturbetur. Calorem, qui plerumque in febribus adeſt, oriri ab augmento motus verticoſi corpuſculorum ſanguineorum circa ſuum axem: præſertim vero hujuſmodi verticoſam motus calidi intenſionem, adſcribit, rapidiori tranſitui, & affrictui corpuſculorum ſanguinis, ad ſolidas fibras meatuumque parietes; qua de cauſſa tunc illa latici *ſeroſo*, ſicut vehiculo, innatantia, verticoſum iſtiuſmodi motum velociorem nanciſci: quem omnifariam variare, prout ſanguis magis, vel minus celeriter progrediendo ad dictas partes alliſerit. Frigus contrario, ac de calore dixi, modo, ſe habere: efficere autem frigus rigidam atque craſſam partium *poroſarum*, conſtrictionem, in tantum, ut vel oculis compreſſionem, & inanitatem vaſorum, ſanguini vehendo deſtinatorum, conſpicere cuiquam liceat. Quandoquidem febres naturæ congruenter, per memoratas corporis ſecretiones, terminantur: ea de cauſſa hujuſmodi actiones oportet medicum, non ſolum in ægro tolerare;
ſed

ſed etiam obſervare, gubernari, & quoquo modo juvare, ac promovere potius, quam ullo modo negligere, nedum pervertere. Id tamen ab re ægri eſſe, onerare ventrem, quando neceſſarias excretiones fieri, oportet: item abſonum eſſe, tempore imminutionis ſanguinis, a natura inſtitutæ, eundem augere velle; quia impoſſibile, ut tum novus ſanguis perfici queat. [77] Et hæc eſt, in quantum ratione aſſequi potis fuerim, Cl. Stahlii Theoria febrium. Mirum dictu, quantopere hæc ſibi placet, & quam oſtentationem ſcientiæ ſuæ literis ultro citroque prodidit. [78] Sed mitto hanc, indicabo potius quinque præcepta, ad Therapeiam ſpectantia. I. Non movere, ubi nihil eſt movendum. II. Ubi quidem aliquid eſt, quod moveri debet, & tamen id ad movendum etiamnum ineptum, quod tunc id ad motum, & quidem generaliorem, impelli haud debeat. III. Ubi res mobilis, motus vero languidus adeſt, quod tunc nullum concitare oporteat. IV. Omnia tempori, menſuræ & loco convenienter ratione motus, agenda ſunt. V. Inæqualitates motuum aliunde coortas, oportet mitigare, refrenare, & in ordinem inque viam reducere.

[77] Hæc hauſi partim e diſput. de febr. Pathol. in gen. pag. 33. 40. 4. 13. 15. & ſeq. usque 20. 28. 34. 35 & 37. item e diſput. de febr. tertian. gen. Cap. IV. diſp. de æſtu ſang. pag. 10. partim e Theor. Medic. ver. pag. 209. 927. 933. & 942.

[78] Quamquam Cl. auctor paſſim inventa ſua, quibus Theoriam Medicinæ ditavit, extulerit, ac glorioſius de ſe ipſo prædicarit; tamen non poſſum non heic perſcribere, quæ literis mandavit, pag. 22. diſput. de febr. Pathol. in genere. *Ego ſane*, ſcribit, *Diſputationis præſes, cujus eſt hæc hypotheſis, provoco confidentiſſime ad univerſi orbis practicos, e qua hypotheſi ante, aut extra hancce meam, bona fide, cordate, nedum diſtincte & connexe deduci potuerit, vel ſolum* ὅτι, *quod in febribus pleræque commotiones ſint activæ, contra materiam corpori noxiam directæ: eidem examuſſim quadrantes: & quidem non ad ejus difficiliorem, plus moræ requirentem, imo interdum impoſſibilem: alterationem*

ducere. [79] Cæterum eos verbis perſtringit, qui complures ſubtilitates, quas vel Anatomia, vel Chemia, vel Mechanica miniſtrat, Medicinæ perverſe immiſcent. Longe alia enim via, quam dictarum artium cultores ſtatuunt, NATURAM procedere. [80] Reprehendit quoque affectatum noſtri ævi plurimorum ſtudium auctores admodum plures citandi, & id quidem ſubſidio complurium lexicorum, vel auxilio librorum indicis tantum. [81] Quin etiam non magni facit ſtudium bibliothecas antiquariorum more perreptandi, abs quo pulverulento labore, nec non ab exſcribendis auctoribus, & collectione locorum communium, ſe ab ephebis, ait, fuiſſe alieniorem. [82]

Chlorhagco quidem animus erat, quædam objectare, quorum dubia ratio, & quæ nimis generaliter

 eſſent

rationem tendentes; ſed ad evacuationem naturarum reſpicientes, &, ſi nihil ex accidenti impediat, pervenientes. Nedum ut ex alia hypotheſi quacunque illi parti τȣ̃ διότι, quibus Mechanicis aptitudinibus hi organici effectus deducantur, vel minima lux affulſiſſet. &c. Vide etiam Theor. Med. pag. 197. 198. & alibi.

[79] Vide Diſputat. de fundam. Theor. Medic. Cap. v.

[80] Vide Theor. Medic. ver. pag. 68. 69. 70. 196. 197. 198. 199. 227. & ſeq. Quin etiam paſſim in diſput. in lucem editis.

[81] *Ibidem*, pag. 238. & ſeq.

[82] Sed e diverſo, aſſerit, ſe unice ipſis rerum *phænomenis*, per ipſam experientiam intentam obſervationem, deprehendendis, & quanta in ipſum caderet, penſitationis ἀκριβείᾳ, e vera *cauſali* habitudine, & mutuo inter ſe nexu, ita æſtimandis, & tandem pernoſcendis, ut inde vera, firma atque immutabilis Theoria conſurgeret, potiſſimum invigilaſſe. *Quam quidem rem*, pergit ſcribendo, *facillime probare poſſum illis ipſis meis ſyſtematicis conceptibus non ſolum, ſed deductionibus, quas juvenis adhuc 24. annorum, non ſolum diſcurſibus publicis, ſed plane ad calamum dictatis, non profecto unquam e libris, ſed ſimpliciter e liberali ingenio, & liberrimo animi conceptu, dogmatibus, & collegiis uti vocant in Jenenſi Academia* 1684. 85. 86. *ingenuorum, & certe maximam partem egregie eruditorum juvenum non exiguo numero habui.* Ibidem 192. & ſeq.

eſſent dicta: verum homines, qui etiam hoc prædium amœnum veniebant ſpectatum, inter quos aliqui noti nos ſalutantes erant, deterrebant eum, ne interponeret judicium ſuum.

ORATIO DE NEPENTHE.

NOBLISSIMI & AMPLISSIMI, &c.

Elena, Tyndarei ex Leda, procreata filia, [1] Menelai Lacedæmoniorum Regis conjux chariſſima, fœminarum quondam totius Orbis longe formoſiſſima, Telemacho parentis Ulyſſis Fortunam iniquam narratura, vino immiſcebat Medicamentum magna prudentia confectum, ſibi, cum in Ægypto per quicquam temporis diverteret, a Polydamna, Thonis Ægyptii Regis uxore, datum: quod poſtmodum ad ebibendum Telemacho cæteriſque convivis, non modo

[1] Ita *Hygin.* fab. LXXVIII. Verum *Pauſanias* Attic. Cap XXXII. ſcribit Græcos dicere matrem Helenæ fuiſſe Nemeſin, Ledam vero nutricem: præterea eos perhibere Helenæ patrem, non Tyndarum, ſed Jovem, fuiſſe. *Servius* vero in Æneid. Lib. II. auctor eſt, de Jove & Leda natos eſſe Pollucem & Helenam.

[2] Li-

modo exhilarandi animum caussa porrigebat; verum etiam, ut ne contristarent se, siquando audiverint Helenam, decenne infortunium, quo vagum atque laboriosum Ulyssem adversa Fortuna immisericorditer jactaverat, recensentem. Admirabilis profecto, imo captum superat, divina hujus Medicamenti virtus; quam miris laudibus Homerus, omnium sane poëtarum, quotquot vitam vixerunt, parens & princeps, prædicavit. Medicamento erat nomen Nepenthes, & virtus, ut, siquis id ipsum vino mixtum bibisset, omnes id dolores omnemque iram tolleret, atque oblivionem protinus malorum induceret omnium: &, licet cujusdam pater & mater charissimi jam novissime in rationem Libitinæ venissent; vel filius fraterve coram consanguineis ferro crudelissime trucidatus fuisset, idque cum horrore necessitudine conjunctissimi quique aspexissent; tamen iidem nequirent tota ista die, qua facinus malum acciderit, ullam de genis profundere lachrymam. [2] Tanta huic Pharmaco vis animum lætificandi erat. Tanta

[2] Licet Doctissimus *Petitus* Librum, in quo pererudite Nepenthis naturam pertractavit, in lucem ediderit: tamen non dubitavi eandem materiam tractare; quia mihi alia, quam Cl. *Petito*, circa tale Medicamentum, opinio est. Argumentum autem nostræ orationis tradidit *Homerus* Odyss. his verbis.

Ibi tum alia excogitavit Helena e Jove nata
Protinus sane in vinum misit pharmacum unde bibebant,
Absque dolore & ira, & malorum oblivionem inducens,
Qui illud deglutierit postquam crateri mixtum erit,
Non utique tota die profundere poterit lachrymas a palpebris,
Neque si ei mortui fuerint mater paterque:
Neque si coram eo fratrem, aut marum filium.
Ferro trucidarent, ipse vero oculis videret.
Talia Jovis filia habebat pharmaca utilia
Bona, quæ illi Polydamna præbuit Thonis uxor
Ægyptia, quæ plurima producit fertilis terra
Pharmaca plurima quidem salubria mixta, multa lethalia.

[3] *Ma-*

dolores ac iram cogitationesque tristes auferendi potestas, ut nihil supra. Hanc nemo non, nisi stupente cum animo, considerare potest, explicareque. Hæc nunc, quomodo se cunque habeant, non impedimento tamen mihi erunt, quin experiar paululas ingenii mei vires: numne possint aliquid, audientia & observantia vestra non indignum, de hujus ab Homero decantati medicamenti natura indicare. De hac, & tali re, quæ elogio Nepenthis digna, rationibus conquisitis in utramque partem disputabo. Vos autem A. D. seligetis, quicquid vero simillimum vobis probabitur, & condonabitis mihi, si me sine sermonis lepore, sine latinitatis purissimæ phrasibus, sine apta & quasi rotunda verborum constructione, sine tam multis aliis requisitis, quæ dicendi venustatem procreant, auditorumque aures permulcent, audiveritis balbutientem. Quidni impetrem a vobis veniam? Siquidem nemini vestrum latere puto, me quidem ab ephebis chemicos processus elaborandi: at non atticissandi, artem didicisse. Nullum itaque meo cordi dubium est, quin me in dicendi studio prorsus hospitem, si qua in parte animadvertatis errores errantem, seu leges dissertationis prætereuntem, excusatum habeatis: ac menda qualiacunque mea, in dicendo prolata, corrigatis, inque mitiorem partem interpretemini. Haud quaquam provinciam hanc, tenuitatis quippe ingenii ego mihi probe sum conscius, suscepissem; nisi justum, ac æquum esset, morem gerere Academiæ legibus, quæ servari suum solenne flagitant. Nempe, ut is, qui in ordinem Professorum recipitur, in quem & ego ab *Amplissimis* & *Nobilissimis* hujus Academiæ Curatoribus benevolentissime inauguratus, recitata Oratione, vel dissertatione publica, initietur. Sed quo evagor? Revocem me ad iter, quod mihi propositum, necesse est.

Ne-

Nepenthis vocabulum, quod tantum ſignificat, ut luctus mœroriſque expers: vel luctum mœroremque abolens, [3] ſatis cognitum quidem; ſed inexploratæ rationis eſt, an id ſignificat Medicamentum ſingulare, & quodnam tali nomenclatura inſignitum ſit: ſive an vox Nepenthis ſit, tanquam allegoria, accipienda duntaxat? Utrumcunque ſuos habet defenſores. Inter eos, qui poſteriorem aſſerunt tuenturque ſententiam, ſcilicet Helenæ medicamentum tanquam allegoriam eſſe accipiendum, eminent complures præclaræ eruditionis viri. In horum numero Athenæum primum habeo, qui narrat Helenam, Jovis gnatam, oratione commercioque ſapientum Ægyptiorum multa edoctam, panacem, efficax revera mœroris auxilium, vino injeciſſe, & de Ulyſſe narrare incepiſſe, obiterque etiam texendi conſuetam aggreſſam fuiſſe operam. [4] Poſt illum in mentem incidit Apollonius Thyanæus, qui Damidi, ſuo ſectatori, abſurdum eſſe, inter viros mœſtos deambulare proferenti, ita alloquitur. Imo vero, inquit, hi cummaxime colloquentibus, & conſolationibus indigent, ſi Homeri carminum meminiſti, qui dicit Helenam Ægyptia medicamenta in cratere miſcuiſſe, ut animæ dolores dilueret. Quod ego, verba ſunt Apollonii, nihil aliud ſignificare puto, quam Helenam, cum ſermones Ægyptios didiciſſet, eos mœſtis hominibus narrare ſolitam fuiſſe: atque eos in cratere ponere, id eſt, ſermones pariter & vinum pro levanda animi ægritudine adhibere. [5] Quin etiam Plutarchus, hiſtoriæ Homericæ literarum ſenſum redarguturus, ita infit.

 Sunt

[3] *Macrobius* Saturnal. Libr. VII. Cap. I. Latine reddedit delinimentum.

[4] Vide Deipnoſoph. Libr. V.

[5] Hæc apud *Philoſtratum* de vita Apollon. Thyanæi. Libr. VII.

[6] Ita

Sunt qui buglossam, inquit, *vino admiscent, aut solum rigant verbenarum adiantorumque succis imbuta aqua, quod hæc conviviis hilaritatem aliquam, & comitatem parere opinantur. Imitantes Homericam Helenam, quæ vino medicamentum injecerit: neque intelligunt fabulam illam, longo itinere ex Ægypto usque deductam, tandem in sermones decoros & elegantes desinere. Bibentibus enim narrat Helena de Ulysse*

Infractum quantum toleravit mente laborem
Cum se verberibus fœde multasset acerbis, &c.

Hoc enim fuit illud mœrorem abolens medicamentum, omnemque amoliens dolorem, Oratio videlicet præsenti rei & eventibus accommoda. [6] Verum, ut reliquis, ut Macrobio, [7] & aliis, quos adducere possem, supersedeam, videtur mihi ante memoratos scriptores, fuisse Homericæ historiæ contortores: & verbis, clare ac distincte exaratis, citra rationem, allegoricam tribuisse affinxisseque significationem. Quandoquidem de connexione ac serie historiæ, ab Homero conscriptæ, planissime constat, Helenam, postquam calici prius medicamentum injecisset, eidemque postmodum vinum super affundere jussisset, tunc demum verbis mensæ assidentes convivas allocutam fuisse, in modum, veluti Poëta narrare pergit. Hanc sententiam varii quoque ex antiquis scriptoribus amplexi sunt, ut Diodorus Siculus, comprobans Homerus etiam in Ægyptum iter fecisse, inter alia hæc affert. Quod autem Homerus eo loci pervenerit, cum aliis argumentis, tum pharmaco, ab Helena Tele-

[6] Ita *Plutarchus* Symposiac. Libr. 1. Quæst. 1.

[7] Apud quem Eustachius. Libr. VII. hoc pacto confabulatur. *Nam*, inquit, *si Homeri latentem prudentiam inscruteris altius, dilinimentum illud, quod Helena vino miscuit, non herba fuit, non ex India succus, sed narrandi opportunitas, quæ hospitem mœroris oblitum flexit ad gaudium.*

[8] Bi-

Telemacho apud Menelaum, ad inducendam exantlorum laborum oblivionem, exhibito, Ægyptios probare. Nepenthes enim pharmacum, quod Helenam a Polymneſte, Thonis uxore, acceptum ex Thebis Ægyptiis aſportaſſe, Poëta diligenter exploratum habuiſſe videtur. Nam etiamnunc efficaci hoc remedio mulieres iſtic loci uti. Quinimo apud ſolas Diopolitanas iræ & triſtitiæ medicamentum, ut aſſerunt, inveniri. Thebas autem & Dioſpolim unam & eandem eſſe civitatem. [8] Quin etiam Plinius ejuſdem ſententiæ favet. Et Homerus, inquit, herbas certe Ægyptias a Regis uxore traditas ſuæ Hælenæ plurimas, narrat, ac nobile illud Nepenthes, oblivionem triſtitiæ veniamque afferens, & ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. [9] Quid? quod ipſe Plutarchus: alio loco [10] verba Homeri juxta literam intellexit: ſcribit enim Homerum, præter medicamenta, quæ extrinſecus applicantur, noviſſe, quæ intrinſecus adhibentur. Hujuſmodi eſſe illud, quod Helena in cratere temperavit, quod omnem dolorem & acerbitatem animi abolendi, & oblivionem omnium malorum inducendi potentiam habere. Ex hiſce adductis exemplis, nec non recitata paulo ante Homeri hiſtoria, nullo negotio unus quiſque concludet, id, quod ab Homero, Nepenthes vocatum, fuiſſe re vera medicamentum quoddam: injuſte autem, ac citra neceſſitatem, quoſdam traduxiſſe hiſtoriam totam, vel par-

[8] Bibliothec. Hiſtor. Lib. I. Cap. XCVII.

[9] Ita Hiſtor. nat. Lib. XXV. Cap. 2.

[10] Libro de Homero in fine circiter. Et Anonymus, qui vitam Homeri deſcripſit, monumentis quoque prodidit, Homerum noviſſe etiam poculenta remedia, ut cum Helena pharmacum crateri inmiſcet, Nepenthes adimens iram, malaque cuncta tollens.

tem ejus ad allegoriam. Quæ cum ita ſe habent, ſupereſt igitur inveſtigandum, quodnam pharmacum Nepenthis titulo inſigniri poſſit. Incertum hoc eſt; quia Homerus nuſquam dedit exquiſitam medicamenti, tam præclari, deſcriptionem, unde aliquis concludere poſſet, aut hoc, aut illud genuinum eſſe Nepenthes. Priſci itidem Medici, ut & herbarii conſimilis vitii ſunt incuſandi. Memoriæ namque haud prodiderunt, quænam res ejuſmodi Nepenthis nominatione digna ſit. Hoc autem an ignorantia an negligentia factum, non facile dixerim. Contingere quippe poterat, ut ipſius Homeri ſcientiam fugeret Medicamenti forma: cum nihilominus Poëta ejus virtutes, quas forſitan ex relatione aliorum didicerat, accurrate haberet perſpectas. Nemo ideoque, velim, adeo perfrictæ frontis ſit, ut inſimulet Poëtam mendacii: quaſi ad gratiam hiſtoriæ conciliandam modo, tam incredibilem medicamenti facultatem finxiſſet, quoniam id poſteri oblivione propemodum contriverint: & non memoriæ mandarint, cuinam rei peculiariter, iſtiuſmodi laudes, ac dotes admirabiles, quas elegans Poëta cecinit, attribuendæ ſint. Verumenim vero, licet ipſum Nepenthes in lucem veritatis proferre non auſim, atque adeo illud vobis nudum digito monſtrare: tamen non illicitum nobis eſſe, arbitror, a poſteriori, ut ajunt, argumentari, aſſeverareque, huic vel illi, a me jamjam recenſendæ, rei, competere Nepenthis vocabulum. Fuerunt, qui credebant, vinum eſſe verum Helenæ Nepenthes, cujus ſententiæ patronus exſtitit Plinius. [11] Quin gravemini audire auctoris multo eruditiſſimi verba, nullus dubito. Vinum, ait, curas vigoremque animi impedit, ad procinctum tenden-

[11] Hiſtor. nat. Libr. XXXIII. Cap. 1.

dentibus: ſomno vero ac ſecuritatibus jamdudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum miniſtravit. Sic quoque proverbium ceſſit, Sapientiam vino obumbrari. Galenus itidem Medicorum lumen excellentiſſimum, auctor eſt, [12] vini potum omnem & triſtitiam, & tædium levare. Liceat mea facere, quæ canit Naſo, [13]

Vina parant animos, faciuntque coloribus aptos.
Cura fugit, multo diluiturque mero.
Tunc veniunt riſus, tunc pauper cornua ſumit,
Tunc dolor & curæ, rugaque frontis abit.
Tunc aperit mentes ævo rariſſime noſtro
Simplicitas artes excutiente Deo.

Et quod Lyricus Poëta de ebrietate habet. [14]

Quid non Ebrietas deſignat? operta recludit,
Spes jubet eſſe ratas, in prælia trudit inermem.
Sollicitis animis onus eximit addocet artes,
Fœcundi calices quem non fecere diſertum?
Contracta quem non in paupertate ſolutum?

Vinum profecto, cæteroſque potus inebriantes, admirandæ virtutis eſſe in permutandis hominum moribus, plurimis ſane exemplis poſſem, ſi temporis anguſtiis non excluderer probare. Permittite, quæſo, A. H. veſtram gratiam aucupari, ut modo unicam, non illepidam tamen, vobis ex Athenæo [15] hiſtoriam, dicta quantacunque mea confirmantem, enarrem. Juvenes quidam Agrigentini, poſtquam non modicum meri in ſe ingurgitaſſent, uſque adeo temulenti, & mente alienati erant, ut in triremi ſe navigare crederent, horrenda tempeſtate mari jactata. Tantaque mentis alienatione laborabant, ut omnia domus vaſa, & ſtragula, foras ejicerent, velut

[12] Libr. quod anim. mor. corp. temper. ſeq. Cap. 11.
[13] Libr. 1. de arte amand.
[14] Epiſtolar Lib. 1. Epiſt. v.
[15] Deipnóſoph. Libr. 11.

in mare, navis, quam tempestas mala affligebat, ut videbatur, exonerandæ caussa, jussuque gubernatoris. Congregatis ad id spectaculum multis, ut projectam supellectilem diriperent, ne illorum quidem concursu tanta juvenum cessavit insania. Postridie vero profectis ad illas ædes prætoribus, tam attonitum illorum stuporem cernentibus, unus ex iis, qui major natu cæteris videbatur. Ego, inquit, viri tritones, metu consternatus sub infimo navis tabulato, quam maxime licuit, abditus jacui. Perenni mentis alienationi cum judices ignovissent, objurgatos ac monitos ne postea se vino ingurgitarent, dimiserunt. Illi vero se gratiam habituros professi, dixere, si portum attingerent, a tempestatis periculo liberati: ac ipsis, scilicet judicibus, quia servassent se, & tam opportune auspicatoque sibi apparuissent, in publico cum marinis diis statuam dicaturos. Admiranda Hercule! horum juvenum mentis alienatio, quam, ut a vino fuerit corpori importata, vix mentis acumine explorare possumus! Sed quorsus hæc recito? quorsus, nimirum ut planum fiat, vinum quidem animum, mentisque alienationem inducendi, habere potentiam: verum inde concludatis, nolim, me putare id ipsum, Ægyptium esse Nepenthes. Nam dicite sodes! nonne ex contextu verborum Homeri liquet, illud aliquid diversum a vino fuisse. Siquidem Poëta expresse ac distincte memorat, Helenam poculo prius pharmacum immisisse; postea autem curasse, ut eidem poculo vinum infunderetur. Igitur, quoniam vinum istud hilaritatis medicamentum non est, circumspiciendum mihi est, ut aliam alibi rem, quæ laudatissimis Nepenthis viribus dotata sit, reperire possim. Plinius dicti sui immemor, vinum utpote verum esse Nepenthes, alio loco [16] memoriæ prodidit

[16] Histor. nat. Libr. XXI. Cap. XXI.

didit Helenium, quod e lachrymis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helena insula laudatissimum, esse famosum istud toties memoratum medicamen. Ælianus etiam auctor est, [17] Polydamnam Ægypti Regis uxorem docuisse, Helenam vires alicujuspiam plantæ, qua se ab ictibus venenatorum animalium præservaret. Hanc deinde posteros per excellentiam vocasse Helenium. Cæterum Plinii distinctum est Dioscoridis Helenio. Etenim Helenium Dioscoridis, & Galeni [18] id ipsum est, quod etiamnunc in pharmacopoliis, nomine Enulæ campanæ, usu venit: at vero Plinii, [19] frutex est, humi se spargens, dodrantalibus ramulis, folio similis serpillo, radice candida & dulci. Præterea putant, scribendo pergit, [20] usu ejus quandam gratiam, veneremque conciliari. Attribuunt hilaritatis effectum eidem potæ in vino, eumque, quem habuerit Nepenthes illud prædicatum ab Homero, quod tristitia omnis aboleatur. Atqui, quia recentioribus, Rei herbareæ callentibus, vix ulla planta, vel frutex, qui ejusmodi forma, vel tam egregiis viribus, ut Plinius tradidit, refertus sit, cognitus est; his de caussis missum Helenium faciam: Indicabo autem numne radix Oenotheros, vel Oenopia istud, quod anxie queritur, doloris remedium sit. Inter veteres industrius rerum naturalium investigator Theophrastus literis prodidit, [21] radicem Oenotheram datam e vino mitiores mores, atque hilariores efficere homines. Habere autem Oenotheram, ait, folium quidem amigdalo

[17] Libr. IX. Cap. XXI. de animalib.

[18] Ille Helenium. Libr. I. Cap. XXVII. hic vero de simplicib. medic. Cap. XCVIII. describit.

[19] Cujus Histor. nat. Libr. XXI. Cap. X. mentionem facit.

[20] Ibidem. Cap. XXI.

[21] Histor. plantar. Libr. IX. Cap. XXI.

dalo ſimile; latiori tamen: florem rubrum, ut roſam, loca adamare montoſa. Id vero abſurdum videri non debere, quod homines hilares reddat: fieri enim quandam quaſi refectionem ex viribus, quas radix iſta vinoſa poſſidet. Plinius, ille inexplebilis ſuo ævo cujuſque artis & ſcientiæ, ut ita dicam, heluo, parilia ferme, ut Theophraſtus, profert. [22] Oenotheram ſive Onurim enim, ſcribit, hilaritatem afferre in vino, amigdalaceo folio, flore roſaceo, fruticoſa longa radice: &, cum ſiccata eſt, vinum olente. Galenus radicis Oenotheræ non meminit, ſed Oenopiæ, quam, ut mihi videtur, eſſe eandem Oenotheram. Habete, quæ de hac Oenopia [23] profert. Radicem quoque Oenopiam, inquit, id vel magis præſtare ajunt, nempe ut potius, quam vinum triſtitim omnem dematia eandemque eſſe hoſpitis Ægyptiæ medicamentum, de quo dicit Poëta.

Infudit vino medicamentum unde bibebat,
Luctum iramque fugans, oblivificumque malorum
Cunctorum.

At enim, quid multa hujus radicis de virtutibus profero? quandoquidem illam non, niſi nomine, noſcamus: quam velim, ut ſecula Barbara nos non illius cognitione privaſſent. Forſitan contingeret, ut, ſi recentiores Botanici eam diſtincte noſſent, Medici hujus ævi præclarum effectum ab ejus uſurpatione ſibi àliiſque polliceri poſſent. Hanc itaque, animique ſuſpenſione non carentem, miſſam facio. Verum, ut me paulatim ad notiora, quam hactenus protuli, recipiam, ipſe diſſerendi ordo poſtulat. Sunt qui credunt, *Daturam*, quæ ſpecies ſolani Indici eſt, Helenæ decantatum eſſe pharmacum. Enimvero varii aucto-

[22] Hiſtor. natur. Lib. XXVI. Cap. XI.

[23] Libr. quod anim. mor. &c. Cap. III.

auctores adsignant eidem facultatem inducendi ad tempus omnium rerum oblivionem: enarrantque præterhæc Lusitanorum in India orientali uxores, siquando mœchaturæ, marito prius certam *Daturæ* portionem in potione quadam ad ebibendum porrigere. Qua epota maritum, cautis Marpesiæ instar, fieri rigidum, attonitum, stupidum, omniumque rerum hoc tempore peractarum plane nescium; quantumvis plurimum oculis apertis omnia aspicere præsentibus videatur: imo subinde distorqueat os cachinno. Interim autem, marito talia perpetiente, mœchum cum mœcha illicitam furtivamque Venerem celebrandi opportunitatem accommodissime observare. [24] Fides hujus narratiunculæ sit penes auctores. Verum, utut sit, non vereor tamen asseverare, *Daturam* non esse Homericum Nepenthes; sed potius abominandum pharmacum. Assertionis meæ veritatem facili negotio vos vestra mente capturos, non ambigo, si pensiculatius vobiscum reputaveritis, Telemachum, cæterosque convivas mensæ Menelai accumbentes, sensuum haud quaquam fuisse orbos. Quod si sic? Opera me Hercule Helena fuisset abusa, sibi id negotium dans, ut recenseret ipsis tam longam, de Ulysse, incredibiles errores variamque in itinere fortunam perpesso, historiam. Aliam ergo nostræ orationi aptam rem pandamus, necesse est. Medicorum nonnulli arbitrantur Opium: aut medicamentum saltem, in quod aliquamtulum Opii ingreditur, easdem, pariter ac de Nepenthe audivistis, possidere virtutes. Fit autem Opium ex papavere, e nigro vult Plinius: [25] ex erratico Galenus. [26] Modus vero præparationis

[24] Vide *Petiti* de Nepenthe part. 1. Cap. XIIX.

[25] Histor. natur. Libr. XX. Cap. XVIII.

[26] De simpl. medicam. Cap. CXCVII. & de Meconio vide etiam. Lib. II. de Dinamid.

nis eodem redit. Nempe papaver, quando incipit capita quodammodo matura proferre turgeſcereque ſucco, matutinis horis cultello vel ungue inciditur: aliqui medietatem ſcapi ſub capite: aliqui id ipſum caput forma aſteriſci præcidunt. Inde liquor lacteus manat, in conchis Solis calori, ut paulatim indureſcat, exponunt. Succum denſatum, inque paſtillos depſitum, in loco umbratico ſiccant. Bonitatis ſigna ſunt, ſi grave & denſum, ſi guſtu amarum, ſi odoratu ſoporiferum, ſi abſque ullo negotio aqua diluitur, ſi candidum, neque aſperum, neque grumoſum: ſi inter colandum non, ut cera, coit. [27] Verum enim hujus generis opium apud nos corvo albo rarius invenitur: verum loco ejus ex Oriente apportatur ſuccus denſus, niger, quem veterum Meconium eſſe non ſine ratione crediderim: atque id ipſo genuino opio ignavius eſſe. Præparatur Meconium cum capitum & foliorum papaveris aqua facta decoctio: vel contritis invicem foliis & ampullis virideſcentis papaveris, ſuccus inde exprimitur; utrumlibet deinde mediocri calore denſatur. [28] Meconium, narrat Bontius, [29] Indos vocare *Pouſt*: &, quandoquidem ii, quibus eſt anguſta res domi, hoc utantur potiſſimum, ditiores idcirco illos ſarcaſmo *Pouſti*: contra pauperes, divites *affionios* appellitare; quia hi *affion*, vel, *amphion*, quod idem, ac ſi latini dixeritis Opium ſincerum, uſurpent frequentiſſime. Cui diuturnitate temporis Ægyptii adeo aſueſcunt, velut Proſper Alpinus auctor eſt, [30] ut ejus vel trium

[27] Et in ſole diffunditur: ſi lucernis admotum, non atra flamma lucet: denique ſi extinctum odoris vim conſervat. Hæc Dioſcorides. Libr. IV. Cap. LX.

[28] Hunc modum tradit *Galenus* loco paulo ante allegato.

[29] Animadv. in Garciam ab Orta. Cap. IV.

[30] Libr. IV. Cap. I. de Medic. Ægypt.

trium drachmarum pondus aliqui devorare ausint. Ab assumpto autem *amphion* arbitrari locorum Orientalium incolas, præterea narrare pergit, duarum horarum spatio hilarescere, fierique promptiores ad munera obeunda; maxime vero ad bellum, ad Venerem. [31] Atqui ego mecum modo memoratam reputans, in ista sum sententia, syncerum opium, quod e papaveris sauciati stillantibus lachrymis fit, si quando justa proportione assumptum, congruere qua qualitate qua quantitate cum pharmaco Helenæ: privatim vero, si eidem nonnihil rei, vim soporiferam ejus corrigentis, adjunctum fuerit. Nolim istud, quod seplasiis opii sub nomine venit, quodque veterum meconium est, hac nominatione dignum esse. Nam id illo, e lachrymis originem ducente, vilius est virtute, ac potius soporem, quam lætitiam affert. Interea tamen non inficias ibo, aliquantum congruere utrumcunque inter se. Siquidem Experientia docuit, complures etiam meconio, & id quidem magna quantitate, vesci: præsertim eos, qui hoc frequentissime usi sunt, citra ullam somni invasionem, vigiles hilaresque ex ejus usione fieri. Verum tamen, quoniam nobis inolevit natura, ut potioribus exemplis probationem rei incertæ confirmemus: manifestum est, opium, quod apud nostrates usu sæpissime venit, homines potissime somniculosos atque inquietos, efficere tranquillos; perraro contra hilares, ac vigiles. Igitur priori, ut sententiam paulo ante prolatam repetam, laudes Nepenthis, reor, esse adscribendas. Namque, ut ex relatione auctorum, Orientis memorabilia narrantium, comperi, homines istic locorum longa annorum serie

[31] Hujus gratia vide etiam Jul. C. Scalig. de subtil. exercit. CLXV. §. 1.

rie ſolitos fuiſſe ſyncerum opium, ſingulis ſubinde diebus, uſurpare, non ad morbos, non ad dolores profligandos ſolum; ſed ad animoſitatem, ad hilaritatem, procreandam quoque. Præterhæc, quoniam non aſſuetis exigua primum quantitate propinetur, perſuaſum mihi habeo, id de virtute convenire cum Nepenthe Homerico. Etenim vero quadantenus ſimile eſt, Helenam non magnam medicamenti molem, non pulverem plantæ cujuſpiam vino immiſcuiſſe: ingratum alioquin, faſtidioſumque id ipſum, ad bibendum fuiſſet convivis; ſed medicamentum, exigua quantitate moliens magna, accepiſſe. Quale jam putetis magis aptum, quam papaveris lachymas a Sole induratas, quarum paucula grana illarum inſuetis ſufficiunt ad tam mirum effectum ciendum: vel, ſi non purum putum opium fuerit, exiſtimo tunc id medicamentum quoddam compoſitum fuiſſe; cujus tamen præcipium ingrediens opium fuit. Cætera autem huic fuiſſe addita vim ſoporiferam corrigendi gratia. Sed, ut naſcitur, non ſine ſpinis roſa, non ſine ſcoriis aurum, non ſine palea granum; ſic etiam noſtrum aſſertum ſuam habet ſpinam, ſcoriam, paleam; quæ eximi, exuri, excuti: & ſuum adverſarium, qui confutari debet. Is autem fortaſſe mihi objiciet, ſi opium fuiſſet celeberrimum Helenæ Nepenthes, veteres tunc dubio procul ejus mentionem feciſſent: quippe ejus naturam ſatis perſpectam habebant. Poſthæc ab ejus uſu homines plerumque dormiturire: nequaquam itaque aptos prolixæ rerum geſtarum narrationis auditioni: & denique ſaporis id nauſeoſi eſſe, ut poſſit cuipiam delicato offerre; concludere ergo ſe non ſine ratione, putabit, opium non fuiſſe laudatiſſimum Helenæ medicamentum. Equidem nodum hunc aliquantulum intricatum, verum non Gordium, autumo, ut opus ſit vel

Oedipo,

Oedipo, qui objectationem dissolvat, vel Alexandro, qui perplexos illius nexus dissecet. Perpendite enim. A. H., ut primum objectum dissolvam, contingere non modo in Medicina; verum etiam in cæteris omnis generis opificiis, ut hoc ævo res variæ sint usus creberrimi: & tamen non omnes Medici, vel artifices promiscue ejusmodi, quamquam usu quotidiano notissimas, conficere calleant; aut ad minimum, quibus ex rebus componantur, cognitas habeant. Exempli caussa. Nitrum veterum unus quisque medicorum fere tunc temporis noverat: hodie vero vix decimus quisque hiscere audet, sibi id perspectum esse aliquatenus. Quin etiam purpura, ex certa concharum specie desumpta, olim erat notissima: at hoc tempore eadem ignotissima est. Quid dicam de vitri rubicundi conflatura, elapso novissime seculo, per totam propemodum Europam cognita, de qua id ætatis ne vestigium quidem superest; qua ratione videlicet illud vitrum conflandum sit. Plura, quorum Panciorolus in peculiari de rebus perditis libro, mentionem facit, ne in prolixæ orationis crimen incurram, de industria, faciam missa. Ita etiam hoc tempore quisquam unus reperitur artifex, suis inventis compluribus hominibus inserviens, & prospiciens: cum tamen cæteri artifices, ariolari arcanum ejus rerum conficiendarum modum, nequeant. Quidni & idem olim usu veniebat? Medicamentum, cui Poëta Nepenthis, i. e. delinementi epitheton dat, fortassis quoque toti Ægypto, quod ad vires pertinet, cognitum erat: interim tamen sola Polydamna ejus confectionem sciebat. Hæc Regina istud fortean præparatum modo, cum subditis, qui eo indigerent, cumque hospitibus, muneris hospitalis loco, communicabat. Quin etiam eadem Polydamna compositionem tam celeberrimi medicamenti cum pau-

cis, ſibi tantum amiciſſimis, participavit, ut ne gens humana tam laudatiſſimo privaretur remedio. Hoc factum fuiſſe conſtat ex ante citato Diodori Siculi loco, ubi memorat ſuo ævo, ſcilicet tempore Augusti, mulieres Dieſpolitidas etiam tunc temporis uſurpaſſe tam præclarum doloris remedium. Præter hæc, quid Turcarum aliarumque Orientis gentium uſitatiſſima *Maſlach* & *Aſſeral* indicant aliud? quam apud ipſos etiam nunc divertere Homericum Nepenthes. De *Aſſeral* non gravemini audire eruditiſſimi Scaligeri ſententiam. Et de Turcarum *Aſſeral*, inquit, hoc compertum habemus. Prælium inituros ex eo vorare aliquantum, quo alacres ac periculorum evadunt contemptores. [32] De *Maſlach* autem Quacelbenus ſcribit, [33] quod Mahumetani ob legem vino abſtinentes, diverſi generis compoſitiones, quas inter communiſſima eſt, quæ vulgo *Maſlach* dicitur, excogitarint: quibus non diſſimilem, ut alii vini potu, ebrietatis mentiſque alienationem ſibi inducere conſueverint: atqui nec iſtam tantum, verum immanem aliquando inſaniam, quam nunc ad ponendam animi mœſtitiam, nunc ad fugiendum ſuborientem in rebus difficilibus pavorem, conducere opinentur. Utramlibet autem compoſitionem in primis opium ingredi, atque id tam ſtupendæ virtutis, auctorem eſſe, pauci ſunt, qui addubitant. Literis quidem Sinapius aliorum opiniones prodidit: ſcilicet materiam ipſius *Aſſeral* eſſe folia plantæ, cannabi forma quodammodo ſimilis: cujus quoque ſemen fere cannabino non diſſimile, præterquam quod minus

[32] *Idem* exercit. CLIV. Porro narrat inter turcas eſſe aliquos, *dervisi* appellatos: hos in conventibus annuis poſt ceremonias, & epulum eſitare aſſeral: quo in lætitiam atque exultationem conjici.

[33] In Epiſtola ad Matthiolum: & eſt prima Libr. III. Epiſtolar.

minus, nec tam candidum sit. Ex ejus foliis, in pulverem redactis, aqua interveniente, fieri pastillos, quibus postea homines vesci solere ad conciliandam sibi ebrietatem, ac dulcem quandam mentis peregrinationem: semen vero cum foliis Indos devorare, ut in venerem procliviores essent. Quantum vero ad *Maslach* attinet, idem auctor scribit, id ex planta aliqua, quam Herbarii nostri cervariam appellant, confici. [34] Sed, quin error hic subsit, nullus dubito. Nam plantam hujusmodi, a plurimis expertum est, effœtas, respectu genuini opii, habere vires. Ideoque nullus meo cordi est injectus scrupulus, quod non potissima istarum regionum pars hominum præparationis *Maslach*, juxta & *Asseral* ignara sit: &, qui ejus callentes sunt, in eam inquirentibus, vel de dictis se interrogantibus, verba dedisse tantum. Secreta enim apud ipsos, quantumvis usu notissima, dictorum præparatio est; & pauci sunt, sicuti

[34] Vide ejus tractat. de remed. dolor. Cap. IV. §. 9. & Cap. V. §. 8. Præter dicta memorat *Prosp. Alpin.* Libr. 4. Cap. 11. Ægyptiis esse electuarium, ex proximis Indiis allatum, *Bernavi* vocatum, quo eos uti ad visiones concitandas. Capere etiam *Assis*, quod nihil aliud esse, quam pulverem, ex cannabis foliis paratum, quem cum aqua dulci mistum eos in massam redigere: hinc ejus capere quinque bolos, vel & plures, magnitudine castaneæ: a quibus tunc fieri, quasi ebrii ac amentes, imo in ecstasi, essent: & sic eos desideratis istiusmodi visionibus mire oblectare se. *Bosa* idem, & plus, quam *Assis*, præstare dicunt. Hanc e farina lolii, & semine cannabis & aqua, invicem in massam subactis componi. *Bernavi* electuarium, in proximæ Indiæ locis parari: ejus compositionem Ægyptios ignorare. Si quis ejus unciam assumpserit, eum tum primo incipere hilarescere, garrire multa, amatoria canere, ridere multum, aliaque læta deliramenta prodere. Verum elapsa circiter hora, eum fieri iracundum, atrocem, effrenemque, in quo statu eum parumper persistere, postea vero eum occipere adeo tristari, tantoque & timore angi, ut necesse ipsi sit continuo plorare, lamentari. Fessum denique tot delirationibus somnum corripere, sicque pristinam sanitatem recuperare.

[35]

ſicuti hoc ex relatione aliorum didici, qui probam vendant mercem. Cæterum opii præcellentiſſimas quaſque virtutes Medici & antiqui admirati ſunt, & recentiores. Hinc inde tam plures inveniuntur compoſitiones, in quas id, tanquam præcipuum ingrediens, conſiderandum venit. Quas præclaras dotes haberent? Quæ egregia facinora præſtarent, tam longa ſeculorum ſerie notiſſima, Theriaca atque Mithridatium? Quid Athanaſia? Quid Philonium? & ſexcenta alia? Intrinſecus, forinſecus, quoquo pacto velitis, opium cunctorum medicamentorum Princeps eſt. Et, ſi vobiſcum ſermocinari poſſet, vos ſine dubio ita alloqueretur. Ego opium ex divina mihi conceſſa poteſtate mira, mira inquam ac præclara, intellectu prope humano non aſſequenda, perficio facinora. Anxios & triſtes pariter, ut hilareſcant, auctor ſum. Inquietos ac vigiles pacatos efficio, ut placidiſſime obdormiſcant: atque curo, ut membra cura, labore, vigiliiſque feſſa, requiete dulciſſima fruiſcantur. Oblivionem ad tempus induco rerum, quæ vos afflixerunt; ut poſthac ſitis idonei ad extricandum vos hiſce afflictionibus. Reliqua, ut vobis ne habear glorioſum, ſilentio prætcribo. Tamen id vos verbulo admonuiſſe fas ac æquum duxi. Nimirum, ut opportuno tempore auxilia de me accerſatis: neque hæc affatim, ſed parce a me expetetis: cæteroquin inexorabilis Atropos ſtamen vitæ veſtræ, quod tamen maximo mihi dolori eſſet futurum, ſecabit; ita, ut non poſſitis non, quin ſoporem dormiatis lethalem. Quæ cum ita ſe habeant, A. D. neminem veſtrum eſſe opinor, qui non perſuaſum ſibi habeat planiſſime, opium ſolum convenire cum Nepenthe de potentia, atque vi admirandos effectus perpetrandi. Opio ſoli, inquam, competunt fere omnes, quas Poëta venuſtiſſimo carmi-

ne

ne exaggeravit, virtutes. Verum tamen duo adhuc levioris momenti restant adversariorum objectus refutandi. Nempe opio proprium esse, ut somnum conciliet, quod si sic, oblivisci tunc quidem eo utentes rerum tristium, concedunt, sed urgent eos tum evadi ineptos ad auscultandum alterius dicta; volunt ideo Nepenthes non ipsum opium, multo minus ejus particeps fuisse. Verum hi responsum sibi habeant, opium sincerum, a Meconio, quod Medicinæ rudes vulgo opium nominant, magnis distinctum esse intervallis. Genuinum quidem, non diffiteor, usurpanti somnum inducere: sed non tam citum nec tam profundum, quemadmodum Meconium solenne habet; verum is somnus invadit hominem aliquot horas post opii assumptionem. Deinde & climatum cœli est ratio habenda. Asclepiadæ enim artis filii compertum jampridem habent opium, quod non modo id ipsum: verum etiam cuncta inde parata facilius, & minori quantitate, crasso sub aëris temperie, quam contra, somniculosos efficere homines; atque alias, sibi proprias, edere operationes solere. Et, quoniam in plaga Orientali inhabitantes, subtiliori omnium humorum, vel spirituum, dotati sunt temperatura; non admirationem meretur, quare non tam facile id ipsum opium apud illos, quam apud nostrates, crassiorem auram incolentes, funesta exhibeat exempla. Tandem, ut ultimam objectationem leviter attingam, opii sapor in amariudinem vergens, non adeo ingratus est, ut assumentibus fastidium ingens excitet: plerorumque quippe adultorum hominum natura appetit res armaras potius, quam dulces: vel alius generis sapore præditas. Quid? quod granum unum atque alterum insuetis, vini sufficienti portioni immixtum, non usque adeo gustus sensum est pote offendere, ut semel ebibi non possit:

vel, ſi in paſtillos efformatum, velut *Maſlach*, ut non citra nauſeam unus atque alter maſticari, vel integer deglutiri, poſſit. Sed oportet, ut vela contraham. Sentio enim me in altum Æquor abduci, ac vereor, ne jam longius, quam animo propoſueram, provectus ſim. Linguæ itaque curſum inhibeam, optimum eſt, meque recipiam in portum: ſiquidem ſuſceptum definitumque iter confeci. Indicavi namque laudatiſſimum Homericæ Helenæ, quantoſvis tum animi tum corporis dolores auferens, remedium. Utinam Medici convenienti tempore debitam ejus quantitatem propinandi modum callerent ſemper! Liberaretur ſane, gens humana pluribus ærumnis, quibus calamitoſe ſubinde & omni modo excruciatur. O Pharmacum pretioſiſſimum! O omnium longe pulcherrimum, omnibus utique mortalibus exoptandum! Agite igitur Æſculapii filii, commilites optatiſſimi, omni ope omnique opera connitamur atque elaboremus, ut tam præclari remedii cognitionis pleniſſime fiamus conſortes.

Et te, ſtudioſa juventus, etiam atque etiam adhortamur, ut non vitam ſilentio, ſicuti pecora, tranſigatis: neque ſitis ſimiles iſtis adoleſcentibus, de quibus Marcus Seneca [35] querimoniam olim habuit. Torpent ecce, queritur, ingenia deſidioſæ juventutis, nec in ullius honeſtæ rei labore vigilatur. Sommus languorque, ac ſomno & languore turpior, malarum rerum induſtria, invaſit animos. Cantandi ſaltandique nunc obſcœna ſtudia effœminatos tenent: & capillum frangere, & ad muliebres blanditias vocem extenuare, & immundiſſimis ſe excolere munditiis, noſtrorum adoleſcentum ſpecimen eſt. Non ſic ſuper vobis, faxis ſtudioſa juventa, ut vel

[35] Controverſiar. Libr. 1. in præf.

vel parentes, vel amici, vel præceptores ſint queſturi. Non modo hi, ſed & ipſa patria, admonet vos curantiæ, diligentiæque in literarum ſtudia; nec non veſtrum implorat auxilium, ut ſibi tandem aliquando ex uſu ſies. Neminem veſtrum præterire, autumo, quod encomium, Tullius Oratorum lumen, literarum ſtudiis tribuit. Quod ſi non hic, ait, [36] tantus fructus oſtenderetur: & ſi ex his ſtudiis delectatio ſola peteretur: tamen, ut opinor, hanc animi remiſſionem, humaniſſimam ac liberaliſſimam judicaretis. Nam ceteræ neque temporum ſunt, neque ætatum omnium, neque locorum. Sed hæc ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant: adverſis perfugium ac ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, perigrinantur, ruſticantur. Ergo igitur, Juvenes doctiſſimi, ut vos veſtra induſtria ſcientiam, & gloriam conſequamini, omnem movete lapidem. Imitemini melligeras apes, quæ primo diluculo ex apiario abeunt, excedunt, evadunt, erumpunt, mella de floribus carpunt, colligunt: & quicquid attulere, diſponunt, ac per favos digerunt. [37] Ita etiam vos Juvenes doctiſſimi, quicquid eruditionis primo veſtræ Juventutis diluculo collegeritis ac recondideritis, hoc deinde ſenectute confecti non modo in Patria; verum etiam ubique gentium ad gratiam fruemini. Pergite itaque, ut facitis adoleſcentes, atque in id ſtudium, in quo eſtis, incumbite, ut & vobis honori, & amicis utilitati, & Reip. emolumento eſſe poſſitis.

Vobis denique, Patres Nobiliſſimi & Ampliſſimi, Academiæ hujus curatoribus atque nutritoribus be-

[36] Oration. XXVI. pro Archia poeta.

[37] Ita *Seneca* fere in Epiſtol. LXXXIV.

nevolentissimis, quas referam gratias, quod me peregrinum, quamquam vestro favore juxta & benevolentia indignum, honorificentissime tamen tractastis: ac mihi Provinciam mandastis Chemiam publice profitendi. Eadem conditio est mea, ut quondam Æschinis. Is erat pauper auditor Socratis. Et cum Socrati multa multi pro suis quisque facultatibus offerrent. Ille nihil, inquit, dignum te, quod dare tibi possum, invenio: & hoc modo pauperem me esse sentio. Itaque dono tibi quod unum habeo, me ipsum. Hoc munus rogo qualecunque est, boni consulas, cogitesque alios cum multum tibi darent, plus sibi reliquisse. [38] Et ego, Patres Amplissimi, præter me nihil habeo. Ego me Vobis offero, ego Vos demississime atque subjectissime rogo, ut hoc qualecunque munus accipere, non dedignemini. Quantum ad me spectat, operam dabo jugiter, ut Vos non pœniteat tale munus accepisse.

Et vestram fidem Clarissimi cunctarum Disciplinarum Professores, Academiæ hujus multo celeberrimæ lumina, amici exoptatissimi, obtestor: ut, quemadmodum novenos propemodum annos vestram omnium fere expertus sum benevolentiam & favorem, me his insuper perfrui, concedatis. Quod ad me pertinet, indefesso studio ad promerendam consortionem vestram adnitar. Enimvero hac mihi nihil acceptius est, & hoc in universo nihil carius.

Faxit cæterum Deus. O. M. ut fausta omnia Belgio fœderato eveniant, propulsetur hostis finibus nostris quam longissime. Redeat Pax artium altrix, atque diu diuque in hisce terrarum oris diversetur, ut harum incolæ ætatem in tranquillitate degant diutissime.

[38] *Hæc Seneca.* Libr. 1, de benefic. Cap. VIII.

D I X I.

INDEX
RERUM
MEMORABILIUM.

Cibo-

D.

F.

Fidei

G.

—— mu-

—— *Pneu-*

—— va-

ris

Tt 2 ——— qua-

V.

INDEX

ADDENDA & MENDA.

PAg. 1. Lin. 17. pro sui, lege *sibi*. Notæ x. pag. 3. adde. *vide etiam* Heraclitum Ponticum, *qui similiter*, ac Plutarchus, & auctor anonymus. *qui vitam Homeri descripsit, Solem eundem esse cum Apolline: & pestilentibus morbis præcipuam corruptionis caussam in Sole esse sitam.* Notæ XII. pag. 4. adde. Phurnutus de Nat. Deor Cap. XXXIII. scribit, *Æsculapium dictum*, ἀπὸ τοῦ ἠπιῶσθαι καὶ ἀναβάλλεσθαι, *id est, ab eo, quod incassetur, & in aliud tempus recipiatur mortis accessus: & veteres eundem ideo Apollinis filium dixisse, quod primus videatur medicam facultatem hominibus demonstrasse. Necessitas enim requirebat, ut numen aliquod eximiæ isti & præclarissimæ facultati constitueretur, quod ipsi præesset. Cæterum, quamvis auctores istic loci a me citati, nec non* Eratosthenes Cyrenæus Catasterism. 6. *memorent, Æsculapium fulmine a Jove percussum:* Heraclitus *tamen* de incredib. Cap. XXVI, *memoriæ prodidit, magis rationi consentaneum esse, si dicamus Æsculapium, celebrem in Medicina, Medicinæ dignitate auctæ, febri correptum obiisse. Quare propter illum æstum fulmine tactum dicunt.* Pag. 11. lin. 1. lege, *tu me laudas* p. 13. l. 15. pro datos lege *donatos* p. 17. adde. Philostratus de vita Apollon. libr. VI. scribit, *Brachmanas Indorum philosophos, Gymnosophistis, collem juxta Nili ripas incolentibus, esse sapientiores. Narrat præter hæc, quos sermones Apollonius cum istis habuit. Ex quo loco apparet, hos ab illis fuisse diversos: quamquam* Strabo Geogr. libr. XVI. & Diogenes Laertius in

procemi-

procemio lib. 1. & Plutarchusin Alexandro, monumentis prodiderint, *Indorum philosophos vocari Gymnosophistas : cum tamen* Philostratus, *hoc nomen Ægyptiorum philosophis tribuit tantum. Verum, quomodocunque sit, significat tamen per scripta sua, hos ab illis disciplinæ fundamenta accepisse.* Pag. 35. l. 10. l. *deridiculo.* p. 24. l. 20. pro impetrate. l. *date.* p. 64. l. 24. l. *adnectitur.* p. 76. l. 26. l. *haberent.* p. 85. l. ult. l. *congressu.* p. 97. l. 2. l. *captos.* p. 113. l. 2. l. *morem.* p. 131. l. 13. l. *oculos pariter juvare.* p. 172. l. 13. l. *applicantur.* p. 207. l. 12. l. *Empedoclis.* p. 211. l. 2. l. *Augusti.* p. 225. l. 27. l. *duos.* p. 240. l. ultim. l. *Haly.* p. 249. l. 6. l. *compertam.* p. 262. l. 26. l. *quadam.* p. 288. l. 10. l. *educamur.* p. 289. l. 7. l. *vesica bilis interim id,* &c. p. 300. lin. ultim. l. *frigidæ.* p. 304. l. 16. l. *vel immodica.* p 345. l. 11. l. *perperam.* p. 352. l. 6. l. *eandem.* p. 353. l. 5. l. *siccitatis.* p. 403. l. 6. l. *serissima.* l. ultim. *Fateor.* p. 408. l. 23. l. *omnes.* p. 413. l. 26. l. *Colon.* p. 468. l. 1. pro alieni, lege. *Lieni.* p. 469. l. 1. dele *&* p. 499. l. 4. l. *attenuetve.* p. 534. l. 9. l. *commoti.* p. 546. l. 24. dele, & *que.* p. 560. l. 17. l. *excipiendos.* p. 561. l. 1. l. *efficiente.* p. 563. l. 3. l. *sanguis.* p. 566. l. 15. pro coaleant, lege *coëant.* p. 614. l. 26. l. *Homerum.* p. 620. l. 15. l. *tristitiam omnem demat.* p. 628. l. 16. l. *Anxii.* p. 631. l. 4 in quibusdam foliis redundat *vos.* Supersunt quidem alia, ut petionem pro *petitionem,* scernantur pro *secernantur,* inser, dispaturus, pro *inter, disputaturus,* passit, quadantem, pro *passim quadantenus,* & similia, quæ supervacua putavi indicare, Fortassis & plura alia supersunt; quæ a me prætervisa. Ingenue enim fateor, me non habere oculos adeo eruditos, ut similiter, atque Panoptæ hujus urbis, omnia perlustrare possent. Ideo, sicubi erratum est, velim, ut id B. L. dexteritate sua corrigat.